

Turun yliopisto
University of Turku

RIKOTTUJEN IKKUNOIDEN NOLLATOLERANSSI

Tutkimus New Yorkin rikosentorjunnan
uuskonservatiivi-mallista Suomessa

Timo Korander

Turun yliopisto

Oikeustieteellinen tiedekunta

Oikeussosiologian ja kriminologian oppiaine

Oikeustieteen tohtorihjelma

Työn ohjaajat:

Professori Anne Alvesalo, OTT

Oikeustieteellinen tiedekunta

Turun yliopisto

Dosentti Heini Kainulainen, OTT

Oikeustieteellinen tiedekunta

Turun yliopisto

Tarkastajat:

Dosentti Ari Hirvonen, OTT

Oikeustieteellinen tiedekunta

Helsingin yliopisto

Professori Sirpa Virta, HTT

Hallintotieteellinen tiedekunta

Tampereen yliopisto

Vastaväittäjä:

Tutkimusprofessori Pekka Hakkarainen, VTT

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck-järjestelmällä.

ISBN 978-951-29-5835-1 (PAINETTU)

ISBN 978-951-29-5836-8 (PDF)

ISSN 0082-6995

Painosalama Oy - Turku, 2014

Tiivistelmä

TURUN YLIOPISTO

Oikeustieteellinen tiedekunta

Kriminologia

KORANDER TIMO: Rikottujen ikkunoiden nollatoleranssi. Tutkimus New Yorkin rikosentorjunnan uuskonservatiivi-mallista Suomessa

Väitöskirja, 277 s., 156 liitesivua (sis. 5 alkuperäisartikkeliä)

Lokakuu 2014

Väitöskirja on kriminologista kontrollin ja rikosentorjunnan tutkimusta sekä poliisitutkimusta. Kohteena on ympäri maailmaa levinnyt nollatoleranssiksi kutsuttu järjestyspoliisistrategia. Strategiaa kokeiltiin vuosituhaten vaihteessa vuoden kestäneessä järjestyksenvallan hankkeessa Tampereella. Vaikka kyseessä oli kokeilu, niin tutkimuksessa osoitetaan toimintatavan olleen ja olevan pitkälti kiinteä osa perinteistä suomalaisen järjestyspoliisin toimintaperiaatetta.

Artikkeliväitöskirja sisältää viisi vuosina 1998–2005 julkaistua kirjoitusta. Kokoavan yhteen-vetoartikkelin tutkimusongelmat ovat seuraavat: Millaisia ovat Yhdysvaltojen ja Suomen järjestyspoliisitoiminnan nollatoleranssien mekanismien, kontekstien ja vaikutusten keskeiset erot ja yhtäläisyydet? Millainen on Tampereen nollatoleranssikokeilu ja New Yorkin rikottujen ikkunoiden nollatoleranssi rikosentorjunnan arvioinnin ja moraalisisäätelyn esimerkkeinä?

Tampereen kokeilun prosessi- ja vaikuttavuusarvointitutkimus koostaa tutkimuksen empiirisen aineiston. Hankkeen alku- ja loppumittauksena toimi lomakekysely tamperelaisille (2 x n2000). Lisäksi analyysissä käytettiin kansalaiskyselyn uhrikyselyä, poliisin rikos- ja päivystyskeskustilastoja, Tilastokeskuksen tilastoja, hankkeen suoritelomakkeita sekä rangaistusvaatimus- ja rikesakkolomakkeita sekä kouluterveystudkimuksia. Tampereen poliiseille tehtiin lomakekysely ja teemahaastatteluja. Sosiaali-, nuoriso- ja vapaaehtoistyöntekijöitä sekä yli viisikymmentä tamperelaista nuorta sekä kymmenkunta tamperelaista aikuista haastateltiin. Yhdysvaltojen osalta nojaututaan verrattain suureen määrään julkaistua korkeatasoista ja ajankohtaista kriminologista tutkimusta.

New Yorkiin ja Yhdysvaltoihin sovelletussa hallintavalta- ja moraalisisäätelyanalyysissä rikotut ikkunat -teoria osoittautuu uuskonservatiiviseksi moraaliprojektiksi, joka opastaa kaupungeja hankkimaan itselleen oikeuden tiukkaan järjestyksenvallontaan. Aiemmin sen oli estänyt kansalaisoikeusmyönteinen lakien tulkinta. New Yorkissa ja Tampereella syntyi useita kielteisiä sivu- ja vastavaikutuksia, kuten ongelmien siirtymistä (displacement). Tämä on yksi keskeinen tulos tilantentorjunnan ja kontrollin tehostamisen ja kohdistamisen hankkeissa. Tulokset haastavat arvioimaan kriittisesti, ovatko kaikki lapsiin ja nuoriin kohdistuvat varhaisen puuttumisen hankkeet seuraustensa perusteella oikeutettuja.

Asiasanat: arvointitutkimus, järjestyspoliisi, kriminaalipoliitiikka, kriminologia, kontrollipoliitiikka, monitahoarviointi, nuoriso, rikosentorjunta, yleinen järjestys

Abstract

UNIVERSITY OF TURKU

Faculty of Law

Criminology

KORANDER TIMO: Zero Tolerance of Broken Windows. Research on New York's neoconservative model of crime prevention applied in Finland

Academic dissertation, 277 pages, 156 p. appendices (incl. 5 original publications)

November 2014

The present study is criminological research on control and crime prevention as well as police research. The object of the study is the globally widespread uniformed police strategy called zero tolerance. The strategy was tested in a uniformed police project, Tampere, Finland, for during a period of 12 months at the turn of the millennium. Even though it was a new experiment, our study shows that the operation mode in question has been and still is an essential part of the traditional principles of the Finnish uniformed police.

The current article thesis includes five writings published in 1998-2005. The research questions are the following: What are the main differences and similarities in the mechanisms, contexts and effects of zero tolerance of the uniformed police actions both in the United States and Finland? What kind of examples do the zero tolerance experiment in Tampere and the zero tolerance of broken windows in New York give of evaluating crime prevention and moral regulation?

The process and effect evaluation study of the Tampere experiment makes up the main empirical data of this research. In order to collect the data, a survey was sent to 2,000 inhabitants of Tampere at the beginning and end of the project. The crime statistics analysis included a victim survey, police crime and emergency service statistics, statistics of summary penal orders and fixed fine forms, the statistics of Statistics Finland and the project's own performance forms. Tampere police officers were given surveys and theme interviews. Social, youth and volunteer workers and youngsters were interviewed. As for the United States, the study leans on a rather large amount of high quality and current criminological research.

From the perspective of moral regulation, the broken windows theory turns out to be an ideology of neoconservatism and a moral project that guides cities to obtain a right to rigid security control, which has earlier been restricted by the interpretation of the law favouring civil rights. Both in New York and Tampere, there were several negative side and counter effects, a fact which appears to be one central result in projects tightening up police control. The results of the present study suggest that new research is necessary to determine whether all early intervention projects targeted at children and young people are justified with regard to their consequences.

Keywords: evaluation, crime prevention, criminal policy, criminology, control policy, multi-dimensional evaluation, police, public order, youth

Alkuperäisartikkelit

Väitöskirja sisältää seuraavat alatutkimusjulkaisut:

I Kuvaileva ja vertaileva artikkeli ennen nollatoleranssikokeilua:

Ensiartikkeli (1)

Korander, Timo 1998. Katujen nollatoleranssi, tilastojen kelvottomuus ja ongelmien poliisiosointi. *Oikeus* 4/1998, 358–382.

II Empiiriset ja arviointitutkimusartikkelit:

Artikkelit nollatoleranssikokeilun monitahoarviointitutkimuksessa:

Arviojohdatusartikkeli (2)

Korander, Timo & Laapio, Marja-Liisa & Soine-Rajanummi, Seppo 2002: Nollatoleranssin, "Viideltä saunaan ja kuudelta putkaan" -hankkeen ja monitahoarvioinnin perusteet. Teoksessa Korander, Timo & Soine-Rajanummi, Seppo (toim.) 2002: Kaheksalta Koskarille – samantien sakot. Tampereen nollatoleranssikokeilu 1999-2000: historiallinen konteksti, vastaanotto ja vaikuttavuus. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 13, 21–59.

Arviopäätösartikkeli (3)

Korander, Timo 2002. Arviotyhteenvedo: Miten käy, kun poliisi ei siedä häiriökäyttäytymistä? Teoksessa Korander, Timo & Soine-Rajanummi, Seppo (toim.) 2002: Kaheksalta Koskarille – samantien sakot. Tampereen nollatoleranssikokeilu 1999-2000: historiallinen konteksti, vastaanotto ja vaikuttavuus. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 13, 401–420.

Artikkelit monitahoarvioinnin jälkeen:

Jatkoartikkeli (4)

Korander, Timo ja Vanhala, Anna 2003. Arviointitutkimus nuorten humalajuomisen ehkäisemisestä ja rikosten tilannetorjunnan rajallisuudesta. *Oikeus* (32) 3/2003, 250–277.

Moraalisäätelyartikkeli (5)

Korander, Timo & Törrönen, Jukka 2005. Zero confidence in youths? Expences of the zero tolerance experiment in Finland. *Young* (13) 1/2005, 47–71.

Sisällys

Tiivistelmä	3
Abstract	4
Alkuperäisartikkelit.....	5
Esipuhe.....	9
1 Johdanto	11
1.1 Johdatus järjestyksen maailmaan	11
1.1.1 Mantereiden välinen ideoiden matkustaminen	11
1.1.2 Tutkimustehtävät.....	13
1.1.3 Tutkimuksen rakenne.....	14
1.2 Tutkimuksen aikalaisanalyytinen tausta ja keskeiset käsitteet	16
1.2.1 Hyvinvointikontrollivaltioista rikoskontrollivaltioiksi	16
1.2.2 Järjestyspoliisin paluu.....	20
1.2.3 Arviointiaalto	22
1.2.4 Tieteellistäminen.....	23
1.2.5 Rikottujen ikkunoiden nollatoleranssin teesin määrittelyn liukkaus	26
2 Näkökulmat ja nollatoleranssin tausta	31
2.1 Arviointitutkimus näkökulmana	31
2.1.1 Arviointitutkimuksen paradigmat	31
2.1.2 Rikossentorjunnan ja alkoholiajan arviointitutkimuksista Suomessa	34
2.1.3 Arviointitutkimusnäkökulmasta	37
2.2. Moraalisäätely näkökulmana ja analyysivälineenä.....	38
2.3 Nollatoleranssimallin oikeushistoriallinen tausta	43
2.3.1 Vallankumouksellinen oikeusvaltiollinen kehitys	43
2.3.2 Järjestyksenvalvonnasta vetäytymisen kansalaisoikeustausta Yhdysvalloissa	46
2.3.3 Kontrollivajeen tunnun syntyminen.....	48
3 Rikotut ikkunat tieteellistettynä ideologiana.....	53
3.1 Slummiutumiskierteen syyt.....	53
3.2 Uuskonservatiivinen Yhdysvallat ja uuskonservatiivinen koulukunta	58
3.3 Rikottujen ikkunoiden teesin uuskonservatiivisuus.....	65
4 Aineistot ja menetelmät	68
4.1 Tutkimusongelmat ja alkuperäisartikkelien esittely	68
4.1.1 Tutkimusongelmat	68
4.1.2 Alkuperäistutkimusten esittely.....	68
4.1.3 Kriittinen realismi tieteenfilosofiana	70
4.1.4 Omasta positivistani	73

4.2 Aineistot ja rajoitteet	75
4.2.1 Määrälliset aineistot: Ennen ja jälkeen -kokeilun mittarit.....	76
4.2.2 Laadulliset aineistot: Kentän ääni.....	84
4.2.3 Kansainvälisen kirjallisuuden analyysistä.....	86
4.2.4 Meta-analyysien ja koeasetelmien havaituista rajoitteista.....	88
5 Empiiriset tulokset Tampereelta.....	92
5.1 Suomen kurissa olevan järjestysongelma.....	92
5.2 Arviointiprosessi ja paradigmatkäännökset oppimisprosessina ja tuloksina.....	93
5.3 Hankkeen uudelleen arvioinnin tulokset	96
5.3.1 Tilannetorjunnan tulokset.....	96
5.3.2 Korvautumisilmioistä nuorison tilannetorjunnassa	100
5.4 Tampere moraalisaatelyn näyttämönä.....	102
5.5 Yhteenveto Tampereesta ja esimerkillisyydestä	107
5.5.1 Mekanismi, konteksti ja tulosten siirrettävyys	107
5.5.2 Tulosten, poliisi-innovaatioiden ja tutkimuksen teon yhteenveto.....	110
6 Analyysi New Yorkin nollatoleranssista	113
6.1 Rikoksantorjunnan arvioinnin tulokset.....	113
6.1.1 Rikottujen ikkunoiden empiirinen verifiointi ja kritiikki	113
6.1.2 Ikkunahypoteesin ja New Yorkin näytön kestävyys meta-arviossa	116
6.1.3 The crime drop -rikosromahduksen syyt.....	118
6.1.4 Poliisitaktiikoiden vaikuttavuudesta rikosromahdukseen	125
6.1.5 Hallinnollinen uudistus: Compstat-johdamisjärjestelmä.....	131
6.2 New York moraalisaatelyn näyttämönä	133
6.2.1 Johdanto poliisi- ja moraali-ideoiden markkinointiin	134
6.2.2 Fixing Broken Windows -kirjan NIMBY-toimintaohjelma	135
6.2.3 Kontrolli-innovaation toteutus ja institutionalisointi.....	138
6.2.4 New York ikkunateesin moraaliprojektin onnistuneena näyttämönä.....	143
6.3 Onko paluussa perinteiseen vasta- ja sivuvaikutuksia New Yorkissa?.....	147
6.3.1 Ongelmien siirtäminen ja muut NYPD:n brandin himmentäjät	147
6.3.2 Paluu 60-luvun poliisivaltion rasistiseen irtolaisvalvontaan?	155
6.3.3 "Breaking Balls Plus" -teoria ja surullinen tarina	160
6.4 Yhteenvetoa New Yorkista ja esimerkillisyydestä.....	161
6.4.1 Moraali-innustus.....	161
6.4.3 New Yorkin ihme: "Vastuu auringon pimennyksestä?"	163
6.5 New Yorkin malli ja Suomen poliisin puuttumattomuusriski.....	167
6.5.1 Johdatus New Yorkin järjestyksenvalvonnan lainsäädäntöön.....	167
6.5.2 Suomen järjestyksipoliisi-instituutio New Yorkin innovaatioiden valossa.....	168

6.5.3 Puuttumattomuusriski poliisioikeudellisena vaarana.....	172
6.5.4 Irtolaisvalvonnan tiukka jatkumo katujen kontrollikulttuurissa	178
6.5.5 Puuttumisen oikeutuksen vasta- ja sivuvaikutusten hallintavallan kysymykset...	180
7 Johtopäätökset ja pohdinnat	184
7.1 Yhteenveto ja pohdinnat tutkimuksen tuloksista	184
7.1.1 Johdanto Suomi-USA moraalisäätelyn maaotteluun	184
7.1.2 Rikosromahduksen syyt ja nollatoleranssin vasta- ja sivuvaikutukset	190
7.1.3 "Perkelöityminen" – puuttumattomuusriskiajattelun suomalainen metafora.....	194
7.1.4 Järjestyspoliisi hyvinvointivaltion ja rangaistusvaltion kannattajana	198
7.1.5 Tutkimusnäyttöön perustuvasta kriminaalipolitiikasta	202
7.2 Uusia avauksia jatkotutkimuksille	205
7.2.1 Suomalainen kontrollimyönteisyys ja katujen kontrollikulttuuri	205
7.2.2 Poliisisoitunut lapsiin ja nuoriin kohdistunut kontrolli tutkimuksen kohteena.....	211
Lähteet.....	215
Loppuviitteet	241

Esipuhe

New York toimi Tampereen kokeilun esimerkkinä vuosituhannen vaihteessa. Näin päätti rohkea edelläkävijä ja kehittäjä apulaispoliisipäällikkö Ari Sarjanen. Olin juuri vertaillut kirjallisuuden avulla New Yorkia suomalaisten poliisipartioiden kanssa hankitun osallistuvan havainnoinnin kokemuksiini. Olin aloittanut erikoistutkijan nelivuotisen viran Poliisiammattikorkeakoulussa, jossa oli – sinisilmäisessä mielessäni – tarkoitus pitkälti keskittyä keräämäni etnografisen aineiston analyysiin ja siitä väitöskirjani kirjoittamiseen. Survey-lisensiaattityökokemuksella ajattelin, että "pikku kvantiarviointikokeilun" ottaminen vastuulleni on sivuprojekti, johon ei paljoa aikaani kulu, kun Sarjanen ja tutkimuspäällikkö Hannu Kiehelä minua siihen kysyivät. Olinpa väärässä, tosin oma oli vikani! Lähes viisi vuotta tuli painittua päätoimisesti "pikku sivuprojektin" parissa tutkijakollegojen rinnalla vaihtuessa – kiitos teille kaikille yhteistyöstä! Erityisesti Seppo Soine-Rajanummelle, joka oli vahva taistelutarini projektin alussa. Hän joutui pian kuitenkin sukeltamaan toiseen projektiin.

Alkuperäiselle väitökselle ei jäänyt aikaa. Erikoistutkijakollegani Anne Alvesalon painostettua sain siitä jossain välissä puristettua artikkelin (Korander 2004a). Tutkijasieluuni jäi avoin haava poliisikulttuurietnografian hautauduttua massiivisen arviointiaineistotsunamin alle. Toivon pystyväni löytämään sen rippeet tuhojen alta. Lopulta vaihdoin vuonna 2006 tutkijan hommat poliisipäällystöopettajan töihin koulutus­päälliköiden Petri Alkioran ja Eero Koljososen rekrytoitua minut. Siinäkin tosin piti tehdä ensimmäisinä kuukausina kahden kolmen vuoden työt. Kiitos esimiehelleni hyvästä johtamisotteesta ja mielenkiintoisista keskusteluista.

Väikkäriä ei vuosiin edistänyt mikään. Ei se, ettei töissä järjestynyt tutkimukselle aikaa. Ei se, ettei minulla ollut ohjaajaa, kun professorini Martti Grönfors oli siirtynyt luomuviljelijäksi enkä ollut saanut tutustuttua hänen seuraajaansa. Marttia kiitän tutkijauralle kannustamisesta ja useista myönteisen jännittävistä matkoista nuoren tutkijan urani alkutaipaleella. Lopulta 15 vuotta ensiartikkelin jälkeen tein, kuten Jope Ruonansuu neuvoi: *"Minä siirrän, siirrän paperini Turkuun"*.* Ystäväni Anne Alvesalo oli edennyt kriminologian professoriksi ja luotin hänen piiskaajan kykyihinsä. Alkuperäinen laulu* kertoo tosin paremmin Annesta, kuten myös hyvistä ystävästäni, kriminologi-kollegoista dosentti Heini Kainulaisesta, professori Päivi Honkatukiasta ja professori Hille Koskelasta, jotka olivat jo aiempiakin käsikirjoituksia luku­neet. Heinistä tulikin toinen pätevä ohjaajani. Kiitos kaikista korvaamattomista keskusteluista Anne, Heini, Päivi ja Hille!

Esitarkastajiani dosentti, yliopistonlehtori Ari Hirvosta ja professori Sirpa Virtaa kiitän paneutuneista ja hyödyllisistä lausunnoista. Suurkiitos kuuluu kv-oikeuden professori Outi Korhoselle, joka johdatti minut New Yorkin ja USA:n monimutkaiseen lainsäädäntöön. Lisäksi tätä käsikirjoitusta ovat asiantuntevasti kommentoineet opettajakollegani yliopettaja, VT Satu Rantaeskola ja ylikomisariat Kauko Hakala, Jyrki Haapala, HTM Jussi Hakaniemi, Mika Ranki sekä komisario Juha Nuortama. Opettajakollegani FM Anu Haikansalo "suomensi" koko työn ja FM Julie Silk teki tiivistelmän käännöksen. Kiitos ajastanne ja paneutumisestanne, mutta erityisesti siitä, että teette Hervannan lounas- ja jäätelöhetkistä vinkeitä ja huumorin täyttämiä.

Kiitos Poliisiammattikorkeakoulun rehtorille, dosentti Kimmo Himbergille sekä HT Eero Koljoselle ja VT Juha Vuorelalle, edelliselle ja nykyiselle lähiesimiehelleni. Viimeisinä vuosina sain heiltä joustavasti niin palkallista kuin palkatontakin vapaata. Poliisipäällystökurssien rekrytointiin tuli tauko, min­kä ansiosta opetusmääräni romahtivat hetkeksi. Ilman joustavaa etätyöskentelyä eli aidosti toimivaa perhe- ja työelämän yhteensovittamista en olisi kyennyt tätä työtä viemään loppuun. Putkeen vähintään parin neljän viikon työn imu, sosiaalinen erakoituminen ja aamusta iltaan keskittyminen pelkäs­tään tutkimustyöhön Espoon kotona poliisi- ja siviilikoneet, paperit, artikkelit, kirjat ja muistiinpanot levällään, on se ainoa olotila, jolla saan aikaiseksi syventynyttä tekstiä. Siunattu etätyö! Muillekin rahoittajille on annettava kiitoksia, vaikka väikkäriäni onkin toisenlainen, kuin se mihin aikoinani hain rahaa. Tutkimuskohde on kyllä sama: järjestyspoliisin toiminta. Sain 1990-luvulla Tannerin säätiöltä ja NSFK:lta merkittävät apurahat, joiden ansiosta pääsin opiskelemaan kriminologiaa Bangoriin (Wa-

les) vuodeksi 1995, mikä oli merkittävä mahdollisuus päästä syventymään kriittisen kriminologisen poliisitutkimuksen saloihin.

Poliisiammattikorkeakoulun Espoon Otaniemen tutkimusyksikkö oli mahtava työyhteisö, jossa sain yli kymmenen vuotta tehdä töitä lukuisten vaihtuvien tutkijoiden kanssa. Kiitän heitä yhdessä ja erikseen kirjoittamisesta, tekstieni kommentoimisesta, tieteellisistä keskusteluista ja yhdessä elämisestä: Aarne Kinnunen, Anna Vanhala, Elina Ruuskanen, Kati Rantala, Leena Mäkipää, Marja-Liisa Laapio, Markku Heiskanen, Marko Viitanen, Mikael Sainio, Outi Roivainen, Pekka Santtila, Risto Honkonen, Sari Heiskanen, Seppo Soine-Rajanummi, Tanja Noponen, Terhi Hakamo ja Tuula Kekki. Muita alan tutkijoita, hyviä ystäviäni, kiitän vastaavasta tuesta: Antti Weckroth, Antu Sorainen, Ilkka Levä, Juha Kääriäinen, Kaijus Ervasti, Kari Saari ja Noora Ellonen. Jukka Törrösen kanssa kirjoittaminen oli opettavaista ja tehokasta, kiitos! Janne Kivivuorta kiitän referenän toimimisesta VSKP-kirjassa.

En voi luetella kaikkien nimiä, vaikka haluaisin. Vanhassa Pakk:ssa ja Nyky-Polamkin työyhteisössä on lukuisia, joita haluaisin kiittää. Kollegani AMK-yksiköstä, niin nuoret kuin vanhanliiton äijät sekä suunnittelijat ja sihteerit, leidit ylipäättään saavat kiitoksen mukavasta työyhteisöstä, kuten vanhat sekä uudet tuttavuuteni Herwoodissa. Polamkin sympaattinen kirjastoväki on palvellut minua asiantuntevasti ja nopeasti. Nykyinen Polamkin TKI-osaston väki saa kiitoksen yhteistyöstä. Olen vuosia saanut toimia Oikeus- ja yhteiskuntatieteellisen yhdistyksen fantastisesti innovoivien hallitusten puheenjohtajana, ja kiitänkin kaikkien hallitusten kaikkia toimijoita. Kriminologiverkostolle ylipäättään sekä Kuopion ja Turun jatko-opiskelijayhteisöille kiitos aihepiirin keskusteluista.

Elämänpituisia ystäviäni eli "Lahden mafiaa", kuten appi-ukkonni heitä kutsuu, kiitän lukemattomista illan, päivän, aamun ja yön maailmanparannussessioista ja "niin suurista kuin pienistä häistä" (tehtävä: etsi mahd. parit ja lisää lapset!): Antti, Juhani, Juhna, Jukka, Jussi, Karri, Kössi, Siku, Sinkka, Timo, Topi – Barbara, Elina, Johanna, Katja, Leena, Lillu, Mari, Marika, Satu, Tiina ja Viipi. Samat kiitokset kummipoikani Aaron perheelle Lauralle, Mikolle, Oonalle ja Otolle. Myös yli parikymmentä vuotta kestänyt jokamaanantainen sähköjengi ja "Nach highway" -porukka sekä vanhojen herrojen Hämis-Osakuntaremmi ovat "Lahden mafian" tapaan tuoneet niin kevyttä kuin raskastakin vastapainoa ankaaraan akateemiseen puurtamiseen.

Kiitos appivanhemmilleni Simolle ja Marja-Leenalle monenlaisesta perheemme tuesta, lastenhoidosta herkullisiin ja mukaviin lomanviettoessioihin, jotka ovat helpottaneet väitösväantöä. Oma rakas äitini Karin on aina kyseenalaistamatta tukenut kaikilla mahdollisilla tavoilla pyrkimyksiäni elämässä, väitöstä yhtenä näistä. Kiitos olemassaolosta! Isosiskolleni Tuirelle perheeseen ja Samulille, Saralle ja Nikolle – kiitos rentouttavista yhdessäolon hetkistä. Yleensä tässä kohtaa viimeistään pahoitellaan läheisille aiheutettua harmia, perheen koiraa myöten. Rakas bordercolliemme Nemo on päivästoin saanut nauttia pitkistä tutkimusjaksoistani, jolloin hän on keskipäivisin ensin tuijottanut, sitten ottanut hellästi hiirikädestäni kiinni sanoen: "Nyt äijä. Ulos!". Muu perhe onkin sitten saanut kärsiä tästä väitöskirjatyöstä, kun he ovat mahdollistaneet "fyysisesti läsnäolevan mutta henkisesti poissa olevan isän". Omistan kirjani elämäni naisille, upealle vaimolleni Riitalle ja hänen laillaan kauniille, älykkäille ja vietävän persoonallisille tyttämilleni Reetalle ja Rosalle. Rakastan teitä.

Espoossa 28.8.2014

Timo Korander

* Jope Ruonansuu - Rakastan Turkulaisia: <https://www.youtube.com/watch?v=I2KGqgdgd10> Vrt. kertosaie: "Piirrän, piirrän kuvasi hiekkaan.", versio laulusta: "Jos rakastat"; Säveltäjä: Kaj Chydenius. <http://lyriikat.org/lyriikat/kristiina-halkola/jos-rakastat/>

1 Johdanto

1.1 Johdatus järjestyksen maailmaan

1.1.1 Mantereiden välinen ideoiden matkustaminen

”No niin ja se kuseminen loppuu nyt!” jyrähtää avaamastaan ikkunasta edessäni majan etupenkillä istuva vanhempi konstaapeli. Juuri pysähtyneen poliisimajamme vieressä Kaivopuiston koivuun nojaavan varsin humalaisen ja säikähtyneen nuoren pipomiehen vahva suihku katkeaa hämmästyttävän nopeasti. Hämällään hän ryhtyy vetelemään megalökäpöksyjään puhisten kiinni: ”Ai, tää sattuu.” ”Joo ja katokin että on viimeinen kerta, kun kuset paikassa jossa sattuu”, vastaa konstaapeli tiukan asialliseen sävyyn ääntään korottamatta. ”Ei kun tää keskeyttäminen eikä kuseminen”, sopertaa poika hankalasti kiehnäten, käsin nivusiaan pidellen. ”Sama asia”, toteaa konstaapeli tympeästi pitäen ratkaisua odottavalle pojalle piinallisen pitkän tauon ... ”ja kohta sattuu lompakkoonkin jos et painu vessaan ja ripeästi!” Pojan ilmeessä häivähtää hetken aivan kuin kysymys ”Ai missä se vessa on”, mutta poliisimiehen ilmeestä hän tekee pikaisen – ja ilmeisen edullisen – johtopäätöksen, nappaa reppunsa maasta ja lähtee puolijuoksua kiirehtämään polkua pitkin pois jo harvalukuiseen puistosta poistuvan enemmän tai vähemmän hoipertelevan konserttiväen sekaan.

Osallistuvaa havainnointia (ks. Korander 2004a) pitkälti juuri poliisiauton takapenkillä tehdessäni pääkaupunkiseudulla ja todistaessani vastaavia tapauksia kesän 1996 puolivälistä kesän 1998 puoliväliin en aluksi ollut lainkaan tietoinen, että olin tekemässä havaintoja *nollatoleranssiin* liittyvistä seikoista. Poliisin järjestysvalvonnan nollatoleranssi on eräs viime vuosisadan lopun kuuluisimmista – sekä kansainvälisesti että kansallisesti – yksittäisistä rikosten torjunnan strategioista, poliisitoiminnan taktiikoista ja kriminaalipoliittisista ideologioista tai näiden kaikkien suurimmista viimeaikaisista muotivillityksistä. Asia kyllä selvisi minulle pian monesta tutusta tulvien niin hyvin, että olin aktivoitunut kirjoittamaan aiheesta jo vuosien 1998 ja 1999 vaihteessa yhden tieteellisen artikkelin (1998 eli Ensiantikkeli [1]), poliisioppikirjaluvun (Korander 1999a), Vieraskynä-ylion Helsingin Sanomiin 19.1.1999 (Korander 1999b) ja lukuisia sekä kansallisia että kansainvälisiä konferenssisitelmää (ks. esim. Korander 1999c; 1999d; 1999e).

Henkirikoksien määrä puolittui muutamassa vuodessa 1990-luvun New Yorkissa ja vuosina 1990–1998 ne ja monet muut rikoslajit pienenivät jopa yli 70 prosenttia. Kaupungin pormestari Rudolf Giuliani ja New Yorkin poliisipiirin (NYPD) poliisipäällikkö William Bratton ottivat kunnian rikollisuuden laskusta paikallisen median ja ajatushautomoiden avustuksella. Heidän mukaansa kovan linjan poliisi oli saavuttanut niin kriminologisessa oppihistoriassa kuin kriminaalipoliittisessa rikollisuuden torjunnassa aivan uuden virstanpylvään. Vuosikymmeniä jatkuneessa kriminologisessa ”Nothing works” -eetoksessa oli tapahtunut ratkaiseva käänne: ”It works!” (Bratton 1996; 1997; Bratton & Knobler 1998; Bratton & Andrews 1999). Uuteen eetoksen, nollatoleranssiin, kerrottiin pian käännetyyn viralliseen poliisipolitiikkana Kanadassa (O’Grady 2012, 813–814), Britanniassa, Norjassa, Hollannissa, Sveitsissä, Unkarissa, Italiassa, Israelissa, Japanissa, Brasiliassa ja Kiinassa (Bowling 1999; Karmen

2000, 121), Saksassa (von Mahs 2013, 178–179), Australiassa (Dixon ja Maher 2005; Darren & Warren 2013), Ranskassa (Wacquant 2009a) ja Meksikossa (Arteaga Botello 2013). Nykykriminologian, poliisitutkimuksen ja turvallisuuspolitiikantutkimuksen yksi keskeinen tutkimuskohde "policy transfer" (Virta 2011; 2013a) näytti toteutuneen lukuisissa paikoissa.

Valtavan globaalien mediahuomion, poliisitoimijoiden innostuksen ja julistetun kriminologisen ja kriminaalipoliittisen käänteiden johdosta aiheeseen on jouduttu syventymään alan kansainvälisissä tieteellisissä lehdissä sekä nykykriminologien monografioissa. Niinpä zero tolerance -käsite, johon liitetään lähes poikkeuksetta rikottujen ikkunoiden teesi löytyvät lähes jokaisen poliisista kirjoittavan kriminologin kirjoituksista. Rikottujen ikkunoiden teesin kantava idea on seuraava: kun yksi ikkuna on rikottu, tullaan muutkin rikkomaan. Poliisin pitää kohdistaa valvontansa ennalta estävään järjestyksen kontrolliin ja tarttua pieniinkin rikkeisiin – yhteenkin rikottuun ikkunaan –, etteivät ongelmat eskaloitu eivätkä naapurustot sorru rapiokierteisiin.

Yhä viime vuosinakin jatkuneen laajan ja vakavan kansainvälisen ja erityisesti yhdysvaltalaisen akateemisen kiinnostuksen ikkunat teesiin ja nollatoleranssiin – oikeustieteen ja kriminologian eri alueista politiikan tutkimukseen, sosiaalipoliittikkaan, sosiologiaan ja sosiaalipsykologiaan – on aiheuttanut tosiasiallinen pakko. Rikottujen ikkunoiden menestys politiikassa, poliisien harjoittamassa laintulkinnassa katutasolla, sen poliittisen retoriikan voittokulku mediassa, aito toteuttaminen kontrolli- ja kriminaalipoliittisena strategiana on levinnyt Yhdysvalloissa ja useissa muissa maissa. Samalla teorian populistinen yksinkertaisuus ja iskevyyden on pitänyt huolta siitä, että "No other theory of criminality is as widely discussed in the media or as consequential in shaping the practices of policing." (Herbert 2002, 103.) Lukuisten tässä tutkimuksessa läpikäytyjen viime vuosien poliisitutkimusten perusteella voidaan sanoa *tiukan* järjestyspoliisitoimen levittäytyneen tosiasialliseksi kenttätoiminnaksi ikkunateesin ja New Yorkin mallin mukaisesti ympäri Yhdysvaltoja vuosituhannen vaihteenkin jälkeen.

Globaalisti kuuluisa nollatoleranssi-idea nousi maihin Suomessa ensin lehdistön kautta. Päälehdessämme Helsingin Sanomissa raportoitiin ulkomaanosaston 6.11.1997 pikku-utisella pormestari Giulianin vaalivoitosta nollatoleranssin avulla. Hän tuli sittemmin kuuluisaksi 911-terrorismi-iskupormestarina. Seuraavaksi mielipidesivuilla ehdotettiin New Yorkin mallia Suomeen (12.8.1998). Palo (1997) kirjoitti Helsingin Sanomien kuukausiliitteessä New Yorkin nollatoleranssista esikuvana. Muissa lehdissä, esimerkiksi Tampereen valtalehdessä Aamulehdessä, New Yorkin mallia tarjottiin poliisille toimintamalliksi jo loppuvuodesta 1997. Mediassa uskottiin rikottujen ikkunoiden logiikan toimivan ja NYPD:n todistaneen suoran linkin rikollisuuden laskun ja nollatoleranssin välillä.

Samoihin aikoihin Suomessa 1990-luvun lopulla valtioneuvosto (Lipposen toisen kauden hallitus) hyväksyi ensimmäisen Kansallisen rikoksentorjuntaohjelman Turvallisuustalkoot (1999). Siinä viitattiin New Yorkiin ja rikottuihin ikkunoihin rikoksentorjunnan todistettuina ja toimivina malliesimerkkeinä. Suomalaisen poliisin oli rikoksentorjunnan keskeisenä viranomaisena vastattava globaaliin haasteeseen, koska nollatoleranssi rikottuun ikkunaan –taustateorioineen oli nyt saanut korkeimman mahdollisen oikeus- ja sisäpoliittisen siunauksen. *Uutta* oli siis se, että maailmankuulut ja paradigmanmuutoksien airuina olleet nollatoleranssi ja

rikotut ikkunat olivat nyt saaneet virallisen aseman ja niille vaadittiin yhä vahvempaa sijaa uusliberalisoituvan Suomen hyvinvointivaltion sosiaali- ja kriminaalipolitiikan toiminta-aatteissa. Näin kävikin, kun Turvallisuustalkoot (1999) -ohjelman rikotut ikkunat tekstiä suoraan kopioitiin hallituksen esitykseen (HE 20/2002 vp.) järjestyslaiksi.

Rikottujen ikkunoiden nollatoleranssi saapui siis Suomeen 1990-luvun lopussa, ja joissain poliisipiireissä sitä kerrottiin sovellettavan. Varteenotettavin hanke perustettiin vuosituhannen vaihteessa Tampereelle: Viideltä saunaan ja kuudelta putkaan -hanke (VSKP). Vuoden kestäneen poliisin kohdennetun kontrollin hankkeen prosessi- ja arviointitutkimus on tämän tutkimuksen keskiössä (VSKP-raportti, Korander & Soine-Rajanummi 2002). Suurin osa väitöskirjan artikkeleista käsittelee kyseistä hanketta.

Suomessa kyseistä aihetta eivät ole tutkineet juurikaan muut kuin VSKP-hankkeessa yhteistyössä toimineet tutkijat (ks. Törrönen 2004b). Loput aiheesta kirjoitetut tekstit ovat lähinnä kirjallisuus- tai keskustelukatsauksia alan lehdissä (esimerkiksi Savolainen 2001; ks. myös Savolainen 2004) tai hallinnollisia politiikkaohjelmia (Turvallisuustalkoot 1999). Toinen merkittävä nollatoleranssiprojekti on ollut Stop töhryille -hanke, jossa kohdistettiin nollatoleranssi graffitimaalaamista ja -kulttuuria kohtaan Helsingissä vuosina 1998–2008. Siitä ovat kirjoittaneet Koskela (2009), Mäkinen (2010) ja Brunila ym. (2011). Suomessa on tutkimuksia myös muista nollatolerantista rikoksentorjunta- ja nuorisohankkeista, kuten kotiintuloaika- ja varhaisen puuttumisen projekteista (ks. esim. Satka ym. 2011).¹

Tutkiessamme katujen yleistä järjestystä Jukka Törrösen, Thomas Karlsonin ja Seppo Soine-Rajanummen (2004, 216) kanssa totesimme, että erilaiset kriminaalipoliittiset ideat – kuten nollatoleranssi, tilannekohtainen ehkäisy ja kumppanuusohjelmat – matkustavat paikasta toiseen ideoina ja käsitteinä (ks. myös Korander 2001, 78–84). Ne ilmentävät laajempia poliittisia ajatuksia ja voivat sopivina aikoina levitä nopeasti globaaleiksi vaikuttajiksi. Esimerkiksi uusliberalismi² on tunnetusti matkustanut maailmalla ja saanut matkakumppaneineen osakseen vieraanvaraisuutta paikassa jos toisessa. Yhteisöjen vastuuttamisstrategiat ja tilaisuusrikoksentorjunta-ideologiat ovat "policy transfer" -ilmiötä toteuttaen matkustaneet ympäri maailmaa ja saaneet paikallisia sovelluksia eri puolilla Eurooppaa, jossa uusliberalismi on tarjonnut kentän operoida (Stenson 2000; Törrönen ym. 2004, 216; Virta 2011; 2013a). Nollatoleranssi ja rikotut ikkunat ovatkin hyviä esimerkkejä uusliberalismin matkakumppaneista (Jones & Newburn 2002a; 2002b; 2007).

1.1.2 Tutkimustehtävät

Tässä yhteenvedonartikkeliväitöskirjassa ratkotaan kaksi seuraavaa tutkimusongelmaa: Millaisia ovat Yhdysvaltojen ja Suomen järjestyspoliisitoiminnan nollatoleranssien mekanismien, kontekstien ja vaikutusten keskeiset erot ja yhtäläisyydet? Millainen on Tampereen nollatoleranssikokeilu ja New Yorkin rikottujen ikkunoiden nollatoleranssi rikoksentorjunnan arvioinnin ja moraalissäätelyn esimerkkeinä? Järjestyspoliisi-käsitteen sijasta poliisiorganisaatiossa käytetään nykyään virallisesti nimitystä kenttätoiminta tai valvonta- ja hälytystoiminta. Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden tehtävien lisäksi siihen liittyy liikennevalvonta. Tässä tutkimuksessa empiirinen aineisto on vuosituhannen vaihteesta, joten analyysi kohdistuu erityi-

sesti siihen aikaan. Senaikainen lainsäädäntökin on työn keskiössä, erityisesti vuoden 1995 poliisilaki. Tässä tutkimuksessa käytetään järjestyspoliisi-käsitettä, joka on suuremmalle lukijakunnalle tutumpi kuin uusi nimitys.

Tampereen osalta tutkimustehtäviin haetaan vastausta Tampereen Viideltä saunaan ja kuudelta putkaan -hanketta koskevista aineistoista. New Yorkin osalta turvaudutaan verrattain laajan julkaistun tutkimuskirjallisuuden mahdollistamaan todisteaineistoon. Suomen järjestyspoliisitoimintaa tarkastellaan sekä Tampereen tutkimuksen että muun tutkimuskirjallisuuden valossa. Tutkimusfilosofisiin sitoumuksiin tutustutaan luvussa 4.1.3.

1.1.3 Tutkimuksen rakenne

Tämä luku 1 on lyhyt johdatus tutkimuksen kohde- ja taustailmiöihin, tutkimustehtäviin ja tutkimuksen rakenteeseen. Tutkimuksen kriittinen näkökulma nojaa aikalaisanalyttiseen taustaan, jossa ensimmäinen esitelty ilmiö on David Garlandin (2001) kuuluisaksi tekemä analyysi siirtymisestä hyvinvointivaltiosta ja -yhteiskunnista jälkihyvinvointivaltioihin, high crime -yhteiskuntiin. Tutkimuksen yhteiskunta- ja kontrollikriittinen näkökulma tarkoittaa sitä, ettei poliisitoimintaa, rikosentorjuntaa ja yhteiskuntaa kannateta pelkkinä kyseenalaisyhtälöinä hyvää tuottavina tahoina, vaan niitä uskalletaan tarkastella ulkopuolisen näkökulmista, jolloin julkilausuttujen hyvien päätavoitteiden lisäksi tuodaan esiin näille vastaisia sivu- ja vastavaikutuksia. Juuri lukuisten vasta- ja sivuvaikutusten tarkastelu tutkimuksen kohteissa pitää huolta tutkimuksen kriittisestä näkökulmasta.

Moraalinen innostus järjestyspoliisin tehokkuudesta on aiheuttanut toisen ilmiön, johon tässä luvussa tutustutaan. Siihen liittyy nollatoleranssi-innoston ja sen leviäminen ympäri kehittyneitä maita. Kaksi muuta tutkimuskohteisiin liittyvää aikalaisilmiötä, joihin tutustutaan, ovat näyttöön perustuvien hyvien käytäntöjen, koeasetelma-ajattelun ja vaikuttavuusarviointitutkimuksen aallot sekä tieteellistämislähtö, jossa poliittinen aate tai aatejärjestelmä eli ideologia piilotetaan tieteen kaapuun. Tutkimuksen keskeiset käsitteet, rikottujen ikkunoiden teesi ja poliisin järjestyksen valvonnan nollatoleranssi määritellään johdantoluvun lopussa yhdessä ja erikseen. Tämän tutkimuksen loppuviitteisiin on yksityiskohtaisemmin avattu käsitteitä ja lähteitä ja dokumentoitu eri argumentteja niille lukijoille, jotka mahdollisesti ovat kiinnostuneet tietämään lisää kyseisistä kohdista.

Tutkimuksen keskeinen näkökulma on prosessi- ja vaikuttavuusarviointitutkimus. Luvussa 2 jatketaan tutustumista tutkimukselle myöhemmin olennaisiksi osoittautuviin arviointitutkimuksen historiallisiin paradigmatkäännöksiin. Suomalaiset kriminologiset arviointitutkimukset esitellään lyhyesti. Toinen näkökulma ja tutkimusmenetelmä eli hallintovallan tutkimukseen lukeutuva moraalisaattelu esitellään, koska sitä on tutkimuksessa sovellettu sekä Tampereeseen että New Yorkiin. Yhdysvaltojen oikeusvaltio- ja kansalaisoikeusvallankumoukset, jotka johtivat poliisitoimien rajoittamiseen, ovat tärkeitä esitellä. Vallankumousten aikaan tehtiin päätöksiä, jotka aiheuttivat myöhemmin tunnun siitä, ettei järjestyspoliisi riittävästi valvo kaupunkien katujen turvattomuuden tunnetta aiheuttavia häiriöitä. Tämä oikeushistoriallinen tausta kerrataan lyhyesti luvussa 2, koska se on olennaista tutkittaessa myöhemmin New Yorkissa läpilyönyttä järjestyspoliisi-innostusta.

Luvussa 3 tutustutaan yhdysvaltalaiseen uuskonservatiiviseen kriminaalipoliittiseen ideologiaan, jolla on ollut suuri vaikutus Yhdysvalloissa. Uuskonservatismilla on selvä yhteys tutkimuskohteeseen, rikottujen ikkunoiden nollatoleranssiin. Yksi uuskonservatiivien kannattama rikottujen ikkunoiden teesin väite on, että järjestyshäiriöt ajavat asuinalueen slummiutumiskierteeseen, ja tältä vältytään vain ankaralla poliisin puuttumisella. Uuskonservatiivisten oppien lisäksi luvussa tutustutaan siihen, mitä riippumattomat tutkijat ovat todenneet slummien kehittymisen syistä. Huomautettakoon, että tässä tutkimuksessa ei tutkita yhdysvaltalaista uuskonservatismia yleisenä ilmiönä ja yleisellä tasolla, vaan erityisesti sen edustamia kriminologisia ja kriminaalipoliittisia teoretisointeja, aatteita, ajatusmaailmaa ja toimintamalleja. Käytän uuskonservatiivisen ideologian käsitettä samaan tapaan kuin Garland (2001, 98–102; ks. myös Young 1999; Wacquant 2009a; Newburn 2010).³

Luvussa 4 esitellään tutkimusongelmat, alkuperäisartikkelit ja tutkijan positio. Tampereella tehdyn monitahoarviointitutkimuksen laadulliset ja määrälliset menetelmät ja aineistot esitellään luvussa 4 myös. Lopuksi kerrotaan New Yorkin tapauksen kirjallisuusanalyysistä sekä tarkastellaan kohdattuja rajoitteita arviointitutkimusten meta-analyyseissä. Esimerkkinä käytetään muun muassa suomalaisen poliisilakkotutkimuksen väärintulkintaa kuuluisimmassa rikoksantorjunnan meta-arvioinnissa. Tutkimuksen ontologisena tausta-ajatteluna toimii kriittinen realismi, johon tehdään katsaus luvussa 4.1.3.

Luvussa 5 tutustutaan Tampereen tapauksen arviointitutkimusten ja moraalisääteilyanalyysin tuloksiin. Tutkimuksen tekijä joutui opiskelemaan arviointitutkimuksen historialliset paradigmatkäännökset tehdessään tämän tutkimuksen monitahoarviointia, joten niihin palataan lyhyesti. Hanketta arvioitiin uusilla näkökulmilla ja aineistoilla uudelleen Jatkoartikkelissa (4) ja toisaalta hanketta tarkasteltiin hallintavallan tutkimuksen näkökulmasta, moraalisääteilynäkökulmasta, joka tehtiin Moraalisääteilyartikkelissa (5). Tampereen arvioinnin tulokset vedetään tässä luvussa yhteen ja niitä pohditaan uudelleen.

Luvussa 6 ratkotaan toista tutkimuskysymystä eli etsitään New Yorkin tapauksen arviointitutkimusten ja moraalisääteilyanalyysin tuloksia. Luvun tavoitteena on päivittää Artikkelit 1:n eli vuoden 1998 jälkeisellä keskeisellä uudella tutkimuksella kuva New Yorkista järjestyksen valvonnan, rikoksantorjunnan ja moraalisääteilyn mallina. Artikkelit 1 linjaakin koko tutkimuksen suunnan ja toimii sen punaisena lankana. Tutkimuksessa tutustutaan ensin selityksiin järjestyksen vähenemisestä 1990-luvun crime drop -rikosromahduksesta ja analysoidaan tutkimusten perusteella poliisin roolia sen aiheuttajana. Kirjallisuuden perusteella teen moraalisääteilynäkökulmasta uuden analyysin New Yorkin rikottujen ikkunoiden nollatoleranssikampanjasta. New Yorkin tiukalla järjestyspoliisitoiminnalla oli lukuisia vasta- ja sivuvaikutuksia, joihin on tutustuttava tässä tutkimuksessa. Todettakoon, että Yhdysvalloissa puhutaan usein sodankäynnin siviiliuhreja tarkoittavalla "collateral damage" -termillä rikoksantorjunnan ja poliisikontrollin vasta- ja sivuvaikutuksista (ks. esim. Howell 2009). Lopuksi vedetään yhteen New Yorkin analyysi ja verrataan sitä suomalaisen lain ja järjestyksen politiikkaan, järjestyspoliisin niin lainsäädännölliseen kuin empiiriseenkin todellisuuteen.

Johtopäätösluvussa 7 vedetään yhteen Tampereen ja New Yorkin tapauksien arviointitutkimusten ja moraalisääteilyanalyysin tärkeimmät tulokset. Siinä esitellään erityisesti Yhdysvaltojen

ja Suomen järjestyspoliisitoiminnan nollatoleranssien mekanismien ja kontekstien keskeiset erot ja yhtäläisyydet. Tärkeitä ovat rikosromahduksen tutkitut syyt ja nollatoleranssin vasta- ja sivuvaikutukset sekä yhteiskunnallisten kontekstien erot. Poliisia koskevan lainsäädännön merkityksiä poliisitoiminnan toteuttamiselle pohditaan.

Viimeiseksi heitetään haaste kokonaisvaltaiselle kadun kontrollikulttuurin tutkimukselle Suomessa. Näyttöä sen tiukkuudesta löydetään tuoreista aihepiiriin tutkimuksista. Toiseksi haastetaan tutkimaan kriittisesti erilaisten lapsiin ja nuoriin kohdistuvien viranomaisyhteistyö- ja varhaisen puuttumisen hankkeiden vasta- ja sivuvaikutuksia.

1.2 Tutkimuksen aikalaisanalyttinen tausta ja keskeiset käsitteet

Väitöskirja on sosiologiskriminologista kontrollin tutkimusta, poliisitutkimusta sekä rikostorjunnan vaikuttavuus- ja prosessiarviointitutkimusta. Tutkimuksen aikalaisanalyttisessä keskiössä voidaan pitää neljää kriminologian ja yhteiskunnallisen kriminaali- ja kontrollipolitiikan vahvaa paradigmatkäännöstä ja ilmiöitä, jotka ovat tulleet ilmeisiksi viimeistään 1990-luvun lopussa ja 2000-luvun alussa. Näitä ovat *Hyvinvointikontrollivaltioista rikoskontrollivaltioiksi*, *Nollatoleranssi-järjestyspoliisipolitiikan paluu*, *Arviointialto* ja *Tieteellistäminen*. Tutkimuksen analyysityyli johtopäätöksissä ja pohdinnoissa oikeushistoriasta ja nykyajasta on aikalaisanalyttinen, eli se on leveällä siveltimellä tehtyä analyysia, koska empiirinen aineisto on pelkästään vuosituhannen vaihteesta. Tarkat tulokset ovat sidottuja kyseiseen aikaan ja nykyaikaa analysoidaan viitaten tutkimuksiin ja tehden johtopäätöksiä. Edellä mainituilla aikalaisanalyttisillä lähtökohdilla voi perustella, miksi tutkimuksen näkökulma on kriittinen ja erityisesti kontrollikriittinen. Näkökulmassa ei oteta yhteiskunnallista tutkimusta ja kontrollia, poliisitoimintaa, rikosentorjuntaa ja yhteiskuntaa ja yhteiskuntajärjestelmää annettuna ja kyseenalaistamattomana hyvänä.

1.2.1 Hyvinvointikontrollivaltioista rikoskontrollivaltioiksi

Hyvinvointivaltioiden muutos uusliberaaleiksi rikostorjunnan yhteiskunniksi on jo kriminologiassa klassikkoina pidettyjen Christien, Youngin, Garlandin ja Wacquantin aikalaisanalyysin kuvaama ilmiö (ks. myös Lacey 2008). Youngin (1999) kuten Garlandinkin (2001) kirjojen punainen lanka löytyy Yhdysvaltojen ja Iso-Britannian kultaisten vuosikymmenten 1950- ja 1960-lukujen ja sen jälkeisen ajan kriisistä. Garlandin (2001) termein kyse on penal-welfaren⁴ – jota nimitän *hyvinvointikontrolliyhteiskunnaksi tai -valtioksi* – romahtamisesta 1970- ja 1980-lukujen kriisin aikana ja tuohon romahtamiseen reagoimisesta ja sopeutumisesta myöhempinä vuosikymmeninä. Nämä hyvinvointikontrollikulttuuriyhteiskunnat muuttuivat muutoksessa myöhempien vuosikymmenten – Garlandin mukaan – high crime -yhteiskunniksi, joita nimitän *rikoskontrollivaltioiksi*. Näitä kuvaa Christien (1993; 2000) metafora "Crime Control as Industry". Young (1999) kuvaa kehitystä 1950-luvun kultaisten aikojen inklusiivisesta, sisäänsulkevasta hyvinvointiyhteiskunnasta eksklusiiviseen, ulossulkevaan yhteiskuntaan.⁵ Hyvinvointivaltion eli Garlandia mukaillen hyvinvointikontrollivaltion erot ja yhtäläisyydet uusliberalistiseen ja uskonservatiiviseen rikoskontrollivaltioon on tämän tutkimuksen

kannalta keskeinen kysymys. Erityisesti poliisin rooli tässä yhtälössä kulkee tutkimuksen punaisena lankana, vaikka sitä ei erikseen rautalangasta koko ajan väännetäkään.

Wacquantin (1999; 2008; 2009a; 2009b) erittäin kriittiset, käsitteiltään ankarat ja yksityiskohdaisia analyyseja sisältävät teokset kertovat uusliberaalien semihyvintivaltioiden muutoksesta uusliberaaleiksi yhteiskunniksi, joissa hyvinvointivaltio on ajettu minimiin. Sen tilalle kasvatettu rangaistusvaltio pitää tietyt ryhmät kurissa nollatoleranssipoliisilla joko ghettoisaan tai massavankeudessa. Christie, Young, Garland ja Wacquant löytävät lukuisia syitä sille, miksi Yhdysvalloissa, Iso-Britanniassa ja mm. Ranskassa kova ja konservatiivinen kriminaali- ja lain ja järjestyksen politiikka – poliisipolitiikka – on saanut laajojen kansanosien kannatuksen. Populistinen pelon politiikka ilmenee rajusti kasvaneina rikosoikeusjärjestelmän, poliisin ja vankilakontrollin kustannuksina ja niin rikos- kuin vankilukujen räjähdysmäisenä kasvuna.⁶ Aikalaisanalyytikot pitävät massavankeuden lisäksi juuri rikottujen ikkunoiden nollatoleranssia keskeisenä kovan kontrollilinjan oppien ilmentymänä. Vankeutta ja nollatoleranssi-aatetta yhdistää pidättämällä ja vangitsemalla vaarattomaksi tekemisen eli inkapasaation idea (Zimring & Hawkins 1995).

Totaalimuutosta ei Suomessa ole tapahtunut (Kautto 2001, 233), mutta onko Suomi yhä *Pohjoismainen hyvinvointivaltio*?⁷ Tutkijat pitävät suunnanmuutosta (Julkunen 2001; 2006) pois pohjoismaisesta mallista todistettuna, mutta kysyvät miten ja kuinka pitkälle on edetty (Anttonen & Sipilä 2000; Saari J. 2006; Kangas & Ritakallio 2008; Kangas 2009; Hellsten 2011; Kuivalainen 2010; Kuivalainen & Niemelä 2010; Kuivalainen & Kenneth 2010; Riihinen 2011; van Gerven 2012). Tuoreessa Pohjoismaiden ministerineuvoston teettämässä tutkimuksessa "Pohjoismaista mallia" pidetään yhä elinvoimaisena (Valkonen & Vihriälä 2014). Pohjoismaita kehutaan erityisesti siitä, että ne ovat onnistuneet yhdistämään pienet tuloerot, korkean keskimääräisen elintason ja alhaisen köyhyysasteen poikkeuksellisen hienosti. Haasteita Pohjoismaillakin on. Suomessa taloudelliset rakenneuudistukset ja sopeutumishaasteet sekä työvoiman tarjonnan haasteet ovat suurimmat. (Valkonen & Vihriälä 2014.) Pohjoismaisesta universalismista (Rothstein 2008) on kuitenkin analysoitu luovutun useissa tapauksissa, erityisesti lasten osalta. Vuosien 1995–2007 välillä lapsiköyhyys⁸ on kolminkertaistunut ja on nyt 1970-luvun alun tasolla (Lammi-Taskula ym. 2009; Moisio ym. 2008), selektiiviset ja tehottomat "köyhyyspaketit" (Kuivalainen & Niemelä 2010), lapsilisän alhainen taso, neuvolatoiminnan ja koulun oppilashuollon kiihdyttäminen (Satka 2009, 18) ovat kaikki, kuten yleinen eriarvoistuminenkin (Vaarama 2011), selviä todisteita uusliberalistisen politiikan valinnoista. Vaarama (2011, 17–18) listaa lukuisia sosiaali-indikaattoreita, jotka "palavat punaisella" 1990-luvun alusta jatkuneen kehityksen seurauksena.⁹

Suomessa ovat useat tutkijat todenneet, että uusliberalismin vaikutukset ovat vähitellen mutta selvästi voimistuneet Suomen politiikassa, mutta ilmiön selvittäminen vaatisi perusteellisen tutkimuksen (Riihinen 2011, 126). Kovin moni ei julkisesti kyseisellä käsitteellä Suomessa puhu, koska hyvinvointivaltiossa ei haluta uusliberalistin leimaa – hyvinvointivaltion kannatus väestön keskuudessa on niin suurta. Tosin alkusyksyn 2013 aikana Kokoomusnuoret ovat esiintyneet kovalla metelillä mediassa aatteen kannattajina. Ilmiö on kuitattu mediatyrkkyjen aikaansaannokseksi, mutta sen on epäilty kertovan tulevaisuuden poliitikoista. Talouden päätöksentekijät puolustautuvat viittaamalla ainoaan vaihtoehtoon, "taloudellisiin realiteetteihin"

ja ”pakkotilanteeseen”: ei ole muita vaihtoehtoja kuin leikkaukset (Kantola 2002; 2006; Riihinen 2011, 126). Yhden vaihtoehdon politiikkaa perustellaan myös ”kilpailukyvyllä” ja ”kestävyysevajeella”. Riihinen (2011, 126–127) näkee 80-luvun lopulla ja 90-luvun alussa olleen selviä merkkejä uusliberalistisesta politiikasta Suomessa jo ennen kuin hyvinvointivaltiota ryhdyttiin lama-aikana toden teolla purkamaan. Nyt laman, julmemman hyvinvointivaltion ja uusliberalismin jäljet ovat Suomessa jo selvemmät, kuten edellisistä sosiaali-indikaattoreista voidaan todeta (Vaarama 2011). Joka tapauksessa suurta selvää katkosta yleisellä tasolla, paradigmanmuutosta, ei katsota ainakaan vielä tapahtuneen, vaikka sosiaaliturvan rakenteissakin on analysoitu tapahtuneen muutoksia. Mutta samalla on esitetty useita epäilyjä ja kysymyksiä, että ”kissan tassuilla” (Julkunen 2001) etenevä kehitys saattaa piilottaa suuremman kuvan. Hellsten (2011, 170) kysyy ”onko Suomessa tällä hetkellä nykyisen järjestelmän reunoilla kehkeytymässä jotain sellaista, josta on kehkeytymässä uusi regiimi?” (ks. myös vanGerven 2012).

Suomi ei ole kohdannut rajua poliittista ja populistista kriminaalipolitiikan kriisiä, kuten Yhdysvallat ja Iso-Britannia. Lappi-Seppälä (2011) tekee selvän eron Yhdysvaltojen ja Iso-Britannian eksklusiivisten ja Pohjoismaiden inklusiivisten valtioiden välillä, joista jälkimmäisiin suunnanmuutos ei ole vielä juuri vaikuttanut. Vertailun keskeinen tulos on se, että maltillisen rangaistuspolitiikan juuret ovat konsensuspolitiikassa sekä korporatiivisen politiikan kulttuurissa, yhteiskunnallisessa ja sosiaalisessa luottamuksessa ja vahvassa hyvinvointivaltiossa. Vankeutta enemmän käyttävää punitiivista politiikkaa esiintyy maissa, joissa edellä mainitut piirteet ovat vähäisempiä. (Lappi-Seppälä 2011, 303.)

Lappi-Seppälän (2003; 2006; 2013) mukaan Suomessa toteutetaan tieteellistä, rationaalista ja humaania rikosoikeuskriminaalipolitiikkaa. Edellisten lisäksi kriminaalipolitiikalle tärkeitä arvoja ja tavoitteita, joita on maltillisella vankien määrää vähentävällä politiikalla pystytty soveltamaan, ovat hyödyllisyys, tarkoituksenmukaisuus, yleispreventiivisyys ja oikeudenmukaisuus (Lahti 2013, 12–16). Suomessa vallitsi 1960-luvulta saakka tietoinen liberalisoitumisen kausi, jossa erittäin korkean vankiluvun laskeminen oli keskeinen tavoite, jonka saavutettuaan Suomi pääsi Pohjoismaiden maltilliseen kriminaalipoliittiseen leiriin. Historiallisesti ankaran laman iskeyttyä Suomeen 1990-luvun alussa seurasi sitä kriminaalipolitiikan koven tumisen, ”punitiivisen käänteen” jakso 1990-luvun lopussa. Lappi-Seppälä (2013, 17) tiivistää kehityskaaren seuraavasti: ”Muutos näkyi niin kriminaalipolitiikan retoriikassa, lainuudistuksessa, rangaistuskäytännöissä kuin myös vankiluvuissamme, jotka lyhyessä hetkessä kohosivat noin 40 prosenttia vajaasta 3 000:sta 4 000:een. Nousuvaihe näyttää kuitenkin jääneen lyhyeksi. 2000-luvun puolenvälin vaiheilla vankimäärä kääntyi jälleen uuteen laskuun, ja näyttää nyttemmin stabiloituneen.” Vankiluvun laskun tavoite on ollut niin keskeinen, että tutkijat ovat huomauttaneet rikoksen uhrin aseman olevan suomalaisessa kriminaalipolitiikassa lähes unohdettu (Kainulainen, Honkatukia & Niemi 2013, ks. myös Kotanen 2013; Heiskanen & Roivainen 2005). Toisaalta huume politiikka tekee selvän poikkeuksen suomalaisessa rikosoikeuskriminaalipolitiikassa. Sitä kuvaavat käsitteet kielto lakipolitiikka, huumeiden totaalikielto ja repressiivinen huume politiikka (Tammi 2007). Näiden rinnalle on tullut toinen raide, haittojen vähentämisen politiikka muun muassa korvaushoitoinen ja puhtaiden neulojen ja-

kamisineen, joten nykyään puhutaan huumeepoliittisesta kaksoisstrategiasta (Hakkarainen & Tigerstedt 2002; 2005; Kainulainen 2009).

Erityisen ylleitä suomalaisessa järjestelmässä ollaan toleranssin esikuvasta, suomalaisesta nuoria koskevasta rikosoikeuspolitiikasta (Harrikari 2008, 30), mutta Helstenin (2010) edellä pelkäämä järjestelmän reunoilla väijyvä regimimuutos näyttää tapahtuneen juuri lapsiin ja nuoriin kohdistetussa kansalais- ja viranomaisyhteistyön kontrollipolitiikassa, josta tämän tutkimuksen ilmiö – nollatoleranssi – on yksi keskeinen esimerkki. Muutoksesta voidaan laskea pois nuoria koskeva rikosoikeuspolitiikka, joka yhä nojaa vanhoihin rationaalisen ja humaniin haittojen minimoinnin kriminaalipoliittisiin periaatteisiin (ks. esim. Marttunen 2008). Sen ympärillä kontrollissa on tapahtunut merkittävä muutos. Vaaran torjuminen, riskeihin varhain puuttuminen ja yhteisöturvallisuuden lisääminen ovat niin kansainvälisesti (Garland 2001) kuin Suomessakin levinneet politiikkaohjelmien ja strategioiden (esim. Turvallisuustalkoot 1999) kautta kolmannen sektorin, viranomaisyhteistyön ja erilaisten paikallisten rikosentorjuntahankkeiden tavoitteiksi (Törrönen & Korander 2005; Harrikari 2008; Koskela 2009; Pekkarinen 2010). Näiden kohteeksi ovat Suomessa määrittyneet erityisesti lapset ja nuoret. Suomalaisen kontrollikulttuurin hallinnan kovenemismuutos ilmeneekin lapsiin ja nuoriin kohdistuvassa kontrollissa, jossa lastensuojelun ja kolmannen sektorin toimet ovat siirtyneet uuteen riskien hallinnan regiimiin. Näkemykseni mukaan kyseessä on poliisille iät ajat tuttu puuttumisregiimi. Lapsipolitiikassa on tapahtunut selvä uusliberalistinen moraalinen käänne (Harrikari 2008, Satka 2009).

Lastensuojelussa ja nuorten kohtelussa toleranssi on laskenut puuttumisaatteen voittokulun johdosta (Pösö 2002; Harrikari 2008; Pekkarinen 2010, 160–161). Kontrollikulttuurin riskipolitiikassa sosiaalisten ongelmien ratkaisuksi etsitään yksinkertaisia, nopeita, tehokkaita ja usein repressiivisiä hot spot -toimia. Sosiaalinen nähdään yksinkertaisena (Young 1999; Garland 2001), vaikka taustalla on monimutkaisia rakenteellisia ongelmia – niitä joita pohjoismainen hyvinvointivaltio sen kasvukaudella varustettiin ratkaisemaan. Käänne liittyy yleiseen huolikeskusteluun ja urbaaniin turvallisuuspolitiikkaan, joissa lapsuus on ryhdytty näkemään riskilinssin lävitse (Koskela 2009).

Käytännössä eri tahojen yhteistyössä, jota voidaan nimittää turvatalloiksi ensimmäisen rikosentorjuntaohjelman (Turvallisuustalkoot 1999) mukaan, lapsiin kohdistetaan paikkakuntatasolla kotiintuloaikoja, sosiaali- ja vapaaehtoistyössä toteutetaan varhaista puuttumista lukuisin tavoin, seulotaan riskiyksilöitä, tehdään riskikartoituksia ja varhaiskasvatussuunnitelmia, poliisilla ja sosiaalityöllä on nollatoleranssi nuorten pikkurikkeisiin, näpistyksiin ja päihtyneenä oleskeluun, kameravalvontaa lisätään mm. kouluihin ja vastuutetaan yksilöitä ja paikallisyhteisöjä omaan kontrollitoimintaan (Satka ym. 2011). Kaikki ovat tavanomaisia toimia Garlandin (2001) high crime -jälkihyvinvointivaltiossa. Leimaamisen ja stigman aiheuttamisen riski, joka on yhä vahvana nuoria koskevissa rikosoikeusperiaatteissa, näyttää turvatallotoimissa kadonneen.

Lapsiin kohdistuvien toimien tasolla ollaan Suomessa hyvällä vauhdilla siirtymässä Youngin ja Garlandin muualla havainnoimaan jälkihyvinvointiaikaan, sosiaalisten ongelmien rakenteellisesta ennaltaehkäisystä riskien varhaiseen havaitsemiseen ja niihin puuttumiseen heti

käsillä olevin tilannetorjunta- ja kontrollitoimin (Harrikari 2008; Satka 2009; Pekkarinen 2010; Satka ym. 2011). Lapsia ja nuoria koskevassa politiikassa on kaikista jyrkevimmän askelellin luovutun suomalaisesta hyvinvointivaltiosta, kun otetaan huomioon yleisestä elintason noususta huolimatta tapahtunut kolminkertaistunut lapsikäyhyys, joka sisältää lapsilisän alhaisen tason sekä neuvolatoiminnan, koulun oppilashuollon ja koulujen rahoituksen merkittävän heikentämisen ja samanaikaisesti tapahtuneet uusliberalistiset kolmannen sektorin, naapurustojen ja viranomaisten varhaisen puuttumisen usein inkapasitaatio-idea hyödyntävät kontrollihankkeet. Harrikari (2008, 279) toteaa, että aiemmin saatiin kotipalveluapua, mutta nyt saa valvojan kotiin. Keväällä 2014 Suomen Marttaliitto ry kiinnitti tähän huomionsa ja vaati kunnilta kotipalvelun palauttamista lastensuojelua ennalta ehkäisevänä toimenä.¹⁰ Hyvinvointivaltion muutos uusliberaaliksi rikostorjunnan yhteiskunnaksi valottuu selvimmäksi suomalaisessa lapsi- ja nuorisopolitiikassa, josta tämä tutkimus on yksi näyttöön perustuva todiste.

1.2.2 Järjestyspoliisin paluu

Nollatoleranssi-järjestyspoliisipolitiikan paluun innovaatiopohja löytyy New Yorkin aiemmin rikospääkaupungin moraalipaniikin kääntymisestä rikoksantorjuntapääkaupungin kansainväliseen kontrolli- ja moraalinnostukseen. Kyseisen käännöksen strategialla on monta nimeä kansainvälisessä kirjallisuudessa: Zero Tolerance Policing (ZTP), Quality-of-Life-Policing (QLP), Broken Windows Policing (BWP), Order Maintenance Policing (OMP). Ilmiö on näkynyt myös Pohjoismaissa (ks. esim. Hörnqvist 2004). Suomessa turvallisuussuunnittelu- ja rikoksantorjuntapolitiikasta on maltillisesti löytynyt viitteitä uskosta näihin oppeihin muun muassa kansallisissa ja paikallisissa rikoksantorjuntastrategioissa (Törrönen & Korander 2005). Nollatoleranssi-käsitteen yksityiskohtaisesta määrittelystä todettakoon, että tässä käsillä olevassa yhteenvetoartikkelissa ei Zero Tolerancen eli nollatoleranssin käsitettä erikseen keskitetyksi määritellä, koska se yhtäältä tulee määritellyksi eri näkökulmista useaan otteeseen yhteenvetoartikkelin varrella. Määrittely on toisaalta tehty useaan kertaan eripituisina versioina alkuperäisartikkeleissa, joista lukija voi sen helposti katsoa (ks. *Erittäin lyhyt määritelmä: Moraalisäätelyartikkeli* (5) Korander & Törrönen 2005, sivut 48–50; *Lyhyt määritelmä: Arviojohdatusartikkeli* (2) Korander, Laapio & Soine-Rajanummi 2002, sivut 28–35; *Pidempi määritelmä: Ensiartikkeli* (1) Korander 1998, sivut 359–372).

Nollatoleranssikäännöksen voittokulkuun saatiin jo lyhyt johdatus työn alussa. Tämän paradigmatkäännöksen eli quality of life-, nollatoleranssi- tai rikotut ikkunat -poliisi-ideologian väitteisiin ja sitä kohtaan esitettyyn keskeiseen New Yorkia koskevaan analyysiin ja kritiikkiin tutustutaan erityisesti yhteenvetoartikkelin loppuosan tutkimusongelmaa ratkottaessa. Yksi yhdysvaltalaisen kritiikin kärjistä on se, että kyseinen paradigmatmuutos nähdään irtolaiskohtelun ja -lainsäädännön uutena tulemana, joten lyhyt kertaus kansalaisoikeuksien historiaan on tässä tutkimuksessa paikallaan. Juuri irtolaissäädännöstä vapautumista 1960-luvulla pidettiin afrikanamerikkalaisten eli mustien käänteentekevänä ihmis- ja kansalaisoikeuksien voittona.¹¹ Kritiikki sisältää ankaria väitteitä piiloisen rasismien ja kontrollin kohdistamisesta etnisiin vähemmistöihin.

Kansainvälisen kriminologian keskeisiä tiedonintressejä on miettiä keinoja kovan kriminaalipolitiikan syvenemisen ja leviämisen vastustamiseksi siitä yksinkertaisesta syystä, että kriminologiassa tiedetään ja – punitivisteja ja uuskonservatiiveja lukuun ottamatta – tunnustetaan, ettei vankeuden käyttö juuri korreloi rikosmäärien kanssa (ks. esim. Lappi-Seppälä 2011) eivätkä vankilat paranna rikoksenuusimiselta varsinkaan, jos ex-vangilla ei ole kunniallista asumis-, työllistymis- ja elättämismahdollisuutta. Vankilat eivät ole haittojen vähentämisen näkökulmasta kestävä ratkaisu. Yhdysvallat on *"the great incarcerator"*, kuten useat aikalaisanalyytikot (Christie 1993; 2000; Garland 2001; Lacey 2008; Wacquant 2009a; 2009b) toteavat ja pitävät globaalisti vaarallisena kehityksenä sitä, että Yhdysvallat on länsivaltojen kriminaalipolitiikan suurviejä. Newburn (2010) kuvaa Yhdysvaltojen roolia: "it appears to be the source of so many of the ideas and practices – the war on drugs, privatised corrections, zero tolerance policing, mandatory minimum sentences, and the like – which are so central to the new cultures of control emerging around the globe." Newburn (2010, 350) huomauttaa, että pitäisi olla enemmän empiiristä ja aidosti käytännön tasolla tehtyä tutkimusta, "because there is good reason to believe that it is the symbols and rhetoric of the emergent culture of control that has been most easily promulgated, rather than the detail of particular policies." Erottamalla diskursiivinen taso tosiasiallisen toiminnan tasosta voidaan paremmin vastustaa ja näin "‘the great penal leap backward’ might be reversed" (em.).

Kyse on monesti enemmänkin poliittisesti sound bite -termien ja populististen diskurssien leviämisestä, ei todellisen toiminnan. Monesti siirtäminen eli "policy transfer" (Virta 2011; 2013a) ei onnistu lainkaan tai onnistuu vain osaksi. Tästä on Jonesin ja Newburnin (2007) mukaan kokemusta enemmän kuin leviämisen onnistumisesta. Suomessa poliisi- ja kriminaalipoliitikkojen ja -strategioiden siirtämisen onnistumisia tai epäonnistumisia on jonkin verran tutkittu (Virta 2011). Tässä tutkimuksessa vertailevalla otteella analysoidaan, miten rikottujen ikkunoiden nollatoleranssin tuonti Suomeen onnistui ja miltä Yhdysvaltojen ja Suomen erot järjestyksenvalvonnan poliisioikeudellisessa valossa vaikuttavat karkealla tasolla. Näin Yhdysvaltojen ja New Yorkin järjestyksenvalvonnan lähioikeushistorian analysointi vie vertailevan otteen johdosta suuren osan työstä. Suomessa poliisioikeudellinen ja kriminologinen järjestyksenvalvonnan tutkimus ei ole aihetta käsitelty, joten levinneimmän ja kuuluisimman politiikan, rikottujen ikkunoiden ja nollatoleranssin periaatteiden, löytäminen suomalaisesta poliisilaista sekä katujen todellisuudesta tarjoaa uutta tieteellistä ymmärrystä oikeustieteelliseen, kriminologiseen sekä kontrolli- ja kriminaalipoliittiseen keskusteluun.

Rikollisuus on Yhdysvaltojen sisäpolitiikan keskiössä. Rikollisuus romahti 90-luvun aikana todella rajusti, esimerkiksi murhat vähenivät kaksi kolmasosaa suurissa kaupungeissa vuosien 1990 ja 1998 välillä.¹² Kyseessä oli joka vuosi useiden prosenttien (vaihdellen 5–20 %) lasku edellisvuodesta. Tuolloin oli hyvä olla presidentti, kuvernööri, pormestari, tuomari, syyttäjä, poliisijohtaja tai poliisipäällikkö – kaikki kun Yhdysvalloissa ovat enemmän tai vähemmän vaaleilla valittuja. Joka vuosi poliitikot pystyivät ratsastamaan rikollisuuden merkittäväällä laskulla uudistuksia tehtyään tai jätettyään tekemättä (rikosromahduksen syyt, ks. luku 6.1.3). The crime drop eli *rikosromahdus* – jälkimmäistä käytän tästedes – oli käänteentekevä voitto kaikille, jotka olivat osallistuneet jotenkin kriminaali-, kontrolli- ja poliisipolitiikkaan ja rikoksantorjuntatoimiin ja pystyivät hyödyntämään sitä mediahypessä (ks. Ensiartikkeli [1]).

Loppuviitteessä¹³ on luettelo poliitikkojen, muun muassa presidentti Bill Clintonin, itselleen puhumista "ansioista".

Kun vaikuttavuusarviointitutkija lähtee haastamaan rikosromahduksen syistä tällaista joukkoa – presidentti, pormestari ja oikeustoimi- ja poliisijohtajat – yhteiskunnassa, jossa rikollisuus on useille poliitikoille ja korkeille virkamiehille keskeisin asia, ei tilanne liene helppo. Karmen (2000) kertoo vuonna 1996 ensi kertaa kyseenalaistaneensa NYPD:n osuuden romahduksessa ja joutui samoin tein toteamaan, että on olemassa vain yksi ja *vain yksi ainoa oikea poliittisesti korrekti totuus New Yorkissa*: "All praise belongs to the NYPD". New York Post -lehti tyrmäsi hänet pääkirjoituksessa otsikolla "Crime: What the Professors Don't Know". Tästä sisuuntuneena Karmen syventyikin asiaan vuosiksi ja on kirjoittanut yhden yksityiskohtaisimmista tutkimuksista New Yorkin ihmeestä (Karmen 2000). Niinpä vuonna 1999 hänet lytättiin New York Post -lehden pääkirjoituksessa jopa rajummalla katkeruudella ja pääkirjoitusotsikolla: "The War against the Crime Drop". New Yorkin maailmankuuluja sankareita NYPD:tä, Giuliania, Brattonia ja Safiria ei saanut julkisesti kyseenalaistaa rikosaallon käännöstä. Julkisuuudessa vain poliisiteknikka oli ainoa oikea syyppää rikosromahdukseen, kuten Bratton (1997) muotoili: "Crime is Down in New York City: Blame the Police." Muu oli valletta ja oman pesän likaamista, joten lehti kirjoitti: "In fact, the academic said, crime trends are influenced far more by demographics and social forces and yadda, yadda, yadda than by police work." (Karmen 2000, xii–xiii). Suomessa käytetään tässä yhteydessä yleisemmin käsitteitä *höpö höpö* tai *höpön höpön* tai *blaa, blaa, blaa*. Ensimmäinen artikkelini vuodelta 1998 (Ensiartikkeli [1]) sisältää samaa ankaraa kritiikkiä poliisin ansioita kohtaan. Niinpä se englanniksi käännettynä olisi saanut samat haukut, jos se olisi mainittu New York Postissa. Vuoden 2001 syyskuun 11:n terrori-iskut WTC-torneihin lisäsivät merkittävästi pormestari Giulianin sekä NYPD:n jo reippaasti laskenutta suosiota, koska nämä toimivat päättäväisesti ja uhrautuvasti iskun aikaisissa pelastustoimissa. Samalla kritiikistä heitä kohtaan tuli jälleen poliittisesti epäkorrektia (Jones ja Newburn 2007).

1.2.3 Arviointiaalto

Kolmas suuri muutos on arviointihyöky, joka luonnollisesti liittyy tähän tutkimukseen, koska keskiössä on prosessi- ja vaikuttavuusarviointitutkimus Tampereella ja vaikuttavuustutkimukset New Yorkissa. Nykyään olemme uuden hallintoajattelun, uuden julkisjohtamisen (NPM = New Public Management) yhteiskunnassa, joissa pyritään soveltamaan julkiseen sektoriin markkinatalouden malleja. Arviointi on noussut yhdeksi keskeisistä tiedontuotannon muodoista niin hallinnossa kuin tutkimuksessakin (Rajavaara 2007). Akateemisen tutkimuksen piirissä arviointiaalto on tarkoittanut uuspositivistista käännettä, jossa pyritään kokeen logiikalla löytämään näyttöön perustuvia hyviä käytäntöjä, joilla esimerkiksi rikosentorjuntatoiminta saataisiin tehokkaaksi (Clarke 2006, 562). Kokeen logiikalla tarkoitetaan klassisen koeasetelman matkimista eli ennen ja jälkeen intervention mittausta, jota verrataan ilman interventiota olevaan "plasebo-ryhmään" (ns. OXO-järjestely: O=mittaus; X=interventio). Alkuperäisartikkeleissa ja jatkossa arviointitutkimukseen tutustutaan useassa eri luvussa. Arviointiaallossa meta-arviota näyttöön perustuvista tutkimuksista pidetään kovimpina näyttöinä. Olen

tehnyt analyysin Suomen poliisilakon yhteismitallistamisen epäonnistumisesta kansainvälisessä rikosentorjuntameta-arviossa lukuun 4.2.4.

Kriminologisilla meta-analyyseilla saadaan markkinoitua tietoa siitä, mikä on toiminut jossain joskus joillekin ja joissain olosuhteissa rikosentorjunnassa. Ideologialleen lojaalit poliitikot ovat kiinnostuneita siitä, minkä tieteellisesti arvioiden osoitetaan toimivan, jos tuo toiminta sopii heidän edustamaansa poliittiseen aatejärjestelmään. Tällöin tutkimuksilla joko oikeutetaan aiemmin valittu politiikka tai lanseerataan omaan ideologiaan – vaikkapa punitiiviseen populismiin – sopivaa näyttöön perustuvaa uutta tutkimuspolitiikkaa. Tästä seuraavassa luvussa. Yhä ajankohtaisempaan arviointiaaltoon ja arviointitutkimukseen syvennytään tarkemmin luvussa 2.1.

1.2.4 Tieteellistäminen

Neljäs ilmiö tieteellistäminen, academicization, liittyy kiinteästi kriminaalipoliittisiin ideologiaisteluihin (Wacquant 1999; 2009a). *Tieteellistämässä poliittinen aate puetaan tieteen kaapuun*. Siinä rakennetaan spekulatioiden avulla teorioita ja tulkitaan niille vahvalta vaikuttavaa tilastollista tai toisista – mitättömistäkin – tutkimuksista napattua näyttöä, jolla oikeutetaan oman, mutta usein piilotetun, ideologian mukaista politiikkaa. Tieteellistäminen on – ikävä kyllä – yhteydessä tämän tutkimuksen kohteisiin, rikottujen ikkunoiden hypoteesiin ja nollatoleranssipolitiikkaan Yhdysvalloissa. Näyttöperusteinen evidence based -aalto, jossa vannotaan mittauksen eksaktiuden ja tutkimusasetelman luonnontieteellisen ihanteen nimeen, vaikuttaa täysin vastakkaiselta sellaiselle ajatukselle, että ideologia ja tieteen teko sekoitetaan nimenomaan käyttämällä käsitteitä hypoteesin testaus, verifiointi tai falsifiointi. Tutustuttavan rikottujen ikkunoiden hypoteesin ajattelutavan yksi paradoksi on sen valtava suosio huolimatta siihen kohdistetusta ankarasta tieteellisestä kritiikistä. Esimerkiksi New Yorkin väitetyjen kokemusten pohjalta rikottujen ikkunoiden nollatoleranssin It works! -julkisuus kiirii globaalisti, vaikka lukuisat tutkimukset ovat kyseenalaistaneet väitteet.

Suomalaisessa kirjallisuudessa ei juuri ole käsitelty uuskonservatiivikriminaalipoliitikkojen – joita Garland (2001, 98–102) kutsuu "neo-con"-lahkoksi ja Wacquant (2009a, 43; 2009b, 51) "ultra- tai äärikonservatiiveiksi" – ohjelmallisten kirjoittajien väitteitä ja argumentaatiotapaa. Esimerkiksi kriminologian perusoppikirjassaan "Rikollisuuden syyt" Janne Kivivuori (2008; 2013) ei analysoi James Q. Wilsonin (1975/1985; Wilson & Herrnstein 1985) keskeisiä teoksia, vaikka osa Yhdysvaltojen kriminologeista pitää Wilsonia aivan keskeisimpänä rikos- ja oikeusasiantuntijana ja hänen kirjoituksiaan keskeisimpinä rikollisuuden syitä ja varsinkin biologisia seikkoja käsittelevinä teoksina (vrt. Lappi-Seppälä 2003, 168).¹⁴ Pois jättäminen lienee kannanotto. Rikottujen ikkunoiden idean Kivivuori (2013, 316–317) esittelee lyhyesti.

Professorit Wilson ja Kelling, rikottujen ikkunoiden alkuperäishypoteesin muotoilijat, ovat esittäneet itsensä tiukkoina tiedemiehinä ja maailmanlaajuisesti luotettuina oikeus- ja poliisi-asioiden erityisasiantuntijoina, millaisina monet heitä pitävätkin. Kellingiä, joka on pitkälti keskittynyt vain poliisitutkimukseen, on erityisesti arvosteltu kunnian ottamisesta New Yorkin tapauksesta sekä muun tutkimuksen erittäin huonosta tuntemisesta ja siihen epäeettisesti viittaamatta jättämisestä.¹⁵ James Q. Wilson on ollut Nixonin ja Reaganin poliittinen neuvon-

antaja, toteaa Young (1999), joka nimittää tätä "a guru of the right" ja "johtavaksi oikeistoteoreetikoksi" (Young 1999, 48, 51). Wilsonista Wacquant (2009a, 14) toteaa, että hän on "the leading light of conservative criminology in the United States". Youngin mukaan juuri Wilson on ollut intellektuelli-pääarkkitehti Yhdysvaltojen sodassa huumeita vastaan, joka taas on aiheuttanut valtavat kulut ja massavankeuden.¹⁶ Young (1999, 139) kutsuukin uuskonservatiiveja ja muita kontrolliteorioihin vetoavia kriminologeja "establishment criminology" – valtaapitävän kriminologian edustajiksi. Valtavan massavankeuden tuottava koviin rangaistukseen pohjaava kriminaalipoliittikka on osoitus siitä, että heidän ajatuksensa ovat ohjanneet ja seuraavat voimassa olevaa establishmentin politiikkaa. Youngin (em.) mukaan hyvinvointivaltion purku, rikotut ikkunat -teoria ja nollatoleranssi kuuluvat samaan kokonaisuuteen.

Wilsonia on epäilty enemmän tai vähemmän tarkoituksellisista epäselvyyksistä ja populismista tieteellisiksi käsitetyissä kirjoituksissaan, erityisesti kirjoittaessaan Herrnsteinin (Wilson & Herrnstein 1985) kanssa. Koska Wilson oli yksi vaikutusvaltaisimmista ja ainakin Youngin mukaan oli vielä 1990-luvulla vaikutusvaltaisin establishmentin kriminologi ja kriminaalipoliitikko, hänen kritisointinsa ei ole (tiede)poliittisesti mikään "pikkujuttu".¹⁷ On olennaista huomata, että sekä Wilson (1968/1978) että Kelling (Kelling ym. 1974) ovat jo vuosikymmeniä sitten tehneet täysmittaisia poliisitutkimuksia, joihin on usein viitattu poliisitutkimuksen klassikkoina.¹⁸

Viime vuosisadan lopun yhden nimekkäimmän sosiologin Pierre Bourdieun kanssa erilaisia ympäri maailmaa levinneitä fetisistisiä käsitteitä ja niiden taustalle piilotettuja rationaalisuuksia analysoinut Loic Wacquant (1999) laskee nollatoleranssin ja rikotut ikkunat aivan keskeisimmiksi *tieteellistämisen* esimerkeiksi (Wacquant 1999; 2009a). Wacquantin mukaan hallinnollispseudotieteellisen poliittisen retoriikan voittokulun aikana ideologisilta käsitteiltä riisutaan tunnisteet, piilotetaan alkuperä ja syntykonteksti, kun niitä puetaan tieteen kaapuun. Hänen mukaansa rikotut ikkunat ja nollatoleranssi ovat yhdysvaltalaisia tuontituotteita, vaikka ne ovatkin selviä "eurooppalaisen kriminaalipoliittikan moraalipaniikin" ilmentymiä puhuttaessa "nuorista", "naapurustoista" tai "urbaanista" (Wacquant 1999; 2009b). Nollatoleranssin lisäksi Wacquant (2008; 2009a; 2009b) pitää prison works -väitteitä ja -koulukuntaa toisena uuskonservatiivien tieteellistämisohjelman onnistuneena kohteena. Vaikka Wacquantin (2008; 2009a; 2009b) voidaan katsoa olevan poleeminen argumenteissaan ja edustavan useissa asioissa vasemmistolaisista maailmankatsomusta ja yhteiskuntakritiikkiä, perustuvat hänen yksityiskohtaiset tutkimuksensa empiirisiin analyyseihin ja laajoihin lähteaineistoihin, joita ei voi kuitata perusteettomana kritiikkinä. Varsinaisena vastapainona uusoikeistolaiselle kriminologialle voidaan katsoa asettuvan uusvasemmistolaisen tai uusmarxilaisen turvallisuus- ja poliisitutkimuksen suuntauksen. Se on esimerkiksi kirjannut poliittiset julistuksensa kirjaan nimeltään "Anti-Security" (Neocleous & Rigakos 2011).

Totuuden värittäminen on tieteen keskeisen arvon vastaista. On hämmentävää huomata vuosikymmenten "tiedehuijausten", tosin tietysti myös provosoinnin, perinne, joka kyseiseen Yhdysvalloista ja Iso-Britanniasta lähteneeseen, mutta globaalisti jalansijaa saaneeseen kriminologiseen, kriminaalipoliittiseen ja samalla yleis- ja puoluepoliittiseen koulukuntaan näyttää liittyvän. Garland (2001, 98–102) kutsuu koulukunnan tutkijoita neo-cons-käsitteellä, joka on lyhennys "neo-conservatives" käsitteestä, mutta "con"-liitteessä voidaan nähdä myös hui-

jauselementti; "con" on slangia ja tarkoittaa vedättää, huijata. Kun tutustuu tähän koulukuntaan, alkaa myös paremmin ymmärtää, miksi esimerkiksi arviointitutkimuksen näyttöperusteinen koulukunta (ks. esim. Sherman ym. 2002) on kriminologiassa tärkeä ja miksi sen ihanne on saada "Golden Standardilla" eli "Tieteen Metodilla", klassisella koeasetelmalla varmistettua puhdas objektiivinen, ideologioista vapaa totuus.

Tieteellistäminen vaatii tarkan syventymisen ja se tehdään luvussa 3. Tieteellistäminen näkökulmana on tietoinen valinta ja argumenttina se on erittäin kriittinen kohdettaan kohtaan. Perusteluna kriittiselle näkökulmalle toimii keskeisesti se kokonaisuus, jossa uuskonservatiivikriminaaliteoreetikkojen tosiasiallinen menestys on saavutettu tieteen teolle vierailta lipevillä ja populistisilla soundbiteilla, joita media ja poliittiset kommentaattorit ovat voineet erittäin menestyksellisesti hyväksikäyttää niin vaalivoitto-diskursseissaan kuin tosiasiallisessa kriminaalipolitiikan toteutuksessa erityisesti Yhdysvalloissa (ks. McLaughlin & Newburn 2013, 7). Lukuisat kriminologit pitävät tästä parhaana esimerkkinä juuri rikottujen ikkunoiden nollatoleranssia (ks. esim. Young 1999; Garland 2001; Wacquant 2009a; 2009b; Newburn 2010). Lappi-Seppälä (2006, 163) tekee pesäeroa anglosaksiseen oikeuskulttuuriin analysoimalla, että Suomessa rikosten torjuntaa tarkastellaan laajan keinovalikoiman ja tavoitteenasettelun kautta, joten rikosongelmaa lähestytään rationaalisesti, pragmaattisesti, populistis-moralistisia kannanottoja vältellen, riippumatonta tieteellistä tutkimustietoa hyväksikäyttäen: "Rikollisuusongelman ratkaisuun ei Pohjoismaissa ole yleensä tarjottu yksinkertaistettuja kahdenkolmen sanan ohjelmia ("kolme iskua ja ulos", "vankilat toimivat", "nollatoleranssi")." (Lappi-Seppälä 2006, 163.)

Erityisesti tieteellistämisen ja politiikan kuljettamisen (policy transfer) analyysillään tämä tutkimus kontribuoi kansainväliseen poliisitutkimuksen turvallistamis- ja turvallistumiskeskusteluun, johon Suomesta on osallistunut erityisesti Sirpa Virta (2011; 2013a).¹⁹ Kehityksenä turvallistuminen ei ole tarkoituksellista. *Turvallistuminen* tapahtuu poliittisen ja yhteiskunnallisen kehityksen sivuvaikutuksena. *Turvallistaminen* taas on tarkoituksellista politiikkaa. Se kantaa jopa tiettyjä totalitäärisiä konnotaatioita (Virta 2013a, 346.) Poliitiikan tutkijoiden kriittisessä turvallisuustutkimuslähestymistavassa analysoidaan, että turvallistamisessa turvallisuudesta tehdään sellainen arkipäivää keskeisesti organisoiva periaate, ettei sitä välttämättä huomata, haluta eikä osata kyseenalaistaa tai analysoida (Lippert & Walby 2013). Turvallistamis- ja turvallistumiskehityksen analyysi vaatii turvallisuuden tutkimukselta monitieteistä lähestymistapaa. Siinä monimenetelmällisyys, kontekstuaalisuus, vaikuttavuus ja politiikan matkustaminen ja siirtäminen sekä eri koulukuntien käsitteellisten ja teoreettisten seikkojen analysointi ovat keskeisellä sijalla (Virta 2011; 2013a; Lippert & Walby 2013), kuten ne ovat käsillä olevassa tutkimuksessa.

Virran (2011, 209) käsite "policy laundering" yhdistää tieteellistämisen ja politiikan kuljettamisen ajatukset. Jos rikostorjunnan tai turvallisuusstrategioiden esiarviointia ja yhteiskunnallisen toteuttamiskelpoisuuden tutkimusta ei tehdä kunnolla erilaisten politiikkojen siirtämissprosessissa, voidaan puhua "politiikan puhtaaksipesusta". Virta (em.) analysoi, että rikostorjunnan tai muun politiikan malli tuodaan tällöin vapautettuna kaikista ideologisista ja poliittisista motiiveista, joten se on "pesty puhtaaksi" tieteellistämisen hengessä. Se voi olla tietoisista tai epäintentionaalista, kuten turvallistamisessa tai turvallistumisessa. Silloin politiikan

kuljettamisen ja käyttöönnotossa toisessa yhteiskunnassa ja kontekstissa ei tehdä tarpeellisia valmistelevia esitutkimuksia siitä, millaisesta mekanismista, kontekstista saatika vaikutuksista on alun perin ollut kyse, vaan uudet ideat otetaan annettuina. Tämän tutkimuksen kohteessa voidaan havaita piirteitä puhtaaksipesusta.

1.2.5 Rikottujen ikkunoiden nollatoleranssin teesin määrittelyn liukkaus

Käsitteet nollatoleranssi ja rikotut ikkunat -hypoteesi tulee tutkimuskäyttöön määritellä yhdessä ja erikseen. Rikottujen ikkunoiden teesi on alun perin kirjattu journalistiseen keskusteluartikkeliin Broken Windows. The Police and Neighborhood safety (Wilson & Kelling 1982).²⁰ Se ei ole empiirinen tutkimus tai tutkimus ylipäätään. Sitä ei ole julkaistu tiedeforumilla, vaan uuskonservatiivisen Manhattan Institute -ajatushautomon The Atlantic Monthly -lehdessä (nykyään internetissä). Se ei sisällä tiedekirjoitukselta vaadittavia systemaattisia viittauksia aiempaan tutkimukseen saatikka lähdeluetteloja. Näistä huolimatta tai ehkä niistä johtuen siitä on kuitenkin tullut vaikutusvaltaisin kirjoitus poliisin järjestyksen ylläpitoon liittyvissä tieteellisissäkin keskusteluissa. Adam Crawford (1998, 130) toteaa, että tästä lyhyestä paperista on tullut "on of the most widely cited and influential contributions", kun puhutaan yhteisöistä, epävirallisesta sosiaalisesta kontrollista ja rikosentorjunnasta. Merkittävimpana järjestyspoliisikirjoituksena sitä pitävät myös muun muassa Skolnick & Bayley (1986), Manning (2001, 316), Harcourt ja Ludwig (2006), Dixon ja Maher (2005, 118) ja Newburn (2010) ja McLaughlin (2013a, 31).²¹

Tasapainoinen, kodeistaan huolta pitävien perheiden naapurusto, joka välittää toistensa lapsista ja määrätietoisesti paheksuu ei-toivottuja tunkeutujia, voi muuttua muutamassa vuodessa tai jopa kuukaudessa epävieraanvaraiseksi ja tulyksi viidakoksi. Omaisuutta on hylätty, rikkaruoho kasvaa, *ikkuna on rikottu*. Aikuiset eivät toru riehuvia lapsia, jotka rohkaistuneena riehuvat yhä enemmän. Perheet muuttavat pois, irralliset ihmiset muuttavat tilalle. Teini-ikäiset kokoontuvat kulmakaupan eteen. Kauppias pyytää heitä poistumaan, he kieltäytyvät. Tapellaan. Roskaa kerääntyy. Ruokakaupan edessä juodaan. Juoppo rojahtaa jalkakäytävälle. Hänen annetaan nukkua. (Wilson ja Kelling 1982, 31–32; käännös ja korostus TK)

Edelliseen lainaukseen tiivistyy James Q. Wilsonin ja George L. Kellingin (1982) rikottujen ikkunoiden teesin yhteisörappeutumisen perustarina. Tähän perustariinaan he kirjallisuudessa viittaavat New York Cityn nollatoleranssiaatteen lähtökohtana (Kelling & Coles 1996; Wilson 1996). Nollatoleranssikokeilu Suomessa ei muodosta poikkeusta tähän viittaamisessa. Hankkeen suunnitteluasiakirja eli VSKP-hankemuistio (1999) ei jätä epäselväksi esikuviaan.

Wilson ja Kelling (1982) toteavat, että pienten häiriöiden – kuten ilkeiden, graffitien, räyhäävän käytöksen, juopumuksen ja kerjäämisen – kontrolloimatta jättäminen sykähdyttää liikkeelle sarjan yhteen kietoutuneita sosiaalisia reaktioita, niin että siistit, rauhalliset ja mukavat naapurustot kallistuvat pelottaviksi rikollisuuden ghettoiksi. "Hoitamaton" omaisuus ja käytös tuottavat yhteisökontrollin rikkoutumisen spiraalisessa prosessissa, jossa ”epäjärjestys” johtaa pelkoon, joka johtaa välttelyyn, poisvetäytymiseen ja asukkaiden pois muuttamiseen. Kehitys vahvistaa ja ruokkii itseään johtaen vähentyneeseen epäviralliseen sosiaaliseen kontrolliin, joka taas johtaa lisääntyneeseen pelkoon. Kun naapurusto heikkenee, epäjärjestys,

pelko ja rikollisuus lisääntyvät spiraalimaisesti. (Wilson ja Kelling 1982.) Kyseessä on "raha-vaanomaistuminen" eli gentrifikaation eli keskiluokkaistumisen vastakohta. Gentrifikaatiossa, "keskiluokkaistumisessa", ajatellaan, että sivistyvä ja vaurastuva asuinalue vetää puoleensa sivistyneempää ja vauraampaa väkeä, joka muuttaa sen yhä "sivistyneemmäksi" (Skogan 1990, 177; vrt. Maloutas 2012).

Erilaisia syy-seuraussuhteita ja niiden eri yhdistelmiä löytyy ikkunatarinassa useita. Niin poliitikot, toimittajat kuin tutkijatkin eri kirjoituksissaan määrittelevät eri tavoin tai jättävät määrittelemättä rikotut ikkunat -argumentin. Yksi vakiintuneeksi näyttäytyntyt tutkimusten "testaushypoteesi" on se, että pienten rikkeiden poliisikontrolli on yhteydessä vakaviin rikoksiin, jopa vakavampiin rikoksiin eli henkirikoksiin. Näiden muuttujien ("misdemeanor policing and homicide") välistä prosessia tai mekanismiyhteyttä ei useinkaan avata, vaan tarkastellaan esimerkiksi nollatoleranssikontrollin aikaa ja aluetta ja tapahtuneiden henkirikosten määrien muutoksia, siis korrelatiivista suhdetta ja liitetään siihen erilaisia kausaaliargumenteja, kuten esimerkiksi Kelling ja Coles (1996) tekevät (vrt. Chauhan ym. 2011).

Tutkimustarkoituksiin rikottujen ikkunoiden käsitteen sisältö ja tarkoitus olisi aina syytä määritellä kontekstikohtaisesti, koska alkuperäinen tarina antaa tulkintoihin lukuisia mahdollisuuksia.²² Newburn (2010, 344) tuo esiin yhden iskevimmistä ja siten poliitikkojen käyttämistä yleisimmistä sovelluksista. Vuonna 1998 Iso-Britannian sisäministeri (home secretary) Jack Straw muotoili sen näin: 'that effective police action against small crimes can stop large-scale crime developing'. Samalla siitä katsotaan tulleen New Labour -puolueen hallituksen uuden lain ja järjestyksen politiikan ASBO-strategia 'anti-social behaviour strategy', kuten Newburn (2010, 344) jatkaa: "Curfews, ASBOs, parenting orders, and changes to tenancy rules and eviction regulations have all been influenced by what is believed to be the core message of the 'broken windows' article."²³ (Nollatoleranssista Iso-Britanniassa ks. McLaughlin 2007, 125–142; Newburn & Jones 2007, 227–229).

Poliitikot ovatkin keskiössä. Nollatoleranssi-käsitteen kriminaalipoliittisen genealogian yksityiskohtaisen analyysin ovat tehneet Newburn ja Jones (2007). Lyhyesti todettakoon siitä, että termi *Zero Tolerance* esiintyi ensi kertaa vuonna 1986 Yhdysvalloissa Reaganin hallinnon sodassa huumeita vastaan.²⁴ Konferenssin, joka oli nimeltään White House Conference for a Drug-Free America (WHCDFA), yhteenvetoraporttiin oli kirjattu: "The U.S. national policy must be zero tolerance for illegal drugs" (Newburn & Jones 2007, 223).²⁵ Newburn ja Jones (2007) löytävät kehityksestä ironiaa. Mitä rajummin akateemisissa tutkimuksissa on rikottujen ikkunoiden inspiroimaa järjestyspoliisitoimintaa arvosteltu – kuten esimerkiksi Bowling (1999) ja Harcourt (2001) – niin sitä enemmän poliitikot ovat siitä olleet kiinnostuneet ja sitä retoriikassaan hyväksikäyttäneet. Poliisit eivät mielellään käytä käsitettä nollatoleranssi mas-sarikoksissa ja järjestysrikkomuksissa, koska he tietävät, että nollatoleranssi kyseisiä tekoja ja käytöstä kohtaan rajallisilla resursseilla ei ole käytännössä mahdollista.²⁶ Itse asiassa jopa Bratton itse sekä Kelling ovat myöhemmin ryhtyneet kieltämään käyttäneensä käsitettä koskaan (Newburn & Jones 2007, 233). Nollatoleranssi-käsitteen maine romahti, kun poliisin kovat otteet liitettiin tapahtuneisiin ja todistettuihin NYPD:n vakaviin väärinkäytöksiin, väkivaltaan ja rasismiin, kuten Abner Louiman kidutukseen vuonna 1997 ja Amadou Diallon murhaan vuonna 1999 (McLaughlin 2013b, 497).²⁷ Giulianin ja Brattonin eniten käyttämä kä-

site kyseisestä politiikasta on ollut quality of life -kampanja, jossa elämän laadun parannusta luvataan juuri poliisilla, katujen puhdistamisella ja niiden turvalliseksi tekemisellä (Vitalé 2008). Nollatoleranssi-käsite on kuitenkin ollut monien poliitikkojen käytössä, ja he kuten poliisitkin voivat käyttää sitä, kun tahtovat lähettää korostetun viestin kansalaisille, potentiaalisille äänestäjille tai rikollisille ja häiriköille: jotain käytöstä ei siedetä (McLaughlin 2013b, 496).

Newburn ja Jones (2007, 234) ovat analysoineet, miksi nollatoleranssi-termistä on tullut niin suosittu poliittisessa retoriikassa: Ensinnäkin se on ilmeinen ja yksinkertainen. Toiseksi se on joustava – sillä ei ole kiinteää merkitystä. Kolmanneksi sillä on vahvaa symbolista potentiaalia, joka poliittisessa retoriikassa on tärkeää. Neljänneksi se on poliittisessa retoriikassa tullut assosioiduksi vetävään metanarratiiviin. Viidenneksi se resonoi nyky-yhteiskuntien huoliin. Nollatoleranssi on dramaturginen väline. Se on symboli, jota käytetään välittämään tunnelmaa, mielialaa ja ilmapiiriä - suomeksi voisi sanoa *tahtotilaa*. Sen tarkoitus on tehdä *vaikutus yleisöön* enemmän kuin yrittää millään konkreettisella tavalla kuvata poliittisia toimitapoja tai poliitikkoja. Koska retoriikka ja symbolismi ovat poliitikkojen työrutiinia ja kauppatavaraa, juuri poliitikot ovat ottaneet rikatut ikkunat ja nollatoleranssi -terminologiaa käyttöönsä. (Newburn ja Jones 2007, 236; nollatoleranssista poliittisena retoriikkana ks. myös Young 1999; Manning 2001; Stenson 2000; Dixon 2005; Wacquant 2008; 2009a; 2009b.)

Metanarratiivi New Yorkissa nojasi siihen, että rikosromahdus tapahtui ja sen väitettiin alkaneen, kun poliisipolitiikassa tehtiin kaduilla näkyviä muutoksia. Käytännössä rikosromahduksen aikaan johtavat poliitikot ja poliisit tekivät ankarasti median kanssa töitä, jotta saivat median ja kansalaiset uskomaan, että juuri he ovat saaneet aikaan rikosromahduksen ja onnistuneet siinä. Nimenomaan tuon uskomuksen luomisessa he onnistuivat loistavasti New Yorkissa, joka on mediamaailman keskus. Metanarratiivi on maailman kuulu Gotham City, jonka supersankarit pelastivat, jossa supersankarit eivät antaneet periksi kaupunkia uhkaaville "pahiksille", kansalaisten, poliisin ja poliitikkojen yhteisille vihollisille. Metanarratiivin funktio on vahvistaa uskoa poliittisen järjestelmän rationalisuuteen ja vaikuttavuuteen. Näin yksityiset halut ja toiveet transformoidaan julkiseen politiikkaan, analysoivat Newburn ja Jones (2007, 236–237). He jatkavat, että New Yorkin ihmeen markkinointi tapahtui todella rajulla pormestari Giulianin ja poliisipäällikkö Brattonin moraalisisella urakoinnilla; he onnistuivat tekemään menestyvää yritystoimintaa nollatoleranssin myymisestä ympäri Yhdysvaltoja ja maailmaa. Bratton nosti julkaisuissaan poliisin ainoaksi rikosromahduksen syyksi ja väitti, että hän on esikuntansa kanssa pystynyt *kumoamaan kaikki muut selitykset* (Bratton 1997; Bratton & Knobler 1998; 289–290). Newburn ja Jones (2007, 236–237) vetävät yhteen, että kun vakuuttavalta vaikuttava poliittinen narratiivi, joka sisältää vahvoja dramaturgisia symboleja, on vaikutusvaltaisten ja medialukutaitoisten moraaliturakoitsijoiden käsissä, ei ole ihme, että yhtälö lyö itsensä globaalisti läpi. Tämä kaikki tapahtui täysin riippumatta siitä, että poliisit pitävät nollatoleranssia mahdottomana ja akateemiset kyseenalaistavat jo vuosia aiemmin alkaneen rikosromahduksen ja poliisin toimien kausaaliyhteyden. Ensiartikkelissa (1) käsittelin brandin ja imagonrakennuksen merkitystä Yhdysvaltalaisessa postmodernissa politiikassa, jossa tärkeintä ei ole se, mitä tapahtuu, vaan se millainen julkisuusefekti saadaan aikaiseksi. Aihepiiriin palataan luvussa 6.

Kuten ei ikkunateesiä, niin ei nollatoleranssi-käsitettäkään usein ole määritelty tarkasti ja sitä käytetäänkin nykyään yleisenä soundbite-sloganina, hokemana mahdollisimman tiukasta²⁸ suhtautumisesta rikollisuuteen tai poikkeavuuteen tai kiusaamiseen tai ihan mihin tahansa ilman, että tällä tarkoitettaisiin tiettyä rikosentorjunnan tai poliisin taktiikkaa tai strategiaa. Tässä tutkimuksessa *nollatoleranssilla* tarkoitetaan tiivistettynä *poliisin matalan puuttumiskyvyn toimintapolitiikkaa järjestyksenvalvonnassa ja rikosten torjunnassa, ennalta estämisessä* (ks. Ensartikkeli 1). Rikottujen ikkunoiden ja nollatoleranssin keskinäinen yhteys ei useinkaan ole kovin loogisella pohjalla, kun niitä ajatellaan käytännön toimintana. Ensinnäkin alkuperäisessä rikotut ikkunat -artikkelissa vaaditaan kenttäpoliiseille aiempaa huomattavasti laajempaa harkintavaltaa, jotta he saavat päättää, mihin puuttua ja miten. Harkintavallan kannalta täysin päinvastaiseen ideaan vannottiin taas New Yorkin kuuluisassa nollatoleranssissa: vaadittiin, että kenttäpoliisien on suhtauduttava kaikkeen, pienimpiinkin rikkeisiin tiukalla intensiteetillä. Näin harkintavalta rajataan olemattomaksi, jopa nollassi, mikä käytännössä ei ole mahdollista. Yhteys ei löydy harkintavallasta, vaan tavoitteesta, että katujen järjestys ja siisteys pitää saada mahdollisimman täydelliseksi poliisin keinoin.

Toisaalta rikotut ikkunat -alkuperäisartikkelissa (Wilson ja Kelling 1982, 34) korostetaan, että poliisi ei voi ilman erittäin suurten resurssien sitomista tarjota korviketta epäviralliselle kontrollille. Itse asiassa suuret resurssit eivät siinä ole edes toivottavia, koska kansalaisten keskinäinen epävirallinen kontrolli, jonka avuksi poliisi tulee, on ratkaisevassa asemassa. Ikkunat-hypoteesissa vannotaan kommunitaristien tapaan (Vitalé 2008, 49–50) kansalaisten aktiivisuuden lisäämiseen epävirallisen sosiaalisen kontrollin valvomisessa. Mutta juuri todella merkittävä poliisien resurssien lisäys ja poliisien kunnian otto rikollisuuden kuriin saamisessa olivat New Yorkin nollatoleranssin juhlittuja ominaisuuksia. Niinpä näitä molempia käsitteitä ja niiden sisältämiä ideoita on usein todettu käytetyn vain populistisina kansaan vetoavina trivialeetteina, ja niiden on todettu määrittävän aina yleisönsä mukaan (ks. esim. Stenson 2000; Newburn 2002; Dixon 2005).²⁹ Stenson (2000, 215) kertoo Johnstonin (1997) osuneen kuvaamaan ongelmaa osuvasti: "the term is resitant to definition, its referents are fluid, slippery, ambiguous and can mean different things in different locations". Määritelmä sopii niin yhdessä kuin erikseen näihin käsitteisiin. Lukuisat versiot kumpuavat populistisista "yksikin ikkuna on heti korjattava" tai "nollatoleranssi rikoksiin" -iskulauseista ja niin ikkunateesin kuin nollatoleranssi-käsitteenkin käyttäjät vetoavat vain vertauskuviin tai New Yorkin ihmeeseen sen enempää erittelemättä, mitä todella olettavat. Oletetut kausaalisuudet olisi aina määriteltävä konteksteissaan eli minkä todella uskotaan vaikuttavan mihin ja millä perusteella, eli miksi ja miten (lue: millä mekanismilla) jotain tapahtuu. *Rikottujen ikkunoiden nollatoleranssi -hypoteesista* tiivistän tutkimuskäyttöön kaksi perusolettamaa:

1. *Perusolettama: Rikottujen ikkunoiden nollatoleranssi on tiukkaa poliisin toteuttamaa järjestyksen valvontaa, jolla katsotaan voitavan estää järjestysongelmia, rikoksia ja vakaviakin seurauksia (puuttumattomuusriski-teesi).*

2. *Perusolettama: Laajimmillaan tiukalla poliisin järjestyksenvalvonnalla uskotaan voitavan estää yhteisöjen rappiokierteitä eli asuinalueiden slummiutumisen- ja ghettoutumiskierteitä (slummiutumiskierre-teesi).*

Tässä muotoilin siis kaksi ennaltaeston oletusta, eli mitä rikottujen ikkunoiden nollatoleranssin toteutuksessa oletetaan tapahtuvan, jos ei toimita näiden ideoiden perusteella. Ensimmäistä kutsun *puuttumattomuusriski*-teesiksi, koska siinä poliisin puuttumattomuus nähdään riskinä: jollei poliisi puutu pieniin asioihin, voi tapahtua suurempia. Toisessa eli *slummiutumiskierre*-teesissä merkittävintä on asuinalueiden slummiutumiskierre, jota uskotaan voitavan estää poliisin tiukalla järjestyksenvalvonnalla. Molempiin teeseihin syvennyttään jatkossa tarkasti. Erityisen merkittäväksi paljastuu myöhemmin *puuttumattomuusriski*-teesi, joka kulkee mukana työn loppuun ja Suomeen saakka. Luvussa 3 syvennyttään perusolettaman 2 eli *slummiutumiskierre*-teesin käsittelyyn: miten tiede on nähnyt ghettojen synnyn tapahtuneen Yhdysvalloissa ja miten tieteellistäminen liittyy asiaan.

Rikotut ikkunat ja nollatoleranssi sekä niiden liitos on liukas ilmiö määrittää. Vaikka tässä luvussa tehtiin lyhyt määrittely ja johdatus aihepiiriin, pitää muistaa, ettei ongelma suinkaan tyhjentynyt tällä, vaan asiaa joudutaan tarkastelemaan useasta näkökulmasta ja usealla metodilla. Toisin sanoen, tässä tutkimuksessa ei johdanto-osassa edellä läpikäytyä tarkemmin tehdä erikseen yksityiskohtaista ja keskitettyä käsitteen määrittelyä rikotut ikkunat -teesistä eikä nollatoleranssista, koska määritelmien tekeminen on itseasiassa keskeinen osa tutkimustehtävää. Seuraavassa luvussa tutustumme tutkimuksen näkökulmiin ja osaksi myös menetelmiin – arviointitutkimukseen ja moraalisisäätelyyn. Luvussa kerrataan myös Yhdysvaltojen kansalaisoikeushistoriaa, koska sillä on ratkaiseva merkitys rikottujen ikkunoiden poliisitoiminnan oikeushistoriassa.

2 Näkökulmat ja nollatoleranssin tausta

Tässä luvussa tutustutaan ensin arviointitutkimuksen historialliseen kehitykseen, sen paradigmatkäänteisiin, jotka ovat mielenkiintoisia tämän tutkimuksen näkökulmasta. Kriminologiset ja alkoholitutkimuksen arviointitutkimukset Suomessa käydään kursorisesti lävitse. Rikoksentsorjunnan arviointitutkimus on tutkimuksen keskeinen näkökulma ja sen lisäksi tutustutaan toiseen eli hallintovallan tutkimukseen lukeutuvaan moraalisaatelyn näkökulmaan, jota käytetään näkökulmana niin Tampereen kuin New Yorkin tapauksia analysoitaessa. New Yorkin ja Yhdysvaltojen poliisin järjestyksenvalvonnan kehityskaarien analysoinnissa on keskeistä ymmärtää siellä tapahtuneet oikeusvaltio- ja kansalaisoikeusvallankumoukset, jotka johtivat poliisitoimien rajoittamiseen. Ne kertovat tarinan, jossa 1960-luvulla tehdyt tahattomat politiikkamuutokset aiheuttivat tilanteen, kontrollivajeen tunnun, jolle etsittiin myöhemmin 1990-luvun New Yorkissa rikottujen ikkunoiden nollatoleranssilla uutta ratkaisua. Tämän luvun toisessa osassa otetaan lyhyesti haltuun tämä oleellinen oikeushistoriallinen kehityskulku.

Tämä luku ja seuraava eli luku kolme ovat *heuristisesti* tutkimustehtäviä taustoittavia, näkökulmia ja merkityksellisiä tutkimuskonteksteja avaavia lukuja. Mikäli lukija on kiinnostunut alkuperäistutkimuksista eli alkuperäisartikkeleiden esittelystä, tutkimuksen empiirisistä aineistoista, käytetyistä laadullisista ja määrällisistä menetelmistä, meta-analyysimenetelmien kritiikistä, tutkijan tieteen filosofisista sitoumuksista ja tutkijapositionista, on lukijan syytä lukea ensin luku 4, Aineistot ja menetelmät.

2.1 Arviointitutkimus näkökulmana

2.1.1 Arviointitutkimuksen paradigmatkäänteet

Arviointitutkimuksen historiasta löytyy mielenkiintoisia, tälle tutkimukselle analogisia käännteitä. Esittelen seuraavassa nämä viisi arviointitutkimuksen kehitysvaihetta, jotka voidaan jakaa omiksi koulukunnikseen. Tässä esitettyihin käännteisiin palataan tämän tutkimuksen arviointiprosessiin ja tuloksiin tutustuttaessa, luvussa 5.2. Omassa oppimisprosessissani arviointitutkimusmetodologiasta jouduin tahattomasti käymään seuraavat paradigmatkäänteet empiirisesti opiskellen läpi.

Arviointitutkimus käynnistyi Yhdysvalloissa viime vuosisadan alkupuolella teollisen työn ja tuottavuuden mittaamisena sekä opetusohjelmien arviointitutkimuksina (Rajavaara 1999, 42). Näkyväksi arviointi- eli evaluaatiotutkimus tuli selvimmän 1960-luvulla yhdysvaltalaisten suurten yhteiskunnallisten uudistusohjelmien aikaan. Kuuluisimpia ohjelmia oli vuonna 1965 aloitettu "sota köyhyyttä vastaan" (Rajavaara 1999, 42; vrt. Uusikylä 1999, 20). Erilaisten sosiaalipoliittisten ohjelmien määrän laajentuessa haluttiin tutkimustietoa palvelujen toimivuudesta ja tuloksista (Vartiainen 2001, 13–15; Holmila 2002, 28–30; Kuusela 2001; 2005).

Laajentumisvaiheessaan 1960- ja 1970-luvuilla arviointitutkimus perustui positivistiseen tieteelliseen paradigmaan, jossa tutkimusasetelman kulmakiviä olivat kokeen logiikka ja kausaa-

lisuuden teoria (OXO-asetelma, jossa O=mittaus; X=interventio). Kiinnostus kohdistui interventioiden ja toimenpiteiden panosten ja tuotosten väliseen suhteeseen. Vaikuttavuutta kokeiltiin koeryhmään ja verrattiin vertailuryhmään. Malli oli otettu luonnontieteistä. (Vartiainen 2001, 13–15, 23.) Jo nopean kasvukautensa aikana arviointitutkimukseen kohdistettiin monenlaista kritiikkiä. Arviointitutkimusta koskeva keskustelu sai vaikutteita yleisestä kvalitatiivisesta yhteiskuntatieteen paradigmanmuutoksesta, kun positivistinen koeasetelma joutui kritiikin kohteeksi 1970-luvulta lähtien (Pawson ja Tilley 1997). Kritiikki kohdistui erityisesti empiristispositivistisiin tutkimusasetelmiin ja niiden hyödyllisyyteen päätöksenteossa ja toimintojen kehittämisessä sekä projektitiedon kumuloimattomuuteen (Mäntysaari 1999; Vartiainen 2001, 13–15; Holmila 2002, 28–30).

Kritiikissä tuotiin esiin, että kokeellinen asetelma vaatii usein sellaista arvioitavien ilmiöiden stabiilisuutta, muuttujien vakioimista sekä numeeriseen, mitattavaan muotoon saattamista, mikä hyvin harvoin jos koskaan on yhteiskunnallisessa todellisuudessa mahdollista. Luonnontieteiden kokeellinen asetelma vaatisi sellaisen laboratoriomaisen tilanteen, joka yhteiskunnallisessa todellisuudessa ei ole mahdollinen. Esimerkiksi täydellisesti metodiset vaatimukset täyttävän – poliittisista ja yhteiskunnallisista ohjelmista tai tutkijoista vapaan – verokkiryhmän löytäminen lienee mahdotonta (Pawson ja Tilley 1997, 86). Toisaalta kaikkia muuttujia ei yksinkertaisesti pystytä yhteiskunnassa kontrolloimaan. Niinpä koe-asetelma ei pysty vastaamaan tyhjentävästi kysymykseen siitä, miten erotetaan toisistaan ohjelman vaikutukset ja muun yhteiskunnallisen toiminnan seurauksena tapahtuneet taloudelliset, poliittiset, sosiaaliset ja kulttuuriset muutokset. Pawson ja Tilley (1997, 5–6) toteavat koeasetelmalle ongelmaksi erityisesti sellaiset odottamattomat tekijät, jotka tulevat ulkopuolelta ja jotka eivät ole osa interventiota, mutta voivat olla vastuussa asetelmassa tapahtuneista seurauksista. Lopulta uskottavia kokeellisia tai puolikokeellisia tutkimusasetelmia kritisoitiin suppeasta hyödyllisyydestä, koska kysymykseen prosessista ja mekanismista eli siitä, mitä tapahtui, miksi niin tapahtui, ei pystytty vastaamaan. Miten osalliset ja kohteet kokivat hankkeen ja miksi he muuttivat toimintaansa? Jos saadusta kvasikokeellisesta (nomoteettis-deduktiivisesta) mittauksesta ei pystytä päätelemään mekanismia, joka on aiheuttanut muutokset, jää tutkimuksen musta laatikko eli toimintamekanismi avaamatta (Toivonen 1999, 43). Toiminnan kehittämiseksi olisi tärkeää osata vastata kysymyksiin siitä, miksi epäonnistuttiin – epäonnistuttiinko toteutusprosessissa vai ennako-oletuksissa eli hypoteesissa (Vartiainen 2001, 24).

Kritiikki johti 1970-luvulla yhteiskuntatieteen ohella arviointitutkimuksen paradigmanmuutokseen, jossa rationaalis-objektiivisten, positivististen tutkimus- ja arviointimallien soveltaminen väheni ja kvalitatiivisten lähestymistapojen soveltaminen lisääntyi. Pawsonin ja Tilley (1997) mukaan tässä toisessa arviointitutkimuksen vaiheessa haluttiin tunnustaa ohjelmien poliittisuus ja reformistisuus. Samalla haluttiin ottaa subjektit huomioon ja ryhdyttiin keskustelemaan käyttäjäohjautuneista tutkimusasetelmista. Yhteiskunnallispoliittisia ohjelmia ei uskottu syntyvän sen perusteella, että "toimiiko" jokin ohjelma vai ei. Kausaaliseen logiikkaan perustuvat ja empiiristen testausten perusteella saadut tulokset katsottiin todellisuutta liikaa yksinkertaistaviksi, koska arvioitavien ohjelmien todellisuus on vaiheittainen ja mutkitteleva poliittinen prosessi. Arviointitutkimusten poliittisuus haluttiin nostaa esiin, koska ne antoivat "ammuksia argumentoinneille ja organisaatioiden väliselle väittelylle" (Holmila

2002, 30). Tätä vaihetta ja lähestymistapaa kritisoitiin arviointitutkimuksen politisoimisesta ja puolueettomuuden kyseenalaistamisesta.

Jo edellisessä vaiheessa oli nähtävissä yleisen yhteiskuntatieteen laadullisen tutkimuksen esiin nousu. Kvalitatiivisessa käänneessä arvioitavia ilmiöitä pyrittiin ymmärtämään ja tulkitsemaan. Arviointitutkimuksessa erilaisten intressiryhmien, osallisten, asiakkaiden, tilaajien ja päätöksentekijöiden näkemykset nostettiin esiin ja näin pyrittiin monipuolistamaan arviointitutkimuksen näkökulmia (Vartiainen 2001). Pawson ja Tilley (1997) nimeävät kolmannen vaiheen arviointitutkimuksen konstruktionistiseksi aalloksi. Viimeistään nyt sosiaalitieteiden keskustelu tulkitsevasta otteesta, fenomenologiasta, hermeneutiikasta ja realismista tuli vahvasti arviointitutkimuksenkin keskuuteen. Poliittisen sijasta keskustelu siirtyi sosiaaliseen ja tulospainotteisuudesta prosesseihin. Sosiaalinen maailma on neuvottelujen maailma, jonka osa tutkimuskin on. Tutkijoiden rooli sosiaaliseen konstruktion osallistujina, merkitysten tuottajina, välittäjinä ja selvittäjinä nostettiin esiin.

Neljännessä arviointitutkimuksen vaiheessa yritettiin tehdä kompromissia edellisten vaiheiden kritiikkien kanssa etsien niistä hyvät puolet. Pawson ja Tilley (1997) nimeävät vaiheen pluralismiksi, jolle he ehdottavat viidettä ratkaisumallia ja -vaihetta, realistista arviointitutkimusta. Kun arviointitutkimus pyrkii kattavaan ja monipuoliseen analyysiin arvioitavasta kohteesta, niin Rossin ja Freemanin (1993) mukaan sille muodostuu kolmenlaisia tehtäviä: Arviointitutkimus pyrkii ensinnäkin *analysoimaan ja käsitteellistämään toiminnan sisältöä ja asetelmaa*. Toiseksi arvioinnissa *seurataan ja arvioidaan toiminnan toteutusta*. Kolmanneksi *mitataan ja arvioidaan ohjelmien hyödyllisyyttä* (ks. Pawson & Tilley 1997, 24; Holmila 2002, 30). Usein todetaan, että juuri eri hankkeiden arvottaminen on arviointitutkimuksen tavoite. Pluralistisen tutkimusasetelman ongelmaksi muodostuvat rajallisilla resursseilla varustetut tutkimukset. Esiin nousee kysymys siitä, mikä edellisistä arviointitutkimuksen tehtävistä asettuu tärkeimmäksi? (Holmila 2002, 30) Mihin edellä mainituista tehtävistä on panostettava, jotta vältetään eri arviointitutkimuksen lajien karikot? Kokonaisvaltainen ja kattava pluralistinen tutkimusote jättänee vastaamatta tähän kysymykseen, koska se esittää ohjelmakseen kaikkien edellä mainittujen tehtävien täyttämisen ja yrittää löytää hankkeille arvoa – hyötyä ja tulosta monilta ellei – kaikilta mahdollisilta eri kanteilta. Rajoiksi jäävät siis tutkimuksen resurssit ja käytettävä aika.

Viime vuosikymmeninä arviointi ja arviointitutkimus ovat saaneet aivan uutta vaikuttavuutta länsimaissa, kun on siirrytty uuden hallintoajattelun, uuden julkisjohtamisen (NPM=New Public Management) yhteiskuntiin, joissa pyritään soveltamaan markkinatalouden malleja julkiseen sektoriin. Se on aiheuttanut sekä hallintaetoksen että tutkimustoimintaan muutoksia arvioinnin noustessa useiden kommentojien mukaan jopa keskeiseksi tiedontuotannon muodoksi (Rajavaara 2007). On siirrytty "toiminnan tarkastuksen yhteiskuntaan" (Virtanen 2007) tai "arviointiyhteiskuntaan" (Clarke 2006, 560), jossa arvioinnista on tullut "mega- tai gigatrendi" (Vedung 2004). Englanniksi kyseessä on "audit society", "audit explosion" tai "measurement revolution" (Clarke 2006, 560). Uusliberaali hallinnointi "projektiyhteiskunnassa" (Rantala & Sulkunen 2006) on vyöryttänyt esiin projektien "arviointiaallon" (Vedung 2000; 2004), jolla tämäkin tutkimus ratsastaa.³⁰

Rajavaara (2007, 3) näkee Suomenkin muuttuneen "*vaikuttavuusyhteiskunnaksi*", jossa erilaiset muutokset ovat merkinneet niin arvioinnin kuin "vaikuttavuuden käsitteen läpimurtoa sekä uusien tilivelvollisuuden käytäntöjen eli tuloksellisuuden ja auditoinnin sekä näyttöperusteisen järjestytylin voimistumista hallinnoinnissa". Kyseinen muutos on kansainvälisessä kriminologisessa tutkimuksessa sisältänyt "hyvien tai parhaiden käytäntöjen", "best practices"- ja "what works" -ajattelun leviämisen, joka on johtanut "evidence-based"- tai "evidence-led" -politiikkaan – Rajavaaran (2007, 27) käsitteellä "evidenssilikkeeseen". Näissä arvioinnin ja tutkimuksen ihanne on usein pyritty matkimaan kokeellista metodologiaa käyttävästä näyttöperusteisesta lääketieteestä (Clarke 2006, 560), jossa satunnaistettua klassista koeasetelmaa (RCT, Randomized Controlled Trials) pidetään ihanteena. Voidaan puhua todisteperustaisesta vaikuttavuudesta. Suomessa esimerkiksi Kivivuori (2008, 286) pitää sitä "tieteellisesti kovimpana" tutkimustapana. Siitä on tullut näyttöperusteisen koulukunnan mielestä arviointitutkimuksen "golden standard". Samalla on nähty "systematic review revolution", jossa "meta-analyyseistä" uskotaan tulleen yksi keskeinen metodi "evidence-led" -politiikalle (Clarke 2006, 562). Toivomukset päästä luonnontieteiden menetelmien tasolle kriminologiasa näkyvät koeasetelmien lisäksi toivomuksena jättää vanha kriminologia ja siirtyä uuteen rikostieteeseen (Kivivuori 2008, 349–352) ja kehittää rikollisuuden selittämisestä matemaattisia malleja (Ruback 2012).

Koska tämän tutkimuksen keskiössä on rikoksantorjunnan projektin vaikuttavuustutkimus, oli luontevaa nojautua muotiin tulleseeseen kvasikokeelliseen ennen ja jälkeen -mittauksen asetelmaan. Samalla jouduttiin syventymään arviointitutkimuksen oppirakennelmiin, koulukuntiin ja metodologiaan. Tästä opiskelustani tuli osa tutkimusprosessia, johon tutustutaan Tampereen arviointitutkimustuloksissa luvussa 4.1. Siihen kohtaan lukija voi heti hypätä, jos on aiheesta kiinnostunut. Tutkimuksen metodologistutkimusfilosofisista sitoumuksista todettakoon lyhyesti, että koko tutkimuksessa nojaututaan ontologisesti kriittiseen realismiin. Tämä ei sulje pois merkitysten tutkimuksen näkökulmaa, vaan mahdollistaa myös sen (ks. esim. Ervasti 2004; Harrikari 2008; Pekkarinen 2010). Epistemologisesti on sitouduttu metodologiseen pluralismiin. Näin useiden eri näkökulmien, menetelmien ja aineistojen yhdistäminen on mahdollista. Tutkimuksen tieteenfilosofisia ja metodologisia perusvalintoja käydään läpi luvussa 4.1.3.

2.1.2 Rikoksantorjunnan ja alkoholialan arviointitutkimuksista Suomessa

Suomessa rikoksantorjunnan ja poliisitoimen vaikuttavuusarviointitutkimusta ja erityisesti vaikuttavuusarviointeja on tehty varsin vähän. Asiaa valittelevat tahot varoittavat vaikuttavuusarvioinnin tilaajia siitä, etteivät he vahingossakaan tilaa kritiikkiä arviointitutkimusta kohtaan, vaan pelkän arviointitutkimuksen (Kivivuori & Aaltonen 2009). Tampereen tutkimukseni kuuluu varmasti varoitettuun ryhmään, koska kokemukseni arviointitutkimuksesta herättävät monenlaista kritiikkiä vaikuttavuusarviointitutkimuksen odotuksia, lupauksia ja mahdollisuuksia kohtaan. Tältä pohjalta epäilyttää, jos vaikuttavuustutkimuksessa ei pohdita arviointitutkimuksen väistämättömiä metodologisia ongelmia ja rajoitteita, jotka väkisin johtavat kritiikkiin, esimerkiksi aidon satunnaistetun koeasetelman (RCT) mahdollisuuksista rikoksantorjunnan ja poliisitutkimuksessa ilman oikeita laboratorio-olosuhteita.

Suomessa *Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos* (Optula) on keskeinen kriminologisen tutkimuksen instituutio. Optulassa on arvioitu rikosseurausjärjestelmän toimivuutta ja rikosseuraamusten vaikuttavuutta. Marttunen & Takala (2002) sekä Keisala & Marttunen (2007) ovat tutkineet nuorisorangeistuksen vaikuttavuutta. Sovittelun vaikuttavuutta uusintarikollisuuteen on tutkittu useammassa tutkimuksessa (Mielityinen 1999; Eskelinen 2005; Järvinen 1993). Sovittelua on arvioitu myös muualla (Flinck & Iivari 2004; Iivari 2010; Elonheimo 2010). Rantala, Smolej, Leppälä & Jokinen (2008) ovat arvioineet perheen sisäisen lähestymiskiellon toimeenpanoa ja toimivuutta. He käyttivät realistisen arviointitutkimuksen viitekehystä kysyen, kuinka interventio toimii tai ei toimi, kenelle ja missä olosuhteissa sekä millä mekaniikalla ja edellytyksin. Mäkipää (2010) on arvioinut valvottua koevapautta, jonka hän toteaa olevan kohtalaisesti toimiva, tarkoituksenmukainen uudistus.

Osan Optulan tutkimuksista voidaan katsoa tuottavan vaikuttavuustutkimustietoa, vaikka tutkimuksia ei nimettäisikään arvioinniksi. Esimerkiksi Sirén (2012, 39) kertoo: ”Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, vähentääkö vai lisääkö ehdoton vankeustuomio törkeään rattijuopumukseen syyllistyneiden rikosuusimista.” Kysymyksessä on siis ehdottoman vankeustuomion vaikutus rikosuusimiseen. Hinkkanen (2010) on tehnyt vaikuttavuusarvioinnin vuosien 2007–2008 sakkomuutoksesta eli siitä, ettei varattomille henkilöille määrättyjä sakkoja voida enää muuntaa vankeudeksi. Ennakkoluuloista huolimatta uudistus ei lisännyt varattomien tekemiä näpistyksiä tai muita sakkorikoksia. Vaikuttavuusarviointien lisäksi myös prosessiarviointeja on tehty erilaisista hankkeista, kuten esimerkiksi Espoon yhteistyöverkoston ja Lyömättömän linjan toiminnasta parisuhdeväkivallan lopettamiseksi (Keisala 2006). Kainulainen (1998; 2004; 2006; 2007; 2009) on arvioinut pakkokeinoja, seuraamusikäytäntöjä törkeissä huumausainerikoksissa, huumausaineen käyttörikoksissa ja muun muassa siihen liittyen uutta seuraamusta, nuorten puhuttelua.

Optulassa on perinne käyttää hyväkseen ”luonnollisia koeasetelmia”. Laajamittaisin näistä on Poliisilakko-tutkimus, jolloin Optulan tutkimusväki jalkautui Helsinkiin tarkkailemaan poliisilakon vaikutusta (Takala 1979). Tähän tutkimukseen palaan luvussa 4.2.4. Huomattavasti pienempimuotoisempi ”koeasetelma” syntyi vuoden 2004 maaliskuun suuresta viinan hinnan laskemisesta (Sirén & Lehti 2006). Tällekin tutkimukselle mielenkiintoinen päätulos oli se, että alkoholin kulutus kasvoi, henkirikoksissa tapahtui piikki, pahoinpitelyrikoksissa ei näkynyt muutoksia, mutta päihtyneisiin liittyvät poliisitehtävät lisääntyivät viidenneksellä. Myöskään perheväkivalta, häiriökäyttäytyminen tai ilkivalta ei lisääntynyt.

Optulassa on myös vahva perinne lainvalmisteluprosessien, lainvalmistelun laadun ja lainsäädännön vaikuttavuuden arviointihankkeissa (ks. esim. Ervasti, Tala & Castrén 2000; Tala 2001; Tala 2005; Ervasti 2002; Tala, Rantala & Pakarinen 2012). Käräjäoikeuksien sovittelumenettelyä on arvioinut Ervasti (2004). Toisaalta rikoksen uhrien asemaa ja kokemusta rikosprosessissa on arvioinut Honkatukia (2011). Uutena vaikuttavuustutkimuksen aluevaltauksena voidaan pitää systemaattisten kirjallisuuskatsausten aloittamista vaikuttavuustutkimuksista: Danielsson ja Mäkipää (2012) ovat tehneet systemaattisen kirjallisuuskatsauksen sähköisen valvonnan vaikuttavuudesta.

Oikeusministeriön yhteydessä oleva Rikoksantorjunnan neuvosto (RTN) rahoittaa rikoksantorjuntahankkeita. Vuosina 1998–2008 on tuettu 138 paikallista hanketta (Kivivuori & Aaltonen 2009). Osassa hankkeissa on tekijöiden oma hallinnollinen seuranta ja toisinaan ulkopuolinen arviointi (ks. esim. Järvinen & Uotila 2009; Haapasalo 2001; Koskela ja Nurminen 2008). Esimerkiksi RTN:n liittyen Koskela (2001a; 2001b) on tutkinut kameravalvonnan vaikuttavuutta kaupunkilaisten turvallisuuteen. RTN toivoisi yhä enemmän aitoja vaikuttavuusarviointitutkimuksia rahoittamistaan hankkeista (Kivivuori & Aaltonen 2009, 56). Ongelma on, että RTN:n tarjoamalla rikoksantorjuntahankkeille tarkoitetuilla – noin kymmenen tai parinkymmenen tuhannen euron – rahamäärillä ei sellaisia suoriteta, vaan rahoitus tulisi saada ulkopuolelta. RTN kannustaa arviointitutkimuksen koemalliin aivan tavallisia kansalaisia paikallisissa turvallisuushankkeissaan. Arviointitutkimuksen koemalliin opastetaan RTN:n ruotsista käännettyllä paikallisella opaskirjalla.³¹ Joku voisi ajatella, että metodologiaan suhtaudutaan hieman kevytmielisesti, mutta "turvallisuustalkoissa" idea onkin saada aivan *kaikki mukaan* aktivoitua rikoksantorjuntahankkeisiin. Tämän mission riskejä olen kritisoinut toisaalla (Korander 1999a).

Vankeinhoidon puolella on Suomessa vaikuttanut "what works" -ajattelu (ks. esim. Bonta 2003; Harrikari 2008). Hyvien käytäntöjen hengessä Tyni ja Blomster (2012) ovat arvioineet kysymystä vähentävätkö vankitoiminnot uusintarikollisuutta – päätulos oli se, etteivät vähennä. Granfelt (2008) on tehnyt prosessiarviointitutkimuksen nuorten miesvankien kuntouttamisohjelmasta vankilassa. *Poliisiammattikorkeakoulussa* on toteutettu joitain arviointitutkimuksia tähän tutkimukseen liittyvien julkaisujen lisäksi. Ilman vaikuttavuusasetelmaa Kinnunen, Perälä & Telkkä (2002) ovat arvioineet poliisin katutason huumausainevalvontaa. Laapio (2000) on arvioinut asunnottomien yökahvilan toimintaa. Alvesalo (2003a; 2003b; 2007) on arvioinut poliisin toimintaa talousrikostutkinnassa. Virta (1998) on arvioinut yhtäältä lähipoliisitoimintaa turvallisuusstrategiana ja toisaalta paikallista turvallisuussuunnittelua ja verkostoitumista (Virta 2002a; 2002b; 2002c; 2011; 2013a). Suomessa on yksittäisiä muitakin tutkimuksia, joita voidaan laskea kriminologian alan arviointitutkimuksiksi. Mainittakoon vaikkapa koulukiusaaminen, joka on yksi arviointitutkimuksen kohde Suomessa. Turun yliopiston Salmivallin tutkimusryhmä on koeasetelmalla pystynyt osoittamaan kehittämänsä kiusaamisensorjuntaohjelman toimivaksi (Salmivalli ym. 2005). Kiilakoski (2009) on toisaalta arvioinut koulujen vertaissovittelun toimivuutta.

Alkoholipolitiikan toimien vaikuttavuuden tutkimuksessa on pitkät perinteet Suomessa ja Pohjoismaissa. Rajavaara (2007, 111) kertoo, että jo vuonna 1956 tarkastettiin K. E. Lanun väitöskirja ”Poikkeavan alkoholikäyttäytymisen kontrolli. Kokeellinen tutkimus muodollisen kontrollin vaikutuksesta alkoholikäyttäytymiseen” ja vuonna 1961 ilmestyi Kettil Bruunin ja Touko Markkasen tutkimus ”Onko alkoholismi parannettavissa? Kokeellinen tutkimus nykyaikaisen alkoholistipoliklinikan hoitotuloksista”.³² Jälkimmäisen perusteella Suomessa päihdehuollon tuloksellisuustutkimuksia oli tehty pienimuotoisin koeasetelmin 1930-luvun lopulta alkaen. Lisäksi Kansaneläkelaitoksella on kokeellisesta tutkimusta perinnettä jo 1960–1970-luvuilta alkaen terveystalouden ja kuntoutuksen tutkimuksessa. (Rajavaara 2007, 111.)

Alkoholipolitiikan vaikutustutkimustuloksia on koottu kansainvälisen tutkijayhteisön kokoomateokseen (Babor ym. 2010), jonka aiemman version yhteenvetoluku on ilmestynyt suo-

meksi (STM 2004). Vaikuttavuustutkimusten pohjalta alkoholiin liittyvien harmien vähentämiseen on tehty WHO:n käsikirja (WHO 2009). On mielenkiintoista huomata, että alkoholitutkimuksessa näytetään olevan monesta alkoholiongelmia estävästä toimenpiteestä varsin yhtä mieltä. Poliisin julkisten tilojen järjestyksenvalvontaa ei kyseisistä raporteista löydy, joten se on rajattu ulkopuolelle rikosentorjunnan ja poliisitutkimuksiin kuuluvaksi. Poliisille rooli löytyy tehostetusta anniskelulupien sääntöjen noudattamisen ja rattijuoppojen valvonnasta (Babor ym. 2010; WHO 2009). Poliisi on esimerkiksi Australiassa ja Uudessa-Seelannissa tilastoinut järjestyshäiriö-, pahoinpitely- ja rikostapauksiin liittyneiden ihmisten viimeisiä juomapaikkoja, joiden perusteella "juottoloiden" anniskeluoikeuksia on hyllytetty (Babor ym. 2010, 154–155). Pohjoismaiden alkoholipolitiikan muutosten vaikutusten tutkimuksesta 50 vuodelta on tehty tutkimus (Mäkelä ym. 2002), kuten alkoholipolitiikan ja -haittojen yleisestä kehityksestä (Karlsson ym. 2009).

Paikallisten alkoholipoliittisten toimien vaikuttavuudesta ovat Holmila kumppaneineen tehneet tutkimuksia (Holmila ym. 2009). Se on Suomessa äärimmäisen harvinaiseen lajiin kuuluva vaikuttavuustutkimus siitä syystä, että siinä on arvioitu toimintaa, jossa on poliisi ollut mukana. Poliisi tosin oli vain yhtenä lukuisista yhteistoimijoista. Alkoholitutkijat ovat osallistuneet aktiivisesti vaikuttavuustutkimuksen metodologiseen kehittämiseen ja keskusteluihin (ks. esim. Holmila 2002; Warpenius 2006). Päihdetutkimuksessa niin alkoholi- kuin huume-tutkimuksen lääketieteellisellä puolella käydään ahkerasti metodologista keskustelua. Väitetyä käydään esimerkiksi huumeriippuvuuden lääkehoidon tutkimuksessa meta-analyysien ja satunnaistettujen kokeilujen (RCT) ylivoimaisuuden puolesta ja vastaan (Knuuttila ym. 2003a; 2003b; Matela, Hursti & Väyrynen 2003; Salaspuro 2003). Yleisesti sosiaalialan puolella ollaan vaikuttavuusarviointiosaamisessa Suomessa varsin pitkällä.³³

2.1.3 Arviointitutkimusnäkökulmasta

Koko tutkimushankkeen arviointitutkimuksen ja ylipäättänsä tutkimuksellista näkökulmaa määritellään ja pohditaan Arviojohdatusartikkelissa (2). Siinä (sivu 42) joudutaan toteamaan, ettei tälle tutkimukselle juuri löydy esikuvia.³⁴ Poliisin järjestyksen valvonnan ennalta estävän toiminnan vaikutusta ei ole kvasikokeellisella asetelmalla Suomessa tutkittu. Poikkeuksen voi katsoa tehdyn Poliisilakko 1976 -tutkimuksessa, jolloin parin viikon lakon vaikutuksia tutkittiin (Takala 1979; ks. myös Takala, J-P. 1988). Lakon "luonnollisesta koeasetelmasta" ei metodologisiin ratkaisuihin kuitenkaan ollut juuri malliksi. Samalla (Arviojohdatusartikkeli [2], 42) asetetaan tavoitteeksi realistisen tutkimuksen hengessä huomioida tutkimuksessa sisäisen validiteetin lisäksi ulkoista validiteettia. Artikkelissa viitataan Crawfordiin (1998, 197) pohdintoihin siirrettävyydestä ja toistettavuudesta: "kausalliset yhteydet eivät ole ainoastaan sisäisiä, vaan koskevat myös sisäisten oletuksien ja ulkoisten kontekstien välisiä suhteita. Tämä tarkoittaa sitä, että täytyy olla kiinnostuneita myös kontekstisidonnaisuudesta: mikä toimii, kenelle ja missä olosuhteissa." (Arviojohdatusartikkeli [2], 42) Lähtökohdissa korostetaan monitahoarvioinnin moninäkökulmaista otetta.

Arviojohdatusartikkelissa (2) monitahoarvioinnin tutkimusasetelman todetaan arviointitutkimukselliseksi, rikosentorjunnalliseksi ja nuorisotutkimukselliseksi, jollaisissa tutkimustehtä-

vät ovat kietoutuneet toisiinsa (sivut 47–48). Tutkimuksen arviointityyppejä listataan olevan seitsemän erilaista (sivut 50–53). Nämä voidaan tiivistää uudelleen seuraavasti: Ennakoinnissa tehdään hankkeen riskiarvio hankejohdolle ja keskitytään suunnittelemaan tutkimusta; vastaanotossa tutkitaan toteutusprosessia ja vastaanottoa tekijöiden ja kohteiden näkökulmasta; vaikuttavuusarvioinnissa mitataan tapahtuneita vaikutuksia asetettujen tavoitteiden osalta ja niiden ulkopuolelta sekä reflektoidaan tuloksia hankkeen tekijöiden kanssa tutkimuksen valmistuttua. Monitaho-arviointi sisältää kaiken edellisen ja useista näkökulmista katsovan oteen; lopuksi tarkastellaan mitä hyötyä arviointitutkimuksesta oli. Nimenomaan monitahoarviointiotteella suunniteltiin asetelmaa, jossa ei sorruta vain hankkeen oikeutukseen, vaan myös aiheelliseen kritiikkiin (sivu 53): "Usein rikostorjunta-arvioinnit ovat olleet tai niitä pidetään vain valittuja päätöksiä jälkikäteen legimitoivina (ks. Crawford 1998). Kun esitetään riittävän useita kysymyksiä ja näkökulmia, kuten tässä raportissa, on pelkkään legimitointiin vaikea syyllistyä." Alkuperäisartikkelissa numero 3 esitellään seikkaperäisesti monitahoarvioinnin tulosten analyysissä sovellettu Vegungin (2000) vasta- ja sivuvaikutuskehikko, joka mahdollistaa moniulotteisen kuvan piirtämisen hankkeen tuloksista (Arviopäätösartikkeli [3]).

Tutkijapositiota kuvaa *tilivelvollisuusarvioinniksi* kutsuttu ote, jossa arviointitutkija ei ole osana hanketiimiä konsulttina suunnittelemassa ja kehittämässä hanketta prosessin aikana, kuten esimerkiksi Holmila ja kumppanit (2009) olivat. Tutkijat olivat tässä tutkimuksessa tarkoituksella ulkopuolisia, jotta ulkopuolinen uskottavuus olisi mahdollisimman suurta. Kun tutkijan suhteet eivät ole tutkittaviin läheiset, eivät tutkittavat ja hankkeen johto voi odottaa hankkeen asianajoa tutkijoilta. Arvioidatusartikkelissa [2] (sivu 56) tiivistetään Lindqvistiin (1999, 110–112) viitaten: "Kehittämisevaluatiossa tutkimustulokset eivät voi olla samalla tavoin uhkaavia, koska tutkija on sitoutunut ajamaan asiakkaan asiaa".

Arviointitutkimuksen uusi tuleminen näkyy niin nollatoleranssi-poliisikokeilujen ja rikottujen ikkunoiden hypoteesin empiirisen testauksen tutkimuksissa kuin rikosentorjunnan arvioinnin metatutkimuksissa. Kansainväliseen tutkimukseen tullaan tutustumaan tarkemmin erityisesti tarkasteltaessa ikkunahypoteesia sekä poliisia rikosromahduksen syynä verifioiviin tai falsifioiviin tutkimuksiin New York -luvussa 6.

2.2. Moraalisäätely näkökulmana ja analyysivälineenä

Tässä alaluvussa tutustutaan lyhyesti hallintavallan tutkimuksen perinteeseen, johon Moraalisäätelyartikkeli (5) perustui. Näkökulma sisältää samalla metodin kuvaamista, joten sitä esitellään tässä jo analyysivälineen käytönkin näkökulmasta. Alkuperäisartikkelissa Tampereen hanke nähdään moraalissäätelynprojektina ja samaa hallinnan käsitettä tulen käyttämään New Yorkin -tapauksen analysoinnissa luvussa 6.2. Mistä moraalissäätelynäkökulmassa on siis kyse?

Kriittisen realismin hengessä tässä tutkimuksessa ajatellaan ontologisesti, että ihmisten puheista eli diskursseista riippumaton todellisuus on olemassa (ks. luku 4.1.3, jossa määritellään tutkimuksen tieteenfilosofinen ja metodologinen tausta). Silti elämme myös puheiden välittämässä, diskursiivisessa todellisuudessa. Todellisuus on kerroksittaista. Epistemologisen pluralismin eli moniarvoisuuden hengessä tässä tutkimuksessa lähtökohtana on, että näistä eri taso-

jen todellisuuksista voimme saada eri tavoin tietoa. Itse asiassa monitahoiset näkökulmat, aineistot ja metodit ovat mahdollisia muodostaessamme tuota kuvaa, jossa tavoitellaan todellisuutta. Arviointitutkimuksessa, jossa mitataan ennen ja jälkeen -tapahtumia, ihmisten kokemuksiin ja näkemyksiin otetaan "faktanäkökulma" (Alasuutari 2011). Katsotaan, että ihmiset kertovat kysyttäessä todellisuudesta asioita ja todellisuuden tapahtumia voidaan (lähes, tunnustaen metodologisia puutteita) suoraan mitata, vaikkapa tapahtuneiden rikosten määrällä, kuten tutkimuksen rikosentorjunnan arviointitutkimusosuuksissa tehdään.³⁵ Toinen näkökulma on pitää maailmaa sosiaalisesti konstruoituneena. Voidaan katsoa, että todellisuutta rakennetaan erilaisilla puhetavoilla, diskursseilla ja ottamalla, antamalla ja sijoittamalla erilaisiin positioihin näissä puhetavoissa. Tätä näkökulmaa edustaa tässä tutkimuksessa moraalisaätely-näkökulma.

Young-lehden Moraalisäätelyartikkeli (5) syntyi Valvontaa ja vastuuta -kirjan tutkimushankkeessa, jossa aineistoja analysoitiin soveltamalla Jukka Törrösen (2004a)³⁶ jalostamaa moraalisaätelyn käsitettä. Käsite on alun perin Corriganilta ja Sayerilta (1985), jotka määrittivät moraalisaätelyn toiminnaksi, jossa valtio tai hallitsevat luokat pyrkivät vakauttamaan itselleen edullisen sosiaalisen järjestyksen ja sitä vahvistavat sosiaaliset identiteetit luonnollisiksi ja normaaleiksi. Ruonavaara (1998, 46) toteaa, että niin eliittien kuin alistettujen ajamat liikkeet voidaan nähdä moraalisaätelyprojekteina, kuten työväenliike ja raittiusliike, joiden pyrkimyksenä oli rakentaa "kunnollista työläistä" tai kitkeä juoppoutta kansan keskuudesta. Moraalisäätelytoiminta voi koskea toimijoiden kilpailevia moraalisaätelyn pyrkimyksiä, asetelmia, liittoutumia ja konflikteja. Ruonavaaran (1998, 44) mukaan moraalisaätelytoiminnalla pyritään tekemään ideologioista vaikuttavia valistuksella, koulutuksella, suostuttelulla ja niin edelleen. Moraalisäätely voi olla piilevää, mutta silloin kun se muotoillaan julkilausutuksi elämäntapaa tai käyttäytymistä ohjaavaksi ohjelmaksi, on puhuttava moraaliprojektista (em. 50).

Moraalisäätelynäkökulmassa katsotaan, kuinka "toimijoiden on pyrittävä palauttamaan hallinnointi tasapainoon tuottamalla uudenlainen ymmärrys (episteemi), toimintatapa (tekniikka) ja identifioituminen eli samastuminen (eetos) kohteeseen" (Törrönen 2004a, 24). Tampereen nollatoleranssihanke oli yksi esimerkki sosiaali- ja kontrollipoliittisista ohjelmista, jotka syntyivät ratkomaan "hallinnointiongelmaa". Julkista juomista rajoittavia sosiaali- ja kontrollipoliittisista ohjelmia ryhdyttiin suunnittelemaan ja toteuttamaan samaan aikaan, kun valtion vastuuta ehkäistä ja hoitaa sosiaalisia ongelmia oli hajautettu ja siirretty kunnille. Molemmat muutokset antoivat aineistoa tutkia moraalisaätelyn konkreettisia toteutumismuotoja 1990-luvun Suomessa.

Moraalisäätelyn ja hallinnoinnin käsitteitä käyttävien analyysien on todettu usein jäävän varsin korkean abstraktion tasolle, eikä se ilman lisävälineitä tarjoa keinoja välittömien interventioiden, konkreettisten käytäntöjen ja yksityiskohtien tutkimiseen (ks. myös deLint ja Virta 2004).³⁷ Moraalisäätelyn tutkimiseksi Moraalisäätelyartikkeliartikkelissa (5) käytettiin Jukka Törrösen jo aiemmissa töissään käyttämiä ja jalostamia analyysivälineitä, jotka perustivat asemoimisteoriaan (*positioning theory*) (Harré & Langenhove 1999) ja semioottiseen sosiologiaan (Sulkunen & Törrönen 1997; Törrönen 1999). Analyysivälineiden avulla voitiin pureutua moraalisaätelyn konkreettisiin ilmenemismuotoihin ja toteutumistapoihin vuorovaikutuk-

nessa, kommunikaatiossa mm. mediassa, lainsäädännössä, poliisijäsennyksissä ja viranomais-teksteissä. Törrönen (2004a, 24) lähtee siitä ajatuksesta, että kun empiirisesti tutkitaan moraalisisäätelyn konkreettista toteutumista, sitä on aiheellista täydentää muilla teoreettisilla tai metodologisilla käsitteillä.

Hallinnan analytiikan, hallintavallan eli hallintamentaliteetin tutkimussuuntaus perustuu filosofi Michel Foucault'n ajattelun perintöön. Tämä tutkimussuuntaus on tullut varsin suosituksi, kuten Kaisto ja Pyykkönen (2010) sekä Helén (2010) kuvaavat, ja sen suosio on yhä lisääntymässä. Foucault tuli kuuluisaksi nimenomaan valtaa, tietoa ja subjektiuksia koskevista analyyseistään (Kaisto ja Pyykkönen 2010, 9). Juuri näitä kysymyksiä vallan analytiikan ja hallintamentaliteetin tutkimukset jatkavat kysyen, millaisin uusin hallinnan keinoin meitä johdetaan ja miten minuuttamme sekä koko elämäämme muovataan (Miller ja Rose 2010). Miller ja Rose (2010) tiivistävät hallintamentaliteetin tutkimuksen kysymykseen "Miten meitä hallitaan", joka on heidän kirjansa otsikko. Hallinnointi ja hallinnallistuminen ovat käsitteitä, joiden avulla voidaan tutkia uusia hallinnoimisen prosesseja, uusia metodeja, miten ihmisiä hallitaan. Hallinnan analytiikan tutkimus pyrkii jatkamaan Foucault'n tutkimusperinnettä kehittämään käsitteitä, konkreettisempia työvälineitä ja menetelmiä vallankäytön tutkimukseen. Erityisesti Mitchell Deania ja Nikolas Rosea pidetään Foucault'n hallinnan tutkimuksen keskeisinä jatkajina. Foucault'n tutkimuksen perinnettä on jatkettu myös suomalaisessa oikeustieteessä (ks. esim. Minkkinen 1998; Tuori 2002; Hirvonen 2013).³⁸

Foucault korosti kirjoituksissaan, ettei ole vain yhtä vallan keskittymää, suvereenia vallanpitäjää. Foucault'lle valta ei ole kielteisesti pois vallankäytön kohteelta, kuten perinteisessä valtakäsitteessä oletetaan, vaan kaikki osallistuvat vallan tuottamiseen. Hallinnoinnissa hallinnoija on riippuvainen muista, joten enää poliittisen vallan käyttö ja hallitseminen eivät tapahdu vain valtiokeskeisesti. Valta löytyy subjektien välisistä suhteista, joissa se rakentaa ja muotoilee osapuolia jatkuvasti. Valta ja subjektit tuotetaan käytännöissä. Niinpä "yksilön persoonallisuutta, identiteettiä tai subjektiutta ei voi erottaa niistä valtasuhteista ja käytännöistä, joissa hän elää ja toimii." (Kaisto ja Pyykkönen 2010, 10.) Subjektin käsitteen tutkimuksen lisäksi hallinnan analyysissä erilaisten rationaliteettien eli tiedollisten perustojen sekä hallintateknikoiden tutkimus on tärkeää. Foucault (2010) oli kiinnostunut ihmisten tosiasiallisista käytännöistä ja toiminta- ja ajattelutavoista, joista hän nousi laajempiin ja yleisempiin vallan ilmenismuotoihin. Klassinen esimerkki Foucault'n hallintatekniikan tutkimuksesta on Tarkkailu ja rangaista -teoksen (1980) analyysi vankila-arkkitehtuurista, joka on osoittautunut käyttökelpoiseksi hallintatekniikaksi kouluissa, armeijakasarmeissa, sairaaloissa ja tehtaissa. Vankilainstituutiosta tuotiin – "policy transfer" – yksilöiden tarkkailun, analysoinnin ja kouluttamisen hallintatekniikat.³⁹ (Kaisto ja Pyykkönen 2010, 17.) Hallintavalta eli hallinta on johdonmukaista ja laskelmoitua toimintaa. Sen tavoitteena on yksilöiden, yhteisöjen ja kokonaisten populaatioiden ohjaaminen erilaisten toivottujen päämäärien saavuttamiseksi. Valta on jotakin, jota kehitetään, muunnetaan ja organisoidaan ja se muuntelee ja organisoii. (Em. 10–11.)

Valta on levinnyt hallinnan verkkoihin, joissa uudelleen määritellään yhteiskunnallisen kontrollin objektit, analysoi Edwards (2013) ja jatkaa, että hallinnoimaan pyrkivän on kunnioitettava molemminpuolisia "valta-riippuvuus"-suhteita muihin toimijoihin. Hallinnan uusia prosesseja ovat neuvottelut, kauppojen ja sopimusten teko sekä monenlaiset vaihtosuhteet, eivät

pelkästään käskeminen, pakottaminen ja normatiivinen ohjaaminen. On yritettävä rekrytoida ja palkata sopivia kannattajia omien asioiden ajamiseen. Kumppanuuksia solmitaan valtion tai kaupungin eri tahojen, yhtiöiden, vapaaehtoisjärjestöjen ja vaikkapa asukasyhdistysten välillä. (Edwards 2013.) Hyvinvointivaltioiden purkaminen uusliberalistisesti sisältää lukuisia uuden hallinnoimisen onnistumisen esimerkkejä. Riskien torjunnan kautta hallinnoiminen ja vastuuttaminen ovat hyviä esimerkkejä uusliberalistisista uusista hallinnoinnin keinoista. (O'Malley 2013.) Erilaisia tahoja saadaan vastuuttamisella toimimaan riskien vähentämiseksi. Turvallisuustalkoiden verkostoissa paikallisia asukkaita ja kolmannen sektorin toimijoita vastuutetaan rikoksentorjunnan tehtäviin, hillitsemään hyvinvointivaltion uusliberalistisen purun johdosta kasvaneita riskejä. Parhaimmillaan uskotaan käyvän niin, että kansalaistahot omivat itselleen vallan- ja kurinpitäjän ja valvojan rooleja, häiriöiden ja rikollisuuden ennalta estäjän, joka motivoi heitä yhä enemmän ottamaan vastuuta rikollisuuden ja järjestyshäiriöiden aiheuttamista riskeistä, rikoksentorjunnasta, joka aiemmin – ennen uusliberalistista alasajoa – kuului pitkälti valtiolle.

Hallinnan ja hallintavallan analyysistä puhutaan myös hallinnoinnista, hallinnoimisesta, hallintamentaliteetista (governance, governmentality), hallinnallistamisesta (Hänninen & Karjalainen 1997) tai hallinnallistumisesta (Helén & Jauho 2003). Hallinnalla tarkoitetaan toimia, joilla muovataan ja ohjataan käyttäytymistä, synnytetään ja tuotetaan identiteettejä ja diskursseja. Hallinnan tutkimuksessa voidaan analysoida valtaa sen kautta, miten diskursseissa tuotetaan subjekteja ja subjektiasemia. Kiinnostuksen kohteena on subjektiuden muotoutuminen ja se, mitä kulloinenkin valta ja esimerkiksi hyvinvoinnin tai hyvinvoinnilla hallinta saa aikaan (Hänninen & Karjalainen 1997; ks. esim. Rose 1998; Dean 1999; Julkunen 2006). Erilaiset hallinnan prosessit muokkaavat todellisuutta siten, että määrätyt poliittiset projektit ja ohjelmat ovat luontevia ratkaisuja esille nostettuihin ongelmiin. Hallinnan eetoksella oikeutetaan ja perustellaan positioita ja toimintaa (Kantola 2002, 26–33; Rajavaara 2007, 63–64; Harrikari 2008, 100–101).⁴⁰

Hallinnointitutkimuksen usein viitattu klassikko on Dean (1999), jota sovelsimme tutkimuksemme. Deanin (1999, 18–33) hallintavallan tutkimuksen käsitteistöä sovelsimme käyttöömmme kolme käsitettä:

1. *episteemi* (ymmärrys/totuus)
2. *tekniikka* (toimintatapa)
3. *eetos* (samastuminen/asemoituminen/identiteetit)

Episteemissä (1) kysytään, kuinka säätelyn kohteesta tuotetaan tietynlainen totuus ja kuinka kohteena oleva käyttäytymisen alue käsitteellistetään ja otetaan näin haltuun. Tekniikassa (2) tarkastellaan käytännön keinoja, mekanismeja, taktiikoita ja teknologioita, joilla kohdetta pyritään säätelemään ja sitä, kuinka toimenpiteet edellyttävät vallankäyttöä. Eetoksessa (3) viitataan moraalिसäätelyn auktoriteettien ja kohteiden samastumiseen, identifioimiseen eli *identiteettiin*: millaisia asemia, kykyjä, ominaisuuksia ja orientaatioita heiltä odotetaan. Näiden käsitteiden avulla tarkasteltiin kysymystä siitä, kuinka me hallinnoimme sekä toisiamme että valtiota ja tulemme samalla myös itse hallinnoiduiksi (Dean 1999, 2). (Törrönen 2004a, 24.)

Episteemiä eli tuotettua totuutta ja ymmärrystä moraalisaätelyn kohteesta, voidaan analysoida selvittämällä, miten kohdetta luokitellaan ja millaisia ominaisuuksia siihen liitetään. Kohteen merkityskenttään asemoimiseen liittyy kamppailua luokituksista. Tätä kohteen luokittelua kutsutaan asemoimisteoriassa *retorisiksi uudelleen kuvailuksi*. Erityinen tapa kategorisoida kohde moraalisaätelyn objektiksi sulkee sillä hetkellä ulos muut mahdolliset tavat tehdä kohde ymmärrettäväksi. Toisaalta retorilla uudelleen kuvailulla kohde voidaan esittää uudessa valossa, näin luokittelu eri yhteydessä ja eri hetkenä voi merkitä eri asiaa. (Törrönen 2004a, 26.)

Kun on tuotettu tietty totuus eli episteemi moraalisaätelyn kohteesta, luokitellaan kohde samalla tietynlaisen moraalisaätelyn toiminnan objektiksi. Riippuen siitä, millaiseksi kohde luokitellaan, se antaa oikeutuksen kohteeseen tehtäville interventioille, säätelykeinoille ja ohjelmille. Näillä tekniikoilla moraalisaätelyn kohde pyritään palauttamaan normaalin järjestyksen piiriin. Moraalisaätelyn tekniikka-käsitteen näkökulmassa voidaan analysoida sitä, millaisia toimintaohjelmia kommunikaatiossa joudutaan rakentamaan tavoitteen saavuttamiseksi. Tekniikka-näkökulmassa ollaan kiinnostuneita siitä, millaisia säätelykeinoja pidetään tehokaina ja oikeutettuina kohteen muokkaamisessa.

Moraalisaätelyn tapa luokitella jokin interventoiden kohteeksi suosii ja nostaa esiin erityisiä identiteetti- ja subjekti-asetuksia tai subjekti-asetuksia (Törrönen 2000). Hallinnonin eetosnäkökulmassa selvitetään, millaisia positiioita, subjekti-asetuksia tai identiteettejä sekä säätelyn subjekteille että objekteille rakennetaan tai he itse rakentavat puheissaan. Tätä voidaan analysoida kiinnittämällä esimerkiksi huomiota siihen, millaisiin *näkökulmiin* tai *subjekti-asetuksiin* hallinnoijia ja hallinnoitavia kommunikaatiossa asemoidaan. Analyysissä selvitetään, miten näkökulmat tai subjekti-asetukset kiinnittyvät normaalia ja epänormaalia käyttäytymistä määrittäviin luokituksiin ja epänormaalia käyttäytymistä säätelviin ohjelmiin. Moraalisaätelyn eetos-analyysissä ollaan kiinnostuneita siitä, millaisia velvollisuuksia (Törrönen 2004a, 27–28), oikeuksia, vapauksia, toimintavalmiuksia ja orientaatioita sekä kontrollin säätelijöille että kontrollin kohteille eri merkityskentillä ja eri yhteyksissä tuotetaan.

Tampereen tapauksen lisäksi moraalisaätely-näkökulmaa on helppo soveltaa New Yorkin -tapaukseen, koska New Yorkin rikottujen ikkunoiden nollatoleranssi näyttöytyy vahvasti moraaliprojektina. Siksi rikoksantorjunnan esimerkkinä tarkastelun lisäksi olen soveltanut moraalisaätelyn näkökulmaa New Yorkin -tapaukseen. Se kertoo karua tarinaa siitä, miten se voi toimia esimerkkinä Suomen ja Helsingin katujen puksaamistavoitteissa, esimerkiksi romaani-kerjäläisten demonisoimiseksi ja kriminalisoimiseksi. Moraalisaätelyn käsite tulee siis tarkemmin määriteltä konkreettisissa käyttöyhteyksissään sekä Tampereen (ks. luku 5.4) että New Yorkin (ks. luku 6.2) osalta, joten edellä läpikäytyä yksityiskohtaisemmin käsitettä ei tässä määritellä. Luvussa 6.5.5 vedetään yhteen hallintavallan oikeutuksen kysymyksiä lasten ja nuorten kontrollihankkeissa. Seuraavaksi tutustutaan siihen, millainen oikeushistoriallinen kehitys on Yhdysvaltojen ja New Yorkin järjestyksen hallinnan nykytilan taustalla.

2.3 Nollatoleranssimallin oikeushistoriallinen tausta

2.3.1 Vallankumouksellinen oikeusvaltiollinen kehitys

Suomesta käsin on vaikea ymmärtää Yhdysvaltojen järjestyksen valvonnan perustuslaillisia ja rikosprosessuaalisia esteitä, joita ylittämään rikottujen ikkunoiden nollatoleranssi -ideologia kehitettiin. Suomessa järjestyspoliisi lienee kaikille tuttu instituutio. Sen virallinen nimi tosin nykyisin on kenttä- ja hälytystoiminta tai -toimintayksikkö. Järjestyspoliisi vastaa järjestyksenvalvonnalla julkisten tilojen, katujen, järjestyksestä. Poliisilaki ja järjestyslaki – aiemmin kaupunkien järjestyssäännöt – ovat antaneet poliisille verrattain laajat valtuudet pitää Suomessa kadut siisteinä. Yhdysvaltojen poliisille järjestyksen valvonnan kuviot ovat historiallisista syistä yllättäen huomattavasti problemaattisemmat ja itse asiassa kansallisesti jopa traumaattiset. Näihin yllättävänkin tuttuihin Yhdysvaltojen kansalaisyhteiskunnallisiin tapauksiin on lyhyesti tutustuttava, kun tämän tutkimuksen tuloksena väitetään otetun askelia takaisin vanhaan.

Vaikka taloudellinen tasa-arvo ja hyvinvointivaltiollinen tasaus eri etnisen taustan omaavien ihmisten välillä on Yhdysvalloissa heikentynyt merkittävästi 1960-luvulta lähtien, on muistettava, että yhdysvaltalaisessa yhteiskunnassa kansalaisyhteiskunnallinen tasa-arvo oli juuri 60-luvun aikana edennyt harppauksin. Anttonen ja Sipilä (2000) vertailevat suomalaista, saksalaista ja yhdysvaltalaisista hyvinvointipoliittista mallia ja toteavat, että juuri kansalaisyhteiskunnallista on Yhdysvalloissa pidetty keskeisenä osoituksena hyvinvointivaltiollisuudesta (ks. myös Mäkelä 1999; Garland 2001, 46). Kansalaisyhteiskunnallinen kehitys 1960-luvulla oli Yhdysvalloissa niin käännteentekevää, että sitä on kutsuttu oikeusvaltiolliseksi vallankumoukseksi, "due process revolution" (Eterno 2003, 7). Korkein oikeus (United States Supreme Court) ja myöhemmin osavaltioiden omat vetoomusoikeudet ryhtyivät tekemään perustuslain ensimmäisen kymmenen lisäyksen perusteella kansalaisyhteiskunnallisia ennakkopäätöksiä, joilla merkittävästi ohjattiin ja rajoitettiin viranomaisten toimintaa. Yhdysvaltojen kansalaisyhteiskunnallinen liike oli erityisesti syrjinnän ja rotuerottelun vastainen liike. Käännteentekevä Yhdysvaltojen korkeimman oikeuden ratkaisu on jo vuoden 1954 *Brown v. Board of Education* -tapaus, jossa etnisten vähemmistöjen ja valkoisten erottelu omiin kouluihinsa todettiin perustuslain vastaiseksi.⁴¹ Tässä tutkimuksessa ei syvennytä kansalaisyhteiskunnallisten laajaan oikeushistoriaan, vaan keskitytään korkeimman ja esimerkiksi osavaltioiden korkeimpien oikeuksien puuttumisiin ja ohjaamiseen tutkimusongelmien kannalta tärkeissä poliisitoiminnan tapauksissa, esitutkimuksen, rikoksensuorituksen ja järjestyksen ylläpidon konteksteissa.

Perustuslain kymmenen lisäystä ovat nimeltään Bill of Rights ja se tullut voimaan jo vuonna 1791. Tärkeimmät niistä poliisin ja rikosoikeusprosessin kannalta ovat ensimmäinen, neljäs, viides ja kuudes lisäys (The First, Fourth, Fifth, Sixth Amendment of the Constitution), joiden tulkintoja korkeimpien oikeuksien ennakkopäätökset yhä koskevat. Yksi kuuluisimmista poliisia koskevista esimerkeistä Yhdysvaltojen Korkeimman oikeuden ennakkopäätöksistä on vuoden 1966 *Miranda*-tapaus, jonka jälkeen poliisin on pidättäessä luettava rikoksesta epäilylle tämän oikeudet, "Miranda-oikeudet": "You have right to remain silent...". Mikäli poliisi ei toimi pidättäessään tämän poikkeus- tai muutosäännön ("exclusionary rule") mukaan, voidaan

todisteita ja täten jopa koko syyte evätä poliisin virheen johdosta. Esimerkiksi laittomasti tai perusteettomoin keinoin hankittuja todisteita ei voi käyttää oikeudenkäynnissä. Näin tapahtuu, jos poliisi ei noudata rikosoikeusprosessia eli viranomaiselle relevanttien tuomioistuinten tulkintoja asialle relevanteista perustuslain lisäyksistä. (Eterno 2003, 4–7.) Ensimmäisen merkittävän (*Mapp v. Ohio* -tapaus) poikkeussäännön korkein oikeus antoi vuonna 1961. Eterno (2003) kertoo eräästä korkea-arvoisesta NYPD:n huumeosaston virkamiehestä, joka totesi eräässä tutkimuksessa, että ennen Mapp-tapausta ei ollut mitään, mikä rajasi poliisin toimia: "Anything was legal" (Eterno 2003, 8). Tämä kuriositeetti symboloi due process -vallankumouksen merkitystä. Livingston (1997, 586) kuvaa kuinka 1960-luvulla kansalaisoikeusuudistusten lisäksi harrastettiin ylipäättään merkittävää juridista edistysellisyttä, esimerkiksi monenlaista ylikriminalisointia vastaan esitettiin kovaa kritiikkiä: "Coincident with the constitutional challenges to public order laws that increased in frequency in the 1960s, legal scholars mounted an impressive critique against overcriminalization."

Eterno (2003) on tehnyt tutkimuksen poliisin toimivallasta ja sen käytöstä New Yorkissa: "Policing within the Law. A Case Study of the New York City Police Department". Eterno (2003) ja itse asiassa lukuisten lähteiden mukaan Yhdysvaltojen oikeusjärjestelmä on erittäin monimutkainen ja monitasoinen.⁴² Se on periaatteessa common law -järjestelmä, joka perustuu oikeuden päätöksiin ennakkotapauksista, mutta on olemassa myös kirjoitetun lain suuri verkosto. Ennakkotapauksilla on tärkeä funktionsa. Korkeimman oikeuden lisäksi lakeja tulkitsevat liittovaltion (federal), osavaltioiden (state) ja paikalliset (local) tuomioistuimet (courts). Eterno (2003, 4) toteaa, että näistä tuomioistuinten tulkinnoista syntyy prosessioikeus, "procedural law", johon poliisin toimivalta perustuu. Toisin sanoen ennakkopäätökset ovat tärkeässä asemassa säänneltäessä poliisin toimivaltuuksia. Eterno (2003, 4) kuvaa "The powers of police to enforce the criminal laws are explicated in what is called the law of criminal procedure (e.g. the New York State Criminal Procedure Law)." Myös Suomessa eritellään rikosoikeus ja rikosprosessioikeus. Rikosoikeus on aineellista oikeutta ja rikosprosessioikeuden prosessinormit ovat välineitä, joilla aineellista oikeutta toteutetaan.⁴³ Rikosoikeusprosessi on lailla säännelty menettely. Siinä tutkitaan ja ratkaistaan kysymys, kuka on vastuussa tapahtuneeksi väitetystä rikoksesta (ks. esim. Frände ym. 2012).

New Yorkissa, kuten jokaisesta osavaltiossa, on oma rikosprosessioikeussääntelynsä, joka saa tulkintoja muun muassa osavaltion korkeimmasta vetoomustuomioistuimesta. New Yorkissa se on the New York State Court of Appeals (Eterno 2003, 67). Prosessioikeus perustuu periaatteille, joista perustuslain ensimmäiset kymmenen lisäystä, Bill of Rights, muodostavat prosessioikeuden perustan. Esimerkiksi neljäs lisäys suojelee ihmisiä muun muassa perusteettomilta pidätyksiltä ja etsinnöiltä ja viides, yhtenä sen monista sisällöistä, suojelee ihmistä olemasta todistamatta itseään vastaan oikeudessa (self-incrimination), kuudes muun muassa turvaa kaikille kansalaisille oikeuden oikeusavustajaan rikosoikeusprosessissa. Eterno (2003, 4) huomauttaa, että poliisin toimivaltaa säätelevä prosessioikeus on erittäin hankala ja monimutkainen opiskeltava ja seurattava, koska se perustuu jatkuvasti muuttuviin, siis dynaamisiin lakeihin ja sääntöihin, jotka ovat oikeuslaitoksen ja tuomarikunnan jatkuvasti yhä uudelleen tulkittavia. Poliisin tulisi aina olla tietoinen lukemattomista uusista tulkinnoista, jotta hän toimisi tulkintoihin kirjoitetun prosessioikeuden mukaan. (Eterno 2003, 4–5.)

Vaikka Yhdysvaltojen ja Iso-Britannian oikeusjärjestelmät ovat common law -järjestelmiä, on molemmissa myös kirjoitettua lakia. Iso-Britanniassa on säädetty erityisiä lakeja, siis kirjoitettuja lakeja, joiden perusteella poliisin toimivaltaa järjestyksenvalvonnalle tärkeissä seikoissa eli pysäyttämässä ja tutkimisessa (stop and search) eli henkilötarkastuksesta säädelään. Poliisin toimivaltaa käsittelevässä teoksessaan Jason-Lloyd (2000, 21–24) pitää Police and Criminal Evidence Act 1984 (PACE) -lakia aivan keskeisimpänä viime vuosisadan uudistuksena poliisin toimivallan sääntelyssä Iso-Britanniassa. Nimenomaisesti järjestyksen valvonnalle keskeinen ihmisten pysäyttämisen ja tutkimisen toimivalta on kyseisen lain keskiössä (em.).⁴⁴ New Yorkissa kirjoitettuja lakeja on erityisesti hallinto-oikeuden puolella.

Suomessa on kirjoitun lain järjestelmä verrattuna Yhdysvaltojen ja Iso-Britannian common law -järjestelmiin. Yhdysvaltojen ja Suomen poliisin järjestyksen valvonnan toimivallan juridisen pohjan yksi ero syntyy Suomen rikos- ja rikosprosessioikeudesta riippumattomasta hallinnollisoikeudellisen poliisilain olemassaolosta. Suomessa poliisin toimivalta perustuu yhtäältä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden (YJT) valvonnassa hallinnollisoikeudelliseen poliisilakiin ja toisaalta rikostutkinnassa rikosprosessioikeuden piiriin kuuluviin esitutkinta- ja pakkokeinolakeihin. New Yorkin poliisin järjestyksen valvonnan toimivaltaa ohjataan ja rajataan pitkälti rikosprosessioikeuden avulla, koska järjestyksen valvontaa tehdään rikosoikeusjärjestelmän avulla (Livingston 1997; 1999; Eterno 2003; Wroblecki & Hess 1997; Peak 1997; Hess ym. 2013; Howell 2009; ks. myös Suomen ulkoministeriön internetsivuilta löytyvä Outline of The U.S. Legal System 2004). Asiaa on kuvattu tässä tutkimuksessa jäljempänä käytetyissä tutkimuksissa (ks. esim. Skogan 1990; Kelling & Coles 1996; Stewart 1998; Vitalé 2005a). Kun Suomessa poliisi saa pysäyttää, kiinniottaa ja säilönlaittaa poliisilain⁴⁵ (YJT) perusteella, ilman epäilyä rangaistavasta rikoksesta, ei Yhdysvaltojen poliisilla ole vastaavaa poliisilakiin eli hallintolakiin perustuvaa oikeutta.⁴⁶ Mahdolliseen rikokseen liittyvä "perusteltu epäily" voi koskea esimerkiksi aseiden kantamisen tarkistamista tai henkilön tietojen ylösottamista etsintäkuulutusten tarkastamiseksi. (Hess ym. 2013, 80–83.) Vasta kun on vahvempi epäily eli todennäköiset syyt – "probable cause" – epäillä rikosta, voidaan henkilö pidättää ja viedä alemman oikeusasteen kuultavaksi.⁴⁷ (Wroblecki & Hess 1997, 412–444; Peak 1997, 264–291; Eterno 2003, 4–7; Outline of The U.S. Legal System 2004, 97–99; Hess ym. 2013, 79–117.)

Kansalaisoikeuksia suojaava perustuslaki ja Yhdysvaltojen oikeusvaltiolliseen ajatteluun on kuulunut, että henkilön, joka voidaan valtuuttaa niitä rajoittamaan, tulisi enemminkin olla puolueeton oikeusviranomainen kuin hallituksen edustaja. Tässä ajattelussa tulee ottaa huomioon, että Yhdysvalloissa virat jaetaan usein poliittisiin perustein ja usein korkeat virat ovatkin niitä koskevien vaalien voittajien virkoja, kuten pormestari ja hänen valitsemansa poliisipäällikkö. Tästä näkökulmasta on ymmärrettävää ajatella, että Yhdysvalloissa katsotaan hyväksyttävämmäksi se, että poliisi luvalla rikkoo ihmisen kansalaisoikeuksia oikeuden edustajana kuin hallinnollisena virkamiehenä. Peak (1997, 266) lainaa useita asiaa tutkineita ja tiivistää asian seuraavasti: "The Fourth Amendment requires that the necessity for a person's right of privacy to yield to the society's right to search is best decided by a neutral judicial officer, not by an agent of government." On huomattava, että kyse on roolista: katsotaanko

poliisiin puuttuvan kansalaisen oikeuksiin hallintovirkamiehenä vai oikeuden edustajana, koska hallinnon virkamiehiä (government officials) poliisitkin ovat (Eterno 2003, 20).⁴⁸

Vitalén (2005a) tutkimuksiin tutustuessamme löydämme monia säännöksiä järjestyksenvalvonnalle, kuten puolijulkisten tilojen järjestyssäännöksiä ja siviilioikeuden hyväksikäyttöä. Näiden käsittelyyn palataan New Yorkin moraalisäätelyanalyysissä, jolloin tutustumme tavoitteeseen, jossa Yhdysvaltojen poliisi saisi – kuten Suomessa – järjestyksenvalvontaan sellaisen toimivallan, ettei sen tarvitsisi aina tukeutua (täyteen) rikosoikeusprosessiin. Tällöin analysoimme muun muassa New Yorkin nollatoleranssin ja rikottujen ikkunoiden kirjan yhteyttä (Kelling & Coles 1996).

2.3.2 Järjestyksenvalvonnasta vetäytymisen kansalaisoikeustausta Yhdysvalloissa

Kansalaisoikeuksien yksi käännteentekevä hetki oli *irtolaislakien kumoaminen*. Irtolaislakien historia on varsin korutonta kertomaa etelävaltioiden orjaperinteestä ja sen heijastuksista irtolaislakien pitkään jatkumoon. Stewart (1998, 2258) kertoo, että irtolaislakien tavoitteena oli ollut "undesirable" eli ei-toivottujen ryhmien poissa tai osoitetulla paikallaan pitäminen yhdyskunnissa (ks. vastaavasti Suomessa Silvennoinen 2005; Hirvonen 2013). Historiallisesti nämä lait varmistivat, että yhteiskunnan vähäosaisimmat voitiin pitää – viimeistään raa'an poliisivoiman avulla kirjaimellisen fyysisesti – valtaapitävän enemmistön määrittelemillä paikoilla.⁴⁹

Viitaten *The Black Codes of The South* -teokseen Stewart (1998, 2260) kirjaa, kuinka vuonna 1865 Alabama, Georgia ja Mississippi, "inserted into their constitutions the declaration that they would "guard [the former slaves] and the State against any evils that may arise from their sudden emancipation." Näiden lauseiden kirjoittajien paternalistisina tavoitteina oli suojella etelän valkoisten hegemoniaa hyökkäyksiltä tai uhilta, joita mustien tasa-arvo saattaisi merkitä. Vuosina 1893 ja 1909 säädetyt irtolaislait olivat vielä epämääräisempiä, laajempia ja kovempia kuin aiemmin kirjoitetut vastaavat lait (Stewart 1998, 2260–2261).

Mustien orjuuden vapautuksen jälkeen aina 1960-luvun ihmis- ja kansalaisoikeusuudistuksiin saakka irtolaislait olivat keskeisiä mustien diskriminaation välineitä.⁵⁰ Ratkaisevana muutoksena pidetään Yhdysvaltojen Korkeimman oikeuden päätöstä tapauksessa *Shuttlesworth v. City of Birmingham* vuonna 1962, jossa poliisin pidättämä musta mies sai mielenilmauksestaan eli kadulla paikallaan hiljaa seisomisesta yli puolen vuoden ankaran työsiirtola-, sakko ja kulukorvaustuomion.⁵¹ Korkein oikeus purki tuomion ilmauksena poliisivaltiosta ja päätti, ettei oikeusvaltiossa voida ilman oikeaa rikosta tuomita poliisimiehen hetken mielihohteesta vakavia rangaistuksia. Tähän päätökseen irtolaislait lopullisesti kumoava *Papachristou v. City of Jacksonville* -tapauksen perustelu vetoaa (Stewart 1998, 2261).

Ratkaisevassa *Papachristou v. City of Jacksonville* tapauksessa katsottiin, että epämääräiset irtolaistyypiset järjestyssäädökset "permit and encourage arbitrary enforcement of the law" ja mahdollistavat "a convenient tool for discriminatory treatment of unpopular groups." (Stewart 1998, 2258, alaviite 59) Paikallispoliitikkojen asettamat säädökset toimivat tosiasiallisesti paikallisen rasistisen diskriminaation välineinä, jota toimeenpani paikallispoliisi eli sheriffi.

Poliisin todettiin toteuttavan rasistista paikallispolitiikkaa paikallisten järjestyssääntöjen nojalla. Korkein oikeus halusi näistä paikallisista irtolaislakiperusteisista järjestyssääöksistä eroon, koska ne sallivat ja rohkaisivat mielivaltaiseen lain valvontaan (Livingstone 1997).

Livingston (1997, 596–597) lainaa toista juristikollegaa, joka kuvasi 1960-luvun irtolais- ja järjestyslakeja sellaisiksi, että kuka tahansa voitiin pidättää: “Statutes against breach of the peace, vagrancy, drunkenness, disorderly conduct, unlawful assembly, and curfew are so broad that they ‘legally’ authorize the police to arrest virtually anyone.” Aineelliset lait, jotka säätelivät järjestystä, olivat niin laajoja, että esimerkiksi poliittisen opposition edustajia, vaalien aikaan väärin äänestäviä tai lakkoilevia työntekijöitä pystyttiin paikallispoliitikkojen ja -poliisin päätöksillä pidättämään ja tuomitsemaan. Livingston (1997, 597) toteaa kuitenkin, että useimmin poliisikontrolli oli keskittynyt etnisiin vähemmistöihin, köyhiin slummi-ihmisiin ja nuoriin.

Stewartin (1998, 2258) mukaan tuon ajan useasta korkeimman oikeuden päätöksestä lähtien Yhdysvalloissa ei virallisessa oikeusvaltiopolitiikassa haluttu sallia ja rohkaista poliisia toimimaan ensisijaisesti järjestyksen pidon agenttina, vaan ihmisryhmien välillä tasapuolisena ja paikallispolitiikasta mahdollisimman riippumattomana lain valvojana. Lailla tarkoitettiin keskeisesti rikoslakia. Poliisin tehtävä on ensisijassa sidottu rikosoikeusprosessiin ja poliisin on kunnioitettava perustuslakiin kirjoitettuja perus- ja kansalaisoikeuksia. Samalla paikallissäädökset, jotka nojasivat vanhoihin irtolaislakeihin, kumottiin. (Stewart 1998, 2258.)⁵²

Kaiken kaikkiaan irtolaislainsäädännön purkamista ja kansalais- ja perusoikeuksien uusia tulkintoja ja uutta asemaa on pidetty merkittävänä mullistuksena yhdysvaltalaisessa yhteiskunnassa, ja niiden todellinen vaikutus on jatkunut nykypäiviin saakka. Uudistuksilla oli alan tutkijoiden mukaan käännteentekevä vaikutus poliisin toimintatapoihin. Ne nousevat keskeisesti esiin 1980-luvulta tihentyneessä rikottujen ikkunoiden keskustelussa ja erityisesti siinä, että New Yorkin mallin mukaan on epäilty palatun takaisin irtolaislain kumoamista edeltävään kontrollimyönteiseen aikaan (Stewart 1998; Harcourt 1998; 2001; Harcourt & Ludwig 2006). Käytän käsitteitä kontrollikriittinen ja kontrollimyönteinen. Edellä läpikäyty historiallinen 1960-luvun muutos oli selvä suunnanmuutos kontrollimyönteisestä juridisesta ja yhteiskunnallisesta ilmapiiristä kontrollikriittiseen ilmapiiriin, jossa ihmis- ja kansalaisoikeusajattelu ovat ensisijaisia.

Suomessa ei puhuta kansalaisoikeuksista, vaan ihmis- ja perusoikeuksista. Ihmis- ja perusoikeusmyönteiseen suuntaan on Suomessakin jo pitkään menty niin lainsäädännössä, oikeuskäytännössä kuin hallinnossa. Tähän asiaan palataan yhteenvedossa ja pohdinnoissa. Tässä määritellään lyhyesti, mistä on kyse. Jokaiselle yksilölle perustavaa laatua olevista oikeuksista eli perusoikeuksista säädetään Suomen perustuslaissa. Perusoikeusudistus tehtiin Suomessa vuonna 1995 (L 696/1995), jolloin uudistettiin Suomen hallitusmuodon II luku. Määttä (2013, 40) mukaan ennen uudistusta kansalaiset nähtiin karkeasti todeten "lähinnä valtion alamaisina ja perusoikeuksien katsottiin velvoittavan valtiota lähinnä passiivisuuteen." Uudistuksessa omittiin laaja perusoikeuskäsitys eli lainkäyttöviranomaisilla ja kaikilla julkista valtaa käyttäviltä vaadittiin aktiivista velvollisuutta edistää ja suojata kaikkien yksilöiden perusoikeuksia ja turvata niiden toteutuminen. (Määttä 2013, 40.)

Perusoikeusuudistuksessa keskeisenä tavoitteena oli lisätä "perusoikeuksien soveltamista lainkäytössä ja yksilöiden mahdollisuuksia vedota perustuslaissa lueteltuihin perusoikeuksiin." (Määttä 2013, 41.) "PL 1 pykälän mukaan valtiosäännön tarkoituksena on nimenomaan turvata ihmisarvon loukkaamattomuus ja yksilöiden vapaus ja oikeudet sekä edistää oikeudenmukaisuutta yhteiskunnassa." (Em.) Uudistuksessa olennaista on, että yksilöt voivat tehokkaasti vedota perusoikeuksiinsa ja vaatia niiden toteutumista lainkäytössä (em. 41). Keskeistä perusoikeuksissa on, että ne kontrolloivat vallankäyttöä ja estävät vallan väärinkäyttöä (mm. 43). Täten ne vertautuvat Yhdysvaltojen kansalaisoikeuskehitykseen ja esimerkiksi poliisin toimivaltaa on 1990-luvun loppupuolelta lähtien – erityisesti laillisuusvalvojen toimesta – ryhdytty ohjaamaan ja rajamaan perusoikeusmyönteiseen suuntaan.

Perusoikeusmyönteinen laintulkinta tuomarin osalta tarkoittaa sitä, että "mikäli tavallisen lain säännös mahdollistaa useita tulkintoja, tuomarin on valittava se, joka parhaiten edistää perusoikeuksia." (Määttä 2013, 224.) "Vastaavasti ihmisoikeusmyönteisessä tulkinnassa erilaisista perusteltavista olevista vaihtoehdoista on pyrittävä omaksumaan sellainen, joka edistää ihmisoikeusmääräysten toteutumista." (Määttä 2013, 224, Alaviite 966.) Koska ihmisoikeusmyönteinen tulkinta sisältyy perusoikeusmyönteiseen tulkintaan, niin "perusoikeusmyönteiseen tulkintaan sisältyy tällöin, että perusteltavissa olevista vaihtoehdoista valitaan se, joka edistää ihmisoikeusmääräyksen toteutumisen lisäksi menettelyllisten perusoikeuksien toteutumista." (Em. 225.) Perustuslain 22 pykälän mukaan "julkisen vallan on turvattava perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien toteutuminen." Niinpä perusoikeuksien edistäminen on nostettu jokaisen virkamiehen yleiseksi velvollisuudeksi. Ne jopa edellyttävät aktiivisia toimenpiteitä yksilöiden perusoikeuksien suojaamiseksi ja kehittämiseksi. (Em. 227.) Perus- ja ihmisoikeuksien valvonta ja suosiminen lainkäytössä koskee niin tuomaria kuin poliisiakin. Poliisilain 1 luvun periaatepykälässä säädetään, että poliisin on kunnioitettava perusoikeuksia ja ihmisoikeuksia. Toimivaltuuksia käyttäessään poliisin on valittava perusteltavista vaihtoehdoista sellainen, joka parhaiten edistää perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista (Helminen ym. 2012b, 22).

Perusoikeusuudistuksen yhteydessä ylempien laillisuusvalvojen kannanotot tulivat keskeisiksi. Oikeuskanslerin (OKA) ja eduskunnan oikeusasiamiehen (OA) tehtäväksi tuli perus- ja ihmisoikeuksien toteutumisen valvonta. Perus- ja ihmisoikeuksien tulkitsijoihin kuuluvat myös Euroopan ihmisoikeustuomioistuin (EIT), korkein oikeus (KKO), korkein hallinto-oikeus (KHO) ja perustuslakivaliokunta. Määttä (2013, 49) viittaa useisiin aihetta käsitelleisiin ja summaa, että laillisuusvalvojia pidetään keskeisinä perus- ja ihmisoikeuksien tulkitsijoina, ja he täten määrittelevät perusoikeuksien sisältöä. Suomessa laillisuusvalvontaa on kuitenkin luonnehdittu verraten varovaiseksi (Määttä 2013, 50). Ylempien lainvalvojen tehtävä vertautuu tietyllä tapaa yhdysvaltalaisiin korkeimman oikeuden linjauksiin kansalaisoikeuksista. Laillisuusvalvojen toimiin poliisin osalta palataan myöhemmin luvussa 6.5.3.

2.3.3 Kontrollivajeen tunnun syntyminen

Mustien "inner-city"- eli slummialueilla, ghetoissa, syntyi vakavia ja laajoja mellakoita 60-luvun Yhdysvalloissa. Virallisissa selvityksissä massiivisista rotumellakoista nuhdeltiin poliisi-

sia. Mellakoiden oli todettu saaneen usein alkunsa köyhien alueiden mustien ja poliisien välistä kitkasta ja monet yksittäiset kapinat olivat seurausta poliisin kurinpidollisista keinoista (Skogan 1990, 86–87).⁵³ Tuomioistuimet nuhtelivat poliiseja ja vaativat heitä olemaan tasa-puolisia ihmisryhmien kohtelussa. Heitä vaadittiin kohtelemaan kaikkia samojen muodollisten sääntöjen mukaisesti ja ylipäättensä noudattamaan lakeja ja arvostamaan kansalaisoikeuksia. Niinpä legalistiseen hallinto- ja toimintatapaan pyrkiminen 1960-luvulta lähtien muodostui Yhdysvalloissa osaksi poliisien tapaa ryhtyä välttelemään sekä ongelmia että toimintaansa kohtaan esitettyjä syytöksiä. "Going by the book" eli ohjesääntöjen kirjaimellinen seuraaminen ja viileän byrokraattisen käytöslinjan valitseminen olivat keinoja pyrkiä välttelemään syytöksiä ja laukaista kireitä suhteita vähemmistöjen kanssa. Tässä oli hyvätkin puolensa; muun muassa Skogan näkee legalistisen poliisitoiminnan voiton näkyvän erityisesti siinä, että sitten 1960-luvun poliisin räikeät väärinkäytökset mustien ja köyhien asuinalueilla vähentyivät. (Skogan 1990, 86–87.)

Kuten Skogan (1990, 86–87) niin myös Vitalé (2005a, 111) sekä McLaughlin (2013a, 32) kuvaa, kuinka verrattuna edelliseen 1950–60-luvun sukupolveen poliisi oli innokkaasti omaksumut legalistisen ja professionaalisen mallin, joka määritteli heidän tehtävänsä ja asemansa kiinteäksi osaksi rikosoikeusjärjestelmää. Irtolaislain valvonnasta ja liian innokkaasta ja puolueellisesta järjestyksen valvonnasta luopumisen jälkeen poliisi ryhtyi näkemään itsensä rikosoikeusprosessin osana, vakavan rikollisuuden estäjänä, joka käytti hyväkseen useita teknologioita ja erityistaitoja, sisältäen organisoitua sekä seksi- ja huumerikollisuuteen erikoistuneita yksiköitä. Univormupoliisipuolella nojaututtiin vahvasti 911-hälytyskeskusjärjestelmään ja nopeaan autopartiointitoimintaan. Vitalén (2005a) mukaan tämä orientaatio alkoi kyseenalaistua jo 1970-luvulla ja kriisiytyi lopulta 1990-luvun New Yorkissa, mihin perehdytään tarkemmin myöhemmin.

Poliisille syntyi metaforisesti pienessä mittakaavassa niin sanottu Dirty Harry -dilemma. Ilmiötä on sivuttu klassisissa poliisitutkimuksissa (ks. esim. Reiner 1992, 224–225; Virta 1998) monesta eri näkökulmasta, mutta keskityn tässä vain olennaiseen. Vähemmän poliisitutkimusta tuntevat saavat nopeasti käsityksen kyseisen yhteiskunnallisen ajan hengen ilmapiiristä, jos tuntevat 1970-luvun Clint Eastwoodin Dirty Harry -elokuvia. Niistä on tullut metaforinen käsite poliisitutkimukseen (Virta 1998; Viitanen 2007, 101). Dirty Harry -dilemmassa poliisin tulisi rikkoa lakia, jotta se saisi rikollisen kiinni tai rikolliset kuriin (Reiner 1992, 224–225). Alkuperäisessä elokuvassa kyse on aseellisista ryöstäjistä ja erityisesti sarjamurhaajasta, joka herättää kansalaisten kauhun ja joka pääsisi palkhästä, jollei muutosäännöksiä⁵⁴ ja jopa lakeja rikkova omavaltainen komisario Harry Gallahan (Clint Eastwood) hoitaisi asiaa. Esimiehet pormestaria myöten kieltävät Harrya toimimasta omalla tavallaan. Asetelma herättää kiukun niin kansalaisissa kuin katsojissakin, mutta katharsiksessa rikollinen saa ansionsa mukaan. Järjestyshäiriö on sarjamurhaajaa huomattavasti pienempi ongelma, mutta metaforisesti tilanteessa on samoja piirteitä. Paikallinen laaja järjestyshäiriöongelma voi herättää merkittävän inhon ja pelon kansalaisissa, ja säädöksiä ja ohjesääntöjä lukeva poliisi ajaa heidät kiukun partaalle.

Keskeistä on huomata, että 1960-luvulta lähtien Yhdysvaltojen perustuslailliset ja kansalaisoikeuksien muutokset juridiikassa tekivät *vaikeaksi professionaalisen järjestyshäiriöihin*

puuttumiseen (Livingston 1997).⁵⁵ Juuri joitain vuosia ennen tilanteen lopullista kriisiytymistä Skogan (1990, 87) kuvailee, että lintsaavat ja ulkonaliikkumisaikoja ja -kieltoja rikkovat teinit, julkijuopot ja prostituoidut saivat olla rauhassa, koska lainsäädäntö ei tarjonnut yksiselitteistä toimivaltaa heidän kuriin laittamiseksi.⁵⁶ Kaupungeissa ja kunnissa oli jouduttu luopumaan esimerkiksi irtolaisuuden, oleskelun, vetelehtimisen ja norkoilun kieltävistä järjestys-säännöistä, koska ne eivät läpäisseet tuomioistuinten ihmis- ja kansalaisoikeustestiä (Skogan 1990, 87; Livingston 1997; 1999).

Juuri tässä vaikuttaa olevan keskeinen ero Yhdysvaltojen ja Suomen poliisin toimivallan välillä. Suomessa poliisilaki antaa laajat järjestyksenvalvonnan valtuudet, mutta Yhdysvalloissa poliisin toimivalta nojautuu kirjallisuuden mukaan pitkälti rikosoikeuteen ja rikosoikeusprosessiin (ks. esim. Skogan 1990; Kelling & Coles 1996; Wroblewski & Hess 1997; Peak 1997; Stewart 1998; Livingston 1997; 1999; Eterno 2003; Outline of The U.S. Legal System 2004; Vitalé 2005a; Howell 2009; Hess ym. 2013). Skogan (1990, 164) jatkaa: "In a lawful society, arrests lead to prosecution; if they do not, then they are simply a form of extra-legal harassment of people through the repeated inconvenience and fear of the police that they engender." (Skogan 1990, 164.) Siis lainmukaisessa yhteiskunnassa pidätys johtaa syytteen, ja jos näin ei ole, kyse on pelkästä kansalaisten toistuvasta häirinnästä, epämuikavuuden aiheuttamisesta ja poliisin synnyttämästä pelottelusta. Kun syyttäjät eivät syytä järjestystapauksien perusteella ja yksikään tuomari ei ota istuimeensa järjestysasioita käsittelyyn, ei poliisien kannata järjestysperusteisia rikosjuttuihin kuluttaa aikaansa. Skogan (1990, 164) kertoo, kuinka toisinaan liittovaltion tuomarit mitätöivät jopa satojatuhansia annettuja järjestyssakkoja, koska niitä ei ollut viety oikeaoppisesti rikosprosessissa eteenpäin.⁵⁷ Tilanne oli sekava, mutta Yhdysvaltojen poliisitoimen järjestyksenvalvonta ei – tietenkään olisi edes totaalisesti voinut – heti täydellisesti muuttanut toimintatapaansa, vaikka sen toimia juridisesti selvästi rajoitettiin, vaan muutos otti ymmärrettävästi aikaa.

Poliisin pidättäytyminen järjestyksenvalvonnasta oli kuitenkin käänteentekevä ja se ryhtyi näkymään rajusti laskevissa tilastoissa (Skogan 1990, 89).⁵⁸ Poliisiorganisaatioiden kehitys ei ollut lineaarista, yhteneväistä ja tasaista, vaan paikallisorganisaatioiden välisissä vertailuissa löytyi merkittäviä eroja, kuten J.Q. Wilsonin (1968) poliisitutkimuksen *Varieties of Police Behavior* -klassikkokirja jo nimessään kertoi. Wilsonin organisaatioiden variaatiot olivat "watchman"-, "legalistic"- ja "service"-tyylit, jossa viimeisintä löytyi vain rauhallisilta keskiluokkaisilta alueilta. Vahti- eli järjestyksenvalvontatyylissä poliisilla oli suuri harkintavalta ja "political influence was rife" eli paikallispolitiikan vaikutus poliisitoimeen sananmukaisesti "riehui valtoimenaan" (Reiner 1992, 133). Juuri nämä paikallispoliisiorganisaatiot kohtasivat skandaaleissa nopean vaihdoksen tai ilman paniikkia hiljalleen muuttuivat 60–70-luvuilta lähtien kohti legalistista mallia byrokraattiseksi, standardisoituneiksi ja professionaaliseksi pyrkien olemaan mahdollisimman puolueettomia kaikkia asuinalueita ja asiakasryhmiä kohtaan (Reiner 1992, 133–134).

Poliisin puuttumisen vähenemiseen oli vuosien varrella useita syitä. Yksi syy saattaa olla tilastointien muuttuminen, mutta Skoganin (1990) mukaan erityisesti se oli ratkaisevaa, että rikosoikeusjärjestelmä oli kuormittunut paljon tärkeämmillä rikosongelmien ratkaisulla kuin järjestyshäiriörikoksilla. Kun järjestyksenvalvontana hoidetut pikkujutut vietiin esitutkinnasta

prosessissa eteenpäin, saivat poliisit huomata, etteivät syyttäjät ja tuomarit lainkaan innostuneet näistä pidätyksistä. Toiseksi legalistiseen kulttuuriin ajoivat poliisien omat virheet. Esimerkiksi Yhdysvalloissa huumerikosten osalta Knapp Commission 1970-luvulla tutki huume-
 poliisien keskuudessa paljastunutta erittäin laajaa korruptiota. Komission suosituksesta korruption välttämiseksi kenttäpoliiseja ohjattiin olemaan pidättämättä pieniä huumekaupan tekijöitä, ostajia ja myyjiä. Nämä ohjeistukset aiheuttivat merkittävän muutoksen poliisikulttuurissa. Pikkurikoksiin, joita aiemminkin oli pidetty poliisikulttuurissa roskajuttuina, "garbage cases", päätyi nyt aiemmin vakavampina pidettyjä huumerikoksia, eikä niistä suoritettu enää pidätyksiä aiempaan tapaan. (Karmen 2000, 93.)

Samaan aikaan 1960-luvun aikana tilastoitu rikollisuus kasvoi rajusti, esimerkiksi vuosien 1962–1972 välillä henkirikosten määrä yli kaksinkertaistui Yhdysvalloissa. Rikollisuudesta ja väkivallasta tuli merkittävä sosiaalinen ongelma. Karmen (2000, 115) kirjoittaa, että juuri kun 1970-luvun lopun rikospäikki öljykriisin jälkeen saavutettiin, kirjoitti yksi journalisti kuvaavasti poliiseista, jotka ovat kunnallisia virkamiehiä: "City officials may have miscalculated when they decided during the budget crises [of the mid-1970s] to concentrate available police resources on major crimes and let 'minor' street criminals proliferate undisturbed." Toimittaja listasi tyypillisiä quality of life -pikkurikoksia, mutta jatkoi Karmenin mukaan tahallaan hienan liioitellen, että poliisi ja tuomioistuimet olivat antaneet periksi myös tietyille pahoinpitelyille, murroille, huumerikoksille, käsilaukkuvarkauksille, autovarkauksille ja varkauksille. Julkisuudessa väiteltiin aiheesta ja esimerkiksi New Yorkin pormestari joutui vastaamaan vuonna 1981 väitteeseen, että kaupungissa lähes kaikki on mahdollista, että prostituutioon, uhkapelaamiseen ja pienten huumeiden salakuljetukseen ryhtyminen eivät muka lainkaan riskeeraisi tekijöitä pidätyksille.⁵⁹ Paikallista vaihtelua järjestyksenvalvonnassa syntyi; Karmen (2000, 115) kuvaa ilmiötä heiluriksi, jossa yleisön toiveet ja poliisijohtajien ohjeet joko puuttua tai olla puuttumatta pikkurikoksiin näkyvät tilastoissa.⁶⁰ Samalla poliisipartioinnin autoistuminen jalkapartioinnin asemesta tehosti vetäytymisen tunnetta (ks. myös McLaughlin 2013a, 32; Salmi 2006).⁶¹

Jo Reaganin aikakaudella 1980-luvun puolivälissä suunniteltiin merkittävää rikotut ikkunat -kokeilua. Meni vielä vajaa vuosikymmen ennen kuin New Yorkissa tapahtui asiassa todellinen käänne.⁶² Garland (2001, 156–157) nimittää poliisin legalismiin vetäytymistä *kontrollivaje*-kehityskulaksi otsikoltaan kuvaavassa luvussa "Crime and the Control Deficit". 1960-luvulta lähtien keskeinen rikosoikeusvaltion reaktiotapa oli olla näkemättä poikkeavuutta. Ilmiötä kuvaava "define deviance down" -käsite tulee New Yorkin senaattorin Moynihanin (1993) provokatiivisesta kannanottoartikkelista nimeltään: "Defining Deviancy Down: How We've Become Accustomed to Alarming Levels of Crime and Destructive Behavior". 1960-luvulta lähtien nostettiin lainvalvonnan puuttumiskynnystä, suvaittiin vähäisiä rikkeitä ja reagoitiin niihin minimirangaistuksin. Poliisi ja oikeusjärjestelmä kohdistivat huomionsa ja resurssinsa vakavaan rikollisuuteen ja vähäisiin rikkomuksiin ei puututtu niin ankaralla kädellä. Tämä "alivalvonnan" ("under-enforcement") muoto kaikessa byrokraattisessa rationaalisuudessaan tuotti tahattomia seurauksia, erityisesti järjestyshäiriöitä kaduilla, julkisessa liikenteessä ja köyhissä kaupungin vuokratalo- ja asuntolakasarmeissa. "Incivilities" eli suomeksi "järjestyshäiriö-sivistymättömyys", epäjärjestys ja sekaisuus muodostuivat silmiinpis-

täviksi. Juuri tällaisesta kehityksestä kertovat Kelling ja Coles (1996) värikkäästi omasta näkökulmastaan, kuten myös Kellingiin viitaten NYPD:n nollatoleranssipoliisipäällikkö Bratton toisiaan kilpaa kehuvassa jälkimmäisen omaelämäkerrassa (Bratton & Knobler 1998, 87–89).

Käsillä olevassa tutkimuksessa tällä alivalvonnalla on keskeinen merkitys. Alivalvonnan syytä nimitän *puuttumisriskiksi*. Legalistisuuteen pyrkivä poliisi keskittyi olemaan puuttumatta tai puuttumaan mahdollisimman vähän, jottei se tekisi virheitä, joista sitä oli moitittu. Puuttumattomuuden varmisti se, että korkeamman oikeuden ratkaisuille ja tulkinnoille oli pyritty sekä kieltämään liian tiukat ja suuren harkintavallan poliisille antavat järjestyssäännöt että rajaamaan poliisin järjestyksenvalvontaa, mikä ei ollut linjassa rikosprosessioikeuden kanssa. Oli riski puuttua pieniin ja epäselviin juttuihin, vain varmoihin tapauksiin puututtiin. Niissä ei ollut riskiä tehdä virhettä, jolla riskeeraisi itsensä moittimisen kohteeksi. Puuttumisriski on *puuttumattomuusriskin* vastakohta, johon tutustuttiin jo aiemmin lyhyesti rikottujen ikkunoiden perusolettama 1:nä (ks. luku 1.2.5).

Niin 70-, 80- kuin 90-luvulle tultaessa erilaisista epäjärjestyksen merkeistä, symboleista, tuli yhä selvempiä ja ne levisivät niin Yhdysvalloissa kuin Iso-Britanniassa (ks. Innes 1999; 2004). Tämä urbaani muutos, jossa rikollisuus ja rikollisuuden pelko useista muistakin syistä kasvoivat, johdatti monet uskomaan, että pienin mutta merkittävin tavoin valtio oli perääntymässä ongelman edessä. Poliisin vetäytyminen vain rikosoikeusjärjestelmän osaksi, legalistiseen ja professionalistiseen kuoreen, aiheutti *kontrollivajeen tunnun*, joka oli merkityksellisempi kuin itse vaje. Seurasi tunne siitä, että järjestyksen ja turvallisuuden tuottamisesta luovutettiin juuri silloin, kun muun muassa "ekologisdemografisen" yhteiskuntakehityksen johdosta yhteisöllisen kontrollin koettiin olennaisesti heikentyneen ja yhteiskunnallista ja sosiaalista kontrollia olisi odotettu korjaamaan ongelmia. (Garland 2001, 156–157).⁶³ Seuraavassa luvussa tutustutaan siihen, kuinka uuskonservatiivioikeisto Yhdysvalloissa käytti hyväkseen yhteiskunnallisesti pelottavaa kontrollivajeen tuntua poliittisessa retoriikassaan ja poliittisissa ohjelmissaan.

3 Rikotut ikkunat tieteellistettynä ideologiana

Uuskonservatiivisuudella on selvä yhteys tämän tutkimuksen kohteeseen, rikottujen ikkunoiden nollatoleranssiin. Tässä luvussa tutustutaan Yhdysvaltalaiseen uuskonservatiiviseen kriminaalipolitiikkaan. Rikottujen ikkunoiden slummiutumisteosiväitteen paikkansapitävyyteen tutustutaan siten, että tutkitaan, mitä uuskonservatismista riippumattomat tutkimukset slummien synnystä ovat kertoneet. Samalla saadaan tietää, mitä kriminaalipoliittinen uuskonservatismi on ja millä perusteella uuskonservatismi on tutkimuksista tunnistettavissa. Tässä tutkimuksessa käytän uuskonservatiivi-käsitettä ja uuskonservatistisen ideologian käsitettä samaan tapaan kuin Garland (2001, 98–102; ks. myös Young 1999; Wacquant 2009a; 2009b; Newburn 2010). Garland käyttää uuskonservatismista muun muassa seuraavia ilmaisuja: "this brand of moral conservatism", "American religious right" ja "this reactionary movement" (2001, 99–100). Kuten todettu Garland (2001, 98–102) puhuu uuskonservatiiveista neo-cons-käsitteellä.

3.1 Slummiutumiskiirteen syyt

Kriminologisten koulukuntien ankarat kiistat ovat olennainen osa rikottujen ikkunoiden opin olemassaoloa. Tässä tieteellisessä tutkimuksessa on tärkeää tietää, millaisten tiedekiistojen kanssa tämän liikkeen kannattamassa kriminologiassa ollaan tekemisissä. Yhdysvaltain uskonnollinen oikeisto on saanut uuskonservatiivikriminologeista hyvän tukijalan omille näkemyksilleen, joita taas on kritisoitu monin eri tavoin (Garland 2001, 99). Uskonnollinen oikeisto viimeaikaisine teeliikkeineen on ollut ja on mahtava poliittinen liike ja voima Yhdysvalloissa. Jo 1980-luvulla kiihkouskovaisuudella on ollut yli 60 miljoonaa kannattajaa (Hänninen 2011, 395). Uusoikeistolainen ja uuskonservatiivinen politiikka Nixonin, Reaganin ja Bushin johdolla oli juuri tämän liikkeen suosion ansiota. Heidän ajamassa uuskonservatiivisessa uusliberalismissa yhdistyvät perinteiset kulttuuriset konservatiiviset arvot ja markkinoiden suuri vapaus. Valtion rooli näkyy siinä vahvana järjestyksen pitäjänä.

Kuten todettu, tässä tutkimuksessa uuskonservatismia (neo-conservatism) lähestytään kriminaalipolitiikan ja kriminologian näkökulmasta samaan tapaan kuin Garland (2001) ja Young (1999) tekevät aikalaisanalyysissään. Lähestymistapa eroaa merkittävästi yleisen historiallisen katsantokannan analyysistä, jossa neo-conit määritellään vain yhdeksi rajatuksi uusoikeiston ex-sosialistiryhmäksi (ks. Ruotsila 2008, 100).⁶⁴ Uuskonservatistista liikettä voidaan pitää enemmänkin synonyyminä uudelle oikeistolle ylipäätään. Heikka (2006) kuvaa, kuinka uuskonservatismi on joustava ja nopea muuttuva liike, jossa on useita täysin erilaisia ryhmiä, jotka usein niputetaan yhteen. Uuskonservatismi voi tarkoittaa hyvin erilaisia asioita – aatteita, aatejärjestelmiä ja poliittisia ajatuksia. Uuskonservatiiveiksi voidaan määritellä republikaanisen puolueen äänestäjiä yleensä, mutta tällöin tehdään väkivaltaa monenlaisille erilaisille ryhmille. (Heikka 2006.)⁶⁵ Young (1999) ja Garland (2001) pitävät neo-coneja kuitenkin enemmänkin ylipäätänsä uusoikeistolaisen konservatiivisen kriminaalipolitiikan edustajina kuin vain yhden pienen ryhmän edustajina. Tosin Garlandin mainitsema journalisti-intellektuelli Kristol on nimenomaan kyseisen ex-sosialistiryhmän edustaja (ks. Ruotsila 2008, 100). Uuskonservatiivien kirjoittavat intellektuellit ovatkin olleet keskeisiä kriminaali-

poliittisen aatemaailman kehittäjiä. Mielenkiintoiseksi vertailun tässä tutkimuksessa tekee se tosiasia, että uuskonservatiivinen ankara, kovaan kontrolliin, koviin rangaistuksiin ja massavankeuteen perustuva kriminaalipolitiikka on vastakkainen pohjoismaiselle ja suomalaiselle humanille ja liberaalille rikosoikeus- ja rangaistuspolitiikalle, jossa vankiluvun poliittisesti tietoinen laskeminen 1960-luvulta lähtien on ollut keskeinen ja saavutettu tavoite (Lappi-Seppälä 2003; 2006; 2013; Lahti 2013).

Rikotut ikkunat -teesistä määrittelin aiemmin (luku 1.2.5) toisen perusolettaman eli slummiutumiskierre-teesin: "Laajimmillaan tiukalla poliisin järjestyksenvalvonnalla uskotaan voitavan estää rappiokierteitä eli asuinalueiden slummiutumisen- ja gheuttoutumiskierteitä." Rikottujen ikkunoiden isät, Wilson ja Kelling (1982) tuovat esiin vain huonosti käyttäytyvät – useimmiten syrjäytyneet – ihmiset, virallisen poliisikontrollin sekä epävirallisen naapurustokontrollin vähäisyyden syinä asuinalueiden slummiutumisen- ja gheuttoutumiskierteisiin. Kysymällä mitä muita syitä Yhdysvalloissa slummiutumiskierteille voidaan löytää, saadaan heidän taustaideologiaansa esiin.

Yhdysvaltaisen yhteiskunnan suuri sosiaalinen ja taloudellinen eriarvoisuus on hyvin tunnettu ja dokumentoitu tosiasia (ks. esim. Anttonen & Sipilä 2000). Kriminologeista sen ovat dokumentoineet esimerkiksi Young (1999), Garland (2001), Lilly, Cullen & Ball (2002) ja Wacquant (2008; 2009a; 2009b). Mustien mediaanitulo oli 1970-luvulla reilu puolet valkoisten palkasta, jonka jälkeen mustien asema on edelleen heikentynyt (Lilly ym. 2002, 194). Mustan ylä- ja keskiluokan asema on parantunut merkittävästi, mutta työväen luokkaan kuuluvilla menee huomattavan huonommin. Kehitys on vain pahentunut teollisuustyöpaikkojen vähenemistä dramaattisesti globalisaation myötä. Minimipalkkaa ei ole ja monet joutuvat tekemään elääkseen useaa eri työtä. Massatyöttömyys tai silpputyöongelmat, kouluttamattomuus, asunto-ongelmat, avioero- ja yksinhuoltajuusepidemia sekä aito köyhyys vaivaavat työväenluokkaan laskettavia, mutta erityisesti alinta tuloluokkaa, jonka leimaava nimi on ”Black underclass” – ”musta alaluokka”. Se koostuu ihmisistä, jotka ovat joutuneet antamaan periksi taloudellisille ja sosiaalisille ongelmille, jotka on peritty ghettoelämästä (Wilson, W.J. 1987 – huomio, ei J.Q.Wilson). (Lilly ym. 2002, 194.)⁶⁶ Wacquantin (2008, 51–52) mukaan Yhdysvalloissa pelkästään mustat ovat asuttaneet todellisia ghettoja.

Tutkijoiden mukaan tietoinen politiikka ja useat sosiaalisen ekologian seikat, esimerkiksi keskiluokan yksityisautoilu ja uudet asumistrendit, vaikuttivat keskiluokkaisten esikaupunkialueiden omakotitaloasutuksen syntymiseen ja toisaalta köyhempien luokkien kunnallisten vuokratasarmien ("public housing estates") rakentamiseen suurten kaupunkien periferioihin (Skogan 1977; 1990). Jo 1920-luvulta lähtien sosiologiassa ja kriminologiassa kuuluisa Chicagon koulukunta oli tutkinut kaupungin rakenteistumisen, sosiaalisten ongelmien ja rikollisuuden suhdetta. Chicagon koulukunnan mukaan teollistumisen ja kaupungistumisen aiheuttamia slummiutuvia ongelma-alueita vaivasi sosiaalinen disorganisaatio, josta seurasi yhä lisää sosiaalisia ongelmia ja rikollisuutta. (Hirvonen 2011, 293–294.)⁶⁷ Uusia ongelmalähiöitä synnyttiin kansoittamalla väkeä, erityisesti köyhiä mustia, vuokra-asuntokasarmeihin. Seurauksena oli köyhien ja vähemmistöperheiden keskittäminen kaukana keskustasta sijaitseville alueille, joissa oli puutetta niin työpaikoista, kaupoista kuin kunnallisesta julkisesta liikenteestä. Toisaalta köyhien alueet saattoivat jäädä kaupallisesti aktiivisen keskustan ja keskiluokan

taajamien väliin, josta nimitys *inner cities*. (Wilson, W.J. 1987; Massey & Denton 1993; Garland 2001, 84; Wacquant 2008.)

Erilaiset ekologiset muutokset muiden demografisten muutosten ohella ovat saaneet aikaan uusia eristämisen eli segregaation ja sosiaalisten jakojen muotoja.⁶⁸ Kun etelävaltioiden mustien massamuutto pohjoisen ja keskilännen kaupunkeihin alkoi vuodesta 1940 eteenpäin, oli se yksi syy sille, että valkoiset asukkaat ryhtyivät muuttamaan pois keskustan (*inner cities*) liepeiltä esikaupunkialueille. Tultaessa 1960-luvulle valkoisten esikaupunkialeille muutto ("white flight") ja mustan väen tilalle muuton yhdistelmä aiheutti ennennäkemättömän kasvun (*inner cities*) kaupunkighettojen ja slummien määrässä ja koossa esimerkiksi sellaisissa kaupunkeissa kuin Chicago, Los Angeles, Newark and Detroit. Lukuisissa paikoissa alkoi slummiutuminen eli *alikehityskierteeksi* nimitetty ilmiö (ks. esim. Kortteinen ym. 2006; Vilkkama 2011; Vilkkama ym. 2013).⁶⁹ Tässä on merkityksellistä tuoda esiin Garlandin (2001, 236) lainaamaa W.G. Skoganin (1977) tiivistys aihepiiristä, sillä hänen tutkimuksensa nousevat myöhemmin keskeiseen asemaan rikottujen ikkunoiden hypoteesin verifiointien yhteydessä:

"The ecology of American society has been altered drastically by the process of suburbanization. It has sorted the population along race and class lines, concentrating in large cities the poor and the unemployed. It has left large, dense central cities, a deteriorated physical plant which is cheaper to abandon than to repair, peopled by working class whites and blacks and Latinos of various classes who are unable to escape. The middle classes, reacting rationally to the availability of cheap, safe housing with handy connections to freeways, has acted to escape the taxes, politics, and litter which plagued them." (Skogan 1977, 43; lainaus: Garland 2001, 236)⁷⁰

Wacquant (2008) käsittelee köyhien mustien syrjäyttämistä eli heille osoitettujen asuinalueiden, ghettojen syntyä. Hän osoittaa nykyisten ghettojen – joita hän nimittää "hyperghetoiksi" – olevan huomattavasti laajempi ja syvempi ongelma kuin ennen ja juuri 1960-lukujen rajujen rotumellakoiden jälkeen, jolloin niitä tutkimaan asetettu Kerner Commission (1968) totesi, että Amerikan ghetot ovat: "the personification of that nation's shame, of its deepest failure, and its greatest challenge." (Wacquant 2008, 91.) Wacquantin (2008, 69–91) analysoimat hyperghettoistumisen taloudelliset ja poliittiset juuret kertovat saman kuin aiemmat kirjoittajat edellä, mutta vielä yksityiskohtaisemmin. Myös muita aiheen kuvaajia löytyy.

Marks (2012) yhteenvetää, mitä Yhdysvaltojen paikallispolitiikkaan ja hallintoon institutionaalisoituneen rasmin historian tutkijat ovat todenneet: Valkoisen poliittisen eliitin ja pormestarien johtama paikallispolitiikka 1960–70-luvuilla oli tehokasta ehkäisemään aitojen pitkävaikutteisten poliittisten urbaanien uudistusohjelmien perustamisen, joita olisi tarvittu vakaviin sosiaalisiin ja taloudellisiin ongelmiin. Ironisesti tämän tutkimuksen kohteen kannalta nimenomaan paikalliset nuorisorikollisuuden estoprojektit olivat esimerkiksi toimia, joilla keskitettiin huomio nuorten mustien "kulttuurisiin puutteisiin" ja huonoon käytökseen sen sijasta, että olisi paikallispolitiikassa kiinnitetty huomio ja varattu resursseja oikeiden yhteiskunnalliskenteellisten ongelmien ratkaisemiseen. Systemaattinen poliittinen ja useisiin valtion virastoihin institutionalisoitunut rasismi mahdollisti aitojen sosiaalisten ja urbaanien uudistuspolitiikojen ja toimintojen uupumisen köyhiltä mustilta ja heidän asuinalueiltaan. (Marks 2012, 802.)

Juuri nuoriin Wilsonin ja Kellingin (1982) rikotut ikkunat -kirjoituksessa kohdistuu erityinen mielenkiinto; havaintoihin ghettojen nuorisojengeistä ja jengirikollisuudesta (gang wars, gang-related crimes) ja näiden ongelmien ratkaisusta repressiivisellä poliisikontrollilla. Jengit tutkineet etnografittavat yhteneväisiä analyysissään, että jengit ovat syntyneet vastauksena ghettojen ankariin yhteiskunnallisiin ja sosiaalisiin olosuhteisiin (Hallsworth ja Young 2013, 82–83).⁷¹ Toisaalta järjestyshäiriöiden ja häiriköiden aiheuttama pelon- ja ghettoitumisen kierre on Wilsonin ja Kellingin (1982) teorian keskiössä. Rikollisuuden ja epäjärjestyksen pelon aiheuttamien tuhoisien kierteiden olemassaolo on tutkimuksilla todistettu eikä suinkaan kiistetty. Köyhien syyttäminen rakenteellisista ongelmista, kierteiden alullepanijoina ja syy-päinä on kuitenkin toinen asia. Kielteinen rakenteellinen pelkoa lisäävä ja luottamusta vähentävä itsensä toteuttava noidankehä köyhien ihmisten köyhillä alueilla pyörii Yhdysvalloissa esimerkiksi Rossin ja kumppaneiden (2001) mukaan seuraavasti: Vähäosaiset yksilöt vähäosaisilla ja rappeutuvilla asuinalueilla eivät koe luottamusta yhteiskuntaan, yhteisöön ja kansaisiin. Luottamusta vähentävät ja pelkoa lisäävät havaittu rikollisuus ja havaitut järjestysongelmat, vahingonteot, graffitit, vaarallisuuden tunne, meteli ja huumeet. Nämä lisäävät voimattomuuden tunnetta, joka taas vähentää luottamusta ja lisää pelkoa.⁷² (Ross ym. 2001.) Lienee ymmärrettävää, ettei suurin osa ghettojen asukkaista, jos kukaan, vapaaehtoisesti valitse tai halua tuottaa tuollaista elin- ja asuinympäristöä itselleen, lapsilleen, perheelleen. (Itsenä toteuttavista kierteistä ks. Vaattovaara ja Kortteinen 2002; Kortteinen ym. 2006; Koskela 2009; Vilka 2011; Vilka ym. 2013.)

Wacquant (2008, 89–91) arvostelee ankarasti niitä tietentekijöitä, journalisteja ja poliitikoita, jotka näkevät ghettoitumiskehityksen syinä underclass-väen yksilöiden ominaisuuksia, käyttäytymistä, moraalista köyhyyttä, köyhää kulttuuria tai sallivuuden ilmapiiriä. Kritiikiltä eivät välty edes mustien köyhyiden historiaa ja ghettojen kehittymistä tutkineet tunnustetut *riippumattomat, siis ei-konservatiivitutkijat*. Hän analysoi, että aiemmat mustien köyhyiden ja ghettoitumisen tutkijat (esimerkiksi Garlandin käyttämät aiheelle aivan keskeiset W.J. Wilson sekä Massey & Denton) eivät ole Yhdysvalloissa riittävästi tuoneet esiin liittovaltiota keskeisenä mustien syrjäyttämisen ja ghettojen syntymisen syynä. Wacquant (2008, 91) korostaa, että jos ei pystytä näkemään Yhdysvaltojen systemaattista julkisen sektorin alasajoa ja hallituspolitiikan vaikutusta köyhien mustien organisoituihin ghettoihin ahtamiseen ("the organized dumping of poor blacks"), pystyvät uuskonservatiivien *underclass*-tarinat vapauttamaan taantuvat voimat eli liittovaltion, osavaltiot ja kaupungit jatkamaan nykyistä politiikkaansa (em. 91).

Wacquant (2008, 69–91) analysoi lukuisia syitä hyperghettoitumiselle. Lyhyenä esimerkkinä Wacquantin analyysistä otan tähän huomion kuntien asuntopolitiikasta – "housing programs" – hyperghettoitumisen syynä, esimerkkinä Washington. Vuonna 1937 Yhdysvalloissa säädettiin Wagner-Steagall Act, mikä loi laillisen perustan hallituksen vastuulle alhaisten kulujen asumispolitiikasta. Wacquantin (2008, 79) lainaama arvovaltainen historioitsija osoittaa, että kyseisen lain tahallinen tai tahaton tulos vuosikymmenten aikana on ollut se, että julkinen asunto-ohjelma erottelee rodut, keskittää huono-osaiset inner city -alueille ja on voimistanut näiden lähiöiden asemaa rikollisuus-, köyhyys- ja rotuongelmien sijoituspaikkana.

Ennen toista maailmansotaa Yhdysvaltain liittovaltio allekirjoitti politiikallaan massiivisen tuen keski- ja yläluokan esikaupunkialueasunnoille mittavilla verovähennyksillä, liittovaltion lainantakauksilla ja rakentamalla toimivan infrastruktuurin tiiverkostoineen mahdollistaen varakkaiden asumisen kaupungin ulkopuolella, mutta työskentelyn keskustassa. Samaan aikaan paikalliset asuinaluesäädökset ja rodulliset rajoitukset, joita FHA-viranomainen (Federal Housing Agency) valvoi, pitivät huolen siitä, että vain valkoiset muuttivat panostetuille asuinalueille. Vasta vuonna 1949 ilmoitettiin, ettei naapurustojen rakenteen perusteella rajoiteta muiden kuin valkoisten takaamisia ja vakuutuksia – tosin ainakaan vuoteen 1962 ei toimitettu yhtään ei-diskriminointiin perustuvaa panttausta. Rotumellakoiden jälkeen vuonna 1968 säädettiin reilun asuntopolitiikan (Fair Housing) laki purkamaan kyseinen rotuerottelu, mutta vieläkin sitä ei aidosti ole pantu voimaan. Diskriminointia vastaan on esiintynyt vain muutamia oikeudenkäyntejä vuosittain. (Wacquant 2008, 79.)

Kerner-komission 1968-raportin mukaan valkoisen keski- ja yläluokan etujen avulla ja FHA:n massiivisella tuella rakennettiin 10 miljoonaa asuntoa vuosien 1937–1968 välillä, kun halvalla rakennettuja yksikköjä liittovaltion tuella tuotettiin vain 800 000. Liittovaltio antoi paikallispoliitikoille harkintavallan päättää rakentamisen aloittamisesta ja sijoittamisesta. Valkoiset paikallispäättäjät eivät perustaneet paikallisia asuntopolitiikan viranomaisorganisaatiota, vaikka ongelmien ratkaisemiseksi oli sellaiselle huutava tarve. Paikallispäättäjät eivät ryhtyneet rahoittamaan edullisen rakentamisen hankkeita valkoisten alueilla, koska äänestävät asukkaat vastustivat vähemmistön edustajien muuttoa. Lopulta paikallisia viranomaisinstituutioita oli pakko perustaa, kuten esimerkiksi Chicagon Housing Authority (CHA). Viimeistään näiden on katsottu sementoineen historiallisen gheton rajat pysyviksi ja korkeiksi. Täten lähes kaikki julkisen asuntopolitiikan rakennuskohteet 1950–60-luvuilla keskittyivät "Black Belt"- eli ghettojen alueille. Niinpä vuoteen 1981 mennessä CHA:n perhevuokrayksiköistä 95 prosenttia oli mustien asuttamia. Samaan aikaan Euroopassa politiikka oli päinvastainen. Rahaa sijoitettiin merkittävästi ja edullista asuntorakentamista sijoitettiin ympäriinsä laajoille ja väljille alueille. Kun Euroopassa julkista asuttamista sijoitettiin eri puolille kaupunkeja väljästi rakennetuille alueille, niin Yhdysvalloissa yhä enemmän sullottiin köyhiä jo köyhistä tukkeutuneille alueille. (Wacquant 2008, 79.)

Niin Wacquant (2008) kuin Lilly ym. (2002) viittaavat useaan kertaan arvovaltaiseen vuoden 1968 Kerner-komission raporttiin, joka tutki syitä 60-luvun rotumellakoiden syntymiseen. Raportissa todetaan, että liittovaltion asunto-ohjelma keskitti kaikkein kurjistuneimmat ja riippuvaiset populaation osat kaupunkighettoihin, missä oli valmiiksi kriittinen kuilu väestön tarpeiden ja julkisten resurssien välillä, joilla tarpeet voitaisiin tyydyttää. Katastrofaalisesti 1960-luvun mellakoiden ja raportin jälkeen kehitys kääntyi kaikilla rintamilla vielä huonompaan suuntaan. Esimerkiksi Chicagon CHA lopetti rakentamisen ja jopa aiempien yksiköiden ylläpidon, koska se oli todettu yhdeksi syyppääksi rotusyrjintään (Wacquant 2008, 79).

Wacquant (2008, 79) toteaa, että missään kehittyneessä maassa etnisyyden ja luokan jako ghettoihin ei ole niin veitsellä leikattu kuin Yhdysvalloissa. Syynä on se, että Yhdysvaltain liittovaltio on kehittyneen maailman maista vähiten vähätuloisten asuttamista tukenut maa. Wacquantia voidaan kuitenkin arvostella siitä, että hän keskittyy erityisesti ghettojen syntyjen vuosikymmeniin, eikä hän syvenny eri osavaltioiden ja kaupunkien asuttamispolitiikkojen

rooleihin, eroihin ja myöhempiin muutoksiin. Ainakin New York City näyttää eroavan 1980–1990-luvun myönteisessä kehityksessä. New York Cityssä vuosien 1987 ja 1997 välillä investoitiin Yhdysvaltojen yleiseen trendiin nähden poikkeuksellisen paljon vähätuloisten perheiden edulliseen asuttamiseen – kymmenessä vuodessa jopa 4 miljardia dollaria (Barker 2010, 505). Kyseisen sijoituksen on arvioitu vaikuttaneen positiivisesti New Yorkin rikosromahdukseen, tosin Giulianiin tullessa valtaan vuonna 1994, rikosromahduksen ollessa jo pitkällä, hän puolitti edeltäjänsä asuttamisbudjetin (ks. myös Barrett 2000, 313–314).⁷³ Voi tosin olla, että New York jää vain huomattavaksi poikkeukseksi.

Liittovaltiotasolla Wacquant (2008, 80) kiteyttää: "... the US hyperghetto is a political creature of the state - and not the product of some ecological dynamics creating 'mismatches' or of the free choice, culture or behavior of its residents". Toisaalla Wacquant (2009b, 160) osoittaa, kuinka "the construction of prisons has effectively become the country's main public housing program". Tilastokuvioista nähdään, kuinka vuonna 1980 Yhdysvaltojen liittovaltio käytti 27,4 miljardia dollaria asuntorakentamiseen ja vankiloiden rakentamiseen 6,9 miljardia dollaria, kun vuonna 1990 luvut olivat lähes tasan päinvastoin: 10,6 asuntojen ja 26,1 vankiloiden rakentamiseen (em.; vrt. Barker 2010, 505–506). Lienee selvää, että Taipaleen (1997) metafora sopii Yhdysvaltoihin: "Vankilat sosiaalipoliittikkana".

Onko ghettojen syntysyynä kiinnitettävä huomio ensisijassa yksilöihin vai yhteiskunnallisiin rakenteisiin? Palataan alkuun, jossa Wilson ja Kelling (1982) toivat rikotut ikkunat -teesissään esiin vain virallisen poliisikontrollin sekä epävirallisen naapurustokontrollin vähäisyyden syynä slummiutumisen ongelmiin, ja ehdottivat ratkaisuksi kontrollin järjestyshäiriöihin puutumiskynnyksen laskemista. Tiivistetysti rikottujen ikkunoiden -teesissä asuinalueiden slummiutumiskiirteen syiksi nimettiin huonosti käyttäytyvät ihmiset, jotka pitää laittaa kuriin. Skoganin (1977; 1990), Youngin (1999), Garlandin (2001) ja Lillyn, Cullenin & Ballin (2002), Wacquantin (2008; 2009a; 2009b), Marksian (2012), Hallsworthin ja Youngin (2013) ja heidän lainaamiensa muiden yhteiskuntatieteilijöiden (ks. esim. Wilson, W.J. 1987; Massey & Denton 1993) mukaan Yhdysvaltojen yhteiskunnallisen muutoksen kuvauksesta löytyi pitkä lista aivan muita epäjärjestyksen, rikollisuuden ja inner-city-slummiutumisen ja näiden pahenemisen syitä. Mistä se kertoo, etteivät Wilson ja Kelling (1982) yhtäältä viittaa laajaan piiriin yhteiskuntatieteilijöitä, jotka ovat heidän tutkimusaihettaan käsitelleet, ja toisaalta eivät ota huomioon asuinalueiden slummiutumista koskevassa kuvauksessaan edellä mainittuja historiallisia, yhteiskunnallisia ja taloudellisia tosiasioita ja kehityskulkuja? Miksi he näkevät syyppäinä vain yksilöt ja kontrollin tiukentamisen ratkaisuna ongelmiin? Vastauksia löytyy heidän kirjoituksessaan edustamansa poliittisen koulukunnan näkökulmasta.

3.2 Uuskonservatiivinen Yhdysvallat ja uuskonservatiivinen koulukunta

Garland (2001, 99) toteaa, että koko 1980-luvun ja pitkälti 1990-luvulle Uuden oikeiston (New Right), Reaganin ja Thatcherin, politiikka dominoi sosiaali- ja talouspolitiikkaa Yhdysvalloissa ja Iso-Britanniassa. Se käänsi hyvinvointivaltion solidaariset ratkaisut – jotka olivat ideologiana pohjautuneet sosiaaliseen tasa-arvoon, sosiaaliturvaan ja sosiaaliseen oikeuteen – uudeksi "uusliberaaliksi" politiikaksi. Siinä vaadittiin markkinoiden fundamentalismia ja us-

kottiin kyseenalaistamatta kilpailuun, yrittämiseen ja kannustimiin sekä näiden terveellisiin vaikutuksiin eriarvoisuuden ja riskien kasvattamisessa.⁷⁴ Tuloksena oli hyvinvointivaltion purkaminen ja yhä laajemmalla levinnyt eriarvoisuus ja vinoutunut tulonjako (Young 1999; Garland 2001, 99; Wacquant 2008).

Uusliberalismin rinnalla voimistui uskonservatismi (Neo-conservatism), josta tuli erityisesti Yhdysvaltojen vallanpitäjien poliittinen liittolainen. Garlandin (2001, 99) mukaan uskonservatiivit esittelivät poliittiseen kulttuuriin häkellyttävän *anti-modernin* huolensa teemoista traditio, järjestys, hierarkia ja auktoriteetti. Nämä teemat on Garlandin mukaan parhaiten artikuloinut *Amerikan uskonnollinen oikeisto*, joka on kehittynyt mahtavaksi poliittiseksi voimaksi 70-luvun puolivälistä alkaen. Sen teemoja ovat julistaneet suurella voimalla ja vaikutuksella "*neo-con*"-uskonservatiivi-intellektuellit, kuten Irving Kristol, Gertrude Himmelfarb, Charles Murray ja James Q. Wilson (Garland 2001, 99). Edellä mainituista Yhdysvaltojen neo-intellektuelleista James Q. Wilson on rikotut ikkunat -artikkelin pääkirjoittaja. Hän sekä Charles Murray ovat tulleet tunnetuiksi juuri rikollisuutta ja sen kontrollia koskevista kirjoituksistaan.

Tzannetakis (2013) toteaa, että uskonservatiivisilla kriminologeilla on tietty vahva poliittinen vakaumus, josta heidän teoriansa nousevat. Tzannetakis (2013) määrittelee, että uskonservatiivinen kriminologia (neo-conservative criminology) pitää rikollisuutta tietynlaisena sosiaalipatologisena ilmiönä, jonka levinneisyyteen nykyajan liberalistinen vapauden kulttuuri on syyppää. Se haluaa palauttaa perinteiset arvot ja normit kannattaen teknokraattista rationaliteettia rikollisuuden kontrolloimisessa. Uskonservatismi irrottaa teknokraattisen kontrollin rikollisuuden sosiaalisista ja taloudellisista syistä ja syiden tutkimuksesta, etiologiasta. Kaikissa kommentaareissa heidän pääajattelijakseen nimetään James Q. Wilson. (Tzannetakis 2013.)

James Q. Wilson (1975) oli ankara *inkapasitaatio*n kannattaja. Hän vaati erittäin pitkiä vankeusrangaistuksia, jotta rikolliset saadaan pidettyä poissa ihmisten ilmoilta, inkapasitoitua (ks. Garland 2001, 59–60, 62; Lilly ym. 2002, 210). Wacquant (2005, 15–17) analysoi inkapasitaatio-oppia kirjassa *The New Punitiveness – Trends, theories, perspectives*, jossa käsitellään Yhdysvaltojen "uuden punitiivisuuden" eli ankan kriminaalipolitiikan ja massavankeuden politiikkaa. Uuden punitiivisuuden aivan keskeisenä oppina Wacquant pitää konservatiivista missiota, jossa ei olla kiinnostuneita rehabilitaatiosta eli rikollisten ja vankien kuntoutumisesta yhteiskuntakelpoisiksi. Opissa ihmiset jaetaan kahteen ryhmään. On olemassa viattomat ("the innocent") ja pahat ("the wicked").⁷⁵ Jälkimmäiset on laitettava vankilaan, jotta edelliset voivat elää rauhassa. Tämä yksinkertaistettu teoria, Wacquantin (2005, 23) mukaan "kriminologinen iltasatu", sai "nuhteettoman tieteellisen käsittelyn" juuri Wilsonin (1975/1985) kirjassa *Thinking about Crime*.

Garlandin (2001, 99) mukaan näiden uskonservatiivisten vaatimusten kovemmasta, tiukemmasta järjestyksestä, kurista ja kontrollista olisi odottanut iskevän pahasti ristiin vapauden voimaan vannovan uusliberalismin kanssa. Myös Hänninen (2011) pohtii, että loogisesti olisi voinut luulla, että uusliberalismi ja uskonservatismi ovat täysin vastakkaisia ideologioita. Mutta juuri suhtautuminen kontrollipolitiikkaan yhdistääkin ne: kontrollia tarvitaan, "kun ih-

miset eivät onnistu 'käyttämään vapauttaan vastuullisesti' eli kun eivät onnistu syystä tai toisesta elämässään ja voivat aiheuttaa näin harmia muille. Tämä koskee myös nuoria ja lapsia." (Hänninen 2011, 396.) Ideologioita yhdistää se, että molemmat hyväksyvät epäonnistumisen ja epäonnistujien hallinnan pelon avulla (em.).

Ideologioiden yhteentörmäämisen olisi odottanut tapahtuvan samanaikaisen yhteiskunnallisen ja sosiaalisen deregulaation ja markkinoiden vapautumispolitiikan kanssa, joka siis yhä enemmän vapautti yksilöitä ja yrityksiä tiukemmasta yhteiskunnallisesti kontrollista, säätelystä ja moraalista rajoitteista (Garland 2001, 99). Se, että ne eivät aiheuttaneet yhteentörmäystä, on todiste siitä, että moraalittoman käytöksen ongelma itse asiassa *ei ole ollut yleinen moraalinen höltyminen* vaan *huolen kohde oli köyhien ihmisten käytös*. Garlandin (2001, 99) sanoin: "That they did not is testimony to the success of their supporters in representing the problem of immoral behaviour as, in effect, a problem of poor people's conduct."

On mielenkiintoista huomata, kuinka konservatismiin *kovat toimet palauttavat vanhat hyvät ajat* -ajatus eli ajatus "*tradition evakuoinnista*" (Harrikari 2008, 22–27) saa suosiota aika ajoin eri paikoissa. Suomessa on virallisesti ajateltu nuorista samoin äänenpainoin kuin Yhdysvaltojen nykyaikakonservatiivit. Harrikari (2004, 136) kertoo, kuinka vuosisata sitten vuoden 1905 suojelukasvatuskomitean mietinnössä lasten ja nuorten rikollisuuteen liittyi "laiskuutta, epärehellisyttä, kerjäämishalua ja epäsiivekkyyttä sukupuolten välisissä suhteissa". Ne taas olivat seurausta "kevytmielisestä siirtymisestä kaupunkiin suurempien työpalkkojen, helpomman työn, paremman kunnallisen huolenpidon ja enemmän huvitusta tarjoavan elämän toivossa" (em. 136). Komitea piti alaikäisten rikollisuutta "merkittävänä yhteiskunnallisena vaarana", joten "oli käytävä taisteluun ja katkaistava alkava kehitys rikolliseksi" (Harrikari 2004, 136). Ei mitään uutta länsirintamalta.⁷⁶

Hänninen (2011) pohtii garlandilaiseen tapaan yhdysvaltalaisuuskäsitteitä ja tuo esiin mielenkiintoisen käsitteen kuvaamaan ilmiötä: "kapitalismin pieni likainen salaisuus". Se koskee kaikkia länsimaissa, mutta on erityisen sisäänrakennettu yhdysvaltalaisen uuskonservatismiin ja uusliberalismin yhteistyöhön. Globaalin kapitalismin liberaalien poliitikkojen avulla puretaan hyvinvointivaltiollisia rakenteita, jotka ovat yhteiskuntaa koossa pitäviä voimia. "Mitä enemmän on ja vaaditaan vapauksia, sitä enemmän on ja vaaditaan kontrollia." (Em. 401.) Tämä on "kapitalismin pieni likainen salaisuus". Kyse on eriarvoisuuden kasvun tavoitteesta, jossa voittajien vapaudet lisääntyvät. Häviäjien – köyhien ja syrjäytettyjen vähemmistöjen – vapaudet vähenevät heihin kohdistuvan kontrollin johdosta. Tämä yhdistää uuskonservatismiin ja uusliberalismin. Kyse on yhdysvaltalaisesta vapauden ja pakon, vapauden ja kontrollin kaksoisidoksesta, joka on kiristynyt äärimmilleen viime vuosikymmenten uusliberalismin ja uuskonservatismiin aikakaudella. (Hänninen 2011, 400–401.) Järjestyspoliisin tehtävissä ja toimintatavoissa tämä näkyy konkreettisimmin.

Hyvinvointikontrolliyhteiskunnan (penal-welfare) keinot köyhiä ja rikollisia kohtaan onnistuttiin uuskonservatiivargumentoinnissa esittämään absurdin hemmottelevina ja itseään huijainvoina. Vain "tough on crime" -linja oli ainoa oikea ja järkevä köyhiä kohtaan (Garland 2001, 76). Hyvin toimeentulevat voivat jatkaa henkilökohtaisista vapauksista ja moraalisen individualismin hedelmistä nauttimista, jonka sodan jälkeinen muutos tarjosi. Markkinoiden kasva-

essa on tullut yhä enemmän vapautta valita yhä laajemmista vaihtoehdoista. Köyhille ei tätä ole annettu. *Kapitalismin pieni likainen salaisuus näkyy* Garlandin tiivistyksessä (2001, 99): "But the poor must become more disciplined".

Roger Matthews (1992) pitää rikotut ikkunat -teesiä parhaana esimerkkinä uuskonservatiivisesta käsitteellisestä *kokonaisuohjelmasta*. Kyseiseen ohjelmaan, jota Garland nimittää "toiseuden kriminologiaksi", Young "ulosulkemisen politiikaksi" ja Wacquant tieteellistämisen ja rangaistusvaltion rakentamisen keskeiseksi esimerkiksi, on kuitenkin helpompi tutustua parin muun julkaisun kautta. Parhaana julkaistuna esimerkkinä uuskonservatistisesta kriminologiasta ja kriminologisista selitysmalleista Lilly ym. (2002) ja Garland (2001, 136) pitävät James Q. Wilsonin ja Richard J. Herrnsteinin (1985) kirjaa *Crime and Human Nature*. Juuri James Q. Wilson on rikottujen ikkunoiden alkuperäisartikkelin (Wilson & Kelling 1982) pääkirjoittaja. Rikollisuus ja ihmisluonto -julkaisusta kirjoitettiin useissa hyvin laajalevikkisissä lehdissä, kuten *Time*, *Newsweek*, *U.S. News & World Report*, *Vogue*, *the New York Times* ja *Chronicle of Higher Education*. Levikki kertoo kirjoittajiensa, erityisesti johtavan oikeistointellektuellin Wilsonin, Harvardin professorin, merkittävästä poliittisesta arvovallasta. Wilson on ollut sekä presidentti Nixonin että Reaganin kriminaalipoliittinen neuvonantaja (Young 1999). Perusargumentti Wilsonilla, joka toimi silloin Harvardin yliopiston poliittisen tieteen professorina ja Herrnsteinilla, Harvardin psykologilla, perustui käytöksen biososiaaliseen selitykseen, joka kohdisti mielenkiintonsa "luontaisiin tekijöihin" ("constitutional factors"). Wilson ja Herrnstein (1985, 20–22) käsittelevät sellaisia yksilöiden tekijöitä, joista ainakin osa on geneettisiä, taipumuksia ("predisposition") rikollisuuteen (Lilly ym. 2002, 210).

Wilson ja Herrnstein (1985) antoivat ymmärtää, että tietyt biologiset taipumukset, jotka löytyvät toistuvasti köyhien keskuudesta, ovat syynä rikolliseen käytökseen. Vaikka he eivät itse antaneet biososiaalista nimeä esittämälleen kannalle, oli ilmeistä, että rikollisuutta ei heidän mukaansa voi ymmärtää ilman taipumuksia ja niiden biologisia juuria. (em. 1985, 103.) He menivät jopa niin pitkälle, että he väittivät, että missä tahansa on tutkittu, on huomattu, että rikollisten fysiikka eroaa keskimääräisestä normikansalaisesta. Heillä on taipumus olla käsitteen "mesomorphic (muscular)" mukaisia eli mesomorphisia ja lihaksikkaita ja vähemmän käsitteen "ectomorphic (linear)" mukaisia. Mitä muskulaarisempia eli lihaksikkaampia rikolliset⁷⁷ ovat, sitä suuremmalla todennäköisyydellä heidän vanhempansakin ovat rikollisia, koska rikollisuus on perinnöllistä. He käyttivät mm. kaksostutkimuksia näyttönä argumenteillensa. (Lilly ym. 2002, 213–215; uudemmissa kaksostutkimuksista ks. esim. Kivivuori 2008, 111–120).⁷⁸ On huomattava, että Wilsonin ja Herrnsteinin (1985) kirjoitusta, jossa on käytetty yksilöpsykologisia näkökulmia, jotkut pitävät urauurtavina siinä mielessä, että ne ovat levittäneet näkökulmia perinteisestä kriminologiasta monitieteellisempiin näkökulmiin. On väitetty, etteivät heidän näkökulmansa olisi enää niin ristiriitaisia, koska nykyään yksilöpsykologisia ja biologisperustaisia vakavasti otettavia tutkimusnäkökulmia on aiempaa enemmän (DeLisi 2010).

Uuskonservatiivista kirjallisuutta on kritisoitu yhtäältä käsitteellisempiiristen epäselvyyksien johdosta ja toisaalta on kritisoitu ideologiaa (Wacquant 2009a). Wilson ja Herrnstein (1985, luku 2.) käyttävät käsitteitä kuten "ratio of rewards", "material and nonmaterial crime", "ap-

proval of peers” and ”sense of inequity”. Lilly ja kumppanit (2002, 212) toteavat, että Wilson ja Herrnstein eivät pystyneet näiden käsitteiden operationaaliseen tai numeeriseen eli mitattavaan ilmaisuun. Käsitteet ovat heidän mukaansa niin epäselviä, ettei niiden perusteella pystytä tutkimukseen, jossa voisi empiirisesti testata näiden teoriaa. Gibbs (1985, 382) kritisoi, että epätarkat käsitteet ja ylimalkainen leima, jotka nämä rikollisille antavat ja populistinen kirjoitustyyli sekä teoreettinen epäselvyys sopii paremmin journalismiin kuin kriminologiaan (ks. myös Wacquant 2009a, 13; 2008, 89–90).

Tzannetakis (2013, 281) analysoi, että uskonservatiivit perustavat argumenttinsa pitkälti spekulatioon, eivät pitäviin todisteisiin, kun he selektiivisesti vetoavat vapaaseen moderniin kulttuuriin rikollisuuden synnä. Vaikka Wilson ja Herrnstein (1985) antavat ymmärtää olevansa tiukan objektiivisen tieteen edustajia, heidän on todettu olleen kirjallisuuden valinnassaan erittäin selektiivisiä (Kamin 1985). He eivät esimerkiksi viittaneet tutkimuksiin, jotka todistaisivat heidän väitteensä mesomoprhisestä eli muskulaarisesta rikollisuudesta vääräksi. Toisaalta he viittaavat joihinkin pieniin yksittäisiin tieteellisesti epäpäteviin selvityksiin. (Lilly ym. 2002, 213.)⁷⁹ Myös Kellingin kirjoituksista löydetään sama ilmiö kuten Dixonin (2005, 495) kiteytyksestä Kellingin tarkoitushakuisesta kirjallisuuslainauksista huomataan: ”Kelling displays a lamentably narrow knowledge of the criminological literature.” Tässä tutkimuksessa ei käydä läpi Wilsonin ja Kellingin koko kirjallista tuotantoa, vaan väitteet uskonservatismista pohjaavat heidän osaltaan erityisesti ikkunateesii ja New Yorkin nollatoleranssia koskeviin kirjoituksiin sekä niihin tässä viitattuihin kirjoituksiin, joita viitatut keskeiset kriminologikommentaattorit pitävät erityisesti uskonservatismiin keskeisinä esimerkkeinä.

Uskonservatiivikriminologian aivan keskeisen oppi on se, että ihmisten taipumus syyllistyä rikoksiin riippuu siitä, kuinka hyvin on sisäistetty ja sitouduttu itsensä kontrolloimiseen, itsekontrolliin (Tzannetakis 2013, 280). Kommunitaristien tapaan ajatellaan (Vitalé 2008, 49–50), että nykyajan vapaamielisyyden kulttuurista on päästävä eroon, jotta itsekontrollia lisäävät perinteiset kasvatusinstituutiot ja kontrollitahot, kuten perhe, koulu, uskonto, saataisiin jälleen tehokkaiksi. Onkin outoa, että uskonservatiivit päätyvät teoksissaan vaatimaan ongelmissa olevien lapsiperheiden hyvinvoinnin purkua, kovaa kontrollia ja kovia rangaistuksia riippumatta siitä, mitä heidän teoriansa ja tutkimustensa aineistot tuloksina osoittavat. Lilly ym. (2002, 214) toteavat, ettei Wilsonin ja Herrnsteinin (1985) logiikka yksilöiden täydellisestä vastuusta pidä, koska rikoksenteekijät eivät valitse olevansa impulsiivisia tai vähemmän älykkäitä. He eivät valitse kasvavansa sellaisissa perheissä, jotka altistavat heidät rikoksiin. Wilsonin ja Herrnsteinin (1985) konservatiivisuus estää heitä käsittelemästä teoriansa loogista jatkumoa: jos rikollisuus on aiheutunut syvälle juurtuneista biologisista eroavaisuuksista ja huonoista perheistä, niin rikollisia ei voida pitää ”yksilöinä vastuullisina” teoistaan. Vaikka kirjoittajat tiesivät, että heidän teoriansa johtaa tähän päätelmään, he pelkäsivät, että epäonnistuminen rankaisemisessa pyyhkii pois yhteiskunnan moraalisen viestin: ”olemme vastuussa teoistamme”. Niinpä he kirjoittivat: ”Me tiedämme, että rikollisuudella, kuten kaikella inhimillisellä käytöksellä, on syynsä ja että tiede on edistynyt ja yhä edistyy indentifoidessaan näitä, mutta se todellinen prosessi millä opimme välttelemään rikollisuutta vaatii että tuomioistuimet käyttäytyvät kuin kaikki rikokset olisivat täysin vapaan

valinnan tulosta.” (Wilson ja Herrnstein 1985, 529.) Heidän oman tunnustuksensakin mukaan *konservatiivinen ideologia* marssii tässä tieteen yli ja kirjan piilossa pidetty esityslista paljastuu.

Toisaalta uskonservatiivitutkijat vastustavat vahvojen kausaalisuuksien tutkimista, koska heidän mielestään mitään vahvaa kausaalisuutta ei ole pystytty verifioimaan (Rein & Winship 1999; Thacher 2001; 2004). Tämä neo-conien näyttöön perustuvan tutkimuksen vastustaminen kriminaalipolitiikassa on loogista, koska esimerkiksi kaikille, siis myös köyhille, mahdollistettua verovaroin maksettua perheiden taloudellista ja sosiaalista tukea, äitien ja lastenneuvolatoimintaa, päivähoitoa ja peruskoulutusta ja varsinkin heikoille ja hitaille tarkoitettua erityisopetusta ei päädyt vaatimaan, vaikka ne näyttöön perustuvien rikoksantorjunta-arvioiden mukaan toimisivatkin juuri *itsekontrolliin kasvattavina instituutioina*. Toisaalta, itse traditioiden palautusyritystä Tzannetakis (2013) analysoi, että uskonservatiivit eivät huomaa, että heidän yrityksensä palauttaa vanhat perinteet takaisin – peruen monimutkaiset sosiaaliset, taloudelliset, poliittiset ja historialliset prosessit, jotka ovat vaikuttaneet esimerkiksi naisten rooliin ja perhesuhteisiin – ovat itsessään utopistisia. Tzannetakis (2013, 281) lainaa Horkheimeria ja Habermasia, jotka ovat todenneet, että juuri se faktinen hetki, jolloin traditiota pitää kutsua nykyajan apuun, todistaa, että traditio on menettänyt sen voimansa, jota siltä kaivataan.

Wilsonia ja Herrnsteiniä (1985) ja muita uskonservatiiveja, jotka argumentoivat, että *kovemmat rangaistukset vähentävät rikollisuutta moraaliopetuksen kautta*, on arvosteltu siitä, etteivät he pysty esittämään selviä todisteita ankarien sanktioiden moraalia opettavasta vaikutuksesta (Lilly ym. 2002, 214). Tutkimuksissa on osoitettu, että sanktiot ja erityisesti se, miten ne on toteutettu, saattavat opettaa, että yhdysvaltalainen rikosoikeusjärjestelmä on etnisesti ja luokkakohtaisesti puolueellinen (em.). Legitiimiksi koetussa yhteiskunnassa rikosoikeuden moraalia luova vaikutus tulee kriminalisoinnin kautta. Moraalia luodakseen ja ylläpitääkseen pitää oikeusjärjestelmä olla aidosti koettu legitiimiksi (Lappi-Seppälä 1994, 59–60). Epäoikeudenmukaiseksi ja valikoivaksi koetun oikeusjärjestelmän preventiivinen ja moraalia ylläpitävän vaikutuksen voidaan arvioida heikkenevän varsinkin silloin, kun se on ankara ja epäoikeudenmukainen (em.).⁸⁰

Edellä läpikäydyn kirjan James Q. Wilsonin kanssa kirjoittanut Herrnstein oli toisena kirjoittajana myöhemmässä best-sellerissä ja ehkä yhdessä kaikista kuuluisimmista konservatiivikriminologien kirjoista: Herrnstein ja Murray (1994) *The Bell Curve: Intelligence and Class Structure in American Life*. Juuri Murray on kaikista tuotteliaim ja myydyin uskonservatiivikirjailija. Young (1999, 141) toteaa, että Murray on briljantti poleemikko, joka käyttää libertanismin konventionaalista järkeä ja dramaattisesti todistaa kaiken olevankin aina toisinpäin. Näin hän on tehnyt koko uransa aikana. Young (1999, 141) kertoo, että hän on nimennyt Murrayn teokset nimillä Murray I, II ja III, ja hän on etsinyt niiden välistä logiikkaa. Murrayn kirjat ovat: I *Losing Ground: American Social Policy, 1950–1980* (1984), II *Emerging British Underclass* (1990) ja Herrnsteinin kanssa III *The Bell Curve* (Herrnstein ja Murray 1994). Ensimmäisessä viekkaat, täysin hyvinvointivaltiotukiriippuvalaiset rikoksenteijät, kalkyloivat rationaalisesti laillisen ja laittoman toiminnan välillä valiten viisaasti itselleen sopivia tulonlähteitä muualta kuin työnteosta ("moral hazard" -kannustinloukkukeskustelusta Suomessa ks.

Kantola 2002, 151–152; Julkunen 2001; 2006). Toisessa kirjassa perinteisen ankaralla kurilla kasvattamisen puute köyhien yksinhuoltajaäitien ja holtittomien isien keskuudessa synnyttää rikollisuuden. Kolmannessa älykkyydosamäärän pienuus korreloi rikoksien teon kanssa, joten rikolliset eivät ole rationaalisia, kuten ensimmäisessä, vaan päinvastoin tyhmiä. Neljännessä eli *Does Prison Work?* -kirjassa Murray (1997) palataan viisaaseen rationaaliseen toimijaan: rikoksia ei tehdä, koska vankilaa viisaasti pelätään, joten massavankeus toimii. Kirjoja eivät siis yhdistä koherentit teoriat rikollisuuden syistä, vaan poliittiset toimintavaatimukset: vaatimukset hyvinvointivaltion lopullisesta purkamisesta ja kontrollin ja rangaistusten lisäämisestä köyhiä kohtaan (Young 1999).⁸¹

Wacquant (1999; 2009a, 11–13) ei säästele sanansäiläänsä arvostellessaan uuskonservatiivien opinkappaleita. Kirjassaan *Prisons of Poverty* Wacquant (2009a, 11–13) kertoo Charles Murrayn olleen työn politiikan tutkija, kun neo-con-ajatushautomo The Manhattan Institute – joka osoittautuu myöhemmin aivan keskeiseksi rikotut ikkunat nollatoleranssin markkinoijaksi poliittiselle eliitille – palkkasi hänet kirjoittamaan täysin harhaanjohtavan teoksen: Murrayn (1984) ensimmäisen kirjan, *Losing Ground*. Wacquant katsoo juuri tämän kirjan palvelleen presidentti Ronald Reaganin raamattuna hänen hyökätessään hyvinvointivaltiota vastaan - "as the 'bible' for Reagan's crusade against the welfare state." Kirjassa tulkitaan tahallaan väärin dataa, "hierotaan ja demonstroidaan" ajatuksella, että antelias hyvinvointi, jota Yhdysvalloissa ei edes ollut, aiheutti urbaanin väkivallan (Wacquant 1999, 323). Wacquant (2009a, 28–36) analysoi seikkaperäisesti Murrayn myöhempiäkin edesottamuksia kirjassaan, koska Murray näyttäytyi keskeisenä hahmona neo-con-opille, jossa yritetään todistella, että vankila toimii, joten siihen kannattaa panostaa taloudellisesti. (Suomessa Murraysta ks. Anttonen & Sipilä 2000, 230; Ervasti 2013.)⁸²

Toisaalla Wacquant (2009b, 51) kuvaa Yhdysvaltojen hyvinvointivaltion alasajoa ja pitää siinä uuskonservatiivien "tieteelliseen kaapuun puettuja oppeja kaikista bruttaaleimpana tekniikkana keksiä syitä julkisten hyvinvointi- ja sosiaaliturvatoimien eliminoimiseen." Murray on hänen mukaansa muutaman muun kanssa pahimpia "ultrakonservatiiveja" väitteessään, että köyhien moraalinen heikkous johtuu patologisesta riippuvuudesta hyvinvointiapuun. Pahan eskalaation retoriikka astuu esiin: jos ei valtio rajulla kädellä ja massiivisella vyörytyksellä puutu tähän, ei edessä ole sen enempää tai vähempää kuin "the end of Western civilization" (Wacquant 2009b, 51). Wacquant (2008, 44–45, 89–90) kritisoi monin tavoin uuskonservatiivien ideologista underclass-käsitteen käyttöä, jolla kyetään täysin sivuuttamaan tosiasialliset rakenteelliset ongelmat (ks. myös Wacquant 1999, 320).

Uusimmassa kirjassaan Murray (2012) on ottanut analyysinsä kohteeksi Yhdysvaltojen kasvaneet sosiaaliset erot, luokkarakenteen polarisoitumisen ja kansakunnan jakautumisen. Ervasti (2013, 111)⁸³ tiivistää Murrayn (2012) kirja-arvostelunsa huomioon, josta voi päätellä *tieteellistämisen* jatkuvan yhä: "Murray väittää, että alaluokka voi kohentaa asemaansa ainoastaan käymällä enemmän kirkossa, huolehtimalla perheistään sekä olemalla rehellisempi ja ahkerampi. Mielenkiintoisesta alustaan huolimatta Murrayn kirja osoittautuu kömpelöksi yritykseksi vahvistaa sosiaalietieteellisin keinoin kristillisen oikeiston Yhdysvalloissa jo pitkään esittämiä peittelemättömästi moralisoivia väitteitä." Lilly ym. (2002, 216) toteavat, että tyyppillinen uuskonservatiivien tapa saada sopivia tuloksia omalla empiriallaan, on jättää pois teori-

aan sopimattomat muuttajat. Saman toteaa Ervasti (2013, 111) Murrayn uusimmasta kirjasta, jossa puolet aineistosta jätetään analysoimatta, koska se näyttäisi kääntyvän esitetyn ideologian vastaiseksi.⁸⁴

Eräänä kaikista konservatiivisimmista kirjoista mainitaan Bennettin, DiIulion & Waltersin teos (1996). Heistä erityisesti John J. DiIulio Jr on ollut yksi rikottujen ikkunoiden ja nollatoleranssiratkaisujen julkinen ja arvovaltaiseksi viitattu puolestapuhuja, kuten Harcourtin (1998; 2001) myöhemmin lähemmin tutustuttavasta tuotannosta selvää (ks. myös Kelling & Coles 1996, x). Bennett ym. (1996, 268) saarnaavat "moraalisen köyhyyden" ongelmasta, johon on ratkaisu. He ehdottavat "uskontoperustaisia" ("faith-based") rikoksantorjuntaohjelmia. He muistuttavat uskonnon keskeisyydestä ja tärkeydestä ja varoittavat tendenssistä manata Jumala pois maan päältä. Kaikkien tulisi pitää Jumala mielessä, koska "religion is the best and most reliable means to reinforce the good" (em.) eli uskonto on paras ja luotettavin väline vahvistaa hyvää. (Lilly ym. 2002, 225.) Yhdysvaltalaisesta poliittisesta ja yhteiskunnallisesta kontekstista ja poliittisesta kontrollikulttuurista ja sen retoriikasta rikottujen ikkunoiden nollatoleranssin aikaan kertoo hyvin se, että presidentti George W. Bush määritteli yllä mainitut "uskontoperustaiset" ohjelmat tärkeiksi poliittisiksi ohjelmiksi. Hän nimitti John J. DiIulio Jr:n – yhden Body Count -kirjan kirjoittajista, hallinnoimaan uutta perustettua yhteisörikoksantorjuntaa valvovaa virastoa: "Office of Faith-Based and Community Initiatives". (Lilly ym. 2002, 225.) Young (1999, 146) kertoo John Dilulion olleen 1990-luvulla kiihkoilija, joka on puhunut vankipopulaation kaksinkertaistamisesta rikollisuuden vastaisessa sodassa.

Ongelma Yhdysvalloissa ei ole ollut se, etteikö tiedeyhteisö olisi pystynyt vastaamaan tiukalla kritiikillä uuskonservatiivien argumentteihin. Ongelma on ollut pysyvästi se, ettei tieteen tekijöitä ole kuunneltu eikä kuunnella. Lappi-Seppälä (2006, 51) analysoi, että maissa, joissa kriminaalipolitiikka nousee keskeiseksi osaksi yleispolitiikkaa eli kriminaalipolitiikka yleispoliitisoituu, vähenee aidon tutkimustiedon vaikutus ja sen rooli kapeutuu. Yhdysvalloissa rajutkaan neo-con-syytökset ja kritiikki eivät ole pystyneet kyseenalaistamaan vallalla olevaa ideologista ilmapiiriä, joka on saanut konkreettiset seurauksensa toteutetussa hyvinvointivaltion purussa ja rajusti koventuneessa kriminaali- ja kontrollipolitiikassa. Niinpä "ultrakonservatiivisia" (Wacquant 2009a) kriminaalipoliittisia sovelluksia ja niiden suosiota ei ole saatu estettyä maltillisella tai rajullakaan tieteellisellä kritiikillä (Lilly ym. 2002, 213). Populistista toiseuden kriminologiaa ei saatu kyseenalaistettua niin, että sillä olisi ollut kriminaalipoliittista merkitystä (Garland 2001). Young (1999, 26–27) tiivistää, että ulossulkevat teoriat esiintyvät yhteiskunnallisen ulossulkemisen aikaan.⁸⁵

3.3 Rikottujen ikkunoiden teesin uuskonservatiivisuus

Roger Matthews (1992, 43) mukaan järkyttävin ominaisuus Wilsonin ja Kellingin (1982) ikkunateesiohjelmassa on se, että he poikkeuksetta liittävät kaikki erilaiset köyhien yksilöiden ja naapurustojen sosiaaliset ongelmat yhteen ja olisivat valmiit siirtämään nämä epäjärjestykseen ja rikollisuuteen liittyvät ongelmat pois kunniallisemmilta (more respectable) alueilta vähemmän säädyllisille (less respectable) alueille. Heidän retoriikkansa antaa ensin varsin empaattisen kuvan heidän huolestaan erilaisten naapurustojen rappeutumisen suhteen. Tutus-

tuttaessa tarkemmin heidän keinoihinsa huomaa heidän ehdottavan yhden alueen siivoamista toisen, vähemmän tärkeän alueen kustannuksella. He eivät ole vähääkään kiinnostuneita tarjoamaan resursseja ongelmanaapurustojen ongelmien ratkaisuun. Kysymyksessä on tarkoituksellinen ihmisten ja ongelmien siirtäminen toisaalle (*displacement*). Tällainen ajattelutapa tarjoaa ääriuskonservatiiveille useita ratkaisumahdollisuuksia yhteiskunnallisen epätasa-arvoisuuden kasvaessa. *Se tarjoaa heille selvän järjestellisen teoriaperustan* pyyhkiä köyhemmät alueet kehityksen kartoilta pelastus- ja korjauskelvottomina, kun irtolaiset, juopot ja pettyneet nuoret lasketaan naapurustojen rappion ja taloudellisen muutoksen alullepanijoiksi.

Tästä on lyhyt matka uskonservatiivien (ks. Murrayn teokset) esittämään deinstitutionalisaation ja dekriminalisaation kritiikkiin, jossa slummialueiden ongelmista voidaan syyttää suvaitsevaisuuden ja sallivuuden ("permissiveness") ajanhenkeä ja sitä puolustavaa vasemmistoa. Ongelmien ratkaisuksi tarjotaan tiukkaa järjestyksenvalvontaa, laajempaa vankiloiden käyttöä ja pidempää ja valikoivaa inkapasitaation käyttöä. Todettakoon, että juuri tällainen laaja vankeuden käyttö on onnistuttu suomalaisessa rationaalisessa ja humanisissa rikosoikeus-kriminaalipolitiikassa torjumaan. Myös poliisilta vaaditaan kovempia otteita ja jopa "extra-legal" (so. vanhaa järjestyspoliisitoimintaa) häirintälinjaa ongelmatapauksia kohtaan. (Matthews 1992, 43.)

Matthews (1992, 43) löytää uskonservatiivien opinkappaleet Wilsonin (1975/1985) muistakin teksteistä (Wilson & Herrnstein 1985) ja pitää häntä erityisen ovelana, koska Wilson määrittelee itsensä valtavirta- tai oikeistorealistikriminologiksi ja osaa piilottaa ääri- ja uskonservatiivisen kriminologiansa talonpoikaisjärkeen vetoavaan puhetapaan. Ääriuskonservatiivisen aatteen edustamisen roolissa Wilson ei esiintyneäkään ja hän on kirjoittanut yhdessä suhteellisen kriittistenkin tutkijoiden kanssa (ks. esim. Tonry & Wilson 1990). Matthews (1992, 44) viittaa Elliot Currieen (1986, 436)⁸⁶, joka analysoi uskonservatiivisen puolueellisen kapean näkökulman piirteitä seuraavasti: "Socio-economics" loistaa poissaolollaan, kun konservatiivit vetoavat toiverikkaina nostalgisesti aikaan, jolloin kulttuuri, arvot ja traditiot eivät olleet rappeutuneet. Tai vielä pahempaa; he vetoavat omahyväiseen rangaistusvaatimukseen ruumiillisesta kurituksesta. Kovempaa kuria ja itsekuria vaaditaan – köyhien – perheisiin ja kouluihin sekä yhä kriittikömmempää vankiloiden käyttöä noiden ongelmanaapurustojen urbaanin alaluokan säilömiseen. Niiden, joista on päätetty luopua. (Currie 1986, 436; Matthews 1992, 44.)

Wacquant (2009a, 2) menee analyysissään pisimmälle todetessaan, että *tieteellistämisedellä* on ollut keskeinen rooli rangaistusvaltion (the penal state) kehittämisessä. Räättälöidyllä neo-conspseudotieteellä uusliberaalinen ja -konservatiivinen rangaistusmentaliteetti on saatu ratifioitua niin, että sosiaalisista ja taloudellisista vastuista vastannut (hyvinvointi)valtio on voitu hylätä ja on saatu legitimoitua rangaistusvaltio (em.). Ottamalla keskeisiksi esimerkeikseen juuri rikottujen ikkunoiden ja nollatoleranssi-ideologioiden sekä massavankeuden levittämisen menestyksen Wacquant (1999) tekee johtopäätöksen, että ensin uusioikeisto pystyi tehokkaasti purkamaan hyvinvointivaltion 1980-luvulla. Sen jälkeen se on 1990-luvulla pystynyt vaatimaan vahvaa valtiota takaisin, mutta nyt aivan toisessa kuosissa - rangaistusvaltiona. Rikotut ikkunat -teesi on Wacquantille (2008, 47) vain yksi uusliberalistisen ja uskonservatiivisen houkuttavista, koukuttavista ja uskottavalta kuulostavista politilogisen sekakielen ("politiloci-

gal pidgin") ilmentymistä. Se on sopivasti abstraktista, niin ettei alkuperää tunnista – teoreettiseen pukuun, tiedemiehen tamineisiin valjastettua uuskonservatiivista propagandaa, "academicization" tieteellistämistä. Ilmiötä voi hyvin nimittää Virran (2011) "politiikan puhtaaksi-pesuksi", "policy laundering".

Wacquantin (2009a, 45) mukaan rikottujen ikkunoiden teesi ja nollatoleranssi ovat täydellisiä *turvallisuussatuja*, "security fairy tales". Ne ovat tekaistuilla käsitkedonnaisilla rakennettuja "teorioiden" naamioituja sloganeita, joissa uuskonservatiivisten ajatushautomoiden propaganda on piilotettu valheelliseen mukatieteelliseen ja sosiologiseen kaapuun. Ne ovat sotaa hyvinvointivaltiota vastaan, jossa suoraan opastetaan käytännön toteutusta eurooppalaiselle kriminaalipolitiikalle ja poliisikentälle (Wacquant 2009a, 45, ks. myös Young 1999, 140).

Itsensä nimeäminen tiukan positivistisiksi tiedemihiksi, vakuuttavalta näyttävä kovien datojen ja hienosyistenkin tilastollisten metodien käyttö sekä tarkoitushakuinen ja äärimmäisen valikoiva kirjallisuuden käyttö olivat neo-con-uuskonservatiivien keinot viedä eteenpäin sanomaansa. Lisäksi käytettiin vetoamista yksittäisiin rikoksentorjuntaprojekteihin, tieteellisesti epäpäteviin selvityksiin, vetoamista paljon julkisuutta ja suosiota saaneisiin, yleisesti hyväksytyihin "totuuksiin", journalistisuutta eli "kadun miehelle" populistisesti ja vetoavasti kirjoittamista sekä käsitteiden ja argumentoinnin epätarkkuutta. Muina keinoina edellisessä luvussa olivat muun muassa operationalisointien epäselvyys, tautologisuus ja lopulta epäloogisuus ja koherentiuden puute esitettyjen todisteiden, teoretisointien ja loppupäätelmien, erityisesti toimintapoliittisten ehdotusten välillä. Tautologista on selittää köyhien itsekurin puutosta itsekurin puutoksella. Uuskonservatiivit pyrkivät piilottamaan poliittisen ohjelmansa tieteen kaapuun eli tieteellistämään sen (Wacquant 1999; 2008; 2009a; 2009b). Ikkunateesin ohjelmallinen uuskonservatiivisuus tulee erityisesti esiin, kun sitä analysoidaan moraalisaatelyn valossa luvussa 6.2.

Suomessa kovan kriminaalipolitiikan ajajien uuskonservatiiviseen argumentointiin perustuvia tutkimuskannanottoja tulee toisinaan esiin. Esimerkiksi Virénin (1993) rangaistusmentaliteettia ja sen "virheoppia" aiemmin ovat prosessoineet Takala (1993) ja Lappi-Seppälä (1994, 54, 65–66). Ensiartikkelissa (1) olen osallistunut tähän keskusteluun analysoidessani poleemisen Virénin ja Wibergin (1998) *Kallis rikollisuus* -kirjan tilastoanalyysseja ja muita argumentteja. Tatu Vanhanen on herättänyt kohua ja närkästystä esittämällä esimerkiksi edellä esitetyn Murrayn ajatuksia paikkansa pitävänä tutkimuksena mustien älykkyyden ja köyhyyden välisistä suhteista (ks. esim. Sihvola 1995).⁸⁷ Konservatiivisuutta on Suomessa löytynyt lapsiin ja nuoria koskevassa poliittisessa media- ja eduskuntakeskustelussa esimerkiksi rikosvastuun alaikärajusta (Harrikari 2008). Harrikari (2008) laskee konservatismiin ilmentymiksi monet lapsiin ja nuoriin kohdistuvat kontrollihankkeet, joista tämän tutkimuksen kohde on yksi johtotähdistä. Seuraavassa luvussa tutustutaan käsillä olevan yhteenvetoartikkelin ja tutkimuskokonaisuuden tutkimusongelmiin, tutkimusaineistoihin ja yksityiskohtaisemmin menetelmiin.

4 Aineistot ja menetelmät

Tässä luvussa määritetään tutkimuksen tutkimusongelmat. Samalla esitellään alkuperäistutkimukset eli alkuperäisartikkelit ja tutkijan positio. Käydään läpi Tampereella tehdyn monita-
hoarviointitutkimuksen niin laadulliset kuin määrällisetkin menetelmät ja aineistot. Lopuksi kerrotaan New Yorkin -tapauksen kirjallisuusanalyysistä sekä tarkastellaan kohdattuja rajoitteita arviointitutkimusten meta-analyyseissä.

4.1 Tutkimusongelmat ja alkuperäisartikkelien esittely

4.1.1 Tutkimusongelmat

Tutkimusongelmat ovat seuraavat:

1. Millaisia ovat Yhdysvaltojen ja Suomen järjestyspoliisitoiminnan nollatoleranssien mekanismien, kontekstien ja vaikutusten keskeiset erot ja yhtäläisyydet?
2. Millainen on Tampereen nollatoleranssikokeilu ja New Yorkin rikottujen ikkunoitten nollatoleranssi rikosentorjunnan arvioinnin ja moraalisaätelyn esimerkkeinä?

Tampereen ja Suomen osalta tutkimusongelmiin on etsitty vastauksia omilla empiirisillä tutkimuksilla, jotka perustuvat artikkeleihin 2–5. Yhdysvaltojen ja New Yorkin osalta on kyse kirjallisuusanalyysistä, joka perustuu Ensartikkeliin (1) ja sen kriminologisen kirjallisuuden uusimpaan ja ajankohtaiseen päivitykseen. Yhdysvaltojen ja Suomen järjestyspoliisitoiminnan vertailussa etsitään vastausta kansainvälisen vertailevan meta-analyysin sekä realistisen arviointitutkimuksen hengessä sekä hahmottamalla karkeasti oikeushistoriallisten kehityskaarien ja kontekstien eroja ja yhtäläisyyksiä. Tutkimusongelmiin sisältyy analyysi "policy transfer" -ilmiöstä, toimintapolitiikkojen kuljettamisesta ja toteuttamisesta toisessa kontekstissa.

Vertailevan tutkimuksen hengessä Yhdysvaltojen ja New Yorkin tapaus oli esimerkkinä Tampereen tapaukselle, mutta tulen tuomaan esiin asian toisen puolen. Suomalaista ja samalla tamperelaista järjestyspoliisia Yhdysvaltojen ja New Yorkin poliisi olisi voinut ja voisi pitää esimerkkinään nollatoleranssissa. Pää-, vasta- ja sivuvaikutukset järjestyspoliisipolitiikasta niin New Yorkissa kuin Tampereella ovat tutkimuksen keskiössä. Toiseen tutkimusongelmaan on sisällytetty tutkimusmenetelmien analyysi. Arviointitutkimuksen metodologiaa koskeva kriittinen pohdinta kulkee mukana läpi koko työn. Moraalisäätelynäkökulmaa käytetään sekä New Yorkin että Tampereen tapauksen analysoinnissa. Yhteenvetoartikkelin keskeinen näkökulma on kontrollikriittinen.

4.1.2 Alkuperäistutkimusten esittely

Esittelen seuraavassa lyhyesti alkuperäisartikkelit ja niiden roolin tässä yhteenvetoartikkelissa. Alkuperäisartikkeleille on annettu omat nimensä ja numeronsa 1–5, jotta niihin on hel-

pompi tekstissä viitata ja ne erottuvat muista lähteistä. Väitöskirja sisältää viisi artikkelia.⁸⁸ Väitöstyön ensimmäinen tuotos Katujen nollatoleranssi, tilastojen kelvottomuus ja ongelmien poliisiosoittaminen -artikkeli on julkaistu *Oikeus*-lehdessä vuoden 1998 lopussa. Ensiartikkelissa (1) analysoin erityisesti kirjallisuuden perusteella New Yorkin nollatoleranssia. Artikkelissa pohdin erilaisia nollatoleranssimääritelmiä, väitteitä, tulkintoja ja teoretisointeja sekä kansainvälisesti että Suomessa. Vertaan New Yorkin nollatoleranssiväitteitä lyhyesti omien empiiristen havaintojeni ja kirjallisuuden perusteella Suomeen ja Helsinkiin (ks. myös Korander 1999a; 1999b; 1999c; 1999d; 1999e). Artikkelin yhdysvaltalaiseen tutkimukseen perustuva analyysi ja kritiikki toimivat pitkälti tämän yhteenvetoartikkelin Yhdysvaltoja koskevan analyysin taustana. Artikkelisi sisältää yhdysvaltalaisen ja suomalaisen kontrollikulttuurin vertailua, populistisen (kvasi)kriminologian kriittistä analyysia ja poliisiosoittamis käsitteen (Korander 2000) kehittelyn. Näin tämän artikkelin sisältämät argumentit rakentavat yhteenvetoartikkelin perustaa ja toimivat koko työn punaisena lankana. Artikkelissa käsitellyt aiheita päivitetään tuoreimpaan tutkimustietoon New Yorkia koskevassa luvussa 6. Laaja käsittely on tarpeen, koska yksityiskohtaisella kuvauksella saadaan Ensiartikkelin (1) argumentit päivitettyä parhaimmillaan 15 vuotta uudemmallalla tutkimuksella. Se mahdollistaa Tampereen, Helsingin ja Suomen vertailut Yhdysvaltoihin ja New Yorkiin. Aivan keskeistä on huomata, että tässä tutkimuksessa käytetään vain vuosina 1998–2005 julkaistuissa artikkeleissa käytettyjä empiirisiä aineistoja ja niitä koskevia analyysieja. Kaikki näitä uudemmat havainnot niin Suomesta kuin Yhdysvalloista nojaavat viitattuihin lähteisiin ja niistä tehtyihin analyysihin ja päätelmiin. Samalla uusinta lainsäädäntöäkään ei ole ollut tarpeellista käydä yksityiskohtaisesti lävitse.

Tutkimuksen keskeinen empiirinen aineisto on kerätty monitahoarvointitutkimukseen, joka koski Suomessa Tampereella tehtyä vuoden kestänyttä Viideltä saunaan, kuudelta putkaan -nollatoleranssikokeilua (myös VSKP-hanke). Poliisin vetämä viranomaisyhteistyönä tehty rikoksentojuntahanke käynnistyi elokuussa 1999 ja päättyi vuotta myöhemmin heinäkuun lopulla. Projektin tavoitteiksi asetettiin väkivallan, ilkivallan, päihteiden käytön ja häiritsevän käyttäytymisen vähentäminen kaupungin keskustassa, erityisesti perjantai- ja lauantai-iltoina ja -öinä. Samalla pyrittiin lisäämään ihmisten keskustassa kokemaa turvallisuuden tunnetta ja luottamusta poliisiin. Hankkeesta tehtiin monitahoarvointitutkimus, jonka tulokset muodostavat tässä kokonaisuudessa kuitenkin vain yhden osan. Artikkelit on julkaistu referee-menettelyn läpikäyneessä Kaheksalta Koskarille – samantien sakot. Tampereen nollatoleranssikokeilu 1999-2000: historiallinen konteksti, vastaanotto ja vaikuttavuus teoksessa (VSKP-raportti). Tästä Seppo Soine-Rajanummen kanssa toimittamastani kirjasta (Korander & Soine-Rajanummi 2002) on otettu tähän väitöstyöhön kaksi artikkelia. Artikkelit ovat Arviojohdatusartikkeli (2) (Korander, Laapio & Soine-Rajanummi 2002) ja Arviopäätösartikkeli (3) (Korander 2002a).

Arviojohdatusartikkelin (2) kakkoskirjoittajina toimivat Marja-Liisa Laapio ja Seppo Soine-Rajanummi. Monitahoarvointitutkimus sisältää useita näkökulmia, aineistoja ja metodeja – ei pelkästään tulos- ja prosessiarviointia. Arviojohdatusartikkeli (2) eli Nollatoleranssin, Viideltä saunaan ja kuudelta putkaan -hankkeen ja monitahoarvioinnin perusteet -artikkeli sisältää nimensä mukaisesti tutkimuksen ja sen kohteen asemointia historialliseen aikaansa ja alkoholipoliittiseen ja kulttuuriseen jatkumoon sekä keskeisten käsitteiden ja arviointitutkimuksen

tehtävien määrittelyjä. Artikkelissa pohditaan metodologiaa, esimerkiksi arviointitutkijoiden positiota. Tehtäviensä johdosta artikkeli luo perustaa tässä yhteenvetoartikkelissa, ja sen ajatukset tulevat esitellyiksi ensiartikkelin tapaan pitkin tätä tutkimusta.

Arviopäätösartikkeli (3) eli Arvioyhteenveto: Miten käy, kun poliisi ei siedä häiriökäyttäytymistä? on empiirisesti keskeinen. Siinä monitahoarviointitutkimuksen tuloksia asetellaan vasta- ja sivuvaikutusarviointin kehikkoon. Analyttisenä mallina tämä kehikko korostaa interventioiden täydellisen ennustamisen mahdottomuutta ja vaatii rakenteeltaan epätoivottujenkin seurausten ja tulosten huomioonottamista. Siinä esitetyt keskeiset empiiriset arviointitulokset toistuvat ja jalostuvat yhteenvetoartikkeliin otetuissa kahdessa monitahoarviointin jälkeisessä analyysissä.

Artikkeli 4, jonka kirjoitin Anna Vanhalan kanssa, on vuonna 2003 Oikeus-lehdessä julkaistu artikkeli Arviointitutkimus nuorten humalajuomisen ehkäisemisestä ja rikosten tilannetorjunnan rajallisuudesta.⁸⁹ Artikkelin 5 on Jukka Törrösen kanssa vuonna 2005 Young-lehdessä (1/2005) julkaistu artikkeli Zero confidence in youths? Experiences of the zero tolerance experiment in Finland. Edellisessä Jatkoartikkelissa (4) on pyritty kvantitatiiviseen hypoteesin kvasikokeelliseen testausasetelmaan, vaikuttavuusarviointitutkimukseen, joka jatkaa aiemmin julkaistua monitahoarviointia uusilla aineistoilla ja analyyseillä etsien vastausta kysymyksiin siitä, mitä seurauksia nuorten julkijuomiskontrollista oli ja miksi. Jälkimmäisessä Moraalisäätelyartikkelissa (5) analysoimme tamperelaisten kenttäpoliisien, sosiaalityöntekijöiden ja nuorten keskuudessa tehtyjä haastatteluja ja kysyimme, jakoivatko hankkeen kenttätyöntekijät ja hankkeen kohde julkisuudessa tuotetun jäsenyyksen nuorisosta julkisen tilan häiriönä ja pitivätkö he poliisijohdon tulkintaa projektista yhteisöä vastuullistavana ja moraalisaätelyn tekniikkaa oikeutettuna.

4.1.3 Kriittinen realismi tieteenfilosofiana

Tutkija joutuu pohtimaan omia tieteenfilosofisia valintojaan, kuten millaisia ontologisia ja epistemologisia valintoja tekee. Millaiseen käsitykseen todellisuudesta uskoo ja miten uskoo saavansa siitä tietoa? Omissa pohdinnoissani olen päätenyt Kaijus Ervastian (2004), Timo Harrikan (2004; 2008) ja Elina Pekkarisen (2010) tapaan kriittiseen realismiin. Väitöskirjoissaan kaikilla heillä on lukuisia aineistoja ja menetelmiä, joten metodologisesti he ovat sitoutuneet – kuten tämäkin tutkimus – epistemologiseen relativismiin. On olemassa monta erilaista tapaa saada todellisuudesta tutkimustietoa. Voimme käyttää ja yhdistää lukuisia eri metodeja ja aineistoja, joiden avulla voidaan päästä mahdollisimman tarkkaan kuvaan todellisuudesta. Tutkijan tehtävä on yrittää parhaansa mukaan piirtää mahdollisimman totuudenmukainen kuva todellisuudesta, vaikka se jää väkisin aukolliseksi ja vajaavaiseksi.

Filosofi Ilkka Niiniluoto (2006) edustaa Suomessa kriittistä tieteellistä realismia. Realismissa puhutaan ”olioiden” ja ”entiteettien” muodostamasta todellisuudesta (ks. myös Ervasti 2004, 325–329). Nämä ”oliot” voivat olla monimutkaisia tapahtumia, prosesseja, järjestelmiä ja niin edelleen. Filosofisena teesinä realismi on oppi todellisuudesta ja sen osista. Kriittinen realismi pitää todellisuutta ontologisesti riippumattomana ihmisen havainnoista. Ilmiöt ja objektit ovat todellisia ja voimme yrittää tutkimuksella lähestyä niitä.⁹⁰ Niiniluoto (2006, 28–29) tiivistää

seuraavasti: ”Tieteen erottaa muista kulttuurin muodoista sen soveltama kriittinen menetelmä. Tutkijat ovat ihmisinä erehtyväisiä, joten tiedeyhteisön on vaalittava sekä käytettäviä metodeja että noudatettavia etiikan periaatteita. Vaikka tieteellä ei millään hetkellä olekaan hallussaan lopullisia totuuksia, tieteen toistaiseksi saavuttamat tulokset ovat paras perusta rationaalille maailmankuvalle ja toiminnalle.” Yhtenä vahvimista todisteista ulkomailman olemassa olosta ovat todistukset menneisyydestä. Dinosaurius tai mikään esine ei voi olla ihmisestä ontologisesti riippuvainen, jos se on ollut olemassa jo miljoona vuosia ennen kuin ihminen evoluutiossa kehittyi kieltä käyttäväksi ja ajattelevaksi olioksi (2006, 31). Tätä määritellyä tarvitaan argumentiksi siitä, ettei kaikki ole sosiaalisesti konstruoitunutta ja diskursiivista, vaikka sellainen todellisuuden taso on tällekin tutkimukselle olennainen.

Kriittisen realismin loogiseksi jatkumoksi sopii realistinen arviointitutkimus, jonka oppeja tässäkin tutkimuksessa on pyritty soveltamaan. Kuusela (2001, 61) korostaa, että kriittisessä realismissa ja realistisessa arviointitutkimuksessa todellisuutta pidetään kerrostuneena. Todellisuus on kerrostunut siten, että ihmiset ovat psykologisia ja sosiaalisia olentoja, mutta niitä perustavissa kerroksissa he ovat myös biologisia olentoja, joiden juuret taas ovat kemiallisissa ja fysikaalisissa kerrostumissa. Myös diskursiivinen kerros on olemassa ja sitä voidaan tutkia, vaikka se ei ole ainoa todellisuuden taso. Tutkija voi säilyttää ulkopuolisen aseman suhteessa tutkimuskohteeseen ja siitä saatavaan tietoon. Tätä kutsutaan dualistisen epistemologian näkemykseksi. Katsantokanta on holistinen ja synteettinen, siinä ihminen nähdään sosiaalisena ja moraalisenä olentona sekä tarkoituksellisenä toimijana. (Kuusela 2001, 61.) Kun ihminen tekee valintoja, on moraalilla kokemuksella ja hänen tunteillaan tärkeä merkitys. Realistisen arviointitutkimuksen ihmiskuvassa ihminen on yksilö, ”Homo sentiens”, ja hänellä on kykyä toimia rationaalisesti kulttuuristen arvojen ohjaamana (Kuusela 2001, 88).

Realistisen tutkimuksen kehittäjät Pawson ja Tilley (1997) esittävät, että on otettava huomioon konteksti, jossa jokin syy-seurausketju eli mekanismi voi tapahtua ja täten saada aikaiseksi tietyn tuloksen (Context, Mechanism, Outcome pattern Configurations = CMOC tai CMO). Kyseessä on generatiivisen kausaalisuuden ajatus. Matthews (2010, 205) korostaa kriminologisessa tutkimuksessa erityisesti realismin ajatusta *generatiivisesta kausaalisuudesta* verrattuna positivismiin sukkestionistiseen kausaalisuuteen. Holmila (2002, 36) tiivistää ajatuksen seuraavasti: ”Toiminta on kausaalista vain, jos tuotoksen panee alulle mekanismi, joka toimii kontekstissa. Toisin sanoen interventiolla on vaikutusta aikaansaatuun muutokseen, jos voidaan osoittaa, että yhteisön todellisuudessa ja kontekstissa on käynnistynyt tuolle yhteisölle ominainen muutosta tuottava mekanismi. On siis kuvattava paitsi aikaansaatu muutos myös yhteisöelämä eli ”konteksti” ja eriteltävä niitä mekanismeja, jotka yhteisössä vaikuttavat.” Matthews (2010, 206) vertaa mekanismin ja kontekstin välistä suhdetta ruutiin, jolla on generatiivinen voima räjähtää, mutta määrässä kontekstissa generatiivinen voima katoaa. Itse käyttämäni vertaus on mellakkapoliisin – mekanismin – paikalle kutsuminen, joka toisinaan – vaikutuksena – provosoi mellakan ja toisinaan estää sen, riippuen kontekstista.

Rostila ja Kazi (2001, 72) määrittelevät kontekstin toimintaympäristöksi, joka realistisen arviointitutkimuksen on selvitettävä (ks. myös Rostila 2001). Konteksteja voivat muodostaa asiakkaiden tausta, yhteiskunnalliset rakenteet, yleinen työttömyysaste tai parantumaton sairaus. Konteksti on puitetekijä, joihin projektissa ei voida juurikaan vaikuttaa, mutta jolla on

vaikutuksensa projektin tulokseen. Rostila ja Kazi (em.) määrittelevät mekanismit ihmisten käytettävissä oleviksi resursseiksi ja ajattelutavoiksi. Mekanismit voivat vaikuttaa ongelmia pahentavasti tai parantavasti. On siis olemassa tai tarkemmin sanottuna tulkitaan olevan ulkoinen kausaalinen suhde eli olosuhteiden tuottama syysuhde, joka vaikuttaa mekanismiin, mutta se ei yksistään riitä. Tarvitaan myös yhteisön sisäinen, sille ominainen syysuhde, mekanismi tai tarkemmin sanottuna tulkinta sisäisistä kausaalisista suhteista. Syysuhteet sisältävät muutospotentiaalin. Tuotos eli tulos syntyy, kun mekanismi laukeaa tietyssä kontekstissa. Kyseessä on edellä mainittu CMO-yhtälö. Tähän mekanismin laukeamiseen voidaan pyrkiä vaikuttamaan toimintaohjelmalla, interventiolla. Rostila ja Kazi (2001, 72) määrittelevät toimintamallin sisältö -käsitteen seuraavasti: "Toimenpideohjelmat, projektit tms. sisältävät palveluja, toimenpiteitä jne., jotka vaikuttavat yhteen tai useampaan ihmisten elämäntilanteessa toimivaan mekanismiin. Yksilöille tarjotaan uusia resursseja ja ajattelun ja toiminnan mahdollisuuksia. Tutkimuksessa pitäisikin kysyä ensimmäiseksi 'mikä projektissa toimii', 'mikä tarkemmin ottaen projektissa saa aikaan haluttuja muutoksia', eikä 'toimiiko ohjelma'".

Yleinen arviointikysymys, mikä toimii, ei siis riitä, vaan realistisen arviointitutkimusasetelman kysymyksenasettelu kysyy *mikä toimii, kenelle ja missä olosuhteissa*. Tuloksena saattaa tulla esiin myös käänteinen versio eli mikä ei toimi tietylle ryhmälle tietyissä olosuhteissa. Realistisessa arvioinnissa pyritään toimimaan suunnittelu- ja kehittämissyhteistyössä tiivisti osallisten kanssa projektin alusta saakka tietyssä tutkimusasetelmaan rakennetussa realistisen arviointitutkimuksen viitekehyksessä (ks. luku 2.1.1). Toisin sanoen realistisessa tutkimuksessa voidaan odottaa tutkijan olevan osa tutkittavaa yhteisöä kehittäjänä. Tässä tutkimuksessa ei voitu tätä periaatetta noudattaa, koska kyseessä oli *ulkopuolisen tutkijan arviointi*. Lähtökohta oli *tilivelvollisuusarvioinnissa* ulkopuolinen ja riippumaton tutkijapositio, joka ei mielestäni estä muuten realistisen arviointitutkimuksen periaatteiden ja oppien toteuttamista. Realistisen arviointitutkimuksen opeja ja henkeä pyrittiin seuraamaan siinä määrin kuin se oli mahdollista, erityisesti jälkikäteen eroteltaessa ja analysoitaessa arviointituloksia, tulkittuja mekanismeja, konteksteja ja vaikutuksia sekä näiden välisiä CMO-yhtälöitä. Epistemologisesti realismin hengessä on käytetty monimenetelmällisyyttä. Tulosten analysoinnissa on käytetty realistisen arvioinnin ideoita hyödyksi erityisesti yritettäessä tehdä erotteluja kontekstin ja mekanismin välisistä suhteista ja etsiessä *miksi-, missä- ja kenelle*-kysymyksiin vastauksia.

Realistisen arvioinnin idean hienous on mielestäni siinä, että on merkityksellistä ymmärtää, ettei jotakin yhteiskunnassa tapahtuvaa kausaalisuhdetta voida tutkimusta varten eristää absoluuttisesti kontrolloituun tyhjiöön. Ei sosiologista kriminologista tutkimusta eikä poliisitutkimusta voi tehdä puhtaasti eristetyissä laboratorio-olosuhteissa, kuten luonnontieteellisillä menetelmillä voidaan tehdä. Kun tämä tunnustetaan lähtökohdaksi, joudutaan ottamaan tutkittavan kohteen kausaalisuuteen vaikuttaviksi tekijöiksi huomioon kontekstitekijät. Meillä on siis mekanismeista eli kausaalisuudesta tulkittuna jokin malli tai teoria, joka sijoitetaan johonkin uuteen yhteiskunnalliseen kontekstiin, aikaan, paikkaan, eri ihmisille ja eri kulttuuriin ja niin edelleen. Tällöin ei oteta annettuna, että aiemmassa kontekstissaan tuo tietyn kausaalisuhteen synnyttänyt ilmiö tekisi täsmälleen samoin kuin tässä uudessa, johon se nyt sijoitetaan, vaan se saattaa generoida uuden tuloksen. Meta-tutkimuksien esiin nostamiin "parhaat käytännöt" ideoihin suhtaudutaan kriittisesti vain yhtenä mahdollisena tuloksena uudessa kontekstissa.

Esimerkkini mukaan periaate on tältä osin yksinkertainen: Poliisin täsmälleen samanlainen toimintatapa synnyttää toisinaan seurauksiltaan katastrofaalisen mellakan, toisinaan palauttaa rauhan ja järjestyksen.

4.1.4 Omasta positioistani

Tein vuosien 1996–1998 eli kahden vuoden aikana osallistuvan havainnoinnin tutkimusta lähinnä pääkaupunkiseudun poliisissa erityisesti järjestyspoliisipartioiden mukana yhteensä noin yhden työvuoden verran ja kirjoitin päiväkirjaa havainnoistani. Osallistuvan havainnoinnin jaksoani voidaan pitää sen heuristisuuden johdosta empiirisenä todisteaineistona vertaillessa Yhdysvaltojen ja Suomen katujen kontrollikulttuuria. Tämä siitä huolimatta, että poliisikulttuuritutkimuksen (Korander 2004a) osallistuvan havainnoinnin materiaalia en missään vaiheessa ehtinyt kirjata laajaksi systemaattisesti kenttäpäiväkirjoihin viittaavaksi tutkimuskokonaisuudeksi. Etnografiassa kokemus itsessään muuttaa tutkijan näkökulmaa ja ymmärrystä tutkitusta kulttuurista ja sen maailmasta ja edustajista. Opin arvostamaan suomalaista poliisia. Voi olla, että joiltain osin olen kärsinyt "becoming native" -syndroomasta, mutta tutkimuksissani olen pyrkinyt ottamaan alkuasukkaan sijasta kontrollikriittisiä näkökulmia. Osallistuvan havainnoinnin pohjalta sain yhtäältä empiiristä evidenssiä suomalaisesta poliisitodellisuudesta ja uskallusta tehdä vertailu New Yorkin ja Helsingin välillä Ensartikkeliin (1). Samalla sain katu-uskottavuutta väitteilleni, mikä on todella tärkeä asia poliisikulttuurissa: jos ei ole ollut eturintamalla, ei tiedä asiasta mitään. Tämä on seikka on niin institutionalisoinut, että poliisikoulutuksessa ei vielääkään pidetä Suomessa mahdollisena, ettei kaikkien poliisikokelaiden tarvitse saada harjoittelukokemusta "majakuskina" ja "juoppojen putkaan roudaajina" poliisikielellä ilmaisten. Vaikka voisi esimerkiksi ajatella, että kemiasta väitelleen "poliisikoulun oppilaan" - joita todella on olemassa - ei pitäisi tarvita tätä kokemusta, koska hän rekrytoituu rikoslaboratorioon varsin nopeasti, jos haluaa. Osallistuvan havainnoinnin tutkimusta voidaan tässä pitää syvälle poliisitodellisuuden tehtynä kuvailevana tapaustutkimuksena (em.). Kaikissa artikkelissani olen käyttänyt tuosta tutkimuksesta nousevaa ymmärrystä ja kokemusta poliisimaailmasta. (Osallistuvan havainnoinnin tutkimuksista ks. Vaaranen 2004; Hoikkala, Salasuo ja Ojajärvi 2009; Perälä 2011; Hoikkala ja Paju 2013.)

Toimin vuosien 1993–2006 välillä tutkijana tehden ensin töitä joitain vuosia yliopistolta tilattuna tutkijana ja sen jälkeen suurimman osan urastani Poliisiammattikorkeakoulun tutkimusyksikön erikoistutkijana. Kyseinen yksikkö tekee tieteellistä tutkimusta, mutta on osa poliisiorganisaatiota. Vuodesta 2006 olen ollut kriminologian ja metodologian yliopettaja poliisipäällystökoulutuksessa, joka on AMK-tutkinto (ja vuodesta 2015/2016 lähtien YAMK-tutkinto). Positioni on karkealla nelikentällä (Virta 1998) Insider-Outsider, jossa ensimmäinen koskee organisaatiota ja toinen ammattikuntaa. Tutkijana minua on motivoinut yhteiskunnallisen kritiikin esittäminen ja kontrollikriittinen näkökulma, mikä on varmasti näkynyt töistäni. Samalla olen oppinut arvostamaan poliisiammattikuntaa, jota olen tutkinut, jonka kanssa olen toiminut ja jota tutkimuksillani ja opetuksillani olen pyrkinyt kehittämään. Roolini organisaatiossa olen alusta lähtien kokenut riippumattoman ja kriittisen tieteen sanansaattajaksi. Siinä minua on organisaatio tukenut rekrytoimalla minut haluamiini – tutkija/opettajana verrattain

hyväpalkkaisuun, arvostettuihin ja autonomisiin – virkoihin. Rooliristiriitoja voidaan siis nähdä useita.

On joitain rooliristiriidasta kertovia tapahtumia, mutta otan tässä vain yhden esiin. Korkea-arvoisten suomalaisten poliitikkojenkin paikalla ollessa eräässä tilaisuudessa esittelin käsillä olevan tutkimuksen tuloksia, kun eräs poliisiedustaja korotti rajusti ääntään sanoen, ettei esittämäni ole lainkaan poliisiorganisaation näkökulma vaan juuri päinvastoin! Miten on mahdollista, että organisaation edustaja tuollaista esittää, hän kysyi erittäin vihaisena. Jouduin selittämään rauhalliseen ääneen ja tyyliin: Poliisiammattikorkeakoulussa tehdään tieteellistä tutkimusta, jonka tulokset ovat määritelmällisestikin täysin riippumattomia itse organisaation tai sen ammattikunnan edustajien näkökulmista. Esittelen tässä tutkimustuloksia, jotka ovat tässä tapauksessa erilaisia kuin organisaation virallinen kanta. Henkilöllä ei ollut esimiehsuhdetta laitokseemme, joten asia ei häirinnyt minua sinänsä, varsinkin kun muu väki kyseisessä tilaisuudessa selvästi tuki minua hymähtelyillä, ymmärtävillä hymyillä ja ilmeillä.

Opettajana olen erityisesti kokenut Poliisiammattikorkeakoulun opettajakunnan, niin siviilit kuin poliisit, hyväksi työyhteisöksi, jota arvostan. Samoin tutkimusmenetelmien ja kriminologian opiskelu päällystöpiskelijöiden kanssa on antoisaa – pidän työstäni. Poliisiopettajakollegana ja päällystöpiskelijöiden opettajana olen ottanut roolin, jossa olen yksi "meistä", mutta korostanut tieteentekemisen etiikkaa sekä muuta eettistä asennetta, esimerkiksi tiukkaa linjaa olen vetänyt rasismilta haiskahtaviin ennakkoluuloihin. Luokassa olen toisinaan oikeasti joutunut ilmoittamaan, ettei poliisivirkamies ja varsinkaan esimies saa edustaa rasistisia aatteita. Insider-Outsiderina en tietenkään voi koskaan olla aidosti yksi "meistä", koska en ole poliisi, mutta saunailloissa minua on hyväksi wanna be -poliisiksi keuhuttu. Monikaan heistä tuskin on lukenut tutkimuksiani.

Tämän tutkimuksen kirjoitustyyli on ehkä normaalia tiedekirjaa enemmän oppikirjamainen ja – toivottavasti – maanläheinen, koska visiona on se, että lukijakunta sisältäisi muitakin kuin tutkijoita. Se ei ole ristiriidassa sen kanssa, että pyrin syvälliseen ongelmien ymmärrykseen ja moninäkökulmaiseen käsittelyyn tekemällä kriittistä tieteellistä tutkimusta. Sellainen tutkimus voi parhaimmillaan kehittää niin teoriaa kuin käytäntöjäkin. Oma tieteellinen ja kriminologinen kotini ja positioni tässä tutkimuksessa löytyy niiden tutkijoiden joukosta, jotka ovat tehneet analyysia jo aiemmin mainituista kolmesta paradigmanmuutoksesta *hyvinvointikontrollivaltioiden muutoksesta rikoskontrollivaltioiksi, nollatoleranssi-järjestyspoliisipolitiikan paluusta ja arviointiallosta* sekä ilmiöstä nimeltään *tieteellistäminen*. Tarkemmin positioni löytyy yksinkertaistaen kriittisestä kriminologiasta sekä hallintavaltaa analysoivasta rikosten-*torjunnan tutkimuksesta ja poliisitutkimuksesta*. Arviointitutkijana realistinen arviointi on luonteva metodologinen kotini, kuten edellisessä luvussa selvisi. Kriittisessä kriminologiassa ei oteta annettuina yhteiskuntia ja niiden rakenteita kehitettäessä tehokkaampaa – kontrollipoliittista – hallintoa, vaan pyritään tutkimaan valtaa ja valtasuhteita, niin hallinnollisia, taloudellisia, sosiaalisia, poliittisia kuin kulttuurisiakin (Chadwick & Scraton 2013, 105–106). Kriminalisointien, oikeusjärjestelmän ja ylipäättänsä kontrollijärjestelmien takaa löytyy poliittisia, taloudellisia ja ideologisia voimia, jotka tulee ottaa analysoinnin kohteiksi. Kriittinen kriminologia uskaltaa tarkoituksella haastaa, kyseenalaistaa ja hylätä voimassa olevan "hallinnollisen tai establishmentin" kriminologian tietoperustan, teoreettiset traditiot ja imperatii-

vit, mikäli se on tarpeen. Ihmis-, kansalais- ja perusoikeudet otetaan tosissaan, varsinkin vähemmistöjen kohdalla (em.). On uskallettava kysyä, kenen etua milloinkin ajetaan.

Mikään edellä mainituista tietoisista tavoitteista ei ole ristiriidassa sen kanssa, että tieteen teon eettisyyttä ja tieteen teon periaatteita arvostetaan korkealle, kuten Niiniluoto (2006, 28–29) edellisessä luvussa kriittisestä realismista totesi. Tieteenteon käsite jo itsessään sisältää kriittisyyden vaatimuksen. Ketä kriittiset kriminologit sitten ovat? Esimerkiksi David Garlandin (2001), Loic Wacquantin (2008; 2009a; 2009b), Jock Youngin (1999) ja Nils Christien (1993; 2000) teokset, joihin tässä työssä lukuisasti viitataan, täyttävät kriittisen kriminologian tutkimusten määritelmät riippumatta siitä, mihin kaikkiin muihin paradigmoihin nämä tutkimukset voidaan sijoittaa. Rikoksantorjunnan ja poliisitutkimuksen tutkijoiksi, jotka analysoivat tutkimuskohteitaan myös poliittisina tekijöinä ja joiden joukkoon itseni identifioin, voidaan listata muun muassa seuraavat: Adam Crawford (esim. 1998; 2009), Eugene Mclaughlin (esim. 2007); Tim Newburn (esim. 2002; 2010) ja policing-tutkimuksen the-grand-old-man Robert Reiner esimerkiksi klassikkoteoksellaan *The Politics of the Police* alunperin vuodelta 1992.

4.2 Aineistot ja rajoitteet

Yhteenvetoartikkelissa pyritään piirtämään kuva kohteena olevasta ilmiöstä, poliisin tehostetusta valvonnasta ja rikottujen ikkunoiden nollatoleranssipolitiikasta aineisto- ja menetelmäriangulaatiolla. Pyrin kokoamaan yhteen ja lyhyesti analysoimaan käytettyjä menetelmiä ja aineistoja. Samalla voin pyrkiä reflektoimaan kriittisesti tehtyjä valintoja sekä tekemään menetelmällisiä johtopäätöksiä vastaavien tutkimusten varalle. Kotimaisten tutkimusosioiden empiirisen tutkimuksen metodit ja aineistot on listattu seuraavan sivun taulukkoon 1. Taulukossa on selitetty alkuperäisjulkaisu, käytetty aineisto, mikä on ollut tutkimuksen kohde tai populaatio, otoksen tai näytteen koko ja karkea jako kvalitatiiviseen ja kvantitatiiviseen menettelyyn.

Näiden lisäksi tutkimusmenetelmänä hyödynnetään kirjallisuusanalyysiä aihepiiristä. Kirjallisuuskatsausta ei ole tehty täydellisellä systemaattisella menetelmällä vaan pyrkien käymään läpi saatavissa oleva relevantti tieto aihepiiristä. Yhteenvetoartikkeliin on kerätty ajantasainen tieteellinen tieto poliisin järjestyksenvalvonnan ja rikoksantorjunnan alan kirjallisuudesta erityisesti Yhdysvaltoja koskien. New York ei ole edelleenkään menettänyt kiinnostavuuttaan, sillä yhä sitä koskevaa empiiristäkin tutkimusta ilmestyy. Esimerkiksi voidaan ottaa John Jay College of Criminal Justice -yliopiston korkeantason konferenssi syyskuussa 2011: "Understanding the Crime Decline in New York", josta on julkaistu Justice Quarterly -lehdessä useita erityisartikkeleita vuosina 2012–2013 (Rosenfeld, Terry & Chauhan 2013). Edellä kerron tämän tutkimuksen tieteenfilosofisista lähtökohdista, kriittisestä realismista sekä realistisesta arviointitutkimuksesta. Tutkimuksen asetelman, metodien ja aineiston ongelmia ja rajoitteita käsitellään artikkeleita koskevassa aineistojen esittelyssä sekä Tampereen kokeilun tuloksien kuvaamisen sekä tutkimuksen pohdintojen yhteydessä.

Taulukko 1. Tutkimusosioiden metodit ja aineistot

Alkuperäis-julkaisu	Aineisto	Kohde / Populaatio	N	”Pääanalyysi-metodi”
<i>Ennen arviointitutkimusta:</i>				
<i>Korander 1998; Ensi-artikkeli (1)</i>	Osallistuva havainnointi* (+ kirjallisuus New Yorkin nollatoleranssista)	Pääkaupunkiseudun ”poliisimaailma”	-	Kvalitatiivinen ja vertailtava, ”tapaustutkimus”
<i>Monitahoarviointitutkimuksen (Korander & Soine-Rajanummi 2002) artikkelit:</i>				
<i>Arvio-johdatus- (2)</i>	Kokeilun alkukysely	Tamperelaiset	2000	Kvantitatiivinen
<i>ja - päätös-artikkeli (3)</i>	Kokeilun loppukysely (+ lisäarviointikysymykset)	Tamperelaiset	2000	Kvantitatiivinen
	Alku- ja loppukyselyyn sisäll. rikosuhririkysymykset	Tamperelaiset	2 x 2000	Kvantit. & kvalit. (avovastaukset)
	Poliisiin tietoon tullut rikollisuus (RIKI)	Tampere viim. 10 vuotta		Kvantitatiivinen
	Päivystyskeskus luvut (PÄIKE), VSKP-suoritelomakkeet, VSKP-rangaistusvaatimus- ja rikesakkolomakkeet StatFin-vertailuaineisto RIKI:lle, tilastokritiikki	em. tietokannat		Kvantitatiivinen (ks. myös lähde- ja tilastokritiikki)
	Poliisihenkilöstön haastattelut	Tampereen poliisit	12	Kvalitatiivinen
	Poliisihenkilöstölomakekysely	Tampereen poliisit	300	Kvant. & (kvalit. avovastaukset)
	Sosiaaliasema Paussin henkilökunnan haastattelut	Paussin sosiaalityöntekijät	5	Kvalitatiivinen
	Nuorisohaastattelut	Nuoret Tampereella	53	Kvalitatiivinen
<i>Monitahoarviointiraportin jälkeen tehdyt jatkoanalyysit:</i>				
<i>Korander & Vanhala 2003; Jatko-artikkeli (4)</i>	Päivystyskeskus luvut (PÄIKE), Uusi Windows PäikeSAS	Em. tietokannat		Kvantitatiivinen
	Uusi tilastoanalyysi ennen ja jälkeen kyselystä			Kvantitatiivinen
	Kouluterveyskyselyt			Kvantitatiivinen
	Poliisin kirjaaman väkivaltarikollisuuden kehitys Tampereen keskustassa ja sen ulkopuolella			Kvantitatiivinen
	Alkoholimyrkytystilastot			Kvantitatiivinen
<i>Korander & Törrönen 2004; Moraa lisäätely-artikkeli (5)</i>	Uudelleen analysoidut viranomais-, nuoriso- ja kansalaishaastattelut	Poliisin kenttähenkilöstö, Paussin sosiaalityöntekijät, Nuoret, Aikuiset kansalaiset	13 + 5 + 53 + 10 = 81	Kvalitatiivinen

4.2.1 Määrälliset aineistot: Ennen ja jälkeen -kokeilun mittarit

Kokeilun alku- ja loppukysely (2 x N2000): Alkuperäisen suunnitelman mukaan tutkimusasetelmassa matkittiin klassista kvasikokeellista eli OXO-asetelmaa, jonka keskiössä oli kansalaiskysely ennen ja jälkeen kokeilun (O=mittaus; X=interventio). Tosin, koska osa vastaajista vastasi vasta projektin jo alettua ja toisaalta jälkimmäinen kysely lähetettiin jo hieman ennen hankkeen loppua, voidaan ennen ja jälkeen -kyselyn sijasta puhua myös alku- ja loppu-

kyselystä. Jälkimmäisessä lomakkeessa kysymykset olivat osaksi samoja, mutta osaksi uusia, jotta voitiin mitata palautetta, arviota ja kokemuksia hankkeen lopuksi. Jälkimmäinen kyselylomake löytyy VSKP-raportin liitteenä 3 (Korander & Soine-Rajanummi 2002, 450–463).

Ensimmäinen kysely lähetettiin vuoden 1999 heinä-elokuussa 2000:lle 16–69-vuotiaalle tamperelaiselle. Vastausprosentti oli 53,1 prosenttia, joten kyselyyn vastasi 1062 tamperelaista. Jälkimmäiseen, heinä-elokuussa 2000 lähetettyyn kyselyyn vastasi 1110 vastaajaa, joten vastausprosentti oli 55,5 prosenttia. Kesäaikaan tehdyn kyselyn vastausprosentteina näitä voitaneen pitää kohtuullisina. Ennen ja jälkeen -otoksien tulkittiin olevan toisistaan riippumattomia satunnaisotoksia. Satunnaistetut otannat tilattiin Väestörekisterikeskukselta.

Kyselylomakkeeseen otettiin pohjaksi poliisin tekemiä turvallisuustutkimuksia (ks. Korander 1994) ja Tampereen poliisin eri osastoilta saatiin kommentteja lomakkeen rakentamiseksi. Lomakkeen teimme Seppo Soine-Rajanummen kanssa yhdessä. Lomake rakentuu 7 osasta. Aluksi on saatekirje ja täyttöohjeet. Ensimmäisen kysymyskokonaisuuden otsikko ja sisältö oli: Tampereen keskustan käyttäjäprofiili (yksi sivun mitta). Toisessa kokonaisuudessa mitataan turvallisuuden kokemista Tampereen keskustassa (kaksi sivua). Kolmantena on uhriutuminen Tampereen keskustassa (yksi sivu). Neljäs kysymyspatteristo koskee käsityksiä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisestä Tampereen keskustassa (viisi sivua). Näihin kysymyksiin oli lisätty ensimmäiseen kysymyslomakkeeseen verrattuna viimeiseksi kysymys 30, jossa sai arvioida, tapahtuiko hankkeen johdosta muutoksia Tampereella. Viides kysymysosio sisälsi yleisiä väittämiä järjestyshäiriöistä, rikollisuudesta, alkoholista ja kasvatuksesta (kaksi sivua). Lopussa olivat taustatiedot ja avoin tila kommentteille (kaksi sivua).

Kato oli tyypilliseen tapaan hieman vino. Naiset olivat parin kolmen prosentin osuudella molemmissa kyselyissä yliedustettuina. Vastajien ikärakenteen puolesta 16–24-vuotiaat olivat hieman aliedustettuina, kun taas 37–59-vuotiaat hieman yliedustettuina varsinkin jälkimmäisessä kyselyssä. Ikäluokittaiset erot ennen–jälkeen-kyselyiden välillä eivät kuitenkaan olleet tilastollisesti merkitseviä (ristiintaulukon χ^2 -testi). Ammattiaseman vertailu oli Tampereen tietoihin verrattuna niin erilainen, ettei vertailu onnistunut. Vuokra- ja omistusasumisen sekä asumistapa- (kerrostalo/omakotitalo/rivitalo tai vastaava) jakaumat olivat yhteneväisiä verrattuna Tampereen demografisiin tilastoihin. Perhetyypin osalta aliedustettuina olivat vanhempien kanssa asuvat (7 % kyselyssä ja 14 % Tampereella). Yliedustettuja olivat aviopuolison ja lapsen/lasten kanssa asuvat (vuoden 1999 kyselyssä 25 % vastaajista ja vuoden 2000 kyselyssä 30 % vastaajista, kun ko. perhetyypiiä edustaa 20 % tamperelaisista). Kaksi alinta nettotuloluokkaa olivat aliedustettuna (0–3000 mk/kk ja 3000–5000 mk/kk) ja toiseksi ylin (7000–9000 mk/kk) yliedustettuna (noin 20 % vastaajista, 11 % tamperelaisista). Kyselyihin vastanneet verrattuna Tampereen demografisiin tietoihin löytyvät VSKP-raportin liitteistä 5 ja 6. (Korander & Soine-Rajanummi 2002, 472–476).

Vinoutunut kato on tyypillinen postikyselyissä. Nuoret ja alempiin sosiaali- ja tulokerroksiin kuuluvat miehet, jotka ovat poliisin kanssa tekemissä useammin kuin toiset, jättävät useimmin vastaamatta postikyselyissä. Koulutetut ja ylemmän sosiaaliluokan henkilöt vastaavat useimmin kyselyihin (Korander 1994; Heiskanen 2002). Alimmat ikä- ja tuloluokat ovat olleet projektin toimien kohteina esimerkiksi mitaten annettujen rangaistusvaatimusten ja rikesakkojen

saajia, kuten myöhemmin esitellään. Demografisten tietojen perusteella voidaan olettaa, että hanke sai yleisesti hieman myönteisemmän – siis kontrollimyönteisemmän – arvion, kuin jos vastaajajoukko olisi vastannut Tampereen demografista jakaumaa.

Toisena vastaajien kontrollimyönteisyyttä lisänneenä seikkana voidaan pitää tutkijoiden edustamaa instituutiota, Poliisiammattikorkeakoulua. Ahola (2000b, 66) kertoo kuvaavasta Schwarzin (1999) tutkimuksesta, jossa vaihdettiin yleisökyselyn kirjepohjaa. Sen mukaan, oliko kysymys painettu persoonallisuustutkimuslaitoksen vai sosiaalitutkimuslaitoksen kirjepohjille, vastaajat painottivat joko persoonallisuustekijöitä tai sosiaalisia tekijöitä. Poliisikehitys lisäänee yleisökyselyjen kontrollimyönteisyyttä. Kärkevimmillään poliisitahon – Poliisiammattikorkeakoulun – kyselyn tulkittiin sisältävän vastaamispakon, kun vastaajat kirjoittivat seuraavia huomioita vapaisiin tekstikenttiin: "Kysely oli varmasti tarpeellinen, mutta mielestäni siihen osallistuminen pitäisi olla vapaaehtoinen. Kysymykset olivat hyvin laadittu ja vastaaminen helppoa." Poliisi- ja kontrollimyönteisyys ilmaistiin myös seuraavasti: "Sopiihan kysellä jos siitä on apua. Tuntuuhan turvallisemmalta jos poliisi on näkyvillä."; "En yleensä pidä kyselyistä, mutta olen kyllä tyytyväinen poliisin toimintaan." Huumoriakin mahtui mukaan: "Jos en olisi palauttanut kyselyä, olisiko paikalle tullut karhukopla vai karhukirje??"

Kokeilun alku- ja loppukyselyyn sisällytetyt rikosuhrikysymykset: Kriminologiassa keskeisinä rikollisuuden määrän ja muutoksen mittareina pidetään uhrikyselyä, joilla saadaan selville piiloon jäävä eli sellainen rikollisuus, jota ei ilmoiteta poliisille (Heiskanen 2002). Niinpä tässäkin hankkeessa sisällytettiin yleisökyselyyn rikoksen uhriksi joutumiskysymyksiä. Rikoksantorjunnan hankkeen vaikuttavuuden ennen ja jälkeen mittauksen yhdet merkittävimmät muuttujat ovat rikoksen uhriksi joutumisen mittaustulokset. Juuri siksi oli erityisen kiusallista, että kansalaiskyselyn ennen ja jälkeen -uhrikysymysten vastauksiin liittyi useita ongelmia.⁹¹ Ensinnäkin osasta avovastauksia näki, että vastaaja ei ollut erottellut uhriksi joutumista, uhkailuksi joutumista ja häiriön näkemistä, kuten kysymyksissä oli tarkoitus eritellä. Toisaalta itselle ilmoitettu tapaus ei avovastauksen mukaan ollutkaan itselle tapahtunut tai se ei ollut tapahtunut vuoden sisällä tai Tampereen keskustassa, kuten oli tarkoitus. Kaiken kaikkiaan kokemusten määrä, laatu, kategoria ja tapahtuman aika jäivät pieneltä osalta vastaajia siis hieman epäselviksi. Toisaalta ei voida tietää varmaksi, käsittelevätkö uhrimittarikysymyksen annettu vastaus ja avovastaus aina samoja tapauksia.

Ennen ja jälkeen uhrikysymysten avovastauksista tehtiin analyysoiva luokittelu. Se löytyy VSKP-raportin liitteestä 14 *Rikoksen uhriksi joutuminen - avovastausten luokittelu* (sivut 496–497). Sen perusteella alkukyselyssä on loppukyselyä enemmän auki jääviä kohtia eli avovastauksesta ei voi aina päätellä esimerkiksi kuka oli uhri. Jos kuitenkin luotetaan vastaajiin ilman avovastauksesta vaadittua tarkennusta, on selvää, että uhriksi joutumisia oli jälkimmäisessä kyselyssä lähes kaksi kertaa vähemmän kuin aiemmassa (42 vs. 23 kpl.). Jos taas otetaan huomioon se, että vastaajan avovastauksesta voi päätellä, ettei hän itse ollut kuvatussa tapauksessa uhri tai se ei tapahtunut keskustassa, niin ero hieman pienenee. Koska näitä tapauksia oli 7 ennen-kyselyssä ja 3 jälkeen-kyselyssä, ero pienenee neljällä. Samassa suhteessa vähenee ero, jos jätetään laskuista pois ne vastaukset, joiden avovastauksissa ei käy ilmi riittävästi tietoja erilaisten luokitusten tekemiseen. Näiden huomioiminen poistaa tilastollisesti merkitsevän eron ennen ja jälkeen -kyselyjen välillä uhrikysymyksessä.

Epäselvyyksistä johtuen VSKP-raportissa otettiin kanta, että tulokset ovat vain suuntaa-antavia eikä sivun mittaista itsetäytettävää uhrikyselyä pidetty täysin onnistuneena uhriksi joutumisen mittarina. Samalla huomautettiin, että sama kritiikki pätee myös Rikoksantorjuntaneuvoston ruotsista kääntämään BRÅ:n (Paikallisen rikosutorjunnan ideakirja 2/2001) arviointioppaaseen ja sen esimerkkikyselylomakkeeseen, jossa paikallisia rikoksantorjunnan toimijoita opetetaan tekemään ennen ja jälkeen -rikosuhrikansalaiskyselyjä: *"Tämän tutkimuksen kokemusten perusteella on tarkkaan mietittävä, ovatko ideakirja no. 2:n sivulla 39 esitetyt kolme uhrikysymystä riittäviä ylittämään tässä käsitellyt metodiset ongelmat."* (VSKP-raportti, luku 4.2 Uhrinäkökulma, Korander 2002, 139.)

Yleisökyselyn tuloksille monitahoarviointitutkimuksessa laskettiin erillinen otannan luottamusvälitaulukko (ks. Korander & Soine-Rajanummi 2002, 87–88), jota käytettiin arvioitaessa kyselytulosten tilastollista merkitsevyyttä. Mielenkiintoiseksi sen tekee Jatkoartikkeli (4), jossa päätettiin käyttää toista testausmenetelmää. Tutkimuksen saatua arvostelua (ks. Takala 2006a; 2006b - kritiikkiä käsitellään luvun 5.3.1 loppuviitteissä), otettiin Jatkoartikkelissa (4) väljempi tulkinta uhrikysymyksiin, koska niiden merkitystä nostettiin kritiikissä tärkeämmäksi. Niinpä Jatkoartikkelissa (4) luottamusvälitarkastelun sijasta siirryttiin toiseen tilastolliseen tarkasteluun, kahden otoksen suhteellisen osuuden kaksisuuntaisen testaukseen.

VSKP-raportissa todettiin, että kokeilun alussa keskustassa ilmoitti kokeneensa väkivaltaa yhden tai useamman kerran vuoden aikana 3,4 ($\pm 1,1$) prosenttia vastaajista, kun luku vuoden jälkeisessä kyselyssä oli 1,9 ($\pm 1,1$) prosenttia. Suluissa esiintyy valitulla luottamusvälillä (90 prosentin todennäköisyydellä, ks. luku 4.1.1 Otannan luottamusvälistä) virhemarginaali 1,1, joka lasketaan molemmille otoksille (1999: N1062 ja 2000: N1110) erikseen (0,8–3,0 ja 2,3–4,5). Eroa ei siis lukujen välille syntynyt riittävästi, jotta voitaisiin todeta uhriutumisen vähentyneen, todettiin VSKP-monitahoarvioinnissa (Korander & Soine-Rajanummi & Sainio 2002, 87–88, 135). Jatkoartikkelissa 4 (sivut 252–253) otettiin käyttöön kahden otoksen suhteellisen osuuden kaksisuuntaisen testauksen tilastollinen merkitsevyys ja tilastollisen merkitsevyyden taso $p \leq 0,05$, ja saatiin tilastollisesti merkitsevä ero tai siis tarkasti ilmaistuna: *tilastollisesti melkein merkitsevä*. Muissa uhrikysymyksissä ei ollut testaustavan muutoksella eroa.⁹² Keskeinen ongelma niin yleisesti ennen–jälkeen-kyselyssä kuin siihen sisältyneissä uhrikysymyksissä oli, ettei Tampereen keskustan ulkopuolisia tapahtumia ja uhriksi joutumisia mitattu. Tähän palataan useaan kertaan.

Poliisihenkilöstölomakekysely (N300): Poliisihenkilöstökysely tuli tarpeelliseksi, kun sitä ennen tehdyissä poliisien teemahaastatteluissa oli tullut esiin varsin rajua kritiikkiä ja äärimielipiteitä hanketta ja poliisijohtoa kohtaan. Oli tarpeen selvittää, miten poliisikunnan mielipiteet jakautuivat. Yleisesti todettakoon, että haastatellut vaikuttivat kriittisemmiltä kuin lomakekyselyn tulokset keskimäärin lopulta antoivat ymmärtää. Kysely toimitettiin jokaiselle Tampereen poliisilaitoksen 300:lle poliisivirassa olevalle, joista 40 prosenttia vastasi. Sitä pidettiin riittävänä poliisikyselyssä, koska poliisihenkilöstöä pommitetaan jatkuvasti monenlaisilla kyselyillä. Lomake kehitettiin poliisihaastattelujen tulosten pohjalta ja siinä toteutettiin laadullisten ja määrällisten aineistojen yhdistämisen ideaa suunnittelusta analyysiin (ks. Lehto 1998). Erityisesti haastattelut toimivat lomakkeen alussa olleen kehystarinnan pohjana. Kyselylomaketta testattiin ja parannettiin 30:n poliisipäällystökurssi 5 opiskelijan avustuksella.

Kyselyn alkuun kehitettiin haastatteluista kehystarina nimeltään *Katuhistoriaa tamperelaisten poliisien ja asukkaiden silmin* (Kehystämisestä kyselyissä ks. Ahola 2000; Kehystämisestä haastatteluissa ks. Törrönen 2001). Virikekehys (Ahola 2000, 69) asetettiin, koska haastatteluissa poliisien todettiin tarkastelevan projektia lähes ainoastaan poliisin resurssiongelmien ja miehistöpulan näkökulmasta. Haastattelukommenteissa vähemmälle tuntuivat usein jäävän muut tärkeät näkökulmat, kuten rikostorjunnan, lainsäädännön ja kulttuurilliset kysymykset ja historiallisen kehityksen perspektiivit. Näissä teemoissa poliisien katutason asiantuntijanäkökulmaa pidettiin tutkimuksessa tärkeänä. Erityisesti alkoholin käytön, julkijuomisen ja nuorisokulttuurisen käytöksen muuttumisen arviointi saattaa saada varsin erilaisen tulkinnan, jos vastaaja arvioi niitä vain siitä näkökulmasta, miten vähän poliisilla on resursseja.

Lomake rakentuu seuraavasti. Aluksi on kahden sivun kehystarina otsikoltaan *Haastatellut kertovat: Katuhistoriaa tamperelaisten poliisien ja asukkaiden silmin*. Jokaiselle kysymyspatterille on varattu yksi sivu. Ensimmäiseksi kysytään mielipidettä ”katuhistoriallisista” muutoksista. Toiseksi eritellään kysymystä, millaisia muutoksia vuoden 1995 jälkeen eli julkijuomisen sallimisen seurauksena on tapahtunut poliisin työn suhteen. Kolmantena kysytään, tapahtuiko vastaajan mielestä Tampereen keskustassa muutoksia viimeisen vuoden aikana Viideltä saunaan, kuudelta putkaan -projektin johdosta. Neljäntenä tiedustellaan, mitä mieltä vastaaja on erilaisista väitteistä Viideltä saunaan, kuudelta putkaan -projektin johdosta. Viidentenä esitetään sivullinen väitteitä projektin jälkeisestä ajasta, poliisistrategioista ja lainsäädännöstä. Kuudennessa on sivu väitteitä projektin jälkeisestä ajasta ja alkoholi- ym. kysymyksistä. Vasta lopuksi ennen sivunmittaisia taustatietoja kysytään, että mikäli poliisi ei saa resursseja lisää, mihin Tampereen poliisitoiminnan resursseja pitäisi kohdistaa.

Poliisin tietoon tulleen rikollisuuden trendit Tampereen keskustassa ja sen ulkopuolella: Hankkeen kannalta keskeisiksi valitut Tampereen poliisin tietoon tulleet rikokset (RIKI-tietojärjestelmään kirjatut R-ilmoitukset) olivat pahoinpitelyjen, vahingontekojen, ryöstöjen, varkauksien ja huumausainerikosten määrät, jotka sisältävät lievät, törkeät ja yritykset kaikki taulukkokohtaisesti eriteltyinä. Luvut on jaoteltu VSKP-projektialueen, eli Tampereen keskustan, rikoksiin ja sen ulkopuolella tapahtuneisiin vuosittain (1993–1999) sekä projektiajan (1.8.1999–31.7.2000) ja vastaavien aiempien aikojen lukuihin. Osoitetietojen kirjaamispuutteiden johdosta käsitöitä tilastojen rakentamiseksi jouduttiin tekemään runsain mitoin. Keväällä 2001 luotettavuustarkastelun johdosta tilastot ajettiin sekä Tampereen rikostietopalvelusta saadusta että Tilastokeskuksen StatFin-internetpalveluaineistosta, joiden tulisi kuvata täsmälleen samoja trendejä – saahan Tilastokeskus RIKI-luvut juuri poliisilta. Aineistojen erot näkyivät taulukoista ja niiden syitä pohdittiin, mutta eri suuntiin osuvia eroja ei pystytty vakioimaan. Tämä luotettavuusongelma oli vain yksi useista.

Ensiartikkelissa (1) analysoin rikostilastojen lukuisia puutteita kriminaalipolitiikan tulostammina. VSKP-monitahoarviointiraportissa jatkan rikostilastojen monitahoisten luotettavuusongelmien analysointia (Korander 2002d). Erityisesti paikallisalueiden ja kuntien rikoskehitystrendien vertailussa tiedetään olevan lukuisia ylittämättömiä ongelmia – esimerkiksi kirjauksien kulttuurisia eroja ja vaihteluja (ks. myös Niemi & Sirén 1997). Koska rikosentorjunnan vaikuttavuusarvioinnilta kuitenkin odotetaan tai itse asiassa vaaditaan kirjattujen rikostilastojen analyysia erityisesti ennen–jälkeen-interventioasetelmassa, on tässäkin tutkimuksessa

pakko ollut tehdä rikostilastoanalyysija. Luottamusongelmiin yritettiin syventyä mahdollisimman hyvin, ja varsin vähäisiksi jääneistä muutoksista ei haluttu tehdä vahingossakaan ylitulkintoja. Niinpä ei ole ihmeellistä, että arviopäätösartikkelin 3 taustamateriaalissa eli rikostilastoanalyysiluvussa (Korander 2002c, 294) otan kannan, että korkeintaan hieman suuntaantavina voidaan pitää johtopäätöksissä toisia kehitystrendejä, mutta ei sen enempää.⁹³

Koska tutkijat saivat VSKP-raportista kritiikkiä, jossa käytettiin edellä mainittuja rikostilastoja hyväksi kritiikkiargumentteina, päätettiin jatkoartikkelissa ottaa jälleen – kuten rikosuhriskysymyksessäkin tehtiin – metodisesti väljempi tulkinta, mutta vaikuttavuusargumenteiltaan poleemisempi linja pahoinpitelyrikoksien kehittämisessä. Jatkoartikkelin (4) tilastotarkasteleluun otettiin tavalliset, lievät ja törkeät pahoinpitelyt sekä näiden yritykset sekä niiden jakautuminen tekopaikaltaan julkiseen tai yksityiseen tekopaikkaan niin Tampereen keskustassa, sen ulkopuolella kuin ympäröivissä kunnissa. Myös ikäluokittaiset pahoinpitelyluvut vertailualueineen laskettiin, mutta niissä ei esiintynyt huomioitavia eroja.

Jatkoartikkeliin 4 jouduttiin ottamaan kaksi tilastoaineistoa. Aiempi aineisto (1.8.1994 – 31.7.1999) on monitahoarvioinnissa (Korander 2002c, 289) oleva Tampereen poliisin tietokeskuksen aineisto ja jälkimmäinen (1.8.1999–31.7.2002) on Poliisin Intranet-tietojärjestelmästä (silloin nimeltään POTTI) myöhemmin ajettu aineisto. Tampereella ei ollut samalla tavalla ajettuna myöhempää aineistoa ja POTTIsta ei saanut ennen vuotta 1998 olevia lukuja. Ajalta, jossa aineistot ovat päällekkäisiä, mitattiin ajojen välisten erot (alle 5 %) niin pieniksi, että sillä ei tulkittu olevan merkitystä. Koska Jatkoartikkelissa (4) löytyy olennaista pohdintaa kyseisistä rikostrendianalyysistä, niin niitä ei ole järkevää toistaa tässä.

Poliisipartioiden tehtävärekisteri eli päivystyskeskus PÄIKE-luvut: Poliisipartioiden tehtävärekisteri on järjestyspoliisin kenttätehtävien tilastosta tärkein. Siitä pystytään laskemaan esimerkiksi partioiden tehtävilletuloaika siitä hetkestä, kun kansalainen on hätänumeroon soittanut. Poliisin hälytyskeskus eli päivystyskeskus jakoi hankeajaksi kansalaisten ilmoittamat tehtävät partioille. Järjestyspoliisitehtävät – niin kansalaisten ilmoittamat kuin partioiden oma-aloitteisesti suorittamat – kirjataan poliisin päivystyskeskuksen poliisin hälytystehtävärekisteriin, joka oli hankeajaksi nimeltään PÄIKE.

Monitahoarvioinnissa PÄIKE-luvuissa havaittiin lukuisia käsittämättömiä epäselvyyksiä, vaikka järjestelmän PÄIKE-SAS-tilastojen rakentamiseksi tein käsitöitä useita viikkoja aamusta iltaan (Korander 2002d). Esimerkiksi tehtäessä yhteenlaskuja tehtävämäärillä saatiin silmin nähden pieniä summia yhdistettäessä PÄIKE-SAS-ohjelmassa tehtäväluokkia verrattuna siihen, että päässä laskettiin yhteen halutut luvut. VSKP-raportin kirjoituksen aikaan virhelähteitä ei pystytty poistamaan. Toiseksi osoittautui mahdottomaksi saada järkevää vertailua aikaiseksi toisen vastaavan kokaisen kaupungin, Turun, kanssa, koska ilmeisesti kirjaamiskulttuurien eroavuuksien johdosta PÄIKE-koodien profiili oli niin erilainen, että vertailu päätettiin Jatkoartikkelissakin jättää tekemättä. VSKP-raportin aikaan järjestelmä oli tietoteknisesti merkkipohjainen, mutta Jatkoartikkelin (4) kirjoittamisen aikaan poliisi oli saanut käyttöönsä Windows-pohjaisen PÄIKE-SAS-tilastoanalyysiohjelman, jonka kanssa vastaavia epäselvyyksiä tilastojen tulostamisessa, rajaamisessa ja yhdistämisessä ja niistä syntyneistä päällekkäisyyksistä ei syntynyt. VSKP-raportin tulokset pakottivat toteamaan, että PÄIKE-

lukuista oli parempi olla päättelystä mitään, päinvastoin kuin myöhemmistä Windows-ajan lukuista Jatkoartikkelissa (4), jossa luvut nousevat merkittäviksi arvioitaessa esimerkiksi ongelmien siirtymishavaintoja.

Järjestyksenvalvonnan keskeisiksi mittareiksi valikoitiin neljä eri koodilukua: "tappelu, pahoinpitely", "päihtynyt henkilö", "häiriökäyttäytyminen" ja "kotihälytys". Näistä kolmesta ensimmäisestä muodostettiin tutkimustehtävää varten "ulkohäiriötehtävä" summamuuttuja, jolle määritettiin vertailuindeksi, johon tilastollista kehitystä verrattiin. Indeksillä 100 on vuosi ennen kokeilua eli syksy 1998 ja kevät 1999, koska aikaisempia tietoja ei ollut tilastoitu vertailukelpoisella tavalla. Kotihälytyskoodin alta löytyi vielä alakoodeja, joista perheväkivalta-tehtävät ja muut avustavat tehtävät jätettiin pois, koska hankkeeseen voitiin ajatella liittyvän lähimmin kaksi kotihälytysalakoodia: "päihtynyt häiriöksi" ja "meteli tms.". Näistä muodostettiin tilastolliseen vertailuun samaan tapaan "kotihälytyshäiriötehtävaindeksi". Molempien summamuuttujien kehitystä vertailtiin indekseihin laskemalla poliisipartioiden tehtävät Tampereella ja Tampereen 18 ympäristökunnassa sekä Länsi-Suomen läänissä ja viidessä muussa isossa kaupungissa. Tampereen ja ympäristökuntien tilastot ajettiin perjantai-, lauantai- ja sunnuntailuvuista, mutta analyysin työläyden johdosta läänin ja isojen kaupunkien luvut laskettiin koko viikon luvuista. Erikseen analysoitiin poliisipartioiden omaaloitteiset ulkohäiriötehtävät.

VSKP-suoritelomakkeet: Kokeiluun osallistuvien poliisiryhmien määrätettiin täyttävän hankkeen oma seurantalomake aina työvuoron lopussa (VSKP-liite 16, Korander & Soine-Rajanummi 2002, 497). Lomakkeeseen kirjattiin poliisipartiointiin osallistuneiden henkilöiden ja autojen määrät sekä erilaiset poliisitoimet, esimerkiksi R- ja S-ilmoitukset (rikos- ja muut sekalaisilmoitukset), rangaistusvaatimukset (sakot), rikesakot ja suulliset huomautukset, kiinniotetut, säilöön tai Paussiin laitetut, kotiin toimitetut, ravintolojen tarkastukset yms. (tilastoinnista ks. VSKP-liite 17, VSKP-lomakkeen jakaumamatriisi, Korander & Soine-Rajanummi 2002, 498-499).

Hankkeen oman lomakkeen kirjaamisessa arveltiin olevan suuriakin puutteita ja päällekkäisyyksiä. Tilastollisia vertailuja projektin muihin lukuihin päätettiin olla tekemättä, koska osa poliiseista epäili suuresti lukujen ja arviointien paikkansa pitävyyttä. Vertailuja aikaisempiin vuosiin tai muihin alueisiin ei voida tehdä, koska tällaista lomaketta ei ole ollut käytössä missään. Seurantalomakkeen lukujen yhteenvetoa pidettiin vain suuntaa-antavana ja kokoluokasta kertovana kuvaamassa poliisien määrää ja toimintaa hankkeessa. Mielenkiintoinen tulos on esimerkiksi suullisten huomautusten määrä, jota ei muulla tavoin tilastoida. Hankkeessa oli kirjattu vuoden aikana niitä annettua 1776 kappaletta. Aiheesta piirrettiin yksi kuvio, josta nähdään arvioidun miesmäärän ja annettujen rangaistusten arvio per viikonlopun päivä (kuvio 7.5., Korander 2002d, 303).

Rangaistusvaatimusten ja rikesakojen jakautuminen: Poliisin laskenut puuttumiskynnys merkitsi herkempää hallinnollisten seuraamusten antamista: yleisimmin suullista huomautusta, mutta myös kansankielessä sakkojen eli rangaistusvaatimusten (rv) ja rikesakojen (rs) herkempää kirjoittamista. RIKI-järjestelmään niistä ei ollut kirjattu osoitetietoja, joten keskustan ja ei-keskustan ero ei näy järjestelmästä, vaan ne on käytävä manuaalisesti käsin läpi.

VSKP-hankkeessa poliisi oli mapittanut projektiin osallistuneiden partioiden kaikki rangaistusvaatimus- ja rikesakkokopiot projektiajalta perjantai- ja lauantai-illoilta (1.8.1999–31.7.2000). Suurin osa poliisin tekemistä rv:sta ja rs:sta on liikennetapauksia, joista vain hankepartioiden jutut oli otettu mappiin. Tiedot kirjattiin (tutkimussihteeri Sari Heiskanen oman toimensa ohella) mapeista manuaalisesti, eikä aiempiin vuosiin voitu vertailla, koska vastaavaan käsityöhön ei ollut resursseja.

Yhteensä 1149 rangaistusvaatimusta ja rikesakkoa annettiin. Rikesakkoja niistä oli 92 kappaletta eli 8 prosenttia. Kolme keskeisintä syytä olivat päihdyttävän aineen nauttiminen yleisellä paikalla (334), nuorena henkilönä tehty alkoholijuomien hallussapito (346) ja virtsaaminen yleisellä paikalla (230). Myös liikenne rikkomuksista annettuja sakkoja oli kirjattu VSKP-hankkeeseen kuuluvien partioiden tehtäviksi 157 kappaletta. Sakkoja jaettiin eniten täysikäisille, mutta nuoria heistäkin oli suurin osa. VSKP:n sakkopakautuma kertoo kontrollin kohdistuneen nuoriin: sakonsaajista 38 prosenttia oli alaikäisiä, 66 prosenttia alle 22-vuotiaita ja alle 25-vuotiaita 80 prosenttia. Suurin osa sakoista jaettiin Tampereen keskustassa. Sakkotiedot antavat tukea monelle johtopäätökselle siitä, mitä hankkeessa tapahtui.

Nuorten humalajuominen ennen ja jälkeen hankkeen – KTK- ja NTTT-aineistot: Kuten eri media-analyyseissä (Soine-Rajanummi & Korander 2002a; Törrönen 2002) pohjalta pystyttiin Jatkoartikkelin suomenkielisestä pohja-artikkelissa (Korander & Törrönen 2004) todistamaan, niin Tampereen hankkeen vilkasta paikallisjulkisuutta hallitsivat poliisijohdon, poliitikkojen ja toimittajien määritelmät nollatoleranssista.⁹⁴ Myös kaikki muut aineistot todistavat, että niin ikään kenttätason todellisuudessa hankkeesta oli tullut raittiusliike, jonka päätavoitteeksi oli muodostunut nuorten julkijuomisen ja siihen liittyvien haittojen hillitseminen eri keinoin. Näiden mittariksi keksittiin Jatkoarviointiartikkelin (4) vanha vakiintunut suomalainen nuorison hyvinvoinnin aikasarja-analyysi, Stakesin (nykyään THL) hallinnoima Kouluterveyskysely.

Kouluterveyskysely (KTK) tuottaa vertailukelpoisella menetelmällä tietoa alueellisista, paikallisista ja koulukohtaisista muutostrendeistä nuorten terveydessä, terveystottumuksissa ja koulukokemuksissa (Luopa ym. 2001). Lukuisten vaihtuvien osallistujakoulujen johdosta se ei sovi valtakunnalliseen kehitystrendien tarkasteluun, johon taas Nuorten terveystapatutkimus (NTTT) on kehitetty (Lintonen 2002; 2001; Rimpelä A. ym. 2002). Huhtikuussa 1999 ja 2001 toteutetut kouluterveyskyselyt osuivat varsin mainiosti nollatoleranssikokeilun (elokuusta 1999 heinäkuuhun 2000) ennen ja jälkeen -mittareiksi. Kouluterveyskyselyyn vastasivat Tampereen ja Pirkanmaan peruskoulun 8- ja 9-luokkalaiset sekä lukioiden 1- ja 2-luokkalaiset. KTK:sta analysoitiin seuraavat kysymykset: Niiden määrä, jotka joivat tosi humalaan vähintään kerran kuussa. Toisaalta kysytään eri luokissa, missä olit silloin kun viimeksi joit alkoholia. Kolmanneksi tarkastellaan kysymystä hyväksytkö sinä seuraavat asiat - humala kerran viikossa. Ja lopulta: tietävätkö vanhempasi missä vietät perjantai- ja lauantai-iltasi.⁹⁵

Alkoholimyryktystilastot: Nuorten juomisen muuttumisen tarkasteluun hankittiin artikkelia varten tilastoja Tampereen alkoholimyryktyksistä, koska poliisit epäilivät näiden lisääntyneen (Korander 2002b, 232). Tampereen ja Pirkanmaan luvut saatiin noilta vuosilta TAYS:sta (Ti-

lastokoodit: T51 = alkoholin myrkyvaikutukset; Y91 = alkoholimyrkytys). Vaikka vuosittaisvaihtelu on suurta, niin silti nämä luvut⁹⁶ tukivat empiirisiä havaintoja nuorten humalahaikuisen alkoholin käytön lisääntymisestä. Alkoholikulutustutkimuksissa on todettu, että yleisen kulutuksen kasvaessa voidaan haittojen arvioida kasvavan samassa suhteessa (Karlsson ym. 2009). Nuorten tosihumalajuomisen määrän lisääntyessä Tampereella oli oletettavaa, että alkoholimyrkytystenkin määrä nuorten osalta kasvaa.

4.2.2 Laadulliset aineistot: Kentän ääni

Alkuperäisen tutkimusasetelman mukaan laadullisia aineistoja ei ollut tarkoitus kerätä lainkaan. Jotta päästiin lähemmäksi totuutta prosessista ja mekanismista eli siitä "mitä todella tapahtui, kenelle, missä ja miksi", kerättiin ja analysoitiin uudessa tutkimusasetelmassa lopulta varsin monipuolinen laadullinen aineisto haastatteleamalla yli 80 henkilöä. Kaikki laadulliset haastatteluaineistot kerättiin monitahoarviointiin jo Tampereen kokeilun aikana, mutta ne kaikki analysoitiin kahteen otteeseen: ensin VSKP-monitahoarviointikirjan (2002) osatutkimuksissa, yhteenvetäen ne kirjoittamaani Arviopäätösartikkeliin (3) ja sen jälkeen Vastuuta ja vapautta -kirjan tutkimushankkeessa, jossa Moraalisääätelyartikkelin (5) pohja tehtiin (Korander & Törrönen 2004). Jälkimmäisellä kerralla minä analysoin kaikki haastattelut Moraalisäätelyartikkelin (5) toisen kirjoittajan, Jukka Törrösen, kanssa. Monitahoarvioinnissa aineistojen analyysi jakautui useamman tutkijan kesken, lähinnä niin, että ne jotka kirjoittivat kyseisiä aineistoja koskevat osatutkimukset, analysoivat myös otsikon mukaiset haastatteluaineistot. Myös haastatteluja ja niiden litterointeja toteuttivat useat tutkijat ja tutkimusapulaiset.

Poliisihenkilöstön haastattelu (n13): Poliisahaastateltaviksi valittiin VSKP-hankkeessa eri tavoin mukana olleita järjestyspoliisin edustajia. Haastatteluissa oli mukana hälytyskeskuspäivystäjä, järjestyspoliisitehtävänsä ohella aluevastaavina toimivia lähipoliiseja, kolme oli ylikonstaapelia ja yksi haastateltavista oli nainen. Haastattelut tehtiin vuonna 2000 kesäkuussa Tampereen poliisilaitoksella (Korander 2004, 212–214). Haastattelijoina toimivat Seppo Soine-Rajanummi ja tutkimusapulainen Anu Kelasalmi. Haastattelut tehtiin neutraaliksi tilaksi katsotussa neuvotteluhuoneessa. Kaikki haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin. Haastattelut kestivät puolesta tunnista tuntiin. Haastateltavien iät vaihtelivat 25 ja 55 vuoden välillä suhteellisen tasaisesti, kuten työkokemuksen pituus 3 ja 30 vuoden välillä.

Haastattelujen analyysin tein minä ja kirjoitin kyseisen Poliisinäkökulma-luvun, jossa raportoitiin myös poliisille tehty lomakekysely. Haastatteluaineiston analyysissa VSKP-raportissa eriteltiin "faktanäkökulmia", mutta analysoitiin myös poliisikulttuurisia puhetapoja. Moraalisäätelyartikkelissa (5) erityisesti seuraavat kysymykset olivat keskeisiä: Millaisena koit VSKP-hankkeen käynnistymisen elokuussa 1999? Muuttuiko työnkuvasi hankkeen myötä? Kuinka sinä, työyhteisösi ja poliisilaitos ottivat hankkeen vastaan? Millainen vaikutus hankkeella oli häiriökäyttäytymiseen? Mitä ajattelet hankkeesta nyt? Teemaluettelo löytyy VSKP-liitteestä 13, Tampereen poliisahaastatteluteemat (Korander & Soine-Rajanummi 2002, 493).

Sosiaaliasema Paussin henkilökunnan haastattelut (n5): Paussi on Tampereen poliisitalon yhteydessä toimiva nuorten sosiaalityö- ja selviämisasema. Paussiin nuoret tulevat joko omaehtoisesti tai viranomaisten ohjaamina. Poliisin ja Paussin yhteistyö tiivistyi VSKP-

hankkeessa. Paussin henkilökunnasta kolme miestä ja kaksi naista haastateltiin kesäkuussa 2000 (Soine-Rajanummi & Korander 2002b, 172–174). Heiltä kysyttiin esimerkiksi seuraavia kysymyksiä: Miten olitte mukana nollatoleranssihankkeen perustamisessa? Kertoisitko tapahtumista, työtilanteista, onnistumista, vaikeuksista, joita hankkeen aikana on tullut eteen. Tekisitkö hankkeessa jotakin toisin, jos saisit uuden mahdollisuuden?

Monitahoarvioinnissa mukana olivat myös evankelis-luterilaisen kirkon nuorisotyöprojekti Saappaan kahden vapaaehtoisten haastattelut sekä sähköpostikeskustelu kahden Tampereen etsivän nuorisotyön tekijän kanssa sekä SPR:n TeamCity-vapaaehtoisprojektityöntekijän puhelinhaastattelu. Nämä aineiston keruut ja analyysit VSKP-monitahoarviointiraporttiin toteutti Seppo Soine-Rajanummi (2002b). Näitä ei otettu Moraalisäätelyartikkelin (5) analyysiin mukaan, koska niissä osaksi erilaisten toteutusmenetelmien johdosta kysymyksenasettelu ei ollut yhtä monipuolinen kuin sosiaalityöntekijöiden haastatteluissa. Heidän relevantit huomionsa ja kokemuksensa otettiin tukemaan muita haastatteluilla ja aineistoilla saatuja tuloksia monitahoarviointiin ja Arviopäätösartikkeliin (3).

Nuorisohaastattelut (n53): Nuorten 12–18-vuotiaiden haastattelut koottiin touko–kesäkuun vaihteessa 2000. Nuoria haastateltiin yhteensä 53, joista tyttöjä oli 27 ja poikia 26. Vain kolme heistä oli täysikäistä. Nuoret haastateltiin nuorten suosimissa paikoissa Tampereen kaduilla, puistoissa, ostoskeskuksissa, keskustorin ympäristössä sekä Paussin tiloissa (ks. VSKP-liite 19, Tutkimuksessa tehdyt nuorten haastattelut, Korander & Soine-Rajanummi 2002, 501). Haastattelutilanteita oli yhteensä 23, joista yksilöhaastatteluja oli 5 ja loput 2–5 nuoren ryhmähaastatteluja. Kestoltaan haastattelutilanteet vaihtelivat 10 minuutista 45 minuuttiin. Haastatteluista 17 nauhoitettiin ja loput 6 kirjattiin paperille haastattelun aikana tai välittömästi sen jälkeen. Erityisesti nauhoitetuissa ja litteroiduissa haastatteluissa pystyttiin toteuttamaan teemahaastattelun ideaa, jota ei siis aivan kaikissa haastatteluissa mm. niiden lyhyden johdosta onnistuttu toteuttamaan (ks. VSKP-liite 18, Nuorten teemahaastattelurunko, Korander & Soine-Rajanummi 2002, 500). Lyhyys taas saattoi johtua kadulla tapahtuneen haastattelun häiriytyttyä. Lyhyistäkin "gallup"-haastatteluista katsottiin olleen hyötyä, koska niissä keskityttiin keskeisiin kysymyksiin ja ne oli toteutettu nuorten ehdoilla, heille ominaisessa ympäristössä tässä ja nyt -periaatteella. Keskeisiä aiheita olivat VSKP-hankkeeseen liittyvät teemat, nuorten viikonloppukäyttäytyminen ja alkoholin käyttöön liittyvät seikat sekä mielipiteet ja kokemukset poliisien, sosiaalityön ja vapaaehtoisten toteuttamasta hankkeesta.

VSKP-raportin luvussa Nuorten näkökulma (Laapio, Korander, Kelasalmi ja Soine-Rajanummi 2002, 324–327) aineisto ja menetelmä esitellään laajemmin. Siinä arvioidaan esimerkiksi, että haastatteluihin saatiin mukaan monenlaisia nuoria: "Kiltin näköisiä perhetyttöjä ja -poikia", joille koulunkäynti ja harrastukset ovat etusijalla samoin kuin 'kriminalisoitumiskiarteeseen' joutumassa olevia nuoria, jotka ovat jo selkeästi olleet astumassa 'aikuisten ja luvattomaan maailmaan'." Haastattelut toteuttivat kaksi nuorta aikuista, tutkimussihteeri Sari Heiskanen ja tutkimusapulainen Anu Kelasalmi.

Eräs keskeinen puute ilmeni haastateltavia hankittaessa. Poliisilaitoksen yhteydessä olevan sosiaaliasema Paussin, jota "nuorisoputkanakin" pidetään, henkilökunnan avulla saatiin 41 yhteystietoa nuorilta, jotka olivat olleet Paussin asiakkaita. Kaikkiin näihin otettiin yhteyttä

puhelimella, mutta vain neljä suostui haastatteluun (Laapio ym. 2002, 326). Nuorten kokeuksista ja näkemyksistä ei ehkä saatu tästä johtuen niin monipuolista kuvaa. Nuorten haastatteluja analysoivassa luvussa (Laapio ym. 2002, 339) totesimmekin kadosta: "Todennäköisesti suurin osa Paussiin joutuneista nuorista kokivat sen hävettävänä, koska suurin osa (n. 90 %) kieltäytyi haastatteluista."

Aikuisten haastattelut (n10): Ensimmäisessä kansalaiskyselyssä yhdelletoista sellaiselle aikuiselle, jotka ensinnäkin olivat ilmoittaneet suostumuksensa kansalaiskyselyssä, että voisivat osallistua jatko haastatteluun ja toiseksi ilmoittaneet siinä liikkuvansa usein Tampereen keskustassa iltaisin, oli lähetetty kirje ilmoittautua haastatteluun. Yksi pyydytyistä ei tullut haastatteluun, joten niihin osallistui viisi naista ja viisi miestä. Haastattelut toteutti tutkija Seppo Soine-Rajanummi yhdessä tutkimusapulaisen Reija Taihan kanssa 30.5–7.6.2000 välisenä aikana Tampereen yliopiston hallintotieteen laitoksella, Pinnissä. Miehet edustivat ikäluokkaa 45–26 vuotta ja naiset vastaavasti 18–26 vuotta (VSKP, liite 7, Korander & Soine-Rajanummi 2002, 477). Haastattelut nauhoitettiin ja litteroitiin.

On huomautettava, että Moraalisääätelyartikkeliin (5), jossa oli olennaista alaikäisten ja nuorten aikuisten välinen erottelu, tehtiin hieman VSKP-artikkeleista eroava jako analyysivaiheessa. Tällöin kahden 45-vuotiaan miehen haastattelu jätettiin kokonaan pois, yhden 17-vuotiaan haastattelu siirrettiin nuorten haastatteluksi ja nuorten kaksi 18-vuotiaan haastattelua otettiin nuorten aikuisten haastatteluiksi. Näin yhdeksän nuoren aikuisen eli 18–31-vuotiaiden sukupuoli- ja ikäjakauma oli tasaisempi. Tämä oli mahdollista, koska Moraalisäätelyartikkelissa (5) nuorten (n53) ja nuorten aikuisten (n9) haastatteluja käsiteltiin ja analysoitiin osaksi yhtä aikaa, sillä niiden haastatteluteemat olivat pitkälti päällekkäisiä. Molemmilta ryhmittä kysyttiin seuraavantapaisia kysymyksiä: Mitä tiedät VSKP-hankkeesta? Onko kotona, koulussa tai kavereiden kesken puhuttu asiasta? Ketkä mielestäsi aiheuttavat keskustassa häiriötä? Onko hankkeella ollut vaikutusta käyttäytymiseesi keskustassa? Onko turvallisuuden tunne lisääntynyt tai vähentynyt kaduilla? (Kansalaishaastattelujen teemat, Korander & Soine-Rajanummi 2002, n478 ja VSKP-liite 18. Nuorten teemahaastattelurunko, Korander & Soine-Rajanummi 2002, 500.)

Näiden kaikkien lisäksi VSKP-hankeraporttiin tehtiin laadullinen analyysi kansalaiskyselyn avovastauksista (ks. Laapio ym. 2002). Toisaalta hanketta koskeva media-aineisto kerättiin talteen ja analysoitiin laadullisesti VSKP-raportin medialukuun (Soine-Rajanummi & Korander 2002a).

4.2.3 Kansainvälisen kirjallisuuden analyysistä

Ensiartikkeliin 1 vuonna 1998 yritin hankkia ja käydä läpi tällöin kaiken mahdollisen New Yorkin "ihmeestä" kirjoitetun. Jälkikäteen arvioiden onnistuin tässä melko hyvin, koska en juuri ole törmännyt kuin pariin siihen mennessä tehtyyn tutkimukseen, joka ei ollut silloin käytössäni. Yksikään näistä ei tuonut uutta tietoa, joka olisi artikkelini argumentteja muuttanut. Nyt 15 vuoden aikana on julkaistu paljon uutta tutkimusta New Yorkista ja siihen liittyvistä rikostorjunnallista ja poliisitoiminnan strategioista sekä ylipäättänsä kriminologista tutkimusta.

Olen etsinyt kansainvälisistä tieteellisen kirjallisuuden tietokannoista broken windows- ja zero tolerance- ja quality of life policing -hakusanoilla relevanttia kirjallisuutta tunnetuista kriminologian tiedelehdistä. Usein näihin hakusanoihin on voinut liittää crime prevention- ja policing -hakusanat. Keskeisin kirjallisuuden etsintä ja laadunvarmistus syntyi kuitenkin "lumipallometodin" avulla eli tutustuen kirjojen ja artikkelien kautta siihen, mihin niissä viitataan ja mitä niistä kerrotaan ja etsien käsiini kaiken relevantin viitatus. Luonnollisesti tietyille lähteille kasautui lukuisia osumia näin, mutta sehän vain todisti niiden merkityksestä.

En voi mitenkään väittää tehneeni täydellistä systemaattista kirjallisuuskatsausta ja -analyysia. Tavoitteenani on ollut saada kirjallisuudesta kokonaiskuva eri näkökulmista, joista rikottuja ikkunoita, nollatoleranssia ja New Yorkin tapausta on tutkittu. Yksi tärkeä näkökulma on syntynyt luontevasti siitä, että rikottujen ikkunoiden kirjoittajat (Wilson & Kelling 1982) ovat markkinoineet sloganiaan teoriana tai vähintään hypoteesina, johon he ovat löytäneet kirjallisuudesta (Skogan 1990) ja New Yorkin tapauksesta verifioinnin jo 1990-luvun puoliväliin mennessä (Kelling & Coles 1996). Tällöin näiden kirjojen tarkempi analyysi on perusteltua ratkaistaessa väitettä, verifioituuko hypoteesi ja millaisia kansalaisyhteiskunnallisia ja kriminaalipoliittisia näkemyksiä se kantaa (ks. esim. Skolnick & Bayley 1986; Matthews 1992; Crawford 1998). Samalla käydään läpi, kestääkö se erityisesti 90-luvun ja aiempaan tutkimukseen pohjautuvassa evidence based -meta-arvioinneissa (Sherman ym. 2002).

Kun New Yorkin ihme oli lopulta lyönyt läpi, voidaan sanoa, että rikottujen ikkunoiden hypoteesi tuntui verifioituneen mediassa niin hyvin, ettei kaikessa kriminologisessaan kirjallisuudessa toisinaan muistettu tai välitetty muistaa sitä, ettei kyseistä hypoteesia ole verifioitu. Seikkaa pidetään itsestään selvänä, notorisena tosiasiana, vaikka se on kaikkea muuta. Maailmankuuluiksi tulleet pormestari Giuliani ja poliisipäälliköt Bratton ja Maple käyttivät tilaisuutta hyväkseen ja julkaisivat bestsellereiksi muodostuneet sankarielämäkerrat New Yorkin ihmeentekijöinä. Muun muassa seuraavien kriminologien ja poliisitutkijoiden kirjoitukset ovat olleet tärkeitä joitakin keskeisiä ja nimekkäimpiä mainitakseni: Benjamin Bowling (1998; 1999), Adam Crawford (1997; 1998), David Dixon (2005), John Eck (2002), David Garland (2001), Bernard Harcourt (1998; 2001; Harcourt & Ludwig 2006), Roger Hopkins Burke (1998), Martin Innes (1999; 2004), Tim Newburn (2002; 2010; Jones & Newburn 2002a; 2002b), Peter Manning (2001), Nick Tilley (2001, Hodgkinson & Tilley 2011), Loic Wacquant (2008; 2009a; 2009b), David Weisburd (Weisburd & Eck 2004; Braga & Weisburd 2012; Telep & Weisburd 2012) ja Jock Young (1999). Näiden kirjoittajien teoksissa on empiirisiä tutkimuksia, aikalaisanalyysijä ja kommentaareja. Itse asiassa viime vuosien englanninkielisistä perinteistä rikollisuuden torjuntaa ja poliisia koskevista kriminologisista teoksista on vaikea löytää kirjoituksia, joissa ei mainita nollatoleranssia tai sen teoriapohjaksi katsottua rikottujen ikkunoiden teesiä. Tässä tutkimuksessa kyseinen keskustelu ja poliisipolitiikan tuloksia käsittelevä tutkimuskirjallisuus kootaan olennaisilta osin yhteen.

Vain nimenomaan kriittiseen tarkasteluun keskittyneet, yhtäältä rikoksantorjunnan evidence based -arvointigenreen liittyneet tutkimukset sekä tutkimukset, joissa osattiin asettaa New York laajempaan kriminologiseen teoriaan, kansalliseen, kansainväliseen ja historialliseen kontekstiin enää muistuttivat rikottujen ikkunoiden teesin verifioimattomuudesta ja New Yorkin historiallis-poliittisista tapahtumista. Jälkimmäiseen kuuluu paljon aikalaisanalyttistä kirjal-

lisuutta, mutta myös osuvaa kriminaalipoliittista analyysia. Kaikkia näitä tutkimuksia olen pyrkinyt keräämään mukaan aivan viime aikoihin saakka, jotta olen saanut mahdollisimman hyvin päivitettyä Ensiartikkelia (1) erityisesti tutkimustehtävien kahdesta näkökulmasta: poliisin järjestyksen valvonnan vaikutusten sekä moraalisaatelyn näkökulmasta. Seuraavaan alalukuun olen tehnyt analyysin Suomen poliisilakkotutkimuksen yhteismittallistamisen epäonnistumisesta kansainvälisessä rikosentorjuntameta-arviossa.

4.2.4 Meta-analyysien ja koeasetelmien havaituista rajoitteista

Realistisen arviointitutkimuksen metodologian näkökulma pakottaa ottamaan esiin koeasetelman ja meta-analyysin näyttöön perustavan ihanteen ongelmia. Yksittäisiä New Yorkin ja ylipäätään Yhdysvaltojen rikosten määrän laskun tilastotutkimuksia on syntynyt parin vuosikymmenen aikana kuin sieniä sateella. Globaalin rikosromahduksen tarkastelussa on käytetty eri rikoslajeja koskevia tilastoja. Samalla on koottu useita systemaattisia kirjallisuusanalyysija ja meta-arviointia tutkimuksista. Meta-arviot ovat helpottaneet kirjallisuuden tarkastelua ja jäsentämistä. Samalla olen joutunut tutustumaan näiden analyysien puutteisiin. Tähän katson tarpeelliseksi ottaa esiin kaksi esimerkkiä ja lopuksi pohtia tähänkin tutkimukseen liittyvää ongelmaa tutkimusten arvottamisesta, jota Suomen keskeiset kriminologit pitävät tieteellisesti kovimpana tutkimustapana, ja joita kootaan meta-arvioinneissa (ks. Kivivuori 2008, 286).

Meta-arvio-ongelmista puhuttaessa on tuotava esiin Optulan Poliisilakko-tutkimus (Takala 1979). Se on otettu todisteeksi edellä mainitussa – ehkä maailman kuuluisimmassa – kriminologian Evidence-Based Crime Prevention -meta-arviossa (Sherman ym. 2002), jossa sitä tulkitaan virheellisesti. Rikosentorjunnan meta-arviossa pohtiessaan poliisien määrän merkitystä Sherman & Eck (2002, 302–303) laskevat poliisilakot luonnollisiksi koeasetelmiksi. Eri maista kerättyjen poliisilakkojen luonnollisten koeasetelmien yhteenveto todistaa heille, että "crime rates skyrocket instantly". Näin väitetään tapahtuneen Suomessakin. *Suomen vuoden 1976 poliisilakosta* he jatkavat, että juuri "Strongest design is the Makinen and Takala (1980) study of crime in Helsinki before and during a police strike. The Helsinki measures included systematic observation accounts of fights in public places, as well as emergency room admissions for assault-related injuries. Both measures rose substantially during the strike despite severe winter weather." (Em. 302.) Sama esitetään taulukossa, jossa Suomen poliisilakko on kohdassa "Effects of no police at all" (em. 303), vaikka Suomessa neljännes poliiseista ei ollut lakossa eli mm. päällystö, rikospoliisi sekä valtakunnalliset yksiköt KRP ja SUPO. Lisäksi todetaan, että "Police strike, major increase in violent and property crime."

Ensinnäkin on mielenkiintoista, että meta-arviossa vedotaan tutkijoiden systemaattiseen havainnointiin selvän lisääntymisen osoituksena, kun Poliisilakko-tutkimuksessa Takala (1979, 153) harmitteli, etteivät he havainneet muutosta ja päätyi seuraavaan johtopäätökseen: "Eihän tällainen vakavahko, vammoihin johtava väkivalta ole sillä tavoin näkyvää, että arkihavainnoin voisi nähdä sen muutokset. Mitä yön hämärissä syrjäkujilla ja porttikäytävissä tapahtuu nähdään vain satunnaisesti." Toisaalta meta-arvion rikosluvut "skyrocket instantly" -lausuma ei voinut tulla Mäkisen ja Takalan vuoden 1980 artikkelin maltillisesta yhteenvedosta, vaan voisi olla johdettu lauseesta: "There were a total of 16 homicides or attempted homicides in

Finland during the strike, 50 % more than could be expected." (Em. 1980, 99.) Kirjoittajat korostavat syystä: "Nevertheless, the number of homicides during the strike is high, but the relationship between the police strike and the number of homicides is not clear on the basis of the data." (Em.)

Tässä tuntuu olevan "lost in translation" -ongelma, kun alkuperäisessä raportissa kirjoitetaan kirjoitusvirheineen: "Joka tapuksessa henkirikosten määrä lakon aikana on tavallista korkeampi, noin kaksi kertaa se, mitä olisi voinut odottaa. Korkean määrän ja poliisilakon yhteyden selvittäminen edellyttäisi kuitenkin ratkaisevasti monipuolisempaa aineistoa kuin tässä käytetyt rikosilmoitusten lyhyet tapauskuvaukset." (Takala 1979, 148.) Seitsemän tapausta oli ryppysakkitappoja, kaksi perheen sisäistä, kaksi mustasukkaisuustapausta ja lopuista "on vaikea saada tarkempaa selkoa." (Em. 147.) Henkirikoksista 12 tapahtui asunnossa, kaksi saunassa ja vain kaksi tapausta paikassa, jossa järjestyspoliisi olisi voinut olla valvomassa tai riittävän lähellä mennäksensä väliin, nuorisotalon pihassa ja kadulla (em. 146–148). Tapauksista kerrottiin viipymättä tehdyn ilmoitus poliisille, eikä rikospoliisi ollut lakossa ja ylipäättänsä neljännes poliiseista ei ollut lakossa. Jos tapauksilla spekuloidaisiin, niin edellisten tietojen perusteella voisi olla todennäköisintä, ettei poliisilakolla tai ainakaan järjestyspoliisin katuvalvonnan vähentymisellä voinut juuri olla tekemistä näiden ikävien surmien kanssa – korkeintaan kahdessa tapauksessa. Asiaa ei tosin tiedetä. Ratkaisevinta on se, että tutkijat tekevät selväksi alkuperäisessä raportissa, ettei suppea aineisto anna mahdollisuutta osoittaa kausaalisuutta surmien ja lakon välillä.

Toiseksi tapaturma-asemalle (yllä emergency room) tuotujen potilastilastotkaan eivät ole aivan yksiselitteisiä rikosraketkehitykselle. Jukka-Pekka Takala (1988) tekee tämän saman huomion Poliisilakko-tutkimuksesta (Takala 1979). Takala (1988, 33) kirjoittaa, että "Järjestyksenpidon haitat saattoivat lisääntyä: tutkijat havaitsivat merkkejä siitä, että vartijat pahoinpitelivät ihmisiä, joita ei saatu pois sen illan kierrosta, kun heitä ei voitu viedä putkaan." Poliisilakko tutkimuksessa sivulla 233 kerrotaan Helsingin Sanomien kirjoittaneen neljästä tapauksesta, jossa vartijoiden toimesta tehtyjä pahoinpitelyjä tutkitaan. Samassa jutussa vartijat kertovat myös aiempina päivinä tapahtuneen samaa ja Optulan havainnointitutkijat taas todistivat yhden tapauksen HS:n ilmestymispäivänä. Tässä kuitataan siis jo lukuisia havaittuja vartijoiden tekemiä pahoinpitelyjä ja ottaan huomioon, että niille tuskin haluttiin silminnäkijöitä, voi kyseessä olla tyypillinen kriminologinen "jäävuoren huippu", vaikka arveltaisiinkin, että lakko vähensi pahoinpideltyjen mahdollisuuksia päätyä tapaturma-asemalle. Poliisihan ei sinne heitä kuskannut ainakaan samaan tapaan kuin normaalisti, mutta sairaankuljetus toimi normaalisti. Lisäksi oli havaintoja vartijoiden kyynelkaasun käytöstä.

Näitä havaintoja ei huomioida Poliisilakko-tutkimuksen tulosten yhteenvedoissa (Takala 1979). Takala, J-P. (1988, 33) kirjoittaa: "Töölön tapaturma-asemalla oli lakkoviikkoina 22 prosenttia enemmän väkivaltatapauksia kuin vertailukausina, mikä arkipäivänä merkitsi suunnilleen yhtä ja viikonlopun päivinä kahta kolmea lisätapausta." Lakko kesti 17 päivää ja tapauksia oli noin 19 lisää. Huomiot lukuisista vartijoiden tekemistä pahoinpitelyistä voisi kuitenkin selittää poliisilakon aikana pääasiassa ulkotiloissa tapahtuneiden pahoinpitelyjen määrän lievän lisääntymisen. Rikokset eivät siis lisääntyneet raketin lailla, mutta niin poliisilakko kuin meta-arvion tulokset voisivat olla paljon mielenkiintoisemmat vartijoista tehtyjen ha-

vaintojen perusteella. Ongelmien lisääntymisen syiksi paljastui siis kaksi seikkaa. Ensinnäkin ongelmaväkeä "ei saatu pois sen illan kierrosta" eli poliisilla on paremmat välineet sekä valtuudet, putkatilat ja säilöönotto-oikeudet. Vartijoilla ei näitä – tämänkin tutkimuksen mukaan – vahvoja järjestyksen ylläpidon instituutioita ollut. Toiseksi järjestyksen ylläpidon ongelmana ja pahoinpitelyjen lisääntymisen syyinä näyttivät merkittävältä osin olevan mielivaltaiset, väkivaltaiset, luvattomin keinoin toimineet ja ilmeisen taitamattomat järjestyksen ylläpitäjät. Tällä näytöllä poliisilakko osoittaisi, että poliisi on turvallisempi ja professionaalisempi järjestyksen valvoja kuin kuka tahansa järjestyksen ylläpitoon repäisty – ehkä väkivaltaisiin voimakeinoihin innostunut tai ajautunut – järjestyksenvalvoja.

Toinen ongelma, jonka meta-analyysejä lukiessani havaitsin, on seuraavanlainen. Eräässä tässäkin työssä viitatussa systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa ja kirjallisuudesta tehdyssä meta-analyysissä (Braga & Weisburd 2012, 332–333) kehutaan kerätyn ensin 2473 artikkelin tiivistelmää, joista 91 kelpuutettiin lähempään läpikäyntiin. Lopulta, kun koe- ja kvasikoeasetelmakriiterit ratkaisivat, mitkä itse artikkeleihin kelpuutetaan, jäi jäljelle 11 artikkelia. Kun tarkastellaan, kenen tutkimuksia rajaukseen sisältyi, huomataan, että näissä yhdessätoista tutkimuksessa toinen kirjoittajista (Braga) on vastaava tutkija kolmessa ja sama tapahtuu kahdelle muulle tutkijalle – MacGarrell ja Corsaro – niin että joku näistä kolmesta on jossakin seitsemässä tutkimuksesta 11:stä (ks. lista Braga & Weisburd 2012, 332–333). Vaikka siis luvut aloitettiin vakuuttavasti 2473:sta ja 91:stä, niin kyseisen laajan meta-analyysin alkuperäisten artikkeleiden takaa tuntuu löytyvän kourallinen pienen piirin tutkijoita. Omat tutkimukset ja muutamien kollegoiden tekstit meta-analyysissä ja ei ajane meta-analyysin tarkoituksiperiä. Ehkä tarkoituksena on juuri osoittaa, että vain he itse tekevät näiden tutkimuskysymysten kanssa oikein asioita ja vajaat 2500 muuta väärin, mikä vaikuttaa liioittelulta, kun otsikko on niinkin laaja kuin kohdistettujen ennalta estävien strategioiden vaikutukset rikostorjunnassa (em.). Olisi mielenkiintoista tietää, miten edes 91 tutkimuksesta muut 80 vertautuvat tuloksiltaan valittuihin. Toinen mielenkiintoinen seikka kyseisessä tutkimuksessa on se, että tilanretorjunnan Akilleen kantapään merkitystä korostetaan, niin että displacementin tutkimukseen on kiinnitetty erityisestä huomiota valittaessa tutkimuksia meta-analyysiin. Lopulta kuitenkin vain 3:ssa tutkimuksessa 11:stä on asiaa mitattu tai asiaan on edes jotenkin otettu kantaa. (Braga & Weisburd 2012, 335–340.)

Nämä kaksi anekdootilta vaikuttavaa esimerkkiä kertovat hyvin vaikeasta ongelmasta. Ne vaativat tämän tutkimuksen kontekstissa nostamaan esiin vakavamminkin *ongelmallisuuden hyvien käytäntöjen vaikuttavuusnäytön meta-arvioinneissa*, joihin on nousemassa kasvava usko niin kriminologiassa kuin muuallakin. Erityisen mielenkiintoista on tarkastella asiaa koeasetelman lähtökuopista, lääketieteessä. Tom Erik Arnkil, Jaakko Seikkula ja Robert Arnkil (2005) analysoivat, että näyttöön perustuvat hyvät käytännöt uskotaan uudeksi pelastukseksi tieteellisellä tutkimuksella ohjattavalle politiikalle ja käytännölle. Käytänteet kerätään meta-arvioinneilla ”tapauskirjastoiksi” tai ”tapauspankeiksi.” Ajattelussa on monta ongelmaa: millä voidaan osoittaa jokin toimivaksi käytännöksi, miten siirtää käytäntö toiseen kontekstiin ja lopulta, mikä on käytäntöjen kestävyys. He toteavat, että joissain psykiatrian tieteellisissä lehdissä on ryhdytty julkaisemaan lähes pelkästään koeasetelmilla tehtyjä tutkimuksia. He tunnustavat, että tutkimusasetelmissa on tietysti tehtävä rajauksia ja pelkistyksiä, jotta löyde-

tään selittäviä eroja. Todellisena vaarana he näkevät, että ”vahvasti yksinkertaistavat asetelmat valikoivat tutkimuksen piiriin vain sellaisia käytäntöjä, joissa hoidettava ongelma määritellään yksiselitteisesti – esimerkiksi biologisena sairautena.” (Arnkil ym. 2005, 642.) He näkevät, että satunnaistetuilla kokeilla on paikkansa vain paikallisen käytäntöyhteisön oppimisen tukena erityistapauksissa, joissa jonkin pelkistetyn tekniikan yksisuuntaista vaikutusta voidaan mitata.

Arnkilin ja kumppanien mukaan (2005, 640) ”kysymyksessä on viime kädessä aina jotain paikallista ja sitä soveltaa jokin *käytäntöyhteisö*” (korostus alkuperäisessä) ja tämän yhteisön tieto on merkittävältä osin hiljaista tietoa. Ilmitieto on heidän mukaansa jäävuoren huippu, eikä hyvää käytäntöä voida irroittaa yhteyksistään. (Em.) ”*Täydellistä näyttömenetelmää ei ole olemassa*, mutta näyttökoulukuntien heikkoudet ja vahvuudet voivat täydentää toisiaan.” (Arnkil ym. 2005, 640.) Arnkil ja kumppanit vaativat yksittäisten asetelmien sijaan enemmänkin *menetelmämatriisia*, monipuolisia lähestymistapoja hyvien käytäntöjen todentamiseen, levittämiseen ja jatkuvuuden turvaamiseen kuin vain yhden näkökulman valottavaa tutkimuspositiota. Monitahoarviointi saa näin kannatusta.

Tämän tutkimuksen perusteella yhdyin edelliseen sekä Warpeniukseen (2006, 157), joka pitää paikallisprojektien sisällöllistä moninaisuutta ja mittauksia aivan liian pulmallisina meta-arvioiteihin. Projektit toteutetaan väistämättä hyvin eri tavoin eri kohteissa eri ihmisille eri aikoina. Projektien toimintakeinot, interventiotyypit ja kohderyhmät vaihtelevat. Tutkimusasetelmat, seuranta-ajat, metodit ja mitatut muuttujat muodostuvat helposti yhteismitattomiksi. ”Näistä syistä projektiarviointien tulokset eivät kartu, vaikka projekteja ja projektiarviointeja onkin runsaasti.” (Warpenius 2006, 157.) Tehtyäni tämän tutkimuksen ja luettuani useita meta-arviointeja, epäily niitä kohtaan on kasvanut. Silti niillä on merkittävää arvoa ja itsekin tukeudun Yhdysvaltojen tapauksen analyysissä niihin, koska rikotut ikkunat -hypoteesin verifiointi-falsifiointiin ne sopivat parhaiten. On kuitenkin epäselvää, miten projektien yhteismitallistaminen on saatu meta-arvioiteihin onnistumaan. Esimerkiksi suuren määrän poliisitutkimusta luettuani olen sitä mieltä, että ”nämä toimivat” -näyttötieto POP- ja hot spot -poliisitaktiikoista on rajallisesti hyödyllinen. Problem Oriented Policing (POP) voi tarkoittaa lähes mitä tahansa, missä ongelmia ratkaisee poliisi lähes miten tahansa. Hot spot policing -taktiikkaa on käytetty, kunhan kohde vain on riittävän rajattu. Tämäkin tutkimus sopii haluttaessa molempiin määritelmiin.

5 Empiiriset tulokset Tampereelta

Aiemmin luvussa 2 tutustuttiin arviointitutkimuksen historiallisiin paradigmakäännöksiin. Tässä luvussa kerrotaan, kuinka vastaavat kuviot käytiin lävitse tämän tutkimuksen tutkijan ja tutkijoiden opettellessa arviointitutkimuksen tekoa. Näistä kumpuava pohdinta on osa Tampereella tehdyn arviointitutkimuksen tuloksia. Hanketta arvioitiin uusilla näkökulmilla ja aineistoilla uudelleen Jatkoartikkelissa (4) ja toisaalta hanketta tarkasteltiin hallintavallan tutkimuksen näkökulmasta, moraalisäätelynäkökulmasta, joka tehtiin Moraalisäätelyartikkelissa (5). Luvussa vastataan tutkimustehtävän kysymyksiin Tampereen tapauksen arviointitutkimusten ja moraalisäätelyanalyysin tuloksista. Empiiriset tutkimustulokset Tampereen tapauksesta esitellään ja vedetään yhteen tässä luvussa ja niitä pohditaan uudelleen.

5.1 Suomen kurissa olematon järjestysongelma

Riitta Jallinoja (2006, 122) analysoi nuorten, lasten ja perheiden pahoinvoinnin moraalipaniikkia vuosituhaten vaihteen mediassa ja julkisuudessa. Oli tapahtunut familistinen käänne julkisessa diskurssissa, jossa kontrollin lisäämisvaatimukset perheitä, lapsia ja nuoria kohtaan lisääntyivät merkittävästi (em. 239–253). Jo 1990-luvulla merkittävästi lisääntynyt nuoria koskeva väkivaltarikosuutisointi (Alvesalo & Korander 2000; Kivivuori ym. 2002; Smolej 2010), yksittäisten henkikirikostapausten nostattamat moraalipaniikit (Aitamurto 2005) ja vapautunut alkoholipolitiikka (Karlsson 2009) loivat sosiaalisen tilauksen vastata nollatoleranssin globaaliin haasteeseen kansainväliseen tyyliin (Harrikari 2008, 22)⁹⁷ Suomessakin. Lisäksi lapsiin, nuoriin ja lapsiperheisiin kohdistuneesta kontrollin koventumisesta on empiiristä näyttöä 2000-luvulta (ks. Kivivuori 2006; Strandell & Forsberg 2005; Saarikkomäki 2010).

Huolestusta herättävä katujen ongelma nostettiin esiin mediassa 1990-luvun loppupuoliskolla. Ilmiö on vuosikymmeniä vanha, mutta nyt alkoholipolitiikan liberalisoituessa EU:n myötä ja familistisen käänteen pyörteessä se nousi jälleen otsikoihin: kaduilla juopottelevat teinit. Artikkeleissa Arviojohdatusartikkeli (2) ja Moraalisäätelyartikkeli (5) kuvataan, kuinka nuorten julkijuominen 90-luvun loppupuoliskolla muodostui sellaiseksi ongelmaksi, että siihen ladattiin verrattain paljon poliitikkojen, viranomaisten ja median aikaa ja energiaa. Julkisessa keskustelussa (esim. HS:ssa) kysyttiin, miksei Suomen poliisi ryhdy ratkaisemaan ongelmaa samoilla toimilla, jotka ovat New Yorkissa osoittautuneet toimiviksi.

Yleistä julkista huolta ja toleranssin laskua 90-luvun loppupuolella kuvaavat kansanedustajien lapsia ja nuoria koskevat kysymykset, aloitteet ja keskustelut, joissa rikosteema erottui tunnusomaiseksi ja varsin hallitsevaksi piirteeksi – esimerkiksi nuorison kontrollin kiristystä suunniteltiin rikosvastuun ikärajan laskemisella (Harrikari 2008, 52–56, 141–163). Toleranssin muutos 1990-luvun puolenvälin jälkeen kytkeytyy muutokseen, jossa Harrikari (2008, 93–94) näkee ”Konservatiivisen vastaiskun” -selitysmallin sopivan ajanjaksoon 1995–2002. Huoli ja pelko lapsista ja nuorista oli erityisesti konservatiivipoliitikkojen johdolla laajentunut lähes koko eduskuntaan.⁹⁸

Suomen muutamissa poliisikihlakunnissa ilmoitettiin enemmän tai vähemmän suurella äänellä, että nyt otetaan käyttöön nollatoleranssi. Tampereen poliisi järjestyspoliisipäällikkönsä Ari

Sarjasen johdolla vastasi julkiseen haasteeseen kertomalla, että Tampereen keskustassa kokeillaan nollatoleranssia arvioinnin alaisena.⁹⁹ Tämän tutkimuksen alkuperäisartikkeleista kaksi (2 ja 3) on osa tuota mainittua monitahoarviointitutkimusraporttia. Tampereen poliisi julkisti Aamulehdessä vuosien 1998 ja 1999 vaihteessa aloittavansa seuraavana keväänä vuoden kestävästä kokeilusta.¹⁰⁰ Tavoite oli tehdä nollatoleranssilla Tampereen keskustan kaduista turvallisempia ja yleisöstä poliisiinsa tyytyväisempää. Hankesuunnitelmassa viitattiin New Yorkin malliin, jossa häiriökäytökseen puuttumalla uskottiin voitavan vähentää myös vakavaa rikollisuutta, erityisesti väkivaltaa. Erot New Yorkiin tehtiin selviksi. Henkilöstölisäystä ei ollut mahdollista saada samassa suhteessa kuten NYPD:n 7000–12000 (luku vaihtelee lähteiden mukaan) vakituista konstaapelia entisten noin 30000 poliisin lisäksi. Päinvastoin kuin New Yorkissa Tampereella sidottiin alusta saakka arviointitutkimus mittaamaan projektin vaikuttavuutta.

5.2 Arviointiprosessi ja paradigmakäännökset oppimisprosessina ja tuloksina

Arviointitutkimuksen historian pääkäännteet, joihin tutustuttiin luvussa 2.1, voidaan nähdä tämän tutkimuksen empiirisen arviointisisuuden vaiheiden kanssa kiusallisen samankaltaisena analogiana. Samalla se oli tekijöilleen ja erityisesti tutkimushankkeen vetäjälle, minulle, tahaton mutta väistämätön oppimisprosessi. Tampereen arvioinnissa lähdettiin liikkeelle kevyellä puolikokeellisella tutkimusasetelmalla, jossa haluttiin kokeilla ennen ja jälkeen –mittauksella rajatulla maantieteellisellä alueella tehtyä poliisikontrolli-interventiota. Rahaa oletettiin tutkimushankkeessa kuluvan varsin vähän, koska erilaiset tilastotiedot koalueelta ja sen ympäristöstä ja vertailukunnista arveltiin saatavan helposti valmiina tutkimuskäyttöön poliisilta ja terveysviranomaisilta. Vain ennen ja jälkeen intervention tehdyn kansalaiskyselyn tuloihin laskettiin menevän hieman rahaa puolen vuoden projektitutkijan palkkakauden lisäksi (ks. tarkemmin VSKP-liite 1, Korander & Soine-Rajanummi 2002, 439-444).

Kritiikki laboratorio-olosuhteita kohtaan todentui hankkeessa pian monella tavoin. Kokeilusahan haluttiin verrata kahta aluetta, toiminnan kohdealuetta keskustaa sen ulkopuoliseen vertailualueeseen. Oletukset olosuhteiden stabiiliudesta ja kontrolloitavista tekijöistä osoittautuivat naiiveiksi. Projektin kohdealueelta kaupungin keskustasta kohderyhmäksi muodostuneiden nuorisoryhmien epäiltiin siirtyneen vertailualueelle, keskustan ulkopuolelle ja jopa naapurikuntiin – tai tarkemmin sanottuna he jäivät muualle, kotikonnuilleen. Laboratorion "testihiirot" karkasivat ja ainakin osaksi sekoittuivat vertailuryhmän "hiirien häkkeihin ja sokkeloihin". Vastaavaa poliisin järjestyksenvalvonnan tiukennuksen aiheuttamaa siirtymisongelmaa on Suomessa Alkoholipolitiikka-lehdessä pohdittu jo aiemmin J-P. Takalan (1988, 32) toimesta: "Järjestyshäiriöt ja rikokset saattavat osittain siirtyä toisiin paikkoihin, toisiin ajankohtiin ja toisenlaisiin muotoihin, mitkä tekijät voitaisiin havaita vasta pidemmän ajan kuluessa ja laajemmalla maantieteellisellä alueella." Siitä huolimatta kotiläksyjä ei ollut tehty riittävästi eikä tätä seurausta osattu ennakoida. Toisen opetuksen oli kirjannut Reino Sirén Poliisilakko-tutkimukseen, jossa hän kertoo Helsingin järjestyspoliisin Järjestys-74-operaatiosta, poliiseille tutummin operaatio "Rupurallista", jossa "häiriöalttiiseen ainekseen" järjestyspoliisin säilönnötojen kaksinkertaistaminen tehoi: "tehostetun valvonnan jatkuessa tämä joukko kävi varovaiseksi ja vetäytyi pois julkisilta paikoilta." (Takala 1979, 143.)

Kiusallisinta tilanteessa oli se, että lehdistö, osa kansalaisista ja ohjelman kenttätöntekijät tuntuivat olevan perillä tästä seurauksesta, mutta tutkimuksen tekijöillä ei ollut alkuperäisen kvasikokeellisen asetelman avulla juurikaan mahdollisuuksia saada tietoa siitä, mitä tutkimuskohteessa tapahtui. Tutkijat jäivät sekä laajentuneen laboratorion että etukäteishypoteesiinsa sidottuna "mustan laatikon" ulkopuolelle. Laadullisen aineiston puutteen lisäksi tämä johtui siitä, että alkuperäisen suunnitelman mukaisia tilastolähteitä ei ollut sellaisena käytettävissä kuin oli annettu ymmärtää. Laboratoriossa ei siis ollut sellaisia mittalaitteita kuin ulkopuolelta tulleet tutkijat olivat suunnitelmavaiheessa uskoneet olevan. Poliisin tilastoihin oli kirjattu niin puutteellisesti mm. rikosten tapahtumapaikkoja, ettei niitä voitu käyttää hyväksi oletetulla tavalla ja riittävällä tarkkuudella. Osoittautui, ettei terveystieteellisillä ole sellaisia tilastoja, joista voitaisiin erotella luotettavasti väkivallan uhriksi joutuneiden määrä onnettomuuksissa vammautuneista. Tässä on huomautettava Holmilan ja kumppaneiden (2009) soveltamasta ideasta. Kansainvälisissä tutkimuksissa alkoholitutkijat käyttävät surrogaattimittaria mittaamaan alueellisten ehkäisyprojektien tuloksia. Viikonloppuyönä myöhään tapaturmahoittoon tulleiden alle 45-vuotiaiden naimattomien miesten lukumäärää pidetään osuvimpana indikaattorina väkivallan vähenemisessä (Holmila ym. 2009, 93). Koska emme tällaista tutkimustulosta ja metodologiaa tunnaneet, emme osanneet sitä käyttää.¹⁰¹

Ennen ja jälkeen -kyselyssä ei osattu ennakoita asetelmamuutosta eli nuorten siirtymistä pois kohdealueelta ja ainakin osaksi vertailualueille. Niinpä kokeilun alkukyselyssä oli kysytty kansalaisten uhriksi joutumisesta ja muita kokemuksia vain kaupungin keskusta-alueella. Jotta tutkimuksessa pystyttiin kiertämään alkuperäisen kokeellisen asetelman ja epäonnistuneiden mittarien ja puutteellisten aineistojen aiheuttamat karikat ja selvittämään, mitä todella tapahtui, oli tehtävä poliittinen, kvalitatiivinen ja konstruktivinen käänne. Toisin sanoen ryhdyttiin avaamaan mustaa laatikkoa eri tavoin. Tutkimuksen osalliset otettiin subjekteina mukaan.

Osallisten subjektiivisten kokemusten ja näkemysten mukaan tuonnilla pyrittiin asetelmaa laajentamaan ja näkökulmia lisäämään. Myös ympäröivää yhteiskunnallista kontekstia pyrittiin analysoimaan. Kun kootaan yhteen nämä eri lähestymistavat (toiminnan tulosten selvittäminen koeasetelman tapaan, asiakkaiden ja osallisten näkökulma ja kontekstin analyysi), huomataan, että tällä tutkimuksella on yhteisiä piirteitä Pawsonin ja Tilley'n (1997) realistisen arviointitutkimuksen kanssa. Todettakoon, että kuten tiukat positivistit ja konstruktivistit ovat todenneet, tutkimuksen lähtökohtana ymmärretään tieteen tekemisenkin olevan havaintojen ja tulkintojen tekoa.¹⁰² Tätä ongelmaa (ja esimerkiksi havaintojen ja tulkintojen teon päällekkäisyyden siis "kaikissa havainnoissamme on teoriaa tai toisinpäin" ongelmia) ei kuitenkaan ole tarpeellista jäädä pohtimaan, vaan käsillä olevien tutkimusongelmien selvittämiseksi on mentävä eteenpäin.

Tutkimuksen "konstruktiivisessa käänneessä" haastateltiin hankkeen "liukuhihnätöntekijöitä" eli poliiseja, sosiaali- ja nuorisotyöntekijöitä sekä heidän toimiensa kohteita, nuorten edustajia. Heidän kaikkien havaintoja ja arvioita käytettiin hyödyksi sekä arvioitaessa sitä, mitä hankkeessa tapahtui ja mitä seurauksia sillä oli, mutta myös sitä, oliko hankkeesta hyötyä. Monitahoarvioinnissa haastatteluja käytettiin sekä diskurssina että kuvauksina todellisuudesta, faktanäkökulmina. Tässä vaiheessa tuli esiin ohjelmien (sisä)poliittinen todellisuus, seurasi "hankkeen sisäisen politisoitumisen" jakso.

Yhtäkkiä me tutkijat saimme lehdestä lukea, että Tampereen poliisilaitos on niin suurissa taloudellisissa vaikeuksissa, että hanketta uhkaa sen lopettaminen kesken. Kulissien takaa paljastui, että paikallinen poliisien ammattiyhdistys oli jättänyt uhkavaatimuksen vetäytyä hankkeesta, jos poliisihenkilöstö joutuu lomautusten ja muiden taloudellisten leikkausten kohteeksi. Esimerkiksi kaikki määräaikaiset konstaapelit, jotka vanhan perinteen mukaan olivat voineet odottaa koeajalta vakinaistamista, irtisanottaisiin eli heidän virkamääräyksiään ei jatketaisi. Samalla epäiltiin hankkeen olevan yksi taloudellisen ahdingon syypäistä. Esitetty syyte osoittautui jotakuinkin väärinymmärrykseksi. Metaforisesti "liukuhihnatyöntekijät" tai "laboratoriohiirille hoitoja antavat" kokivat olevansa selkä seinää vasten ja ryhtyivät kapinaasetelmaan, niin että hankkeesta tuli osaksi syntipukki sekä työtaisteluväline. Neuvottelujen jälkeen hanke kuitenkin vietiin loppuun saakka kunnialla.

Todellisuuden sosiaalisen konstruktion mahdollisuudet kokeellisen tutkimusasetelman avulla ilmenivät tutkimuksen tekijöille varsin kiusallisesti. Jos olisi pysytty tiukasti alkuperäisessä kokeellisessa hypoteesin testauksen tutkimusasetelmassa, olisi tutkimuksen tulokseksi saattanut konstruoida varsin erilainen kuva kuin mitä uusilla aineistoilla ja tutkimusasetelmalla monitahoarvioinnilla tulokseksi saatiin. Olisi ehkä voitu todeta vain, että hypoteesi verifioitui, koska kaupungin keskusta rauhoittui. Näin olisi käynyt, jos ei olisi yritetty ylittää kokeellisen tutkimusasetelman perusongelmaa eli yhtäältä kontekstin pois sulkemista (ks. Rajavaara 1999, 49) ja toisaalta avata mekanismien mustaa laatikkoa. Tapahtuneiden selvittämiseksi valittiin pidempi tie, monitahoarviointitutkimus, eikä silmiä suljettu laboratorioasetelman heikkouksilta. Tällöin tulivat pluralistista tutkimusta koskevat vaatimukset laajempien prosessi- ja vastaanotto- ja mekanismianalysointeineen esille. Tutkimus veikin aikaa ja rahaa tietysti eri tavoin kuin alun perin oli suunniteltu. Yksi tulos tästä tutkimuksesta onkin se, että sillä helpolla kokeellisella asetelmalla, nopealla aikataululla ja pienellä rahasummalla, joka alun perin tutkimukseen oli varattu, ei olisi pystytty vastaamaan nykyaikaisen pluralistisen monitahoarviointitutkimuksen haasteisiin. Kärjistetysti pienellä rahasummalla ja nopealla raportoinnilla olisi saatettu saada esiin *puolitotuus eli yksinään emävalhe*: projekti toimi tavoitteiden mukaan kohdealueella loistavasti.

Projektityhteiskunnan käänköpuoli -kirjassa Sulkunen (2006, 33) toteaa aikalaisanalyttisessä hengessä, kuinka uuden hallintoajattelun (NPM) projektityhteiskunnassa ammattitutkijoita kaivataan enää pelkän vaikuttavuuden arviointiin eikä muuta yhteiskunnallista tutkimusta katsota tarvittavan. Näin oli käydä tässäkin hankkeessa: Kun uudessa hallintoajattelun projektityhteiskunnassa "kiinnostuksen kohteena eivät ole käyttäytymisen syyt tai edes toimenpiteiden vaikutuksen mekanismit vaan pragmaattisesti pelkästään toimintavaihtoehtojen vaikuttavuus, ei myöskään tarvita erikseen alkoholiongelmien, nuorisokulttuurin tai poikkeavan käyttäytymisen tutkimusta, vaan taitavia arviointitutkijoita, jotka kykenevät joustavasti siirtymään substanssialueelta toiselle." (Em.) Juuri rikoksentorjuntaprojektin vaikuttavuuden pikaisesta arvioinnista kehkeytyi tämä tutkimushanke. Poliisiammattikorkeakoulun erikoistutkijana sain vielä tuolloin käyttää aikaani akateemisen vapauden etiikalla. Kun arviointitutkimuksen tulokset vaikutuksista olivat niin yllättäviä, niin juuri mekanismit alkoivat kiinnostaa tutkijaa, joka halusi ymmärtää miksi tapahtui, mitä tapahtui ja siksi päätin lähteä etsimään syitä. Niinpä oli syvennyttävä kirjaimellisesti alkoholitutkimuksen, nuorisokulttuuritutkimuksen ja

poikkeavuuden katukontrollin eli poliisitutkimuksen perustutkimuksellisiin kysymyksiin. Sulkusen (2006) varoitus nykyajan tutkijoiden projektitodellisuudesta, jossa rahoitusta saa vain vaikuttavuusarvion pikaiseen tekemiseen melkein toteutui.

Pluralistisen monitahoarvioinnin ongelma moninaisuuden lisäksi on se, keskitytäänkö riittävästi oikeisiin kysymyksiin. Viime vuosikymmenenä vahvistuneen what works -uuspositivistisen koulukunnan asettamat vaatimukset osoittautuivat tutkimusprosessin loppupuolella tiukemmiksi kuin oli uskottu. Suomalaistenkin kriminaali- ja sosiaalipoliittisten ohjelmapoliitikkojen ja tutkijoiden keskuudesta löytyy vahva niin kokeellisen kausaaliasetelman kuin tiukan poliisikontrollin toimivuuteen uskova oikeus- ja yhteiskuntatieteellinen kannattajakuntansa. Monitahoarviointiraportin (Korander & Soine-Rajanummi 2002) julkistamisen jälkeen saatiin kuulla kritiikkiä siitä, etteivät esitetyt todisteet ja analyysit riitä näyttöön siitä, mitä kokeilun seurauksena oli tapahtunut (ks. esim. Laitinen & Aromaa 2005, 111). Nämä tulivat tietooni vain sähköpostien ja muiden kuulopuheiden ja keskustelujen kautta ja julkistettiin vasta myöhemmin Haaste-lehdessä (Takala 2006a; 2006b). Seuraavan alaluvun loppuviitteissä käsitellen keskeiset kritiikissä esitetyt väitteet.

Kritiikissä vaadittiin enemmän ja "kovempaa dataa" ja esitettiin väitteitä, että kontrolli toimi ja keskustan rauhoittuminen ei ollut tapahtunut ympäröivien alueiden kustannuksella. Onnecseni monitahoarviointitutkimusraportin julkaisemisen jälkeen oli mahdollista saada uusia paikkansa pitävämpiä kvantitatiivisia mittausvälineitä ja tilastoja käyttöön ja niiden avulla pystyttiin Jatkoartikkelissa (4) vastaamaan vielä kerran kvantitatiivisiin kysymyksiin siitä, miten erilaisten ilmiöiden määrät olivat kokeilun aikana muuttuneet. Kriitikoiden vaatimuksesta jouduttiin siis yhä uudelleen palaamaan tiukemmin kvasikokeelliseen hypoteesin testausasetelmaan. Samalla yhtäältä etsittiin ja löydettiin toisenlaisia hypoteeseja ja kausaalitulintoja kuin mitä alkuperäinen hypoteesiasetelma (siirtymis/korvautumishypoteesit) ja toisaalta tarkasteltiin uudestaan (mm. moraalisisäätelyn näkökulmasta) toimijoiden ja kohteiden toiminnan kokemuksia ja näkemyksiä hankkeesta (Moraalisäätelyartikkeli [5]). Arviointiprosessista muodostui kaiken kaikkiaan yksi keskeinen osa arvioinnin tulosta: tutkimusnäkökulmia, metodeja ja aineistoja oli hankittava yhä lisää totuudennälän tyydyttämiseksi.

5.3 Hankkeen uudelleen arvioinnin tulokset

5.3.1 Tilannetorjunnan tulokset

Tässä nollatoleranssihankkeen tuloksia tarkastellaan erityisesti Jatkoartikkelin (4) ja seuraavassa luvussa Moraalisäätelyartikkelin (5) argumentointien avulla. Näissä artikkeleissa oli käytössä viimeisimmät aineistot ja niissä kokeilun tulosten analysoinnit olivat jalostetuimmassa muodossa. Näihin tuloksiin sisältyy muidenkin alkuperäisartikkelien (2–3) havaintoja ja analyysyjä, vaikka niihin ei erikseen joka kohdassa ole katsottu tarpeelliseksi viitata.

Jatkoartikkeli (4) -nimitys tulee siitä, että artikkelissa tarkasteltiin pitävätkö monitahoarviointitutkimuksen tulokset paikkansa uusien aineistojen ja analyysien valossa. Monitahoarvioinnin keskeinen väitehan oli se, että projektin johdosta Tampereen keskusta siistiytyi ja rauhoit-

tui, mutta nuoret ja häiriöt siirtyivät toisaalle ja ongelmat ja erityisesti nuorten humalajuominen piiloutuivat.¹⁰³ Jatkoartikkelissa (4) muutosten kovariaatioita tarkasteltiin eri muuttujilla. Toiseksi tästä kvasikokeellisesta (ks. Toivonen 1999) kovariaation tarkastelumallista edettiin etsimään generoivaa mekanismia. Jatkoartikkelissa etsittiin vastauksia myös siihen, miksi väitetty muutos tapahtui.

Nollatoleranssikontrollin kohdistamisen tiettyyn aikaan ja paikkaan voitiin katsoa kuuluvan rikoksen tilannetorjunta- ja rutiiniaktiiviteettiajatteluun (ks. Felson 1994). Siinä oletetaan, että rikoksen todennäköisyys tapahtua jossain tietyssä ajassa ja paikassa on suurempi kuin muualla. Motivoituneille rikoksentekeijöille on siis olemassa vain rajattu määrä vaihtoehtoisia rikoksentekekohteita, -aikoja ja -paikkoja, ja kun niitä kontrolloidaan riittävän tehokkaasti, vähenee rikosten määrä. Artikkelin kvantitatiivisen osuuden tutkimustehtävä oli kysyä, toimiko tilannetorjunta- eli rutiiniaktiiviteettilähestymistapa Tampereen tapauksessa ja levisivätkö sen hyödyt myös kohdealueen ulkopuolelle vai osoittautuiko maantieteellinen korvautuminen eli kielteinen siirtyminen tilannetorjunnan akilleenkantapääksi nuorten julkijuomiseen kohdistuneessa hankkeessa.

Artikkelin aineistona käytettiin kokeilun alussa ja lopussa tehtyjä kansalaiskyselyjä uhriky-symyksineen, Kouluterveyskyselyjen (KTK; Luopa ym. 2001) ja Nuorten terveystapakyselyjen (NTTT; Lintonen 2002; 2001; Rimpelä A. ym. 2002) tuloksia ennen ja jälkeen hankkeen sekä poliisitehtävä- ja pahoinpitelytilastoja. Eri aineistojen ja niistä tehtyjen tulkintojen katsottiin tukevan yhteneväisesti väitteitä, että keskusta näytti rauhoittuneen, mutta ongelmat vaikuttivat siirtyneen ja osaksi piiloutuneen.

Toiseksi tutkimustehtäväksi otettiin sen ratkaiseminen, miksi nollatoleranssikokeilun aikana nuorten tosihumalajuominen ei kansallisen kehityksen mukaisesti vähentynyt vaan osaksi lisääntyi. Tähän tutkimuskysymyksen aseteluun oli vaikuttanut artikkelin KTK-aineistossa huomattu ilmiö, että lukiolaisten humalajuominen oli hankeaikana Tampereella lisääntynyt. Erityisesti tähän kiinnitettiin huomiota Haaste-lehdessä, jossa arvosteltiin saatuja tuloksia (Takala 2006a; 2006b). Kriittikissä muun muassa epäiltiin KTK-kyselyjen luotettavuutta, mutta KTK-tutkijoilta pyydytyssä selvityksessä ei havaittu ongelmia, vaan lukujen katsotaan pitäneen paikkansa.¹⁰⁴ KTK-kyselyjen vertailuissa vuosien 1999–2001 osalta aineistot ovat ilmeisen luotettavia, joten niiden pohjalta pohdintoja voidaan jatkaa.¹⁰⁵ Vaikka valtakunnallisen NTTT-mittauksen mukaan nuorison humalajuominen väheni tilastollisesti merkitsevästi, ei Tampereella tapahtunut vastaavaa vähenemistä. Siirtymisen eli korvautumisen puolesta puhuivat myös rikostilasto-¹⁰⁶ ja poliisitehtävätilastomuutokset¹⁰⁷ sekä rekisteröimistodennäköisyydet.¹⁰⁸ Juomisen vähentymättömyyden ongelmaan etsittiin vastausta kvalitatiivisella lähestymistavalla kysymällä, mitä nuorille humalahakuinen yhdessä juominen oikein merkitsee. Mitkä kulttuuriset konventiot pitävät yllä suomalaista humalahakuista viikonloppujuomiskulttuuria, jonka nuoretkin kiihkeästi omivat?

Tukeutumalla aiempaan laadulliseen analyysiin (mm. VSKP-raportin haastattelut) ja suomalaisen alkoholitutkimuksen laadullisen analyysikirjallisuuteen etsittiin kohdeyhteisölle luontaista mekanismia. Tässä kohtaa on hyvä muistuttaa eräästä seikasta – joka ainakin kriminologien keskuudessa tuntuu unohtuvan –, nimittäin Korteniemi ja Borg (2008, 31) huomauttavat

Markiin ja Henryyn (2005, 327) viitaten, että "kausaalisen päättelyn logiikka ei tee eroa kvantitatiivisten ja kvalitatiivisten tutkimusaineistojen välillä. Perusasia eli kontrafaktuaalisen päättelyn mahdollisuus säilyy samana: mitä olisi tapahtunut, jos asiakas ei olisi osallistunut hoito-ohjelmaan verrattuna hoito-ohjelmaan osallistumiseen." He myös muistuttavat, että mekanismin selvittäminen – miksi toimintamalli toimi tai ei toiminut – koeasetelmisakin on mahdollista ja että "erityisesti laadullisten menetelmien käyttö tähän tarkoitukseen saattaisi olla hyödyllistä". (Korteniemi ja Borg 2008, 32.) Laadullisella analyysillä avattiin sisäisistä suhteista kertovien kausaalisten suhteiden, mekanismien, "valkoista laatikkoa" (ks. Kuusela 2001, 63; Korander 2004b).¹⁰⁹ Artikkelissa käytettiin hyväksi erityisesti aiempaan alkoholitutkimukseen vahvasti nojaavaa Niina Pietilän (2001) tutkimusta suomalaistyttöjen omalle juomiselleen antamista merkityksistä. Humalajuomisen eetoksen piirteiksi löydettiin: vapauden tavoite, elämäntapakokonaisuus ja ihanteiden mukaisuus. Aiheesta löytyy nykyään uudempaa tutkimusta (Törrönen & Maunu 2004; 2005; 2006; 2007; 2009; Simonen 2007).

Viikonlopun karnevaalivapaudessa tavoitteena on irtautua arjen harmaudesta, normeista, vastuista ja velvoitteista. Vapaudenkaipuu on tunnetusti yleinen alkoholin käyttöön liitetty motiivi. Humala on vapauden maailma, jossa pyritään vapaaksi puolisojen, vanhempien ja yhteiskunnan kontrolliuhista ja vapaudutaan raskaista vastuista (Alasuutari 1985; Falk ja Sulkunen 1980; Sulkunen ym. 1985; Keinänen 1989; Pietilä 2001). Vapautta rajoittamaan pyrkivä kontrolli pyritään kiertämään, tuli se sitten aikuisilla puolison, lääkärin tai poliisin taholta tai nuorisolla aikuisten, vanhempien tai poliisin taholta.

Elämäntapakokonaisuus on humalajuomisen eetoksen toinen piirre. Nuoret liittävät alkoholin vapauden ja kaveripiirin yhdessäolon lisäksi sukupuolten välisiin suhteisiin, nuoruuteen ja arkeen (Pietilä 2001, 92–94). Juomista ei voida erottaa omaksi irralliseksi osiokseen, vaan se liittyy keskeisesti nuorten koko elämän kokonaisuuteen. Alkoholin käyttö on keskeinen ja kiinteä osa suomalaisen elämis(tavan)kokonaisuutta ja juuri "juomatavoissa tihentyvät kullakin kulttuurille ominaiset tavat jäsentää miehen ja naisen suhde, luonnon ja kulttuurin vastakkaisuus, itsesäätelyn ja ulkoisen valvonnan suhde ja ylipäättään minän, peiliminän ja yhteisön väliset suhteet" (Mäkelä 1999, 76; vrt. Alasuutari 1996, 200–203; Törrönen 1999). Niinpä juomatapoja on sosiaali-insinöörimäisin keinoin vaikea erikseen estää, eristää ja muuttaa.

Nuorille alkoholi on hauskanpidon väline ja sosiaalisten kontaktien helpottaja, joka vapauttaa nuoret hilpeään yhdessäoloon. Nuoret pitävät juomista yhtenä keinona irrottautua lapsuudesta ja osoittaa omaa aikuismaisuuuttaan. Alkoholi on tärkeässä asemassa nuorten sosiaalisten suhteiden muodostajana ja uusintajana, erityisesti tutustuttaessa alkoholin avustamana uusiin ihmisiin, erityisesti vastakkaisen sukupuolen edustajiin. (Pietilä 2001; Jaatinen 2000; Törrönen & Maunu 2004; 2005; 2006; 2007; 2009; Simonen 2007.) Juuri kaveripiiri saa juomaan, "koska alkoholin käyttöä pidetään nuorten keskuudessa varsin tavallisena ja hyväksyttynä toimintana". (Pietilä 2001, 92–94.) Suomalaisessa alkoholikulttuurissa humalassa oleminen on hyväksytty tavoite ja ryhmässä juodaan yhtä paljon kuin muut, koska muuten voi tulla määritellyksi tiukkapipoiseksi ja estyneeksi iloisen seuranpidon pilaaajaksi (Partanen 1992; Bruun 1959; Nykyri 1996; Pietilä 2001.) Tämä humalajuomisen eetoksen kolmas piirre, ihanteiden mukaisuus, törmää rikosentorjunnan ajatteluun. Rikostorjunnan lähtökohdan pitäisi olla kielletyn teon, rikoksen estäminen, siis yleisesti ei-hyväksytyyn, moraalisesti paheksutta-

van ja laissa kielletyn, kriminalisoidun teon estäminen. Koska nuoret kokevat humalajuomisen olevan väline sosiaaliin hyviin ja ihanteisiin pääsyssä, sitä ei koeta kiellettyä vaan päinvastoin.¹¹⁰ Lisäksi nuorille on usein haasteena rikkoa rajoja ja sääntöjä, koska kapinointi ja jännityksen etsiminen, "seductions of crime", on joillekin merkityksellinen osa nuoruutta (Katz 1988).

Rikoksantorjunnan rutiiniaktiiviteettiteoriassa yksinkertaistetaan, että rikoksen tapahtumiseen tarvitaan motivoitunut tekijä, vähäinen kontrolli ja helppo kohde. Ensimmäisen tekijän merkitys osoitettiin tässä ratkaisevaksi. Humalajuomisen eetoksen piirteiden – *vapauden tavoite, elämäntapakokonaisuus, ihanteiden mukaisuus* – johdosta rikoksantorjunnan rutiiniaktiiviteettiteorian "motivoituneen tekijän" osuus on niin ylivoimainen, ettei tilannetorjunnan logiikka humalahakuisen juomisen estämisessä päde. Yleinen hyväksyntä ja motivaatioperusta humalahakuisen juomiseen on niin merkittävä, että kontrolli ollaan valmiit kiertämään. Humalajuominen ei ole tietystä paikasta riippuvaista, se siirtyy. Kontrollin tulisi siis levittäytyä kaikkialle ja juuri tällöin kohdistetun kontrollin idea ongelman vähentäjänä menettää merkityksensä. Siirtäjänä se yhä toimii, vaikka sillä tosin todettiin olevan ikäviä kielteisiä sivu- ja vastavaikutuksia.

Sivuvaikutuksia on Tampereen hankkeen lisäksi dokumentoitu toisessakin kaupungissa 2000-luvun alkupuoliskolla. Rovaniemellä poliisilla oli paikallisen turvallisuussuunnitelman mukaisesti nollatoleranssilinja keskustassa oleilevan nuorison julkijuopotteluun. Keskusaukiolla vietti aikaansa useita kymmeniä, jopa satoja, enemmän tai vähemmän päihtyneitä alaikäisiä. Leisto & Tuomikoski-Koukkula (2011, 139) kuvaavat tapahtumia viitaten muun muassa poliisiedustajan kirjoitukseen: "Nuorilla oli monia keinoja paeta lähestyvää poliisia. Poliisi keräsi humaltuneet tytöt ja pojat aina kun vain voi. Poliisi vei päihtyneet alaikäiset poliisilaitokselle ja pyysi heidän vanhempiaan hakemaan heitä kotiin." Parin vuoden jälkeen väki oli merkittävästi vähentynyt ja Leisto & Tuomikoski-Koukkula (2011, 141) kertovat kuinka poliisin edustajan "mukaan alaikäisten juominen on paikallisesti siirtynyt katukuvasta sisätiloihin, kotibileisiin ja kaupungilla ympäriinsä ajeleviin autoihin." Siirtyminen ja piiloutuminen toistuvat ilmiönä kuten Tampereella. Hyvänä puolena nähdään yleinen Suomessa tapahtunut raitistumisilmiö, mutta muuten ollaan huolissaan vaikeammin hallittavaksi muotoutuneesta nuorten valvomisesta (em.).¹¹¹

Käsillä olevan tutkimuksen tulosten voidaan katsoa yhtyvän kriminologian havaintoihin, joissa riittävän motivoitunut tekijä ja korvautuminen on todettu rikoksen tilannetorjunta-ajattelun akilleenkantapääksi (Crawford 1997, 280–281; Crawford 1998, 80–84). Ajattelutavan ristiriitaisuus paljastuu siinä, että humalajuomisen myötä syntyvä sosiaalisuus ja yhteisöllisyys ovat täsmälleen samoja tavoitteita ja arvoja, joilla esimerkiksi humalajuomista estämään pyrkiviä rikoksantorjunnan vastuuttamis- ja yhteisöhankeita perustellaan.¹¹² Tämä heijastuu me ja muut- eli nuoret vastaan aikuiset -vastakkainasettelun kärjistymisessä, johon törmättiin Moraalisääätelyartikkelin (5) analyyseissä. Ennen tuohon tulokseen tutustumista syvennyttään lyhyesti tutkimukselle tärkeään korvautumisilmiötä koskevaan kansainväliseen kirjallisuuteen.

5.3.2 Korvautumisilmistä nuorison tilannetorjunnassa

Korvautumistutkimuksissa ei aina todeta tai huomata korvautumista Eck (2002). Eck (2002, 282) luettelee useita tutkimuksia, joissa korvautumista joko ei ole todettu ja jos on, niin se on ollut rajallista, ei sataprosenttista. Monesti on tapahtunut päinvastainen kehitys eli rikostorjunnan hyödyt ovat levinneet kohdealueelta ympäristöön. Toisaalta on sanottu, että korvautuminen on väistämätöntä (Ekblom 2013, 413) ja ettei täydellistä korvautumista voi edes mitata (Braga ym. 2012, 21). Korvautumisen eli siirtymisen osoittaminen prosenttiyksikön tarkkuudella ja varmuudella olisi näyttöön perustuvan vaikuttavuusarvioinnin metodologialle sensaatiomainen uutinen: sosiaalitieteissä olisi ensi kertaa saatu luonnontieteiden koelaboratoriomittauksen tarkkuuteen verrattavia kausaali-vaikuttavuustuloksia kaupungin kattavan alueen mittauksessa.

Graham ja Bennett (1998, 106) kirjoittavat, miksi korvautumista tulee tilannetorjunnassa aina tutkia tarkkaan: "Ensinnäkin on erittäin vähän näyttöä, jonka mukaan rikosten tilannetorjunta voi olla tehokasta kokonaisten asuinalueiden, kaupunkien, maakuntien tai valtioiden tasolla, vaikka suurimmassa osassa tieteellisiä julkaisuja osoitetaan selvästi, että rikoksen tilannetorjunta on tehokasta ehkäistessä rikoksia yksilöllisissä kohteissa." Tähän on tosin tullut muutos, koska esimerkiksi länsimaiden laajuisesti esitetään, että tilannetorjunta ja tarkemmin autojen ajonestolaitteet olisivat syinä kaikkien rikosten romahdukseen Yhdysvalloissa ja Euroopassa (Farrell ym. 2011; "The Crime Drop and the Security Hypothesis"). Kyseisessä artikkelissa voidaan epäillä korrelaation tulkitun kausaliteetiksi. Varmasti teknisillä laitteilla toteutettu tilannetorjunta voi estää teknisten laitteiden varastamista erittäin tehokkaasti, kuten juuri autojen ajonestolaitteet ovat osoittaneet. Nuoret eivät ole teknisiä laitteita.

On olemassa rikollisuuden estohankkeita, joista on seurannut enemmän haittaa kuin hyötyä. Esimerkiksi pelotteluun perustuvat "dare"-huumevalistusohjelmat ja "boot camp" -rankaisuleirit. Klassinen epäonnistuminen on nollatoleranttinen kotiväkivaltapidätyskokeilu, joka johti väkivallan lisääntymiseen ghettoissa (Sherman ym. 1991). Koska korvautuminen voi olla samalla sekä myönteistä että kielteistä, vaikeuttaa 100 prosentin argumentointitapa ilmiön analyysia ja siitä keskustelemista. Korvautuminen voi olla myönteistä, jos korvautunut rikos on vähemmän vakava kuin ehkäisty rikos, ja kielteistä toisinpäin. Laskentatapa ei huomioi sitä, että jos aiempien kevyempien tapausten määrä laskee ja vakavampien tapausten määrä lisääntyy, niin kokonaisongelma onkin pahentunut, vaikka kokonaislukumäärä on pienempi. Realistisen arvioinnin metodologiassa kausaliteetti on generoiva (ks. luku 4.1.3). Seuraus syntyy mekanismin ja olosuhteiden yhteisvaikutuksesta. Jos pelataan vain nollasummapeliä 100 prosentin argumentilla, ei tällöin kyetä huomioimaan lisäongelmien lisääntymistä, generoitumista. Olosuhteet muokkautuvat tällöin mekanismeille sellaisiksi, että ongelmat lisääntyvät yli sadan prosentin.

Arviointitutkimusmenetelmäkirjallisuudessa pidetään todennäköisenä erilaisia vasta- ja sivuvaikutuksia poliittisissa ja sosiaalisissa hankkeissa ja täydelliset epäonnistumiset ovat kaikkea muuta kuin tuntemattomia (Vedung 2000). Jock Young (1999), tunnettu brittirealistikriminologi kirjoittaa, että vaikuttavuustutkimusten usein synnyttämässä harha-ajattelussa, jossa sosiaalista maailmaa pidetään yksinkertaisena ("social as simple fallacy"), unohtetaan lähes aina

displacement-ongelma, vaikka asian pitäisi olla päinvastoin: "Displacement is an inevitable result of any social intervention. It is not a technical problem which, with enough ingenuity, can be avoided: the question in any society is not whether but when, where and to what degree displacement occurs. A further question, less frequently asked, is to whom?" (Young 1999, 136.) Huumetutkimuksessa kohdistetusta kontrollista johtuvaa korvautumista pidetään käytännössä väistämättömänä seikkana niin kansainvälisissä kuin suomalaisissakin tutkimuksissa (Kinnunen 2002, 200–201; 2008, 82; Kainulainen 2009, 341–342; Kekki 2012a, 28).

Ennakoimattomia vasta vaikutuksia tiedetään tapahtuneen tilannetorjuntahankkeissakin. Hamilton-Smith (2002, 11) on Evaluation for Crime Prevention -kirjassa suunnitellut kohdistettua mittaus korvautumiselle ja hyötyjen leviämislle. Idea lähti siitä, kun Britanniassa Home Officen suuri murtojen tilannetorjuntaprojekti (RBI, Reducing Bulgrary Iniative) toi korostuneesti esiin mittausstrategioiden puutteen korvautumis- ja hyödynleviämislle. Hän korostaa siirtymisen tutkimisen olevan ainakin karkealla tasolla ("albeit roughly") mahdollista, mutta ongelmana ovat rikosentorjuntien asenteet: "the attitude of many practioners may still be that the effort involved in such a measurement exercise is not worth the investment of time." Alueellisella rikosentorjunnalla on esimerkiksi saatu paikallisia rikoksen tekijöitä siirtymään ja keskittymään tietyille alueille, joissa on huomattu ongelmien lisääntyneen, kun vanhat ja uudet murtojen tekijät ovat näin yhdistäneet oppejaan ja voimiaan. Ongelmat generoituivat ja lyhytaikaisista hyödyistä on päädytty huolestuttavampiin pitkäaikaisvaikutuksiin (Hamilton-Smith 2002 viittaa tutkimukseen: Hope & Foster 1992).

Metatutkimuksia tehnyt Eck (2002, 282) tunnustaa Hamilton-Smithin (2002) ja Youngin (1999) tapaan syyn korvautumisen havainnoimisen puutteeseen: "Perhaps more displacement would be found if evaluators were more diligent in searching for it. Many older prevention evaluations did not test for it." (Eck 2002, 282.) Sama ongelma vaikuttaa olevan uudemmissakin ennalta estävien rikosentorjunnan hankkeiden kokeellisen asetelman arvioinneissa (ks. Braga & Weisburd 2012, 335–340). Samalla sekä haitan että hyödyn leviämistä on todettu usein tapahtuvan samanaikaisesti. Graham ja Bennett (1998, 106) huomauttavat, että korvautuminen on vaikea metodologisesti määritellä ja "tutkijoiden epäonnistuminen korvautumisen toteamisessa ei tarkoita sitä, etteikö sitä olisi olemassa, koska sitä saattaa ilmetä eri tavoin eri aikoina, paikoissa ja rikoslajeissa". Korvautuminen siis voi olla mahdollisesti tapahtunut useassakin rikosentilannetorjuntahankkeessa, mutta siitä ei ensinnäkään ole kiinnostuttu ja toiseksi sen osoittaminen sosiaalitiiden kenttäolosuhteissa ei ole ollut helppoa ja se usein vaatisi tutkimustaloudellisten resurssien reippaan lisäämisen.

Yleiset keskustelut displacement-ilmioista voivat mennä analyttisesti ohi erityisestä kohteesta. On ilmiönä aivan eri asia tutkia järjestyksen valvonnan vaikutusta nuoriin kaupungin keskustan kaduilla kuin kertoa onnistuneista teknisistä uudistuksista ilman merkittävää tai havaittua korvautumista: shekkijärjestelmästä luopumisen, myrkyllisen keittiökaasun käytön lopettamisen innovaatiolla ja vaikkapa aikalukituksella estetyillä pankkiryöstöillä. Osuvimmat korvautumistutkimusvertailukohdat tähän tutkimukseen tulevat nuorison tilanne- ja poliisivalvontakokeiluista, kuten Suomessa Rovaniemeltä. New Yorkin siirtäminen ja siirtymiset tulevat tässä tutkimuksessa dokumentoiduiksi myöhemmin. Iso-Britanniassa nuorten antisosiaalisen käytöksen lainsäädännöllä (ASBO) on pystytty kieltämään julkijuovia ja häiriköiviä

nuoria viettämästä aikaa tietyillä alueilla (Dispersal Order) esimerkiksi kaupungin keskustassa. Poliisi on varsin ankarien rangaistusten uhalla (ASBO-rangaistusmaksimi on viisi vuotta vankeutta) pystynyt valvomaan tätä, mutta kokemukset arviointitutkimustuloksista eivät ole olleet mairittelevia, päinvastoin. Hodginson ja Tilley (2011, 291) viittaavat Crawfordin ja Listerin (2007) samoihin havaintoihin ja vetävät yhteen myös oman arviointitutkimuksensa perusteella: "... such short-term measures inevitably led to a displacement of the problem for the duration of the order, which returns as soon as the order has ended."

5.4 Tampere moralisäätelyn näyttämönä

Zero confidence in youths? Experiences of the zero tolerance experiment in Finland -artikkelissa (Moralisäätelyartikkeli [5]) tarkasteltiin Viideltä saunaan ja kuudelta putkaan -hankkeen mielekkyyttä kenttäyöntekijöiden ja kohteen näkökulmasta käyttämällä aineistona poliisien, sosiaalityöntekijöiden, nuorten aikuisten ja alaikäisten nuorten haastatteluja. Artikkelissa käytimme hyväksi Jukka Törrösen (2004a, 22–28) jalostamaa moralisäätelyn käsitettä. Moralisäätely on toimintaa, jonka tavoitteena on vakauttaa vallitseva sosiaalinen järjestys ja sitä edistävät käytännöt ja identiteetit luonnollisiksi ja normaaleiksi (ks. Corrigan & Sayer 1985; Ruonavaara 1998). Moralisäätelyä analysoitaessa kiinnitetään huomiota siihen, millaisiin keskinäissuhteisiin siinä asetetaan subjekteja, objekteja, käytänteitä ja oletettuja vahingollisia sosiaalisia seurauksia. Moralisäätely toimintana sisältää ennemminkin moralisointia kuin moraalisuutta nimittäessään joitain käytösmuotoja, tapoja tai piirteitä yleisesti vääriksi tai viallisiksi. Moralisäätely rakentuu suhteissa itseen tai toisiin. Esimerkiksi lastenkasvatus moralisäätelynä sisältää moralisoidun subjektin (äiti, vanhemmat) ja moralisoidut objektit tai kohteet (lapsi), joukon käytäntöjä (pottaharjoitukset, kouluunmeno) ja pelätyt sosiaaliset ongelmat (huonosti sosiaalistunut jälkikasvu, kurittomat koululaiset). (Törrönen & Korander 2005.)

Moralisäätely-käsitteen avulla voidaan tutkia sitä, mitkä ongelmat ja ryhmät määrittyvät sel-laisiksi ongelmakohteiksi, että niitä tulisi muokata "normaaleiksi". Näissä ongelmamäärittelyssä tehdään implisiittisesti eroja meidän ja toisten välille. Toisaalta moralisäätelylähtökohdassa ollaan kiinnostuneita siitä, millaisia säätelykeinoja pidetään tehokkaina ja oikeutettuina kohteen muokkaamisessa. Toisin sanoen millaisten kausaalisuhteiden uskotaan toimivan. Kolmanneksi selvitetään, millaisia positioita, subjektiasemia tai identiteettejä sekä säätelyn subjekteille että objekteille rakennetaan tai he itse rakentavat puheissaan.

Hankkeen edetessä julkinen keskustelu, jossa nollatoleranssihankeeseen johto esiintyi, määritteli nuoret nollatoleranssin muokkauskohteeksi (ks. myös Törrönen 2004b). Tämä lähtökohtana artikkelissa voitiin siis tutkia, olivatko haastateltujen mielestä nuoret oikeutettu moralisäätelyn ongelmakohteeksi ja pidettiinkö nollatoleranssihankeetta tehokkaana ja toimivana moralisäätelyn keinona. Samastuivatko haastateltavat niihin subjektipositioihin, joihin valtajulkisuus ja poliisijohto heitä argumenteissaan ja tapahtumakuvauksissaan asemoivat? Nollatoleranssihanke ja sen julkisuus sisälsi jäsenyyksen nuorisosta julkisen tilan häirikköinä ja hanke esitettiin vanhempia ja yhteisöä vastuullistavana moralisäätelyn tekniikkana. Nollatoleranssihankeeseen aiheuttama siirtymisvaikutus tulkittiin julkisuudessa myönteisesti, ja esitettiin ajatus, että

lähiöissä vanhempien ja paikallisyhteisön katsottiin kykenevän paremmin kontrolloimaan nuoria ja huolehtimaan heistä. Tällä julkisuuden ja poliisijohdon nollatoleranssiasemoinnilla analysoitiin olevan varsin vankka kannatus sosiaalityöntekijöiden ja nuorten aikuisten keskuudessa. Sosiaalityöntekijät ja nuoret aikuiset pitivät nollatoleranssin kohdistamista alaikäisiin nuoriin oikeutettuna, suhtautuivat myönteisesti ajatukseen siitä, että nollatoleranssi oli vanhempia ja yhteisöä vastuullistava moraalisaatelyn tekniikka ja samastuivat julkisuuden tuottamaan nollatoleranssietokseen. Samastuminen tietynlaiseen nuoret mellastelijoina -kehukseen ei ollut kritiikitöntä. Sosiaalityöntekijät tarkastelivat nuoruutta myös hyvinvointivalttiollisesta näkökulmasta ja he esittivät näkemyksiä, että heidän kontaktipintansa nuoriin oli hankkeen siirtymisvaikutusten johdosta heikentynyt.

Mielenkiintoista tämän tutkimuksen kannalta oli kenttäpoliisien ja alaikäisten nuorten eli hankkeen keskeisen kohteen ambivalentti suhtautuminen nollatoleranssiin. Hankkeen keskeinen toteuttajajoukko kenttäpoliisit yhtäältä hyväksyivät nollatoleranssilinjan tekniikkana ja vaativat sen laajentamistakin, mutta toisaalta positioivat kannanotoissaan nykynuoret pitkän linjan kokemuksissaan verrattain kunnollisiksi kansalaisiksi. He ottivat omassa positiossaan etäisyyttä nuorten kaitsemistehtävään, mutta olivat huolissaan vanhemmuuden kriisistä.

Harrikari (2008, 266) huomauttaakin, että huolipuhe ja epäluottamus on tyypillinen uuden regiimin kontrollihankkeiden pyörittäjä. Lapsiin, nuoriin ja heidän vanhempiinsa kohdistuva epäluottamus on uuden puuttumiseetoksen käyttövoima. "Vanhemmuus on hukassa" tai "lasten ja nuorten ongelmat ovat yhä vaikeampia" ovat lausumia, joista se näkyi myös tässä hankkeessa. Harrikari (2008, 266) jatkaa, että *puuttuminen on riskienhallinnan keskeisin väline*. Vaikka poliisille sopiva poliittinen konservatismi ja uusyhteisöllisyyteen uskova kommunitarismi näkyvät niin tämän kuin muiden nuorisokontrollihankkeiden puuttumiseetoksen ja riskipuhunnan taustalla, niin puuttumiseetos pystyy ylittämään perinteiset poliittiset rintamalinjat (Kommunitarismista VSKP-hankkeessa, ks. Soine-Rajanummi & Korander 2002b; kommunitarismista rikotut ikkunat teesin ja New Yorkin quality of life -kampanjan takana ks. Vitalé 2008). Puuttumiseetoksen "epäpoliittisuus" osaltaan selittää sen suosiota lasten ja nuorten politiikassa ja varhaisen puuttumisen hankkeissa (em.). Rintamalinjat rakentuvatkin vastuullisten ja vastuuttomien aikuisten sekä aikuisväestön ja kasvavien polvien välille. Poliisien positio on vastuullisten aikuisten ja itseoikeutettujen puuttujien puolella selvä, mutta samalla he näkivät myös suuren osan nuorista kunnollistuneen. Heihin ei tarvitsisi poliisin mielestä puuttua ja tuhlata aikaa.

Useimmat poliiseista yhtyivät hankkeen tiukan kontrollin ajatuksiin eli oletuksiin kontrollin myönteisistä kausaalisisista vaikutuksista. Lainsäädännön poukkoilua ja lepsuilua julkijuomisen sääntelyssä arvosteltiin: julkijuominen oli suuren alkoholilainsäädännön muutoksen yhteydessä vuonna 1995 unohdettu säädellä kokonaan, ja sitä yritetään eri puolilla, myös Tampereella, paikkailla järjestyssäännöillä. Useiden mielestä tiukkaa kontrollia ja kurinpalautusta keskustan katuhäiriöille tarvittiin poliisien näkökulmasta. Vaikka projekti nähtiin moraalisaatelytekniikkana tehokkaaksi, katsottiin, ettei poliisi saanut valvontaan riittävästi resursseja. Ongelma korostui siirtymisvaikutuksen johdosta. Pragmaattisina poliisit vaativatkin jatkuvuutta kontrolliin. Nollatoleranssia vaadittiin kaikille alueille, ajoille ja ihmisryhmille: yhtäältä keskustan kesäfestarit vesittivät tiukan linjan, toisaalta olisi pitänyt panostaa nuorten humalaisten aikuis-

ten kadulle tuloon ravintoloiden sulkemisaikaan, kolmanneksi resurssveja olisi pitänyt riittää lähioihin siirtyneen ongelman valvomiseen ja lopulta he näkivät, että kontrolloitu ja tyhjenetty keskusta tulee tiukennuksen jälkeen palaamaan samanlaiseksi kuin aiemmin. Toisaalta poliisit olivat realisteja: niin tiukkaa linjaa kuin aiempina vuosina – jolloin julkijuominen oli alkoholilainsäädännössä kielletty – ei uskottu enää saatavan takaisin.¹¹³

Kuten aineistoluvussa kerrottiin alaikäisiä nuoria, nuoria aikuisia ja viranomaisia haastateltiin kymmeniä. Kun nuoret aikuiset yhtyivät sosiaalityöntekijöiden kanssa samoihin näkemyksiin, erosivat alaikäisten näkemykset aikuisista. Heille hanke näyttäytyi huolenpidon sijasta aikuisten ja nuorten välisenä yhteenotona. Tähän nuoret hakivat ratkaisua kolmella eri tavalla: ylentämällä itsensä aikuisten joukkoon, korostamalla elämäntapaansa aikuisuudesta poikkeavana itsenäisenä elämänmuotona tai tekemällä itsestään sukupuolensa kyvykkäimpiä edustajia. Osa nuorista tuotti haastatteluissa itselleen aikuisen subjektipositiota pyrkien kiistämään viranomaisten oikeutuksen puuttua omaan käyttäytymiseensä. Toiset nuorista ottivat käyttöön haukkumistaktiikan ja nimittivät aikuiset tyhmiksi ja ymmärtämättömiksi ja horjuttivat siten nollatoleranssin asemaa yhteisöä eheyttämään pyrkivänä hankkeena.

Aikuisten ja nuorten vastakkainasettelu ilmeni kissa- ja hiirileikkeinä. Nuoret joko hakeutuivat poliisiin valvovalta katseelta piiloon juomaan tai sitten kyseenalaistivat poliisin taidot estää julkijuomista juomalla julkisessa tilassa salaa. Julkisuudessa nämä kissa- ja hiirileikit tulkittiin aluksi nollatoleranssin aiheuttamina negatiivisina sivuvaikutuksina mutta vähitellen haluttiin uskoa, että nuorten piilijuomista lähioissa olisi helpompi kontrolloida kuin keskustassa tapahtuvaa julkijuomista. Kenttäpoliisit ja sosiaalityöntekijät eivät uskoneet asian olleen näin yksikertaisen. Yhtäältä he uskoivat hankkeen parantaneen aikuisten yhteisyyden tunnetta ja vanhemmuuden eetosta, mutta toisaalta he epäilivät paikallisyhteisöllisyyttä rakennetun nuorten kustannuksella. Kissa- ja hiirileikkejä voitiin pitää merkinä siitä, että nollatoleranssi syvensi aikuisten ja nuorten välistä kuilua. Varsinkin sosiaalityöntekijät havaitsivat hankkeen vähentäneen heidän kontaktipintojaan nuoriin sen karkottaessa nuoret keskustasta lähioihin. Tutkittuaan stadilaispoikia lukuisilta vuosikymmeniltä Pekkarinen (2010, 165) toteaa, että lähioiden katvealueet ja metsät, joita Suomessa riittää, mahdollistivat normirikkomuksille – mm. imppaamiselle, alkoholin ja huumeiden käytölle – rutiiniaktiiviteettiteorian mukaiset suotuisat ja valvonnaltaan vähäiset tilanteet: "Juuri metsät olivat asuinlähioissä paikkoja, jotka tarjosivat nuorille ajanvietettä ja autonomian saarekkeen" (em. 101).¹¹⁴

Alaikäisten nuorten ambivalentin suhteen toinen puoli oli se, että osaa haastatelluista nuorista arvelutti tai jopa pelotti tilanne, jossa nuorten ajanvietto ja juominen oli piiloutuneempaa. Tilanne saattoi tällöin ryöstäytyä käsistä, kun ei ollut ketään aikuista valvomassa. Esimerkiksi otettiin muun muassa kotibileet. Riippumatta siitä, millä tavoin alaikäiset suhtautuivat aikuisten arvoihin, he kaikki jakoivat sen käsityksen, että humalahakuinen juominen kuuluu nuoren maailmaan luonnollisena asiana. Huolimatta siitä, että osa nuorista oli raittiita, kukaan heistä ei kyseenalaistanut tarvetta juoda, vaan pikemminkin vahvasti tarpeen pysyväksi, nuoruuteen kuuluvaksi tekijäksi. Nuoret pitivät juomista hauskana, luontaisena ja normaalina yhdessä-oloon kuuluvana asiana, jota ei voi kielloin ja kurinpidolla muokata ja vähentää. Nuorten voitiin nähdä sitoutuneen vahvaan funktionalistiseen teoriaan juomisen syistä ja yhteisöllisestä tarkoituksesta.

Artikkelissa käytimme myös Mats Liebergin (1995, 34) jaottelua, jonka mukaan nuoret tarvitsevat yhtäältä vetäytymispaikkoja eli kotialueita ja toisaalta kanssakäymispaikkoja eli vapaa-työhöyhykkeitä. Vetäytymispaikoissa nuorten ryhmät saavat olla omissa oloissaan rauhassa aikuisilta ja toisilta nuorilta. Kanssakäymispaikoissa nähdään ja tullaan nähdyiksi, niissä on elämää, vaihtelua ja mahdollisuuksia nähdä toisia ihmisiä, ystäviä ja tuntemattomia. Koska nuorilla ei ole omaehtoisia julkisia tiloja olla yhdessä, he luovat niitä sosiaalisuuden ydinalueille keskustaan tekemällä sen kaduista, toreista tai puistoista omia kotialueitaan tai vapaa-työhöyhykkeitään. Artikkelin tulosten perusteella analysoimme, että Tampereen nollatoleranssi vei nuorilta nämä julkiset kotialueet ja vapaa-työhöyhykkeet, minkä seurauksena alaikäisten juominen piiloutui vaikeammin kontrolloitavaksi. Sama havainto on tehty vuosituhannen vaihteen jälkeen Rovaniemellä (Leisto & Tuomikoski-Koukkula 2011, 141). Omia asuinalueita ryhdyttiin hyödyntämään vetäytymis- ja kanssakäymispaikkoina.¹¹⁵ Kuten edellä todettiin, projektia ennen ja sen jälkeen Tampereella tehtyjen kouluterveyskyselyjen perusteella humalahakuinen alkoholin käyttö ei ainakaan vähentynyt (Jatkoartikkeli [4]).

Kaiken kaikkiaan hanke rakensi molemmin puolin me–muut- eli nuoret vastaan aikuiset –asetelmaa. Tulos on looginen jatkumo keskiluokkaisten aikuisten tavasta merkityksellistää alkoholin käyttöään: me osaamme käyttää alkoholia hallitusti ja oikein eikä meitä tarvitse holhota, me olemme kulttuurisesti päteviä kansalaisia, toisin kuin nuoret ja kaduilla julkijuovat nuoret aikuiset ovat (Sulkunen 1992). Me ja muut -kahtiajaolla nollatoleranssi loi jännitteitä ja syvensi luottamuspulaa sekä vahvisti paikallisyhteisön aikuistoimijoiden keskinäistä yhteisyyden tunnetta. Rikoksantorjunta- ja kasvatushankkeissa nuorten rooliksi voikin jäädä vain aikuisten toimien kohteina oleminen. Esimerkiksi ”Koko kylä kasvattaa” -ideologian ”kylät” ovat pieniä maalaiskuntia, jotka ovat asettaneet lapsille ja nuorille kotiintuloajat. Niissä vain aikuisilla on toimijan rooli ja lapset on kotiintuloajoilla ajettu pois julkisilta areenoilta. Harrikari (2008, 208, 268) viitaten Alasen, Saulin ja Strandellin¹¹⁶ analyysiin pitää osuvana kuvauksena sitä, että ”Koko kylä kasvattaa” -hankkeiden ihanneyhteisöissä lapset loistavat poissalolollaan.

Harrikari ja Pekkarinen (2011, 124) huomauttavat viitaten Morrowiin (2001), että kansainvälisissä nuorten kontrollihanketutkimuksissa on todettu, että tavanomaiset nuoret, jotka perusteettomasti joutuvat kontrollitoiminnan kohteiksi ja tietyistä julkisista tiloista eristetyiksi, kuten tässä hankkeessa, kokevat heihin kohdistuvat toimet epäoikeudenmukaisiksi. Tällä on kielteisestä vaikutusta heidän itsetuntoonsa esiintyä julkisilla areenoilla, koska he kokevat etteivät he ole haluttuja. Jännitteiset suhteet ja luottamuspula aikuisia kohtaan sekä epätoivoksi tulemisen kokeminen heikentävät todennäköisesti merkittävästi lasten ja nuorten elämän laatua.

Vielä erään kriittisen seikan haluan tuoda esiin uusien lasten kontrollia koskevien tutkimusten reflektoinnista. Se koskee tulkintaa epäonnistumisesta tutkimusaineiston keruussa, mikä jäi myös Tampereen tulosten käsittelyssä eli Arvioyhteenvetoartikkelissa (3) hieman vähäiselle huomiolle. Poliisiaseman yhteydessä olevan Paussin nuoria asiakkaita yritettiin saada haastateltaviksi ja jopa 41:een otettiin yhteyttä puhelimitse. Heistä kuitenkin yli 90 prosenttia kieltäytyi ja vain neljä saatiin haastatteluun. Pohdin (Arvioyhteenveto 3, 414) asiaa myönteiseltä kannalta Braithwaiten (1989) teorian ”reintegroivan häpeän” kautta: häpeän kokemus kääntyy

oppimisen kokemukseksi, jossa tekijä kärsii häpeästä, mutta saa anteeksi rikoksensa ja uudelleen integroituu yhteisöön hyväksytyksi jäseneksi. Asiassa on toinenkin puoli. Häpeän tunteet saivat kielteisiä seurauksia. Mirja Satka (2011, 75–79) tuo esiin analyttisen tulkinnan vastaavasta nuorten varhaisen puuttumisen hankkeesta. Hän esittelee *viisiaskelmaisen pelon portaiden*, joka syntyi Näppäri-näpistyshankkeessa. Käsite sopii erinomaisesti Tampereella sosiaalilasema Paussin ja poliisin yhteistyöhön sekä VSKP-hankkeessa että samaan aikaan toimineeseen näpistyshankkeeseen (ks. Soine-Rajanummi & Korander 2002b, 180–182). *Pelon portaat* osuu mitä ilmeisimmin moneen varhaisen puuttumisen poliisi-sosiaalityöyhteistyökuvioon. Noin suuren eli 90 prosentin kieltäytymisessä voi tosin olla mukana myös kriittistä suhtautumista Poliisiammattikorkeakoulun tekemään tutkimukseen ylipäätensä.

Tässä kuvauksessa katsotaan lapsen silmin viranomaiskoneiston puuttumista lapsen perhelämään ja omaan tulevaisuuteen. Kyseessä on 13–15-vuotiaalle lapselle tai vanhemmallekin nuorelle dramaattinen prosessi (Miten ikä vaikutti Paussissa varhaiseen puuttumiseen, ks. Soine-Rajanummi & Korander 2002b, 180–182). Ensimmäisessä askelmassa jäädytään näpistyksestä kiinni. Vartija ottaa kiinni, vie vartijoiden koppiin ja soittaa poliisipartion paikalle. Satkan (2011, 75–79) haastateltavat kertovat, että se on paniikin paikka. Toisessa pelon portaiden askelmassa poliisi ottaa yhteyden vanhempiin ja projekti- tai sosiaalityöntekijä laittaa menemään kotiin kutsun puhutteluun sekä lastensuojeluilmoituksen. Arsenaali pelästyttää sekä lapsen että vanhemmat. Kolmas askelma eli kutsu puhutteluun aiheuttaa monille vanhemmille nöyryytyksen ja häpeän tunteita. Lapsissa ja nuorissa taas herättää pelkoa se, miten vanhemmat suhtautuvat. Toiset ovat jopa kokeneet pelänneensä saavansa selkäänsä eli tulevana vanhempiensa pahoinpitelemiksi. Neljäs askelma pelon portaiden on projektityöntekijän järjestämä puhuttelu. Vanhemmat näkevät pelottavan vision, kun esiin nousee kiinni jääneen lapsen mahdollinen ura rikollisena. Viimeisin ja ylin pelon askelma on joutuminen lastensuojelun ja poliisin tietojärjestelmiin. Poliisin järjestelmistä tieto poistuu määräajan kuluessa, mutta lastensuojelun salaiset arkistot saattavat taltioida merkinnät ikuisesti. Juuri poliisin tai lastensuojelun merkinnän, jonka koulu tai tuleva työnantaja tai jokin muu taho voi saada selville, kerrotaan pelottavan lapsia ja nuoria eniten. (Satka 2011, 75–79.) Seppo Soine-Rajanummin kanssa kirjoitimme: "Paussin puitteissa poliisi sai oman toimintansa näyttämään pehmeämmältä, kuitenkin Paussi sai tehdä projektin ”likaisimman työn” eli sisäänottaa nuori, soittaa lasten ja nuorten koteihin sen jälkeen, kun poliisi oli nuoria tuonut Paussiin." (Soine-Rajanummi & Korander 2002b, 202.)

Kun lapsen silmin katselee tiheäsilmäisen kontrolliverkon ja kontrollikoneiston pelottavaa puuttumisen arsenaalia *pelon portailla* – ei siis kaiken nähnein viranomaisilmin –, tulee mieleen, että voisiko tällainen työote vertautua sekä Yhdysvalloissa että Iso-Britanniassa varsinkin suosittuihin rikosentorjunnan pelottelu- ja kovisteluhankkeisiin. Niistä tutkimukset ovat osoittaneet, että niillä useimmiten aiheutetaan enemmän harmia kuin hyötyä. Satka (2011, 79) kysyy oikeutetusti: "Kun lapsella on aikuisiin verrattuna vain vähän aiempaa elämäkokemusta suhteuttaa puuttumisen herättämiä vahvoja tunteita, olisi syytä tutkia, miten lapset puuttumisen kokevat ja mitä pelon politiikka saa aikaan lapsen arjessa. Muuttaako se lapsen kokemusta lapsena olemisesta? Kokeeko lapsi olonsa tällaisen puuttumisprosessin jälkeen turvallisemmaksi vai turvattommaksi?" Kun tähän liitetään tieto siitä, että erilaisia varhaisen puut-

tumisen rikksentorjunnan hankkeita on lukemattomia Suomessa, mutta tutkimus niistä erittäin vähäistä, tulee ikävä näyttöön perustuvan poliisi- ja sosiaalityön ulkopuolisia arviointitutkijoita.

Niiden neljän tarina Paussista, joka tiivistyy haastatteluista konstruoituun "Tiia Paussista" -tarinaan VSKP-monitahoarvioinnissamme (Laapio ym. 2002), nousee tässä arvokkaaksi. Kertooko enemmistön suhtautuminen kuitenkin vielä enemmän? Mitä ilmeisimmin ounastelumme (Laapio ym. 2002) siitä tuloksesta, jonka saimme, eli että 90 prosenttia Paussin asiakkaista kieltäytyi haastattelusta, kertoo yhtäältä kriittisestä suhtautumisesta tutkimukseen ylipäätään, mutta erityisesti se kertonee Paussin kokemuksen olleen erittäin kielteisen, koska sitä ei haluttu tulla jakamaan ja muistelemaan. Laadullisen menetelmien kirjoissa kerrotaan, kuinka haastatteluihin on usein helppo saada haastateltavia, koska ihmiset haluavat, että heitä kuunnellaan. Olisiko tuosta kieltäytymisprosentti-jytkystä ajateltava, että Paussin pelon portaiden läpimenokokemus on ollut lapsille ja nuorille jopa äärimmäisen kielteinen?

5.5 Yhteenveto Tampereesta ja esimerkillisyydestä

5.5.1 Mekanismi, konteksti ja tulosten siirrettävyys

Realistisessa arviointitutkimuksessa vaadittiin tekemään jako yhteisöelämän olosuhdekontekstiin ja yhteisön sisäiseen muutosta tuottavaan mekanismiin. Vaikka realistiseen arviointitutkimukseen ja sen periaatteisiin ei kehittäjä-tutkija-asemassa tässä tutkimuksessa ollut sitouduttu, voidaan ajattelutapaa soveltaa (metodologisfilosofisista pohdinnoistani, ks. luku 4.1.3). Jälkikäteen jako edellä määriteltyihin kontekstiin ja mekanismiin voitaneen realistisen arviointitutkimuksen hengessä tehdä monella tapaa. Riippuen näkökulmasta määrittyvät erilaiset tekijät kontekstiksi, mekanismiksi, tulokseksi tai interventioksi.¹¹⁷

Ensinnäkin kontekstitekijöiksi voidaan määritellä sellaisia asioita, joita ei luontaisesti muissa poliisiympireissä ole. Samalla nämä vaikeuttavat hankeidean siirtokelpoisuutta. Yhdeksi tärkeäksi kontekstitekijäksi voidaan määrittää se, että sosiaali- ja lastensuojelun klinikalla oli jo olemassa Tampereen poliisin kanssa tiivistä yhteistyötä, jota voitiin käyttää hyväksi tässä projektissa. Muualla vastaavan panostekijän rakentaminen olisi ollut resurssien sijoituksen ja pitkäaikaisen työn takana. Tämän lisäksi merkittävä tekijä oli se, että poliisin lukumäärä saatiin hankkeen aikana kasvatettua Poliisikoulun opiskelijoilla. Tampereen Poliisikoulun – nykyään Poliisiammattikorkeakoulu – harjoittelijoita harvoin käytetään laajamittaisesti yhdessä paikassa, mutta poikkeuksellisesti he olivat tässä hankkeessa mukana lisämiehistönä viikonloppuiltaisin.

Nollatoleranssin valtava julkisuus Tampereella oli kontekstitekijä, ehkä jopa osa mekanismia. Näiden selvä erottaminen toisinaan voi olla vaikeaa ja riippuu näkökulmasta. Kummaksi esimerkiksi erittäin aktiivinen media projektin tavoitteenmukaisena ja suunniteltuna viestin vijänä määriteltäisiin: kontekstiksi vai mekanismiksi? Voi olla, että julkisuus helpotti poliisin työtä, kun asiasta oli jo tietoa eikä kontrolli tullut yllätyksenä ja siitä oli keskusteltu kouluissa ja perheissä. Julkisuudesta seurasi myös sitoutuminen (esim. poliisien tiukankin taloudellisen

tilanteen keskellä) Hawthorne-efektin kautta. Siinä on kyse työtehon nousemisesta silloin, kun joku on kiinnostunut työstä ja siitä miten se tehdään. Tieto seurannasta nostaa työntekijöiden motivaatiota, suoritusta ja sitoutumista.¹¹⁸ On huomattava, että tätä Hawthorne-efektiä jo siinänsä voi pitää yhtenä perusteluna ulkopuolisen arviointitutkimuksen sisällyttämisestä viranomaishankkeisiin lisäämään työskentelyn aktiivisuutta ja sitoutumista.

Nollatoleranssipoliisitoiminnan kohteen kannalta voidaan miettiä, mitä hankkeessa aikaan saadut muutokset eli tulokset kertovat tuolle tietylle kohderyhmälle ominaisesta yhteisöelämän todellisuudesta, kontekstista. Se kertoo yhtäältä suomalaisesta humalahakuisesta kulttuurietoksesta ja alkoholinkäytön keskeistä asemasta ja alaikäisten nuorten tavoitteista sosiaalista ja kasvaa aikuisiksi tuohon yhteisöelämään. Toisaalta se kertoo aikuisten huolesta tätä ongelmaksi koettua aikuistumisen tapaa kohtaan. Poliisille esitetään toiveita, että se kontrolloisi ja valvoisi nuoria ja nuorten juomista tiukemmin. Ongelmaa siis poliisoidaan, se halutaan siirtää poliisiin hoidettavaksi. (Kehittämästäni poliisioinnin käsitteestä, ks. Korander 2000.) Poliisit valvovatkin mutta tietäen rajalliset resurssinsa, ja he taas ovat vastavuoroisesti huolissaan vanhemmista, joiden poliisien mielestä tulisi itse tiukemmin valvoa nuoria.

Tämä johdattaa toiseen kontekstimekanisminäkökulmaan. Yksi yhteisö, jolle muutos oli ominainen, voitaisiin kontekstimekanismissa ajatella olleen hankkeen toteuttajien yhteisö. Jotta interventio saatiin toteutettua, oli toteuttajat saatava suorittamaan se. Hankkeen toteutusprosessin katsottiin pitkälti onnistuneen, vaikka kokonaistulos sisälsi myös tavoitteiden vastaisia seurauksia. Tutkimuksessa oltiin kiinnostuneita yhteisön sisäisten mekanismien kausaalisuhteista, kun selvitettiin, uskoivatko toteuttajat, kohteet ja kannattajakunta nollatoleranssihankkeen esittämiin kausaliteetteihin, sitoutuvatko he sen arvoihin ja tavoitteisiin eli olivatko toteuttajat valmiita viemään hanketta eteenpäin. Jos toteuttajien arvot ja sitoumukset eroavat hankkeen ja sen ajajien arvoista merkittävästi, voi olla, ettei toteutusyhteisö sitoudu hankkeen ajamiin tavoitteisiin.

Monitahoarviointiraportin Poliisihenkilöstön näkökulma -artikkelissa (Korander 2002b) analysoin Tampereen perinteikästä poliisikulttuuria, jolla arvioin olevan oman kontekstivaikutuksensa myös siellä toteutettuihin rikoksantorjuntahankkeisiin. Vahvan poliisi-identiteetin ja perinteitä sekä kenttäkonstaapelin ammattitaitoa ja siihen kiinteästi kuuluvaa harkintavaltaa kunnioittavan poliisikulttuurin arvioitiin estäneen poliiseja toteuttamasta toisinaan jopa hankkejohdon määräysten vastaisesti täydellistä nollatoleranssia. Levä (2008, 295) huomauttaa, että poliisit arvostavat sitä, että saavat olla sisäisesti ohjautuvia. Tällöin puuttumisen harkintavalta halutaan pitää itsellä.

Poliisien ja nuorten välillä ei syntynyt merkittäviä yhteenottoja, vaikka osa nuorista vastusti ja kritisoi poliisin tiukkaa toimintatapaa. Monitahoarviointitutkimuksessa (Korander 2002b) päätelin, että tämä johtui muun muassa siitä, että poliisit toteuttivat hankkeen harkintavaltaansa käyttäen eivätkä suinkaan absoluuttisen ja kategorisen kaikkien puututaan sakottamalla -linjalla. Nollatoleranssi-idea soveltaen kuitenkin huomattava määrä sakkoja ja huomautuksia annettiin ja täsmälleen sama vastustusilmio löytyi myös New Yorkista: Se sai osan poliisimiehistä irtisanoutumaan NYPD:stä. Karmen (2004, 35–36) viittaa New York Timesin uutisiin, joissa kerrottiin, että useat kokeneet NYPD:n poliisit erosivat silkasta inhosta uutta nolla-

toleranssilinjaa kohtaan. Se juuri vei heidän aiemman harkintavaltansa päättää, miten toimia eri yhteisöjen kanssa. Veteraanipoliisit kokivat tullessa epäsuosituiksi ja halveksituiksi omilla vanhoilla partioalueillaan uuden toimintapolitiikan johdosta, jossa he joutuivat puuttumaan koko ajan kaikkiin mahdollisiin pikkujuttuihin ja rikkeisiin pidätyksillä (Karmen 2004, 35–36).

Kokeilu osoitti, että käytännössä partiot joka tapauksessa erikseen päättävät puuttumiskyntä tilannearvion mukaisesti. Tällöin he ottavat huomioon väen ja häiriöiden määrän ja laadun suhteutettuna käytössä olevien partioiden määrään. Poliisipartiot katsoivat toimivansa oikeudenmukaisemmin käyttäessään tilannekohtaista harkintavaltaa eikä kategorista nollatoleranssia. Näin poliisin mahdollisuuden asioiden myönteiseen ratkaisuun sovunrakentajan roolissa – ja poliisilain hengen mukaisesti – katsottiin olevan parempi. Sovunrakentajan rooli ei tarkoita poliisien mukaan pehmoilua. Kyse ei ollut siitä, ettei normeja ja rajoja valvota, vaan siitä, että niiden valvomiselle annetaan kenttäpoliisin ammattitaitoon tukeutuva ongelma- ja tilannekohtainen ratkaisuvälite. Tämä poliisin ammatillinen suhtautuminen perustuu pitkään suomalaisen perinteeseen (ks. poliisikulttuurista tarkemmin Korander 2004a).

Rauhaa ylläpitävä tulkinta nollatoleranssista saattoi estää räikeät yhteenotot nuorten kanssa ja julkisen kritiikin hanketta ja poliisitoimintaa kohtaan. Jos media olisi löytänyt epäeettistä ja ylilyövää käytöstä poliiseilta, kuten New Yorkin tapauksessa, ei nollatoleranssia suomalaisessa kontekstissa olisi voitu samalla tapaa viedä läpi Tampereellakaan, vaan projektin olemassaolon oikeutus olisi vaarantunut. Yksi syy tähän "yhteenottamattomuuteen" oli nuorten siirtyminen ja piilottelu, jossa ei periaatteesta ryhdytty vastustamaan poliisin tiukkaa otetta vaan se väistettiin.

Poliisien todettiin pitkälti yhtyneen ajatukseen siitä, että nollatoleranssikontrolli, moraalisisäätely, tekniikkana toimii. He olivat valmiit vakiinnuttamaan sitä ja laajentamaan sen toteutusalaan monilla eri tavoilla: aikaa, paikkaa ja kohteita. Tiukka järjestyksenvalvonta, nollatoleranssi, näytti myös sopivan poliisikulttuuriseen *ajattelutapaan*. Sekä haastattelut että nollatoleranssihankeeseen toteutusprosessin onnistuminen kertovat siitä, että se on poliisiyhteisössä uskottava keino. Usko kontrolliin keinona on poliisiyhteisössä luontainen ajattelutapa. Tämä lienee oletettavaa, kun mietitään, millaisia keinoja poliiseilla on ylipäättänsä käytettävissään. Haastatelussa kerrottiin myös, kuinka tiukka järjestyksenvalvonta on ollut tyypillinen poliisitoiminnan keino, osa perinteistä poliisitoimintatapaa Suomessa. Vaikka nollatoleranssi tavoitetilana hyväksyttiin, ilmeni käytännön toteutuksessa kuitenkin lopulta poliisin miehistökulttuurista vastustusta.

Poliisikulttuurissa törmätään samaan kuvioon kuin rikottujen ikkunoiden alkuperäisartikkelin (Wilson & Kelling 1982) laajan harkintavallan vaatimuksen ja puhtaan nollatoleranssin eli harkintavallan mahdollisimman vähäisen käytön välillä (ks. luku 1.2.5, jossa eroja määritellään). Tavoitteena hyvältä kuulostava nollatoleranssi-idea – laitetaan kaikki viimeistä piirtoa myöten kuriin – törmää todellisuudessa tämän tutkimuksen perusteella keskeisesti kahteen seikkaan. Jokin osa poliiseista ei suostu moista tavoitetta mukavuuden (lue: laiskuuden) takia hyväksymään toimintatavaksi, mutta suurin törmäys käytännössä tapahtuu siinä, etteivät laa-

jaan ja tilanteittaiseen harkintavallan käyttöön tottuneet suomalaiset järjestyspoliisit ole helposti valmiita luopumaan harkintavallastaan ylhäältä tulevasta nollatoleranssikäskystä.¹¹⁹

Lopulta ehkä laajin kontekstin ja mekanismin erottelun näkökulma on seuraava: Voidaan miettiä, mikä suomalaisessa yhteiskunnassa ja tamperelaisessa olosuhdekontekstissa on sellaista, että vain tietty ryhmä, nuoret, jää ja joutuu nollatoleranssipoliisitoiminnan kohteeksi, eikä vastaava lista katuihmissä kuten New Yorkissa? Hyvinvointikontrollivaltion ja rikoskontrollivaltion välillä on yhä eroa, kuten pikku- ja megakaupungin välillä.

5.5.2 Tulosten, poliisi-innovaatioiden ja tutkimuksen teon yhteenveto

Tampereen nollatoleranssikokeilu on kiistaton näyttö suomalaisen järjestyspoliisin laajasta harkintavallasta niin poliittisstrategisella kuin kenttämiesten päätäntävällän tasolla. Nämä muodostuvat merkittäviksi eroiksi New Yorkiin verrattuna, kun tästä seuraavassa luvussa tutustutaan pitkään ja moninaiseen historialliseen prosessiin, joka New Yorkin katujen uuden käyttäytymisstandardin ja järjestyspoliisivaltuuksien luomisessa vaadittiin. Tampereen mitta-kaavassa oli poliisille pelkkä median kautta annettu ilmoitusasia, että poliisitoimintaa ensinnäkin *priorisoidaan* järjestyksen valvontaan suhteessa muihin poliisitoimiin. Toiseksi sitä *kohdistetaan* tietyille maantieteelliselle alueelle ja tiettyyn aikaan, kaupungin keskustaan perjantai- ja lauantai-iltoihin. Kolmanneksi poliisin sieto- ja puuttumiskynnystä poikkeamiin *alennetaan* reippaasti. Neljänneksi puuttumisen lisäksi seuraamuksien käytön kynnystä *laskeetaan*. Seuraamuksina toimivat huomautukset, rikesakot, sakot, mahdollisesti mukana olevien alkoholiastoiden etsintä ja sisällön takavarikointi, kiinniotto ja nuorten säilöönotto Paussiin ja aikuisten putkaan. Vaikka kiinniotto ja säilöönlaitto eivät saa lain mukaan olla rangaistusluonteisia, olivat monet kokeneet nämä sellaisina. Kun poliiseilta on asiaa kysytty, on heistä 67 prosenttia tunnustanut, että *"Päihtyneiden säilöönotto toimii toisinaan varoittavana seuraamuksena"* (Roivainen & Ruuskanen 2008, 236). Viidenneksi oli poliisilta lähes *ilmoitusasia* yhteistyön lisääminen Paussin kanssa. Sosiaaliasema Paussi ohjeistettiin toimimaan tiukalla puuttumiskynnyksellä ja pelon portailla nuorten alkoholikäyttöön. Kuudenneksi tutkimus osoitti, kuinka poliisipartiot pystyivät hankkeesta riippumatta oman harkintansa mukaan *toeuttamaan* joko todella tiukkaa puuttumista tai jatkamaan samaan leppoisaampaan malliin kuin aiemmin – tosin vain vähemmistö toimi täysin esimiesten nollatoleranssiohjeiden vastaisesti.

Tässä luvussa 5 etsittiin vastausta kysymyksiin: *Millainen on Tampereen nollatoleranssikokeilu rikosentorjunnan ja moraalisisäätelyn esimerkkinä ja mitkä olivat kokeilun mekanismi, konteksti ja vaikutukset?* Samalla selvisi, millaisia hankejohtamisen ja toisaalta tutkimuksen menetelmällisiä temppuja ja vaiheita tuon hankkeen vaikutusten osoittamiseen liittyi. Jos hanketta ajatellaan rikosentorjunnallisesti, tutkimuksen perusteella näyttää siltä, että rikottujen ikkunoiden nollatoleranssi toimi kahteen suuntaan. Kohdealue ja kansalaiset rauhoitettiin tehokkaasti, mutta vasta- ja sivuvaikutukset muodostivat merkittäviä ongelmia.¹²⁰ Rikottujen ikkunoiden nollatoleranssikokeilun piti alun perin kohdistua kaikkiin ilmeneviin häiriöihin: ilkkuvallan, vahingontekoihin ja väkivaltaan kaupungin keskustan kaduilla. Kokeilussa kävi ilmi, että se kohdistui kaduilla viikonloppuiltaisin aikaansa viettäviin nuoriin. Nuoret olivat

tekemässä tällöin jotain, mikä koettiin ongelmaksi. He julkijoivat, mihin oli suhteellisen vai- vatonta puuttua kaupungin keskustassa. Käytös aiheutti aikuisissa huolta ja närää. Nuorten kokemukset poliisiin ja sosiaalityön toimista olivat ristiriitaisia. Hanke sai aikaan yhteisyyttä molemmissa ryhmissä erikseen, mutta ryhmien välillä erimielisyyttä ja luottamuspulaa, kun aikuiset yhtyivät nollatoleranssihuoleen ja nuoret väistivät sitä muun muassa siirtymällä toi- saalle viettämään aikaansa. Osa nuorista koki epäoikeudenmukaiseksi heihin kohdistuneen poliisi- ja sosiaalityön varhaisen puuttumisen kontrollin. Epäilyttävän moni nuori – 90 pro- senttia! – ei halunnut osallistua haastatteluihin kokemuksistaan Paussista, joten lienee oletet- tavaa, että *pelon portaat* olivat aiheuttaneet ahdistusta.

Mitä esimerkistä opittiin poliisi-innovaatioiden johtamisesta? Poliisiuudistukset vaativat kärki- johdon hyväksynnän ja parhaiten ne etenevät, kun ovat aivan korkeimpien poliisijohtajien hy- väksymiä ja vetämiä hankkeita, kuten pormestari Giuliani poliisipäällikkö Brattonin esimiehenä New Yorkin ihmeessä on osoittanut. Konservatiivisiin poliisiorganisaatioihin mahtuu usein vain yksi totuus ja linja kerrallaan. Merkittävät tehokkuutta parantamaan tarkoitettujen rakenneuudis- tukset ravistelevat poliisia jatkuvasti ja samalla johtoportaan kakkos- ja kolmosketju ja siitä alaspäin elävät pahimmillaan hajota ja hallitse -regiimin alaisena eikä kukaan uskalla uudistaa ja innovoida ainakaan niin, että sillä jotenkin kritisoidaisiin tai jouduttaisiin poikittain olemassa olevan totuuden eli korkeimman johdon kanssa. Vääräuskoiset uudistajat laitetaan dispensssiin tai saavat poistua näyttämöltä. NYPD:stä irtisanottiin ja irtisanoutui lukuisia esimiehiä. Päällik- kö Brattonkin sai lopulta lähteä, koska himmensi pormestari Giulianin kilpeä loistollaan. Tämä vähentää poliisi-innovaatioiden määrää ja mahdollisuuksia. Ilmiölle löytyy näyttöä sekä kansainvälisesti, kansallisesti että paikkakuntaakohtaisesti. Tämän poliisihankkeen johtaja apulais- poliisipäällikkö Ari Sarjanen otti mahdollisuuden jo Hangon regatassa aikoinaan olla edelläkä- vijä, kun poliisista tehtiin "hauskanpidon konsultti" (Soine 1995). Tällöin poliisin normitoimin- tatavasta eli kovasta nollatoleranssista pikkukaupungin suositussa karnevaalissa luovuttiin. Tätä seurasi 90-luvun alun kontrollikulttuurin hellittäminen koko maassa. Edelläkävijänä hän toimi maailman kuulun nollatoleranssikokeilun testaajana, jossa hauskanpidon konsultista tehtiin suu- ren maailman malliin – taas – nollatoleranssipoliisi.

Vaikka kokonaistulos ei osoittanut hanketta parhaaksi mahdolliseksi tavaksi toimia, niin silti tämä hanke- ja tutkimuskokonaisuus voidaan luokitella innovatiiviseksi ja kv-meta- analyseissa toimivaksi poliisitoiminnan taktiikan kokeiluksi. Tutkimuksen yksi piirre sisäl- tyy sen Suomessa harvinaiseen empiiriseen ja strategiseen kvasikokeelliseen asetelmaan, jota itsessään voidaan pitää esimerkkinä useissa tutkimuksissa Yhdysvalloissa innovatiiviseksi kehitusta poliisitoiminnan kehittämismetodista POP:sta (Problem oriented policing). Sen idea on klassisessa kvasikokeellisessa arviointiasetelmassa, jonka avulla pyritään kehittämään poliisitoimintaa ja ratkaisemaan sen kohtaamia ongelmia (ks. esim. Goldstein 1990; Sherman ja Eck 2002, 296). Keskeistä on hypoteesin eli oletetun syy- ja seuraussuhteen määrittelemisen eli mikä toiminta, interventio vaikuttaisi ongelmaan. Tampereen nollatoleranssikokeilun arvi- ointitutkimuksessa on tehty yhtäältä prosessiarviointi siitä, miten interventio toteutettiin ja toisaalta vaikuttavuusarviointi siitä, mitä tapahtui ja miksi. Kvasikokeellisen asetelman ana- lyyysiä kehitettiin moninäkökulmaiseen monitahoarviointiasetelmaan, jossa analysoitiin sitä, missä kontekstissa tapahtunut kokeilun interventio ja sen edistävä mekanismi sai aikaan toi-

vottuja tai ei-toivottuja tuloksia ja miten hankkeen toteuttajat, kansalaiset ja kohteet vastaanottivat sen. Viime mainitut huomioitiin niin laadullisen arvioinnin kuin määrällisessä tavoitekohtaisessa sivu- ja vastavaikutusarvioinnin mittauksen viitekehyksessä. POP-innovaatio onnistui, koska pystyttiin vastaamaan kysymyksiin, toimiko se, missä, miten, kenelle ja miksi. Poliisihankkeen johtajalle kuuluu myönteinen sulka hattuun tästä näyttöön perustuvasta tiedosta.

Entä mitä tärkeää opittiin arviointitutkimuksen teosta esimerkiksi muille vastaaville? Ensinnäkin, koska klassisen koeasetelman malli tulee laboratorio-olosuhteista, niin kvasikokeiluasetelmassa (OXO-mallin, jossa O=mittaus; X=interventio) kausaliteetin osoittaminen sisältää useita empiirisellä kentällä ratkaisemattomia dilemmoja. Arviointitutkimuksessa tutkimuskohteen arvaamattomat muutokset voivat vaikuttaa rajusti tutkimusasetelmaan. Yksinkertaiselta ja vankalta vaikuttavasta lähtöasetelmasta voi joutua etenemään huomattavasti alkupe räistä suunnitelmaa laajempaan, monipuolisempaan aineisto- ja menetelmäkokonaisuuteen, jotta arvioinnista saa edes kohtuullisen uskottavan. On ollut lohduttavaa huomata, että muut vastaavia paikallisia vaikuttavuusarviointeja tehneet ovat joutuneet ratkomaan samoja ongelmia (Holmila 2002; Warpenius 2006; Holmila ym. 2009).¹²¹

Toiseksi ulkopuolinen tutkija, joka ei osallistu hankkeeseen kehittäjänä, voi olla ulkopuolisen silmissä uskottavampi. Mutta samalla mielenkiintoiseksi vaihtoehdoksi havaitun realistisen arviointitutkimuksen toteuttamisen mahdollisuus ei ole niin suuri kuin sellaisessa hankkeessa, jossa tutkija on kehittäjänä mukana. Kun taas on kehittäjänä mukana, sitoutuu hankkeen tavoitteisiin, eli ei ole enää riippumaton ulkopuolinen (vrt. Warpenius 2006).¹²²

Kolmanneksi vaikuttavuusarviointitutkimuksen tieteellinen kirjoittaminen on dilemma – *contradictory in terms*. Tieteellisen kirjoittamisen oppaissa neuvotaan, että tulee jättää väitteille takaportteja, ettei kannata väittää tiukasti mitään, vaan puhua "näyttää siltä" -muodossa. Tutkimuksessa kannattaisi olla problematisoiva tyyliin: "Virtanen väittää, että X on Y, mutta yhtäältä voidaan kuitenkin väittää sekä... että ... ja toisaalta ..." Tieteessä suhde yleistyksiin ja tulkintoihin kannattaa pitää varovaisena ja turvata selusta. Tämä ei käy vaikuttavuusarviointitutkimuksessa, jossa tilaajalla on vain yksi asia mielessä. Hän vaatii saatavaksi eksaktin väitteen kausaliteetista: *Toimiko se?* Ja tähän liittyen vastaukset kysymyksiin: *Kenelle ja missä se toimii? Kannattaako sitä jatkaa ja laajentaa muuallekin? Vai miksi epäonnistuttiin? Kuka epäonnistui?* Arviointia pidetään vaikuttavuusarviointimenetelmäkirjallisuudessa arvottomana, jos siinä ei oteta kantaa kausaalisuuksiin, onnistumisiin, epäonnistumisiin ja syypäihin ja miksi-kysymyksiin. *Oliko vika suunnittelussa, toimintateoriassa, toteutuksessa vai toteutuksen johtamisessa, jalkauttamisessa, olosuhteissa vai vastaanottajissa?* Jossitteleva vaikuttavuusarviointi ei vastaa lupaukseensa arvottaa korkealle tapahtunut vaikutus. Kiusalliseksi tilanne tulee, kun tieteenkin edustuksen puolelta anonyymi referee vaatii vaikuttavuusargumentteihin tiukempaa kannanottoa, kuin mihin itse olisi ollut valmis alun perin sitoutumaan. *Onko kirjoittaja puolesta vai vastaan?* Erityisen kiusallinen tilanne on, jos tutkija itsekin alkaa epäillä tutkimusasetelman, menetelmän ja aineiston kykyä vastata tilaajalle kysymykseen, johon on luvattu vastata: *Toimiko se, millä ehdoin, kenelle ja missä olosuhteissa – miksi tai miksi ei?* Silloin kannattaa olla sellaisessa positiossa, että on riittävästi aikaa, rahaa ja pätevää väkeä jatkamaan tutkimusta niin kauan, että alkaa itsekin uskaltaa ottaa kantaa.

6 Analyysi New Yorkin nollatoleranssista

"Ainakin osan noin suuresta ja dramaattisesta rikollisuuden laskusta on oltava poliisin ansiota, onhan?"

Ensiartikkeli 1., sivu 360

Tämän luvun tutkimustehtävä on käsitellä Ensiartikkelin (1) väitteitä New Yorkin rikottujen ikkunoiden nollatoleranssista ja viedä analyysia niistä yhä pidemmälle. Väitteet ja niiden taustat löytyvät kyseisestä artikkelista. Tavoitteena on päivittää vuoden 1998 jälkeisellä keskeisellä uudella tutkimuksella kuva New Yorkista järjestyksenvalvonnan, rikoksantorjunnan ja moraalisaatelyn esimerkkinä ja vertailukohteena suomalaiseen lain ja järjestyksen empiiriseen todellisuuteen. Ensin tutustutaan siihen, mistä johtui 1990-luvun järjestyttävä crime drop -rikosromahdus. Millainen rooli poliisilla oli siinä erityisesti New Yorkissa? Toiseksi teen hallintavallananalyysin New Yorkin rikottujen ikkunoiden nollatoleranssikampanjasta eli analysoin sitä moraalisaatelyprojektina. Koska poliisin nollatoleranssista seurasi niin Tamperella kuin New Yorkissakin lukuisia vasta- ja sivuvaikutuksia, eritellään tarkemmin näitä jopa hengenvaaralliseksi osoittautuneita seurauksia New Yorkissa. Lopuksi vedetään yhteen New Yorkin analyysi ja verrataan sen mallia suomalaiseen järjestyspoliisitoimintaan. Suomen, Tampereen ja New Yorkin mekanismien, kontekstien ja juridiikan ja oikeushistoriallisia yhteyksiä ja eroja vertaillaan karkealla tasolla johtopäätöksiä varten. Aivan viimeisessä alaluvussa (luku 6.5) aloitetaan myös Suomen ja Yhdysvaltojen analyytinen vertailu.

6.1 Rikoksantorjunnan arvioinnin tulokset

Tässä alaluvussa tutkitaan rikottujen ikkunoiden teesin väitetyjä verifiointeja tutkimuskirjallisuudessa. Varmistetaan se, millaisen tuomion näyttöön perustavan koulukunnan kriminologit ovat meta-analyyseissään rikottujen ikkunoiden teesin toteennäytöstä antaneet. Koska uus-konservatiivikriminologit ovat väittäneet New Yorkin rikosromahduksen olevan poliisin rikottujen ikkunoiden nollatoleranssin ansiota, tutustutaan rikosromahduksen syitä erittelevään tutkimusperinteeseen. Kehittyneiden maiden ja Yhdysvaltojen rikosromahduksen syiksi löydetään useita muita selittäviä tekijöitä kuin poliisi.

6.1.1 Rikottujen ikkunoiden empiirinen verifiointi ja kritiikki

Rikottujen ikkunoiden hypoteesi pitäisi voida testata, verifioida tai falsifioida eli hyväksyä tai hylätä. Rikottujen ikkunoiden isät puolustavat hypoteesiaan verifioituna teoriana. He tekevät sen pitkälti Manhattan Institute -ajatushautomon julkaisuissaan (ks. esim. Kelling & Coles 1996; Kelling & Sousa 2001), jollaisessa myös alkuperäinen (Wilson & Kelling 1982) artikkeli julkaistiin. Lisäksi kannattajina on useita uus-konservatiivikirjoittajia (ks. esim. Dilulio 1996a; 1996b; Dennis 1997; Wilsonin 1996 esipuhe kirjassa Kelling & Coles 1996). Ensimmäisenä teorian isät ja kannattajat ovat itse ryhtyneet väittämään Skoganin (1990) Disorder and Decline -teoksesta, että se olisi ikkunateorian verifioija.¹²³ Toisena rikottujen ikkunoiden teorian verifiointina neo-con-edustajat pitävät New Yorkin ihmettä, joten teorian kannattajiin

ovat kuuluneet New Yorkin pormestari Giuliani (Barrett 2000) ja poliisipäällikkö Bratton (1996; 1997). Seuraavassa selvitetään, mitä riippumattomat kriminologit ovat teorian näytöistä sanoneet ja ovatko Skogan (1990) ja New York rikotut ikkunat -teesin verifioijia.

"Broken windows' do need to be repaired quickly" on Skoganilta usein lainattu tiivistys (Skogan 1990, 75), mutta kuten aina ikkunateesissä, pitäisi katsoa soundbite-ilmaisua syvemmälle ja määritellä tarkkaan, mitä populistisella kielikuvalla todella halutaan sanoa. Miten Skogan (1990) katsoo, että ikkunat olisi korjattava? Pelkällä poliisillako? Jo esitellessään tutkimustehtäviään – joista keskeisin on juuri rikottujen ikkunoiden teesin testaaminen – Skogan (1990, 11) huomauttaa ikkunaidean vastaisesti, että tutkimuksen johtopäätösten perusteella ei tulisi enää ottaa annettuna, että "more cops" tai muut "standardireaktiot" olisivat rikollisuuden ja järjestysongelmiin yksinkertainen vastaus. Johtopäätösosiossa hän huomauttaa, että köyhien ja etnisten vähemmistöjen asuinalueilla poliisi koetaan yhdeksi asukkaiden ongelmista. Näiden ryhmien mielestä poliisi on usein heitä kohtaan arrogantti, brutaali, rasistinen ja korruptoitunut. Kun suunnitellaan toimia näiden naapurustojen järjestysongelmien parantamiseksi, vaativat asukkaiden edustajat työllisyyden parantamista, parempaa asumisen tasoa ja terveydenhoitoa. Jos näiden merkittävien ongelmien ratkaisun sijasta ryhdytään vain intensiivisempään poliisivalvontaan, saattaa se tuottaa yhä enemmän valituksia poliisiin ahdistelusta, umpimähkäisistä pysäytyksistä ja etsinnöistä sekä aiheuttaa konflikteja poliisin ja alueen nuorten välillä (Skogan 1990, 172). Pelkkä nollatoleranssipoliisipolitiikka olisi Skoganin mukaan selvä virhe.

Skoganin (1990, 172) viesti ei juuri voisi olla vastakkaisempi uuskonservatiiviselle ikkunalogiikalle, kun hän aloittaa "The Political Economy of Disorder" -johtopäätöslukunsa lauseella: "The strong link between disorder and the economic and social makeup of communities examined here also cannot be ignored." Pelkkä otsikko on myrkyä uuskonservatiiveille ja varovaisena Skogan huomauttaa, että puhe taloudellisista ja yhteiskunnallisista kausaalitekijöistä ("root causes") saa monet hermostumaan. Kertonee ajan amerikkalaisesta hengestä, että tällaisista asioista puhuttaessa on huomautettava olevansa tietoinen siitä, että saattaa tulla leimatuksi "the root causes of crime" -puheen kannattajaksi.¹²⁴ Skogan (1990, 175–179) korostaa analyysissään, että sekä yksityisten rahoituslaitosten että julkisten instituutioiden päätökset olla sijoittamatta köyhien ja sijoittaa valkoisen keskiluokan asuinalueisiin ovat ratkaisevia niiden asujaimiston, kehittämisen ja työllistymistilaisuuksien kannalta.

Jykevintä kritiikin aineista rikottujen ikkunoiden spiraalia kohtaan Skogan (1990, 175–179) tuo esiin kolmella Suomessa – ainakin kriminologiassa – vähemmän tunnetulla käsitteellä, nimittäin *redlining*, *panic peddling* ja *block busting*. Niin yksityisten rahoituslaitosten kuin julkisten instituutioiden päätökset sijoittaa asuinalueisiin ovat ratkaisevia niiden asujaimiston, kehittämisen ja työllisyytilaisuuksien kannalta. Viitaten Bradfordin ja Rubinowitzin (1975) sekä Urban-Suburban Investment Study Groupin (1975) tutkimuksiin Skogan (1990, 176) kertoo, että pankkien ja vakuutuslaitosten kieltäytyttyä antamasta kohtuullisilla ehdoilla lainoja tuomittiin kohteena olevat alueet rappeutumaan. Käytäntö tunnetaan Amerikassa nimellä "redlining", jonka suora suomennos olisi jotakuinkin "punakynäympyröinti". Skoganin (1990, 176) mukaan – keinotellakseen omia toisaalle sijoituksia mainettaan paremmaksi – ahne pankkiiri pyöräyttää punakynällä tuomitun naapuruston kartallaan todeten jotakuinkin, että

"juu, me emme tänne sijoita". Lainaten Goodwiniä (1979) Skogan (1990, 176) kuvaa: "Disinvestment decisions are "a sign for all that the neighborhood is 'going'. Powerful and influential interest have lost faith in it, and that stands as a warning to any home-seekers or commercial investors to look elsewhere" (Goodwin 1979)." Skogan arvioi tämän olevan itsensä toteuttava ennuste. Ilman kunnan lainaa ei voi ostaa uutta, eikä vähenevän arvon (asunto kiinnitetään useimmiten lainan takaukseksi Suomessakin) asuntoon kannata jäädä loukkuun. Siitä on syytä päästä nopeasti eroon.

Kyseisen tietoisin investoimattomuuden lisäksi Skoganin (1990) tuo esiin kaksi muuta käsitettä rappiokierrettä selittävinä syinä. "Panic peddling" voisi suomeksi olla "paniikilla myynti". Se on prosessi, jossa häikäilemätön kiinteistövälittäjä korjaa voittoja käyden kauppaa pelon avulla. Sävähdyttävillä keinoilla pelotellaan rikollisuuden ja alueen etnisen kokoonpanomuutosten yhteyksiä. "Paniikkikauppiat" levittävät kauhua valkoisten asukkaiden keskuudessa saaden heidät myymään kotinsa paniikissa huomattavan halpaan hintaan välittäjille. Skogan (1990, 178) kertoo, että useissa kaupungeissa on kunnallisin toimin pyritty puuttumaan tällaisiin käytäntöihin. Rikoksen pelon, etnisten ryhmien ja kiinteistöjen taloudellisten arvojen yhteenliittymisen surullista tarinaa jatkaa "block busting" käsite (suora suomennos on vaikea, mutta käännösainekset ovat: block = kortteli, bust = tehdä vararikko tai pitää poliisiratsia, pidättää). Ilmiössä samaiset kiinteistövälittäjät myyvät samat valkoisilta pelottelulla edullisesti ostetut asunnot nyt merkittävästi edellisestä korotettuun hintaan parempina ja turvallisina asuintoina sellaisille afroamerikkalaisille ja "hispaaneille", joilla on niihin varaa (Skogan 1990, 178).

Skogan (1990, 177) tekee varsin selväsanaisen johtopäätöksen, joka on rikottujen ikkunoiden hypoteesin vastainen: "It is the disinvestment, not gentrification, which threatens poorer neighborhoods." ¹²⁵ Lisäksi tässä kohtaa hän yhtyy aiemmin Garlandin esittämän urbanisaation ja maankäytön huomioon: "The freeway networks driven through the hearts of many American cities in the 1950s greatly reduced the desirability of surrounding neighbourhoods." (Skogan 1990, 177.) Nämä maailmankuulut amerikkalaiset monikaistaiset ja monihaaraiset moottoritiet vedettiin, arvatenkin, läpi vähemmistöjen ja matalan tuloluokkien taajamien, joissa kiinteistöt ja maa olivat halvempia ja vaikutusvaltainen vastustus pienempää. Jo rappeutuvilta alueilta vedettiin rahoitus pois ja tilalle tulivat asujaimiston arvoa rajusti laskevat moottoriliikenneverkostot. Muistutettakoon, että näitä seikkoja on analysoitu tarkemmin jo luvussa 3.1, jossa slummiutumiskierteiden todelliset syyt avattiin.

Skogan (1990, 178–179) summaa, että taustalla on rasismi, kapitalismi ja kansainvälinen työnjako. Asuinalueita koskeva politiikka on sidoksissa laajempiin kansallisiin ja kansainvälisiin taloudellisiin ja demografisiin voimiin. Maankäyttö ja paikallistaloudelliset seikat ovat osa laajaa, mutta usein näkymätöntä yhteiskunnallista, rakenteellista ja taloudellispoliittista kontekstia, jonka loppuilmennyksenä näkyvät epäjärjestyksen ongelmat. "To the extent to which disorder is driven by these decisions, it can be seen as a manifestation of the American urban political economy." (Skogan 1990, 178–179.) Kaiken kaikkiaan uskonservatiivit ovat jälleen lukeneet äärimmäisen valikoivasti ja tieteellistämisen hengessä Skoganin raporttia saadakseen sen verifioimaan rikotut ikkunat -hypoteesin (ks. myös Weisburd & Eck 2004, 50–51; Wacquant 2009a, 46–47). ¹²⁶

Koska Skoganin (1990) tutkimusta on pidetty merkittävänä, on hänen aineistonsa avulla asiaa tutkittu uudelleen. Harcourt (1998; 2001) on syventynyt Skoganin 40 survey-kyselyn aineistojen analyysiin (vrt. Cronkhite 2004). Harcourt (1998; 2001) analysoi aineistosta esiin tautologian ongelman järjestyshäiriöiden ja rikollisuuden välisessä yhteydessä. Useita järjestyshäiriöiksi nimettyjä muuttujia voidaan pitää itsessään rikollisuuden muuttujina, kuten huume-kaupankäyntiä, jengiaktiiviteettia, vandalismia ja vahingontekoa.¹²⁷ Kun epäjärjestystä (syy) ja rikollisuutta (seuraus) koskevat riippumattomat ja riippuvat muuttujat ovat päällekkäisiä, rikotaan tilastollisen vertailun perusteita ja korrelaation ja kausaliteetin todentaminen kyseenalaistuu (Harcourt 2001).¹²⁸ Saman ongelman jo aiemmin olivat huomanneet Kinsey, Lea & Young (1986), Matthews (1992, 20) ja Sampson ja Raudenbush (1999). Viime mainitut ovat kuuluisassa tutkimuksessaan kyseenlaistaneet fyysisen ja sosiaalisen epäjärjestyksen ja rikollisuuden välisen yhteyden keskeisyyden. Sampson ja Raudenbush (1999) osoittivat laajoilla aineistoillaan, jotka sisälsivät 196 naapurustoa Chicagosta, että asuinalueen köyhyys on keskeisin selittäjä rikollisuudelle. Harcourt (2001, 78) päättää yksityiskohtaisen Skoganin (1990) aineistojen analyysinsä: "In the end, the data do not support the broken windows hypothesis."

6.1.2 Ikkunahypoteesin ja New Yorkin näytön kestävyys meta-arviossa

Rikottujen ikkunoiden kirjoittajat (Wilson & Kelling 1982; Kelling 2001; Kelling & Coles 1996) pitävät maailmankuulua New Yorkin poliisin nollatoleranssia (ZTP) hypoteesinsa toisena verifiointina. Kelling itse kertoo olleensa palkattuna konsulttina kyseisen projektin metroa koskevassa osuudessa sen alkuaikoina (Kelling & Coles 1996). Hypoteesin verifiointi on kvantitatiivisen, positivistisen tieteen tapa argumentoida. Tieteessä positivistista kriminologiaa edustaa klassiseen koasetelmaan vannova vaikuttavuusarviointitutkimuskoulukunta. Näitä tutkimuksia on koottu meta-arviointitutkimuksiin (kritiikistä kyseistä ajattelua kohtaan ks. Tilley 2001)¹²⁹. On aiheellista käydä New Yorkin tapauksen osalta läpi kriminologisen "uuspositivismin" rikoksantorjunnan keskeisen meta-arvioinnin tulokset sekä rikottujen ikkunoiden hypoteesin verifiointi tai falsifiointi. Keskeinen 90-luvun ja sitä aiempaan tutkimukseen (ks. Sherman 1998) perustuva metateos on Shermanin ja kumppaneiden (2002) suurteos Evidence-Based Crime Prevention.¹³⁰ Kyseisessä kirjassa käytetään vaikuttavuusarviointitutkimusten meta-arviointiin niin sanottua Maryland-asteikkoa (ks. Kivivuori ja Aaltonen 2009, 51–52). Seuraavassa keskitymme kyseisen kirjan huomioihin rikotut ikkunat ja nollatoleranssi-teeseistä.

Kirjan luvun Julkinen liikenne; epäjärjestys ja rikokset yleisöä kohtaan on kirjoittanut Eck (2002, 263). Hän viittaa rikottujen ikkunoiden hypoteesiin (Wilson ja Kelling 1982) mainiten, että siinä odotetaan tapahtuvan seuraavanlainen toimintaketju: fyysistä ympäristöä muokkaamalla toivotaan, että ihmiset tuntevat turvallisuutta, mikä tuo enemmän ihmisiä "systeemiin". Eck kertoo, että tässä tapauksessa systeemi on New Yorkin metro-verkosto. Kun on enemmän matkustajia, on myös enemmän ihmisiä vahtimassa toisiaan epävirallisen kontrollin keinoin, mikä vähentäisi rikollisuutta. Tämän logiikan arviointi Eekin luvussa jää kuitenkin täysin hämäräksi. Syynä on se, että luvussa käsitellään tästedes erityisesti graffitien estämistä, jossa toimii aivan oma hypoteesinsa torjuntalogiikasta. Graffitien pikasiivouksen ennaltaeston teho perustuu ensisijassa siihen kokemukseen, ettei kannata maalata, koska maalaukset heti poiste-

taan. Näin ei tekijälle jää "feimiä" eli mainetta eikä kovin pitkään onnistumisen tunnetta ja näyttöä taideteoksestaan (Eck 2002, 264; ks. Suomessa Karisto ja Tuominen 1993, 96–98;).¹³¹ Tosin on todettava, että graffitikulttuurissa on tämän johdosta muutettu toimintatapoja muun muassa nopeasti poistettavien teosten valo- ja videokuvaamisella, jolloin "feimi" saavutetaan teosten dokumentoinnin kautta (Koskela 2009; Mäkinen 2010; Brunila ym. 2011; Malinen 2013).

Teoksen Yhteisörikosentorjunta ja rikutut ikkunat -luvussa (Welsh ja Hoshi 2002, 167) tehdään vain määritelmä yhteisön epäjärjestyksen teoriasta, ikkunateesistä. Welsh ja Hoshi (2002, 167) kertovat, että rikosentorjunnan valvontatoimet tulisi tähdätä häiriköivään käytökseen ennen kuin se eskaloituu vakavammaksi rikollisuudeksi. Valvontatoiminta konkreettisesti tapahtuisi asukkaiden ja poliisin avulla. Lyhyen esittelyn jälkeen Welsh ja Hoshi (2002) eivät enää mainitse teoriaa eivätkä arvioi sitä. Tällainen oudolta vaikuttava jatkuvasti toistuva "vahinko" vaikuttaa hyvin tyypilliseltä vaikuttavuusarviointimeta-analyyseissa ja kirjallisuuskatsauksissa rikutut ikkunat -teesin kohdalla. Se osoittaa, että rikutut -ajattelulla, sen kuulusilla establishment-kirjoittajilla ja NYPD:n nollatoleranssilla on Yhdysvaltojen kriminologiassa ja poliisitutkimuksessa niin merkittävä asema, että jokaisen on näitä pokkuroitava, vaikkei näyttöä löytyisikään.¹³²

Poliisin rikosentorjuntatoimet ovat tämän väitöstyön keskiössä, siksi on syytä tutustua Shermanin ja kumppanien (2002) meta-evaluaation laajaan aineistoon poliisia koskevien vaikuttavuusarviointien osalta hieman tarkemmin. Sherman ja Eck (2002, 296) analysoivat poliisin rikosentorjuntatutkimuksia Policing for crime prevention -luvussa. He jakavat poliisin rikosentorjunnan hypoteesit useaan kokonaisuuteen, jotka taas jakautuvat omiin alaluokkiinsa. Ennalta estävän pidätyksen toisen alaluokan teoria on "nollatoleranssi", joka perustuu rikutut ikkunat -hypoteesiin. Teoria kuuluu Shermanin ja Eekin (2002, 298) mukaan luokkaan: "areas appearing disorderly and out-of-control provide an attractive climate for violent crime". Mitä enemmän poliisi tekee pidätyksiä pienienkin järjestyshäiriöiden johdosta, sitä vähemmän vakavia rikoksia tapahtuu. Kirjoittajat viittaavat Skoganiin (1990) vain *määrittelyssä*, mutta eivät tulosten, tutkimuksen tai kausaliteetin pätevyuden arvioinnissa (Sherman ja Eck 2002, 298). Sherman ja Eck (2002, 314) kirjoittavat: "The evidence for the broken windows/zero tolerance arrests hypothesis (Wilson and Kelling, 1982) is inconsistent and the research designs are only moderately strong." Tutkimusasetelmien vaatimattomuuden ja todisteiden ristiriitaisuuden ja epäjohdonmukaisuuden toteamisen lisäksi he jatkavat, että erityiset taktiikat, miten edellä mainitut on toimeenpantu, ovat ristiriitaisia ja kiistanalaisia, ja eräitä "the 1982 Newark" -kokeilussa (ks. Wilson and Kelling 1982) käytettyjä metodeja on kirjallisuudessa kuvattu "perustuslain vastaisiksi"¹³³ (Skolnick and Bayley 1986).¹³⁴

Sherman ja Eck (2002, 315) toteavat, että aseiden takavarikointien tehostamisen New Yorkissa voidaan olettaa vaikuttaneen myönteisesti aseilla tehtyjen surmien määrään. On kuitenkin huomattava, että tilastot eivät ole tuon oletuksen puolella. Sekä Karmen (2000, 263) että Howell (2009, 290–291) osoittavat tilastoilla, etteivät sadat tuhannet pikkurikos- ja järjestyksenvalvontapidätykset korreloi aseiden takavarikoinnin kanssa, ei 1990-¹³⁵ eikä 2000-luvulla: "Despite the weapons-based justification for ZTP, it appears that high arrest numbers do not lead to large numbers of gun arrests." (Howell 2009, 291.) Mutta Sherman ja Eck (2002, 315)

ovat huolissaan pidemmän ajan vaikutuksista, joita pienistä rikkeistä pidätetyille saattaa koitua. Eräissä kokeiluissa havaittiin, että pidätetyt nuoret tekivät enemmän rikoksia pidätysten jälkeen verrattuna niihin nuoriin, joita ei pidätetty. Sherman ja Eck (2002, 310) toteavat, että poliisin toimintatapa, jossa pidätetään joitain nuoria eikä joitain toisia samojen tekojen johdosta saattaa näyttäytyä mielivaltaisena ja epäoikeudenmukaisena rikosprosessioikeudellisena menettelytapana (procedurally unfair) ja olla rikosentorjunnan tavoitteiden vastaista. Shermanin ja kumppaneiden (2002) teos ei verifioi rikottujen ikkunoiden nollatoleranssia edes New Yorkissa, lukuun ottamatta graffitimaalausta.

Myöhemmin julkaistussa komeaotsikkoisessa *What Can Police Do to Reduce Crime, Disorder, and Fear?* -artikkelissa Eck (Weisburd & Eck 2004)¹³⁶ tekee systemaattisen kirjallisuuskatsauksen Weisburdin kanssa. He toteavat Disorder Policing -mallista, että vaikka on olemassa yleinen käsitys rikottujen ikkunoiden nollatoleranssista – pikku rikoksiin tarttumisella estetään vakavampia – niin tutkimukset eivät tarjoa tälle juurikaan tukea. Yhteys löytyy vain Kellingin and Sossan (2001) Manhattan Institute -ajatushautomon julkaisussa, josta Weisburd ja Eck (2004, 51) toteavat, että sen aineiston rajoitteet kyseenalaistavat johtopäätösten luotettavuuden.

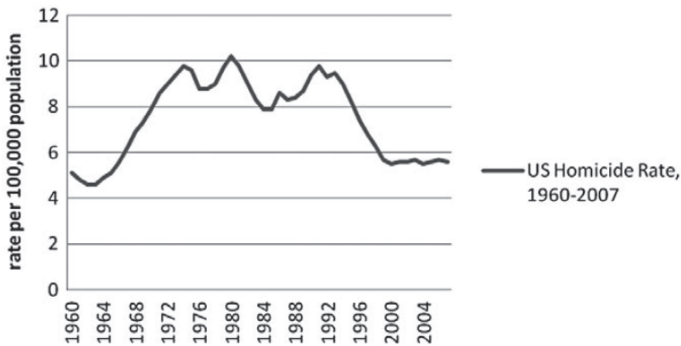
Edellä läpikäytyjen vuosituhaten vaihteen läheisyydessä julkaistujen positivististen meta-arvioiden perusteella rikottujen ikkunoiden nollatoleranssi -hypoteesin toimivuutta sen kotimaassa Yhdysvalloissa on vaikea pitää todistettuna. Monissa tutkimuksissa sitä pidetään kyseenalaisena, toisinaan jopa vahingollisena pidemmän ajan vaikutusten kannalta. Poikkeuksena voidaan pitää aseiden takavarikointiteesiä ja vahingonteoksi laskettujen graffitien pikasii-voustorjunnan estotehokkuutta, joka näyttää toimivan metroverkostossa. Jos käsiaseiden takavarikoinnilla on myönteinen yhteys ampuma-aserikosten vähenemiseen, perustuu se rikosten-tekovälineen takavarikoinnin estomekanismiin. Karmenin (2000, 263) mukaan asetakavarikoinnit kuitenkin vähenivät 1990-luvun aikana New Yorkissa, joten tämä kausaalitulkitonta on kiistanalainen. Seuraavassa syvennytään rikosromahduksen syihin.

6.1.3 *The crime drop -rikosromahduksen syyt*

Barker (2010) ja Baumer ja Wolf (2012) tekevät mielestäni relevantteimmat yhteenvedot viime vuosien rikosromahdustutkimuksista. Niissä käydään läpi merkittävimmät rikosromahdus-selitykset ja suuri määrä kirjallisuusanalyyssejä, meta-analyyssejä ja yksittäisiä tutkimuksia aiheesta. Tässä esityksessä käyn läpi heidän huomionsa sekä tarvittaessa sukellan heidän käyttämiinsä lähteisiin sekä samaan aikaan tai heidän jälkeen ilmestyneisiin tutkimuksiin.

Rikosromahdus 1990-luvun aikana ei tapahtunut pelkästään New Yorkissa vaan Amerikassa ylipäätään ja muissakin teollisuusmaissa. Rikosromahdus oli Yhdysvalloissa yllättävä, laaja ja kauaskantoinen. Yhdysvalloissa vuosina 1990–2000 merkittävimmät poliisin tietoon tulleet rikoslajit laskivat keskimäärin noin 35 prosenttia (Zimring 2007, 6).¹³⁷ Henkirikosten määrä on Yhdysvalloissa laskenut 1960-luvun lopun tasolle. Barker (2010, 494) esittelee alla olevan kuvion 1 Yhdysvaltojen henkirikosten kehityksestä vuosilta 1960–2007. Onko kyseessä globaali ilmiö vai erityisesti vain Yhdysvalloissa tapahtunut kehitys? Baumer ja Wolf (2012) ovat vertailleet Yhdysvaltojen ja muiden maiden tilastoja ja niitä koskevia tutkimuksia. He

viittaavat Tseloniin ja kumppaneihin (2010), jotka osoittavat, että ympäri maailmaa 26 maassa tapahtui vuosien 1994–2004 välillä merkittävää vähentymistä rikoksissa.¹³⁸ Myös Eisner (2008, 310–311) analysoi, että useissa Euroopan maissa tapahtui 1990-luvulla henkirikoksissa selvää vähentymistä.¹³⁹ Australiasta ja Kanadasta (Zimring 2007, 16) löytyy vastaavaa kehitystä (Baumer ja Wolf 2012, 8). Baumer ja Wolf (2012,8) tulevat laskelmissaan samaan tulokseen Rosenfeldin and Messnerin (2009) kanssa: kansainväliset rikostilastomuutokset seuraavat muissa maissa osaksi samoja kehityskulkuja kuin Yhdysvalloissa. Baumer ja Wolf (2012, 8–9) arvioivat, että noin 25–50 prosenttia johtuisi globaalista romahduksesta ja toisaalta noin 50–75 prosenttia tai ainakin varsin suuri osuus vaikuttaisi olevan yhteistä USA:n kaupunkien kesken.

Kuvio 1. Henkirikokset Yhdysvalloissa vuosien 1960–2007 välillä 100 000 asukasta kohti (Barker 2010, 494).

Baumer ja Wolf (2012) arvostelevat lukuisten tutkimusten piirtämää kuvaa rikosromahduksesta hyvin sameaksi ja epäselväksi. Syy on se, että monet tutkimukset ovat täysin irrallisia laajemmasta kriminologisesta kirjallisuudesta ja viimeaikaisista relevanteista teorioista, eikä useinkaan laajempiin empiiriisiin todisteisiin ja tilastojen taustoihin ole riittävällä huolellisuudella ja tarkkuudella syvennytty.¹⁴⁰ Itse he käsittelevät syyt jakaen ne kolmeen teoreettisesti perusteltuun ryhmään: yhtäältä motivaation ja toisaalta tilaisuuksien vähentämiseen sekä muuhun rajoittamiseen ja kontrollointiin (em. 3).¹⁴¹ Lisäksi Baumer ja Wolf (2012, 2) osoittavat kolme tärkeää seikkaa, joita useat eivät ole huomioineet: 1. 1990-luku ei riitä lainkaan tarkastelujaksoksi, koska rikosromahdus useissa rikoslajeissa alkoi jo 1980-luvun alussa. 2. Ei ole vain yhtä yhtenäistä kehitystä, rikosromahdusta, vaan tilastokuva on huomattavasti monimuotoisempi. 3. New York ei ole mitenkään erityisen uniikki rikostrendeiltään.

Baumer ja Wolf (2012, 3) toteavat, ettei ole vain yksittäistä kehityskuviota ja romahdusta eri rikoslajeissa, vaan monimuotoisempi jo 1980-luvun alusta alkanut kehitys, joka tulee ottaa selitysten teoretisointiin mukaan. Niin poliisitilastojen kuin uhritutkimusten perusteella todellinen rikosromahdus Amerikassa alkoi jo 1980-luvulla, koska seuraavat tärkeät rikoslajit romahtivat jo silloin: henkirikokset aikuisten ja valkoisen väestön keskuudessa, lähisuhdeväkivalta ja -henkirikokset, raiskaukset, murtautumiset ja varkaudet. Näin tapahtui myös New Yorkissa (em. 5–6.) Urbanialueiden ja erityisesti New Yorkin raju vähemmistöjen nuoriso-

väkivaltapiikki 1980-luvun lopussa ja nopea romahdus 1980–90-luvun vaihteessa on siten tärkeä ilmiö selittää erikseen. Huumemarkkinaromahdus, nuorisokulttuurimuutokset ja siihen liittyvät sosiaaliset, taloudelliset, juridiset ja kulttuuriset tekijät ovat täten voineet olla keskeisiä selittäjiä.

Osa tutkijoista huomauttaa, että monissa Yhdysvaltojen tilastollisissa kehityskaarissa New York erottuu edukseen, koska siellä kehitys on jatkunut pidemmin vähenevänä ja on ollut parhaimmillaan kaksinkertaista verrattuna muun maan keskimääräiseen kehitykseen (ks. esim. Zimring 2007; 2012; Karmen 2000, 25). New Yorkin ero on pieni tai sitä ei ole, kun vertailuun otetaan muutama seuraavaksi eniten rikosten määrän laskusta nauttinut kaupunki: Boston, San Jose, San Diego ja Houston (Karmen 2000, 25; Zimring 2007, 239–240).¹⁴² Baumer ja Wolf (2012, 10–14) osoittavat eri tilastointitavoin, että New Yorkin ero muihin kaupunkeihin riippuu siitä, mihin kaupunkeihin ja ajanjaksoihin sitä verrataan. Monet muut kaupungit osoittautuvat yhtä suuren rikosromahduksen kaupungeiksi. Koska eroa ei ole, on Baumerin ja Wolfin (2012, 13–14) mukaan erittäin kyseenalaista, voivatko New Yorkissa tehdyt politiikkamuutokset, joita poliitikot, rikosoikeus- ja poliisihenkilöstöt ovat mainostaneet, olla rikosromahduksen taustalla. Useat tutkijat spekuloiivat sillä, että syynä New Yorkin erikoisuuteen ovat saattaneet olla *aivan samat tekijät* kuin muualla Yhdysvalloissa, mutta kehitys on näkynyt siellä vain intensiivisempänä tai sitten siellä on ollut toiminnassa *jokin muu mekanismi*, jota muualla ei ole ollut (ks. esim. Baumer & Wolf 2012; Zimring 2007; 2012).

Sellaisilla syytekijöillä, joissa on paljon suuria eroja Yhdysvaltojen sisällä, ei todennäköisesti voi olla suurta osuutta rikosromahduksessa, toteavat Baumer ja Wolf (2012, 3). Näitä ovat esimerkiksi järjestyspoliisitoimeen siirtyminen, maahanmuutto, aselakien muutokset ja aseiden levinneisyys – näissä kaikissa on todella suuria eroja osa-valtioiden, alueiden ja kaupunkien välillä. Talousasiat sekä vankeuden käyttö taas ovat heidän näkemyksensä mukaan kansallisella tasolla uskottavia selityksiä. Newburn (2010, 346–349) on taas kyseenalaistanut vankeusteesin, koska osavaltioiden välillä vankiluvuilla on Yhdysvalloissa todella suuria eroja. Erot ovat suurempia osavaltioiden välillä kuin Yhdysvaltojen ja muiden maiden välillä (ks. myös Zimring 2012). Vankien lukumäärän lisääntymisessä on suuria eroja, esimerkiksi North Carolinan osavaltiossa vankiluku vuosien 1977–1998 välillä on lisääntynyt noin 50 %, kun Mississipissä yli 850 prosenttia (Newburn 2010, 346–349).

Rikosromahdukselle on esitetty lukuisia enemmän tai vähemmän toistensa kanssa kilpailevia selityksiä. Ei ole yhtä tärkeintä tekijää eikä konsensusta, yhtä yhteneväistä tieteellistä näkemystä, jonka kaikki allekirjoittaisivat. Tässä alaluvussa käydään seuraavaksi läpi keskeiset selitykset rikosromahdukselle lukuun ottamatta poliisin mahdollista merkitystä. Tutkimuksissa käytetään useita tilastolähteitä, muun muassa sekä poliisin tietoon tulleen rikollisuuden tilastoja että uhritutkimuksia, jotka useissa rikoslajeissa ovat kehittyneet varsin samansuuntaisesti (ks. esim. Zimring 2007, 3–24; Blumstein and Rosenfeld 2008, 13–44; Barker 2010, 492–493). Poliisin osuutta rikosromahdukseen tarkastellaan tutkimusten perusteella seuraavassa alaluvussa. Tyypillisimmin Yhdysvalloissa syitä rikosromahdukseen etsitään kriminologian tavanomaisista tilastotutkimuksen epäillyistä (usual suspects): *populaatiosta, vankiloista, taloudesta ja poliisista*. Rikosromahdukseen löytyy näiden lisäksi myös muita tärkeitä selittäjiä, kuten *työllisyys, tilannetorjunta, asumisen parantuminen, huumeiden käytön muutok-*

set, nuorisokulttuurin ja elämäntavan muutokset sekä maahanmuutto. Näihin kaikkiin tutustutaan seuraavassa. Näiden lisäksi Baumer ja Wolf (2012, 14) luettelevat kiistellyt aborttilakimuutos- ja lyijykaasun vähenemisselitykset. Abortti-selityksestä todettakoon lyhyesti, että ei-toivottujen raskauksien määrän ja siten potentiaalisten rikollisten määrän ja ikäkohorttien koon vaihtelut eivät välttämättä osu kohdilleen siten, että voitaisiin väittää, että se olisi rikosromahduksen taustalla (Barker 2010, 503; Baumer ja Wolf 2012, 29). Myös lyijyselityksessä, jonka mukaan lyijy aiheuttaa epäsosiaalista käytöstä ja rikollisuutta ja sitä ei ole enää ilmassa samoja määriä kuin aiemmin, on samanlaisia alue- ja ajoituspulmia.

Populaatioselityksessä merkittävin tekijä on nuorten kohorttien koko. Koska sen muutos oli pieni ja nuorten määrä itseasiassa kasvoi 1990-luvun aikana, ei sitä voida laskea rikosromahduksen syyksi (Blumstein 2006, 28–29; Blumstein & Rosenfeld 2008).¹⁴³ Suurten ikäluokkien vanheneminen on voinut pidemmällä tähtäimellä olla myönteinen seikka. *Vankien määrä* on moninkertaistunut viimeisten vuosikymmenten aikana Yhdysvalloissa. Massavankeudella on vahvat kannattajakuntansa Yhdysvalloissa. Vankeuden vaikutuksesta on ankaraa väittelyä puolesta ja vastaan. Karkea rajalinja menee siinä, lasketaanko vain inkapasitaation aiheuttama "hyvä" eli se, että tuomitut rikolliset ovat poissa rikosten teosta vankeusaikansa, vai otetaanko huomioon, että vankilalla on kriminogeenisiä vaikutuksia eli se synnyttää lisää rikollisuutta. Barker (2010) vetää yhteen usean tutkijan (Levitt 2004; Spelman 2006; Zimring 2007; Baumer 2008) vankeutta koskevat tilastolliset arviot, ja toteaa, että ehkä parhaimmillaan 10–20 prosenttia voidaan rikosromahduksesta laskea massavankeuden inkapasitaatiovaikutukseksi (ks. myös Blumstein & Rosenfeld 2008). Merkittävä määrä kriminologeja Yhdysvalloissakin epäilee vahvasti vankiloiden myönteistä pidempiaikaista vaikutusta, koska vankeudella on rikollisuutta lisääviä vaikutuksia: ex-vankien työllistymisen vaikeutuminen, heidän saamansa pienet palkat, avioliittojen särkyminen, perhekoheesio pienentyminen ja normaaliin elämään paluun vaikeutuminen. (Barker 2010, 498–499.) Todettakoon, ettei vankiluku ole ainakaan New Yorkissa rikosromahdusta selittävä tekijä, koska vuosien 1990–1997 välillä tapahtui New York Cityn vankiluvussa vain kevyttä nousua, mutta vuosien 1997–2008 välillä vankiluku meni täysin päinvastaiseen suuntaan koko Yhdysvaltojen vankilukuun nähden eli se pieni noin kolmanneksen, vaikka samalla keskeisten rikoslajien luvut yhä jatkoivat laskua (Zimring 2012, 7, 188). Zimring (2012, 187) nimeääkin ilmiön otsikolla *The End of Incapacitative Hegemony*.

Taloudella ja työllisyydellä on todettu olevan merkittävä asema rikosromahduksessa. Barker (2010, 503) viittaa seuraaviin toimitettuihin kirjoihin, joita hän pitää keskeisimpinä rikosromahdustutkimuksina – Goldberger ja Rosenfeld (2008), Blumstein ja Wallman (2006) ja Zimring (2007) – ja toteaa, että kaikki näkevät taloudella olleen myönteistä merkitystä rikosromahduksessa. Millainen vaikutus ja mikä sen mekanismi on, vaihtelee kirjoittajan mukaan (Barker 2010, 503–504). Korkeammat palkat erityisesti alimmissa tuloluokissa hillitsevät rikollisuutta mahdollistaen kulutuksen ja vapaa-ajan ilman riskejä ja rikosten teon seurauksia. Kun samaan aikaan työllisyystilanne "low-skilled" -työntekijöillä ja nuorilla "entry-level" -työpaikoissa parani ja reaali-palkat 1970- ja 1980-luvun matalista tasoista aidosti nousivat 1990-luvun alussa, katsoo esimerkiksi Baumer (2008, 164), että tämä saattaisi selittää 10–30 prosenttia rikosromahduksesta. Rosenfeld ja Fornango (2007) nimeävät tärkeäksi tekijäksi

"consumer sentiment" -ilmiön eli sen, kuinka henkilöt subjektiivisesti kokevat taloudelliset paineet ja odotukset ja täten oman taloudellisen turvallisuutensa. Analyysissään 1970-luvun turvattomuuden ajoista 1990-luvun myönteisiin aikoihin vuoteen 2003 saakka he löysivät "kuluttajan oma tuntemus" -kokonaisuuden korreloivan vahvasti rikollisuuden kehityksen kanssa. Heidän mielestään henkilökohtainen myönteinen arvio markkinaolosuhteista ja optimistinen näkymä rahatilanteesta selittää merkittävän osuuden rikosromahduksesta. Barker (2010, 503–504) kertoo myös Blumsteinin ja Rosenfeldin (2008) yhtyvän samaan tulokseen.

Farrell ym. (2011) esittävät *The Crime Drop and the Security Hypothesis* -artikkelissaan *turvallistumishypoteesin*, jolla he tarkoittavat erityisesti *tilannetorjunnan hyötyjen leviämistä*. Autoihin kohdistuneet rikokset ovat romahtaneet globaalisti tehokkaiden ajonesto- ja hälytyslaitteiden avulla. Farrell ym. (2011) osoittavat, kuinka länsimaissa ylipäättään, mutta myös Yhdysvalloissa autovarkauksien vähenemisen tilastot seuraavat häkellyttävän tarkasti eri rikoslajien trendejä: väkivaltaa, henkirikoksia, varkauksia ja murtoja (ks. Farrell ym. 2011, 167, kuvio 6.). Rutiiniaktiiviteetti-teorian mukaisesti varastettuja autoja ei enää pystytty käyttämään erityisesti huumemarkkinoiden ja oheisrikollisuuden apuna, eivätkä rikolliset pystyneet aiempaan tapaan liikkumaan. Heidän tilaisuutensa tehdä rikoksia vähenivät. Potentiaaliset uhrin säästyivät ja kustannukset tehdä rikoksia nousivat. Rikosuraa ei ollut yhtä helppoa pitää yllä kuin aiemmin. (Em. 168–169.) Tilannetorjunnan tekniikoita on muitakin kuin autoihin kohdistuvat, ja kirjoittajat toivovatkin laajempia tilannetorjunnan kehityskulkujen tutkimuksia tulevaisuudessa. Karmen (2000) huomasi myös autovarkauksien ja henkirikosten vähenemisen välisen todella korkean korrelaation, mutta hän varoitti vanhan tilastoviisauden mukaisesti, ettei korrelaatio tarkoita kausaliiteettia. Hänen mukaansa taustalla on jokin tai joitakin merkittävämpiä kuvioita, jotka vaikuttavat molempiin tilastokäyriin samaan tapaan.

Karmen (2000) piti New Yorkin rikosromahduksen aivan keskeisimpänä syynä *crack-kokaiinin* käytön ja markkinoiden romahdusta. Dixon (2005, 486) esittelee tilastoa, jossa kokaiinin käyttö nuorten pidätettyjen keskuudessa romahti jo kauan ennen poliisin nollatoleranssia New Yorkissa: vuonna 1988 se oli 70 prosenttia, vuonna 1991 se oli 31 prosenttia ja vielä vuonna 1996 se oli 22 prosenttia. Blumstein (1995; 2006, 39) kuvaa yksityiskohtaisesti crack-kokaiini-ilmiön kehityskulkua 1980-luvun puolesta välistä, jolloin henkirikosten määrä raketimaisesti nousi: vähemmistönuorten miesten rekrytointi crack-myyjiksi katukauppaan, myyjien aseistaminen käsiaseilla itsepuolustukseksi, aseiden leviäminen vertaisille, nuorten vastuuton ja raju aseiden satunnainen käyttö, joka johti oheisrikollisuutena henkirikosten ja ryöstöjen kasvuun. Koska juuri New Yorkissa avoimet crack-markkinat olivat huomattavimmat ja crackin käyttö levinneintä verrattuna muihin paikkoihin, on tällä selityksellä erityisvoimaa siellä (Baumer & Wolf 2012, 26). Selitys osuu hyvin myös siihen, että urbaanit vähemmistönuoret olivat 1980-luvun lopun henkirikospiikin aiheuttajia, koska Baumerin & Wolfin (2012) mukaan aikuisten ja valkoisten keskuudessa henkirikosromahdus alkoi jo 1980-luvulla, eikä se tehnyt poikkeavaa piikkiä. Karmen (2000), Blumstein (2006, 39) ja Cork (1999) pitävät parhaana yksittäisenä selittäjänä sitä, että kaikki crack-kulttuuriin liittynyt kääntyi vastakkaiseen suuntaan: "There is still no comparably strong single hypothesis about the decline period." (Blumstein 2006, 39.) Nämä tutkijat eroavat mielestäni useista, kuten esimerkiksi Zimringistä (2007; 2012) siinä, että he osaavat hakea laadullisesta ja etnografisesta tutkimuksesta

selityksiä tilastollisiin muutoksiin. Baumer & Wolf (2012, 26–27) huomattavat kuitenkin, että crack-epidemian ja rikosromahduksen välisestä tilastollisesta yhteydestä on olemassa ristiriitaisia tulkintoja.

Koska ratkaisevin väkivallan vähennys tekijöiden ja uhrien osalta on tapahtunut urbaanin köyhien mustien nuorten keskuudessa, lienee merkittävää, millaisia muutoksia heidän elämässään on tapahtunut (Barker 2010, 507). Lukuisat etnografit allekirjoittavat *crack-kulttuurin tuhon ja nuorisokulttuurin käännöksen* (Johnson ym. 2006). Esimerkiksi Curtis (1998) kuvaa, kuinka äärimmäisen köyhässä Bushwicken naapurustossa Brooklynissä, New Yorkissa, lapset kasvoivat huomaten vanhempiansa, vanhempien siskoja ja veljiensä imeytyvän ongelmiin, huumemarkkinoihin, väkivaltaisiin jengeihin ja vankilakierteisiin. Kun heistä tuli teini-ikäisiä, monet kieltäytyivät liittymästä jengeihin, huumemarkkinoihin ja siihen liittyvään rikollisuuteen. Huumemarkkinaväkivalta väheni merkittävästi pienempiin välityskuvioihin siirryttyä.¹⁴⁴ Katujen koodit muuttuivat.¹⁴⁵ Hallittavat marihuana ja alkoholi olivat hyväksyttäviä, mutta addiktoivat huumeet olivat luuserin merkki. Kovien aineiden käyttäjiltä meni "respect". Nuoret eivät halunneet liittyä väkivallan kulttuuriin, vaan halusivat ratkaista ongelmia toisin kuin kohtelemalla väkivaltaisesti ystäviään ja muita. (Barker 2010, 507.) Tämän voi katsoa liittyvän uuteen länsimäiseen väkivallan intoleranssietokseen, ja vastaavia havaintoja olen pohtinut suomalaisten nuorten osalta monitahoarviointiraportissa (Korander 2002c).

Syynä rikosromahdukseen Barker (2010, 504–506) tuo esiin *asumisen parantumisen*. Taloudellinen ekspansio 1990-luvulla mahdollisti ympäri Yhdysvaltoja merkittäviä asumispoliittisia uudistuksia, jotka ovat voineet vaikuttaa merkittävästi naapurustojen niin fyysisiin kuin sosiaalisiin parannuksiin. New York on tässä hyvä esimerkki. 1980-luvun lopusta 1990-luvun läpi kaupunki panosti matalan tuloluokan perheiden asuttamiseen. Vuosien 1987–1997 välillä New York City investoi 4 miljardia dollaria edullisiin asuntoihin; 102 dollari per asukas, kun USA:n keskiluku oli 5,90 dollaria. On huomattava, että tämä oli itselleni täysin uusi tieto Ensiartikkelin (1) jälkeen ja asettaa selvästi monipuolisempaan valoon New Yorkin asunnottomien kohtelun. Schwartz (1999, 839) kertoo, että kokonaisia naapurustoja kunnostettiin, jotta asunnottomille, köyhille ja työväen luokalle saatiin koteja, mikä tarjosi tuhansille vähätuloisille parempaa urbaania elämää. Muitakin tutkijoita liittyy Schwartzin (1999) arvioon siitä, että tällä saattoi olla merkitystä rikosromahduksessa. (Barker 2010, 504–506.) Asuminen vaikuttaa ihmisten ja perheiden tyytyväisyyteen ja elämänlaatuun; kadulta ja asuntolasta omaan kotiin pääsy vähentää rikosriskipitoisia arkirutiineja ja motivaatiota rikosten tekoon. Lopulta koheesio naapurustossa eli "collective efficacy" kasvaa, mikä on Sampsonin ja Raudenbushin (1999) merkittävä teoria: ystäväpiirin ja siviiliyhteisön merkitys asuinalueilla kehittyä, epävirallisen sosiaalisen kontrollin sekä itsekontrollin teho kasvaa. Juuri Sampson ja Raudenbush (1999) kyseenalaistivat rikotut ikkunat -teesin häiriöiden ja rikollisuuden välisen yhteyden, todistaessaan, että asuinalueiden köyhyysaste ennusti parhaiten rikollisuuden määrää.

Maahanmuutto rikosromahduksen osasyynä rikkoo rajusti tyypillisiä stereotypioita missä tahansa. Kaupungeissa, joissa maahanmuutto on ollut suurinta, New Yorkissa, Chicagossa ja Miamiassa, oli terävin rikollisuuden lasku. Sampson ym. (2005) analysoi useiden Yhdysvaltojen suurkaupunkien osalta, että kun kaikki muut muuttajat oli vakioitu, olivat maahanmuuttajastatus ja avioliitto vahvimmat selittäjät asuinalueiden vähäisessä rikollisuuden tasossa

(Sampson ym. 2005; Barker 2010, 508). Näiden on nähty liittyvän läheisiin perhe- ja sukuuhteisiin, sosiaaliseen vakauteen, taloudelliseen yrittäjyyteen, työmarkkinoihin sitoutumiseen ja väkivaltaa vastustaviin kulttuurisiin normeihin, joita tiettyihin ryhmiin, esimerkiksi latinoihin ja aasialaisiin liittyy. Sampson (2008) analysoi, että maahanmuuttajat sytyttivät köyhilläkin alueilla kipinän urbaaniin uudistamiseen ja taloudelliseen nousuun omalla yrittäjyydellään. Alueilla¹⁴⁶ taloudellinen aktiivisuus kasvoi, tulot lisääntyivät ja köyhyys väheni. Barker luettelee, kuinka havaintoihin yhtyvät monet muutkin tutkijat ja tutkimusryhmät. (Barker 2010, 508.)

Aaltonen (2013) on Suomessa laajoilla tilastoaineistoilla juuri osoittanut, että alhainen koulutus- ja tulotaso sekä matala ammattiin perustuvan sosiaaliluokan taso sekä työttömyyshistoria ovat yksilötasolla vahvassa yhteydessä väkivalta- ja omaisuusrikoksiin ja esimerkiksi rattijuopumuksiin. Mitä vakavammasta väkivallasta oli kyse, sitä huono-osaisempia rikosten uhritkin olivat (em.). Lienee perusteltua olettaa, että tuo sosiaalisten ongelmien kasautumisen tulos pätee rajumpien erojen Yhdysvalloissa vielä selvemmin. Kun köyhimpien ihmisten henkilökohtainen asumis-, talous- ja työllisyystaso nousevat, niin arkipäivät ovat sidottuja työntekoon ja sillä on rutiiniaktiiviteetteja kontrolloiva vaikutus. Samalla motivaatio lainkuuliaisuuteen kasvaa ja toisaalta työssä ja kouluissakin ollaan valmiita panostamaan tavallisessa arjessa kaidalla tiellä kulkemiseen. Kun asumis-, talous- ja työllisyystaso nousevat, niin samalla ammattiin perustuva sosiaaliluokka voi helposti aivan alimmista kerroksista nousta. Näin köyhimpien kehitys voi kulkea pois rikollisuuden ja väkivallan kasautuneista riskeistä. Kun nuorisokulttuurissa ei enää kunnioiteta väkivaltaisten jengien nuorille tarjoamaa huumenarkkariluuseri-roolia, on oletettavaa, että koulutusta ja koulussa pärjäämistä arvostetaan enemmän. Arkipäivän rutiinotoiminnot sitovat nuoria jokapäiväiseen koulunkäyntiin, jolla on sama ennalta estävä ja kontrolloiva vaikutus kuin säännöllisellä työnteolla. Koulutustason lähtö nousuun mahdollistaa sek in myönteistä elämän laadun parantumiskierrettä ja uskoa tulevaisuuteen niin entisten potentiaalisten tekijöiden kuin uhrienkin keskuudessa.

Baumer ja Wolf (2012) pitävät uskottavina rikosromahduksen osaselityksinä myös seuraavia: *lisääntynyt internet- ja videopelaaminen, sivistyksen ja itsekontrollin lisääntyminen, perhejärjestelymuutokset* (kuten yksin elämisen merkittävä tilastollinen lisääntyminen on voinut vähentää lähisuhdeväkivaltaa), *alkoholikulutuksen väheneminen* ja *lisääntyneet psykelääkehoidot*. Kaikki nämä ovat linjassa urbaanien vähemmistönuorten elämänpiirin ja elämäntavan kunnollistumisen kanssa, joka näyttää olevan aivan keskeisessä asemassa New Yorkin 1990-luvun henkirikosromahduksen kanssa. Sivistyksen ja itsekontrollin lisääntymisen näyttönä Baumer ja Wolf (2012, 21–22) viittaavat merkittäviin tilastollisiin muutoksiin Yhdysvalloissa ja Kanadassa: muutoksiin riskikäyttäytymisen vähenemisessä, tupakoinnissa, juomisessa, onnettomuuksissa sekä vammautumisissa, seksuaalisessa riskikäytöksessä ja koulupudokkuudessa. Nämä kaikki voisivat olla merkkejä itsekontrollin lisääntymisestä. Alkoholinkulutuskuvio Yhdysvalloissa on varsin aaltoileva, mutta pitkänä trendinä se on vähentynyt. Baumer ja Wolf (2012, 14) viittaavat Parkeriin ja Cartmilliin (1998), jotka tarkastelevat alkoholinkulutuksen ja henkirikosten määrän muutoksia vuosien 1934–1995 välillä. Tilastokäyrissä 1990-luvun rikosromahduksessa on jonkin verran yhteneväisyyttä, mutta jonkin verran erojakin. He katsovat, että tilastokäyrillä on ainakin jonkinlaista yhteyttä, vaikka aivan lineaar-

rista se ei ole.¹⁴⁷ Kaiken kaikkiaan Baumer ja Wolf (2012, 30) katsovat, että koska relevantteja rikosromahduslityksiä on yli tusinan verran ja ne ovat vaikuttaneet samanaikaisesti samaan suuntaan, on synerginen yhteisvaikutus toinen toistaan tukien todennäköisesti suurempaa kuin se, että ne olisivat esiintyneet yksinään. Metsä on enemmän kuin sen puut.

Yhteenvedonä Barkerin (2010) johdolla Aaltosen (2013) ja Baumerin ja Wolfin (2012) hengessä todettakoon, että erityisesti köyhien vähemmistöperheiden nuorten ja nuorten aikuisten elämässä tapahtui useita samansuuntaisia ratkaisevia muutoksia 1990-luvun alkupuolella: aiempaa parempi henkilökohtainen talous, työllisyys, asuminen, asuin- ja elinympäristön monenlainen paraneminen, kuten crack-kulttuurin tuho, ympäristölle suotuisien maahanmuuttajakulttuurien vaikutus, tilannetorjunnan vaikutusten lisääntyminen ja rutiiniarkikäytöksen kontrolloituminen (työ, koulu, internet, videopelit), nuorisokulttuurin merkittävät "kunnollistumisen" muutokset eli väkivallan, jengitoiminnan ja vakavien huumeiden hyljeksiminen, alkoholin käytön väheneminen ja psykiatriakäytöksen paraneminen. Kun juuri köyhien vähemmistöperheiden nuorten keskuudessa tapahtui merkittävin rikosromahdus, niin Barker (2010, 492) vetää osuvasti yhteen: "The crime decline may be a story about ordinary people making changes to their daily lives and the resultant social stability rather than the story about cops and robbers that is prevalent in the media". Median toistamalle "poliisi ja rosvot" –selitykselle jäänyttä pientä osuutta tarkastellaan viimeisimpien tutkimusten valossa seuraavaksi.

6.1.4 Poliisitaktiikoiden vaikuttavuudesta rikosromahdukseen

Aiemmin tarkasteltiin sen ajan eli 1990-luvun tutkimuksia, jolloin rikottu ikkunat –nollatoleranssin edustajat väittivät sen olevan verifioitu eli toimivaksi todistettu teoria (Kelling & Coles 1996; Kelling & Sousa 2001). Sitä se ei edellä läpikäytyjen näyttöön perustuvien todisteiden mukaan ollut (luku 6.1.1.). Poliisiin on silti haluttu uskoa lujasti ja laajasti, koska poliisiorganisaatioihin käytetyt budjetit ovat lähes kaksinkertaistuneet 1990-luvun aikana Yhdysvalloissa (Barker 2010, 499–501).¹⁴⁸ Tässä alaluvussa tutustutaan seuraavaksi keskeisiin riippumattomiin tutkimuksiin, useimmat meta-analyysistä ja kirjallisuuskatsauksia, joissa on käsitelty poliisin osuutta rikosromahduksessa, niin Yhdysvalloissa yleensä kuin erityisesti New Yorkissa, ja siellä erityisesti rikottujen ikkunoiden nollatoleranssipoliisitoiminnan vaikutusta ilmiöön.

Poliisien määrän merkityksestä rikosromahduksessa on lukuisia tutkimuksia (ks. esim. Levitt 2004), joita Eck & Maguire (2006) ja Weisburd, Telep & Lawton (2013) käyvät läpi. Jälkimmäiset toteavat, että löydökset ovat niin ristiriitaisia, että niistä on mahdoton tehdä yhteenvetoa (Weisburd, Telep & Lawton 2013, 4).¹⁴⁹ Eck & Maguire (2006, 208–217) toteavat 26 tutkimuksen meta-analyysissään, ettei selvää yhteyttä ole.¹⁵⁰ Jos poliisin määrän vaikutuksesta ei ole uskottavaa näyttöä yhteen suuntaan, niin asia ei suinkaan helpotu, kun tutkitaan *poliisitoimen laadun* eli poliisistrategioiden ja taktiikoiden vaikutusta rikosromahdukseen.

Poliisin rooli on vankilan lisäksi kaikista kiistellyin Yhdysvaltojen rikosromahduksen epäiltyjen syylistalla. Konsensusta poliisin merkityksestä ei ole. Media, kovaan poliisipolitiikkaan uskovat poliitikot, poliisijohtajat ja -edustajat ja uskonservatiiviset ajatushautomot kuuluisine tukijoineen ja tutkijoineen pitävät huolta siitä, ettei poliisin sankariroolia voida niin vain

kyseenalaistaa varsinkaan New Yorkissa. Kun kaikki edellisessä luvussa mainitut rikosromahduksen merkittävät syyt listataan, kuitenkin huomataan, ettei poliisille tutkijoiden mukaan jää juuri roolia rikosromahduksen syyllisenä tai sen rooli jää väkisin varsin pieneksi. Totaalisen päivastaiseen sankari-mediamaineeseen verrattuna yllättävän yksimielisesti poliisin roolia pidetäänkin tilastotutkimusta tai meta-analyyseja tekevien - eli näyttöön perustavien - tutkijoiden keskuudessa vain korkeintaan yhtenä rikosromahduksen pienenä vähemmistöosallisenä. Esimerkiksi Baumer (2008, 165) laskee, että poliisilla olisi noin 3–7 prosentin osuus Yhdysvaltojen rikosromahduksessa. Zimring (2007; 2012) on ehkä ainoa riippumaton (eli ei uuskonservatiivisten ajatushautomoiden tutkija), joka uskoo poliisilla olleen suuremman merkityksen, mutta vain New Yorkissa. Tosin Zimring (2012, 125–131) spekuloi kirjassaan, että ristiriitaisten tilastojen johdosta rikottujen ikkunoiden nollatoleranssi ja quality of fe -järjestyksenvalvonta eivät hänen mielestään voi olla rikosromahduksen taustasyynä.

Zimringin (2007; 2012) intuitiivinen päätelmä siitä, että jokin poliisin toimista on rikosromahduksen taustalla, perustuu ajatukseen, että koska muut tekijät eivät hänen mukaansa riittävästi selitä New Yorkin erityistapausta, on poliisin oltava tässä erottuva sankari. Barker (2010, 491–492) toteaa Zimringin (2007) tekevän "poissulkemis-intuitiossaan" virhepäätelmän, koska hän ei ota edellä läpi käytyjä keskeisiä rikosromahduksen syitä eli henkilökohtaisen talouden, huume- ja nuorisokulttuurin, asumisen ja maahanmuuton muutosten vaikutuksia huomioon *vaikuttavina sosiaalisina muutoksina*.¹⁵¹ Zimringin (2012) uudemman kirjan osalta von Hofer (2013) toteaa saman ylitulkinna (ks. myös Baumer ja Wolf 2012). Kuten edellisessä luvussa huomattiin, niin nimenomaan New Yorkissa on tapahtunut todistettuja ja tutkittuja muutoksia köyhien alueiden vähemmistönuorien perheiden elämässä ja asuin- ja elinympäristössä. Zimring ei huomioi näistä todistavia tilasto- tai etnografisia tutkimuksia, kuten Barker (2010) tekee.¹⁵² New Yorkissa Karmen (2000) kannatti merkittävimpänä crackselitystä, mutta poliisia ja samalla Zimringiä vastaan hän esittää tilastollista kritiikkiä. Nimitäin New Yorkin ihmeen merkillisyyksiä on se, etteivät normaalit poliisitoiminnan mittarit puolla poliisin onnistumista. Karmenin (2000, 120) mukaan poliisien omat tilastot puhuvat NYPD:tä ja sen nollatoleranssia vastaan selityksenä rikosromahdukseen, koska seuraavissa ei tapahtunut myönteistä kehitystä: *pidätysmäärät per poliisi, selvitysprosentit, rikospaikkalutolonopeus ja aseenkantopidätykset*.¹⁵³

Alla tutustutaan lyhyesti seuraaviin poliisin vaikuttavuutta tutkineiden artikkeleihin: Eck ja Maguire (2006); Messner ym. (2007); Rosenfeld ym. (2007); Rosenfeld ja Fornango (2012); Telep & Weisburd (2012); Baumer ja Wolf (2012); Weisburd, Telep ja Lawton (2013); Weisburd, Telep & Lawton (2013). Kyseessä on joko omalla aineistolla tehdyt tilastanalyysit tai meta-analyysit aihepiirin kirjallisuudesta. Näitä uusiakin meta-analyyseja yhdistää pokkurointi New Yorkin tapauksen ja rikotut ikkunat -edustajien edessä. Esimerkiksi otettakoon poliisitoiminnan vaikuttavuustutkimuksista tutuksi tulleen David Weisburdin viimeisimpiä artikkeleita (Telep & Weisburd 2012). Artikkelin nimi kertoo, kuinka he kirjallisuusanalyysissään käyvät kaikki tiedossa olevat tutkimukset aiheesta läpi: What is Known About the Effectiveness of Police Practices in Reducing Crime and Disorder? He aloittavat lyhyen esittelynsä viitaten alkuperäisartikkeliin (Wilson & Kelling 1982), että ehkä tunnetuin poliisistrategia, jonka vaikuttavuudesta ei ole näyttöä tarpeeksi, on rikotut ikkunat -poliisikontrolli. He toteaa-

vat kyseisen tutkimuksen keskittyneen New Yorkiin Brattonin alaisena ja viittaavat Kellingin & Colesin kirjaan (1996). Lyhyesti he analysoivat Kellingin & Colesin (1996) rikottujen ikkunoiden korjauskirjan poliisistrategiaa ja kuittaavat sen opin olevan ennemminkin lähipoliisiyhteistyöhön kuin nollatoleranssihankkeeseen kannustava malli.

Telepin ja Weisburdin (2012, 348) mukaan arviot rikottujen ikkunoiden roolista rikosten laskussa 90-luvun New Yorkissa vaihtelevat Brattonin ja Kellingin omien teosten *erittäin suuresta* Messnerin ja kumppaneiden (2007) sekä Rosenfeldin ja kumppaneiden (2007) *pienempään, mutta merkitykselliseen* ja Harcourtin ja Ludwigin (2006) täysin *merkityksettömään* rooliin saakka. Todettakoon, että Messner ja kumppanit (2007, 404–405) tekevät useilla muuttujilla tilastollisen regressiomallin, joka on verrattavissa korrelatiiviseen tarkasteluun. Messner ym. (2007, 404–405) löytävät sekä rikotut ikkunat -teesille ja crack- huumeromahdusselitykselle jonkin verran tukea. He löytävät siis kaksi korrelaatiokehitystä: samanaikaisuuden yhtäältä järjestyksenvalvontaa mittaavien pikkurikospidätysten ("misdemeanor arrest rates") lisääntymisen ja ampuma-aseella tehtyjen henkirikosten määrän romahtamisen välillä sekä toisaalta crack-kokaiinin käytön eli huumeiden käytön ja markkinoiden romahtamisen ja ampuma-aseella tehtyjen henkirikosten määrän romahtamisen välillä. Pikkurikospidätysten vaikutusmekanismin kausaalitulkinnaksi he ehdottavat sitä, että aseita pystyttiin takavarikoimaan enemmän, kun poliisiolla oli useampia kontakteja ihmisten kanssa. Messner ja kumppanit (2007) eivät kuitenkaan tutkineet aseiden takavarikointimääriä, vaan vain ehdottavat tällaista kausaalitulkintaa. Karmenin (2000, 253) mukaan aseiden takavarikoinnit eivät 1990-luvulla lisääntyneet. Tosin voidaan spekuloida, että aseiden määrä laski kaduilla, joten takavarikoitujakaan ei tullut niin paljon. Edelleen aseenkannon vähenemiseen on edellä osoitettu vaikuttaneen merkittävät nuorisokulttuurin ja huumemarkkinoiden muuttumiskuviot. Messner ja kumppanit (2007, 405–406) pitävätkin todennäköisenä yhtäältä, että järjestyksrikkomusten valvonta saattoi vaikuttaa yhdessä muiden poliisin rikoksentorjuntataktiikoiden kanssa ja toisaalta, että voi olla muitakin vaikuttavia tekijöitä, joita ei mitattu tai pystytty mittaamaan.

Messner ja kumppanit (2007, 405) tekevät useita varauksia tulkintaansa ja kaipaavat lisää tutkimusta kausaalitulkintojen tekemiseksi: "Clarifying the precise mechanisms underlying the finding of a negative effect of misdemeanor arrests on homicides is an important challenge for future research." Samoin he toteavat, ettei mallissa voitu tutkia laajempien rakenteellisten tekijöiden vaikutusta, koska "...we cannot estimate the relationships between changes in theoretically relevant social conditions and changes in homicide."¹⁵⁴ Lisäksi he viittaavat tutkimuksiin, joissa tiukasta poliisitoiminnasta on todettu, että "the long-term effect of policing might be contrary to its short-term effect." Vaikka he löysivät positiivisia korrelaatioita, päätyvät he monin tavoin varoittelemaan, mitä poliittisia implikaatioita heidän tutkimuksestaan saa tehdä. He vaativat käsillä olevassa tutkimuksessa useasti viitattuihin (ks. esim. Skogan 1990, Greene 1999, Karmen 2000) tutkimuksiin, että pitäisi tarkasti selvittää, ylittävätkö tiukan järjestyksipoliisikontrollin hyödyt aiheutetut kielteiset sosiaaliset seuraukset ja vasta- ja sivuvaikutukset, joita useat tutkimukset ovat tuoneet esiin (em., 406–407). Voidaan hyvinkin kysyä, voidaanko Messneriä ja kumppaneita (2007, 405) laskea rikottujen ikkunoiden poliisitoimen kannattajiksi, koska he päätyvät vaatimaan aitoa kontrollihyödyt ja -haitat huomioon ottavaa poliisipolitiikkaa. Mutta on kuitenkin todettava, että he ovat niitä harvoja riippumat-

tomia tutkijoita, jotka pitävät NYPD:tä yhtenä oletettavana osallisena rikosromahduksessa yhdessä crack-huumemarkkinaromahduksen kanssa.

Rosenfeldin ja kumppaneiden (2007, 377) tuloksesta todettakoon, että järjestyspoliisitoimen vaikutukset olivat tilastollisesti merkitseviä mutta pieniä.¹⁵⁵ He suhtautuvat varauksella laskelmiinsa ja vaativat jatkossa muun muassa laadullista tutkimusta kausaliiteetin varmistamiseksi. Tämä ilahduttaa, koska samaan tulokseenhan tässä tutkimuksessa tultiin Tampereen ilmiötä selitettäessä: tarvitaan myös laadullista analyysia ilmiöiden ymmärtämiseen. Lop-pupohdinnoissa he toteavat, että rikosten lasku lienee tapahtunut ilman järjestyspoliisitoimi-akin (OMP = Order Maintenance Policing): "substantial crime reductions likely would have occurred even without the growth in OMP." Niinpä selvää tukea he eivät anna rikotut ikkunat teesille. Rosenfeldin toisessa, Rosenfeldin, Fornangon ja Baumerin (2005) tutkimuksessa New Yorkin Compstatille ja muiden tutkittujen kaupunkien hankkeille ei löydetty yhteyttä henkirikosten vähenemiseen. Compstat, johon tutustutaan seuraavassa luvussa tarkemmin, on NYPD:n 1990-luvun puolivälissä käyttöön ottama managerialistinen johtamisjärjestelmä, jota hallinnoitiin tietokonepohjaisella rikostilastopalvelulla.

Meta-analyysissään Eck ja Maguire (2006) eivät juuri löydä näyttöä tai sopivaa ajallista osu-vuutta väkivaltaa koskevan rikosromahduksen ja poliisitaktiikoiden välillä. Hot spot -poliisi-toimille sekä mahdollisesti crack-romahdukseen vaikuttamiselle he katsoivat löytyvän joitain myönteisiä todisteita vaikuttavuudesta. Tylyyn johtopäätökseen he tulevat kuitenkin kuului-simman tapauksen eli New Yorkin osalta: "Some of policing strategies that have received the most attention (for example, Compstat and zero-tolerance policing) are the least plausible for contributing to the reduction in violent crime." (Eck ja Maguire 2006, 245.) Vaikka he katso-vat hot spot -toiminnalla muualla Yhdysvalloissa olevan mahdollista vaikutusta, niin juuri kuuluisimmassa hot spot -toteutuksessa eli NYPD:n Compstatin kohdalla he tekevät poikke-uksen, yksinkertaisesta syystä: "Compstat version emerged after the drop in violent crime." (Eck ja Maguire 2006, 246.) Jo ennen Compstat-järjestelmää vuosien 1990–1994 välillä hen-kirikosten määrä oli jo puolittunut: vuoden 1992 indeksi oli 200 henkirikosta 100 000 asukas-ta kohti, kun vuoden 1994 indeksi oli noin 100 henkirikosta 100 000 asukasta kohti (Zimring 2012, 7). Eckin ja Maguiren (2006, 245–247) tuomio NYPD:n nollatoleranssille on varsin samanlainen kuin monen muun riippumattoman tutkijan: *Nollatoleranssia ei ole evaluoitu. Empiirinen tuki teorialle on heikkoa. Se voi sisältää hengenvaarallisia sivuvaikutuksia. Se alkoi vasta, kun rikosromahdus oli jo alkanut niin New Yorkissa kuin muuallakin Yhdysval-loissa. Pientä todistetta New Yorkissa voi olla poliisin vaikutuksesta väkivaltarikollisuuteen, mutta ei näyttöä kansallisesti. Nollatoleranssi-taktikkaa toteutettiin lukuisten muiden muutosten ja taktiikoiden aikana, josta sen vaikutusta on vaikea erottaa.*¹⁵⁶

Barker (2010, 501) luettelee riippumattomia tutkijoita, joiden tutkimukset eivät sisältyneet edellä tutustuttuun Eckin ja Maguiren (2006) meta-analyysiin ja jotka katsovat poliisilla ol-leen vaikutusta 1990-luvun rikosromahdukseen: Skogan (2006), Corman ja Mocan (2000), Levitt (2004) ja Zimring (2007). Skogan (2006) ei käsittele New Yorkia, kuten muut. Hän analysoi lähipoliisitoiminnan olleen Chicagossa mustien asuinalueiden rikosromahduksen syyppäänä. Ekonomistit Corman ja Mocan (2000) löytävät aikasarjatilastoanalyyseissään New Yorkissa korrelaation henkirikosten romahtamiseen poliisien ja pidätysten määrän ja jossain

määrin huumeiden käytön vähenemisen johdosta. Baumer & Wolff (2012, 26) arvostelevat, että New York on Cormanin ja Mocanin (2000) tutkimuksessa eristyksessä muusta maailmasta. Corman ja Mocan (2000) eivät juuri viittaa asiaa tutkineisiin kriminologeihin ja poliisitutkimuksiin. Levitt (2004) löytää positiivisia korrelaatioita neljälle tekijälle, joista yksi on poliisien määrä. Siitä on saatu lukuisia täysin ristiriitaisia tuloksia, kuten edellä huomasimme. Zimringin (2007) antaa kunniaa vain NYPD:lle, ei muille poliisivoimille. Baumer (2008) tekee massiivisen tilastoanalyysin ja liittyy tutkijoihin, jotka laskevat poliisilla olleen pientä vaikutusta. Hän pitää mahdollisena, että poliisien määrän lisäyksellä voisi olla 10 prosentin suuruinen vaikutus rikosromahduksessa, mutta poliisin strategioiden muutoksille hän antaa tätäkin pienemmän osuuden. Barker (2007) vertaa tätä Zimringin (2007) intuitiiviseen 25 prosentin arvioon ja pitää Baumerin tilastolaskelmia huomattavasti luotettavampana.¹⁵⁷

Yhtenä viimeisimmistä merkittävistä analyyseista voi tällä hetkellä pitää vuoden 2012 Justice Quarterly -vuosikirjan erityisnumerossa ilmestynyttä New Yorkin ihmettä käsittelevää konferenssipaperikokoelmaa.¹⁵⁸ Baumerin ja Wolfin (2012) artikkeli on yksi näistä. Toisena keskeisistä Rosenfeld ja Fornango (2012) tutkivat poliisin pysäytysten eli stop, question, and frisk -toiminnan (SQF) vaikutusta poliisipiirien ryöstöjen ja murtojen määriin vuosina 2003–2010. He toteavat: "We also find no significant effects of SQF arrests or misdemeanor arrests on robbery or burglary." (Em. 2012, 21.)¹⁵⁹ Vaikka he eivät löytäneet yhteyttä, he varoittavat 700 000 pysäytyksen kielteisistä vaikutuksista poliisin legitimizeettiin, joka voi pitkällä ajalla pyyhkiä mahdolliset myönteiset vaikutukset (em. 2012, 22).¹⁶⁰ Poliisitoiminnan koetun legitimeetin tärkeys on todettu 41 arviointitutkimuksen Cambell-Collaboration -meta-analyysillä: "Research shows that citizens are more likely to comply and cooperate with police and obey the law when they view the police as legitimate." (Mazerolle ym. 2013, Abstract.)

Weisburd, Telep ja Lawton (2013) lähtevät siitä ajatuksesta, että hot spot -poliisitoiminta on osoitettu useita tutkimuksia analysoivassa meta-analyysissä (Telep & Weisburd 2012) toimivaksi poliisitaktiikaksi (ks. myös Braga ym. 2012).¹⁶¹ Niinpä he tutkivat, onko stop, question, and frisk (SQF) -toiminnan kohdistaminen hot spot -taktiikkaa. Onko sillä sitä kautta mahdollisesti ollut vaikutusta yhä vuosina 2003–2010 jatkuvaan – tosin 1990-lukua huomattavasti maltillisempaan – rikosten määrän laskuun. He tulevat siihen tulokseen, että nollatoleranssijonaa jatkanut SQF-taktiikka voidaan laskea hot spot -taktiikaksi (Weisburd ym. 2013, 18). He kuitenkin epäilevät, että SQF-hankkeet ovat voineet tulla toisten kohdistettujen taktiikoiden tilalle. He kertovat pystyneensä tarkastelemaan vain tilastoituja, eivät todellisia SQF-tapauksia. Ja kuten muutkin, he ovat huolissaan kyseisen taktiikan negatiivisista vaikutuksista nuoriin ja vähemmistön edustajiin, jolloin poliisitoiminnan oikeutus, legitimizeetti vaarantuu pidemmällä tähtäimellä. (Em. 2013, 18.)¹⁶² He viittaavat kansalliseen survey-kyselyyn, jossa 40 prosenttia mustista vastaajista sanoo heidän tulleen värinsä johdosta poliisin epäreilusti kohtelemiksi, kun valkoisista vain 2 prosenttia vastasi näin. Itse asiassa he päätyvät toteamaan, että samoihin tuloksiin olisi todennäköisesti päädytty potentiaalisesti vähemmällä kielteisillä pidemmän ajan vaikutuksilla, jos New Yorkissa kiinnitettäisiin enemmän huomiota poliisin legitimizeettiin ja proseduaaliseen oikeuteen. Jos ei tätä tehdä, syntyy poliisin legiti-

miteetille merkittäviä ongelmia ja se voi kääntyä pidempiaikaisia rikostorjunnan tavoitteita vastaan (em. 2013, 18).

Kaikista relevanteimpina New Yorkin poliisin roolin tutkimuksina Baumer ja Wolf (2012, 26) pitävät niitä, jotka tarkastelevat rikollisuutta ja muita tekijöitä kaupunginosien, poliisipiirien tai New York Cityn laskennallisten trendien tasolla. He jakavat nämä tutkimukset kolmeen ryhmään: Niihin, jotka ehdottavat NYPD:lle suhteellisen suurta roolia 1990-luvun alun rikosromahduksessa (Kelling & Sousa 2001). Niihin, jotka ehdottavat, ettei ole olemassa merkitsevää yhteyttä (Chauhan ym. 2011; Harcourt & Ludwig 2006) ja niihin, jotka osoittavat assosiaation olevan vaatimattoman (Messner ym. 2007; Rosenfeld ym. 2007).¹⁶³ Edellä käytiin nämä kaikki lävitse. Kuten edellä jo esitettiin, Baumer ja Wolf (2012, 13–14) itse epäilivät, voivatko New Yorkissa tehdyt poliitikkojen sekä rikosoikeus- ja poliisihenkilöstön mainostamat politiikkamuutokset olla rikosromahduksen taustalla, koska muissakin kaupungeissa tapahtui vastaavanlainen rikosromahdus. Yhteenvetona on helppo todeta, että riippumaton relevantti tutkimus pitää NYPD:n osuutta korkeintaan varsin vaatimattomana.

Merkittävintä on lopulta se, että useat tässä viitatuista tutkijoista raportoivat merkittävistä tilastollisista ongelmista rikosromahduksen tutkimisessa. Romahdus tuli aikoinaan täytenä yllätyksenä, todella laajana ja syvälle vaikuttaneena, eikä siihen ollut lainkaan varauduttu tutkimusmielessä. Esimerkiksi Karmen (2000) ja Weisburd, Telep & Lawton (2013) analysoivat, että riittäviä, osuvia tai luotettavia tilastoaineistoja ei ole tai ne eivät ole riittävän tarkkoja esimerkiksi maantieteellisesti eikä tutkimuksille ole ollut rakennettu ylipäätänsä tarvittavaa infrastruktuuria. Tutkijat valittelevat sitä, ettei New York City panostanut poliisistrategioiden evaluaatioon, arviointitutkimukseen. Osa epäilee, ettei NYPD:n olisi kannattanutkaan päästää tutkijoita paikalle, koska globaalistikin kiirinyt sankarin maine mediassa ja politiikassa olisi vaarantunut. Weisburd ym. (2013, 21) sanovat suoraan, mitä tämä on tutkimukselle tarkoittanut: "the 'bad news' is that we will never know whether what happened in New York was a 'policing miracle.'" Poliisi-innovaatioiden tutkimukselle he ylipäätänsä kaipaavat suunnitelmallista infrastruktuuria, tutkimuskäyttöön suunniteltuja tilastointijärjestelmiä, järjestäytyneempää tutkimuspolitiikkaa ja laajempia tutkimusohjelmia.

On periaatteessa lohdullista lukea Tampereen metodologisten ongelmien ääressä New Yorkin aineistojen vajavaisuuksista, mutta käytännössä voisi olla mielenkiintoisempi tilanne poliisitoimessa ja maailmassa, jos riippumaton tiede olisi New Yorkissa ollut koko ajan tiiviimmin mukana. Joka tapauksessa kaiken edellisen perusteella poliisin merkitys ylipäättään Yhdysvaltojen ja New Yorkin rikosromahduksessa on tutkimusarvioissa keskimäärin varsin vaatimaton, arviolta korkeintaan kymmenys eikä strategiamuutoksissa edes sitäkään. Samalla vasta- ja sivuvaikutukset on arvioitu suuriksi. New Yorkin järjestyspoliisitoimen riippumattomissa tutkimuksissa *poikkeuksetta* epäillään nollatoleranssipolitiikan jatkeen eli massiivisten pysäytystaktiikoiden (SQF) aiheuttavan pitkällä tähtäimellä poliisin legitimitetille merkittäviä ongelmia ja kääntyvän rikostorjunnan tavoitteita vastaan.

6.1.5 Hallinnollinen uudistus: Compstat-johtamisjärjestelmä

Yhteenvetona edellisestä voidaan todeta, että poliisin roolia NYPD:n rikosromahduksessa pidetään riippumattomissa tutkimuksissa joko olemattomana tai verrattain vaatimattomana. Poikkeuksena on Zimring (2007; 2012), jonka spekulointi, ettei hän löydä muuta syyllistä rikosromahdukseen kuin poliisin, ei vakuuta (ks. esim. Barker 2010).¹⁶⁴ Jos nyt poliisille New Yorkissa lasketaan kuitenkin pieni osuus 1990-luvun rikosten laskusta, tulisi pohtia, mitä poliisissa tapahtui ja mitä poliisi teki. Edellä todettiin, että harvat tutkijat, jopa Zimring (2012), eivät näe rikottujen ikkunoiden nollatoleranssia rikoslaskun aiheuttajana (vrt. Messner ym. 2007). Dixon ja Maher (2005, 122) kysyvätkin: "What worked in NYC?" Dixon ja Maher (2005)¹⁶⁵ esittävät, että se mikä NYPD:ssä todennäköisesti onnistui, oli organisaatiouudistus. NYPD:n mantrana ei pidetty nollatoleranssia (sitä ei itse asiassa edes enää mainita Brattonin omaelämäkerrassa), vaan se oli: "accurate and timely intelligence; rapid deployment; effective tactics; relentless follow-up and assesment" (Bratton & Knobler 1998, 224). Jotta nuo ideat saatiin toimimaan, se vaati organisaation elvyttämisen hallinnollisella uudistuksella, joka nimitettiin Compstat-muutokseksi. Lyhyen ja ytimekkään kuvauksen Compstatista tekee McLaughlin (2013c). Hän luettelee lukuisia erilaisia pienempiä ja suurempia uudistuksia organisaatiossa, toiminnassa ja sen johtamisessa, joita tässä ei ole tilaa käydä läpi. Osan taktiikoista voisi lukea Community Policing -strategiaan kuuluviksi (ks. Virta 2013b). NYPD:n manageriaalisen muutoksen lisäksi McLaughlin (2007, 115–125; 2013c) kuvaa tärkeiksi onnistumisiksi poliisitaktiikoita, jotka voidaan luokitella ongelmaorientoituneiksi (POP, problem oriented policing) tietojohtoisen poliisitoiminnan (ILP, intelligence led policing) ja jopa näyttöön perustuvan poliisitoimen (EBP, evidence based policing) esimerkeiksi. Sen keskiössä oli strategisen rikostiedustelu- ja tilastoanalyysin avulla tehty poliisimiehistöjen sijoittelu ja uusien toimintamallien käyttöönotto.

Yksi keskeinen väline organisaation johtamismuutoksessa oli Compstat-tekniikka, tietokonepohjainen rikos- ja suoritetilastointijärjestelmä, jossa paikallisia karttoja ja rikoskehitystrendejä käytetään seurantaan, ongelmien ratkaisuun ja manageriaaliseen kontrolliin viikoittaisissa päämajan kokouksissa (Henry 2002; McDonald 2002). Compstat on käytännössä jatkuvasti päivitettävä rikostilasto, joka on laitettu näkymään karttapohjalle graafisesti. Karmen (2000, 93) kuittaakin sen olevan high-tech-versio nuppineulakartasta, mutta sen lisäksi se oli uusi *tulosjohtamisjärjestelmä*. Poliisipiirien esimiesten tuli esitellä viikoittain rikostilastomuutokset karttaohjelman avulla. Samalla heitä joko painostettiin laskemaan poliisin tietoon alueellaan tulleita rikosmääriä tai keuhuttiin rikosmäärien laskusta ja oikeudenkäyntihaasteiden (summons) antamisen korkeista määristä. Compstat-tapaamisissa kerrottiin usein olleen uhkaava hiillostamisen ilmapiiri (Eterno 2003). Bratton kertoo kirjassaan – joka mairittelee häntä maailman parhaana poliisimiehenä – omasta näkökulmastaan yksityiskohtaisesti näistä Compstat-kokouksista, tekemistään managerialistisista muutoksista ja muista onnistumisista (Bratton & Knobler 1998). Monet kyseisen kirjan tarinoista pitäisi laskea poliisistrategioiden piirissä ongelmasuuntautuneeseen poliisitoimintaan ja osa lähipoliisitoimintaan (Virta 2013b) kuuluviksi. Giuliani, Bratton ja muut johtohahmot liittivät useimmin NYPD:n onnistumiset nimenomaan Compstatin liittyviin organisaatio- ja strategiamuutoksiin kuin nollatoleranssi järjestyspoliisitoimeen (Newburn & Jones 2007, 226).

Tarkemmin katsoen kenellekään uuden hallinnollisen ajattelun (NPM) opiskelijalle Compstat-uudistuksen periaatteissa ei ollut mitään uutta (Henry 2002, 4). Samanlaisia ohjelmia ovat poliisit toteuttaneet muuallakin, kuten esimerkiksi Lontoossa (Wood 1997; Dixon 2001). Uutta oli se, että uusista toimintaohjelmista tehtiin puoleensavetäviä virassa oleville poliiseille katupartioihin saakka. Nollatoleranssin poliisikulttuurinmukaisuudesta kirjoitin muun muassa *Ensiartikkelissa* (1) ja Dixon & Maher (2005) päätyvät samaan analyysiin. Bratton myi uudistuksensa juuri sellaisena hankkeena, jota kenttäpoliisit halusivatkin toteuttaa: "win back the streets", "crack down" ja "put the bad guys out of business". NYPD:n johtajat saivat aikaan "an unwavering belief in the capacity of police officers to make a difference and reduce crime" (Dixon & Maher 2005, 124). Ratkaisevaa oli, että uudistus meni poliisikulttuuripäävirran mukaisesti, ei sitä vastaan. Sen johdosta uudistus todella vietiin perille kenttätasolla, eikä se jäänyt vain strategisten papereiden, operationaalisten suunnitelmien eli pölyttyvien mappien tasolle.¹⁶⁶ Moraali-innostuksen hengessä väittäisin jopa, että Giuliani ja Bratton miehistöineen saivat kunnian siitä, että ratkaisivat katharsisestisesti New Yorkin poliisia pitkään vaivanneen järjestyksenvalvonnan Dirty Harry -dilemman, jota luvussa 2.4 kuvaan. Tosin McLaughlin (2013c, 66) huomauttaa, että Giuliania ja Brattonia on kritisoitu siitä, että NYPD:n merkittävät organisaatiomuutokset alkoivat jo vuosia ennen heidän aikaansa.

Compstatin – kuten NYPD:n ylipäätään – vaikutus rikollisuuteen on kiistelty aihe. Sen kehuutaan uudistaneen vanhan ja suuren byrokraattisesti jäykän poliisiorganisaation tulosorientoituneeksi ja tuoneen uskoa kaikille poliisin kykyyn uudistua ja saada aikaiseksi muutosta ja yhteiskunnallista vaikutusta (Dixon & Maher 2005). Katuväestöstä siistityt kadut ja samaan aikaan tapahtunut valtava rikosromahdus antoivat uskoa. Mutta oliko Compstat-järjestelmällä johdetulla poliisilla vaikutusta rikosromahdukseen? Siihen luonnollisesti uskovat poliisijohtajat itse (Bratton 1997; Bratton & Knobler 1998; Maple & Mitchell 1999) sekä rikotaan ikkunat -teesin kannattajat (Wilson 1996; Kelling & Coles 1996; Kelling & Sousa 2001), mutta kuten juuri käytiin läpi, lukuisat riippumattomat tutkijat epäilevät vahvasti tätä uskoa ja lisäksi tuovat esiin sivu- ja vastavaikutukset (ks. esim. Karmen 2000; 2004 vrt. Zimring 2007; 2012). Compstat-järjestelmällä on vertaansa vailla oleva kuuluisuus ja lukuisat suuret kaupungit ovat sittemmin matkineet New Yorkia, joten ei ole ihme, että kuuluisuus ja suosio tukevat asian edustajia. Kuten edellä todettiin, arvostetut Eck ja Maguire (2006) ovat tutkimuksissaan tuoneet esiin, että jos jokin ylipäätään tutkimusten mukaan poliisitoiminnassa on vaikuttavaa, on se hot spot -toiminta. Mutta juuri NYPD:n Compstatin kohdalla he tekevät poikkeuksen kehuissaan. He tunnustavat Compstatin olevan kuuluisin hot spot -taktiikka, mutta kieltävät vaikuttavuuden osoitetuksi, koska Compstat pystytettiin vasta vuosia sen jälkeen kun rikosromahdus oli jo alkanut (Eck ja Maguire 2006, 246; ks. myös Rosenfeld ym. 2007).

Compstat-johtamisjärjestelmää on tutkittu, ja siitä löytyy kehuja managerialistisia kuvauksia (Henry 2002; McDonald 2002). Mutta kuten muustakin NYPD:n poliisitoiminnasta, saamme Compstatistakin lukea myös varsin ankaraa kritiikkiä, kun tutustumme NYPD:n toimien vasta- ja sivuvaikutuksiin seuraavan luvun jälkeen. Juuri tähän yhdessä vaikuttavuusnäytön puutteen kanssa kiteytyy Compstat-uudistuksen ristiriita. Kokenut NYPD:n poliisiesimies Eterno (2003) on tehnyt aiheesta tutkimuksen, jossa hän osoittaa järjestelmän synnyttävän sivuvaikutuksena rikostilastojen manipulaatiota sekä varoittaa järjestelmän johtavan ikäviini ylilyöntei-

hin, jos tulostehokkuus nousee poliisitoiminnassa tärkeämmäksi kuin lainmukaisuus. Hän kertoo, että Compstat- ja johtamisjärjestelmiin on vuosituhaten vaihteessa tehty lukuisia ratkaisevia muutoksia, niin että hän puhuu pre- ja post-Compstat-ajasta NYPD:ssä. Hän pelkää muiden Compstatin omineiden organisaatioiden sortuvan samoihin virheisiin, elleivät he tee merkittäviä uudistuksia kuten NYPD vuosituhaten vaihteessa (Eterno 2003, 113). Toinen kokenut, tosin isobritannialainen, poliisijohtaja Pollard (1997, 50) sanoo, että ei ole ihme, että uudistuksissa mennään parempaan suuntaan poliisikuntaa muuttamalla, mikäli se aiemmin on ollut korruptoitunutta, laiskaa ja epäpätevää (ks. myös Dixon 2005, 487).

Yhteenvetona todettakoon, että tyypillinen ongelma näissä väittelyissä on se, kuinka pystytään rikosromahduksessa osoittamaan kausaalisuus lukuisten samanaikaisten tilastollisten ja taktisten kehitysten välillä. NYPD:ssä tapahtui Compstatin ja rikottujen ikkunoiden nollatoleranssipolitiikan lisäksi useita muita toimintapolitiikkamuutoksia ja rikoksentorjunnan strategioiden ja taktiikoiden toteutuksia, joten niistä on todella vaikea erotella syitä ja seurauksia. Lisäksi poliisin ulkopuolella tapahtui lukuisia merkittäviä yhteiskunnallisia muutoksia. Telep ja Weisburd (2012, 348) pohtivat New Yorkin vaikuttavuusnäyttöä ja päätyvät siihen, että kaupungin laajuisena lukuisten samanaikaisina toteutettujen strategioiden vaikutusten mittaaminen on liian monimutkaista ja vaikeaa, joten kiistely ja keskustelu aiheesta jatkuvat. Seuraavan luvun jälkeen palataan Compstatiakin koskeviin NYPD:n toiminnan sivu- ja vasta-vaikutuksiin, jotka on laskettava kokonaisvaikutuksiin mukaan.

6.2 New York moraalisisäätelyn näyttämönä

New Yorkissa vapaan katukulttuurin annettiin syntyä mm. yhdysvaltalaisen liberaalien ja individualististen arvojen pohjalta. Näiden ihanteiden toteutus äärikapitalistisessa yhdyskuntarakenteessa koettiin liian vaaralliseksi, epäviihtyisäksi ja epäsiistiksi keski- ja yläluokille. Siitä haluttiin eroon. Ja kun (hyvän "brandin" metrotunneleista hankkinut) poliisi tarjosi siihen keinot, valtuutettiin se toteuttamaan tämä käytännössä. Yllä olevan Leen (1981) "police property" -ideaa hyväksikäyttäen Robert Reiner (1992) on muotoillut hyvin ilmiön mahdollistumisen: *"The majority [of public] are prepared to let the police deal with their 'property' and turn a blind eye to the manner in which this is done.... The prime function of the police has always been to control and segregate such groups, and they are armed with battery of permissive and discretionary laws for this purpose."* (Em. 118.)

Ensiartikkeli (1), sivu 377

Tässä alaluvussa teen moraalisisäätelykehikon avulla New Yorkin tapahtumista analyysin, jolloin selviää, miten yllä olevan lainauksen väitteet toteutettiin New Yorkissa. Moraalisisäätely voidaan määritellä todellisuuden *retorisiksi uudelleen kuvaukseksi*. Siinä muotoillaan ihmisten ymmärrys todellisuudesta uudelleen. Moraalisisäätelyn kohteiden roolit, positiot, tehtävät, kyvyt ja sosiaaliset identiteetit kuvataan uudelleen. Uudet tekniikat ihmisten hallinnoinnissa mahdollistetaan ja oikeutetaan uusilla selityksillä, teorioilla todellisuudesta. Ensin tutustutaan ajatushautomoiden tukemaan rikottujen ikkunoiden idean toimintaohjelmaan ja sen keskeiseen kirjaan *Fixing Broken Windows* (Kelling & Coles 1996). Sitten tutustutaan kansalais-toimintaan, poliittiseen painostukseen sekä poliisin toimintatapojen muuttamiseen New Yorkissa. Lopuksi voidaan todeta, että kirjan ohjelma osoittautuu nerokkaaksi moraaliprojektiksi, joka saa esimerkillisen toteutuksensa juuri New Yorkissa.

6.2.1 Johdanto poliisi- ja moraali-ideoiden markkinointiin

Yllä olevaan lainaukseen saadaan uusia mielenkiintoisia näkökulmia ja prosessi avautuu tarkemmin nähtäväksi tutustuttaessa uudempaan aiheesta tehtyyn kirjallisuuteen ja tehtäessä sen pohjalta uusia johtopäätöksiä. Tim Newburn (2002) on tarkastellut amerikkalaisten uuskonservatiivisten rangaistusmentaliteetti-ideologioiden matkustamista brittiläiseen kriminaalipoliitikkaan. Keskeisinä esimerkkeinä niin hän kuten Wacquant (2008; 2009a; 2009b) näkee yksityisvankilat ja nollatoleranssin. Molemmat pitävät *think tank* -ajatushautomoita keskeisinä ideoiden ylläpitäjinä ja sanansaattajina: Yhdysvalloissa the Manhattan Institute (Wacquant 2009a, 10–15) ja Britanniassa the Institute for Economic Affairs (Newburn 2002, 183).¹⁶⁷

Juuri Manhattan Institute on ollut ja on yhä keskeinen promoottori ja myyninedistäjä sekä Charles Murrayn "hyvinvointiriippuvuus köyhyyden syynä"- ja "vankila toimii" -aatteille sekä Wilsonin ja Kellingin rikotut ikkunat -filosofialle Yhdysvalloissa. *Manhattan Institute piti useita seminaareja poliittiselle ja virkamieskunnan eliitille ennen nollatoleranssin läpimurtoa mainostaessaan rikotut ikkunat -ideologiaa.* (Newburn 2002, 183; Wacquant 2009a; 2009b.)

Yksi rikottujen ikkunoiden promootioseminaariosanottaja oli Rudy Giuliani, josta tuli New Yorkin pormestari. Manhattan Institute oli sekä keskeinen avustaja, kontribuuttori, hänen vaalikampanjalleen (Barrett 2000) että myös George Kellingin and Catherine Colesin best seller -kirjan *Fixing Broken Windows* (Kelling and Coles 1996) taloudellinen avustaja ja myyninedistäjä. Giulianin alaisuudessa poliisipäällikkö Bill Bratton ryhtyi vakituiseksi luennoijaksi Manhattan Instituutin tapahtumissa, jonka lehdessä alkuperäisenkin rikottujen ikkunoiden artikkeli julkaistiin. Hänestä tuli "urbanin poliisitoiminnan kansainvälinen konsultti" NYPD:n ihmeen jälkeen. Näiden seminaarien kautta ja muiden samanlaisten organisaatioiden, kuten the Heritage Foundationin (Bratton 1996) kautta sekä Manhattan Instituutin (Bratton and Andrews 1999) julkaisujen kautta Brattonista tuli quality of life policing -käännäjä – "proselytizer on behalf of 'quality of life' policing" (Wacquant 1999). Autobiografiansa (Bratton & Knobler 1998) sekä laajojen matkojen avulla hän on vienyt viestiänsä ympäri maailmaa mm. seminaarissa, jonka the Institute for Economic Affairs (IEA) järjesti Lontoossa 1997. Seminaarit ja niihin liitetyt julkaisut, kuten Dennisin (1997) *Zero Tolerance* -kirja ovat olleet ratkaisevia nollatoleranssin idean levittämisessä, vaikka Bratton ja muut ovat myöhemmin pyrkinet myöhemmin etäännyttämään itseään ikävistä sivu- ja vastavaikutuksista tahriintuneesta nollatoleranssi-käsitteestä. (Newburn 2002, 183.)

Seminaareissa sekä Kelling and Bratton joutuivat molemmat selittämään Giulianille, mitä quality of life -policing tarkoitti. Pormestari ei ymmärtänyt (Barrett, 2000, 345), vaan vaati että sitä oli julkisesti kutsuttava nollatoleranssiksi (Newburn 2002, 184). Näin nollatoleranssi vahvistettiin rikottujen ikkunoiden ja quality of life policing -strategioiden eli ideologioiden erisnimeksi New Yorkissa ja myöhemmin se on vakiintunut New Yorkin menestyksen kautta yleisnimeksi kuvaamaan em. ideoita. (Ks. myös Wacquant 1999, 323; 2009a, 10–15.)¹⁶⁸

6.2.2 *Fixing Broken Windows* -kirjan NIMBY-toimintaohjelma

James Q. Wilson, alkuperäisen *Broken windows* -artikkelin (Wilson & Kelling 1982) ensimmäinen kirjoittaja ja uuskonservatiivioikeiston "johtava guru" (Young 1999, 48, 51) esittelee Kellingin ja Colesin (1996) best-seller-kirjan esipuheessa *Fixing Broken Windows. Restoring Order and Reducing Crime in Our Communities* kirjaa seuraavaan tapaan: Viimeisten vuosikymmenten aikana yhdysvaltalainen yhteiskuntapolitiikka on ajelehtinut pois yhteisöjen kontrollista maksimoimaan yksilöllistä vapautta. Julkinen juopumus on dekriminallisoitu, mielisairaat deinstitutionalisoitu, julkinen kerjääminen on saanut perustuslaillisen suojan. Monet näistä muutoksista eivät ole tapahtuneet julkisen keskustelun tai lainsäädännön ajamina, vaan pelkkien tuomioistuinten päätöksinä pahoittelee Wilson (1996, xiv). Hänen (1996, xiv) sanoin tuomarit ovat sallineet yksilöille lisää vapauksia: "have endowed individuals with more, or more readily enforced, rights".

Wilson (1996, xv) toteaa kirjan *Fixing Broken Windows* -nimen viittaavan hänen ja Kellingin alkuperäisartikkeliin (Wilson & Kelling 1982), jossa he käyttivät rikkoutuneiden ikkunoiden mielikuvaa "to explain how neighborhoods might decay into disorder and even crime if no one attends faithfully to their maintenance". (Wilson 1996, xv.) Kaiken kaikkiaan "Small disorders lead to larger and larger ones, and perhaps even to crime." (Em.) Merkittävimmän esteen ja ongelman ajattelutavan ymmärtämiselle ja sen vaatiman toimintapolitiikan toteutukselle Wilson löytää Yhdysvaltojen tuomioistuimien kansalaisoikeusajattelusta: "A rights-oriented legal tradition does not easily deal with this problem", toteaa Wilson (em.). Hän analysoi, että tuomarien on ollut vaikea ymmärtää, että yksi ikkuna olisi niin tärkeä tai että poliisien valta-auktoriteettia pitäisi laajentaa koskemaan ihmisiä, jotka voivat rikkoa lisää ikkunoita. Hän kehuu, kuinka kirjoittajista Kelling on kirjassa pystynyt avaamaan järjestyksen ja vapauden arvojen kilpailevat prosessit esiin ymmärrettävästi. (Em.) Wilson kehuu, kuinka Coles on tutkinut sekavaa lainsäädäntöä niin, että kaikki voivat ymmärtää nykyiset karikot (em. xvi).

Wilson yhtyy yllätyksettämiä kirjan missioon: "We reclaim our public spaces without sacrificing our essential liberties, but to do so many groups – the courts, the police, and many public and private agencies – must change how they think about these matters. Kelling and Coles tell them how." (Wilson 1996, xvi.) Kirja ei siis lainkaan häpeile toimia ohjeena sille, kuinka tulee ajatella ja toimia tiettyjen yhteiskunnallisten ilmiöiden suhteen, vaan päinvastoin tekijät asettavat jo lähtökuopissaan rohkeaksi tavoitteekseen olla järkkymättömiä oppaita matkalla, jossa kaikki keskeiset vaikuttajat – tuomioistuimet, poliisit ja useat julkiset ja yksityiset tekijät – saadaan ajattelemaan ja toimimaan heidän esittämänsä missionsa mukaisesti.¹⁶⁹ Samalla annetaan neuvot siihen, kuinka järjestyksen valvonnan pahimmat viholliset, asunnottomien kansalaisoikeuksien puolustusasianajat ja ihmisoikeusaktivistit saadaan aseettomiksi.

Kirja koostuu jotakuinkin kahdesta kokonaisteemasta. Ensiksi kuvataan aikaisempien yhteiskunnallisten ja oikeudellisten näkemysten sekä poliisifilosofioiden, poliisitoimien, lainsäädännön aiheuttamia epäonnistumisia. Toiseksi kirjassa kerrotaan lukuisista kaupungeista, kaupunginosista tai niiden osista, kuten puistosta tai esimerkiksi New Yorkin metrosta, joissa on eri tavoin ja lähes poikkeuksetta menestyksellä sovellettu rikottujen ikkunoiden rikoksen-

torjuntametoja. Myös Brattonia ihailevassa elämäkerrassa kerrotaan samaa tarinaa (Bratton & Knobler 1998). Näitä esimerkkejä Kelling ja Coles (1996) käyttävät yksityiskohtaisina oppaina sille, miten kaupungeissa järjestyks- ja rikollisuusongelmien kanssa tulisi toimia tai miten niissä ei kannata toimia, jotta paikallisesti saadaan rikottujen ikkunoiden hypoteesin mukainen järjestyksenvalvonnan ihannetilanne aikaiseksi. Kaupunkeja, joista esimerkkialueita löytyy, ovat muun muassa San Francisco, Seattle¹⁷⁰, Baltimore, Boston, Chicago, New Haven ja tietysti New York. Yksityiskohtaisemmissa tapauskuvauksissa Kelling itse kertoo useimmissa olleensa paikallisasukkaiden rikosentorjuntatoimien ja poliisin konsulttina joko ennen hankkeita, niiden aikana tai niiden jälkeen.

Kelling & Coles (1996, 228) opastavat, että kaupunkien on varauduttava esittämään tuomioistuimille tosiasiallisia kirjauksia omista monialaisista ponnistuksistaan järjestyksen palauttamiseksi, koska nämä ovat ratkaisevia tuomioistuimien hyväksynnälle. Asunnottomien kansalaisoikeuksien puolustusasianajat voivat olla vahvoilla, jos tuomioistuimissa ei osata esittää rikottujen ikkunoiden argumentteja puolustavia todisteita.

Yllättävältä saattaa tuntua seuraava aivan keskeiseksi osoittautuva ohje kaupungeille, jotka haluavat pistää kuriin kadut rikottujen ikkunoiden opin avulla. Kelling & Coles (1996, 228) korostavat tärkeänä järjestyksen palauttamisen strategian yhtenä osana kaupunkien kykyä osoittaa kirjaamisessa päätöksissään, että se on *yrittänyt tarjota* köyhille ja varattomille sosiaalipalveluja, työllisyyskoulutusta, neuvontaa ja asuntoja. Koska kirjan sanoma on järjestyksenvalvontametodin eikä suinkaan hyvinvointipalvelujen eteenpäinvienti, voidaan painotuksen edellisessä lauseessa nähdä olevan sanoilla "attempting to offer". Kyseisten pöytäkirjojen tarkoituksena on tehdä tyhjäksi kansalaisoikeuksien puolustajien kritiikki siitä, että järjestyksen tiukennuksella pyritään vain pääsemään helposti eroon diskriminoiduista ihmisistä: "as an independent element in the city's record, their existence will serve to dispel the notion that the city intended in any fashion to discriminate against indigent, homeless, or otherwise disadvantaged persons through its order-maintenance efforts." (Em.)¹⁷¹

Mikä tuomioistuimien kansalaisoikeusajattelussa sitten vaivaa rikottujen ikkunoiden edustajia? Ongelma on siinä, että kodittomien puolustusasianajat Yhdysvaltojen kansalaisoikeuskeskusjärjestön ACLU:n¹⁷² avustuksella ja useat tuomioistuimet ovat pystyneet tuloksellisesti väittämään, että kodittomuus eli asunnottomuus, kadulla asuminen, kerjääminen tai jotkin muut järjestyksen valvontahankkeiden kohteena olevat "low-level offences" -rikkomukset ovat perustuslain suojaamia kansalaisten puhe- tai ilmaisuvapautta ilmentäviä toimintoja: "Most courts today have found the act of begging to implicate First Amendment protections, a holding with which we do not agree: it is not congruent with the street experiences of citizens facing panhandlers, and ignores the contextual elements that give meaning to behavior. Ultimately this issue will be resolved by the Supreme Court." ¹⁷³ (Kelling & Coles 1996, 229.)

Koska juuri tämä asunnottomien, kadulla asuvien ja kerjäläisten perustuslaillinen suoja on osoittautunut rikottujen ikkunoiden järjestyksenvalvontatoimien läpimenon ongelmaksi, kirjassa on käytetty todella paljon tilaa näiden ihmisten ja ihmisryhmien määrittelyyn. Hallinnan tutkimuksen yksi keskeinen tapa analysoida valtaa on juuri se, miten diskursseissa tuotetaan sub-

jekteja, subjektiaseamia. Ongelmien hallinnan eli kirjassa asetettujen tavoitteiden kannalta subjektien määrittelyt voi nähdä väkisin päätyvän kirjan keskiöön.

Kiteytyksenä kirjan kannasta voidaan pitää (äärikonservatiiviselta Scheideggeriltä¹⁷⁴ lainattua, Sahlin 1998, 40) köyhien ja asunnottomien kolmijakoa¹⁷⁵: Ne, joilla ei ole, jotka eivät pysty ja jotka eivät halua. Ensimmäinen ryhmä ("have-nots") ovat ne, jotka ovat aidosti köyhiä ja asunnottomia. Heitä tosin väitetään olevan vain häviävän pieni osa asunnottomista. Toinen ryhmä ("can-nots") ovat vakavasti mieleltään sairaat ja addiktoituneet. Viimeinen joukko ("will-nots") on valinnut kadun, eivätkä sen tyyllitietoiset edustajat muuta haluakaan, vaikka yhteiskunta heille esimerkiksi kadun sijaan laitospaikkaa tarjoaisikin: "The will-nots are those for whom living on the streets and hustling, including criminality, has become a life style. In the debate of disorder, the have-nots are not generally the problem; repeated and continuous antisocial behavior by the can-nots and will-nots is." (Kelling & Coles 1996, 68.) Viimeisen ryhmän väitetään olevan suurin ja ratkaisevin ongelmien aiheuttaja. Luokittelulla pyritään poistamaan myötätunto kodittomia kohtaan. He ovat valinneet häiriköinnin ja asunnottomuuden. Heillä ei ole oikeutusta vaatia yhteiskunnalta solidaarisuutta.

Niin Wilsonin ja Kellingin (1982) alkuperäisartikkelissa kuin tässä Kellingin ja Colesin (1996) jatkokirjassa tehdään monella tapaa jakoa meihin ja muihin. Tavallisia ihmisiä ovat ne "who travel daily along streets and by public transportation to work, to school, to shop, in pursuit of all the ordinary activities of everyday life" (1996, 108). Meitä tavallisia ihmisiä vastaan on asetettu: "the unruly and predators", "those who behave in outrageous ways, and who prey on the weak and the vulnerable" (1996, 9). Dikotomia ei jää epäselväksi. Se on siis meidän ja niiden välillä, rehellisten ja häiriköiden ja normaali-ihmisten ja petojen välillä.¹⁷⁶

Normaalien ja epänormaalien eronteon selvytyden rinnalla oudolta voi vaikuttaa se, kuinka rikottujen ikkunoiden "korjauskirja" joutuu taiteilemaan merkilliseltä vaikuttavalla trapetsiköydellä tarjotessaan välineitä siihen, miten epänormaalit ihmiset saadaan kuriin. Ratkaisevana uudistuksien lähtökohdanaan kirja vakuuttaa, että se tarjoaa järjestyksenvalvonnalla ratkaisun yhteiskunnalliseen ongelmaan eli rikollisuuteen. Tästä huolimatta se joutuu valtuuttamaan kaikki ja erityisesti tuomioistuimet uskomaan siihen, etteivät kaupungit järjestyksenvalvontaohjelmillaan yritä kuitenkaan ratkaista yhteiskunnallisia ongelmia tai niiden populaatioiden ongelmia, joiden ansiota rikollisuus on. Tämän täydellisen ristiriitaiseen tehtävän ratkaisuksi kirjassa käytetään hyväksi myötätunnon vaikutelman luomisstrategiaa, jotta järjestyksen valvontapolitiikka tuomioistuimissa hyväksyttäisiin.

Jotta siis järjestyksen valvontapolitiikka tuomioistuimissa hyväksyttäisiin, kehittävät Kelling & Coles (1996) myötätunnon vaikutelman luomisstrategian. He kehystävät monin tavoin strategiaansa (kehystämisestä poliittisessa retoriikassa ks. Hellsten 2011, 159). Kelling & Coles (1996, 222) opastavat: "Although order maintenance activities will put the police into contact with homeless and poor people, those who are emotionally disturbed, youths and substance abusers, order-maintenance efforts are not intended to solve society's problems regarding these populations. This message must be driven home to political leaders, media representatives, citizens, and police and criminal justice professionals alike. ... In each case, broader purposes were served and acknowledged: maintaining a community, supporting community institu-

tions, and ensuring commerce – to name just three." Skitsofreeniseltä tuntuva temppu tehdään edellä erottelemalla "community" eli yhteisö käsitteestä yhteiskunta, "society". Yhteisöllä Kellingin ja Colesin (1996) voi huomata kuitenkin käytännössä tarkoittavan rajattua maantieteellistä aluetta, metroa, kauppakeskusta tai asuinalueita (Sahlin 1998). Näihin kuulumattomat ihmiset voidaan rajata ulos ja rikottujen ikkunoiden toimintapolitiikassa käytännössä ajaa pois alueilta, yhteisöistä, kuten kirjan lukuisat esimerkit ja erityisesti New Yorkin esimerkki osoittaa. Tosin tätä vastakkainasettelua tai analyysia ei voida kirjassa suoraan tehdä, koska silloin vaarannettaisiin strategia vasta-argumenteille tuomioistuimissa.

1990-luvulla on ympäri Yhdysvaltoja poliisien tehovalvontakampanjoiden lisäksi alkanut järjestyslakien ja -sääntöjen säätämisaalto, joten Kelling & Coles (1996) eivät ole ainoita, jotka kuvaavat juridista taistelua saada järjestyssääntöjä ja -lakeja menemään ylempissä tuomioistuimissa läpi. Livingston (1997) kertoo Yhdysvalloista lukuisia esimerkkejä, joissa erilaisia järjestyssäädöksiä on säädetty ja joissa osa on mennyt läpi ja osa ei korkeimmissa tuomioistuimissa.¹⁷⁷ Livingston (1997) käsittelee asiaa varsin neutraalisti, tosin on huomattava, että Livingston (1997) viittaa artikkelissaan yli sata kertaa varsin myötäsukaisesti Kellingin teoksiin. Hän kutsuu ilmiötä "the facial vagueness doctrine" -opiksi, jossa korkeimmat tuomioistuimet eivät hyväksy liian epämääräisiä järjestyksen valvonnan säädöksiä vedoten erityisesti Papachristou-tapaukseen, jota käsiteltiin luvussa 2.3.¹⁷⁸

Kyseiset säädökset käsittelevät useimmiten erilaisia oleskelukieltoja (loitering, civil injunctions), ulkonaliikkumiskieltoja (curfew) ja yleisiä järjestyssääntöjä (ordinances, public order laws). Erityisesti nuoria koskevien ulkonaliikkumiskieltojen valtava lisääntyminen on levinnein esimerkki tästä Yhdysvalloissa. (Livingston 1997, 555–556.) Vuonna 1997 kaupungeissa, joissa asuu yli 200 000 ihmistä, on 77 prosentissa nuorten ulkonaliikkumiskieltoja käytössä. Sitä pidetäänkin aivan keskeisimpänä ratkaisuna reagoida nuorisorikollisuuteen, vaikka tutkimustulokset ovat ristiriitaisia sen vaikutuksista. (Em.) Livingston (1997, 629) arvostelee ankarasti, että tuomioistuinten toiminta "epämääräisyys"-tuomioissa on ollut epämääräistä: "The overall pattern of decisions, however, is erratic, fractured, and confusing rather than resolutely arrayed against the constitutional validity of public order laws." Livingston (1997) pohtii – ilman rikottu ikkunat -diskurssin katuväen stigmatisoimista ja demonisointia – erilaisia keinoja, miten järjestyslakeja pitäisi kirjoittaa, jotta ne läpäisisivät "epämääräisyys"-testin.¹⁷⁹

Fixing Broken Windows -kirjassa merkittävimpänä todisteena siitä, että rikottujen ikkunoiden hypoteesi pitää paikkansa eli että Wilson ja Kelling (1982) ovat aina olleet oikeassa väittäessään järjestyshäiriöiden valvonnan vähentävän kausaalisesti vakavaa rikollisuutta, esitellään tilastokuvioidenkin tasolla New Yorkia. New Yorkin lähihistoriaan tutustutaan vielä yhdestä uudesta näkökulmasta seuraavassa alaluvussa.

6.2.3 *Kontrolli-innovaation toteutus ja institutionalisointi*

Vitalé (2005a) on julkaissut yhdessä arvovaltaisimmista poliisitutkimuksen tiedelehdistä, Policing & Society tälle tutkimukselle tärkeän artikkelin Innovation and Institutionalization: Factors in the Development of "Quality of Life" Policing in New York City. Vitalén (2005a)

analyysissä olennaista on hänen historiallisten ja laadullisten tapaustutkimuksien avulla esittämät huomiot eri toimijoiden liikkeelle laittamista New Yorkin tapahtumista jo ennen nollatoleranssikampanjaa. Mielenkiintoisia ovat yhtäältä hänen kuvauksensa eri paikallisinstituutioiden muodostumisesta ja teoista valtavan asunnottomien buumin seurauksena sekä toisaalta hänen tarkempi kuvauksensa järjestyksen palauttamiseen ja ylläpitämiseen syntyvistä toimista ja nollatoleranssipoliisitoiminnan tekniikoista ja taktiikoista (ks. myös Vitalé 2005b).

Vitalé (2005a, 112) kuvaa, kuinka New Yorkin keskeisimmällä paikalla, keskusasemalla ja sen ympäristössä oli 1980-luvun aikana todella suuri määrä kodittomia.¹⁸⁰ Töihin ja kotiin matkalla oleville ihmisille aiheutui harmia ja asunnottomien epäiltiin laskeneen liikeyritysten sekä kiinteistöjen arvoa kaupan ja turismin kohteina. Yksi metron johtajista päätti humanitäärisistä syistä pitää aseman hätäyöpymispaikkana kodittomille, jolloin noin 350 ihmistä asui vakituisesti asemalla. Manhattanin liikenneviranomaisen mukaan oikeat asiakkaat eivät olisi tätä tahtoneet.¹⁸¹ Vitalé (2005a, 112) kertoo, että asemalla asuville ihmisille pyrittiin tarjoamaan ilmaista ruokaa, terveydenhuoltoa, oikeusapua ja pesumahdollisuuksia ja kuljetus läheisiin suojiin. Kaupungin "inhimillisten resurssien hallinto" tarjosi tuhat sairaalapaikkaa kaupungin sairaaloista. (Vitalé 2005a, 112.)

Vuonna 1985 asunnottomat häädettiin joko kaduille tai suojiin ja vuosikymmenen lopulla ryhdyttiin yhä kovempiin toimiin aseman puhdistamiseksi. (Vitalé 2005a, 112.) Päivittäinen asunnottomien määrä kuitenkin kasvoi ja heidän ulos häätämiseksi säädettiin asemalla uusia järjestyssääntöjä. Vaatteiden pesu ja vaihto vessoissa, ruuan jakaminen ja lattioilla makaaminen kiellettiin. Vain yhden tuolin sai varata ja meteli kiellettiin. Vuonna 1990 arvioitiin jo noin 2000 asunnottoman asuvan asemalla ja sen ympäristössä, joten kuvernööri Cuomo ja pormestari Dinkins tekivät paikallisten kanssa sopimuksen sosiaalihuollosta ja asunnottomien suojista. Kaupunginosaan liiketoimienparannusyhteistyö (Keskusaseman seudun liiketoimienparannuskunta, GCP) ryhtyi maksamaan asunnottomille 50 dollarin viikkorahaa muiden asunnottomien aktiivisesta auttamisesta. Aseman piilopaikkojen vähentämiseksi käytettiin miljoonia dollareita ja perustettiin oma yksityinen vartiointiyksikkö asunnottomien uloshäätämiseksi maanalaisen tunneleista. Vaikka sosiaalihuollon katsottiin auttaneen vain pientä osaa, voitiin fyysisten esteiden, tiukan järjestyksenvalvonnan ja aktiivisen sosiaalipalvelujen tarjonnan avulla katsoa, että oli saavutettu onnistunut uusi järjestys. (Vitalé 2005a, 113.) Hyvistä kokemuksista johtuen asunnottomien palvelumallia sekä järjestyksenvalvontamallia ryhdyttiin tarjoamaan laajemmin New Yorkissa, muun muassa järjestyssääntöjä tiukentamalla puolijulkisissa tiloissa ("private public spaces"), joissa yksityisillä vartijoilla oli järjestyksenvalvonnan toimivalta. Kehitys liittyi ylipäätään yksityisen vartiointin paisumisen ja puolijulkisten tilojen leviämismalliin. Yksi reagointi järjestyksenvalvonnan kontrollivajeeseen (kuvattu luvussa 2.3.3) oli juuri yksityisen vartiointin valtava kasvu jo 1980-luvulla. Vuoteen 1990 mennessä USA:ssa oli noin kaksi miljoonaa yksityistä vartijaa, kun poliiseja oli noin 650 000 (Livingston 1997, 569–560).¹⁸²

Asunnottomien valtaamat tilat saivat liikettä aikaiseksi myös Keskusaseman ulkopuolella. Keskeisinä toimijoina olivat tavalliset asukkaat, jotka halusivat häätää asunnottomat asuinalueiltaan pois. Eri puolilla New Yorkia syntyi¹⁸³ 1980–90-luvun vaihteen tienoilla NIMBY-liikkeitä (NIMBY = not in my backyard), jotka omivat GCP:n järjestyksen valvonnan ideoita

(NIMBY-ilmiöstä Suomessa ks. Kopomaa ym. 2008). Lopulta ideat omittiin poliisitoimelle. Ensisijaiseksi kohteeksi tulivat asunnottomien aiheuttamat häiriöt. Tekniikoina toimivat tietyt sosiaalipalvelut, erittäin näkyvät yksityiset järjestyksen valvojat ja vähemmän näkyvänä palokattujen asunnottomien suorittama toisten asunnottomien uhkailu: "Their primary concern was to target homeless people as a source of disorder by providing social services, high-visibility security guards and low-visibility intimidation by homeless outreach workers." (Vitalé 2005a, 114.) Kerjääminen ja nukkuminen pankkiautomaattien lähellä kiellettiin ja vartijat valvoivat tätä tarkkaan. Asukasyhdistysten kanssa tehtiin sopimuksia asunnottomien leiri- paikkojen purkamiseksi ja palvelujen tarjoamiseksi. Liiketoimienparannuskuntien julkisten ja yksityisten palvelun tarjoajien välillä tehdyt kumppanuussopimukset ja toimintatavat tarjosivat mallia myöhemmin pormestari Giulianille.

Asukasyhdistyksille ja heidän NIMBY-kampanjoilleen asunnottomien läsnäolo ei ollut enää vain esteettistä rumuutta, vaan heitä ryhdyttiin pitämään rikollisuuden lähteenä ja pääasiallisena uhkana heidän naapurustojensa vakaudelle.¹⁸⁴ Vitalén (2005a, 117) mukaan juuri diskursiivisella käänteellä eli asunnottomien liittämällä rikollisuuteen he saivat haastettua poliisin passiivisuuden järjestyshäiriökysymyksissä. Kannanottokirjoittelussa kerrottiin esimerkiksi, kuinka katukauppias oli hyökännyt kepin kanssa kirjoittajan vaimon kimppuun, mutta poliisi oli vain ilmoittanut, ettei nyt ehdi reagoida asiaan. Vitalé (em.) tuo esiin useita kannanottoja, joissa asukkaat yhdistivät vähäiset häiriöt ja naapuruston alasvajoamisen.¹⁸⁵ Kerrottiin, että työväkeä ei saatu enää palkatuksi iltatöihin, kun ympäristö koettiin liian pelottavaksi ja vaaralliseksi. Toisaalta uhattiin oman käden oikeuteen turvautumisella, mitä lopulta käytettiin useilla asuinalueilla. Argumentaatiossa on nähtävissä *pahan eskalaatio -retoriikan* kaava, sama joka esiintyi Suomessa vuosituhanen vaihteessa nuorten pahoinvoinnista puhuttaessa (Jallinoja 2006, 123–125; Harrikari 2008). Siinä kerrotaan tilanteen jo pahentuneen ja yhä pahenevan, jos ei jotain todella ratkaisevaa nopeasti tehdä. Alaspäin menon kierre jatkuu loppuun saakka äärimmäisyyksiin, jos ei pahan eskalaatiota pysäytetä.

Vitalé (2005a, 117) kuvaa 80–90-lukujen vaihteen jälkeistä diskurssin muutosta, jossa järjestyshäiriöt saatiin yhteisön tilaa koskevan paikallispoliittisen keskustelun keskiöön. Keskustelussa kyseenalaistettiin kaupungin ja poliisin rooli ja kyky ratkaista vakava ongelma. Pelätyt katuihmiset ja katukauppiat uhkasivat saattaa kokonaisia naapurustoja kaaoksen tilaan.¹⁸⁶ Yhden ongelman muodosti se, että kun yhdeltä asuinalueelta oli tehovalvonnalla saatu esimerkiksi huumekauppiat ajettua pois, syntyi ongelma toiseen kaupungin osaan.¹⁸⁷ Vitalé kertoo asukkaiden ottaneen eri tavoin lain omiin käsiinsä. Asukkaat muun muassa kaatoivat ammoniakkia jalkakäytävälle ja tiputtivat talojen katoilta asunnottomien katukauppioiden päälle vesipalloja. Näihin poliisiin oli pakko reagoida, koska ihmisten turvallisuus nyt selvästi vaarantui kaduilla. Samaan aikaan katukauppioiden elämäntapaa ja myönteistä merkitystä asuinalueille ja ympäristölle myös puolustettiin toisten asukkaiden, kansalaisoikeusaktivistien ja tutkijoiden taholta (ks. esim. Duneier 1999).¹⁸⁸ Jossain kaupunginosissa myöhemminkin pystyttiin säilyttämään katukauppioiden perinteinen asema. Kuvaava onkin, että myöhemmin ilmestyneen aihetta analysoineen tutkija Duneierin (1999) *Sidewalk*-kirjasta löytyy kantaottava kirja-arvostelu New York Timesissa. Siinä lehden toimittaja Jacobs (2000) kyseenalaistaa täysin rikotut ikkunat -linjan ("Mayor Rudolph Giuliani's quality-of-life jihad") New Yor-

kissa, koska Duneier (1999) kirjassaan muun muassa pystyy osoittamaan, kuinka lainkuuliaiset katukirjakauppiat luovat monella tapaa turvallisuutta yhteisöissään ja ympärillään kaduilla.

Vitalén (2005a, 118) mukaan mielenkiintoinen on se perintö, jonka Dinkinsin Safe Streets, Safe City -ohjelma jätti, eli rikostorjunnan rahoitusohjan valtava lisäys.¹⁸⁹ Tuhansia uusia poliiseja palkattiin kaupungille vuosina 1993–1994 ja näin mahdollistettiin joustavat miehistöjen sijoittelut ongelmakohteisiin. Uusille poliiseille annettiin uusia vapauksia ja välineitä toteuttaa monia poliisitoiminnan muotoja. Ilman uusia poliiseja tiukkaa järjestyksen valvontaa ja joustavaa sijoittelua ei olisi pystytty toteuttamaan. Poliisipäällikkö Bratton (Bratton & Knobler 1998) on arvioinut, että jos Dinkins olisi ehtinyt saamaan edes tuhat poliisia vuotta aiemmin, olisi hän saattanut voittaa vaalit. Näin Giuliania ei olisi juhlistettu New Yorkin tiukoilla otteilla pelastaneena sankarina, vaan kunnian olisi saanut ansiostaan amerikkalaisafrikkalainen ja demokraatti Dinkins.¹⁹⁰

Rikottujen ikkunoiden poliisipolitiikan keskeisimpänä symbolina New Yorkin tapauksessa on pidetty "squeegee men" eli ikkunastamiesten aiheuttaman ongelman eliminoimista (Kelling & Coles 1996). Inhorealistisena suomalaisena määritelmänä nämä olivat ulkoiselta habitukseltaan aktiivisia "katuspurguja". Nämä almuja kerjäten autojen ikkunoita keskustan risteysten liikennevaloissa pesevät miehet, olivat 1980–1990-lukujen pelottavan rappion symboleja. Asunnottomina ja aktiivisina laitapuolenkulkijoina he pelottivat kansalaisia. Legalistisen rikosoikeusjärjestelmän osana toimiva poliisi ei halunnut tähän ongelmaan kiinnittää huomiota. Kansalaisaktivistiryhmät katsoivat ikkunastamiesten edustavan yhtäältä kaupunkia, joka ei ollut kontrollissa, toisaalta poliisia, joka oli kyvytön hallitsemaan näkyvintä järjestyshäiriön lähdeä ja kolmanneksi pormestaria, joka antoi kaiken tämän tapahtua. Vuonna 1993 pormestari Dinkins määräsi poliisipäällikkö Kellyn – joka on taas uudestaan ollut vuodesta 2002 lähtien NYPD:n päällikkö – tekemään asialle jotain.

Poliisipäällikkö Bratton (Bratton & Knobler 1998, 214) kertoo, kuinka lopulta hän ja Giuliani saivat tästä kunnian myöhemmin, vaikka idea ja sen toteutus olivat aiempien pormestari Dinkinsin ja poliisipäällikkö Kellyn. New York Civil Liberties Union oli aiemmin pystynyt suojaamaan ikkunastamiesten toimintaa perustuslaillisen (the First Amendment) puhevapauden nimissä. Livingston (1997, loppuviite 375) kertoo korkeimman oikeuden ja muiden tuomioistuinten tulkintojen kerjäämisestä olevan varsin ristiriitaisia ja erilaisia Yhdysvalloissa ylipäätään ja New Yorkissa erityisesti. Hänen mukaansa esimerkiksi New Yorkin vuoden 1993 alemman tuomioistuimen päätöksessä kerjäämisen tulkittiin kuuluvan perusoikeuksiin, mutta toisen tuomioistuimen päätöksen mukaan vuonna 1990 erityisissä julkisissa tiloissa, kuten metrosysteemeissä, kerjääminen voidaan kieltää.¹⁹¹ Lisäksi Livingston (1997, loppuviite 17) kertoo, että juuri perustuslain ensimmäisen lisäyksen puhevapauden ja kerjäämisen tulkintoja on Yhdysvalloissa tutkittu paljon ja hän luettelee keskeisiä lähteitä aiheeseen 1990-luvulta.¹⁹² Idea, miten ikkunastamiehiin pystyttiin tarttumaan, löytyi kuitenkin liikennesäännöistä (Traffic Regulation 4-04), joka kielsi tuulilasin pesuun ryhtymisen. Kukaan poliiseista ei ollut aiemmin tätä huomannut käyttä.¹⁹³

Poliisilaitos kokeili kahdeksassa piirissä ongelman eliminoimista. Käyttämällä quality of life -taktiikoita paikallispäälliköt laittoivat poliisipartiot pidättämään ja antamaan haasteita oikeuteen yhtenevällä linjalla ja jatkuvalla syötöllä. Kahdeksassa viikossa Kelling kumppaneineen raportoi ikkunalastamiesten vähentyneen 70 prosentilla (Vitalé 2005a, 120). Itse rikosprosessin osalta varsinainen innovaatio lainvalvontaprosessissa oli haastemenettelyn muuttaminen, niin että se ryhtyi muistuttamaan käytännöltään suomalaista poliisilakiperustaista säilöönottoa, vaikka se oli juridisesti aivan eri asia eli yhä rikoslakiperusteinen ja rikosprosessiin kuuluva. Aiemmin autonikkunoiden pesusta pysäytetyt saivat poliisilta ensin haasteessa päivämäärän, jolloin tuli ilmoittautua oikeudessa. Vain hyvin harva ilmaantui oikeuteen ja koska syytteet olivat vähäisiä, eivät etsintäkuulutettuja etsivät poliisiryhmät (warrants squads) kiinnostuneet näistä. Myös liputtomana matkustamisessa käytettiin samaa ratkaisua. Uudistuksessa paikallispoliisien annettiin nyt ottaa kiinni pidätysmääräyksen saaneet, kun aiemmin sen olivat tehneet etsintäkuulutusrhyhmät. Nyt paikallispiireissä pystyttiin pitämään rikoksesta epäiltyjä (ikkunalastamiehiä sekä mm. liputta matkustaneita) kiinniotettuina oikeuden käyntiin asti, joka järjestettiin 24 tai 48 tunnin sisällä: "... local precinct officers ... were allowed to enforce the warrants. Now the local precinct could actually take offenders into custody and hold them in the system until they appeared in court 24 to 48 hours later." Tämän 48 tunnin pidätyksen mahdollisti vuoden 1991 Korkeimman oikeuden päätös, jonka mukaan pidätetyn tuli päästä oikeuteen 48 tunnin sisällä¹⁹⁴ (Outline of The U.S. Legal System 2004, 99). Pidätys poliisivankilassa muodostui pitkäkestoisuudessaan ankarammaksi seuraamukseksi kuin kukaan tuomari olisi todennäköisesti kyseisistä teoista tuominnut. (Vitalé 2005a, 120–121.) Dixon (2005, 504) kuvaa ilmiötä osuvasti "process as the punishment" -metaforalla. Lopulta poliisitilastoista selvisi, että kyseisiä rapping symboleita, ikkunalastahenkilöitä oli ollut New Yorkissa vain noin 75 kappaletta. He olivat jatkuvasti olleet keskeisissä risteyksissä, joten pelottava vaikutelma paljon suuremmasta ongelmasta oli syntynyt vain mielikuvissa (Bratton & Knobler 1998, 214).

Samaan tapaan kuin liikennesääntöjä, myös siviilioikeutta ja muita normeja käytiin poliisilaitoksen lakimiesten avulla läpi, jotta löydettiin uusia tapoja tarttua kaikkiin muihinkin rikkeisiin ja häiriöihin rikoksina tai järjestyssääntönormirikkomuksina ympäri kaupunkia. Brattonhan oli saanut kokemuksensa tästä puhdistettuaan metron nollatoleranssilla kutsuen sitä myöhemmin elämänlaatu politiikaksi. Poliisilaitoksen asianajat ja lakimiehet yhdessä poliisipiirin päälliköiden kanssa tekivät töitä, jotta siviilioikeutta, rikoslakia kuin muita säädöksiä käytettiin uudella tavalla quality of life -rikkeiden kriminalisoimiseksi, puuttumiskynnyksen laske-
miseksi.¹⁹⁵ Tiukkaa linjaa kuvaa Brattonin "oikeakäsi" Jack Maple: "Your open beer lets me check your ID. Now I can radio the precinct for outstanding warrants or parole violations. Maybe I pump against that bulge in your belt; with probable cause, I can frisk you." (Maple & Mitchell 1999; Karmen 2000, 114.) Huumediilereitä pidätettiin epäilyttävien hakulaitepiipparien ja kännyköiden perusteella ("phony cloned beeper and cell phones"). Kotiväkivaltakeikoissa pidätyslinja oli alhainen (Bratton & Knobler 1998, 227). Kouluaikaan kaduilla olleet nuoret palautettiin kouluun ja lintsauksesta ilmoitettiin vanhemmille (em. 226). Skogannin (1990) aiemmin havainnoimat pikkuteot, garbage cases, saatiin siis jälleen kuriin.

Multiagency co-operation eli lukuisten tahojen yhteistyö mahdollisti poliisin sekä keräämään tietoa häiriöistä ja häiriköistä että käyttämään hyväksi siviilioikeuskielto-alueita ("civil injunctions"), kunnallisia järjestyssääntöjä ("municipal ordinances") ja kiinteistöjen järjestyssääntöjä ("property regulations") näiden kuriin saamisessa McLaughlin (2007, 115–125).¹⁹⁶ Howell (2009, 321) tuo esiin, että paikallinen lainsäädäntö on monin eri tavoin tukenut New Yorkissa nollatoleranssipolitiikkaa, eikä kyse ole ollut pelkästä poliisien tulkintojen muutoksesta, mutta poliisipolitiikan ja poliisiorganisaation hänkin näkee aivan keskeisenä tekijänä. Ratkaisevia muutoksia tuonut pidätysprosessi¹⁹⁷ pysyi oikeudellisesti samana, eikä lakia sen osalta tarvinnut muuttaa. Useampien pidätysten jälkeen katuväki totesi parhaaksi siirtyä pois niin sanotusta "kontrollin pyörövikierrosta", koska yön tai kahden putkakeikka jatkossa voisi kerryttää yhä pidempiä rangaistuksia "rikoksen uusijalle". Ikkunalastamiehiin kohdistettu koekelu todettiin niin menestykselliseksi, että se laajennettiin myöhemmin kaupungin kattavaksi ja kaikkia katuihmissä koskevaksi. Poliisien mielikuvitus ja rohkeus käyttää mitä erilaisimpia lakien ja säädösten mukaisia keinoja saada katuihmissä kiinniotetuksi ja pidätetyksi vain oli muuttunut päinvastaiseksi aiemmasta pidättyväisestä legalistisesta puuttumiskulttuurista.

Bratton kehuu, kuinka ennen poliisilaitosten kädet olivat sidotut, mutta he avasivat nämä käsi-
raudat (Bratton & Knobler 1998, 229). *Juuri tämä käsirautametafora kuvaa sisältönä esittämälläni käsitteillä puuttumisriskiajattelusta siirtymistä puuttumattomuusriskiajatteluun. Poliisi oli jälleen siirtynyt takaisin vanhaan puuttumattomuusriski-ajatteluun, kun se juuri aiemmin oli kokenut puuttumisriskiksi pikkujuttuihin eli järjestyshäiriöihin tarttumisen.* Rikottujen ikkunoiden opin läpimeno New Yorkissa niin poliisin, poliitikkojen kuin kansalaistenkin keskuudessa oli päivänselvää: rappeuden ja pelon symbolit oli poistettu kaduilta – asunnottomat ja kaikki muut katuihmiset. Kun katujen puhdistuksen kanssa täsmälleen samaan aikaan aivan toisista syistä johtuen rikostilastot, esimerkiksi murhatilastot, romahtivat myös New Yorkissa, oli joidenkin populistisuuteen taipuvien pormestarien, poliisipäälliköiden ja kriminologien helppo juhlia suurta kausaalista ihmettä - "It works". Esimerkiksi Kelling & Coles (1996) iloitsivat suureen ääneen best-seller-kirjassaan onnistunutta kontrolli-ihmettä, jolla "fiksattiin rikotut ikkunat" murhatilastoja myöten, eikä uuskonservatiivien vihaamalla root causes -syillä nähty olevan mitään merkitystä (Kelling & Sousa 2001; vrt. Karmen 2000; 2004; Rosenfeld ym. 2007, 377–378).¹⁹⁸

6.2.4 New York ikkunateesin moraaliprojektin onnistuneena näyttämönä

Yhteenvetona voidaan todeta, että rikkoutuneet ikkunat -ajattelua voidaan pitää selkeänä käsi-
kirjoituksena, jossa moraalisaattele on muotoiltu julkilausutuksi elämäntapaa ja käyttäytymistä ohjaavaksi ohjelmaksi. Roolit ja tehtävät kansalaisille, poliitikoille, poliisille, tuomioistuimille ja syrjäytyneille on kirjattu selvästi esiin. Tapahtumia New Yorkissa voidaan pitää osoituksena rikottujen ikkunoiden moraaliprojektin voittokulusta. Siellä näyttiin toimitun, kuten rikottujen ikkunoiden Fixing broken windows -toimintaohjelmaan on kirjattu (Kelling & Coles 1996). Kuten luvun 6.2 alussa osoitettiin, kyseisen kirjan "ikkunakorjausajatukset" oli jo aiemmin levitetty nimekkäiden ajatushautomoiden tilaisuuksissa.

New Yorkissa käytiin kamppailua siitä, kumman totuus ja eetos voittaa: kansalaisoikeusaktivistien näkemys asunnottomista syrjäytyneistä täysivaltaisina, mutta autettavina kansalaisina ja subjekteina, joilla on perustuslaillinen oikeus oleskeluun ja kerjäämiseen julkisilla paikoilla vai NIMBY-aktivistien soveltama rikottujen ikkunoiden järjestyksen valvonnan näkemys, jossa asunnottomat syrjäytyneet ovat potentiaalisia pahoja rikollisia ja naapurustojen tuhoajia, eivät siis täysivaltaisia kansalaisia ja täten julkisista tiloista poistettavia ja tiukasti kurissa pidettäviä kontrolloibjekteja. Kamppailu lienee tänäkin päivänä korkeimmissa tuomioistuimissa prosessissa (Kelling & Coles 1996), mutta katujen todellisuudessa rikottujen ikkunoiden näkemykset ovat voittaneet ratkaisevat erät. Niin kansalaiset kuin poliitikot ja poliisit ovat pitkälti ottaneet nämä näkemykset omikseen New Yorkissa ja myös monessa muussa yhdysvaltalaisessa kaupungissa.

Moraalisäätelyn ja hallintavallan analyysin (ks. luku 2.2) käsittein rikottujen ikkunoiden retorisessa uudelleen kuvailussa – ymmärrys/episteemissä – asunnottomat ja köyhät syrjäytyneet katuihmiset määriteltiin uudelleen. Syrjäytyneet nimettiin kaupungin rappion symboleiksi. Heistä tehtiin käytännöllisesti katsoen pahimpia mahdollisia uhkia normaaleille ihmisille. Heidät nimettiin sekä asuinalueiden rappion lähteiksi että potentiaalisiksi vakavimman rikoksen, henkirikoksen, tekijöiksi. He olivat normaaleille ihmisille todella vaarallisia, jopa hengenvaarallisia. Täten, jos oli syrjäytynyt asunnoton, ei ollut oikeutusta häiritä tai edes oleilla normaalien ihmisten asuin- tai liikealueilla, koska herätti pelkoa potentiaalisena vakavana rikollisena ja kaupungin tai sen osan rappion symbolina, taloudellisen ja moraalisen syöksykierteen potentiaalisena tai vähintään jo tapahtuneen epäsiisteyden liikkeelle panijana.

Retoriseen uudelleen kuvailuun valjastettiin tieteen tekijöitä ja lakimiehiä. Kirjassa *tieteellistämisen* tavoitetta yritetään peitellä, mutta se tulee ilmi toimintaohjeissa, joissa yhteiskuntatieteilijät veloitetaan lakimiesten kanssa viemään asiaa eteenpäin kehittämällä ikkunapolitiikkaa legitimoivaa argumentointia (Kelling & Coles 1996, 232). Rivien välistä paistaa, että tieteellinen tutkimustyö ei ole tärkeä siksi, että tutkittaisiin, miten strategia toimii, vaan miten niin sosiaali- kuin oikeustieteellä legimitoidaan rikottujen ikkunoiden politiikka (Sahlin 1998).

Tekniikka, joka kohteen säätelyyn katsottiin oikeutetuksi, muuttui projektin aikana ratkaisevasti. Syrjäytyneet asunnottomat eivät enää olleet harmiton, omiin oloihinsa jätettävä joukko, jota pyrittiin auttamaan sosiaalitoimen ja asuntopoliittisin menetelmin, ja jonka annettiin humanitaarisista syistä yöpyä esimerkiksi metro- ja rautatieasemilla. Syrjäytyneet asunnottomat määrittyivät New Yorkissa rikottujen ikkunoiden retoriikassa normaalien kansalaisten ja järjestäytyneen yhteiskunnan vihollisiksi, joita vastaan on oikeutettua taistella niin oman käden oikeudella (palkatut ahdistelijat, toiset asunnottomat ja Guardian Angles -ryhmät) kuin vartioiden ja poliisikontrollin pakkovallalla.

Vallassa olevien poliitikkojen ja viranomaisten poliisi mukaan lukien kyky ja osaaminen hallita kaupunkia ja estää sen romahtaminen rappiokierteeseen kyseenalaistettiin. Heiltä vaadittiin toimia tilanteessa, jossa asunnottomien lisääntymisestä oli saatu kriisitunnelma aikaiseksi. Asukkaat ja asukas yhdistysten NIMBY-liikkeet pystyivät vakuuttamaan, että heillä on oikeus

vaatia toimintapolitiikan muutosta. Pormestarin ja poliisin asenne pystyttiin osoittamaan epärationaaliseksi kriisitilanteessa ja rappiokierteen pahenemisen uhatessa.

On huomattava, että Kellingin ja Colesin (1996) moraalisäätelyohjelmassa piti pystyä osoittamaan, että kaupunki on ainakin yrittänyt eri tavoin – eikä pelkästään repressiolla – ratkaista asunnottomien ongelmia. New Yorkissa tästä oli selvää näyttöä, koska matalan tuloluokkien asuntoihin panostettiin vuosien 1987–1997 välillä jopa 4 miljardia dollaria, joka oli Yhdysvalloissa moninkymmenkertaisesti enemmän kuin Yhdysvalloissa keskimäärin. Tämän parannuksen on arvioitu olleen merkittävä myönteinen tekijä rikosromahduksessa, joten New Yorkin tapauksessa taustalla ovat toimineet aidosti asuntopolitiikan parannukset, eikä kyseessä ole pelkkä poliisiratkaisu. (Barker 2010, 504–506.)

Joka tapauksessa Vitalé (2008, 53) kuvaa kirjassaan varsin tarkasti New Yorkin kehitystä ja hän päätyy ankaraan tuomioon: "With the election of Mayor Giuliani, New York was transformed from having some of the most progressive homeless policies in the country to having some of the most regressive." Giuliani ei pyrkinyt ratkaisemaan asunnottomien ongelmia asutamis- ja sosiaalipalveluilla, vaan sarjalla rankaisevia keinoja hän vähensi asunnottomuusongelman näkyvistä. Nykypäivänä kääntyneen politiikan tulokset näkyvät vielä rajumpina. Asunnottomien asuntoloissa tai suojissa (homeless shelter) asui 90-luvulla keskimäärin 20 000–24 000 ihmistä, mutta 2010-luvulla luku on noussut jo 50 000:een. Vuosien 1990–2005 aikana autettiin 53 000 asunnotonta perhettä ja yli 100 000 lasta suojista pysyviin edullisiin asuntoihin. (Coalition for the homeless 2013.) Nykyistä pormestari Bloombergia arvostellaan ankarasti siitä, että hän ei ole jatkanut kyseistä politiikkaa (em.).

Professionaalisesti ja legalistisesti rikosoikeuden piiriin itsensä positioineen poliisin ja paikallisten poliitikkojen kyky pitää yllä järjestystä ja turvallisuutta pystyttiin kyseenalaistamaan. Poliisi päätyi legitimeettikriisiin, jossa se joutui tarkistamaan arvojaan, missiotaan ja toimintatapojaan (Vitalé 2005a). Moraaliprojektilla New Yorkin asukkaiden edustajat saivat poliisin kääntämään yhtäältä kelkkansa tiukan järjestyksenvalvonnan ylläpitäjäksi asukkaiden toiveiden mukaisesti ja toisaalta kääntämään selkensä aiemmalle legalistiselle kansalaisoikeuslinjalle. Vakavan rikollisuuden vastaiseen taisteluun identifioituneelle poliisille oli hyväksyttävää ryhtyä panostamaan järjestyksenvalvontaan, kun asunnottomat ja katuihmiset positioitiin uudelleen vaarallisiksi ja kyvykkäiksi poliisikohteiksi kuvailemalla heidät potentiaalisiksi rikollisiksi ja nimeämällä järjestyshäiriöt ensisijaisiksi vakavan rikollisuuden lähteiksi ja maaperäksi sekä dramaattisiksi uhkiksi asuin- ja liikealueiden elinkelpoisena säilymiselle. Kun viimeinenkin myötätunnon ripe asunnottomia kohtaan oli ikkunaohjelman dikotomisen kategorisoinnin avulla saatu häviämään, eivät asunnottomat enää saaneet olla missään tavallisen keskiluokan alueilla tai silmissä. Asunnottomat häädettiin yhtäältä asuinalueilta, koska he eivät olleet oikeita asukkaita, toisaalta kaupallisilta alueilta, koska eivät olleet riittävän maksukykyisiä asiakkaita, kolmanneksi liikennevälinealueilta, koska heitä ei laskettu oikeiksi matkustajiksi, vaan kielletyiksi oleskelijoiksi.

Tässä välissä on aihetta tutustua lyhyesti toiseen aivan olennaiseen poliittisen retoriikan tempuun. Quality of life -kampanja, joka muodostui keskeisimmäksi Giulianin kampanjan nimistä, sisältää sekin moraalisäätelylle mielenkiintoisen kehityskaaren. Analyysin quality of

life -käsitteen alkuperästä tekee jälleen Vitalé (2008), nyt kirjassaan *City of Disorder*. How the Quality of Life Campaign Transformed New York politics. Laatu elämälle on alun perin presidentti Lyndon B. Johnsonin 1960-luvun "War on Poverty" politiikkaan kuulunut käsite. *Elämänlaatu* koski nimenomaan kaikkia kansalaisia, mutta erityisesti köyhiä. Kyseinen sota köyhyyttä vastaan lienee yksi kuuluisimmista yhdysvaltalaisista liittovaltion hyvinvointivaltion rakentamispoliitikoista. Nimenomaan köyhien *elämänlaadun* eli hyvinvoinnin parantaminen oli sen tavoitteena. Vitalé (2008, 36–37) kuvaa varsin yksityiskohtaisesti, miten jo presidentti Nixon poisti elämän laatu -käsitteestä köyhien asian ja ryhtyi puhumaan yleisemmin ympäristöstä *elämänlaatuun* liittyvänä seikkana. Poliittisen retoriikan ja moraalisisäätelyn kehityskaari saa tässäkin huippunsa Giulianiin New Yorkin pormestarivaalikampanjassa, jonka hän voitti vuonna 1993. Näin 1990-luvun New Yorkissa käsitteen sisältö oli kääntynyt täysin päällelleen. Pahin köyhyys ja köyhimmät eli asunnottomuus ja asunnottomat käytännössä kriminalisoitiin ja laatu ryhtyivät tuottamaan katuja köyhistä puhdistavat poliisit. (Vitalé 2008, 29–53.)

Pormestarin ja poliisin kannalta oli otollista, että rikollisuus oli lähtenyt politiikkamuutosten aikaan 1990-luvun alussa monista muista syistä – ks. aiempi luku 6.1.3 The crime drop - rikosromahduksen syyt – ratkaisevaan laskuun. Näin sekä poliittiselle johdolle että poliisille luotiin uskoa, että he olivat kyenneet ratkaisemaan New Yorkin ongelmat. Samalla viimeistään katsottiin todistetun, että rikottujen ikkunoiden opin maalama kuva todellisuudesta piti paikkansa ja sen vaatimat asenteet ja toimet olivat oikeutetut. Vitalé (2008, 53) muotoilee, että aiemmin New Yorkissa vallalla ollut sosiaalista oikeudenmukaisuutta ja kansalaisoikeuksia puolustava "urbaani liberalismi", joka oli demokraattien kannattamaa, vaihtui punitiiviseksi elämänlaatupolitiikaksi. Paradigmoissa kuljettiin inklusiosta eksklusioon, hallintokeskisytydestä markkinakeskisytyteen, sosiaalisesta avarakatseisuudesta suvaitsemattomuuteen ja yksilön oikeuksista sekä erilaisuuden kunnioittamisesta kommunitaristisesti ja "majoritarianistisesti" enemmistön oikeuksiin (em. 13) – kaikki sosiaalisesti marginalisoitujen ihmisten tappioksi. Voimakas synteesi rikottujen ikkunoiden teoriasta, kommunitarismista ja urbaanista uuskonservatismista koitui aiemman regiimin tappioksi (em.).

Ongelma oli poliisisoitu ja poliisi päätyi sankariksi siistittyään kadut ja saatuaan kansalaiset ja poliitikot tyytyväisiksi. Se osoitti ansainneensa resurssien vahvistuksen ja pystyi voitollisen prosessin aikana vaatimaan yhä lisää resursseja itselleen. Se sai kaupan päälle – hyvinkin ansiottomana arvonnousuna – sankarin viitan valtavasta, muista syistä johtuneesta ja jo aiemmin alkaneesta, rikosromahduksesta. Poliisi sai vanhan perinteisen järjestyspoliisifilosofian eetoksen, puuttumattomuusriskin, takaisin ja pääsi eroon vuosikymmenet niskoillaan olleesta ja inhoamastaan legalistisesta ajattelusta, jonka mukaan järjestyshäiriöihin ei puututa. Poliisista tuli niin rikosentorjunnan kuin vaikeiden sosiaalisten ja yhteiskunnallisten ongelmien kuunneltu asiantuntija, kun diskurssi vaihtui kansalaisoikeuskeskustelusta ja asunnottomuusongelman hoitamisesta asunto- ja sosiaalitoimin katujen "elämänlaadun" hoitamisen ongelmaksi, jota hoidetaan järjestyksenvalvonnalla. Poliisi saavutti valta-aseman oikeutettuna puhujana ja *asiantuntijana*, samaan tapaan kuin Harrikari (2008) on katsonut Suomessa poliisin viime vuosikymmeninä nousseen aiemmasta marginaalisesta asemastaan keskeiseksi asiantuntijaksi ja oikeutetuksi puhujaksi lapsia ja nuoria koskeissa diskursseissa. New Yorkissa todellisia

häviäjiä olivat kaduilla asuvat ihmiset, heidän ongelmansa tuntevat asiantuntija- ja auttajajahot sekä heidän etujaan ajaneet kansalaisyhteiskuntaryhmittöt ja lakimiehet. He kaikki olivat hävinneet totuuden, toiminnan sekä poliittisen että asiantuntija-asemansa. Prosessin aikana ja jälkikäteen hävinnyt osapuoli ja riippumaton tutkimus on yrittänyt tuoda esiin tapahtumien kielteisiä puolia.

6.3 Onko paluussa perinteiseen vasta- ja sivuvaikutuksia New Yorkissa?

"NYPD:n repressiivisestä toiminnasta tiivistettäköön vielä, ettei nollatoleranssi ole tuonut uusia keinoja rikollisuuden vähentämiseksi."

Ensiartikkeli (1), sivu 379

Tampereen tutkimuksessa nollatoleranssikontrollin kielteiset vasta- ja sivuvaikutukset kyseenalaistivat myönteiset vaikutukset. On mielenkiintoista tutkia, millaisia vasta- ja sivuvaikutuksia New Yorkin nollatoleranssilla oli. Jos nollatoleranssilla väitetään palatun vanhaan ja aikoinaan ankarasti arvosteltuun poliisin toimintatapaan, kuten yllä lainauksessa tein, niin kutsuuko se jotain kielteistä menneisyydestä, esimerkiksi sellaista, josta oli jo kansalaisyhteiskemyksen myötä uskottu päästyn eroon. Entä kuinka uutena yksi keskeinen poliisipäällikkö NYPD:n uutta linjaa piti ja pitikö hän sitä rikottuihin ikkunoihin perustuvana? Näihin kysymyksiin tutustutaan tässä alaluvussa.

6.3.1 Ongelmien siirtäminen ja muut NYPD:n brandin himmentäjät

Rikottujen ikkunoiden "tiedetaistelujen" jälkeen voi olla ymmärrettävää, että New Yorkin valtavan rikollisuuden laskun syistä ollaan kärkevästi useaa mieltä. Kovan poliisilinjan kannattajat ja neo-con-ajattelijat katsovat, että jopa henkirikollisuuden puolittuminen on seurausta järjestyksenpidon tiukentamisesta. Kriitikot toteavat, että useat muut syyt ovat rikollisuuden laskun taustalla. "Maltillisena" pysyvät pyrkivät joko pysyttelemään riidasta erossa tai sanomaan, että asiahan on epäselvä eikä sitä ole ratkaistu. Kovemmin, laajemmalle ja tehokkaammin eli populistisemmin äänensä kuuluville saavan totuus onkin maailmanlaajuisesti voittanut, arvostelee Wacquant (2009a, 10–27). Juuri suuri julkisuus on aina liittynyt keskeisesti nollatoleranssihankeisiin, kuten sekä globaalin nollatoleranssi-buumin aloittaneessa New Yorkin nollatoleranssissa että Tampereen kokeilussa (Ensiartikkeli [1]; Törrönen 2004b; Manning 2001).

Nollatoleranssitoiminnan vasta- ja sivuvaikutuksilla on yhteys paikallispolitiikan oikeutukseen. NYPD:n ja nollatoleranssikampanjan maine romahti vakaviin väärinkäytöksiin, väkivaltaan ja rasismiin, kuten Abner Louiman kidutukseen vuonna 1997 ja Amadou Diallon murhaan vuonna 1999. Giuliani, Bratton ja kumppanit kielsivät pian käyttäneensä nollatoleranssikäsitettä (McLaughlin 2013b, 497). Pormestari Giulianin suosion oli katsottu merkittävästi laskeneen juuri poliisia kohtaan esiintyneen tyytymättömyyden johdosta, mutta järkyttävä WTC-911-terroristi-isku vuonna 2001 kääntyi hänelle voitolliseksi sankaruuden osoittamisen paikaksi. Samalla kritiikki NYPD:tä kohtaan ei jälleen ollut poliittisesti korrektaa (McArdle and Erzen 2001; Dixon ja Maher 2005, 121).

Samalla tapaan kuin itse Ensiartikkelissani (1) esitin kysymyksiä (sivut 360–372, 1–6 myyntivalttia) nollatoleranssin mainoslauseille eli nollatoleranttisen poliisitoimen oikeustrategioidelle, samaan tapaan Karmen (2004) on kyseenalaistanut nämä puolitotuudet. Karmenilla oli käytössään eri lähteitä ja empiiristä aineistoa (mm. tilastoja) kuin minulla, mutta argumentit ovat jotakuinkin samoja. Seuraavat vasta- ja sivuvaikutukset käydään läpi: *displacement*, *poliisi- ja oikeustoimien kalleus*, *oikeudenkäyntien huolimattomuus*, *Compstat-johtamisjärjestelmä*, *poliisitoimien hengenvaarallisuus*, *epäkunnioittava ja väkivaltainen kohtelu*, *poliisin legitimitetin inflaatio*, *syrjäytymis- ja prismaatiokierre*, *poliisikunnan vastustus ja rekrytointiongelmat*. Näiden lisäksi seuraavassa alaluvussa keskustellaan poliisitoimen paluusta rasistiseen irtolaisvalvontaan.

Displacement. Tampereen kokeilussa häiriöiden siirtyminen kontrollin tieltä oli keskeinen havainto. NYPD:n viidestä strategiasta numero kolme oli: "Driving Drug Dealers Out of New York". Karmenin (2000, 126) mukaan huumeiden laittoman kaupan tehoisuuksissa Yhdysvalloissa ovat poliisit todenneet, että aikaiseksi saadaan vain lyhyt ja paikallinen helpotus, kun huumekaupustelijat siirtyvät kontrolli-iskun ajaksi toisaalle. Lukuisissa kansainvälisissä tutkimuksissa on osoitettu, että laittomat huumemarkkinat sopeutuvat nopeasti kontrolli-iskuihin ja esimerkiksi kauppiaiden vankilaan joutuminen korvautuu toisilla tekijöillä tai aluetta voidaan vaihtaa (ks. Kainulainen 2009). Mutta NYPD otti tietoisesti käyttöönsä "a grander scale the same displacement effect" (em.), kuten se oli aiemminkin käyttänyt, nyt vain koko kaupungin tasolla. Poliisipäällikkö Safir sanoi suoraan, että poliisin tehovalvonnalla laitton huumekauppa lisääntyy ympäröivissä kaupungeissa: "We're driving them from the city, and that's why Westchester and New Jersey are seeing spikes in drug trafficking." Asiasta valittivat muutamat kaupungit ja tästä hermostuneena New Yorkin osavaltion kuvernööri George Pataki määräsi tutkimuksen huumekaupan ajamisesta ympäröiviin kuntiin. New Yorkia ympäröivistä alueista kymmenkunnassa oli havaittu useiden lähteiden mukaan kyseinen ongelma. Siitä ei kuitenkaan noussut suurempaa poliittista polemiikkaa, koska myös nämä alueet saivat nauttia 90-luvun massiivisesta rikosromahduksesta, vaikka jonkin verran pienemmässä mittakaavassa kuin New York City (Karmen 2000, 126). Karmen (em.) pohtii, onko tulevaisuudessa tiedossa "payback-time" eli kaupustelijoiden takaisin muutto, jos New Yorkilla ei ole enää varaa kalalliiseen nollatoleranssiin.¹⁹⁹

Nollatoleranssia on ylipäätään arvostelu pelkkänä katuväen siirtämisenä pois näkyvistä, joko jonkekin syrjään tai pahimmillaan vankeuskierteeseen (ks. Ensiartikkeli [1]). Yhdysvaltojen valtakunnallinen asunnottomien tukijärjestö National Law Center on Homelessness & Poverty (NLCHP) kutsuu nykyistä tilannetta Yhdysvalloissa ja New Yorkissa kodittomuuden kriminalisointikriisiksi, jota analysoidaan eri aineistoilla raportissa "Criminalizing Crisis: The Criminalization of Homelessness in U.S. Cities" (NLCHP 2011). Giulianin elämäkerrassa kerrotaan kuvaavasta NYPD:n muistiosta, jossa nimenomaan *toisaalle siirtäminen* oli aivan ensimmäisenä ja alkuperäisenä *virallisena keinona puhdistaa kadut ja puistot*. Kyseinen hanke oli Battery Park -puiston putsaminen asunnottomista "joelta joelle": "An NYPD memo described the purpose of this "major initiative" to be to "displace those who engage in quality-of-life offences" (Barrett 2000, 315, korostus TK). Poliisillahan ei voi olla asunnottomuuteen ratkaisua, mutta kyseisessä muistiossa mainitaan lisäksi tavoite olosuhteiden korjaamisesta,

koska kuten aiemmin on osoitettu, se on rikkoutuneiden ikkunoiden retorisen ohjelman mukaisesti poliittisesti korrektia mainita "kontrollia oikeuttavana hyvänä aikeena". Elämän laadun rikoksia olivat kaikki asunnottomien teot eli avoimen alkoholipurnukan (esimerkiksi oluen) hallussapito, jalkakäytävällä liikkumisen haittaaminen eli "blocking sidewalks" ja kerjääminen. Hyvin nopeasti puisto oli saatu putsattua ja näin edettiin pitkin kaupungin puistoja ja katuja järjestelmällisesti: "with NYPD activity until location after location was described as cleared of all homeless." (Em.) Katujen puhdistamisen ja rikollisuuden estämisen välistä yhteyttä on sitten eri tavoin yritetty rikottujen ikkunoiden idealla ja tilastoilla todistella, jotta displacement-politiikalle on saatu oikeutus. Yhteys on käytännöllisesti katsoen kaikissa muissa, paitsi rikottujen ikkunoiden edustajien kuten Kellingin tutkimuksissa, kyseenalaistettu.

Displacement-ilmio sattui rajusti katunuoriin ja yhteistä Tampereen ja New Yorkin välillä oli ilmiö, jonka etsivä nuoriso- ja sosiaalityö ("Outreach" social service) huomasi molemmissa: nuoria oli aiempaa vaikeampi tavoittaa.²⁰⁰ Vaikka tämä siirtyminen on yhteistä, on tietysti aivan eri asia olla kadulle elämään ja asumaan ajautunut nuori New Yorkissa²⁰¹ ja julkijuova kotona asuva nuori Tampereella. New Yorkissa etsivä sosiaalityö piti ongelmaa piiloutumisen johdosta vaarallisena nuorille, jotka olivat joutuneet siirtymään laittomien tienestien hankintaan, esimerkiksi prostituution tarjoamiseen kätkeytyneemmällä ja vaarallisemmilla kaupunkialueilla. Samalla he olivat usein kohdanneet diskriminoivaa ahdistelua poliisin taholta. (O'Grady 2012.)

Kalleus veronmaksajille. Pieni tilastokertaus alkuun. Järjestysrikkomuspäätöksiä ("non-felony-arrest") oli New York Cityssä vuonna 1989 noin 86 000 ja vuoteen 1998 mennessä ne olivat nousseet 176 000 päteeseen vuodessa (Howell 2009, 281). Erityisesti "uhrittomat" järjestysrikkomukset ovat lisääntyneet, eniten marihuanan hallussapito: vuonna 1998 päteksiä oli 9208 ja vuonna 1998 niitä oli 43 540. Howell (2009, 283) kertoo saman jatkuneen 2000-luvulla: vuosien 2000–2005 välillä tapahtui kuudessa vuodessa yhteensä 1,2 miljoonaa järjestyspäätöstä (misdemeanors arrest). Kaikista yleisimmät pikkurikokset New Yorkissa ovat olleet luvaton kaupustelu, avoimet säilytysasiat (alkoholin) ja julkisen liikenteen rikkomukset (liputta matkustaminen, häiriökäytös) ja aggressiivinen itsensä kaupittelu, pyytämisen ja tähän – "aggressive solicitation" – lienee sisältynyt kerjääminen. Howell (2009, 271) toteaa, että "policing order via the criminal justice system" tulee aivan liian kalliiksi taloudellisen taakan johdosta, jonka se aiheuttaa poliisitoiminnan kohteille eli köyhille ja muille vähemmistöille, sekä oikeusjärjestelmän legitimitetin romahtamisen johdosta: "Such policing has drawn millions of individuals into the criminal justice system for minor offenses." (Em.) Mutta tarkastellaan kalleutta ensin veronmaksajien näkökulmasta.

Nollatoleranssipoliisitoiminta on monella tapaa erittäin kallista veronmaksajille. Työvoimaa tarvitaan paljon ja raha on toisista palveluista pois. Suomessa poliisin budjetin muuttaminen joillain prosenteilla johonkin suuntaan nostaa haloon. Viidessä vuodessa *New York City kasvatti poliisilaitoksen budjettia 40 prosenttia* 2,6 miljardiin dollariin, joka vastaa neljä kertaa kaupungin julkisten sairaaloiden budjettia. Vuodesta 1985 lähtien vuoteen 1999 poliisien määrä kasvatettiin 32 000:sta 47 000:een. New Yorkissa oli eniten poliiseja asukasta kohti Yhdysvalloissa vuonna 1996: 66 poliisia kymmentä tuhatta asukasta kohti. Samaan aikaan

kaupungin sosiaalihuollon budjettia leikattiin kolmanneksella, 8000 työntekijää sai lähteä ja jäljelle jäi 13 000 (Wacquant 2009a, 17–18).

Euroopassa, esimerkiksi Iso-Britanniassa, quality of life -rikoksiin puuttumista pidätyksillä ei ole pidetty kovinkaan tehokkaana poliisiresurssien käyttönä, kun jokainen pidätys sitoo Britanniaassa poliisiin neljäksi tunniksi paperitöihin (Innes 1999, 405). New Yorkissa Bratton arvioi keskimääräisen ajan olleen jopa 16 tuntia (Bratton & Knobler 1998, 153). Tosin erilaisilla pidätysbussi- ja pyyhkäisy (sweep) -kampanjoissa onnistuttiin aikoja pienentämään merkittävästi (em.).

Oikeudenkäyntien rasittavuus ja huolimattomuus. Howell (2009, 292–296) kuvaa oikeudenkäyntejä näin: Käytännössä sama kohtelu seuraa järjestyksessä pidätetyille kuin todella vakavista rikoksista epäillyille. Ensin tehdään henkilöruumiintarkastus, sitten poliisikuljetus epäiltyjen keskuskirjausyksikköön, jossa valokuvaus, sormenjälkien otto ja kirjaus vangituksi. Sitten joutuu keskimäärin noin 15–24 tunniksi odottamaan oikeuskäsittelyä suuriin odotusselleihin, joissa kymmeniä rikosepäiltyjä pitkällä penkeillä ja yksi vessanpönttö nurkassa avoimena kaikille. Torakat kilpailevat eväsjätteistä ja lattiat ovat tahmeita liasta tai silmiä kirvelevän puhdistusaineen vallassa. Nukkuminen tai peseytyminen odotusvuorokauden aikana on jotta-kuinkin mahdotonta. Oikeusavustajilla on noin 10–20 minuuttia aikaa per tapaus ja 99 prosenttia hoidetaan tunnustamalla teko, joten täyteen oikeudenkäyntiin (trial) ei juuri näitä tapauksia mene. Howell (2009) kuvailee tarkasti, kuinka epäammattimaista kohtelua monet järjestyksessä rikkomuksen tehneet oikeusavustajilta saavat. (Em.)

Nollatoleranssi tuottaa tuomioistuinprosesseja massoittain (Karmen 2004, 27–28), kun poliisin kiinniotot lain mukaan ovat aina rikostapauksia. Suomalaiseen systeemiin verrattuna vähäisempien juttujen prosessi on todella raskas, koska rikesakko ja rangaistusvaatimukset eli sakkojärjestelmä keventää huomattavasti prosessia.²⁰² Vaikka useista eri syistä rikollisuus laski merkittävästi New Yorkissa 1993–1997, kasvoi pidätysten määrä 40 prosenttia 384 600 kappaleeseen, luettelee Wacquant (2009a, 26–27). "Roskatapaukset" eli garbage cases ylikuormittivat oikeusprosessin, joten ne käsiteltiin pikavauhdilla "in a cursory manner", kevyillä seuraamuksilla kuluttaen kunnioitusta oikeuslaitosta kohtaan. Keskimäärin joka kolmas tapaus hylättiin. (Karmen 2000, 157.) Monet vähän vakavamminkin tapaukset, esimerkiksi aseiden kantotapaukset hylättiin siksi, ettei poliisi ollut tehnyt niitä muutosääntöjen eli lainmukaisesti (em. 124).

Vaikka näiden pikkujuttujen ratkaisemisella ei paljoa saavuteta, ne maksavat paljon ja Karmen (2004, 27–28) epäilee kulujen yhä vain nousevan.²⁰³ Pikkurikoksista pidättämistulva ("the deluge of arrest for petty offences") hukutti alioikeudet niin, että kalenterit oli ylikuormitettu jutturuuhkilla, joita hoidettiin Karmenin (em.) mukaan huolimattomasti.²⁰⁴ Karmen (2004, 28) pitää haitallisena sitä, että lukuisia heikkotasoisia oikeusavustajia työllistettiin ruuhkiksi asti puolustamaan varattomia. Kaiken kaikkiaan Wacquant (2009a, 27) arvostelee poliisin nollatoleranssia tuomioistuimien ylikuormituksesta ja raastavasta resurssipulasta ja oikeuden saannin halvaannuttamisesta, joka hänen mukaansa täyttää tunnusmerkit oikeuden organisoidulta estämiseltä "organized denial of justice".

Hengenvaarallisuus. Ironisesti tuomioistuimia kuormittivat valtavasti kasvaneet poliiseja vastaan nostetut syytteet (Karmen 2004, 38).²⁰⁵ Poliisikulttuuritutkimuksissa on usein todettu, että erikoisryhmät poliisissa muodostavat herkästi ongelmia (Korander 2004). Näin näyttää käyneen NYPD:ssäkin. Nollatoleranssin erityisryhmä "Street Crime Unit" aiheutti jopa useita syyttömien kuolemantapauksia ampumisillaan, mitä vastaan tuhannet newyorkilaiset osoittivat kaduilla mieltään. Kyseistä siviilivaatteissa ja siviiliautoilla toiminutta ryhmää ryhdyttiin tutkimaan tarkemmin ja sen todettiin toimineen rasistisen profiloinnin metodilla ja loukanneen turhaan kymmenien tuhansien kansalaisoikeuksia. Sen todettiin pysäyttäneen ja tehneen ruumiintarkastuksen (SQF = stop, question and frisk) 45 000 henkilölle vaatteiden, käytöksen tai ihonvärin perusteella. Näistä 37 000 todettiin perusteettomiksi pysäytyksiksi, joita ei viety oikeusprosessissa eteenpäin. Puolet lopuista 8000 syytteestä hylättiin tuomioistuimissa ja lopulta vain 4000:tta pidettiin oikeutettuna pidätyksenä. (Wacquant 2009a, 24; Iso-Britannian kokemuksista ks. Innes 1999.)

Epäkunnioittava ja väkivaltainen kohtelu. Kirjassa *Zero Tolerance: Quality of Life and the New Police Brutality in New York City* (McArdle & Erzen 2001) monet newyorkilaiset eri ryhmistä kertovat poliisin epäkunnioittavasta ja väkivaltaisesta kohtelusta. Amnesty International (1996) raportoi poliisin ampumistapausten 50 prosentin noususta Brattonin ensimmäisen vuoden (1994) aikana, jolloin poliisi ampui 31 ihmistä.²⁰⁶ New Yorkissa syntyi useita mielenosoituksia ja erilaisia kansanliikkeitä, kun nollatoleranssia toteuttaneiden poliisien ampumien uhriksi joutui kaupungin asukkaita (McArdle & Erzen 2001).²⁰⁷ Juuri mustien asuinalueilla ristiriidat ovat usein herkimmillään. Wacquant (2008, 32–33) katsoo pahimmillaan tilanteen olevan silloin, kun missä tahansa edistyneessä valtiossa poliisia pidetään vieraana voimana ("alien force") niiden joukossa, jota poliisien tulisi suojella. Tällöin poliisille ei jää mitään muuta vaihtoehtoa kuin puhtaasti repressiivinen tekniikka. Sellaisissa olosuhteissa poliisi vain lisää eripuraa, epäjärjestyä ja väkivaltaa, jota heidän tehtävänä olisi hillitä (Wacquant 2008, 33). Mielenkiintoisena vertailukohtana voidaan pitää sitä, että San Diegossa rikollisuus laski community policing -strategioilla saman verran kuin New Yorkissa, mutta valituksia poliisiväkivallasta ja poliisien huonosta käytöksestä ei esiintynyt lähellekään yhtä paljon kuin New Yorkissa (Greene 1999).²⁰⁸

Compstatin vasta- ja sivuvaikutukset. Kokenut NYPD:n poliisiesimies John Eterno (2003, 114) kuvaa yksityiskohtaisessa tutkimuksessaan, miten alkuvuosien ongelma 1990-luvun puolivälissä oli Compstat-järjestelmän liian raju rikostaisteluun orientoituminen ja liika tukeutuminen sotilaallisen malliin. Hän paljastaa monia kielteisiä piirteitä – vasta- ja sivuvaikutuksia – Compstatista. Ensinnäkin rikostilastoja manipuloitiin tulostavoitteiden mukaisiksi. Samaan tapaan kuvasin Ensartikkelissani (1) rikostilastojen manipuloinnin ongelmia. Joidenkin alueiden päälliköt pitivät huolen siitä, että kaikki vakavammat rikosilmoitukset tarkasteltiin mahdollisimman tarkasti, jotta ne olisi voitu määritellä vähemmän vakaviksi. Ryöstöstä saattoi tulla varkaus tai omaisuuden katoaminen (Zimring 2012, 232–233). Osa rikosten ilmoittajista otettiin jälkikäteen jopa yhteyttä, jotta saatiin "puhuttua" rikos kevyempään kategoriaan. Kaikki tasot, miehistö, alipäällistö ja päällistö, lukivat ja uudelleen kirjasivat rikosten kategorioita alaspäin. "Every attempt is made to classify the complaint as something other than a major felony." (Eterno 2003, 114.) Juuri kahdeksan päärikoksen "major felony" tilastot

ovat USA:ssa tärkeitä. Kuvaavaa on, että NYPD perusti "Tilastotiedon rehellisyyden yksikön" (Data Integrity Unit) pitämään huolen siitä, ettei tilastomanipulaatiota tehdä. Tosin Zimring (2012, 232–233) kertoo, että vielä vuonna 2010 on paljastunut poliisiesimiesten kiristämistä tilastojen kaunistelemiseksi.²⁰⁹ Hän on kuitenkin tutkinut, että myös uhritutkimustilastoissa on tapahtunut rikosromahdus, joten lasku NYPD:n poliisitilastoissa ei ole pelkästään manipulointia (em.). Myös ilmoitusaktiivisuuden muutokset saattavat selittää eron vähyyttä.

Toisaalta oli tärkeää saada kirjoitettua mahdollisimman paljon haasteita rikosepäilyistä, koska niistä sai kehuja Compstat-tapaamisissa. Oli eri tapoja saada aikaiseksi paljon haasteita (summonses). Kuvaava esimerkki: yhden alueen poliisit olivat äärimmäisen onnellisia vuonna 1997, kun nuorisolaumat olivat ottaneet heidän alueellaan olevan Fifth Avenuen aukion julki-juomispaikakseen ja he saivat tehtyä useita satoja haasteita. Ongelma iski seuraavana vuonna: "The following year, though, the teenagers were not there." (Eterno 2003, 113.) Siitä mistä Tampereen poliisit kiroilivat, New Yorkissa oltiin onnellisia ja päinvastoin. Kyseisen alueen ylikomisario Costello erosi, koska ei sietänyt Compstat-johtamistapaa (em.). Useiden poliisimiesten kerrottiin New York Times -lehdessä eronneen (Karmen 2004, 35), mutta tarkkaa tilastoa tästä en ole löytänyt.

Suomessakin on hyvä tietää, että Eterno (2003, 116–125) on erittäin huolissaan useisiin muihin kaupunkeihin kopioidun Compstat-järjestelmän suhteen, koska niissä ei välttämättä ole tehty NYPD:n lukuisia vuosituhannen vaihteen parannuksia, jotka pitävät paremmin huolta due process -poliisitoiminnasta. Erityisyksiköiden (muun muassa Street Crime Unitin, joka ampui syyttömiä) uudelleen koulutusta on tehostettu ja on lisätty näiden ei-virkapukuisten yksiköiden esimiesten määriä merkittävästi, niin että he pystyvät valvomaan toimia myös kentällä (em. 122.) Lisäksi parannuksia ovat "Data Integrity Unit" -yksikön toiminnan ohella "Courtesy, Professionalism and Respect" -toimintaohjelma, jolla poliisin käytöskoodia koulutaan paremmaksi ja asiakkaita huomioivammaksi. Lisäksi virassa olevien poliisien prosessioikeuskoulutusta on lisätty, on perustettu NYPD Legal Bureau, joka auttaa poliiseja lain tuntemuksessa ja lakimuutoksia varten poliiseilla luetutetaan sen julkaisemaa "Legal Bulletin" -lehteä. Poliisikoulutusta sekä rekrytointia on muutenkin kehitetty NYPD:ssä monella tapaa. Eterno (2003) vaatii muillekin osavaltioille sellaista rekrytointipolitiikkaa kuin heillä, niin että toisessa osavaltiossa lain rikkomisen johdosta irtisanottua poliisia ei saa rekrytoida. Eterno (2003) kutsuu nykyistä aikaa post-Compstat-ajaksi, jolloin tietojärjestelmää yhä käytetään, mutta johtamisjärjestelmä ei ole enää niin aggressiivinen, että se aiheuttaisi yhtä paljon kielteisiä vasta- ja sivuvaikutuksia. Tosin, Eterno (2003, 125) yhteenvetää NYPD:ssä tekemässään kyselytutkimuksessaan tylysti, ne poliisit, jotka ovat valmiita toimimaan tulostehokkaasti rikostaisteluun orientoituneen Compstat-järjestelmän mukaisesti, kertovat olevansa myös täysin valmiita rikkomaan lakia poliisitoimissaan.²¹⁰ Tulostehokkuus ja lain rikkominen poliisivalvonnassa menevät Compstat-mallissa käsi kädessä. Ensiartikkelissa (1) kuvasin, kuinka isobritannialainen korkea-arvoinen poliisijohtaja Pollard (1997) näkee tuollaisen järjestelmän väkisin johtavan korruptioon. Hänen mielestään kysymys ei ole jos vaan kun.

Legimiteetin inflaatio. Lähes kaikki keskeiset oikeudenmukaiseksi koetun oikeusprosessin elementit ovat Howellin (2009) mukaan pielessä nollatoleranssipoliisin (ZTP) aiheuttamien järjestysrikkomusten rikosoikeusprosessissa: edustuksellisuus eli kuulluksi tuleminen, joh-

donmukaisuus, puolueettomuus, virheettömyys, korjausmahdollisuus ja eettisyys. Howell (2009, 309–312) käy läpi jokaisen periaatteen ja vetää yhteen, että lähes kaikissa järjestysrikkomusten rikosoikeusprosessin kohdissa epäonnistutaan surkeasti. Ensinnäkään kohtelua ei pidetä reiluna, kohteliaana ja kunnioittavana. Pikaoikeusprosessi ei anna ääntä osapuolille. Pikaprosessi ei etsi tarkkaa lopputulosta perustuen yksityiskohtaiseen faktojen ja todisteiden keräämiseen. Johdonmukaisuus ja oikeudenmukaisuus ovat hyvin kyseenalaisia, koska erilaisia ihmisiä kohdellaan eri tavoin ja prosessissa päädytään monenlaisiin tuloksiin. Lainkunnioitus vähenee, kun pienistä teoista – esimerkiksi kukkien myynnistä – joutuu rikosoikeusprosessiin. Uhma lakia ja oikeusjärjestelmää kohtaan kasvaa ja kääntyy sen tavoitteita vastaan (ks. Lappi-Seppälä 1994, 59–60). Howell (2009, 320) erittelee lukuisia vähemmistöille aiheuttavia ongelmia, arvostelee rajusti niiden seurauksia ja tekee yhteenvedon: "Law-abiding people of color incur costs because ZTP reinforces stereotypes of criminality in black and Latino individuals. Finally, there is an additional cost of ZTP, insofar as ZTP fosters defiance and even criminality among individuals subjected to processes that appear unfair, disproportionate, and arbitrary."

Howell (2009, 307) antaa Suomen näkökulmasta mielenkiintoisen esimerkin siitä, miksi eriarvoinen kohtelu tuntuu raivostuttavalta: henkilö saatetaan pidättää ollen juomisesta naapuruston kulmilla oman kerrostalon ulkokuistin alta, mutta kaikki tietävät, että Keskuspuiston klassisen musiikin konsertissa tätä ei tapahtuisi. Täsmälleen sama on järjestyslakiin Suomessa kirjattu – Suomessa tosin täysi rikosoikeusprosessi ei järjestyslain rikkomisesta käynnisty.

Useat tutkijat (ks. esim. Rosenfeld ym. 2007, 377–378) pitävät nollatoleranssia tavoitteidensa vastaisena, jos se vähentää ihmisten uskoa oikeudenmukaiseen poliisiin ja rikosoikeusjärjestelmään ylipäätään ja vaatii, että kohdeyhteisöjen mielipiteet olisi otettava huomioon.²¹¹ Wacquant (2008; 2009a; 2009b) arvosteleeekin useassa kirjassa New Yorkin poliisin nollatoleranssilinjaa. Yleisökysely New Yorkissa vuonna 1999 paljastaa, että suurin osa mustista asukkaista koki poliisin vihamieliseksi, väkivaltaiseksi ja uhkaavaksi: 72 prosentin mielestä poliisit käyttivät liikaa voimakeinoja, 62 prosenttia oli sitä mieltä, että poliisit olivat brutaaleja nimenomaan etnisiä vähemmistöjä kohtaan. Kolme neljänestä mustista piti nollatoleranssia syypanä poliisibrutaliteettiin ja vain kolmannes koki itsensä turvalliseksi kaupungissa. Valkoisista vastaajista taas suurin osa oli tyytyväinen nollatoleranssiin (58 %) ja koki olonsa turvalliseksi (87 %). Näihin viitaten Wacquant (2009a, 26) toteaaakin, että riippuen kummalta puolelta Amerikan rangaistusvaltiota itsensä löytää, ratkaisee se poliisitoimista saadun hyödyn.

Syrjäyty mis- ja priso naatiokierre ja muut lisä vaikeudet. Howellin (2009, 300) lista lisä seuraamuksista, joita järjestysrikkomuksista useille seuraa, on järkyttävä: maastakarkotus, julki seen asuntolaan ja asumiseen kelpaamattomuus, työsuhteita ja työllistymismahdollisuuksia koskevat seuraukset ja varattomien ruokakupunkin epäminen. Seurauksena voi myös olla, että jatkossa ehdonalaisen vapauten pääseminen ja ehdonalaisen rangaistuksen saaminen vaikeutuvat ja ajokortti menetetään automaattisesti puoleksi vuodeksi. Oikeus- ja pidä tysprosessissa voi mennä useita työpäiviä, kun usein on palattava jatkamaan prosessia, joten seuraus on ainakin palkan menetys työpäivistä ja monella työpaikalla työn menetys.

Oikeusprosessista tulee 175 dollarin lisämaksu sekä kaikille pakollinen 25 dollarin maksu rikosuhrien rahastoon. Köyhille 200 euron maksu on todella suuri, kun se olisi mennyt ruokaan tai muihin tarvittaviin menoihin. (Howell 2009, 296.) Menoihin voi saada alennusta, jos oikeus toteaa varattomaksi. Se taas aiheuttaa luottokelvottomuusmerkinnän, jolloin lainaa ei saa autoon, asuntoon tai koulumaksuihin, eikä ole luottokorttia, joka USA:ssa on tärkeä väline. Työnsaanti vaikeutuu, koska työnantajat eivät halua rikosrekisterin tai luotto-ongelmia omaavia työntekijöitä. (em., 297.) Useille maahanmuuttajille järjestysrikkomusrangaistuksen saaminen merkitsee lisäksi karkotusta maasta. Se on kova hinta liputta matkustamisesta (em. 300). Koko perhe saatetaan häätää julkisesti avustetusta asunnosta tai asuntolasta ja häätö-rangaistus saattaa kestää 3–5 vuotta (em., 302). Kielletyn aineen hallussapidosta ajokortti menee automaattisesti hyllylle puoleksi vuodeksi (em., 304). Koululaitos, oikeuslaitos, armeija ja useat yksityiset työnantajat saattavat olla ottamatta rikosrekisterin omaavia töihin. Ensisijassa rekrytoidaan henkilöitä, joilla ei ole merkintöjä (em., 304–305). Kaikki lisäongelmat vaikuttavat koko perheisiin ja laajasti vähemmistöyhteisöihin: työttömäksi joutuminen, tulojen menetys, asunnon menetys sekä töihin, armeijaan ja koulutukseen pääsemättömyys. Vähemmistönuorille, jotka asuvat alueilla, joissa poliisit tehovalvovat, kertyy poliisien allokoinnin johdosta enemmän näitä merkintöjä, jotka tulevaisuudessa vaikeuttavat monella tavalla heidän elämäänsä. (Em., 303.)

Karmen (2004, 28–29) epäilee, että nollatoleranttinen poliisitoiminta saattaa pitkällä tähtäimellä olla tavoitteidensa vastaista toimintaa. Se ajaa jo valmiiksi marginalisoituja ihmisiä yhä leimatumpaan ja epätoivoisempaan asemaan ja poikkeavuuteen. Näin varmistuu "vaarallisten luokkien" olemassaolo New Yorkissa. Esimerkiksi pikkurikoksista saadut tuomiot voivat estää saamasta opintotukea tai ne ovat selvä leima työmarkkinoilla. Yhdysvalloissa tehdään yhä, World Trade Center -terrori-iskujen jälkeen, merkittävässä määrin henkilötaustojen tarkastuksia jopa matalapalkkatyöpaikoissa (em.).²¹² On kuitenkin muistettava, että New Yorkin osavaltion vankiluku on mennyt aivan eri suuntaan kuin koko Yhdysvaltojen kasvava vankiluku, koska se on pienentynyt vuodesta 1997 lähtien noin kolmanneksella vuoteen 2008 mennessä (Zimring 2012, 188). Mitä ilmeisimmin New Yorkissa rajusti lisääntyneet pikkurikospidätykset eivät ole automaattisesti johtaneet ehdottomiin vankeusrangaistuksiin. Jos kuitenkin otetaan huomioon kaikissa vakavissa rikoslajeissa tapahtunut valtava rikosromahdus, voidaan sen suhteen ajatella, että vaikka vankiluku on vähentynyt, on rangaistuslinja saattanut kiristyä ja täten prismaatiokierteet ovat saattaneet suhteellisesti lisääntyä. New Yorkin mallia nollatoleranssissa ovat seuranneet muutkin kaupungit ja osavaltiot ja Hindsin (2005, 60) mukaan erityisesti Yhdysvaltojen etelävaltioiden pikku- ja katurikollisten määrä on tästä syystä kasvanut vankiloissa merkittävästi.

Howell (2009, 315–320) ehdottaakin järjestysrikkomusten eritasoista dekriminalisointia ja siviilihaastemenettelyihin ("civil sitation") siirtymistä, jolloin sakkomaksun voisi hoitaa postitse ilman raskasta rikosoikeusprosessia. Eräs uudistus onkin New Yorkissa ollut se, että siviilihaasteita eli -sakkoja on ryhdytty antamaan avoimista pulloista julkijuomisesta. Howell ehdottaa kevennettyä prosessia ja pidätysrekisteritietojen salaamista, jotteivät ihmiset leimaudu. Köyhiltä ei tulisi laskuttaa kuluja eikä heille tulisi tuottaa luottokelvottomuusmerkintöjä. Kaikille tasoille tulisi lisätä harkintavaltaa, syytteistä ja tuomitsemisesta luopuminen pitäisi

mahdollistaa laajemmin. Ihmisten pitäisi pystyä käymään tuomioistuimissa iltaisin ja viikonloppuisin tai silloin kun heille käy. Poliisit voisivat yksinkertaisesti päästää ihmiset pois ilman rikosprosessia. Kohtuuttomat seuraukset, kuten maastakarkoitukset, pitäisi lopettaa.

Poliisikunnan vastustus. Merkittävä ongelma ilmeni poliisikunnan sisällä, kun kaikki eivät kokeneet uusia työtapoja mielekkäiksi. Howell (2009, 308) toteaa: "Police officers themselves have complained that aggressive policing of quality-of-life offenses has made them feel "unpopular, even despised, in neighborhoods they helped make safer." Toisaalta uusien poliisien rekrytoinnissa esiintyi samaa ongelmaa. Vaikka poliisin miehistömäärää lisättiin todella merkittävästi – 12 000:n lisäys (Wacquant 2009a, 17) – palkkoja nostettiin ja ylittöitä tarjottiin reilusti, silti NYPD:n poliisikunnan sisältä tuli nollatoleranssia vastaan kritiikkiä. New Yorkissa kokeneet veteraanipoliisit kokivat moraalin romahtaneen ja he kokivat tullessa epäsuosituiksi ja halveksituiksi omilla vanhoilla partioalueillaan uuden toimintapolitiikan johdosta. Monet erosivat silkasta inhosta uutta nollatoleranssilinjaa kohtaan, joka vei heiltä harkintavallan päättää, miten toimia eri yhteisöjen kanssa. Tulos on sama kuin Tampereella, jossa kokee neet poliisit pitivät kiinni harkintavallastaan. (Karmen 2004, 35–36.)²¹³

New Yorkin poliisien ammattiyhdistys äänestikin vuonna 1999 ensimmäistä kertaa 105-vuotisen historiansa aikana poliisipäällikön eron puolesta tapahtuneiden poliisiampumisten takia. Samalla vaadittiin poliisien puuttumiskynnyksen madaltamista niin, ettei kaikkia kadun väärin ylittäviä, koiraansa väärin ulkoiluttavia ja polkupyöräilijöitä ilman soittokelloa pidätetä. He eivät kannatusta halunneet "poliisivaltiota": "If we don't strike balance between aggressive enforcement and common sense, it becomes a blueprint for a police state and tyranny." (Wacquant 2009a, 25–26). Poliisijärjestö päätyi varoittelemaan poliisivaltion tyranniasta samoin kuin 60-luvulta lähtien on tehnyt korkein oikeus, joka kielsi poliiseilta irtolaislakipohjaisen järjestyksen valvonnan rasistisena mielivaltana (ks. luku 2.3).

Rekrytointiongelmat. Vaikka NYPD:llä oli pitkään ollut tavoitteena saada omalta alueelta erityisesti vähemmistön edustajia rekrytoituiksi, joutui se rekrytoimaan ulkopuolelta (McArdle and Erzen 2001). Rekrytoijat kävivät mm. sotilastukikohdissa, laskivat poliisikoulutuksen vaatimuksia ja siirsivät sisäänottoaikoja. Karmen tulkitsee kokeneiden poliisien pois lähdön ja uusien rekrytoimisten vaikeuden merkiksi siitä, että vähemmistöt kokivat NYPD:ssä työskentelyn "vihollisen hyväksi työskentelyksi" (Karmen 2004, 35–36).²¹⁴ Lisäksi rekrytointikampanjaa on arvosteltu siitä, että se maksoi useita miljoonia dollareita (McArdle and Erzen 2001, 12).

6.3.2 Paluu 60-luvun poliisivaltion rasistiseen irtolaisvalvontaan?

Nollatoleranssin kohteeksi joutuivat rikottujen ikkunoiden opin mukaisesti kaduilla olleet asunnottomat, alkoholistit, huumeiden käyttäjät, prostituoidut ja muut, jotka voitiin kiinniottaa järjestyshäiriörikkeistä. Poliisin toiminta näyttäytyi heille päinvastaisena kuin lainkuuliaiselle kansalaiselle. Entä ikkunateesin keskeiset kohteet, alakulttuureiden nuoret ja jenginuoret, jotka eivät syyllistyneet mihinkään havaittavaan rikokseen? Miten heidät on saatu poistettua kunniallisten ihmisten asuin- ja liikkumisalueilta? Kun rikoslaki ei enää järjestyksenvalvontaan riittänyt, on eri puolilla Yhdysvaltoja otettu siviililainsäädäntö avuksi. Inner-city-

asuinalueiden häiriöiden kumoamiseksi ovat paikallisviranomaiset ryhtyneet anomaan niin sanottuja siviilioikeudellisia oleskelukieltoja ("civil injunction"), joita tuomarit ovat määränneet (Stewart 1998, 2250–2251).²¹⁵ Kielloilla pyritään karkottamaan tehokkaasti julkisesta tilasta jenginuoret tai nuoret, jotka sellaisilta näyttävät. Kiellot muistuttavat Iso-Britannian ASBO-lainsäädäntöä. Stewart katsoo, että nämä anti-gang-oleskelukiellot ovat yksi laajemman quality of life -uudistusliikkeen ilmentymistä ympäri Yhdysvaltain kaupunkeja ja että "the "broken windows" literature provides the strongest contemporary argument for anti-gang injunctions". (Stewart 1998, 2250–2251.) Harcourt (1998, 52–53) kertoo, että kyseisiä siviililainsäädännöllisiä keinoja on käytetty "tusinoittain" eri puolella Yhdysvaltoja.

Stewart (1998) näkee rikottujen ikkunoiden poliisi-ideologiaan perustuvien uusien rikosioikeudellisten ja siviilioikeudellisten lähestymistapojen vaarantavan yhdysvaltalaisia kansalaisoikeuksia. Erityisesti hän pitää problemaattisena näitä uusia poliisikontrollikeinoja, jotka ilmenevät siviilioikeudellisina kieltoina ja joiden tavoitteena on vähentää jengeihin liitettyjä aktiviteetteja. Stewartin (1998; ks. myös Harcourt 1998; 2001) esiin tuoma laaja oikeustieteellinen kirjallisuus osoittaa, kuinka keskiössä juuri rikottujen ikkunoiden ajama quality of life policing on ollut ja yhä on Yhdysvaltojen lain ja järjestyksen lainsäädäntöä ja sen tulkintaa koskevassa keskustelussa, kuten myös vähemmistöjä koskevassa kansalaisoikeuskeskustelussa. Kyse ei ole siis pelkästään pragmaattisesta poliisi- ja rikosentorjuntastrategioiden toimivuuden keskustelusta, vaan keskeisesti sekä "rule-of-law"-oikeusvaltio- että kansalaisoikeuskeskustelusta.²¹⁶

Stewart (1998, 2251) pitää historiallisen oppitunnin siitä, miten laajojen poliisin valtaoikeuksien salliminen saattaa johtaa kansalaisoikeuksien loukkauksiin ja erityisesti tiettyjen vähemmistöyhteisöjen sortamiseen. Historiallinen oppitunti ei ole sen vähempää eikä enempää kuin juuri 1960-lukujen käännteentekevät oikeustapaukset, joista etnisille vähemmistöille kääntyi uusi aika kansalaisoikeuksien suhteen. Tällöin valkoista rasismia edustavan ("white racism") poliisin valtaoikeuksia ylläpitää haluamaansa järjestystä kaduilla ryhdyttiin ratkaisevasti rajoittamaan. Aiemmin (luvussa 2.3) kerrottiin, kuinka ennakoasenteiden, puolueellisuuden ja etnisen syrjinnän johdosta korkein oikeus suitsi paikallisia järjestyssäännöstöjä, irtolaislakeja ja niiden toimeenpanijoita, tuomioistuimia ja poliisia 1960- ja 1970-luvuilla merkittävästi tiukempaan legalistiseen sekä kansalaisoikeuksia huomioivaan toimintapolitiikkaan. Stewartin (1998, 2255) mukaan poliisi-vähemmistösuhteet ovat *yhä niin huonot*, ettei poliisille tulisi sallia laajoja järjestyksenpito-oikeuksia erityisesti suhteessa vähemmistöyhteisöihin. Hänen mukaansa Wilsonin ja Kellingin (1982) rikotut ikkunat -lähestymistavat ovat vaarallisen sokeita poliisin laajojen toimivaltuuksien aiheuttamille ongelmille vähemmistöyhteisöissä.

Nyt, vuosikymmeniä irtolaislait kumonneesta Papachristou-tapauksesta, poliisi-vähemmistösuhteet ovat yhä riidanalaiset. Nollatoleranssin, rikottujen ikkunoiden quality of life -poliisitoiminnan edustajat haluaisivat olla välittämättä historiallisen irtolaislakityyppisten säännösten kiellosta. Niinpä "civil injunctions" ovat usein (Stewart 1998, 2236 lainaten Livingstonea: "far more specific than [the vagrancy laws] struck down in the 1960s and 1970s." ja ne "raise many of the same concerns that led courts of that period to invalidate public order laws for vagueness." Stewart (em.) jatkaa: "Indeed, in subtle and rationalizable ways, anti-

gang injunctions threaten to perpetuate the regime of racial domination that the Papachristou Court fought so valiantly to dismantle."

Lukuisia tutkimuksia hyväksikäyttäen Stewart (1998, 2268) analysoi, että mustat ja muut vähemmistöt kärsivät yhä leimaantumisesta ja epäedullisesta yhteiskunnallisesta asemastaan. Tähän on pitkälti syynä se, että "more subtle forms of racism now dominate the racial landscape". Stewart käyttää Gaertnerin ja Dovidion (1986) sosiaalipsykologista teoriaa piiloisesta rasismista (aversive racism) selittämään, miksi avoin rasismi ei enää riitä analysoimaan rasistisia ilmiöitä ylipäättänsä (ks. myös Dovidio & Gaertner 2000). Aversiivisen rasismin kannattaja väittää olevansa tasa-arvon kannattaja, mutta hänen tekonsa paljastavat, ettei hän ole sisäistänyt tasa-arvon ihanteita ja asenteita (Stewart 1998, 2269). Viitaten Gaertneriin ja Dovidioon (1986) Stewart (1998, 2271) kirjoittaa, että etnisen tasa-arvon haaste on yhtäältä se, että aversiiviset rasistit eivät välttämättä ole tietoisia, että he todella ovat asenteellisia, ja toisaalta se, että he usein ovat motivoituneita olemaan tietämättä tätä.²¹⁷ Stewartin arvovaltaisessa oikeustieteen lehdessä esitetyt analyysit rasismista – joku voisi sanoa syytteet – eivät ole aivan heppoisia yhdysvaltalaisessa ilmapiirissä. Päinvastoin, niiden voidaan arvioida osuvan hyvin merkittävään ytimeen yhdysvaltalaisia perustuslaillisia ja yksilön oikeuksia korostavia perusarvoja, joita Yhdysvallat maailmanpoliisina ulkopoliitikassaan aktiivisesti kaupaa globaalina liberaalidemokratian ja yksilöoikeuksia ja vapauksia korostavana mallina.

Niinpä Stewart (1998, 2271) arvioikin, että jos rikottujen ikkunoiden kirjoittajia Wilsonia ja Kellingiä sanottaisiin suoraan rasisteiksi, he olettavasti kieltäisivät tämän korostaen heidän esille tuomaansa vastustusta poliisin diskriminaatiota kohtaan. He myös korostaisivat esittämiään vaatimuksia poliisien rekrytoinnin, kouluttamisen ja valvonnan puolesta, jottei diskriminointia tapahtuisi. Näistä väitteistä huolimatta Stewart (1998, 2271) katsoo aversiivisen rasismin teorian pitävän paikkansa rikottujen ikkunoiden kohdalla, koska todelliset seuraukset heidän poliittisesta mallistaan ovat olleet rasistisia ja rasistisesti motivoituneita. "Indeed, the "broken windows" literature is arguably the academic centerpiece of the "quality-of-life" revolution, which had predictably damaging effects on minority communities. In fact, because of the very subtlety of the racilized arguments embedded within the "broken windows" literature, it is much more difficult to challenge the racially disparate impacts of the arguments derivative programs." (Stewart 1998, 2271-2272) Tässä Stewart viittaa Coheniin, joka on todennut, (Cohen 1996, 179): "Today, an entire class of crime, so-called 'quality-of-life' offences, is defined largely by what the poor do – sleep in the streets, beg for money, squeegee unwilling car drivers' windshields, etc.". Äärimmäisen köyhien teot on kriminalisoitu, joten kadulla elämisestä saattaa joutua vankilakierteeseen. Tilannetta on kutsuttu asunnottomien kriminalisoinniksi (NLCHP 2011). Lisäksi Stewart (1998) tuo esiin tutkijoita, jotka ovat dokumentoineet laajojen massavankeuden seurauksia afro-amerikkalaisille (ks. myös esim. Christie 1993; 2000). Toisin kuin vanhantyylliset rasistit, jotka dominoivat poliittista ja akateemista keskustelua 1900-luvun alkupuolen, niin aversiiviset rasistit, kuten Wilson ja Kelling, pukevut kielteiset asenteensa hienovaraisuuden haarniskaan (Stewart 1998, 2272.)

Asia ei ole yksiulotteinen. Livingston (1997, 624) kertoo, että on useita vähemmistönaapurustoja, jotka ovat toivoneet asiattoman oleskelun kieltoja päästäkseen eroon jengeistä ja huume-kauppiaista (ks. myös Vitalé 2008).²¹⁸ Livingston (1997, 624) kuvaa: "Loitering legislation in

the 1990s has often had broad community support, particularly in some predominantly minority communities plagued by street-level drug dealing." Livingstone (1999, 142) tunnustaa kuitenkin, että on olemassa niitäkin vähemmistöyhteisöjä, jossa poliisin kovat otteet ovat aiheuttaneet huolta, pelkoa, ahdistusta ja suoranaista päälleikävän poliisipolitiikan vihaa.

Keskeisten quality of life- ja anti-gang-toimenpiteiden ongelma on se, että vähemmistöjen nuoret, jotka liikkuvat urbaanin kulttuurin nykypukimissa tulevat usein niputetuksi mutkattoman stereotyyppisesti ja tulevat näin kohdelluiksi epäilyttävinä. Niinpä vähemmistöjen nuoret saattavat tulla automaattisesti leimatuiksi jengiläisiksi, vaikka täysin samoissa olosuhteissa ja asuissa olevat valkoiset nuoret eivät sellaisia leimoja saa. (Stewart 1998, 2273.) Kohdistetun tiukan matalan puuttumiskynnyksen poliisikontrollin katsotaan aiheuttavan todella harmillisia vankeuden noidankehiä (Hinds 2005, 60), prisonaatiota (ks. esim. Laine 1992) ja leimaantumiskierteitä, joista on koko vähemmistöyhteisöille rajuja sosiaalisia seurauksia yhdysvaltalaisessa massavankeuden kontrollikulttuurissa (Christie 1993; 2000). Vaikka mustat muodostavat vain 13 prosenttia Yhdysvaltojen populaatiosta, on vankipopulaatiosta yli 50 prosenttia mustia²¹⁹ (Stewart 1998, 2274).

USA:ssa on kertynyt paljon tutkimusta poliisiin ja vähemmistöjen – erityisesti nuorten mustien miesten – välisestä suhteesta nollatoleranssiaikaan. Tutkimukset näyttävät tuovan esiin aihepiiriin yhden keskeisen tutkijan Brunsonin (2007) artikkelin otsikon mukaisen tuloksen: "Police don't like black people": African-American young men's accumulated police experiences." Gau ja Brunson (2010) luettelevat lukuisia aihepiiriin tutkimuksia (ks. esim. Bass 2001; Taylor ym. 2001; Sunshine & Tyler 2003; Brunson & Miller 2006), jotka kertovat nuorten mustien miesten epäoikeudenmukaisuuden kokemuksista, jotka aiheuttavat epäluottamusta ja epäkunnioitusta poliisia kohtaan sekä vähentävät uskoa oikeusjärjestelmää ja sen oikeudenmukaista prosessia kohtaan (kirjallisuudesta ks. myös Kääriäinen & Niemi 2014). Erityisesti vallalle tullut rikotut ikkunat -ideaan perustuva järjestyspoliisitoiminta ja sen pysäytys- ja ruumiintarkastusmetodi (stop, question and frisk, SQF) koetaan usein rasistiseksi ja erittäin epäkunnioittavasti suoritetuksi kohteluksi.²²⁰ Vähemmistötkin kaipaisivat suojakseen poliisia, mutteivät nykyisenlaista. (Gau & Brunson 2010, 275.)²²¹

Tehokkaalta vaikuttava poliisitoiminta kääntyy itseään vastaan, kun poliisi ei saa informaatiota rikostutkintaan heitä inhoavilta tahoilta. Perusteettomat poliisin SQF-pysäytykset ruumiintarkastuksineen johtavat usein ikäviin tuntemuksiin: "... shame, embarrassment, anger, and feelings that one's personal integrity has been violated." (Em. 273.) Juuri näiden kielteisten kokemusten johdosta SQF-nollatoleranssitaktiikoista poikkeuksetta tutkimuksissa epäillään kauskantoista haittaa poliisille ja oikeusjärjestelmän legitimisyydelle (ks. myös Mazerolle ym. 2013). Perheissä, ystäväpiireissä ja naapurustossa toisilta kuullut kokemukset vaikuttavat koko yhteisön asenteisiin. On kuvaavaa, että arvovaltaisissa oikeustieteen ja kriminologian kansainvälisissä julkaisuissa akateemiset tutkijat joutuvat vaatimaan Yhdysvaltojen poliiseilta parempaa käytöstä, koulutusta, professionaalisuutta, toiminnan suunnittelua ja johtamista (Gau & Brunson 2010, 274).²²² Juuri näihin – parempaan koulutukseen, johtamiseen ja poliisitoiminnan etiikkaan – itse asiassa Wilson ja Kelling (1983) vetosivat ja uskoivat alkuperäisessä rikotut ikkunat -artikkelissaan, kun vaativat poliisille järjestyksenvalvonnan toimivaltuuksia. Ovatkohan Yhdysvaltojen poliisit ottaneet vain rikottujen ikkunoiden ajattelun "rusi-

nat pullasta", kun poliisilaitosten epäillään muuttuvan vain skandaalien kautta ja akateemiset tutkijat joutuvat toivomaan poliisiesimiesten puuttuvan niinkin itsestään selvään asiaan kuin: "... make it clear that mistreatment of citizens will not be tolerated within the organization." (Gau & Brunson 2010, 274.)

Howell (2009, 281) arvostelee, että poliisit ovat valinneet pidätyksen varoituksen sijasta ja kohdistaneet pidätyslinjan vähemmistöihin: "The push towards ZTP has led to a change in how police exercise discretion. Rather than issuing warnings, or choosing not to arrest individuals for minor offenses, discretion is typically exercised in favor of arrest." Tämä tuo esiin sen, että poliisilla on monia vaihtoehtoja hoitaa asioita. Nyt pidätykset ovat tulostavoitteita, joten niitä saadaan. Tämä todistuu mm. Howellin (2009) tilastotarkastelulla, jossa keskiviikkoina on merkittävästi enemmän järjestysrikkomuksia kuin perjantaisin, lauantaisin ja sunnuntaisin. Kysymys on poliisien määrästä, allokoinnista ja kohdistamisesta, ei rikosten määrästä. Howell (2009, 289) arvostelee NYPD:tä rajusti siitä, että poliisi nimenomaan etsii vähemmistöjen pikkurikkeidentekijöitä: "Police go out looking for offenses, more specifically for arrests under the ZTP model of policing." Howell (2009, 291–292) analysoi, että ZTP kohdistuu rasistisesti vähäosaisiin ja vähemmistönaapurustoihin: 86 prosenttia järjestysrikospidätyksistä on ei-valkoisia, mustia 48–50 prosenttia ja latinoita 32–34 prosenttia. Näin ZTP vahvistaa mustien rikollista stereotypiaa (Em. 307).

Leimaamisesta ja stereotyypisistä suhtautumisesta ihonvärittään erilaisiin nuoriin on Suomessakin todisteita. Helsingin keskustassa "maahanmuuttajanuorten" kokoontuminen aiheutti 2000-luvun alussa julkista keskustelua, kun nuorisojengien epäiltiin syyllistyneen ryöstöihin ja pahoinpitelyihin (Pekkarinen 2010, 159). Kaikki poikkeavan etnisen taustan omaavat nuoret tulivat leimatuiksi, analysoi Hautaniemi (2004, 99–116), joka on tutkinut etnografisesti somalialaissyntyisiä nuoria. Nämä nuoret ryhtyivät välttelemään "steissää", jotteivät joutuisi vartijoiden ja poliisin kontrollin sekä kansalaisten hyökkäysten kohteeksi. (Hautaniemi 2004, 99–116; Pekkarinen 2010, 159; ks. myös Honkatukia & Suurpää 2007; 2008). Tanskassa on tutkittu, että maahanmuuttajataustaiset ihmiset tulevat herkemmin pidätetyiksi kuin valtaväestö (Holmberg 2000; Holmberg & Kyvsgaard 2003). Suomessa venäläiset luottavat poliisiin yhtä paljon kuin valtaväestö, mutta somalialaistaustaiset luottavat selvästi vähemmän (Kääräinen & Niemi 2014).

Toinen mielenkiintoinen analogia saadaan Suomen 1950–60-lukujen "lättähattukulttuuriongelmaan", jolloin kuvataan tapahtuneen varhainen kaupunkilaisnuorten kaduilla oleilun urbaani mediapaniikki Suomessa. Nuoret joutuivat viettämään kaduilla aikaansa, koska Helsingin 1950-luvun asunto-olosuhteet olivat niin huonot: valtaosa asunnoista oli yksiöitä tai keittiöttömiä kaksioita. Pikkurötöksiä ja häiriöitä synnyttäneet lättähähatut, nuorten "sakit" saivat "helsinkiläispoliisitkin varpailleen" (Pekkarinen 2010, 85; viittaa Pulmaan 2000). Poliisi, nuorisotyö ja suojelukasvatustoimi panostivat nuoriin, mutta nuorten huolestuttava oleilu kaduilla ei loppunut. Vaikka vertaus aivan erilaiseen maahan ja aikaan voi tuntua kaukaa haetulta, yhdistää ilmiöitä kolme seikkaa: naapurustossa koetuista häiriöistä on tehty poliisin järjestysongelma; nuorisokulttuurin "sotisopa"-ilmiasu; ja ahtaat ja huonot asunnot, kuten USA:n gheetoissa yhä lienee laita.

6.3.3 "Breaking Balls Plus"-teoria ja surullinen tarina

Palataan lopuksi aivan luvun aluksi Ensiartikkelissa esitettyyn väitteeseen, kuinka "uutta" New Yorkin järjestyspoliisitoiminta oli sen keskeisen arkkitehdin mielestä. Yksi New Yorkin innostuksesta nauttineista oli poliisikunta, joka koki nyt tekevänsä jotain todellista, poliisikulttuurin mukaista kuten kirjoitin Ensiartikkelissa (1). Kyseessä on perinteinen, niin sanottu "vanhan liiton" kova poliisilinja, jossa ei jää epäselväksi, että poliisi pystyy vaikuttamaan näkyviin katuhäiriöihin. Mielenkiintoisen nimen tälle antaa Jack Maple, jota Bratton piti oikeana kätenään ja nerona: "genius of the war against crime" (Wacquant 2009b, 265). Hän oli jo pormestari Cuomon ja poliisipäällikkö Brattonin alaisuudessa metrojen nollatoleranssin oikea isä. Puhekielisessä "The Crime Fighter" -omaelämäkerrassaan (Maple & Mitchell 1999) Maple korostaa, ettei ole kriminologi, vaan pitää itseään "crookologina" eli roistologina, joka tietää kuinka jahdataan petomaisia rosvoja ja pahiksia. Hän kertoo, kuinka rikotut ikkunat -tarina oli pelkästään laajennus sille, mitä vanhan liiton miehet pitivät "Breaking Balls"-teorianä. Suomeksi se olisi poliisikielellä "pallit paskaksi"-teoria tai siistimminkin "pois painostamisen" teoria.

Tämä kansanomainen breaking balls -mielikuva edellyttää, että jos poliisi hellittämättömästi jahtaa tunnettua rikollista koko ajan kaikkialla pikkurikkeissäkin, päätyy hän rauhan ja viihtyisyyden takia siirtymään naapurustosta tekemään rikoksensa muualle. Näin teoria automaattisesti toteuttaa tavoitteensa: valvotun alueen rikokset laskevat. Maple tosin näkee rikotut ikkunat toiminnan olleen "Breaking Balls Plus" -toimintaa, koska henkilöllisyyden tarkastukset liitettiin juridiisiin tietokantoihin, mikä mahdollisti maksimaalisen määrän muiden rikosten yhdistämisiä epäiltyyn tai ehdonalais- tai ehdollisen rangaistuksen merkintöihin. (Maple & Mitchell 1999, 154.) Olennaista on, että pikkurikkeisiin tarttuminen mahdollisti poliisille todella tiukan valvonnan avulla etsityn roiston tunnistamisen massan joukosta. Kiinnijääminen tapahtuu, kun roisto on vapaa-aikanaan liikkeellä, Maple vertaa, aivan kuin vihollisen lentokoneisiin iskettäisiin vielä, kun ne ovat maassa lentokentällä. Kyseessä oli vain poliisin vanhan talonpoikaisjärkeen perustuvan toimintatavan sovellus ja laajennus (Ensiartikkeli 1). Toisaalta aivan samaan tapaan Suomessa käy Kekin (2012, 49) mukaan huumeita käyttäville taparikollisille. Heidän kiinniottonsa tapahtuvat usein liikennevalvonnan tai hälytyskeskuksen kautta tulleesta tehtävästä - ei siis rikostutkinnan kautta.

Omaelämäkerrassaan Maple pitää rikottujen ikkunoiden teoriaa lähinnä surullisena tarinana, todeten tylästi teorian toimivuudesta: "That's not how it works" (Maple & Mitchell 1999, 154). Maple irvailee rikottujen ikkunoiden nollatoleranssi -ajatteloille ankarasti kääntäen heidän keskeiset kausaaliargumenttinsa naurunalaisiksi. Hän kuvailee ironisen värikkäästi, etteivät raiskaajat ja tappajat suuntaa toiseen kaupunkiin, kun he näkevät graffitin katoavan metrosta. Tavanomainen squeegee man -ikkunalastamies ei allekirjoita kontrahtia murhasta, kun hän huomaa hyväksynnän tuulilasipesulle kaupungin risteyksissä kasvaneen. "Panhandling doesn't turn a neighborhood into Murder Central." (Maple & Mitchell 1999, 153–155.)

Surullisena tarinana voidaan pitää sitä, että nyt katujen puhtaaksi pyyhkimisen jälkeen poliisitoimen keskeinen arkkitehti naureskelee itse asiassa sille, että rutiköyhät ja syrjäytyneet asunnottomat katuasukit leimattiin potentiaalisesti niin vaarallisiksi rikollisiksi, että heidät saatiin

demonisoitua poliisikontrollin oikeutetuiksi kohteiksi. Aiemminhan heillä vielä oli perustuslain suojelema kansalaisen asema kaduilla. Poliisi siirsi heidät pois jonnekin, missä he eivät enää häirinneet ja heidät voitiin unohtaa. Katu-uskottavan kovan äijän, "roistologiksi" itsensä nimenneen Maplen, esimerkkien tueksi haluan nostaa esiin toisen, suomalaisen tekstin. Se on vähintään yhtä kova ja kirjoitettu yhtä ironisessa sävyssä ja yhtä tosissaan aiheesta *asunnottomat uhkana*: "Kun Marraskuun liike kutsui 500 asunnottomaa koijistaan 15 asteen pakkasesta Suomen Itsenäisyyden 50-vuotispäivänä 6.12.1967 Eteläsuomalaiseen Osakuntaan oluelle ja makkaralle, paikalla oli vain kolme järjestysmiestä", kertoo Ilkka Taipale (1997, 84). Järjestysmiehistä tunnetuimmaksi tuli Paavo Lipponen. "Mutta järjestys pysyi - ja köyhimpien asiat ovat myös jääneet mieleen." jatkaa Taipale Marraskuun liikkeen muistoteoksessa artikkelissaan "Vankilat sosiaalipoliittikkana". Ei liene jäänyt epäselväksi kyseisen 60-luvun Suomi-metaphoran osuvuus Nyky-USA:han.

6.4 Yhteenvedoa New Yorkista ja esimerkillisyydestä

6.4.1 Moraali-innostus

Seuraavassa tehdään useiden ilmiöiden synteesi paikallisen, kansallisen ja kansainvälisen moraali-innostuksen lähteenä. Australialaiset Dixon ja Maher (2005) muistuttavat, että New Yorkia pidettiin vuosikymmeniä rikollisuuden pääkaupunkina – "the crime capital of the world". "New York's street crime was presented as expressing a general social crisis – in race, welfare, drugs, education, policing, urban change and the breakdown of 'law and order' (Hall et al, 1978, 27)". Vuonna 1990 New Yorkissa oli 2245 murhaa ja vuonna 2003 murhia oli 572. New York näytti muuttuneen: "the crime control capital of the world." (Dixon ja Mahler 2005, 116.) Luvussa 1.2.5 tehtiin jo sukellus nollatoleranssin ja metaforisen "Gotham Cityn" pelastuksen globaalin läpilyönnin poliittiseen analyysiin.

Maailmanlaajuiselle kuulusuudelle on löydettävissä monia muitakin syitä kuin New Yorkin tapahtumat. Jo alun perin reaalikommunismin romahtamisen johdosta katse globaaliin edelläkävijyyteen ja johtajuuteen oli suunnattu Yhdysvaltoihin. Dixon ja Mahler (2005, 117–118) löytävät lukuisia syitä ensinnäkin sille, miksi Yhdysvallat on kriminaalipoliitikassa Iso-Britannialle ja Australialle esimerkkimaa. Rikosoikeus- ja kriminaalipoliittikka tarjoavat merkittävän akateemisen ja poliittisen työsaantikentän englanninkieliselle keskiluokalle. Yhdysvalloissa on lukemattomasti kandi-, maisteri- ja tohtorikoulutettavia, loputtomasti alan kirjoja, lehtiä sekä internetmateriaalia, ja tutkimushankkeet ja niiden rahoitus lisääntyvät vauhdilla. Vaikka vertaansa vailla olevaa kumuloituvaa todistetta kertyy muodikkaassa evidence-based policy -tutkimusgenressä (ks. edellä luku 5.2), niin Dixon ja Mahler (2005, 118) toteavat lakonisesti, että "Unfortunately, quantity does not ensure quality."²²³

New Yorkin ihmeen ympärille muodostunutta tilannetta Dixon ja Maher (2005, 118) kutsuvat moraali-paniikki-käsitteeseen viitaten "innostukseksi", "the enthusiasm". He kääntävät Stanley Cohenin (1972) klassisen moraali-paniikki-käsitteen ylösalaisin (ks. myös Hall ym. 1978). *Moraali-innostus*-käsitteeksi.²²⁴ Moraali-paniikki-käsitteen käytöstä on tullut varsin yleistä sosiologiassa, kriminologiassa ja nuorisotutkimuksessa Suomessakin (ks. esim. Aitamurto

2005; Jallinoja 2006, 122). Nuorisoa kohtaan syntyviä sosiaalisen ongelman ja poikkeavuuden konstruointeja tapahtuu tämän tästä (ks. esim. Ben-Yehuda & Goode 1994; Korander 2002c; Harrikari 2008, 22). Moraalipaniikin ainekset ovat koossa käsillä olevan tutkimuksen kohteessakin, nuorison julkijuomisessa ja siihen reagoimisessa. Seuraavassa Cohenin (1972) moraalipaniikin vastakohdan moraalii-innostus-käsitteen määrittely:

Yhteiskunnat joutuvat toisinaan innostuksen subjekteiksi, innostuksen tilaan. Poliitiikka, ohjelma, henkilö tai henkilöryhmät tulevat määritellyiksi potentiaalisiksi ratkaisuisiksi sosiaaliin ongelmiin. Ratkaisun luonne ja olemus esitetään tyylieltynä ja stereotyyppitävään sävyyn massamediassa. Poliittiset keskustelut on miehitetty päätoimittajilla, piispoilla, poliitikoilla ja muilla oikein ajattelevilla ("right-thinking") ihmisillä. Sosiaalisesti akkreditoituiden think-thank-ajatushautomot ja asiantuntijat julistavat analyysensä ja julkaisujaan. Selviytymiskeinojen käyttöönottoon vedotaan. Sitten innostus yhtäkkiä laimenee ja häviää näkyvistä tai laajenee ja tulee näkyvämmäksi. Joskus innostuksen kohde on aivan uusi, mutta toisinaan se on ollut olemassa hyvin pitkään ja se vain yhtäkkiä ilmestyy parrasvaloihin. Joskus innostus menee ohi ja unohtuu, paitsi kansanperinteestä ja kollektiivisesta muistista. Toisinaan se aiheuttaa vakavia ja pitkäaikaisia jälkiseurauksia ja muutokset näkyvät lainsäädännössä ja sosiaalipolitiikassa tai jopa tavassa, miten yhteiskunta ja yhteisö näkevät itsensä. (Dixon ja Maher 2005, 118.)

Jos moraalipaniikki symbolisoi laajempia sosiaalisen muutoksen huolia ja pelkoja, niin myös moraalii-intoilu edustaa jotain laajempaa kuin vain nollatoleranssihaketta. Ensinnäkin eksplisiittisesti tai implisiittisesti nollatoleranssin asianajossa on ollut kyse uuden nimen antamisesta kovan linjan lain ja järjestyksen politiikalle.²²⁵ Tämän linjan lobbarit – muun muassa uus-konservatiivit – olivat vaatineet jo pitkään politiikkaa toteutettavaksi, mutta olivat vuosikymmeniä tulleet liberaalin eliitin torjumaksi. Kuten todettu "Some police regard the New York model as little more than an opportunity to return to 'traditional policing'." (Dixon ja Maher 2005, 120.) Toiseksi nollatoleranssin menestys oli käänteentekevä voitto uus-konservatiiveille, koska sen katsottiin todistaneen aggressiivisen ja intensiivisen poliisitoimen toimineen. Samalla se näytti todistavan kansalaisyhteiskunnan ja sosiaalidemokraattisen hyvinvointivalttiollisuuden aikakausien olleen fundamenttaalisia virheitä.²²⁶ Kolmanneksi liberaalien kriminaalipoliittinen konsensus siitä, ettei mikään toimi, *nothing works*, – joka sisältää uskon, että sosiaalisia ongelmia, kuten rikollisuus, ei voi ratkaista ilman laajoja sosiaalisia ja taloudellisia uudistuksia ja että huumeongelmat ovat väistämättömiä seurauksia huumeiden kieltämisestä – oli uus-konservatiivien mukaan häpäisty. (Dixon ja Maher 2005, 120–121.). Tosin edellinen tulkinta on osoitettu vääräksi.

Dixon ja Maher (2005, 120–121) kertovat, kuinka useat australialaiset poliitikot sekä media olivat innoissaan nollatoleranssista. He luettelevat lukuisia Sydneyn sanomalehtijuttuja, joissa kerrottiin New Yorkin ihmestarinasta ja poliitikkojen myönteistä kannanotoista pääministeriä myöten. Poliitikot eivät ole olleet ainoita, jotka tekivät "opintomatkoja" ('study tours') New Yorkiin. Joukoittain poliiseja, journalisteja, filmiryhmiä ja tutkijoita matkusti New Yorkiin. Opintomatkat ja politiikkaturismi ('policy tourism') näyttävät tärkeää roolia ideoiden, strategioiden ja poliittisten ohjelmien leviämässä. New Yorkin puoleensavetävyys turismin ja erityisesti poliisipolitiikkaturismin kohteena oli ymmärrettävää. *Vuonna 1998 NYPD:n poliisipääällikkö raportoi isännöineensä neljää delegaatiota viikossa ja kertoi ulkomaisten poliisi-*

päällikköjen toivoneen ideoita rikollisuuden vähentämiseen. *Poliisit* olivat kaupungin talon ja NYPD:n julkisuuskoneistojen kestitämiä. "These policy tourists were well catered for by the publicity machines of both City Hall and the NYPD." (Dixon ja Maher 2005, 120.) Myös Suomesta ja muun muassa Tampereen poliisista käytiin New Yorkissa nimenomaan *poliisituristeina*.

Vuoden 2001 New Yorkin 9/11-terroristi-iskujen jälkeen uudet uhat ja viholliset ovat tulleet etusijalle: "their currently relevant effect has been to promote security high above concerns for rights and thereby greatly to strengthen the political position of criminal justice agencies." Giulianin suosio oli jo laskussa, kun valitukset NYPD:n toimista moninkertaistuivat (McArdle and Erzen 2001; McLaughlin 2013b). Hänen suosionsa palautui 9/11-tapahtumissa ja kritiikki NYPD:tä kohtaan näyttäytyi – sitten 90-luvun keskivaiheen quality of life -kampanjan jälkeen – pitkän aikaa jälleen sopimattomalta. (Dixon ja Maher 2005, 121.)

6.4.3 New Yorkin ihme: "Vastuu auringon pimennyksestä?"

NYPD:n nykyinen poliisipäällikkö Raymond W. Kelly (päällikkönä myös vuosina 1992–1994) oli vuotta aiemmin kuin Giuliani ja Bratton astuivat virkoihinsa aloittanut elämänlaatu-kampanjan muun muassa siivoamalla New Yorkin epäjärjestyksen symbolit, squeegee-ikkunalastamiehet pois katukuvasta. Karmen (2000, 84) kertoo Kellyn todenneen Time-lehden (15.1.1996) "One good apple" -artikkelissa kunnian ottamisesta rikosromahduksesta: "It's like trying to take credit for an eclipse".²²⁷ Kelly on ollut jälleen vuodesta 2002 lähtien NYPD:n päällikkö. New Yorkin ihmeeseen liittyvät ilmiöt, joita on käsitelty aihetta koskevassa relevantissa kirjallisuudessa, olen koonnut seuraavan sivun *yhteenvetotaulukkoon* (taulukko 2). Taulukossa esitettyjen ilmiöiden summana New Yorkin tapaus laajeni niin kansalliseksi kuin kansainväliseksi moraali-innostukseksi (Dixon ja Maher 2005). Ilmiöt ovat kovarianttisia tapahtumia ja itsenäisiä kokonaisuuksia, mutta ne ovat toisiinsa yhteydessä. Ilmiöiden peräjälkeinen tai yhtäaikainen esiintyminen ei todista niiden kausaaliyhteydestä, eikä niitä voi yksiselitteiseen aikajärjestykseen päällekkäisyyksien johdosta laittaa.

Rikotut ikkunat -teesi ja siihen liitetyt nollatoleranssiargumentit ovat ensisijassa poliittista ja ideologista retoriikkaa. Sen suosion nousu sai pohjan kontrollivajeen tunnusta, kun irtolaislakien kumoamisen jäljiltä poliisia oli nuhdeltu rasististen irtolaislakien ja paikallisten järjestys-sääntöjen valvomisesta. Korkein oikeus korosti 1960-luvulta poliisin roolia rikosoikeusjärjestelmän edustajana, ei järjestyksenvalvojana, ohjaten poliisia ja rikosprosessia tiukoilla perustuslakitulkinnoin. Poliisi vetäytyi järjestyksenvalvonnasta enemmän legalistiseksi rikosprosessin noudattajaksi ja rikosoikeuden edustajaksi ja keskittyi vakavan rikollisuuden torjuntaan ja tutkintaan sekä hälytystoimintaan autopartioilla. Kontrollivajeen tuntua pahensi – muun muassa New Yorkissa – kymmenien tuhansien asunnottomien päätyminen kaduille asumaan.

Taulukko 2. New Yorkin ilmiöiden yhteenvertotaulukko

Ilmiö:	Ilmiön kuvaus (ja keskeisiä lähteitä):	Keskeiset yhteydet toisiin ilmiöihin
1. "CONTROL DEFICIT" Kontrollivaje ja kontrollivajeen tuntu	Irtolaislain kumoaminen poliisin mielivallan johdosta ja poliisin professionaalisuuteen ja legalistisuuteen pyrkiminen 60-luvulta lähtien ("Puuttumisriskiajattelun" tulo).	Ihmis- ja kansalaisoikeudet keskeinen USA:n hyvinvointivaltion ominaisuus; muuten hv-valtio ajettiin alas uusliberalistisesti.
2. "HOMELESS BOOM" Asunnottomien buumi kaduilla ja sen aiheuttama New Yorkin asukkaiden ja asuinyhteisöjen aktivoituminen	Työttömyyden, köyhyyden lisääntymisen ja hyvinvointivaltion alasajon johdosta jo 80-luvulta lähtien asunnottomuus räjähti. Asunnottomat valtasivat keskeisiä paikkoja mm. New Yorkissa. (Vitalé 2005a.) NY:ssä 90-luvulla myös asunnottomuutta vastaan taisteltiin aidosti asuntopolitiikalla (Barker 2010).	Aiheutti legitimaatio-kriisin legalistiselle poliisilinjalle ja pragmaattisen ongelman kansalaisoikeuksien puolustajille.
3. "BROKEN WINDOWS THESIS" Rikotut ikkunat hypoteesi: ideologinen moraaliprojekti naamioituna kriminologiseksi teesiksi ja kriminaalipoliittiseksi ohjelmaksi.	Teoria häiriöiden ja vakavan rikollisuuden kausaliiteista ja häiriöiden synnyttämistä rappion spiraaleista on uuskonservatiivista poliittista retoriikkaa, jonka toimivuutta ei ole osoitettu empiirisesti testattuna (edustajinaan: Wilson & Kelling 1982; Kelling & Coles 1996; Kelling & Sousa 2001 ²²⁸ ja kriittikoina mm. Harcourt 1999; Dixon 2005)	Moraaliprojekti sopi uuskonservatiivisen ajan henkeen; kansalaisaktivistit, paikallispoliitikot ja nollatoleranssista innostunut poliisi saivat ko. retoriikasta oivan välineen asioidensa ajamiseen. Ohjelma, jolla poliisille saadaan järjestyksenvalvontaan laajat valtuudet, kontrollivaje ja asunnottomien boomi saadaan kuriin.
4. "ACADEMIZATION" "Tieteellistäminen".	"NEO-CON"-uuskonservatiivien, think-tank-ajatushautomojen projektit. Tieteellistämistavoitteen onnistuminen (Wacquant 2008; 2009a; 2009b)	Rikottujen ikkunoiden hypoteesi uskottiin todistetun sekä Skoganin (1990) teoksessa että New Yorkin ihmeessä.
5. "ORDER MAINTENANCE POLICING" "Quality-of-life-policing" Järjestyksenvalvonnalla parannetaan asuin- ja liikealueiden viihtyvyyttä. (Järjestyksenvalvontaa ei tarvitse perustella vakavan rikollisuuden estona, kuten B.W. teesissä)	"Police focus on disorder and street offences in attempts to improve 'quality of life' in local areas." (Dixon 2005) Järjestyksellä ja viihtyvyydellä on itseisarvonsa ilman rikollisuusyhteyttä. Järjestystä ja katurikollisuutta voidaan valvoa ilman rikotut ikkunat –taustoletuksiakin. (Em.; Bowling 1999; Innes 1999; 2004). Järjestysongelmat voivat tuottaa enemmän turvattomuuden tunnetta kuin rikollisuus (Skogan 1990, 76–77).	Niin elinkeinoelämän kuin paikallisasukkaiden kustantamana yksityisten vartijoiden ja poliisien avulla New Yorkin kaduista tehtiin siistimpiä; syrjäytyneet asunnottomat siirrettiin pitkälti toisaalle. (Vitalé 2005a.) Projektin sosiaalinen vastuullisuus jäi heikoksi (Wacquant 2008; 2009a; 2009b).
6. "CRIME DROP" - Koko USA:ssa rikosromahdus näkyi myös New Yorkissa. Henkirikosten ja muun vakavan rikollisuuden odottamaton, rajua ja laaja lasku.	Alkoi jo ennen kampanjoja lukuisissa kaupungeissa. Monia syitä – "crack-epidemia" lasku keskeisin, laski myös muualla kuin New Yorkissa muiden kuin poliisiosuuden johdosta. (Karmen 2000; 2004.) Riippumattomat tutkijat pitävät poliisin osuutta keskimäärin vaatimattomana. Kiistely kovaa.	Antoi uskoa poliisin toiminnan vaikutuksesta ongelmiin. Mahdollisesti moraaliiinnostuksen ja siivitti lento-on muutkin tässä mainitut ilmiöt.
7. "D.A.T. INNOVATION" Järjestyksen-valvonnan keskeisin innovaatio: "Ns. järjestysperusteinen" rikospidätys haastemenetelyssä (Vitalé 2005a)	Suomalaisen järjestyspoliisin perustyökalu, päihdekiinniotto eli arkikielessä putkayö, jossa poliisiasilöön voidaan yhdeksi yöksi laittaa ei-rikosasioissakin, kun poliisilaki myöntää ja poliisipartio niin päättää. Suomessa "yleisen järjestyksen ja turvallisuuden" ylläpidon nojalla. ("Puuttumattomuusriskiajattelun" paluu)	Rikottujen ikkunoiden moraaliprojektin tavoitteen konkretisointuminen – USA:n korkein oikeus ei ollut antanut poliisille järjestyksen valvontaan sitten irtolaislain kumoamisen riittäviä valtuuksia.

Ilmiö:	Ilmiön kuvaus (ja keskeisiä lähteitä):	Keskeiset yhteydet toisiin ilmiöihin
8. "DISPLACEMENT" – niin huumemyyjien kuin kaikkien katuihmisten tarkoituksellinen siirtäminen	Kadut ja puistot tyhjennettiin katuihmisistä tarkoituksellisella siirtämisellä, kuten huumemarkkinat. Poliisipäällikkö Safir: <i>"We're driving them from the city, and that's why Westchester and New Jersey are seeing spikes in drug trafficking."</i> (Karmen 2000, 126.)	Poliiseja saatiin kaduille 12 000 lisää, yhteensä n. 40 000 poliisia NYPD:ssä. Jatkuvaan tilannetorjuntaan riittää konstaapeleja.
9. "NYPD NPM" - Hallinnollis-organisatorinen ja strateginen kokonaisuudistus sisältäen monia ILP & POP -taktiikoita. NPM: New Public Management	Jo Giulianin ja Brattonin edeltäjien aloittama managerialistinen NPM-organisaatiouudistus, jota symboloi "Compstat"-termi. Tietojohdolla (ILP) ja ongelmaorientoituneilla (POP) taktiikoilla poliisin vaikutus rikollisuuteen lienee ollut merkittävämpi kuin nollatoleranssilla.	Poliisiuudistus ja sen lukuisat ILP- ja POP-taktiikat ja -strategiat saattaneet olla tukemassa eri rikollisuuden laskun syitä.
10. "MORAL ENTHUSIASM" Moral Panic -ilmiön vastakohta, kontrolliinnostus. Poliisiturismi NYPD:ssä. Globaali vaikutus.	Moraalipaniikin vastaesimerkki; New York maailman rikoskontrollin malliesimerkinä, rikosromahduksesta yritettiin kilpaa New Yorkissa ottaa sulka hattuun ja muualla yritettiin kilpaa ottaa NYPD:stä mallia (Dixon ja Maher 2005)	Kaikkien edellisten yhteissummanna ideaa kaupattiin ympäri maailmaa onnistuneesti. Kehitysmäisissä raportoitiin varsin ikävistäkin Z.T.P.-hankkeista. (Wacquant 2008; 2009a; 2009b.)

New Yorkin rikollisuuden lasku oli pitkälti lukuisten muiden kuin poliisiin liittyvien tekijöiden seurausta ja yhteisseurausta, kuten luvussa 6.1.3 käytiin läpi: henkilökohtaisen talouden, työllisyyden, asumisen, asuin- ja elinympäristön paraneminen, crack-kulttuurin tuhoutuminen, ympäristölle suotuisien maahanmuuttajakulttuurien vaikutus, tilannetorjunnan vaikutusten lisääntyminen, arkirutiiniaktiviteettien muuttuminen sekä nuorisokulttuurissa väkivallan, jengitoiminnan ja vakavien huumeiden hyljeksiminen. NYPD:n todellinen muutos oli manageriaalinen organisaatiouudistus ja strategia, muun muassa Compstat-uudistus. Rikotut ikkunat -idea käytettiin poliisin uskon luomiskeinona, joka auttoi NPM-organisaatiouudistuksessa, jolle yhä uskoa valoi samanaikainen, siitä riippumaton merkittävä vakavan rikollisuuden lasku.

Tarina alkoi jo 1980-luvulla New Yorkin asunnottomien syrjäytyneiden valtavan määrän lisääntymisestä katukuvassa, mihin poliisi ei puuttumisriski-eetoksessaan juurikaan puuttunut rikosprosessioikeuteen ja hälytyspartiotoimintaan nojaavaan rooliinsa tukeutuen. Asukkaat, kansalaiset, media ja poliitikot saivat moraaliprojektillaan poliisin lopulta määrittelemään katuasukkaat lain ja järjestyksen ongelmaksi ja samalla potentiaalisiksi vakaviksi rikollisiksi. Näin legalistiset laillisuusvalvontarajoitteet ohitettiin. Kansalais- ja ihmisoikeusnäkökulma, joka oli tehokkaasti pystynyt puolustamaan asunnottomien ja muiden oikeutta elää kaduilla hävisi rikotut ikkunat -ajattelulle, jolloin YJT-tyyppisellä ajattelulla poliisi sai ajaa asunnottomat pois kaduilta. Keskeinen katujen puhdistustaistelu käytiin kansalaisoikeustulkinnan ja järjestyksenvalvontanäkökulman välillä eli poliisin näkökulmasta nimeämäni *puuttumisriskin* ja *puuttumattomuusriskin* painotusten välillä. Keskeistä on, että Yhdysvaltain poliisi pääsi järjestyksenvalvonnassa eroon puuttumisriski-ajattelusta ja sai vanhan puuttumattomuusriski-ajattelun takaisin. Puuttumisriskistä pois siirtyminen osoittaa kontrollikriittisestä ajattelusta

siirtymisen kontrollimyönteiseen ajatteluun. Moraali-innostus-ilmio oli ja on kontrollimyönteisyyden juhlintaa ja ihannoitua.

Suuri rikosromahdus tapahtui kuitenkin ennen moraali-innostusta lukuisissa suurkaupungeissa, joissa ei ollut nollatoleranssia, joten selitystä rikosten laskulle pitää ensisijassa hakea muualta kuin poliisista. Poliisilla on tutkimuskannanottojen mukaan ollut pieni osuutensa New Yorkin ihmeessä ja rikollisuuden laskussa. NYPD:n uuteen hallintoajatteluun (NPM) perustuvat organisaatio- ja strategiamuutokset ovat sisältäneet lukuisia eri tekijöitä, joista järjestyksenvalvonnan kiristämisen taktiikka nollatoleranssi ja quality of life policing ovat olleet vain yksi lukuisista. Rikollisuuden laskun taustalta löytyy muita merkittävämpiä yhteiskunnallisia tekijöitä useissa niin Yhdysvaltojen kuin Euroopan suurkaupungeissa. Kiistämättömistä todisteista huolimatta uuskonservatiivikriminologit eivät ole häpeilleet ylpeillä New Yorkin ihmeellä rikottujen ikkunoiden hypoteesin verifiointina. Lisäksi uuskonservatiivikriminologit eivät ole häpeilleet pitää Skoganin (1990) kuuluisaa tutkimusta rikottujen ikkunoiden verifiointina, vaikka sekään ei sitä ole. Rikottujen ikkunoiden strategian vaikutus vakavan rikollisuuden vähenemiseen on tutkimusten mukaan varsin epäuskottava, mutta lukuisat nollatoleranssipoliisitoimien vasta- ja sivuvaikutukset ovat muodostaneet merkittäviä ongelmia: lukuisat poliisin ampumiksi joutuneet, tästä johtuneet mielenosoitukset, monikertaistuneet valitukset, vähemmistön kokemukset poliisin rasistisuudesta, huonosta kohtelusta kiristyneet välit, poliisin legitimitetin väheneminen erityisesti vähemmistöjen suhteen ja valtavasti kasvaneet kulut. Erilaisten ongelmien – asunnottomien, katuihmisten, huumekaupan ja prostituution – tarkoituksellinen siirtäminen, displacement, kuului NYPD:n taktisiin tavoitteisiin, mutta sekin aiheutti kielteisiä seurauksia katuihmisille.

Rikottujen ikkunoiden hypoteesi on siitä outo teoria, että poliisitaktiikkana sen on New Yorkin esimerkin jälkeen kerrottu lyöneen läpi lähes joka puolella Yhdysvaltoja, mutta silti vielä 2000- ja 2010-luvuilla asiaa riippumattomasti tutkivissa artikkeleissa todetaan, ettei sitä ole adekvaatisti arvioitu ja testattu koskaan (Eck & Maguire 2006, 245–247; Chappell ym. 2011).²²⁹ Olen edellä osoittanut, että kyse onkin poliittisideologisesta ohjelmasta, jolla onnistuneesti saatiin ensin New Yorkiin sitten muualle Yhdysvaltain kaduille tiukka nollatolerantti järjestyspoliisivalvonta. Voi olla, että nollatoleranttisen toiminnan mahdollistama järjestyspoliisin toimintatapa olisi ollut tulossa Yhdysvaltojen poliisille joka tapauksessa, mutta varmaa on, että rikotut ikkunat -hypoteesin lobbaus, suursuosio ja New Yorkin juhlinta sen verifiointina – jota se ei aitojen tutkimusten mukaan juurikaan ollut – nopeuttivat prosessia merkittävästi. Rikotut ikkunat toimi moraaliprojektina, joka löysi juhlitun voittonsa New Yorkista, jossa vuosikymmenten eriarvoisuuden ja köyhyyden kasvu ja hyvinvointivaltion rippeiden purku johti siihen, että asukkaat ja liike-elämä olivat suivaantuneet syrjäytyneiden asunnottomien aallosta ja poliisin sidotuista käsistä järjestyshäiriöiden suhteen. Poliisi yhtyi NIMBY-kampanjoitiin, jossa kerjäläiset leimattiin – demonisoitiin – potentiaalisiksi vakavan rikollisuuden edustajiksi. Asunnottomuus käytännössä kriminalisoitiin. Vasta myöhemmin katujen putsamisen jälkeen, asunnottomista ja kerjäläisistä siivottujen katujen muututtua jo status quoksi, järjestyskampanjoilla kannuksensa hankkineet poliisijohtajat tunnustivat nollatoleranssi-idean isistä Jack Maplen suulla katuihmisten demonisoinnin aiheettomaksi, siis valheelliseksi tempuksi (Maple & Mitchell 1999). Opetus lienee hyvä muistaa Suomessa. Mo-

raalisäätelynä New Yorkin katujen rikottujen ikkunoiden nollatoleranssia voidaan pitää erinomaisena esimerkkinä uusliberalismin ja uuskonservatismiin yhteistyöstä "kapitalismin pienen likaisen salaisuuden" (Hänninen 2011) hyväksi. Toisin sanoen sitä voidaan pitää esimerkkinä eriarvoisuuden kasvun turvaamisesta, hyvin toimeentulevien yhteisöjen puolustusprojektista ja hävinneiden ulossulkemisen ja inkapasitaation politiikasta – rikoskontrollivaltion keskeisestä tavasta ratkaista yhteiskunnallisia ongelmia.

6.5 New Yorkin malli ja Suomen poliisin puuttumattomuusriski

6.5.1 Johdatus New Yorkin järjestyksenvalvonnan lainsäädäntöön

Ennen Suomen ja New Yorkin järjestyksenvalvonnan vertailua on aiheetta pysähtyä ymmärryksen helpottamiseksi eräisiin New Yorkin nykylainsäädännön ja oikeusjärjestelmän kiemuroihin. Tosin lyhyt johdatus aiheeseen tehtiin jo luvussa 2.3. New Yorkin osavaltiolla on oma perustuslakinsa (the New York State Constitution),²³⁰ joka perustuu liittovaltion perustuslakiin. New Yorkissa on ollut jo vuosikymmeniä kirjoitetun prosessioikeuden ja hallintolakien verkko. New Yorkin State Law sisältää muun muassa hallinnolliset lait (Administrative Statutes), osavaltion ja liittovaltion perustuslain sekä kaikki rikosoikeudelliset lait ja rikosprosessilain (Criminal Procedure Law, CPL). Kaikki ovat hyvin yksityiskohtaisia ja niihin liittyy lukuisia ohjesääntöjä.²³¹ New Yorkin lainsäädäntöä löytyy lukuisilta internetsivuilta. New York Laws -internetsivuilta (ks. ypdcrime.com) löytyvät rikosprosessilain (Criminal Procedure Law, CPL) lisäksi aineelliset alkoholi-, liikenne- ja rikoslait (the Alcoholic Beverage Control Law, the Penal Law and the Vehicle and Traffic Law). Niin kutsuttu hallintolaki on nimeltään The New York Codes, Rules and Regulations (NYCRR).²³² New York Cityllä on vielä omat lakinsa (The Laws of the City of New York).²³³

New Yorkin lainsäädännön yksi keskeinen internetportaali löytyy New York State Legislature -internetsivuilta.²³⁴ Sivun kautta löytyy esimerkiksi eri vuosien *New York City Administrative Code (ADC) -laki, jolla säädellään useita tälle tutkimukselle olennaisia järjestyksrikkomuksia (misdemeanour)*. Howell (2009, 284) esimerkiksi kertoo, että ADC:ssä säännellään nykyään useita yleisimpiin lajeihin kuuluvia järjestyksrikkomuksia. Hakusanalla kyseisestä ADC-laista löytyvätkin muun muassa yleisimpiin kuuluvat luvaton kaupustelu ja aggressiivinen itsensä tarjoaminen (aggressive solicitation), johon sisältyy monenlaisia eri muotoja, kuten pyytäminen ja kerjääminen.²³⁵

Yhdysvalloissa ja New Yorkissa poliisi voi nykyään aiempaa huomattavasti helpommin käyttää monenlaisia lainsäädännöllisiä yhdistelmiä järjestyksen valvonnassa: "an amalgam of civil, criminal, and administrative law to authorize police to perform order maintenance tasks." (Livingston 1997, 551.) Useilla edellä mainitulla aineellisilla laeilla voi siis olla jokin yhteys poliisin järjestyksen valvontaan. Tässä kriminologisessa kontrollipolitiikkaa tutkivassa tutkimuksessa ei ole tarkoitus syventyä tähän lainsäädäntöön muutoin kuin mitä kriminologiset tutkimukset niistä relevantteja yksityiskohtia tutkimusongelmien osalta esiin tuovat (ks. esim. Vitalé 2005a). Hyvän hallinnon idea ("good governance") edellyttää Yhdysvalloissakin, että poliisien ohjesääntöt ja käsikirjat mukailevat laki- ja oikeusjärjestelmää kokonaisuudessaan,

eikä täten tuomioistuinratkaisuperustaisuus ja common law -järjestelmä sinänsä tee eroa kirjoitetun lain järjestelmään – varsinkin kun esimerkiksi New Yorkissa on lukuisia kirjoitettuja lakeja ("statutory laws").

Lainsäädäntö ja oikeusjärjestelmä ovat erittäin monimutkaiset Yhdysvalloissa ja New Yorkissa. On huomattava, että järjestyksenvalvonnassa New Yorkissa poliisi voi käyttää lukuisia eri lakeja, järjestyssääntöjä ja ohjesääntöjä, joita tässä kriminologisessa esityksessä olisi tarpeellonta käydä läpi. Suomessakin kaupunkitilaa normeeraavat monet lait, kuten Hirvonen (2011a, 298) luettelee: järjestyslaki, kuntalaki, elintarvikelaki, alkoholilaki, kokoontumislaki, laki rakennuserinnön suojelemisesta, tieliikennelaki, poliisilaki, yksityisistä turvallisuuspalveluista annettu laki, jne. "Laki on siten monikerroksinen normatiivinen kartta, joka sääntelee läpikotaisesti kaupunkitilaa", toteaa Hirvonen (2011a, 298), ja sama pätee vuorenmästä New Yorkiin.

Yksi keskeisin ero, joka Suomeen verrattaessa tulee esiin, on se, että järjestyksenvalvontaa on tehty yleisesti Yhdysvalloissa ja erityisesti New Yorkissa pitkälti rikosoikeusjärjestelmän ja rikosoikeusprosessin avulla. Suomessa järjestyksenvalvonta hoidetaan käytännössä hallinnollisella poliisilalla, jossa ei valjasteta koko rikosoikeusprosessia järjestyksrikkeiden prosessointiin.²³⁶ Ero on keskeinen. Poliisin järjestyksenvalvonta tapahtuu Yhdysvalloissa ja New Yorkissa rikosoikeusjärjestelmän kautta, kuten Howell (2009, 271) toteaa: "policing order via the criminal justice system". Keskeistä on, että rikosprosessioikeus ohjaa ja rajoittaa poliisin toimia, kun se valvoo erilaisia järjestyksenvalvonnan normeja. Joitain tiettyjä järjestyksrikkomuksia on tosin ryhdytty viime vuosina säätelemään siviililaeilla, jolloin prosessi ja seuraamukset ovat huomattavasti kevyemmät (ks. esim. Livingston 1997; 1999).

Vaikka monet järjestyksrikokset on Yhdysvalloissa ja New Yorkissa kirjattu muuhun aineelliseen lakiin kuin rikoslakiin, siis lakiin, jolla voi olla hallintolain nimi, esimerkiksi New York City Administrative Code (ADC), niin lukuisissa järjestyksrikkomuksissa (misdemeanour) oikeusprosessi on pitkälti samanlainen kuin törkeiden rikosten (felony) rikosoikeusprosessi (lyhyesti kuvattu 6.3.1). Useat tutkijat analysoivat juuri tämän järjestelmän tuottavan vakavia vasta- ja sivuvaikutuksia, joita useat nimittävät termillä "collateral damages" (ks. esim. Stewart 1998; Harcourt 1998; 2001; Karmen 2000; 2004; Howell 2009). Termi on sodankäyntikäsite ja tarkoittaa viattomia siviiliuhreja. Esimerkiksi Howell (2009, 271) toteaa: "Such policing has drawn millions of individuals into the criminal justice system for minor offenses." (Howell 2009, 271.) Nimenomaan nuo järjestyksenvalvonnan tosiasialliset seuraukset eli empiiriset pää-, vasta- ja sivuvaikutukset ovat olennaisia tämän tutkimuksen tutkimusongelmien kannalta ja niihin palataan myöhemmin.

6.5.2 Suomen järjestyksipoliisi-instituutio New Yorkin innovaatioiden valossa

Olen tehnyt sekä Ensia-artikkelissa (1) että Arviojohdatusartikkelissa (2) vertailun New Yorkin ja Helsingin välillä.²³⁷ Olen väittänyt, ettei kukaan Suomessa voi pitää linjaa uutena, vaan täällä on ollut kyseinen linja jo aiemmin. Tekemäni listan kohdat ovat ongelmakohtia, jotka oli erikseen mainittu New Yorkissa häiriönä poliisipäällikkö Brattonin (1997) listassa, siis quality of life -ongelmina ja rikottujen ikkunoiden opin mukaan täten myös vakavan rikolli-

suuden syinä New Yorkissa. Vitalén (2005a, 108–110) luettelemat konkreettiset poliisitoiminnan ydintaktiikat, joiden avulla rikottujen ikkunoiden nollatoleranssia eli quality of life policing -strategiaa New Yorkissa toteutettiin, olivat seuraavat: katuratsaus, tiukka järjestyksenvalvonta, lainvalvontayhteistyö siviilien kanssa ("civil enforcement"), uusien lakien ja sääntöjen luominen sisältäen siviililainsäädännön hyväksikäytön sekä joustava poliisimiehistön sijoittelu ongelmapaikkoihin.

Ensinnäkin katuratsaus-taktiikka eli pysäytys- ja ruumiintarkastusmetodia (stop, question and frisk, SQF) käytettiin epäiltyjen aseiden ja huumeiden kantamisen etsimisessä. New Yorkissa poliisijohto käski käyttämään mitä tahansa tekosyytä ("pretext") pysäyttää nuoria miehiä SQF-tarkastettaviksi. Livingston (1997, loppuviite 202) kertoo, että New Yorkin poliisit ovat virallisesti ilmoittaneet, että julkijuomislain valvominen antaa usein oikeuden etsiä pysäytetyiltä ihmisiltä aseita. Jatkuvalla panostuksella paljastettiin aseita ja huumeita, kerättiin tiedustelutietoa rikoksista ja sallittiin poliisien poistaa häiriköiviä ryhmiä ilman, että heidän täytyi turvautua rikosprosessiperusteisiin pidätyksiin. Tämä oli toimintatapa, jonka aiemmin oli katsottu pitkälti olevan kielletyn poliisilta. Toiseksi juuri tähän liittyy tiukka järjestyksenvalvonta eli *nollatoleranssitaktiikka* (zero tolerance), jolla Vitalé (2005a, 109) tarkoittaa tässä matalaa vähäisiinkin rikkeisiin tai häiriöihin puuttuvaa toimintatapaa. Tällä pyritään luomaan uusi käyttäytymisen standardi ja uusi järjestyksen tuntu tietyille ongelma-alueelle, kuten New Yorkin metroon, ja samalla pyritään saamaan kiinni aseita kantavia tai etsintäkuulutettuja vakavampien rikoksen tekijöitä. Kolmantena *lainvalvontayhteistyö* (civil enforcement) siviilien kanssa on toimintaa muiden, ei-rikosoikeusviranomaistahojen kanssa, jossa valvotaan muiden kuin rikoslakien noudattamista. Esimerkkeinä toimivat alkoholitarjoilulupien noudattamisen, puolijulkisten tilojen ja kiinteistöjen omien järjestyssääntöjen valvonta ja kiinteistöjen isännöitsijöiden kanssa tehtävä yhteistyö esimerkiksi huumeluukkujen häätämisessä. (Vitalé 2005a, 109.) Lisäksi Livingston (1997, 641) kuvaa, kuinka erilaisia lakeja tulkittiin New Yorkissa uudella tavalla. Metelin torjuntasäädöksiä ovat poliisit New Yorkissa käyttäneet siten, että huumemarkkinapaikkoja, laittomia uhkapelipaikkoja tai prostituutioon käytettyjä paikkoja on suljettu. Neljäs eritelty keino on *uusien lakien ja sääntöjen säätäminen erityisesti järjestyshäiriöiden eliminoimiseksi*. Näillä kiellettiin muun muassa kerjääminen pankkiautomaattien läheisyydessä, jalkakäytävillä istuskelu ja jalankulun estäminen metroliittymissä. (Vitalé 2005a, 109.) New Yorkissa tehtiin monenlaisia lainsäädäntömuutoksia, joista osa seurasi poliisin jo aloittamia toimia. Esimerkiksi Livingston (1997, loppuviite 491) viittaa New York Timesin uutiseen syksyltä 1996, jossa viitataan kaupunginvaltuuston lainsäädäntökeskusteluihin, jotka koskivat "squeegee men, beggars at automated teller machines, and aggressive panhandlers", joita poliisi oli jo pitkään jahdannut.

Lopulta viides keino *joustava ja kohdistettu miehistösijoittelu* ("flexible deployment") perustuu paikalliseen rikosongelmien ja rikostrendianalyyssitietoon, jossa valvovia poliiseja sijoitellaan tiettyihin paikkoihin ennalta estämään ongelmia. Poliisijoukkoja sijoitetaan tiedetyille huumekaupan tai prostituutioalueelle, jossa on paljon muutakin rikollisuutta ja näin pyritään vähentämään tai vähintään siirtämään paikallisesti ongelmaa. (Vitalé 2005a, 110.)

Väitteeni on yhä, että Vitalén (2005a) yllä esiteltyjä metodeja voidaan pitkälti pitää vuosikymmeniä säilyneinä suomalaisen järjestyspoliisin rutiinotoimina. Suomalaisen järjestyspoliisi-

sin rutiineihin kuuluu katuratsausmetodi, jossa pysäytetään autot ja henkilöt, joiden epäillään kantavan aseita tai huumeita, tai joiden epäillään olevan etsintäkuulutettu tai joita pidetään jollain tavalla epäilyttävinä (Korander 2004a; Kinnunen 2008; Kainulainen 2009, 300; Perälä 2011). New Yorkin uusia normistoja voidaan Suomessa pitää verrannaisina muun muassa aiemmin järjestyssääntöjen nykyisin järjestyslain sekä poliisilaisissa säädettyjen yleisen järjestyksen ja turvallisuuden sekä muiden lakien, muun muassa alkoholilain valvonnaksi. Nämä ovat aina antaneet suomalaiselle järjestyspoliisille laajat valtuudet toimia häiriöiden suhteen. Vuoden 1995 poliisilain uudistuksen jälkeen jokaiselle toimelle vaaditaan säädös, jonka pohjalta toimia. Poliisin toimivaltuuksista Suomessa säädetään poliisilain lisäksi esitutkinta- ja pakkokeinolaissa, järjestyksilaisissa, tieliikennelaisissa ja laissa lähestymiskiellosta (Helminen ym. 2012b, 578). Autojen pysäytys on perinteisesti tehty juuri liikennevalvonnan ja -lain nojalla. Poliisien varsin yhteneväiset mielipiteet (ks. Korander 2002b; Roivainen & Ruuskanen 2008) siitä, että heidän valtuutensa erilaisten häiriöiden poistamiseen ja hillitsemiseen ovat riittäviä, lienevät varsin selviä empiirisiä todisteita valtuuksien lähtökohtaisesta erilaisuudesta New Yorkin ja yhdysvaltalaisen legalistisen pitkälti rikosprosessioikeuteen ja rikosoikeuden piiriin sidottuihin normeihin nähden.

Järjestyspoliisi ei Suomessa ole ollut missään nimessä pelkästään rikosoikeuden jatke. Päinvastoin itse rikosprosessiin ja rikoslain valvontaan kuulumaton, poliisilakiin perustuva yleisen järjestyksen ja turvallisuuden (YJT) valvonta, on aina täyttänyt suomalaisen järjestyspoliisin arkirutiinin esitutkintatoimia enemmän. Esimerkiksi New Yorkin ihmeen alkuaikaan tehdyssä Juhani Lehdon (1991) tutkimuksessa järjestyspoliisien oma arvio alkoholiin liittyvistä järjestystehtävistä täytti 50–90 prosenttia järjestyspoliisin arkityötehtävistä. Arvio lienee varsin paikkansa pitävä yhä, kunhan siihen lisätään ylipäätään päihteisiin liittyvät tehtävät. Helminen ym. (2012b, 224) arvioivat: "Päihtyneiden aiheuttamien häiriöiden selvittäminen ja päihtyneiden ottaminen suojaan ovat käytännössä edelleenkin poliisin yleisimpiä tehtäviä".

New Yorkin ja Yhdysvaltojen kaltaista yksityisoikeudellista siviililain säädännön hyväksikäyttöä järjestyksen valvonnassa ei Suomessa ole, mutta rikosentorjunta- ja lainvalvontaviranomaisyhteistyö on varsin monipuolista ja sitä voidaan pitää nykyään yhä selvempänä osana suomalaisen järjestyspoliisin toimintaa.²³⁸ Verrattuna New Yorkin tapaukseen poliisi on ollut verrattain valmis ja sillä on ollut laajat valtuudet (esim. kotirauhan häiriö) järjestyshäiriöiden hillitsemiseen. Joustava poliisipartioinnin kohdistaminen ongelmapaikkoihin ("kipupisteajattelu") on ollut suomalaisen järjestyspoliisin rutiinimainen tapa toimia. Näiden ideoiden tuonnista ulkomailta Helsinkiin on näyttöä jo vuodelta 1927 (Hietaniemi 1992, 112–113).²³⁹ Tästä aihepiiristä ovat osoituksena kaupunkien keskustojen ja nuorten kokoontumispaikkojen erityisvalvonnat (ks. Jatkoartikkelissa [4], sivu 270, esimerkkejä Suomen eri kaupungeista). Poliisipartioinnin kohdistamista tietokonepohjaisten rikostietoanalyysien (esim. MapInfo-ohjelma) käytön avulla on myös tehostettu (esim. Helsingissä). Tosin Compstat-tyyppiseen valvonnan hallinnointiin ei Suomessa ole turvauduttu.

Tulkinnallisempi ero jääkin New Yorkin ja Helsingin nollatoleranssien välisiin järjestyksenvalvonnan eli nollatoleranssin *tiukkuuden* pohdintoihin. Arviojohdatusartikkelissa (2) kuvaamme poliisin puuttumiskynnyksen historiallista muutosta karkealla tasolla. Vastuuta ja vapautta -kirjassamme Soine-Rajanummi ja Törrönen (2004) syventyvät tarkemmin siihen,

miten poliisin kynnys puuttua julkijuomiseen ja päihtyneisiin on muuttunut. Ensiartikkelissani (1) pohdin eroa seuraavasti (alaviite 10; ks. myös Arviojohdatusartikkeli [2], 31):

"Näitä eroja voidaan tarkastella esimerkiksi ihmisryhmittäin, alueittain, häiriölajeittain ja tiettyinä aikoina ja huomata, että tällä hetkellä Helsingissä saattaa olla leppoisampi nollatoleranssi kuin New Yorkissa tarkasteltaessa rautatieasemien nuorten asiatonta oleskelua tai kaljan juontia viikonloppuiltaisain. On kuitenkin huomattava, että *kohdennettua intoleranttia repressiivistä toimintaa poliisi ei (ainakaan Suomessa) pidä eikä voi pitää (tai valehtelee) yhtenä uusista strategioista*, sillä uutta se ei todellakaan ole (ks. esim. Bittner 1967; Chatterton & Rogers 1989)."

Vitalénin (2005a) jo aiemmin mainitun poliisipäällikkö Maplen (Maple & Mitchell 1999) tapaan toteaa, että monella lailla tämä uusi poliisitoiminnan quality of life policing -tyyli on vain uusi nimitys tai korkeintaan laajennus vanhoihin järjestyspoliisitoiminnan metodeihin, joissa paikallinen poliisimies vahtii enemmänkin epämuodollisin keinoin järjestystä (viittaa James Q. Wilsonin 1968/1978 "watchman style" -analyysiin). Vitalé (2005a, 108–109) allekirjoittaaakin em. huomiot, kun toteaa, että rikottujen ikkunoiden teoria ja ongelmaorientoitunut poliisistrategia tarjoavat pitkälti jälkikäteisen "after the fact explanation of the new policing" -selityksen, perustelun ja julkisen myynninedistämisen välineen uudelle poliisitoimelle.

Tampereen ja New Yorkin iltojen ja viikonloppujen nuorisokontrollin vertailu on sikäli hankalaa, että Yhdysvalloissa on ollut olemassa jo vuosikymmeniä nuoria ja alueita koskevia ulkonaliikkumiskieltoja (curfew), joiden määrä on myös valtavasti lisääntynyt (Livingston 1997, 555–556).²⁴⁰ Tässä tutkimuksessa nuorisoiltojen katuvalvonnan eroa mielenkiintoisempaa onkin tarkastella Vitalénin (2005a) esittelemää ratkaisevinta poliisi-innovaatiota, joka viimeistään paljastaa nollatoleranssin vastaavuuden suomalaisen järjestyspoliisin valvonnan kanssa. Ratkaisevimpana katujen valvontatekniikan innovaationa – "Procedurally, the primary innovation ... in the enforcement process." – Vitalé (2005a) esitteli poliisin haastemenettelyyn (Desk Appearance Ticket, D.A.T.) lisättyä kiinniottoa eli pidätystä ja sitä seuraavaa lyhyttä "pikavankeutta" ilman, että alin tuomioistuin olisi antanut siitä päätöksen. Siinä prosessioikeuteen kuuluvasta haastemenettelystä tuli poliisin pidättämistaktiikka, "pikavankeus"²⁴¹, jossa epäilyn tuli odottaa pääsyä (24–48 tuntia) alimman oikeusasteen kuultavaksi. Tällä keinolla muun muassa New Yorkin rappiota symboloinut ikkunalasta-miesten tuottama häiriöongelma oli saatu kuriin. Tosin myös liikennettä koskevan lain hyväksikäyttö auttoi kyseistä asiaa.

Tätä inkapasitaatiokeinoa voitaneen pitää Suomessakin poliisin yleisesti käyttämänä ja järeänä järjestyksenvalvontakeinona. Suomalaisessa järjestelmässä poliisilakiperusteinen kiinniotto ja säilössä pitäminen on mahdollista poliisilain 2 luvun mukaan monella perusteella. Esimerkiksi kiinniottaminen voi tapahtua henkilöllisyyden selvittämiseksi, henkilön suojaamiseksi muun muassa juopumustilanteessa, kotirauhan ja julkisrauhan suojaamiseksi sekä rikoksilta ja häiriöltä suojaamiseksi. Tavalliselle kansalaiselle seuraus on nimeltään putkaan tai juoppo-putkaan joutuminen eli päihdekiinniotto.²⁴² Suomessa käytetään perinteisesti nimitystä päihdekiinniotto, koska merkittävä osa kiinniotetuista on päihtyneitä (Noponen 2006a; 2006b). Päihtymystä ei kiinniottoon tarvita, koska kiinniottamisen toimivaltuus määrittyy poliisilain mukaan, mutta päihtymys on usein kiinnioton taustatekijänä²⁴³ (Helminen ym. 2012a, 577–630). Tähän vertautuvaan New Yorkin ensisijaiseen innovaatioon kulminoituu mielestäni ko-

ko 1990-luvun nollatoleranssi-ideologia. Toistonkin uhalla todettakoon, että keskeinen New Yorkin poliisitoiminnan innovaatio oli käytännössä suomalaisen järjestyksipoliisin perustyökalu – vaikka juridiikka on varsin erilainen. Poliisille on säilytetty järjestyksen valvontaan kiinnioton ja säilöönoton valtuutus – tai joku voisi sanoa velvollisuus, riippuen siis näkökulmasta – ilman, että rikosprosessilla tai rikosoikeudella olisi mitään tekemistä asian kanssa. Yhdysvaltojen ja Suomen eroihin syvennyttään seuraavassa luvussa tarkemmin.

6.5.3 Puuttumattomuusriski poliisioikeudellisena vaarana

Rikottujen ikkunoiden moraaliprojektin tavoitteena oli saavuttaa Yhdysvalloissa poliisille laajat ennalta estävään järjestyksivalvontaan soveltuvat toimivaltuudet, jotka soveltuvat yhdysvaltalaiseen rikosprosessiin ja rikosoikeussäätelyyn (Kelling & Coles 1996). Luvussa 1.2.5 purin ikkunateorian kahtia ja tiivistin sitä riskin käsitteeseen. Näin teesin esittelyssä se tiivistettiin tutkimustarkoituksissa kahteen sen sisältämään perusolettamaan: 1. *puuttumattomuusriski-teesi* ja 2. *slummiutumiskierre-teesi*. Näistä ensimmäinen kuului: *Rikottujen ikkunoiden nollatoleranssi on tiukkaa poliisin toteuttamaa järjestyksenvalvontaa, jolla katsotaan voitavan estää järjestysongelmia, rikoksia ja vakaviakin seurauksia*. Kakkosteisiin sisältyvää ongelmaa pohdittiin Yhdysvaltojen osalta luvussa 3, mutta siihen liittyvä suomalainen tieteellinen keskustelu ei mahtunut tähän työhön (ks. aiheesta esim. Vilkama 2011; Vilkama ym. 2013).

New Yorkissa ja Yhdysvalloissa ongelmana oli se, ettei keskeisesti rikosprosessiin sidottu lainvalvonta mahdollistanut riittävää järjestyksenvalvontaa, vaan legalistisuuteen sitoutunut poliisi enemmän tai vähemmän ajanjaksosta riippuen vältteli tai joutui välttelemään rikoslaille epävarmoinhin "pikkutapauksiin" puuttumista.²⁴⁴ Muutos tapahtui, kun lakeja ryhdyttiin järjestyksen valvonnan oikeuttamiseksi tulkitsemaan toisin, tehtiin prosessuaalisia muutoksia, hyödynnettiin aggressiivisemmin siviilioikeutta sekä muun muassa kaupungin että asuintalojen järjestyssääntöjä muutettiin (Vitalé 2005a). Neljänteen perustuslain lisäykseen on kirjattu "perusteltu epäily" ("reasonable doubt"), joka vaaditaan, jotta henkilö voidaan pysäyttää ja tutkia (stop, question and frisk SQF).²⁴⁵ Lisäksi siihen on kirjattu, että todennäköisin syin "probable cause" on epäiltävissä rikosta, jolloin hänet voidaan pidättää. (Hess ym. 2013, 80–83.) NYPD:ssä otettiin käyttöön paljon alhaisempi kynnyks käyttäen pysäytystä (SQF) sekä pidättämistä – esimerkiksi pelkkä pullistuma vyössä tai avoin oluttölkki riitti tähän (Maple & Mitchell 1999).²⁴⁶ Tällöin esimerkiksi poliisin kiinniotolla ja säilöönlaitolla kuuluisat squeequeeikkunalastamiehet saatiin pikaisesti pyyhittyä kaduilta pois. Ylipäätään pienten rikosten eli järjestyshäiriöiden valvonta mahdollistettiin muun muassa näiden uusien tulkintojen avulla, vaikka poliisin toimivaltuutta rajataan yhä tulkinnoilla rikosprosessioikeudessa Yhdysvalloissa (Eterno 2003).²⁴⁷

Suomessa poliisin järjestyksenvalvonnan toimivalta ja siihen sisältyvä paikalta poistaminen ja kiinniotto-oikeudet ovat aina olleet sellaisia, että Yhdysvaltojen poliisi olisi niistä ollut varmasti kateellinen – jos olisi tiennyt asiasta. Suomessa poliisimiehellä on puuttumis-, kiinniotto- ja säilöäpito-oikeus niin järjestyksen valvonnan eli poliisilakiperusteisena kiinniotto- ja säilöönlaitto-oikeutena kuin rikosprosessuaalisena kiinniottona. Jälkimmäisessä siis poliisi voi

luonnollisesti tehdä, kuten Yhdysvalloissakin, rikosprosessuaalisen kiinnioton, kun on jo tahtuneeksi todettu tai epäilty rikos.²⁴⁸ Henkilö kiinniotetaan²⁴⁹ rikoksesta epäiltynä tämän seurauksena, mutta poliisilakiperustaisessa eli politiaoikeudellisessa eli järjestyksenpidollisessa kiinniotossa ja säilöissäpidossa ei ole kyse rikoksesta (Helminen ym. 1999, 43–47; Tolvanen & Kukkonen 2011; Helminen ym. 2012a, 667, 733). Rikos on laissa rangaistavaksi säädetty teko.²⁵⁰ Poliisilain perusteella yleisen järjestyksen ja turvallisuuden valvonta on hallinnollista, hallinto-oikeudellista valvontaa. Se on oikeudellisesti riippumaton rikosoikeusprosessista ja rikosoikeudesta. (Em.) Toisin kuin Yhdysvalloissa suomalaisen poliisin toimivaltajärjestelmä on vuosikymmenet ollut tehtävämäärien perusteella suurimmaksi osaksi riippumaton rikosprosessista ja rikosoikeudesta. Aiheesta väitellyt Kiiski (2011) arvioi asian olevan yli 90-prosenttisesti näin. Poliisi voi Suomessa puuttua ihmisten tekemisiin ilman, että kysymys olisi minkään säännöksen mukaan rangaistavasta teosta (Helminen ym. 1999, 43–47). Mutta perustuslain 7 pykälä vaatii, että puuttumisen perustelun on oltava kirjattu johonkin lakiin: "Henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua eikä vapautta riistää mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta".²⁵¹

Poliisilakiin on kirjattu poliisin tehtävä (poliisilaki, luku 1)²⁵² ja keskeiset toimivaltuudet (poliisilaki, luku 2), joita löytyy myös muista laeista, kuten esitutkinta- ja pakkokeinolaeista.²⁵³ Poliisilaissa säädetään myös esitutkintaa ja pakkokeinoja koskevista poliisitoiminnan yleisistä periaatteista (Tolvanen ja Kukkonen 2011, 14–15). Poliisilain yleisen järjestyksen ja turvallisuuden valvonta eli YJT-valvonta on – kaiken esittelemäni yhdysvaltalaisen kirjallisuuden perusteella – varmistanut selvästi laajemmat toimivaltuudet suomalaiselle kuin newyorkilaiselle poliisille.²⁵⁴ Esimerkiksi ilman rikosepäilyä poliisilla on Suomessa koska tahansa oikeus "yksittäisen tehtävän suorittamiseksi" selvittää vaikka kiinnioton ja säilöön laiton keinoin kenen tahansa henkilötiedot (Tolvanen & Kukkonen 2011, 206).²⁵⁵ Poliisilain 4. pykälän perusteella poliisin on ilmoitettava kiinniottamisen peruste sen kohteelle. Lisäksi Suomessa on voimassa laki päihtyneiden käsittelystä (461/1973) sekä laki poliisin säilyttämien henkilöiden kohtelusta (ns. "putkalaki" PSL, 841/2006) (Helminen ym. 2012b, 224, 284).²⁵⁶

Suomalaiseen lainsäädäntöön voidaan nähdä kirjatun rikottujen ikkunoiden 1. perusolettama eli *puuttumattomuusriski*. Selvimmin sitä kuvaa erityisesti yleisen järjestyksen ja turvallisuuden valvontaan liitetty käsite *poliisihallinnollinen vaara* (Sinisalo 1971, 33; 1973, 77–78) tai *poliisioikeudellinen vaara* (Helminen ym. 1999, 25–26). Kyseisissä käsitteissä *vaara*-sanan synonyyminä voisi arkikielessä pitää sanaa *riski*, koska poliisioikeudessa vaaralla tarkoitetaan varteen otettavaa mahdollisuutta, uhkaa (ks. myös Helminen ym. 2012b, 71–73). Tämä riski eli poliisioikeudellisesti vaara on luettavissa erityisesti poliisilain 2. luvun toimivaltuussäännöksistä, jotka ovat aivan keskeisiä katujen järjestyksen ylläpitämisessä.

Helminen ja kumppanit (1999, 25–26) kuvaavat, että poliisioikeudessa vaaralla tarkoitetaan varteen otettavaa mahdollisuutta, että yleinen järjestys ja turvallisuus saattaa rikkoutua (ks. myös Helminen ym. 2012b, 71–73). Määrittelyssä arvioidaan "yleisen elämäkokemuksen mukaista" riskiä eli keskivertokansalaisen mukaan normaalielämän sietokynnyksen²⁵⁷ ylittävää häiriötä, jossa yleisen järjestyksen ja turvallisuuden piiriin kuuluville oikeudellisille etuuksille aiheutuu vahinkoa. On myös olemassa riski eli vaara vahingon kasvamisesta tai uusiutumisesta.²⁵⁸ Poliisi voi toimia ja esimerkiksi ottaa kiinni rikoksia ennalta ehkäisevässä

tarkoituksessa, jos riski YJT:n vaarantumiseksi on olemassa eli poliisioikeudellinen vaara konkretisoituu.

Haastemenettelyyn liitetty pidätys ja säilöönlaitto järjestyksenvalvonnan toteuttamiseksi oli suurin uusi rikosprosessuaalinen innovaatio New Yorkissa (Vitalé 2005a). Suomessa kiinniotto ja säilöönlaitto järjestyksenvalvonnassa on poliisilakiperusteinen. Poliisilakipohjaista kiinniottoa pidetään ennalta estävänä ja sillä tähdätään järjestyshäiriön tai rikoksen preventioon tai keskeyttämiseen. Poliisilakiperusteinen kiinniotto on yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämistä,²⁵⁹ eikä sen tarvitse liittyä rikokseen, rikosprosessiin tai rikosoikeuteen – toki jonkin YJT:n ennaltaestotoimista voi tosiasiallisesti olettaa estävän rikoksiakin, esimerkiksi sammuneen henkilön rikoksen, eli pahoinpitelyn tai ryöstön, uhriksi joutumista.

Poliisilaki antaa Suomessa poliisille oikeuden rajoittaa kansalaisten perusoikeuksia, kun rikosprosessioikeus Yhdysvalloissa tekee saman. Kun Suomessa kansalaisten perusoikeuksien toteutumista joudutaan rajoittamaan, on otettava huomioon erilaisia oikeusperiaatteita, esimerkiksi yleiset hallinto-oikeudelliset periaatteet, joita ovat esimerkiksi suhteellisuus- ja tarpeellisuusperiaatteet (Viljanen 2001).²⁶⁰ Poliisilla ei ole enää poliisilain (1995) voimaantulon jälkeen yleistä toimivaltuutta operoida, vaan poliisin mihin tahansa toimeen, puuttumiseen, paikalta poistamiseen tai kiinniottamiseen tarvitaan aina tilanteen mukainen toimivaltuusään-
nös (Helminen ym. 1999, 48–50). Muistutettakoon, että poliisilakiin on tehty 1.1.2014 muutoksia. Toimivaltuuksia on edelleen tarvittavilta osin tarkennettu ja lain rakennetta on selkeytetty ja siten säännösten numerointi on muuttunut. Tämän tutkimuksen empiirinen aineisto on vuoden 1995 lain ajalta, joten tässä tekstissä käytetään vanhaa lakia: kun puhutaan poliisilaisista, viitataan vuoden 1995 poliisilakiin ja kun puhutaan vuoden 2014 poliisilaisista, puhutaan *uudesta* poliisilaisista.

YJT:n valvonnassa poliisin yleisimmin käytetty paikalta poistamisen, kiinniottamisen ja säilöön laittamisen säännös on poliisilain 20 § nimeltään *rikoksilta ja häiriöltä suojaaminen*.²⁶¹ Tällöin henkilön toimiin puututaan *ennalta ehkäisevästi, jos on epäiltävissä*, "että hän aiheuttaa huomattavaa häiriötä tai välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle" (YJT-uhka, -vaara tai -riski) tai "hän todennäköisesti syyllistyisi henkeen, terveyteen, vapauteen, kotirauhaan tai omaisuuteen kohdistuvaan rikokseen" (rikosuhka, -vaara tai -riski). Nimitän näitä tässä *YJT-uhkaksi* ja *rikosuhkaksi*. Vastaavantyyppisiä poliisioikeudellisia vaaroja eli uhkia ja riskejä on kirjattu muihinkin poliisilain toisen luvun toimivaltuuskuvauksiin. Poliisi voi hajottaa väkijoukon lain 19 § perusteella²⁶² ja tehdä kiinnioton, jos sitä ei totella. Samoin poliisi voi tehdä ennalta ehkäisevän kiinnioton kotirauhan ja julkisrauhan piiriin kuuluvien alueiden suojaamisen lain 14 § perusteella.²⁶³

Kiinniotto voidaan toteuttaa myös henkilön itsensä suojaamiseksi poliisilain lain 11 § perusteella.²⁶⁴ Tämä on em. 20 pykälän lisäksi keskeinen rauhallisen päihtyneen putkaan joutumisen peruste: "henkilön suojaamiseksi henkeä, ruumiillista koskemattomuutta, turvallisuutta tai terveyttä välittömästi uhkaavalta vakavalta vaaralta, jos henkilö ei kykene pitämään huolta itsestään". Kun laitetaan kiinniotettu poliisin säilöön poliisilakiperusteisesti, on se arkikielessä juoppoputkaan joutumista, jota nimitetään myös päihdesäilöönotoksi tai säilöönotoksi. Poliisilaisissa ei enää päihtymisestä puhuta, joten putkaan voidaan laittaa siis vesiselvätkin. Säilöön-

to on hallinnollinen päätös. Se ei saa sisältää rangaistuksellista tarkoitusta, vaan vain tuomioistuimien saa määrätä vapaudenmenetyksen sisältävän rangaistuksen. Näin säättävät Suomen perustuslaki (7 §)²⁶⁵ ja Euroopan ihmisoikeussopimus (artikla 5).

Tässä kohtaa on tuotava esiin kaksi mielenkiintoista oikeushistoriallista yksityiskohtaa poliisilaista. Ensimmäinen on vuoden 1966 poliisilain valmistelusta. Sinisalo (1971, 70, 84) kertoo, kuinka rikosoikeuden professori Inkeri Anttila ehdotti vuonna 1964 poliisilakia koskevassa lausunnossaan, että poliisin toimivalta sidottaisiin pelkästään rikoksiin, jottei poliisilla olisi liian laaja valta, jota se voisi käyttää väärin. Tällöin kiinniotto ja säilönlaitto voitaisiin käsitellä rangaistuksen luonteiseksi. Keskustelu käytiin erityisesti silloisen 19 §:n osalta, jota lähinnä vastaa vuoden 1995 poliisilain pykälä 20, mutta Sinisalon (1971, 84) pohdinnasta päätellen Anttilan ehdotus toimivallan sitomisesta pelkästään rikoslakiin – kuten Yhdysvalloissa – vaikutti tuota pykälää huomattavasti laajemmalla. Tässä tutkimuksessa ei ole tilaa pohtia aihepiiriä, mutta voidaan huomauttaa, että poliisin toimivallan sitominen pelkästään rikosoikeuteen olisi voinut olla aikoinaan – ja miksei vaikkapa tulevaisuudessakin – yksi mahdollinen lainsäädännöllinen ratkaisu.

Toisena kuriositeettina todettakoon, että irtolaislakia muistuttavat järjestyslait Yhdysvalloissa kumottiin, koska ne olivat liian epämääräisiä. Näiden hylättyjen järjestyslakien ja -sääntöjen yksi arvosteltu ominaisuus oli se, että ne perustuivat nimenomaan keskiluokan rehtyden ja kurin kirjoittamattomille normeille: "The ordinance invited police to make judgments about its application by reference to the "dense network of norms that defined middle-class rectitude and discipline" and was "anything but standardless" with regard to this purpose." (Livingston 1997, 619.) Toisin sanoen irtolaistyypisiä lakeja moitittiin siitä, että ne perustivat käyttäytymisen standardin keskimääräiselle porvalliselle moraalille, jota kaikkien tulisi noudattaa riippumatta kansalaisen ominaisuuksista, taustasta ja arvoista: "Papachristou decided 'that it is constitutionally arbitrary and improper to use [lack of] compliance with bourgeois morals as a trigger for police control' of those deemed undesirable in light of these morals." (Livingston 1997, 619.) Ironia on se, että suomalainen lainsäädäntö hallituksen esityksestä lähtien perustaa yhä juuri ns. "keskivertokansalaisen", "Herra tai rouva Keskiarvoisen" (Helminen ym. 2012b, 64) arvioon siitä, mitä on yleinen järjestys ja säädyllisyys. Samalla säädyllisyys ja hyvien tapojen mukaisuus kuuluu normaalisuuteen (em. 65). Homogeenisemmässä yhteiskunnassa tämä lieneekin helpompaa kuin heterogeenisessä.

Kun vertaamme tämän luvun alussa kerrattua ja luvussa 1.2.5 määriteltyä rikottujen ikkunoiden puuttumattomuusriski-teesiä tässä läpikäytyihin Suomen poliisilain poliisioikeudellisiin vaaroihin ja niiden toteutumisen ennalta estämiseksi säädettyyn poliisin toimivaltaan eli poliisin YJT-uhkan ja rikosuhkan estovaltuuksia, voidaan helposti todeta, että ne ovat varsin yhtenäiset: *Kuten poliisilain valtuuttaman suomalaisen järjestyspoliisin yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpito, niin myös rikottujen ikkunoiden nollatoleranssi on tiukkaa poliisin toteuttamaa järjestyksen valvontaa, jolla katsotaan voitavan estää järjestysongelmia, rikoksia ja vakaviakin seurauksia.*²⁶⁶ Siitä, kuinka tiukasti käytännössä valvotaan esimerkiksi asunnotoman juopon makailua julkisella paikalla, voidaan väitellä akateemisesti eri häiriöiden suhteen, mutta käytännössä poliisipartio pystyy Suomessa päättämään tiukkuudesta omassa harjontavallassaan. Keskeisin ero tulee tietysti yhteiskuntien erosta, minkä johdosta New Yorkin

poliisilla on kaduilla liikkeellä paljon väkeä, jotka voivat esimerkiksi kantaa aseita. Näin esimerkiksi oletettuja epäiltäviä aseenkantotapauksia, jotka johtavat pysäytyksiin ja tarkastuksiin (SQF), tulee olosuhteiden erilaisuuden johdosta huomattavasti Suomea enemmän.

Vaikuttaa siltä, että New Yorkin versio puuttumattomuusriskistä on selvästi Suomen versiota huonompi ainakin kolmesta keskeisestä syystä: 1. Rikosoikeusjärjestelmään nojaava järjestyksenvalvonta synnyttää paljon vasta- ja sivuvaikutuksia (joista useat puhuvat "collateral damage" -termillä) kohteeksi joutuvilta; lukuisia kielteisiä vaikutuksia köyhiin, asunnottomiin, vähemmistöihin jne. 2. Pidätys- ja haastemäärätavoitteet (joita toisinaan kielletään edes olevan olemassa) sekä pikkurikosten oikeusprosesseista saatavat suuret ylityökorvaukset ohjaavat poliiseja pidätyskeskeiseen toimintatapaan, joka pitää huolta, että sekä 1. että 3. kohdassa mainittuja "collateral damage" -seurauksia tulee paljon. 3. Aseiden ja muiden etsintä kohdistetulla ja aggressiivisella SQF:llä aiheuttaa lukuisia kielteisiä vaikutuksia erityisesti nuorissa vähemmistöryhmissä – uhma ja jopa lisääntyneet häiriöt ja rikollisuus seuraavat.

Ero häiriöihin reagoinnissa New Yorkin ja suomalaisen poliisin välillä voi olla myös siinä, että Suomessa poliisin tulee ensisijaisesti neuvoin, kehotuksin ja käskyin pyrkiä suorittamaan tehtävänsä ja ylläpitää yleistä järjestystä ja turvallisuutta (vuoden 1995 poliisilaki 2 § 3 momentti).²⁶⁷ Poliisitoimintaa kenttäolosuhteissa voidaan tehdä monella tavalla; voidaan olla käyttämättä poliisin toimivaltaa lainkaan eli vain katsella, elehtiä tai keskustella, tai sitten toimia nojaten poliisin toimivaltajärjestelmään.²⁶⁸ Tosiasiallisesti poliisipartio voi Suomessa päättää valvooko se YJT:tä ennalta estävästi nollatoleranssitavoitteella vai sormien läpi katsomisella. Heidän esimiehensä voi erikseen ohjeistaa jompaankumpaan suuntaan, mutta silti partiolle jää viimeinen päätös toimia tai olla toimimatta tai miten toimia. Poliisin suuri harkintavalta oli keskeinen ongelma yhdysvaltalaisessa 1960-luvun oikeusvaltiovallankumouksessa ja toimi yhtenä korkeimman oikeuden tapauspohjaisen ohjauksen moottorina (ks. esim. Livingstone 1997; 1999). Suomessa laillisuusvalvojen tapauskohtaiset päätökset 1990-luvun loppupuolelta eteenpäin vertautunevat näihin.

Suomessa puuttumattomuusriskiä on haastettu perusoikeusuudistuksessa, joka on tarkoittanut laillisuusvalvonnalla ohjausta puuttumisriskiajattelun suuntaan (ks. luku 2.3.2). Niin perustuslain kuin poliisilain mukaan toimivaltuuksia käyttäessään poliisin on valittava perusteltavista vaihtoehdoista sellainen, joka *parhaiten edistää perus- ja ihmisoikeuksien toteutumista* (Helminen ym. 2012b, 22). Oikeuskanslerin ja eduskunnan oikeusasiamiehen laillisuusvalvontaratkaisut ovat vuoden 1995 perusoikeusuudistuksen jälkeen ohjanneet poliisin toimintaa tähän suuntaan. Helminen ym. (2012b) esittelevät useita oikeuskanslerin, apulaisoikeuskanslerin, eduskunnan oikeusasiamiehen ja apulaisoikeusasiamiehen ratkaisuja, jotka koskevat poliisin toimivallan käyttöä (ks. esim. Helminen ym. 2012b, sivut: 22–23, 62, 295, 583–584, 587, 602–603, 603–604, 608–609, 609–611, 639, 647–650, 655). Suurin osa lausunnoista on 2000-luvulta. Lausunnoissa suositetaan perusoikeusmyönteisestä tulkintaa. Esimerkkeinä esiteltäköön kaksi tapausta. Laillisuusvalvoja ohjasi vuonna 2006 poliisin tekemiä turvallisuustarkastuksia, joita ei tulisi tehdä, jos henkilöä ei ole päätetty kiinniottaa (Helminen ym. 2012b, 22–23). Vuonna 2001 poliisi oli tehnyt rippileirillä useita huumeisiin liittyviä tarkastuksia. Kyseessä olivat olleet ennalta estävät toimet, eikä ollut rikosepäilyjä. Poliisilla tulee olla säädökseen

perustuva rikosepäily, eikä ilman sitä poliisi voi sattumanvaraisesti tehdä yllätystarkastuksia ennalta estävässä tarkoituksessa. (Em. 62.)

Tämän tutkimuksen käsikirjoitusta kommentoineet ylikomisariat²⁶⁹ pitivät ihmis- ja perusoikeussuuntaan menemisessä erittäin ratkaisevassa asemassa laillisuusvalvojien tekemiä ratkaisuja, koska ne on usein tehty nimenomaan sellaisten kansalaisten kanteluista, jotka helposti joutunevat poliisin toimien kohteeksi. Kantelevat kansalaiset saattavat usein olla rikoksista epäiltyjä tai jopa rikoksia tehneitä, kuten tiettyihin moottoripyöräkerhoihin kuuluvat "liivimiehet", jotka ovat oppineet tuntemaan erinomaisesti ihmis- ja perusoikeutensa. He ovat siis herkkiä juristiensa avulla tekemään kanteluita, jos poliisi antaa siihen vähääkään aihetta. Kommentaattorit katsovat tämän kehityksen alkaneen perusoikeusuudistuksen jälkeen erityisesti painottuen vuosituhannen vaihteeseen ja siitä eteenpäin.

Vuonna 1999 annettu AOA:n päätös (dnro 658/4/97) on toinen osuva esimerkki poliisin tässäkin tutkimuksessa keskeiseksi todetun säilönlaiton toimivallan kannalta. Poliisi otti kolme moottoripyöräkerhon jäsentä kiinni ja laittoi yöksi säilöön vuoden 1995 poliisilain 20 §:n nojalla, koska he olivat vihjetiedon mukaan menossa kilpailevan moottoripyöräkerhon tatuointimessuille. Seurauksena olisi todennäköisesti tullut sivullisiakin vaarantava yhteenotto. Käytetty menettelytapa vaikutti AOA:n näkemyksen mukaan ylimitoitetulta, eivätkä toimenpiteet olleet perusteltuja poliisilain 20 §:n edellytysten perusoikeusmyönteisen tulkinnan kannalta. AOA ei moittinut poliisia, mutta antoi käsityksensä poliisin tietoon. On myös huomattava, etteivät "poliisin vanhat tutut" tai poliisikielellä "rosvot" ole ainoita, joiden tietoisuus oikeuksistaan on parantunut. Ylipäätään poliisin asiakkaiden eli kansalaisten tietoisuus yleisesti perusoikeuksista on yhteiskunnassa lisääntynyt. Poliisissa on myös sisäistä laillisuusvalvontaa, jolla katsotaan olevan ohjaava ja rajaava merkitys. Tätä kuvataan tarkemmin raportissa Poliisiin kohdistuva sisäinen laillisuusvalvonta 2013.

Yhdysvaltain korkeimman oikeuden poliisin harkintavallan rajaamiset 1960-luvulta lähtien ja Suomen perusoikeusuudistuksessa vuonna 1995 alkanut laillisuusvalvonta sisältävät samantapaisen tavoitteen eetoksen siirtymästä kansalais-, perus- ja ihmisoikeusmyönteiseen suuntaan, siis puuttumattomuusriskiajattelusta puuttumisriskiajatteluun. Nollatoleranssilinja New Yorkissa oli täysin päinvastaista kehitystä. Puuttumisen ja puuttumattomuuden oikeuden ongelmat ovat Suomessa vanhoja. Jo valtiofilosofimme J.W. Snellman pohti niitä 1840-luvulla todetessaan, että "Poliisin toimien aiheellisuus riippuu siis siitä, puuttuuko poliisihallinto järjestystä ylläpitäessään vähemmän häiritsevästi kansalaisten elämään kuin se epäjärjestys, jota pitäisi estää." (Levä 2008, 289–290).²⁷⁰ Kun väitän, että Suomessa on järjestyspoliisilla mahdollisuus valita puuttumattomuus- tai puuttumisriskin välillä ja eetos on ollut usein edellisen kannalla, ei se tarkoita, että aina kaikkialla jokaisella olisi rikottujen ikkunoiden nollatoleranttinen linja. Loppupohdintoissa tulen erittelemään, että empiiristä tutkimusta tarvitaan määrittämään, miten ihmis- ja perusoikeusmyönteinen puuttumisriskiajattelu on alkanut vaikuttaa ja missä kaikkialla puuttumattomuusriskiä yhä nykyään toteutetaan nollatolerantistisesti.²⁷¹ Suomessa huumausainevalvonta lienee paras esimerkki jälkimmäisestä, koska huumekontrollin tutkimus on tuonut esiin todella tiukan kieltolakilinan ja puuttumispolitiikan.

6.5.4 Irtolaisvalvonnan tiukka jatkumo katujen kontrollikulttuurissa

Tämän yhteenvetoartikkelin alkupuolella (ks. luku 2.3) aloitimme Yhdysvaltojen kansalaisoikeushistorian ehkä viime vuosisadan kuuluisimmasta tapauksesta eli 60-luvun rasisesta irtolaislaista luopumisesta. Kuvasin sen olleen aivan ratkaisevassa asemassa siinä kehityksessä, joka aiheutti poliisin järjestyksenvalvonnasta vetäytymisen, kontrollivajeen ja alivalvonnan tunteen ja loi rikottujen ikkunoiden aatteelle hedelmällisen maaperän. Kehitys johti 1990-luvulla nollatoleranssijärjestyspoliisin läpilyöntiin ympäri Yhdysvaltoja. Kyseinen oikeushistoriallinen tapaus vaikuttaa kaukaiselta asialta pienen Suomen ihmisoikeuskuvioista katsottuna. Meidän hyvinvointivaltiossamme tuskin on ollut sellaista irtolaisasiaa kuin Yhdysvalloissa, jossa poliisi lähetti väkeä työsiirtolatuomioita kärsimään. Onko näin?

Yhdysvaltalaisessa oikeustieteellisessä keskustelussa kritisoitiin rikottujen ikkunoiden nollatoleranssin olevan paluuta vanhaan orjia kurissa pitäneeseen irtolaisvalvontaan (Stewart 1998; Harcourt 2001). Suomessa irtolaislainsäädäntö kumottiin vasta vuonna 1987, joten ei ole ihme, että säilöönottotarpeen vähentämistyöryhmän muistiossa (1988, 6) muistutetaan, että viime vuosisadan alkupuolelta lähtien "Juopumus ja juoppous oli puuttuvan moraalil ilmaus, joka heijastui mm. työnvieroksuntana, epäsosiaalisuutena, pahantapaisena elämänä, vastuutomuutena. Viitattiin myös älyllisten toimintojen vajavuuteen. Hyvin pitkään huollossa nojaututtiin järjestyksen säilyttämisenäkölmaan ja yhteiskuntarauhan takaamiseen. Kontrollissa heijastui nimenomaan irtolaisuuden vastustamiseen liitetyt vuosisataiset perinteet." Irtolaislain perinnettä (Säilöönottotyöryhmä 2011,9)²⁷² ei Suomessa katkaistu ollenkaan niin dramaattisesti kuin Korkeimman oikeuden etnisten vähemmistöjen ja kansalaisoikeuksien puolelle meno teki Yhdysvalloissa 1960-luvulla.

Silvennoinen (2005, 58) ja Hirvonen (2013) toteavat vuonna 1936 säädetyin irtolaislain sisältämän irtolaisen määritelmän olleenkin todella laaja ja monikäyttöinen. Laki oli voimassa vuoteen 1987. Silvennoinen (2005, 58) luettelee kirjavan joukon huoltopoliisiyksiköiden asiakaskuntaa, joka koostui "joukosta alkoholisteja, prostituoituja, asunnottomia, pikkurikollisia, viinanmyyjiä, kerjäläisiä, huumausaineiden käyttäjiä ja kauppiaita, homoseksuaaleja ja romaneja. Muun huoltolainsäädännön myötä siihen kuului lisäksi myös mielenterveyspotilaita, elatusmaksujen pakoilijoita ja lastensuojelutoimenpiteiden piiriin kuuluneita alaikäisiä." Listan yhdennäköisyys edellisessä luvussa esitellyssä New Yorkin ja Brattonin quality of life eli nollatoleranssi -poliisitoiminnan kohteiden kanssa on merkillepantava.

Irtolaislain tavoitteena oli jotakuinkin sama, kuin Yhdysvaltain vastaavassa "orjien liian emansipaation estävässä" lainsäädännössä luvussa 2.3. huomattiin olleen: "kiinnittää työhön kykenevät, mutta maata omistamattomat ja varattomat henkilöt vakituisesti toisen palvelukseen työntajalle edullisin ehdoin. .. Vaikka henkisesti lujat köyhälistön jäsenet ehkä saattoivat vaikeissakin olosuhteissa säilyttää siveellisen kurinalaisuutensa ja elää kunniallisina köyhinä, nähtiin köyhälistö kokonaisuutena laillisen yhteiskunnan ja alamaailman rajamaastossa liikkuvana irtolaisuudelle ja rikollisuudelle alttiina väkenä, joka tarvitsi jatkuvaa valvontaa ja kurinpittoa." (Silvennoinen 2005, 61; ks. myös Hirvonen 2013) Tuon ajan suomalaisen irtolaisuusajattelun yhteneväisyys Yhdysvaltojen nyky-uuskonservatiivien neo-con-ajatteluun lienee varsin selvä, kuten yhteys Iso-Britannian ASBO-lainsäädäntöön. Samalla huomataan, että

köyhien liittäminen epäilyttävästi rikolliseen alamaailmaan on vanhaa irtolaisargumentointia, joka vain muuttaa muotoaan. Nyt sitä yritetään liittää romanikerjäläisiin Suomessa. Yhteys yhä olemassa olevan instituutioon eli päihtyneiden säilöönottoon juridisella periaatetasolla, hallinto-oikeudellisena, tulee selväksi Silvennoisen (2005, 63) analyysissä: "Irtolaiseksi toteaminen tapahtui pelkän poliisikuulustelun nojalla, sillä irtolaisuus ei ollut rikos, vaan johti ainoastaan hallinnollisiin seuraamuksiin." Irtolaisvalvonnan kohteeksi lukuisia kertoja joutunut saattoi löytää itsensä vuosien pakkotyöstä valtion työsiirtolassa.²⁷³

Suomessa vasta 1980-luvulla käytiin julkinen ja poliittinen irtolaislakikeskustelu, joka johti irtolaislain lakkauttamiseen. Suomessa irtolaislakia arvosteltiin erityisesti siitä, että se rankaisi alkoholisteja ja asunnottomia sen sijaan, että näiden ongelmia olisi pyritty ratkaisemaan tukitoimin (Hirvonen 2013).²⁷⁴ Irtolaislainsäädännöstä päätettiin luopua, vaikka poliisi vastusti muutosta. Poliisiviranomaiset olivat huolissaan lainmuutoksen ja huoltopoliisitoiminnan lopettamisen vaikutuksista. Silvennoinen (2005, 67) kertoo Helsingin poliisilaitoksen kirjanneen oman näkemyksensä rikospoliisilinjan toimintasuunnitelmaan vuonna 1986: "Uudistus tulee vaikuttamaan heikentävästi poliisin mahdollisuuksiin valvoa yleistä järjestystä ja turvallisuutta. Poliisilla ja sosiaaliviranomaisilla ei ole enää paljonkaan mahdollisuuksia puuttua epäsosiaaliseen, yleistä järjestystä ja turvallisuutta vaarantavaan elämäntapaan vastoin henkilön tahtoa. Irtolaislain kumoaminen merkitsee myös prostituution lisääntymistä. Se tulee lisääntymään paitsi hoteleissa ja ravintoloissa myös kaduilla, missä sitä tähän saakka ei ole juuri lainkaan esiintynyt." Helsingin poliisijohdossa pelättiin muun muassa parituksen yleistyvän ja siellä valmistauduttiin lain kumoutumisen vaikutusten tiukkaan seurantaan, jotta korvaavaa lainsäädäntöä osattaisiin mahdollisimman nopeasti vaatia tilalle. (Silvennoinen 2005, 67–68.) Poliisin keskuudessa irtolaislain ja huoltopoliisityön hyödyllisyyttä perinteisesti perusteltiin poliisitoiminnallisista näkökohdista käsin, ei lainkaan hyvinvointipoliittisista lähtökohdista. Silvennoinen (2005, 71–72) toteaa, että "usein käytetyt perustelut muistuttivat huoltopoliisitoiminnan rikollisuutta ennaltaehkäisevästä tai muuta poliisitoimintaa tukevasta vaikutuksesta". Näin väitettiin, vaikka mitään vakuuttavaa näyttöä ei tilastoista osoitettu. Silvennoisen (2005, 72) tutkimuksen mukaan huoltopoliisi oli ilmoittanut rikospoliisille vuosittain noin 20–35 tietoonsa tullutta rikosta.

Huoltopoliisityksikköjen toiminta lopetettiin koko maassa vuoden 1986 aikana, ja irtolaislainsäädäntö kumottiin vuoden 1987 alussa (Silvennoinen 2005, 71; Hirvonen 2013). Pian irtolaislain kumoamiseen liittyneet pelot osoittautuivat täysin aiheettomiksi, ja jo vuoden päästä lainmuutoksesta Helsingin poliisilaitos totesi, etteivät "irtolaislain kumoaminen sekä uuden päihdehuoltolain voimaantulo 1.1.[1987]...ole aiheuttaneet ennakolta pelättyä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden heikkenemistä" (em.). Irtolaislaki episodissa voidaan nähdä monta mielenkiintoista opetusta suomalaisesta kontrollikulttuurista:

- Irtolaisvalvonnan jatkumo voidaan liittää niin Yhdysvalloissa kuin Suomessa poliisin tiukkaan järjestyksenvalvontaan.
- Suomessa erityisesti juoppous- ja juopumuskontrolli on irtolaisvalvonnan jatkumoa.
- Prostituution julkisen tilan valvonta oli irtolaisvalvontaa, nyt sitä jatkaa YJT-pohjainen järjestykselaki sekä rikosoikeuspohjainen ihmiskauppaa valvova lainsäädäntö.
- Poliisipolitiikan eetoksessa puuttumattomuusriskiargumentaatio osoittautui olevan etusijalla: Poliisi vastusti tiukasti irtolaisvalvonnasta luopumista, koska se pelkäsi monin eri tavoin ta-

pahtuvaa "yleisen järjestyksen ja turvallisuuden heikkenemistä". Vastustus kertoo poliisin suhtautumistavasta. Itse dekriminointipäätös tehtiin riskinäkökulmasta puuttumisriski-ajattelulla, koska ei katsottu oikeutetuksi puuttua ihmisten elämään irtolaislainvalvonnalla ja rangaistuksilla, kontrollipolitiikan hallinnollisella "harmaalla alueella". Poliisilla taas oli etusijalla puuttumattomuusriski-ajattelu.

- Poliisin uhkailemat kehityskulut eivät tapahtuneet, eivätkä muutokset "...ole aiheuttaneet ennakolta pelättyä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden heikkenemistä". Tästä lienee turvallista tehdä päätelmä, että järjestyspoliisilla osoittautui olevan riittävät toimivaltuudet YJT:n ylläpitämiseen ilman irtolaislakiakin.

Irtolaislain preventiivisyys retrospektiivisessä tarkastelussa osoittautui hyvin vähän, jos ollenkaan – silloisen poliisikomisarion argumentin mukaan – "preventiiviseksi" rikollisuuden suhteen (Silvennoinen 2005). Irtolaislain kumoamisen jälkeistä poliisin toteamaa muuttumattomuutta voitaneen pitää siis empiirisenä todisteena siitä, ettei suomalaisessa katujen kontrollikulttuurissa tällöin oikeastaan muuttunut kovinkaan paljon. Sen lienee mahdollistanut rikollisuuden ja häiriöiden ennaltaeston puuttumattomuusriski-ajattelu, joka näkyy tiukkana katujen kontrollikulttuurina.

6.5.5 Puuttumisen oikeutuksen vasta- ja sivuvaikutusten hallintavallan kysymykset

Käsillä olevassa tutkimuksessa kehitin nuorisokontrollin ja poliisin järjestysvalvonnan toiminta- ja ajattelutapoja analysoimalla käsitteet *puuttumattomuus-* ja *puuttumisriski*. On päivänselvää, että kaikki "palkkapuuttajat" eli viranomaiset ja viranomaisten valtuutuksella toimivat – esimerkiksi kolmannen sektorin vapaaehtoiset "turvatalkoolaiset" – lakien soveltajat joutuvat jatkuvasti työssään tekemään oikeudellisia tulkintoja, jotka väistämättä sisältävät puuttumiskynnyksen määrittystä. Yksinkertaistaen eri viranomaiset joutuvat pohtimaan arkipäiväisessä työssään sitä, onko heillä yhtäältä velvollisuutta ja toisaalta toimivaltaa puuttua ihmisten tekemisiin. Usein puuttumispakko, varsinkin vakavissa rikoksissa on niin ilmiselvää, ettei puuttumattomuus edes ole vaihtoehto. Näiltä osin mitään mullistavaa ei tässä tutkimuksessa väitetä keksityn. Mutta jos ei ole pakkoa puuttua, niin kolmanneksi voivat viranomaiset miettiä – tietoisesti tai tiedostamatta, jonkin teorian pohjalta – että mihin puuttuminen oletettavasti johtaa. Onko puuttuminen seurauksiltaan järkevä teko?

Tämä tutkimus on haastanut kiinnittämään huomiota yhtäältä realistisen tutkimuksen hengessä siihen, että tietty mekanismi – eli oletus puuttumisteon kausaalisuudesta – eri konteksteissa saattaa aiheuttaa erilaisia tuloksia. Toisaalta on kiinnitettävä huomiota siihen, että seuraukset voivat helposti olla ennalta arvaamattomalla tavalla tavoitteiden vastaisia. Poliitiikkaohjelmien ja -strategioiden arviointien yksi keskeinen tulos on ollut, että tavoitteiden vastaiset eli vasta- ja sivuvaikutukset ovat enemmänkin normi kuin poikkeus (Vedung 2000). Kolmanneksi puuttumattomuus- ja puuttumisriskin välisten prioriteettien tietoinen määrittely ja jännitteen pohjittaminen moraalisaatetylnä ja hallintavallan käyttönä saattaa johdattaa uusiin mielenkiintoisiin analyyseihin niin akateemisessa tutkimuksessa kuin yhteiskunnallisen kontrollin konkreettisesti toimintakentällä. Puuttumattomuus- ja puuttumisriskin välisen jännitteen tutkimushaaste erilaisten mekanismien, tapausten, kontekstien ja vaikutusten ennakoimisen ja arviointien osalta heitetään tässä jatkotutkimuksille. Edellä New Yorkin tiukasta järjestyspoliisipolitiikasta saatiin puuttumattomuusriski-ajattelun vasta- ja sivuvaikutusten sekä niiden arviointien osal-

ta näyttöä. Suomen osalta pohdin jännitteitä seuraavassa lyhyesti lasten ja nuorten kontrollin esimerkkien avulla.

Tutkimuksen kohteena olleessa nuorten kontrollissa järjestyksenvalvonnalla kyseistä ajattelua ei näytä pohditun oikeudellisesti eikä kriminologisesti niin tarkkaan kuin esimerkiksi rikosoikeuden käyttöä nuoriin puuttumisessa. Tästä on todisteena yhtäältä rikosoikeudellisen vastuukäytön perinne sekä suomalaisen rikosoikeuden periaate, että rikosoikeus on aidosti *ultima ratio*. Niinpä ei nuoriin puututa vankeusrangaistuksin kuin yli 15-vuotiaisiin aidosti *viimeisenä keinona* ja silloinkin ensikertalaisia lievemällä rangaistusskaalalla kohdellen. Puuttumattomuus- ja puuttumisriskikäsitteillä tehtävää analyysia eli kyseistä kaksinapaista välinettä voisi soveltaa lähes rajattomasti muihinkin kontrollin joko-tai-asetelmiin eli "ollako vai eikö olla" -versiona: "puuttua vai eikö puuttua".

Keskeinen uusi tulos tässä tutkimuksessa oli se, että osoitettiin rikottujen ikkunoiden opin eli puuttumattomuusriskiajattelun sisältyvän jo järjestyksenvalvonnassa suomalaiseen poliisilakiin ja toimintaperiaatteisiin. Mutta miten muuten puuttumisriski- ja puuttumattomuusriskiajattelua voitaisiin pohtia ja jopa ennakoida varsinkin ennakoimattomien vasta- ja sivuvaikutusten huomioimiseksi? Puuttumattomuus- ja puuttumisriskin välisen jännitteen analyttävistä soveltamista jo pelkästään lasten ja nuorten poikkeavan käytöksen kontrolloimisen ongelmiin voidaan lähestyä monin eri tavoin, yhtäältä oikeusdogmaattisena ja toisaalta kriminologisena. Vain sosiologinen mielikuvitus rajoittaa. Juridisessa katsannossa luonnollista on esimerkiksi ihmis- ja perusoikeusmyönteisen tulkinnan katsantokannan häviölle jääminen ja täten ongelmaan puuttumisen oikeuttaminen. Voidaan myös esimerkiksi pohtia toimivaltaa viranomaisen välillä, kenellä on ja kenellä ei ole juridinen oikeus puuttua ja ryhtyä prosessoimaan lasten ja nuorten poikkeavia tekoja.

Kriminologisessa ajattelussa keskiöön nousevat toimintojen eli puuttumisen vaikutukset. Millaisilla oletetuilla kausaalisuhteilla lapsiin ja nuoriin puuttuminen oikeutetaan? Millä perustein ylipäättään perustellaan saatavan myönteisiä vaikutuksia? Miten saadaan näyttöä näistä oletetuista myönteisistä vaikutuksista? Vaaditaanko todistamaan ja millä todistetaan, ettei tule tai ole jo tullut kielteisiä vasta- ja sivuvaikutuksia? Lasten ja nuorten tekemisiin puuttumisella kun saatetaan lisätä ongelmia esimerkiksi leimaantumiskierteen alkuun sysäämisellä. Realistisen arviointitutkimuksen hengessä olisi puuttujan tai hänen toimiaan valvovan viranomaisen osattava analysoida mekanismi, konteksti ja vaikutus -yhtälöä. Koska vaikutusmekanismi saa erilaisia tuloksia erilaisissa konteksteissa, on kysyttävä, millainen on konteksti, johon jokin vaikutusmekanismi sijoitetaan. Lasten ja nuorten kontrollissa tuntuu olevan vallalla niin kova usko varhaiseen puuttumiseen, ettei edes osata vaatia näyttöä puuttumisen seurauksista eli vaikutuksista (Harrikari 2008; Satka 2009; Pekkarinen 2010; Satka ym. 2011). Tähän palataan loppupohdintoissa. Klassinen esimerkki on leimaantumisen kaksiteräinen miekka. Aiemmin esittämäni esimerkki järjestyksen valvonnan poliisimaailmassa kontekstin merkityksestä on se, että toisinaan mellakkapoliisin pelkkä paikalletulo tai poliisin puuttuminen mielenosoituksen provosoi mellakoimaan ja toisessa tapauksessa nuo toimet taas estävät mellakan.

Puuttumis- ja puuttumattomuusriskin välinen jännite jo itsessään kyseenalaisea uskon siihen, että tiukka puuttuminen on aina parasta. Puuttumisriskin ja puuttumattomuusriskin välisen

jännitteen tutkimisen haasteet jäävät pitkälti jatkotutkimuksille, mutta ajatusharjoitteena voidaan asiaa spekuloida esimerkiksi tämän tutkimuksen kohteen, lasten ja nuorten, kontrolloimisessa. Alle taulukkoon 3 on laitettu ensin periaate, jossa *Puuttumisriskiajattelu on prioriteettina*. On suurempi riski puuttua kuin olla puuttumatta. Sen vastakohdaksi asetuu *Puuttumattomuusriskiajattelu*, jossa ensisijainen toimintaperiaate on puuttuminen sekä ongelmien ennalta estämiseksi että vähentämiseksi.

Taulukko 3. Puuttumisriskiajattelu versus puuttumattomuusriskiajattelu prioriteettina

Puuttumisriskiajattelu prioriteettina	Puuttumattomuusriskiajattelu prioriteettina
Ensisijaisia ovat ihmis- ja perusoikeudet ja muut oikeudet sekä periaatteet, esimerkiksi kohtuullisuusperiaate.	Ensisijaisia ovat ennalta estäminen, varhainen puuttuminen ja vaarattomaksi teko, inkapasitaatio ja muut puuttumistoiminnan periaatteet. (Mahdollisesti ei edes tunneta tai osata ottaa huomioon ihmis- ja perusoikeuksia tai puuttumista koskevia hyvän hallinnon periaatteita).
Kokonaishaittojen vähentämisperiaate. Niin rikoshaitat kuin kontrollihaitatkin on laskettava yhteen, molemmista seuraa esimerkiksi taloudellisia ja sosiaalisia kuluja.	On puuttettava kontrollin aiheuttamia kuluja pohtimatta. Ei ymmärretä mieltä kontrollia kokonaisvaltaisesti harmin tai haittojen vähentämisen näkökulmasta.
On vaarana, että aiheutetaan epäoikeudenmukaisuuden kokemuksia puuttumiskohtelulla (esimerkkinä Pelon portaat).	Ei ymmärretä "kohteiden" olevan ajattelevia ja tuntevia ihmisiä, jotka eivät pidä puuttumista oikeutettuna vaan ylilyöntinä heitä kohtaan.
Leimaamisen ja leimautumisen välttäminen (esimerkkinä prisoaatiokierre).	Ei ymmärretä leimaantumISRISKIÄ, leimaamiskierrettä (prisoaatio: laitostuminen, sosiaalistuminen vangiksi).
Lapset ja nuoret eivät ole vain "pikku-aikuisia" eli nuorten kaikkiin tekoihin ei tarvitse puuttua, koska aikuistuessaan poikkeava käytös eli sähkölyökset vähenevät luonnollisesti.	Lapset ja nuoret ovat vain pikku-aikuisia eli nuoriin pitää puuttua kuin aikuisiin, jotta he eivät vanhempina sähköläisi.
Kielteiset vasta- ja sivuvaikutukset ylipäätään; toiminnan tavoitteen vastaiset vaikutukset.	Ei ymmärretä, että puuttumisella voidaan aiheuttaa enemmän haittaa kuin hyötyä; ei ymmärretä, että seuraukset voivat olla asetettujen tavoitteiden vastaisia. Esimerkkinä "displacement"-korvautuminen ja piiloutuminen; kun ongelma siirtyy piiloon, vähätellään tai ei oteta lainkaan huomioon "displacement"-vaikutusta ja ajatellaan vain mahdollista hyötyjen leviämistä.
Sosiaaliset ongelmat ovat monimutkaisia. Kontrolli ei ole ratkaisu ongelmiin, vaan vain oireen laastarilla hoitoa, esimerkiksi hoitaen ongelman "pois näkyvistä, pois mielestä".	Uskotaan sosiaalisen olevan yksinkertaista: uskotaan kontrolliin, valvonnan ja kohteen vaikeuttamisen ratkaisevan ongelmat. Uskotaan suoralla kontrollilla ratkaistavan ongelmat ilman "root-causes"-ongelmiin tarttumista.

Lista on kaikkea muuta kuin täydellinen. Se on ensimmäinen kehitelmä aiheesta, jota tulee hioa jatkotutkimuksissa. Siihen on nyt poimittu erilaisia tässä tutkimuksessa törmättyjä vastinpareja, joiden tutkiminen olisi niin oikeustieteellisesti kuin kriminologisesti mielenkiintoista jatkossakin – niin lasten ja nuorten kontrolloimisessa kuin laajemminkin. Jos ryhdytään miettimään lasten ja nuorten kontrolloimista laajemmin, voi lista paisua suureksi. Silloin mie-

titään kaiken viranomaistoiminnan, poliisin ja millä tahansa – johonkin lakiin tai oikeuteen perustuvan – kontrollilla puuttumista ja puuttumattomuutta eri kansalaisryhmien ja kansalaisten elämiin. Jo pelkästään lapsiin ja nuoriin puuttumisen ja puuttumattomuuden välillä käytävä pohdinta voi edellisten lisäksi sisältää pohdintoja siitä, kuka tai ketkä, missä, milloin ja miten he puuttuvat. Tällöin moraalisisäätelyn ja hallintavallan analyysi liittyy olennaisesti määrittelyyn siitä, mikä on ongelma ja ketkä saavat määritellä ongelman (hallintavallan ja moraalisisäätelyn käsitteistä ks. luku 2.2). Yksi tämän tutkimuksen keskeinen arviointitutkimuksen empiirinen tulos on se, että *jos toiminnan vasta- ja sivuvaikutukset jätetään huomioimatta, tutkimatta tai ne tutkitaan ylimalkaisesti, on se yksi tapa hallita ja käyttää hallintavaltaa*. Silmä saadaan esimerkiksi tilannetorjunta näyttämään tehokkaalta ja onnistuneelta poliitikalta. On tietoinen poliittinen valinta, ettei tutkita ja kyseenalaisteta puuttumista ja sen lukuisia mahdollisia kielteisiä sivu- ja vastavaikutuksia kriittisellä vaikuttavuusarviointitutkimuksella.

Puuttumisen oikeutuksen hallintavallan kysymyksiä voidaankin listata seuraavasti: Ketkä saavat määritellä, onko ongelmaa, mikä ja millainen ongelma on ja onko ongelmaan puuttuttava. Ketkä ja miten valtuutetaan puuttumaan ongelmaan? Millaiset identiteetit pyritään määrittelemään puuttuttaville ja puuttujille? Mitkä tekniikat oikeutetaan ongelman puuttumisessa ja miten oikeuttaminen tehdään? Vaaditaanko – ja kuka vaatii – näyttämään toteen puuttumisen kaikki seuraukset? Tutkitaanko puuttumisen vasta- ja sivuvaikutukset? Tunnistetaanko ja tunnustetaanko puuttumisen ei-toivotut seuraukset, epäonnistumiset? Millaisten menetelmien ja tutkimusasetelmien katsotaan olevan relevantteja ja riittäviä puuttumisen ja sen vaikutusten tutkimiseksi? Kysymyksiä voidaan asettaa monella eri tasolla. Yhteiskunnallisella tasolla voidaan vertailla erilaisten yhteiskuntien ja regiimien rakenteellisia tapoja reagoida ongelmiin. Hyvinvointikontrollivalttiolla on sosiaalipolitiikkansa ansiosta laajempi arsenaali puuttua sosiaalisiin ongelmiin kuin rangaistusvaltiolla, jossa sosiaalipolitiikan on pitkälti korvannut rikosprosessi, poliisi ja vankilat. Samalla laajempi puuttumisarsenaali vaatii laajempialaista – esimerkiksi ihmis- ja perusoikeuksien ja puuttumisen vasta- ja sivuvaikutusten – pohdintaa hallintavallan käytössä. Moniammatillisessa rikosentorjunnassa yhden viranomaisen kannalta asian pohdinta ei riitä. Jos puututaan, niin kenen puuttumiskeinoin puututaan? Tähän palataan loppupohdinnoissa. Lopulta kontrolloija ja kontrolloitava kohtaavat puuttumisaktissa, jossa puuttujan olisi kysyttävä itseltään – ainakin toisinaan – reflektiivisesti puuttumisen oikeutuksen hallintavallan kysymykset.

7 Johtopäätökset ja pohdinnat

Edellisissä luvuissa vastattiin tutkimuskysymyksiin, jotka koskivat Tampereen (luku 5) ja New Yorkin (luku 6) tapausten arviointitutkimusten ja moraalisääteleyanalyysin tuloksia. Tässä johtopäätösluvussa kerrataan niistä tärkeimmät, mutta erityisesti keskitytään yhteenvetämään Yhdysvaltojen ja Suomen järjestyspoliisitoiminnan nollatoleranssien mekanismien, kontekstien ja vaikutusten keskeisiä eroja ja yhtäläisyyksiä, joihin tosin edellisessä luvussa saatiin jo hyvä johdatus. Keskeistä tässä tarkastelussa ovat rikosromahduksen syyt ja nollatoleranssin erilaiset vasta- ja sivuvaikutukset sekä yhteiskunnallisten kontekstien erot. Suomalaisen poliisilainsäädännön ja alkoholikulttuurin vaikutusta poliisikulttuuriin peukalosääntöihin ja ajattelumalleihin pohditaan tutkijan kokemuksellisten havaintojen valossa. Lopuksi nostetaan esiin uusia avauksia jatkotutkimuksille, jotka koskevat haastetta kokonaisvaltaiselle kadun kontrollikulttuurin tutkimukselle Suomessa. Sen tiukkuudesta nostetaan esiin jo tiedossa olevia empiirisiä tutkimustodisteita. Myös lapsiin ja nuoriin kohdistuvien varhaisen puuttumisen hankkeiden tutkimushaaste nostetaan esiin.

7.1 Yhteenvedo ja pohdinnat tutkimuksen tuloksista

7.1.1 Johdanto Suomi-USA moraalisäätelyn maaotteluun

Aikalaisanalyttinen kirjallisuus piirtää kuvan, jossa rikotut ikkunat -metafora syntyi Yhdysvalloissa rajujen ja syvien yhteiskunnallisarakeellisten ja kulttuuristen muutosten ja hyvinvointivaltioideaalin romahtamisen ja sen rakentamisesta luopumisen aikana. Tällöin siirryttiin uusliberalistisen, uuskonservatistisen ja äärimmäisen eriarvoisen *rikoskontrollivaltion* rakennukseen, jossa kontrollitahot eli poliisi, rikosoikeus ja vankilat ovat keskeisimpiä sisä- ja sosiaalipoliittisia instituutioita. Suomessa vastaavaa yhteiskunnallista täyskäännöstä ei ole nähty, mutta hyvinvointivaltion kehittämisessä on tapahtunut selvä suunnanmuutos, jossa sitä kevennetään hiipivin askelin uusliberalistiseen tyyliin. Lasten ja nuorten osalta eriarvoisuuden muutos lienee merkittävin. Riippumatta yleisestä elintason noususta hyvinvointivaltiollista tukea on merkittävästi leikattu ja lapsiperheiden köyhyys on moninkertaistunut, kun samalla lapsiperheitä, lapsia ja nuoria kohtaan on lisätty eri tahojen kontrollia, yhtenä esimerkkinä toimii tämän tutkimuksen kohde.

Rikotut ikkunat -metafora syntyi Yhdysvalloissa *hyvinvointikontrollivaltion* jälkeisenä aikana, korkean rikollisuuden ja pelon maassa, jossa ihmis- ja kansalaisoikeudet olivat olleet yhteiskunnallisten uudistusten ja perustuslain periaatetasolla tärkeitä. Rikotut ikkunat -ajattelu syntyi aikana, jolloin poliisin rassistista irtolaisvalvontaa oli ryhdytty jyrkästi rajoittamaan kansalaisoikeuksien suojelemiseksi ja poliisi oli ryhtynyt näkemään roolinsa legalistisena ja professionaalisen rikosoikeusjärjestelmän osana ja tehtävänsä rikollisuuteen eikä järjestyshäiriöiden valvontaan kuuluvana. Suomessa konteksti on ollut lähes päinvastainen: merkittäviä muutoksia ei ole järjestyksen valvonnassa juuri tarvittu. Järjestyspoliisin yleisen järjestyksen ja turvallisuuden (YJT) valvonnan laajat toimivaltuudet on kirjattu poliisilakiin sekä nyttemmin myös järjestykselakiin. YJT:n valvonta on aina ollut poliisin ensisijainen tehtävä, eikä se ole siitä vetäytynyt. Järjestyksenvalvonnan toimivaltuudet ovat hallinto-oikeudellisia, poliisi-

lakiin perustuvia, ja sen lisäksi poliisilla on rikosprosessioikeuteen perustuvat rikoslain valvomiseen tarkoitetut esitutkinta- ja pakkokeinovaltuudet. Yhdysvaltojen poliisin toimivaltuudet perustuvat heidän järjestelmässään jälkimmäiseen, rikosprosessioikeuteen, valvoessaan lakeja (Eterno 2003). Rikosprosessioikeuteen kirjautuvat tuomioistuinten tulkinnat perustuslaista ja sen tärkeistä lisäyksistä ja nämä lainvoimaiset tulkinnat rajoittavat yhdysvaltalaispoliisin toimivaltaa (em.). Suomessa järjestyspoliisilla on aina ollut laajat järjestyksen valvonnan toimivaltuudet, joissa on perintöä irtolaisvalvonnasta, vasta 1980-luvulla lakkautetusta huoltopoliisin kohteesta.

Rikottujen ikkunoiden oppi ja nollatoleranssi tavoite perustavat Yhdysvalloissa valtaapitäneen uusioikeiston uskonservatismiin, neo-con-kriminaalipoliittiseen koulukuntaan. Se ei häpeile lukea valikoiden kriminologista tutkimuskirjallisuutta ja tilastoaineistojaan, eikä häpeile esittää epäselviä, mittaamiselle hankalia ellei mahdottomia, käsitteitä ja tiukalle positivistiselle tieteelle perustamista. He eivät ole hävenneet pukea tieteen kaapuun, *tieteellistää* ideologiaansa. Suomessa vakavasti otettavia populistisia uskonservatiivikriminologian edustajia eli aatteidensa tieteellistäjiä ei juuri ole esiintynyt, niin että heillä olisi tosiasiallista vaikutusta kontrolli- ja kriminaalipoliittikkaan – ellei huume politiikan punitivistisiä näkökulmia lasketa sellaisiksi. Uskonservatiivien populistisista ohjelmista *rikotut ikkunat -hypoteesi* on parhaita esimerkkejä: rikottu ikkuna on korjattava heti, ettei muita rikota, muuten ongelmat eskaloituvat ja pahimmillaan asuinalueet sortuvat slummiutumiskiarteeseen (ks. slummiutumiskiteesi, luku 1.2.5). Yhdysvaltojen yhteiskunnallisesta muutoksesta löytyy paljon uskonservatiivien sivuuttamia ikkunateesiäkin koskevia tutkimustuloksia epäjärjestyksen, rikollisuuden ja slummiutumisen – aliekehityskierteen – ja näiden pahenemisen syistä. Niitä ovat muun muassa väestöryhmien repivä eriarvoisuus ja eriarvoistuminen, massa- ja pikäaikaismassatyöttömyys, ja alueiden eriarvoistuminen ja erottelu, tosiasiallinen absoluuttinen ja suhteellinen köyhyys, asunnottomuus, sosiaaliturvan tai köyhäinavun rajut leikkaukset, vuosikymmenien yhteiskunnallistaloudellisarakeellinen rasismi ja lukuisat muut "urbaanit", "ekologiset", "demografiset" ja sosiaalisia ongelmia synnyttävät ja pahentavat syyt.

Tuon listan vertailu Suomen kontekstiin todistane selvästi, että meillä on vielä *hyvinvointikontrollivaltio* olemassa. Se on estänyt ennalta massiivisten syrjäytettyjen luokkien ja ghettosten synnyn, eikä järjestyspoliisille ole jäänyt kevyimmillään, kuten Tampereella, kuin julki-juovia nuoria tehostetun valvonnan kohteeksi. Itse asiassa Suomi eroaa Yhdysvaltojen kehityksestä lähes päinvastaisena 60–80-luvuilla, koska Suomesta rakennettiin monien mittarien mukaan pohjoismainen, porvarillinenkin, mutta myös sosiaalidemokratiaan pyrkivä hyvinvointivaltio, joka nimenomaisesti vähensi edellä mainittuja ongelmia, ja onnistui tietoisesti siirtymään massavankeudesta pohjoismaiseen humaaniin ja rationaaliseen kriminaalipoliittikkaan. Yhdysvaltalaiset poliittiseen ja hallinnolliseen kulttuuriin institutionalisoituneen rasismien ja ghettosten syntymisen tutkijat ovat analysoineet, kuinka niin liitto- kuin osavaltio- ja kunnallisella tasolla todellisiin rakenteellisiin ongelmiin on jätetty tarkoituksella tarttumatta ja innokkaasti ryhdytty esimerkiksi nuorisoon kohdistettuihin paikallisiin rikosentorjuntahankkeisiin. Näin oireisiin keskittyvillä "laastari-kampanjoilla" on siirretty huomio pois oikeista rikollisuuden syistä, rakenteellisista ongelmista, kuten kansallisen ja paikallispolitiikan synnyttämistä vähemmistöjen asuinalueiden ghettoutumisiongelmistä.

Uuskonservatiivien rikoksantorjunta- ja kriminaalipoliittiset teoriat ja ohjelmat, kuten rikotut ikkunat -ideologia, jättävät tarkoituksella huomioimatta edelliset rajut rakenteelliset muutokset ghettojen ja ylipäättänsä urbaanien häiriöiden synnyn syinä. Neo-con-poliittikkojen talonpoikaisjärkeen vetoavat "teoriat" löytävät syyt ongelmiin vain väitetystä moraalisesta heikkoudesta, kontrollin vähydestä ja laajasta vapaamielisyydestä. Populistinen kriminaalipoliittikka on viljellyt iskeviä, yksinkertaistavia hokemia, sound bite-vaatimuksia ja ilmapiiriin sopivia kriminologisia ratkaisuja, kuten "kovat rangaistukset opettavat moraalialia", joten "vankila toimii", "rikotut ikkunat on heti korjattava poliisilla" ja "nollatoleranssi!" – vapaamielisyyteen tai mihin tahansa. Tuloksena on ollut historiallisen laaja asunnottomuus, massavangeus ja massiivisesti lisättyjen poliisivoimien tekemät katujen puhdistusoperaatiot. Tähän vastatessaan riippumaton yhteiskuntatieteellinen analyysi on nostanut ongelmiin esiin root causes -syyt. Niihin on vaadittu kohdennettavan taloudellisia, hallinnollisia, sosiaalisia ja rakenteellisia yhteiskunnallisia interventioita – aitoihin syihin, ei järjestyshäiriöinä ja katurikollisuutena ilmeneviin oireisiin. Mutta vaatimukset ovat kaikuneet kuuroille korville Yhdysvaltojen neo-con-eetoksessa, jossa welfare- ja root causes -käsitteistä on tullut uuskonservatismi- ja uusliberalismieetoksessa kirosoanoja. Lisäksi kaksipuoluejärjestelmä, kiiivas media, valtava eriarvoisuus ja muut erot hyvinvointivaltioihin ovat taanneet punitiivisen politiikan säilymisen (Lappi-Seppälä 2011).

Suomalainen hyvinvointikontrollivaltio on tutkimusten mukaan niin sosiaalidemokraattinen kuin porvarillinenkin hanke. Kriminaalipoliittikassa on pitkälti saatu nauttia tieteelliseen asiantuntijuuteen perustuvasta rationaalisesta ja humanista rikosoikeuspolitiikasta. Poikkeuksena lienee huumeiden käyttäjiä koskeva punitiivisuus. Rikosoikeuspolitiikan ulkopuolella katujen kontrollikulttuuri, lain ja järjestyksen politiikka, on täällä aina ollut suomalaisen järjestysoikeuspolitiikan johdolla puuttumattomuusriskiä perustuvaa ja siis varsin tiukkaa, jonka saavuttaakseen Yhdysvaltojen uuskonservatiivit joutuivat taistelemaan monta vuosikymmentä. Juuri siinä kohtaa uuskonservatiivien kritiikki tuntuu osuneen tämän tutkimuksen kohteen kannalta maaliin, nimittäin yhdysvaltalaisen poliisin järjestyksenvalvonnasta vetäytymisestä koetun *kontrollivajeen* suhteen, johon New Yorkin ihme toi muutoksen koko maassa. Kontrollivaje oli osaksi tahaton seuraus 1960-luvun ääriarasististen *irtolaislakien* ja poliisin järjestyksenvalvonnan kumoamisesta. Suomessa alkoholilain muutokset vuonna 1995 vapauttivat vahingossa julkijuomisen, mikä oli pohjana uudelleen kiristetyille kaupunkien järjestyssäännöille ja järjestyksenvalvonnalle, josta Tampereen nollatoleranssikokeilu oli yksi esimerkki. Rikotut ikkunat -moraaliprojekti oli kyseisen sodan merkittävin strategia ja se sai riemuvoiton New Yorkin taistelussa, vaikka rikosromahdus käytännössä ilman sitä tapahtuikin.

Realistisessa arvioinnissa erotellaan mekanismi ja konteksti, joiden yhteisvaikutuksesta syntyvät seuraukset.²⁷⁵ Tämän tutkimuksen tutkittu keskeinen mekanismi on poliisin tiukka järjestyksen valvonta. Kontekstina toimivat yhtäältä Tampere, Helsinki ja Suomi, toisaalta New York ja Yhdysvallat. Systemaattisessa kansainvälisessä kirjallisuuskatsauksessa, meta-arvioissa tapaukset kirjattaisiin kaupungin keskustaan tai kaupungin laajuiseen poliisin kiristetyin järjestyksen valvonnan rikostorjunnan hankkeisiin. Joku voisi aivan perustellusti sanoa, että monet käsitellyt seikat ovat aivan eri tason asioita eri maissa ja kaupungeissa. Lisäksi kontekstit ovat aivan eri kokoa, historialliset prosessit usein päinvastaisia ja kaikkiin osin juridi-

set, yhteiskunnalliset, poliittiset, organisaatioiden ja kohdeihmisten erot niin suuret, ettei näitä hankkeita voi yhteismitallistaa meta-arvioon. Maailmankuulussa meta-arviossa (Sherman & Eck 2002, 302–303) suomalaista poliisilakkoa pidetään yhtenä maailman parhaana osoituksena poliisin rikosentorjunnan vaikutuksesta. Reilun kahden viikon poliisilakon johdosta väitetään Suomessa vuonna 1976 rikollisuuden avaruusraketin lailla nousseen. Tulkinta lienee varsin pieleen mennyt, kuten luvussa 4.2.4 nähdään. Etsittäessä hyvien tai parhaiden käytäntöjen näyttöjä hyvinkin erilaisia hankkeita ja konteksteja joudutaan sisällyttämään ja on sisällytetty meta-arvioihin, joten kansainvälisen rikosentorjunnan vertaileva harjoitus tehdään tässä – tosin sillä erotuksella, että tässä vertaillaan laajempiakin konteksteja eikä vain rikosentorjuntamekanismeja ja niiden tuloksia.

Seuraavan sivun taulukkoon 4 on koottu New Yorkin ja Tampereen sekä Yhdysvaltojen ja Suomen konteksteja eri ilmiöiden osalta. Osaa näistä yhdistävistä ja erottavista ilmiöistä voidaan nimittää mekanismeiksikin.

New Yorkissa ikkunateesi tarjosi niin kansalaisten NIMBY-liikkeille kuin pormestarille ja poliisille poliittisen ohjelman päästä eroon katuihmistä – *moraalisäätelyllä*. Rikotut ikkunat *-moraaliprojekti* löysi riemuvoitonsa New Yorkista, jonka asukkaat ja liike-elämä olivat suivaantuneet syrjäytyneistä asunnottomista ja poliisin sidotuista käsistä järjestyshäiriöiden suhteen. NIMBY-aktiivisilla poliitikkojen ja poliisin kyky ratkaista ongelmia kyseenalaistettiin ja rikosromahduksesta kunnian ottanut ja intoa saanut poliisi puhdisti lopulta kadut sankarina. Erityisesti New Yorkin vähintään keskiverto-arvokkaiden asuinalueiden asukkaat, *keskiluokat*, ovat tyytyväisiä katujen siisteyteen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden valvottuun olotilaan. Osaksi vähemmistöjen asuinalueidenkin tiedetään olleen tyytyväisiä paikallisten rikollisten kuriin laittamiseen. Vastaavasti Tampereella kansalaisten enemmistö, aikuisväestö, oli hermostunut nuorten häiriköinnistä kaupungin keskustassa. *Aikuisväestö* oli tyytyväinen, kun kaupungin keskusta saatiin rauhoitettua. Moraalisäätelynä New Yorkin tapahtumia voidaan pitää erinomaisena esimerkkinä toiseuden kriminologian toteutuksesta, yhteisön puolustusprojektista ja ulossulkemisen eli eksklusion politiikasta. Ikkunateesi patologisoi syrjäytyneet yhteisöt, joissa syrjäytyneet ovat syypäitä omiin sekä muiden syrjäytyneiden ongelmiin ja kokonaisten naapurustojen syrjäytymisen kierteisiin. Selityksessä syrjäytyneistä tehdään syypäitä ja yhteiskunnan vihollisia. Yhteiskunta ei ole syypää suureen polarisoivaan eriarvoisuuteen ja siitä väkisin seuraavaan heikkojen syrjäytymiseen. Sivutetaan tosiasia: kun yhteiskunta synnyttää paljon syrjäytyneitä, syntyy vääjäämättä alueita, paikkoja, tiloja ja asuinalueita, joissa heidän pitää olla, oleskella ja asua kohtalosskumppaniensa kanssa. Kun heistä haluttiin eroon, niin asunnottomien kadulla oleskelu ja eläminen käytännössä kriminalisoitiin.

Taulukko 4. New York vs. Suomi rikottujen ikkunoiden nollatoleranssissa

Ilmiö/ mekanismi	USA:n ja New Yorkin kontekstit	Suomen ja Tampereen kontekstit
Irtolaissäädäntötausta	Järjestyspoliisitoiminta on irtolaisvalvonnan jatketta.	Järjestyspoliisitoiminta on irtolaisvalvonnan jatketta.
Kontrollivaje	Poliisin vetäytyminen järjestyksenvalvonnan oikeusvaltiollisen ja kansalaisoikeusvalvankumouksen jälkeen (1960-luvulta) suunnitteleman politiikkamuutos.	Suomessa liberaalimman julkijoumisen ja järjestyksenvalvonnan jakso, joka ironisesti sekin vapautui "vahingossa" eduskunnan alkoholilainmuutoksessa 1995.
Hyvinvointikontrollivaltiota rikoskontrollivaltiota	Muutos uusliberaaliksi ja uuskonservatiiviseksi rangaistusvaltioksi - USA:ssa kehitys on selvä ja hyvin dokumentoitu: hyvinvointivaltion romahduttaminen, historiallisen masiivinen massavankuus ja nollatoleranssipoliisi. Näitä myös pidetään kehityksen selvimpinä todisteina.	Suomessa suunnanmuutos uusliberaaliseen hyvinvointikontrollivaltion purkuun näkyy erityisesti monikerästäneessä lapsiperheiden köyhyydessä sekä niihin kohdistetussa lastensuojelun, poliisin hallinnollisen ja kolmannen sektorin osaksi "ulkorikosoikeudellisen" kontrollin tiukentumisessa.
Uuskonservatiivinen tieteellistämisen	Ideologian piilottaminen epäeettisesti tieteen kaapuun. Uuskonservatiiviset opit ovat olleet keskiössä yhteiskunnallisissa, kriminaalipolitiikan ja rikosoikeuspolitiikan muutoksissa.	Suomessa vastaavilla yrityksillä ei ole juuri näyttöä vaikutuksesta humaaniin ja rationaaliseen rikosoikeuspolitiikkaan. Tosin huumeolitiikassa esiintyy populistisia teorioita, kuten uskomus "viihdekäytön" mahdottomuuteen.
Moraalisäätelyprojekti & "policy transfer"	Rikotut ikkunat nollatoleranssi oli uuskonservatiivinen moraalissäätelyprojekti, joka USA:ssa mahdollisti järjestyspoliisin paluun.	Nollatoleranssi oli moraalissäätelyprojekti ja tuontitarava eli politiikan siirtämistä. Siinä oli myös politiikan puhtaaksi pesun "policy laundering" piirteitä (Virta 2011).
Keskiluokan tyytyväisyys toiseuden kriminologiaan, ulossulkemisen politiikkaan	Keskiluokkaisten tyytyväisyys järjestyspoliisin tekemään katujen puhdistukseen katuihmisistä. Katuihmisten oikeus kaupunkien katuihin poistettiin.	Keski-ikäisten eli aikuisten tyytyväisyys Tampereen keskustan puhdistukseen häiritsevistä nuorista. Suomessa asunnottomien alkoholisten, sammuneiden ja häiriköiden poistaminen katukuvasta joko siirtäen tai säilöönottaen on vanhaa "putkaperinnettämme".
New Public Management	NYPD organisaatiouudistukset pitkälti NPM-uudistuksia (mm. Compstat).	Tämä vaikuttavuustutkimus on osa Suomen arviointialtoa, NPM-kehitystä.
Rikosromahdus	Länsimaissa alkoi jo ennen nollatoleranssia 1990-luvun alusta. Merkittävä USA:n suurissa kaupungeissa. New Yorkista tuli aiempaa monin verroin turvallisempi kaupunki.	Suomessa miesten henkirikosten uhriksi joutumisessa havaittavissa samanmuotoinen tilastokehitys. Suomi ja sen kaupungit yhä turvallisempia kuin USA ja New York.
Rikosromahduksesta ja syistä kiistely	Syistä ja tutkimustuloksista yhä jatkuva laaja mediakiistely ja tutkijoiden keskustelu. Poliisin roolia riippumattomissa tutkimuksissa pidetään varsin vaatimattomana.	Tampereen arviointitutkimustulosten kriittistä (ks. Takala 2006a; 2006b; ks. tämän tutkimuksen luvun 5.3.1 loppuviitteet).
Vasta- ja sivuvaikutusten keskeisyys	Järjestyspoliisitoiminnalla useita kielteisiä sivu- ja vastavaikutuksia New Yorkissa. Rikosoikeusjärjestelmään nojaava järjestyksenvalvonta synnyttää enemmän...	... vasta- ja sivuvaikutuksia kuin Suomen hallinnolliseen poliisilakiin nojaava järjestyksenvalvonta. Tampereen kokeilussa tuli esiin lukuisia sivu- ja vastavaikutuksia.
Displacement	New Yorkissa tarkoituksellinen ongelmien siirtäminen pois näkyvistä ja kaupungista.	Tampereella ennakoimaton ongelmien siirtyminen keskustasta kaupungin laidolle.
Asunnottomuuden vähentäminen	1980-1990 luvuilla New Yorkissa poikkeuksellista panostusta asunnottomuuden hoitoon (Barker 2010 & Homeless Coalition for the homeless 2013).	Suomessa 1980-luvulta lähtien myös merkittävä lasku.
Kovan katupoliisikontrollin vankilaan syöttö	Erytyisesti USA:n Etelä-Valtioissa (Hinds 2005). Yllättäen New York eroaa jonkin verran myönteisempänä USA:n kriminaalipoliittisessa vertailussa.	Ero Eurooppaan ja erityisesti Suomeen merkittävä, jossa järjestyshäiriöt ja pikkurikokset eivät johda vankilaan.
Rasismin paluu piiloisena rasismina	Vähemmistöt ja erityisesti vähemmistönuoret kokevat heihin kohdistetun tiukan poliisikontrollin rasismina. Osa jopa kuollut syytöminä poliisin luodeista.	Liittyy Suomessa ryhmien leimaamiseen, esim. somalitaustaisia Steissin nuoria on leimattu rikollisiksi. Myös kerjäläisiä leimattu järjestäytyneiksi rikollisiksi.

Imiö/ mekanismi	USA:n ja New Yorkin kontekstit	Suomen ja Tampereen kontekstit
Puuttumattomuusriski	"Rikottujen ikkunoiden nollatoleranssi on tiukkaa poliisin toteuttamaa järjestyksen valvontaa, jolla katsotaan voitavan estää järjestysongelmia, rikoksia ja vakaviakin seurauksia."	Suomalaiseen poliisilakiin on kirjattu YJT-järjestyksenvalvonnan ennalta estämisen toimivalta, joka voidaan tulkita perustuvan samaan puuttumattomuusriskiksi nimeämäni ideaan kuin em. rikotut ikkunat.
Kerjäläisten demonisointi	Katuihmiset leimattiin vakavien rikosten lähteiksi ja asuinalueiden rappiokierteen aloittajiksi.	Suomessa samaa moraaliprojektia – kerjäläiset osana järjestäytyntä rikollisuutta – keskustelussa Helsingin romanikerjäläisistä.
Pahan eskalaatio	Uuskonservatiivien suosima uhkailuretoriiikka on poliittista retoriikkaa. Esim. jos ei tehdä kuten vaadimme, niin tapahtuu jotain – esimerkiksi länsimainen sivilisaatio romahtaa. Rikottujen ikkunoiden logiikka on juuri tätä retoriikkaa.	On Suomessa löytnyt familistisesta käänteestä esimerkiksi varhaisen puuttumisen hankkeiden vetäjien retoriikasta. Se on poliisikulttuurissa tyyppillinen puhetapa, joka perustuu puuttumattomuusriskiin, poliisioikeudellisen vaaran logiikkaan.
Yhteiskuntien kontrollimyyntisyys	Hyvinvointivaltion purku ja sen tilalle rakennettu vahva rikoksantorjunta- ja rangaistusvaltio, jossa harjoitetaan erittäin heikkoa sosiaaliturvaa, ankaraa kriminaalipoliittikkaa, massavankeutta ja ankaraa nollatoleranssi-poliisitoimintaa.	Kontrollimyyntisyys institutionalisoituna symbolina voidaan Suomessa pitää järjestyspoliisin laajoja toimivaltuuksia, erityisesti sen säilöönotto- eli putkaperinettä. Suomessa ko. ei ole päässyt vaikuttamaan rikosoikeuspolitiikkaan huume kontrollia lukuun ottamatta.
"Quality-of-life", "laatu elämälle" poliisipoliittikka	Laatua elämälle on 1960-luvun "war on poverty" politiikan käsite. Laatu koski erityisesti köyhiä. Jo Nixon muutti sen merkitystä, mutta Giulianin New Yorkissa sen sisältö kääntyi pääläelleen. Laatua tuottavat katuja köyhistä putsavat poliisit.	Laatua keskiluokan elämälle eli tiukka katu-häiriöihin kohdistettu järjestyspoliisin toiminta on yhteinen niin hyvinvointikontrollivaltiolle kuin uusliberaalille ja uuskonservatiivisille rikoskontrolli- ja rangaistusvaltioille.
Poliisioituminen – sosiaalinen yksinkertaisuus	Kun vuosikymmenten politiikan seurauksia, monimutkaisia ja vaikeita yhteiskunnallisia ongelmia ei kyetä, osata eikä haluta ratkaista syihin saakka – siis esimerkiksi eriarvoisuuden vähentämisellä, vaikuttavalla koulutus-, sosiaali-, terveys-, asunto- ja työllisyyspolitiikalla – kehitetään ongelmien oireiden piilottamiseen yksinkertaisia ratkaisuja ja oikeutetaan ne yksinkertaistavilla populistisillä kriminologisilla teorioilla, kuten rikotut ikkunat ja vankila toimii -teorioilla.	Suomessa järjestyspoliisi on vuosikymmenet harrastanut tai joutunut harrastamaan putkarallia syrjäytyneiden asunnottomien alkoholistien – "spurgujen" – kadulle joutumisen johdosta. Nyt heidän määränsä on mm. ikäluokkien pienenemisen johdosta romahtanut. Yhä satoja tai tuhansia rauhallisia vakioasiakkaita pyöritetään putkan "pyöröovissa" vaikka ratkaisuja olisi, kuten sosiaalisesti tuettu asuminen. Nuorten varhaisen puuttumisen projekteissa on nähtävissä poliisioitumista.
Harkintavallan kysymys	Poliisiveteraaneja jopa erosi inhosta nollatoleranssia kohtaan. He pitivät sitä ammattitaidottomana poliisitoimintana, joka vaarantaa poliisien ja vähemmistöjen suhteet.	Tampereella tilanne ei kriisiytynyt, vaan kokeneet partiot säilyttivät harkintavallansa, osa poliiseista jopa kehui sillä, ettei suostunut noudattamaan nollatoleranssilinjaa.
Poliisikunnan ja -järjestöjen riita	NYPD:n päällikön eroa vaadittiin. Nollatoleranssijohdon kanssa riideltiin tiukasta linjasta ja huonosta johtamisesta, joka aiheutti mm. poliisijärjestöinkin moittimia poliisien luodeista kuolleiden tapauksia.	Tampereella hanke joutui syntipukin rooliin joksikin aikaa talousongelmien kohdistuessa henkilöstöpolitiikkaan.
Poliisi ja onnistunut mediapeli	NYPD:tä ei saanut kyseenalaistaa rikosromahduksen syynä. New Yorkissa moni hankkeen keskushenkilö sai sankarin maineen ja johtajauran, median avustuksella. WTO 911-terroristi-iskut vaimensivat perustellunkin kritiikin vuosiksi.	Tampereella media saatiin keskustelemaan vanhemmuudesta ja kasvatuksesta. Vanhemmille vastuuttamisen sanoma: etteivät lapset ryhdy elämään Irwinin laulun mukaan; Viideltä saunaan kuudelta putkaan. Myös hankkeen johtaja sai mainetta mediassa.
Poliisi yhteiskunnalliseksi asiantuntijaksi	Poliisi muuttui keskeiseksi asiantuntijaksi sosiaalisissa ongelmissa, vaikka rikosromahdus ei ollut sen ansiota. Katujen puhdistaminen yhteistyössä monien muiden kanssa oli poliisin saavutus. Siisteys loi turvallisuuden tunteen kaduille.	Poliisi on hyvin koulutettu, vähän suuria skandaaleja aiheuttanut ja nauttii hyvinvointiyhteiskuntaan luottavien kansalaisten arvostusta. Suomessa se on tullut asiantuntijaksi lasten ja nuorten kysymyksissä varhaisen puuttumisen hankkeiden kautta

Tampereen päätulokset olivat, että moraalissääteilyprojektina hankkeeseen osalliset saatiin varsin pitkälle mukaan toimimaan hankkeen tavoitteiden mukaisesti. Tampereen keskustan kohdealue ja kansalaiset rauhoitettiin tehokkaasti, mutta vasta- ja sivuvaikutukset muodostivat ongelmia. Kokeilussa näytti ilmenneen, että vaikka rikottujen ikkunoiden nollatoleranssikokeilun piti alun perin kohdistua kaikkiin ilmeneviin häiriöihin, ilkivaltaan, vahigontekoihin ja väkivaltaan kaupungin keskustan kaduilla, kohdistui hanke kaduilla viikonloppuiltaisin aikaansa viettäviin nuoriin. Nuoret olivat tekemässä tällöin jotain, mikä koettiin ongelmaksi. He julkijoivat, he olivat sosiaalistemassa aikuisten humalahakuiseen alkoholikulttuuriin. Tämä aiheutti aikuisissa huolta ja närää. Hanke sai aikaan yhteisyyttä molemmissa ryhmissä erikseen, mutta ryhmien välillä erimielisyyttä ja luottamuspulaa, kun aikuiset yhtyivät nollatoleranssihuoleen ja nuoret väistivät sitä siirtymällä toisaalle viettämään aikaansa. Tampereen keskustan kuten ei New Yorkinkaan rauhoittaminen tapahtunut ilman vasta- ja sivuvaikutuksia.

7.1.2 Rikosromahduksen syyt ja nollatoleranssin vasta- ja sivuvaikutukset

Poliisilla on arvioitu olleen pieni osuutensa New Yorkin ihmeessä, rikosromahduksessa. Mutta sen uuteen julkishallintoajatteluun (NPM) perustuvat organisaatio- ja strategiamuutokset ovat sisältäneet lukuisia eri tekijöitä, joista järjestyksenvalvonnan kiristämisen taktiikka nollatoleranssi ja quality of life -policing ovat olleet vain yksi osatekijä. Tutkijoiden keskuudessa arvostetaan NYPD:tä poliisiorganisaation muutosjohtamishankkeessa (NPM) onnistuneena esimerkkinä, mutta rikosromahduksen osasena se ei ole vakuuttanut kaikkia riippumattomia tutkijoita. Rikollisuuden laskun taustalta löytyy merkittävämpiä yhteiskunnallisia tekijöitä useissa niin Yhdysvaltojen kuin Euroopan suurkaupungeissa. *Poliisit ja rosvot* -selitys on medialle, populistille, uuskonservatiiveille ja yksinkertaisia nopeita ratkaisuja halajavalle yleisölle vetovoimaisempi selitys, kuin tutkimusten osoittama arkinen mutta ratkaiseva muutos tavallisten köyhien ja vähemmistöperheiden keskuudessa. *Rikosromahduksen syyt olivat seuraavat*: aiempaa parempi henkilökohtainen talous, työllisyys, asuminen, asuin- ja elinympäristön monenlainen paraneminen, crack-kulttuurin tuho, asuinympäristölle suotuisien maahanmuuttajakulttuurien vaikutus, tilannetorjunnan vaikutusten lisääntyminen, arkirutiiniaktiiviteettien muuttuminen ja merkittävimpana nuorisokulttuurin mullistavat muutokset eli väkivallan, jengitoiminnan ja vakavien huumeiden hyljeksiminen. Rikosromahduksen ei ole katsottu romahduksena Suomea koskeneen, mutta hankkeen kohteet nuorten rikollisuus sekä alkoholin käyttö ovat olleet yleisesti laskusuunnassa mitä ilmeisimmin nuorisokulttuurin, nuorten asenteiden ja elämäntapojen muuttumisen johdosta. Suomalaisesta katujen valvonnasta varsin riippumattomassa miesten henkirikoskehityksessä on nähtävissä samanmuotoinen tilastokuvio kuin Yhdysvaltojen kehityksessä (Lehti & Kivivuori 2013, 21, kuvio 2 vrt. Barker 2010, 494).²⁷⁶ Vaikuttavuusarviointi Tampereen hankkeesta vastasi uuden julkishallinnon muutosta (Compstat NPM-muutoksena) ja vaikuttavuusaaltoa Suomessa.

Raskaista vastatodisteista huolimatta uuskonservatiivikriminologit eivät ole häpeilleet ylpeillä New Yorkin ihmeellä rikottujen ikkunoiden hypoteesin verifiointina. Lisäksi uuskonservatiivikriminologit eivät ole häpeilleet pitää Skoganin (1990) kuuluisaa tutkimusta rikottujen ikkunoiden verifiointina, vaikka sekään ei sitä ole. Todisteet ikkunateesin väitteestä, että järjes-

tyksenvalvonnalla olisi estetty vakavaa väkivaltaa ja henkirikoksia, ovat äärimmäisen vähäiset ja kiistanalaiset. Mutta todisteet nollatoleranssipoliisitoimien *vasta- ja sivuvaikutuksien* aiheuttamista merkittävistä ongelmista ovat raskauttavia. Nollatoleranssi on tullut New Yorkissa sosiaalisesti ja taloudellisesti erittäin kalliiksi poliisin, tuomioistuimien ja vankiloiden massiivisesti nousseiden haittojen ja kulujen johdosta. Kun ajatellaan sitä, mikä on myös Suomessa osoitettu, että alhainen koulutus-, tulo-, ammattiin perustuvan sosiaaliluokan taso sekä työttömyyshistoria ovat yksilötasolla vahvassa yhteydessä väkivalta- ja omaisuusrikoksiin (Aaltonen 2013), lienee loogista ajatella, että ne yhteiskunnalliset toimet, jotka parantavat koulutustasoa, tulotasoa, ammattitasoa ja työllistymistasoa sekä asumis- ja terveystasoa, luovat kansalaisille mahdollisuuksia nousta pois kasautuvista sosiaalisista ongelmista.

Tuomioistuimien ruuhkautumisen nollatoleranssin "pikkujutuista" on todettu heikentäneen ihmisten oikeusturvaa ja kunnioitusta oikeusjärjestelmää kohtaan. Poliisin nollatoleranssieriitysryhmät ovat ampuneet syyttömiä nuoria miehiä. Newyorkilaiset ovat järjestäneet lukuisia mielenosoituksia ja perustaneet järjestöjä vastustamaan poliisin nollatoleranssipolitiikkaa. Vähemmistöjen ja poliisien suhteet ovat erittäin tulehtuneet osassa kaupunkia. Lukuisat vähemmistöt kokevat tulleen epäoikeudenmukaisesti kohdelluiksi ja poliisin legitimitettiin on kärsinyt heidän silmissään. Riippumattomissa tutkimuksissa poliisin legitimitettiin laskun nollatoleranssin johdosta on poikkeuksetta epäilty pitkällä tähtäimellä aiheuttavan rikostorjunnan tavoitteiden vastaisia tuloksia. Osa poliiseista on eronnut NYPD:stä inhosta uutta politiikkaa kohtaan. Kaduilla asuvat ja elantonsa hankkivat köyhät ja syrjäytyneet ovat joutuneet siirtymään piiloon tai toisaalle ja tutkimusten mukaan heille – erityisesti katulapsille ja -nuorille – vaarallisemmille alueille. Monet ovat ajautuneet vankeuskierteisiin. Hinds (2005, 59) kuvaa Yhdysvaltojen systeemiä nimellä "policing for crime control" ja Australian ja Euroopan taas "policing for public order" -systeemiksi. Johtuen pelkästä rikosoikeuteen ja rikosprosessiin liittyvästä poliisin toimivallasta Yhdysvaltojen nollatolerantti poliisi syöttää väkisin rikosoikeusprosessiin paljon väkeä, jolloin se ankarassa rangaistuskäytännössä näkyy korkeina vankilukuina. Suomessa järjestyshäiriön aiheuttaminen on käytännössä "vain" hallinnollinen rike, josta voi joutua maksamaan järjestyslain rikkomisena sakon tai joutumaan säilöön otetuksi "putkaan" poliisilakiin nojaavalla hallinnollisella päätöksellä, josta ei ala rikosoikeusprosessia ja siitä mahdollisesti seuraavaa vankeutta. Hindsin (2005, 60) mukaan erityisesti Yhdysvaltojen etelävaltioiden pikku- ja katurikollisten määrä on näin kasvanut vankiloissa merkittävästi. Taloudellisista paineista kertoo, että 2000-luvun viitena ensimmäisenä vuotena New York City joutui vähentämään poliisien määrää 7000:lla – saman verran kuin poliiseja oli vajaa kymmenen vuotta aiemmin lisätty (Weisburd ym. 2013, 6).

Suomessa järjestyshäiriön johdosta tehty säilöönnotto ei käytännössä etene rikosoikeusprosessiin, kuten Yhdysvalloissa näyttää kirjallisuuden perusteella tapahtuvan.²⁷⁷ Asunnottomat joutuvat poliisin kanssa korkeintaan putkakierteeseen, joka ei sekään ole rikosprosessioikeuteen liittyvä, vaan poliisilakiin perustuva YJT:n hallinnollinen ylläpitokeino. Vuosittain 70 000–80 000 kertaa joku Suomessa joutuu putkaan yöksi, mitä voi pitää keskeisenä näyttönä suomalaisesta katujen rikottujen ikkunoiden nollatoleranssista – vaihteluväli on ollut vuosikymmenten aikana 70 000–300 000 putkayötä, riippuen erityisesti asunnottomien alkoholistien määrästä. Tampereen kokeilun kohteet, julkijuovat nuoret, saivat pitkälti rikesakkoja ja

sakkoja alkoholin halussapidosta ja vastaavista rikkeistä. Alaikäiset joutuivat sosiaali- ja selviämisasema Paussiin, josta heidän vanhempansa hälytettiin poimimaan humaltuneet, jos kykenivät. *Pelon portaissa* syntyi häpeällisiä ja pelon kokemuksia, kuten muissakin varhaisen puuttumisen hankkeissa. Pelon portaat tarkoittavat, että lapsen silmissä on pelottavaa kokea esimerkiksi näpistyksen seuraukset: vartijalle kiinnijäänti, poliisin odottaminen ja tulo paikalle, lastensuojelun soitto kotiin, kutsu perheelle puhutteluun, puhuttelu ja merkintä lastensuojelun ja poliisin kirjoihin. Kun tässä tutkimuksessa yli 90 prosenttia Paussissa olleista kieltäytyi haastattelusta, ei voi kuin olettaa, kokemukset olivat olleet kielteisiä. Haastatteluihin saadut nuoret kertoivat sekä kielteisiä että myönteisiä kokemuksia poliisista, mutta mitään New Yorkin vertaista brutaliteettia ei havaittu. Yhteistä molemmissa oli ongelmien *siirtäminen* – *displacement* – pois näkyvistä, osaksi hankalammin kontrolloitaviin paikkoihin. Siirtämisen taktiikka oli New Yorkissa monella tapaa keskiössä. NYPD:n strategia numero kolme oli: *"Driving Drug Dealers Out of New York"* (Karmen 2000, 126). NYPD-muistiossa tunnustettiin rehellisesti siirtämisen tavoite: *"to displace those who engage in quality-of-life offences"* (Barrett 2000, 315). Tämä on mielenkiintoinen huomio pohdittaessa Tampereen nollatoleranssin tapahtumia, jossa kriitikoille vaikuttaa vaikealta tunnistaa ja tunnustaa siirtämistä, tilannetorjunnan Akilleen kantapäätä. Huumetutkimuksessa Suomessa moninainen ongelmien väistämätön siirtyminen, korvautuminen ja piiloutuminen katsotaan lukuisilla tutkimuksilla todistetuksi (Kinnunen 2008, 82; Kainulainen 2009, 341–342; Kekki 2012a, 28). Korvautumisen osoittaminen on kuitenkin erittäin vaikeaa (ks. luku 5.3.2). On jopa arvioitu, ettei täydellistä korvautumista voi edes mitata (Braga ym. 2012, 21).²⁷⁸

Järjestyspoliisitoimeen palaamisessa syytetään palatun *rasistiseen irtolaisvalvontaan*, josta 1960-luvun mustien kansalaisyhteiskuntaistelussa päästiin eroon. Piiloisen ja institutionalisoidun rasismien syytökset ovat raskaita yhdysvaltalaisessa kulttuurissa. Kriittiset tutkijat katsovat, että vähemmistönuoriin kohdistuva järjestyspoliisikontrolli osoittaa, että kaduilla palattiin järjestyspoliisivalvontaan, jonka korkein oikeus – kuuluisissa 60-luvun oikeustapauksissa – kielsi rasistisena ja mielivaltaisena osoituksena poliisivaltiosta. Erot vanhaan ovat tietysti suuret, esimerkiksi työsiirtolarangaistukset eivät ole käytössä, mutta valvonnan eetoksen on katsottu täysin muuttuneen. Yhdysvaltojen poliisi pääsi eroon – kehittämieni käsitteiden mukaan – *puuttumisriski*-ajattelusta ja sai vanhan *puuttumattomuusriski*-ajattelun takaisin. Kun poliisia 60-luvulla oli nuhdeltu liiasta puuttumisesta pikkurikkeisiin ja järjestyshäiriöihin, kääntyi kelkka vuosikymmenten kontrollivajeen saatossa lopulta New Yorkin ihmeen johdosta toiseen suuntaan. Kansalaiset ryhtyivät vaatimaan puuttumista katuihmisiin niin, että kadut saatiin siisteiksi siellä aiemmin asuneista, työskennelleistä ja oleskelleista asunnottomista ja syrjäytyneistä. Heitä suojeli aiemmin puuttumisriski, kansalaisyhteiskunnallinen tulkinta perustuslaista, jossa kadulla oleminen ja kerjääminen tulkittiin ilmaisunvapaudella perustelluksi perusoikeudeksi. Kansalaisyhteiskuntajärjestöt asianajajineen olivat olleet yhdessä rintamassa heidän puolellaan.

"A Right to the City" -keskustelu on kansainvälisen kaupunkitutkimuksen keskeinen aihe (Lippert & Walby 2013). "Kenellä on oikeus kaupunkiin" -keskustelu on tarpeen hyvinvointikontrollivaltiossakin, ei pelkästään Yhdysvaltojen jälkihyvinvointivaltiossa. Esimerkiksi Saksassa Berliinissä rikottujen ikkunoiden nollatoleranssin on vastaavasti todettu kohdistuvan

juuri kaikkein syrjäytyneimpiä eli asunnottomia kohtaan. Tutkittuaan asunnottomien elämää Berliinissä ja Los Angelesissa von Mahs (2013) on tullut tulokseen, että asunnottomat joutuvat kolminkertaisen ulossulkemisen prosessiin: oikeudellisen ulossulkemisen (legal exclusion), palveluista ulossulkemisen (service exclusion) ja taloudellisen ulossulkemisen (economic & market exclusion). *Oikeudellinen ulossulkeminen* tarkoittaa asunnottomien poistamista kaupungin eläväisestä keskustasta. Heillä ei katsota olevan oikeutta oleskella kaupungin tärkeillä alueilla, joten poliisit poistavat heidät sieltä. Ulossulkeminen kertautuu ja vahvistuu *palveluista ulossulkemiseen*, kun asunnottomat päätyvät säilytykseen erittäin huonotasoisissa asunnottomien yömajoissa ja suojissa. Nämä löytyvät kaupunkien laidoilta, surkeimmilta alueilta, joilta ei muita palveluja juuri löydy. Näillä alueilla sosiaalisen tai työnhaun tuen saaminen saatikka kunnon asunnon tai työn löytämiselle on huonot mahdollisuudet, josta seuraa *taloudellinen ulossulkeminen*. Yhteisnimitys näille on von Mahsin (2013, 186–188) mukaan sosiaalitulallinen ulossulkeminen, "socio-spatial exclusion", johon kiteytyy pitkälti myös New Yorkin asunnottomien kohtalo (ks. Vitalé 2008; NLCHP 2011; Coalition for the homeless 2013).

Moninainen ulossulkeminen toteutettiin New Yorkissa *katuasukkaiden ja kerjäläisten demonisoinnilla*. Heidät leimattiin potentiaalisiksi vaarallisiksi rikollisiksi, jopa potentiaalisiksi henkirikollisiksi, pelon ja asuinalueiden maineen heikkenemisen symboleiksi. Kun samalla osoitettiin, että oli tehty yrityksiä ratkaista katuihmisten ja asunnottomien ongelmia muilla keinoin, eivät paikalliset tuomioistuimet kieltäneet ikkunateesin moraalissääteilyohjelman mukaisesti kansalaisten toivomaa poliisin katujen puhdistusoperaatiota. Ikkunateesiin oli kirjattu vakava uhka, *pahan eskalaatio*: jos rikottua ikkunaa ei korjata, sortuu asuinalue toisensa perään slummiutumiskierteeseen. Niinpä on riski olla puuttumatta pieneenkään häiriöön, rikottuun ikkunaan, vaikkapa kerjäläiseen. Tosiasiallisesti asuinalueiden ghattoutuminen – aliehituskierre – on riippumattomien tutkimusten perusteella vuosikymmenten saatossa pitkälti johnutun tietoisesta politiikasta olla sijoittamatta köyhille etnisille vähemmistöille jääneisiin asuinalueisiin sijoituksina, infrastruktuurin rakentamisena tai yhdyskuntarakenteellisesti vaikkapa taloudellisesti ja sosiaalipoliittisesti tai työpaikkoina ja palveluina. Romanikerjäläisten demonisointia on aloitettu Suomessakin liittämällä heidät järjestäytyneen rikollisuuden agentteiksi, vaikka sellaisesta ei ole todisteita.

Tämän tutkimuksen perusteella New Yorkin kokemusten valossa tulisi vaatia tuomioistuimesa käsiteltyä tapausta, jolla todistettaisiin kerjäläiset järjestäytyneen rikollisuuden käytreiksi. Muuten kyse on vain demonisoinnista ilman todisteita, kuten yksi NYPD:n nollatoleranssi-poliisipäälliköistä (Maple) myöhemmin naureskeli New Yorkissa tapahtuneen. Edelleen Hirvonen (2011a; 2011b) analysoi, että sisäasiainministeriön 21.5.2010 asettaman "Kerjäämisen kieltämistä selvittävän työryhmän" tarkoitushakuinen lainmuutosesitys järjestyslakiin ei ota huomioon riittävästi perus- ja ihmisoikeuksia eikä kriminalisointiperiaatteita. Hirvonen (2011a, 309) jalostaa oivallisesti esittämänsä ajatusta siitä, että Yhdysvaltojen tapaan Suomessakin voitaisiin kerjääminen nähdä perusoikeutena: "Kerjääminen muuttaa kaupungin kadut ja torit poliittisen kamppailun näyttämöiksi, jossa köyhyys tehdään näkyväksi ja jossa kerjäläisjoukosta muodostuu kollektiivinen poliittinen subjekti. Siksi kerjääminen on nähtävä perustuslain suojaamana mielenosoituksena köyhyyttä ja syrjintää vastaan."

7.1.3 "Perkelöityminen" – puuttumattomuusriskiajattelun suomalainen metafora

Ajatus, että on riski olla puuttumatta ennalta estävästi, on sisäänrakennettu suomalaiseen poliisilainsäädäntöön ja sitä kautta poliisieetokseen. Se on kirjattu poliisilakiin vuosikymmeniä sitten ja on nimeltään poliisioikeudellinen vaara. Käsillä olevassa tutkimuksessa kehitetty *puuttumattomuusriski*-käsite yhdistää yhdysvaltalaisen rikottujen ikkunoiden nollatoleranssiajattelun ja suomalaisen poliisioikeudellisen ennalta estävän säätelyn periaatteet. *Kuten poliisilain valtuuttaman suomalaisen järjestyspoliisin yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpito, niin myös rikottujen ikkunoiden nollatoleranssi on tiukkaa poliisin toteuttamaa järjestyksen valvontaa, jolla katsotaan voitavan estää järjestysongelmia, rikoksia ja vakaviakin seurauksia.* Myös irtolaislainsäädännön perinnejatkumo on yhteistä yhdysvaltalaiselle ja suomalaiselle katukontrollille. Toisin sanoen ikkunateesin kirjoittajat olisivat voineet viitata suomalaiseen poliisilakiin esimerkiksi vuodelta 1966, jonne puuttumattomuusriski oli kirjattu YJT:n ylläpidon ja poliisin ennalta estävään toimivaltaan. Suomessa on turha puhua rikotut ikkunat -teesistä, koska osuvampaa on puhua puuttumattomuusriskistä.

Puuttumattomuusriskin avulla voidaan ymmärtää monia arkipäiväisiä ja talonpoikaisjärkeen kuuluvia kriminologisia ilmiöitä. Ennalta estävä järjestyksenvalvonta ja varhainen puuttuminen ovat erilaisten aitojen eskaloitumisriskien johdosta perusteltuja. Jos aggressiiviset ja väkivaltaiset humalaiset jätetään örveltämään tai varsinkin tappelemaan keskenään, saattaa tulla vakavia seurauksia, väkivaltaa, jopa henkirikoksia. Juuri tämän vastineeksi puuttumattomuusriskin voidaan arvioida syntyneen Suomen humalahakuisessa väkivaltakulttuurissa, jossa tilastojen mukaan henkirikoksetkin tehdään tyypillisimmillään syrjäytyneiden alkoholistien välisissä yhteenotoissa. Samalla tapaa rasistit ja vihapuhehuutelijat ovat – ainakin Iso-Britanniassa Youngin (1999) mukaan olleet – todennäköisimmin vastuussa rasistisesta väkivallasta, joten heidän häiriköintikäytäksensä on syytä laittaa ennaltaestävästi kuriin. Samoin sovinnistiseksistisesti esiintyvät ja kyseistä naisvihamielistä kieltä käyttävät todennäköisimmin syöllistyvät sukupuolittuneeseen väkivaltaan (Young 1999). Vihapuheet halutaan internetissäkin ottaa tosissaan, jotta voidaan ennalta estää joidenkin tahojen tai yksilöiden yllyttäminen ja sortuminen vihatekoihin, viharikoksiin. Lisäksi on muistettava, että poliisin järjestyksenvalvonnalla on oma itseisarvonsa järjestyksen, siisteyden ja turvallisuuden tunteen luojana ilman, että sitä pitää perustella pahan eskalaatioilla.²⁷⁹ Yllämainituissa tapauksissa ei tarvitse viitata ikkunateesiin ja sen ylöskirjaajiin, vaikka moni Yhdysvalloissa näyttää haluavan tai joutuvan niin tekemään.

Hallinnantutkimuksen ja moraalिसäätelyn näkökulmasta toimija, kohde ja tekniikka synnyttävät positioita ja selitysmalleja toiminnalle – ja toisinpäin. Suomalaiselle poliisille on vuosikymmeniä sitten annettu kiinniotto-oikeus ja säilönlaitto-oikeus ja -velvollisuus puhdistaa kadut niin sammuneista eli kyvyttömistä sekä aggressiivisista, jo aggressiivisuutta osoittaneista ja potentiaalisesti väkivaltaisista ja useimmiten päihtyneistä häiriköistä. Poliisioikeudellinen vaara eli puuttumattomuusriski on taustateoria, joka saa toteutuksensa ja sovelluksensa poliisikentällä. Poliisille voidaan arvioida kehittyneen oma käyttöteoriakehyksensä tähän poliisilakiin kirjattuun toimintaperiaatteeseen ja -velvoitteeseen. Vuosikymmenten satojentuhansien – vuosikymmenissä miljoonien – päihdesäilöönottotilastot voidaan nähdä osoituksena hyvinvointikontrollivaltion, "julman hyvinvointivaltion", varsinkin yleisestä toiminnasta, joka on

mahdollistanut sen ja johtanut siihen, että poliisi on toiminut omien lainmukaisten näkemysiensä mukaan. Tämä teoriakehys on poliisikulttuurin pragmatismiin (Korander 2004a) mukainen: se on lähellä poliisin arkipäivän työtä, osa poliisitoimen ja -kulttuurin talonpoikaisjärkeä. Tekniikka löytyy tietysti niistä varsin rajallisista mahdollisuuksista, joilla järjestyspoliisilla on mahdollisuus ylläpitää järjestystä: läsnäolo, rauhoittaminen, puhuttaminen, paikalta poistaminen, kiinnittäminen ja säilönlaittaminen sekä, jos tarpeen, sakottaminen sekä rikoksista epäily, esitutkinta ja rikosprosessiin liittyvien pakkokeinojen käyttö.

Poliisien näkemykset ovat kiinni niissä hetkissä, joissa se joutuu toimimaan – toisin sanoen miehistökulttuurin ajatukset ovat pragmaattisia ja toimijat pragmatistisia (Korander 2004a). Usein pitää toimia nopeastikin, jos haluaa toimia tulostehokkaasti. Rikottujen ikkunoiden slogan löytää suomalaisesta poliisikulttuurista lukuisia vastaavia metaforia, käyttöteorioita. Keskeiseksi rikottujen ikkunoiden kielikuvan suosiossa tutkijat totesivat olevan sen yksinkertaisuus, iskeytyminen ja epämääräisyys – se sopii lähes mihin vain. Millaiset muut "sloganit" puuttumattomuusriskiä kuvaisivat? Arkipäivän poliisipragmatismiin nojaava perustelu tiukalle järjestysvalvontalinjalle eli *puuttumattomuusriskille* voisivat olla tyyliä *"kun antaa pikkusormen, se vie koko käden"* tai *"kun yksi lipsuu, kusee koko homma kintuille"* tai *"jos ei heti hoideta, se leviää kuin syöpä"*. Näin eivät *"ongelmat eskaloitu"*, *"karkaa käsistä"*, *"leviä reisille"* tai *"perkelöidy"*. Samalla saatetaan viitata yleiseen näkemykseen, jonka mukaan katujen puhtaanapitoa voidaan pitää turvallisuuden olotilan osoituksena, viihtyisyys vaatii siivousta ja viihtyisyys luo turvallisuuden tunnetta.²⁸⁰ Kursivoidut lainaukset ovat parin vuosikymmenen saatossa kohtaamaani poliisiyhteisön poliisikieliperinnettä. Käytännössä näiden käyttöteorioiden voi nähdä sisältävän rikottujen ikkunoiden opin kausaliteetteja. Suomessa näitä on turha kutsua rikotuiksi ikkunoiksi, koska ne ovat *puuttumattomuusriskiajattelun arkisia ilmauksia*. Ne voidaan nähdä poliisin talonpoikaisjärjen mukaisina, mutta ratkaisevinta on, että ne ovat poliisilain yleisen järjestyksen ja turvallisuuden (YJT) määrittelyjen oikeuttamaa ja jopa vaatimaa toimintaa. Ne on kirjoitettu poliisilakiin, YJT-määrityksiin ja poliisin toimivaltaan kiinniotossa ja säilönlaitossa. Ne ovat nähtävissä uusina tarkennuksina järjestyslaissa. Viimeaikaisina metaforina tämä tutkimus voi vielä liittää seuraavat tuontisloganit: *"pahan eskalatio"*, *"ikkunateesi"* ja *"nollatoleranssi"* ja aivan uusin siivo versio lienee valtakunnallisen 112-päivän (24.10.2013) uusi slogan: *"Ennakointi vie vaaroilta voimat"*.²⁸¹

"Perkelöitymisen" estäminen eli poliisilain eetokseen perustava puuttumattomuusriskiajattelu voidaan nähdä yhdeksi keskeisistä järjestyspoliisitoiminnan toimintateorioista ja toimintafilosofioista. *"Perkelöitymisen"* ei tarvitse tarkoittaa järjestyshäiriöiden ja vakavan rikollisuuden yhteyttä, vaan voidaan pysyä järjestyshäiriöiden tasolla: jos sallitaan selviä poikkeamia järjestyksen ylläpidossa, voivat poikkeamat eli järjestyshäiriöt levitä ja karata yhden partion käsistä, perkelöityä. Muutamien aiheuttamista häiriöistä voi tulla useiden, jopa lukemattomien aiheuttamia häiriöitä ja aiheuttaa vakavampaakin häiriötä, vahingontekoa ja ilkeämielisiä rikoksia. Rikostekoa ei välttämättä vaihdu, vaan rikkeitä tehdään paljon enemmän ja ehkä kalliimpina versioina. Todettakoon, että myös puuttumisriskillä, eli sillä, että on riski puuttua, on luonnollisesti oma poliisilakiin kirjattu sijansa poliisitoimessa, ja se näkyy nimenomaan ajatuksena perus- ja ihmisoikeuksien kunnioittamisesta, kohtuullisuuspohdintoissa ja siinä, että poliisin tulee ensisijaisesti neuvoin, kehotuksin ja käskyin toteuttaa tehtävänsä.²⁸²

Pahimmillaan "perkelöitymistä" eli pahan eskalaatiota käytetään poliittisena retoriikkana, kokonaisten asuinalueiden ja yhteiskuntien syöksykierteenä. Ikkunateesi on *teoria* kauhuskenaariosta, synnynnäisen turmion tendenssistä (Sahlin 1998, 43). Jotta saataisiin aikaan toimintaa ja resursseja tiettyyn politiikkaan, on tarpeen luoda kuva nykyisyydestä ja pelotella, että jos ei tehdä mitään, niin tapahtuu kauheita. Mikä voisi olla kauhistuttavampaa millekään asuinalueelle kuin ikkunateesin ghettoituminen, slummiutumiskierre? Entä yhteiskunnalle? Ehkä länsimaisen sivilisaation tuho, jolla äärikonservatiivi Murray (1984) uhkailee, jos hyvinvointivalttiollista ajattelua (sic!) harjoitetaan. *Pahuuden eskalaatio* on tyypillistä uuskonservatiivien retoriikkaa. Yhdysvalloissa tapahtunutta rikosmäärän valtavaa romahdusta tutkineet kertovat, etteivät piruja seinille maalavat uuskonservatiivit olisi voineet olla enempää väärässä ennakoidessaan rikollisuuden kehitystä vielä 1990-luvun alussakin, jolloin rikosromahdus oli jo jyrkevässä vauhdissa. Zimring (2007, 21–22) kertoo ikkunateesi-isän, johtavan oikeisto-intellektuellin J.Q. Wilsonin vielä vuonna 1995 ennustaneen nuorten populaation kasvusta, että saamme Yhdysvalloissa aivan kohta yli 30 000 uutta 14–17-vuotiasta pahoinpitelijää, tappajaa ja varasta eli "petoa" – "Get ready." (Wilson 1995, 507.) Zimring (2007, 21–22) kertoo eri uuskonservatiivien ajatushautomoiden maalailleen piruja, kuten ultrakonservatiivi John DiIulio (1996b, 4), joka yhdeksänkertaistaa Wilsonin esittämän painajaisen Manhattan Institute -ajatushautomojulkaisussaan ennustaen "nuorisosuperpetojen" tulvan: "*By the year 2010, there will be approximately 270,000 more juvenile super-predators on the streets than there were in 1990.*" Kirjoitusten *tieteellistämisen* (ks. luku 1.2.4) eli aidon tieteen heikkouden johdosta ei ole lainkaan yllättävää, että juuri uuskonservatiivit ylipäättänsä ovat ryhtyneet ennustamaan ja samalla olleet rikollisten moninkertaistumisennusteissaan ja niillä uhkaillessaan täysin väärässä – räjähdysmäisen lisääntymisen sijasta tapahtuikin valtava romahdus.

Yhteiskuntaa uhkaava kaaos ja katastrofikauhukuvat ovat leviämisen- ja eskaloitumisteorioiden johdannaisia. Reiner (1992) pitää näitä tyypillisenä poliisikulttuurisena näkökulmana, asenne- ja puhetapana. Reinerin (1992) mukaan poliisikunta pitää itseään viimeisenä esteenä sille, ettei sivilisaatio romahda hävityksen rotkoon. Ei olekaan ihmeellistä, että perkelöityminen, pahan eskalaation retoriikka, leviää juuri poliisiedustajien puheesta politiikkaan Suomessakin. Harrikari (2008) analysoi, kuinka juuri konservatiiviset poliisikansanedustajat ovat tuoneet eduskuntaan kauhuskenaariolla pelottelun lasten ja nuorten tulevaisuudesta puhuttaessa. Edellisen lisäksi iltapäivälehtien ja populistipoliitikkojen puheenparresta löytyy pahan eskalaatioretoriikan ryöstöviljelyä (em.).

Joku voi nyt kysyä: Verifioiko Suomen järjestyspoliisin puuttumattomuusriski rikotut ikkunat-hypoteesin? Ensin pitää huomauttaa, että rikottujen ikkunoiden teesi sisälsi kaksi olettamaa: 1. puuttumattomuusriskiteesin ja 2. slummiutumiskiteesin. Jälkimmäisestä todettakoon, että samalla tapaa kuin Yhdysvalloissa rikottujen ikkunoiden slummiutumisteesissä ei Suomessa voida unohtaa slummien ja ghettojen synnyttämiseen vaadittavia laajempia yhteiskunnallisia voimia kuin mitä poliisilla on käytössä.

Aluksi huomautettakoon, että on mielenkiintoista huomata, että slummiutumiskiteesi ja sen oletetut kausaliteetit löytyvät Suomen järjestyslakia koskevasta hallituksen esityksestä kirjatuna: "Rikollisuus keskittyy helposti rappeutuville alueille, joista ei huolehdita. Rappeutumi-

sen ja epäjärjestyksen merkit antavat vaikutelman ympäristöstä, josta ei välitetä ja jota ei valvota. Ne synnyttävät vakavaakin rikollisuutta, aiheuttavat turvattomuutta ja ennen kaikkea turvattomuuden tunnetta, pelkoa uhkaavasta rikoksesta." (HE 20/2002 vp.) Teksti on varsin suoraan poimittu Turvallisuustalkoot (1999) -julkaisusta eli ensimmäisestä kansallisesta rikoksantorjuntaohjelmasta, sen sivulta 13 alaluvusta nimeltään Rikotut ikkunat. Siellä vastaava teksti²⁸³ jatkuu välittömästi seuraavasti: "Siksi töherrykset olisi poistettava ja rikotut ikkunat korjattava välittömästi. Nk. rikottujen ikkunoiden teoria on osoitettu käytännössä paikkansapitäväksi siten, että kunnostamalla ympäristöjä ulkoisesti on niiden rikollisuuttakin vähennetty. [kpl jako] Nykyistä enemmän olisi kiinnitettävä huomiota kiinteistöjen omistajien ja julkisten tilojen haltijoiden velvollisuuteen huolehtia kunnossapidosta. Kunnossapitoa edistäviin ratkaisuihin olisi pyrittävä sekä rakentamispäätöksiä tehtäessä että peruskorjausten yhteydessä. Asia koskee yhtä lailla asuinalueita kuin liikekeskuksia ja julkisen liikenteen ympäristöjä." (Turvallisuustalkoot 1999, 13.) Kyseisestä tekstistä todettakoon kolme seikkaa lyhyesti. Ensinnäkin jo vallalla olevan poliisilakiin kirjatun puuttumattomuusriskiajattelun johdosta ei ole ihme, että hallituksen esitykseen on istunut helposti rikotut ikkunat -hypoteesin varsin täsmällinen kausaalioletus. Toisaalta se osoittaa, että rikottujen ikkunoiden slummiutumisteesille on, poikkeuksena alkuperäiseen, Suomessa löydetty virallisesti muitakin selittäviä tekijöitä kuin syrjäytyneet, lähikontrolli ja järjestyspoliisi. Kolmanneksi juuri tästä tekstissä voi peräänkuuluttaa Virran (2011) "policy laundering" -käsiteellä analysointia. "Politiikan puhtaaksipesu" tarkoittaa sitä, että rikoksantorjunnan tai muun politiikan malli siirretään ja matkitaan niin, että se vapautettu kaikista ideologisista ja poliittisista motiiveista. Analyysi Suomen kontekstista uupuu, joten voidaan kysyä, että onko tässä hallituksen esitykseen pesty puhtaaksi tietoisesti tai tiedostamatta rikottujen ikkunoiden taustaideologiaa, tieteellistettyä uskonservatismia?

Köyhien, vähän koulutettujen, alimpien ammattiluokkien, syrjäytyneiden, työttömyydestä ja usein muistakin ongelmista, kuten päihdeongelmista, kärsivien riittävän suurien määrien synnyttäminen on ensimmäinen tehtävä ghettojen aikaansaamiseksi. Samaiset piirit Suomessakin vastaavat myös pitkälti vakavista rikoksista ja niiden uhriksi pääytymisestä (Aaltonen 2013). Heidät tulee myös keskittää tai antaa keskittyä tietyille alueille. Asuinalueiden tulee rapistua fyysisesti eli kyseisiin alueisiin päätetään jättää niin yksityisesti kuin julkisestikin investoimatta. Asuinalueiden segregoitumisen estävällä politiikalla on Suomessa vaikutettu siihen, ettei slummiutumisen eli alikehityskierteitä syntyisi.²⁸⁴ Pohjoismaisessa tutkimuksessa alikehityskierteen syntymisen taustalla katsotaan vaikuttavan useat yhteiskuntarakenteelliset, poliittiset ja hallinnolliset tekijät (Vilkama 2011; Vilkama ym. 2013). Tässä tutkimuksessa ei ole tilaa käsitellä laajemmin suomalaista alikehityskierretutkimusta, mutta varsin varmasti voidaan väittää seuraavaa. Mikäli alikehityskierteisiin Suomessa joudutaan, ei niiden syyksi voi nimittää pelkästään järjestyspoliisia tai väittää toisinpäin, että ensi sijassa Suomessa järjestyspoliisin valvonta olisi estänyt asuinalueiden alikehityskierteiden syntymisen. Järjestyspoliisilla on merkityksensä asuinalueiden sosiaalisen rauhattomuuden hillitsemisessä, mutta rauhattomuuksien ensisijaisena syinä poliisin valvontaa tai valvonnan puutteita ei voida pitää. Rikottujen ikkunoiden uskonservatiivista slummiutumisteesiä ei Suomen järjestyspoliisi – kuten ei Yhdysvaltojenkaan poliisi – ole verifioinut. Slummiutumisteesi on syrjäytyneiden ihmisten ja heidän yhteisönsä syyllistämistä sellaisista yhteiskunnallisista ongelmista, joiden syiden arkkitehdeiksi löytyy monin verroin vahvempia tekijöitä.

Uuskonservatiivit väittivät rikottujen ikkunoiden nollatoleranssin järjestyksenvalvonnan olleen keskeisessä roolissa New Yorkin rikosromahduksessa eli vähentäneen tuhansia henkirikoksia. Yksi keskeinen kausaalimekanismi tässä olisi ollut aseiden takavarikointi, mutta sekin ei tilastoissa lisääntynyt. Jo NYPD:n poliisipäälliköt ottivat etäisyyttä rikottujen ikkunoiden opista, osa jopa kyseenalaistaen ja tehden sen lopulta naurunalaiseksi. Riippumattomat tutkimukset kyseenalaistivat vakavan rikollisuuden romahduksen ja pienten rikosten rangaistusten eli käytännössä järjestyksenvalvonnan merkittävän kasvun välisen kausaaliyhteyden. (ks. luku 6.1.) Rikotut ikkunat -teesin osoitettiin olleen poliittisideologinen ohjelma (ks. luku 6.2). Yhdysvaltojen ja New Yorkin rikotut ikkunat -hypoteesin väitteitä suomalainen puuttumattomuusriski ei verifioi.

Suomessa ei ole tutkittu, millaisia vakavia rikoksia on saatettu estää tiukalla järjestyksenvalvonnalla. Se johtunee ainakin kahdesta seikasta. Ensinnäkin suomalaisella yleisen järjestyksen ja turvallisuuden valvonnalla eli järjestyspoliisin toiminnalla on itseisarvonsa jo sinänsä: järjestyksen ylläpito luo viihtyisyyttä ja subjektiivista turvallisuuden tunnetta. Se vähentää rikoksen pelkoa. Lisäksi poliisivalvonta on lisännyt objektiivista turvallisuutta estäessään esimerkiksi ilkivaltaisia tekoja ja uhkaavaa käytöstä. Järjestyshäiriöiden ennalta estämisen, kontrolloimisen ja määrän eskaloitumisen estämiseksi on poliisilakiin kirjattu puuttumattomuusriski ja pelkästään tämä käsitelty ensimmäinen syy, järjestyksen valvonnan itseisarvo, on riittänyt Suomessa oikeuttamaan tiukankin järjestyspoliisikontrollin. Vahva hyvinvointivaltio on taas epäjärjestyksen syitä estäneenä ja poistaneena legitimoinut tiukan järjestyksenvalvonnan olemassaolon.

Toiseksi pitäisin perusteltuna, että puuttumattomuusriskiajattusta ja siihen liittyvää tiukkaa katujen ennalta estävää päihtyneiden valvontaa ja putkaperinnettä ei ole kyseenalaistettu määrän, humalahakuisen alkoholikulttuurin ja siihen liittyvän väkivaltaperinteen johdosta. Humalahakuisuus ja väkivalta ja varsinkin syrjäytyneiden miesten keskinäinen humalainen väkivalta pitävät henkirikostilastomme korkeina, joten näihin miehiin todennäköisesti kohdistuvan poliisivalvonnan ja -toimien estämisen yhteyttä on helppo pitää itsestään selvänä. Mielenkiintoista onkin, että poliisilakiin kirjattua puuttumattomuusriskiajattelua ei ole tutkittu kausaalinäkökulmasta, joka New Yorkin tapauksessa osoittautui erittäin kiistellyksi: Onko tiukalla humalaisten järjestyspoliisivalvonnalla tosiasiallisesti estetty henkirikoksia? Koska tätä ei ole tutkittu, ei voida sanoa rikottujen ikkunoiden puuttumattomuusriski-teesiä tutkimuksella verifioiduksi, kuten sitä ei NYPD:kään pystynyt verifioimaan.²⁸⁵ Vaikkei tätä pohdintaa edes tarvita puuttumattomuusriskiajattelun oikeuttamiseksi, voidaan tietenkin spekuloida, että näin on joissain tapauksissa mahdollisesti käynytkin. Spekulointi ei hypoteeseja verifioi, vaan tarvitaan näyttöä vahvalla tutkimusasetelmalla. Vaikka tutkimusasetelma kyseisen kausaliteetin tutkimiselle voi olla erittäin haastava toteuttaa, asettaa tämä tutkimus haasteen sellaiselle.

7.1.4 Järjestyspoliisi hyvinvointivaltion ja rangaistusvaltion kannattajana

Uusliberalismi ja uuskonservatismi ovat hyvinvointivaltion vastaista ideologiaa. Uusoikeiston tavoittelemat poliisitoimintatavat ovat olleet vuosikymmenet Suomessa hyvinvointivaltion toimintapolitiikkaa, osa *hyvinvointikontrollivaltion katujen kontrolliperinnettä*. Suomalainen

poliisin järjestyksenvalvonta on perustanut vastaavaan kuin uuskonservatiivinen rikottujen ikkunoiden nollatoleranssin tausta-ajattelu eli puuttumattomuusriskiajatteluun. Yhdysvaltalainen ilmaus quality of life -poliisitoimi voidaan helposti kääntää suomalaisen kontekstiin katujen siisteyden kautta tuotettuun "laatua keskiluokan elämälle" tai "laatua keskivertoihmiselle". Poliisitoimintana suomalainen ja amerikkalainen versio rikottujen ikkunoiden nollatoleranssista eivät "juuri käytännössä" eroa toisistaan. Niiden ideologista pohjaa voidaan pitää osaksi samoina, mutta osaksi vastakkaisina niiden kontekstin johdosta. Samoina, koska molemmat voidaan nähdä ikivanhan äärikonservatiivisen irtolaisvalvonta-aatteen jatkumona. Vastakkaisina, koska suomalaisen järjestyksipoliisin vuosikymmenien puuttumattomuusriskinollatoleranssin voidaan nähdä tukeneen *hyvinvointivaltiota ja -yhteiskuntaa*, kun taas amerikkalainen broken windows -hypoteesi ja sen zero tolerance policing ovat uuskonservatiivioikeiston toimintaideologioina onnistuneet olemaan mahdollistamassa hyvinvointivaltiollisuuden kritiikkiä, purkamaan hyvinvointivaltiota ja mahdollistaneet "laadukasta" elämistä ilman sitä. Yhdysvaltojen hyvinvointivaltiollisuus on näkynyt kansalaisoikeusliikkeenä, ja juuri se on ollut keskeisin rikottujen ikkunoiden ideologian vihollinen ja taistelussa häviäjä.

Se, että edellä asetin käytännössä-sanan lainausmerkkeihin, johtui muun muassa siitä, että epäilen pragmaattisessa Suomessa olleen Yhdysvaltoja kovemman nollatoleranssin vuosikymmenten perinne, eikä meillä toisaalta ole jäänyt poliisille niin massiivisia ongelmia hoidettavaksi. Kolmanneksi järjestyksenvalvonnan juridiikka eroaa merkittävästi, mutta katukäytäntö välttämättä ei. Pohjoismaisen hyvinvointivaltion rikotut ikkunat eli sosiaaliset ongelmat korjataan useimmin muilla keinoin kuin poliisilla. Aseita kantavia henkilöitä ei löydy kaduilamme kuten New Yorkista. Realistisen arviointitutkimuksen hengessä voisi sanoa, että järjestyksipoliisin katujen siisteyteen vaikuttava voima on *mekanismi*, joka toimii molemmissa *konteksteissa*: hyvinvointikontrollivaltiossa ja rikoskontrollivaltiossa. Jälkimmäisessä poliisitoimi tulee veronmaksajille monin verroin kalliimmaksi, koska epäjärjestyttä ja rikollisuutta synnyttävää syrjäytyntä väkeä riittää massoittain kaduille, joten poliisien määrän pitää olla moninkertainen. Samalla vankilat korvaavat vähäistä sosiaalipolitiikkaa. Hyvinvointikontrollivaltiossa verorahat voidaan käyttää eettisesti ja inhimillisesti kestävämmiin eli ensisijassa synnyttämään järjestyttä ja turvallisuutta muilla kuin poliisikontrollin keinoin. Se mitä hyvinvointipuoli ei ratkaise, jää poliisitoimena kontrollipuolelle "ratkaistavaksi" tai tarkemmin sanottuna siirrettäväksi toisaalle. Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden poliittista merkitystä ei kuitenkaan tule vähätellä.

Innesin (1999, 401; 2004) analyysin mukaan "the human signs of disorder in public spaces" ja "low-level public disorders" eli epäjärjestyksen ja rikollisuuden "tell-tales"-kielikellot (Garland 2001) ovat poliittiselta vaikutuspiiriltään olleet ratkaisevassa asemassa suuren yleisön äänestyskäyttäytymisessä viimeisten vuosikymmenten aikana sekä Yhdysvalloissa että Iso-Britanniassa (ks. myös Virta 1998; 2005). Kontrollivajeen tunnolla on ollut tärkeä merkitys keskiluokan hyvinvointikontrolliyhteiskunnan suunnanmuutoksen hyväksynnälle kohti rikoskontrolliyhteiskuntaa. Kun kontrollivajetta tarkastellaan yhtenä uuskonservatiivisten ja uusliberalististen oppien läpimenoa takaajana, huomataan ilmiön tärkeys Suomessa. Kivivuori ja Honkatukia (2006, 346) pohtivat, että "tilannetorjunnalla voi olla vaikutusta kansalaisten oikeusmielipiteisiin. Turvattomuus ja epäsiisteys voivat nimittäin johtaa rikoksen pelkoon ja

siihen, että kansalaiset vaativat yhä ankarampaa suhtautumista vaikkapa juuri nuoriin rikoksentekijöihin. Siksi tilannepohjainen rikoksantorjunta voi ehkäistä paitsi rikoksia myös tunnepohjaisia reaktioita, jotka johtaisivat lyhytjännitteisiin ja epätarkoituksenmukaisiin ratkaisuihin." Juuri tätä tilannetorjuntatyötä väitän järjestyspoliisin Suomessa tehneen aktiivisesti ja tehokkaasti vuosikymmenet. Kivivuori ja Honkatukia (2006, 346) toteavat: "On täysin mahdollista kannattaa julkisen tilan lisääntyvää valvontaa ilman, että kannattaa virallisseuraamusten ankaroitamista." Väitän, että Suomen hyvinvointikontrollivaltion rationaalisen ja humanin, siis *kontrollikriittisen*, rikosoikeuspolitiikan vahvana tukena on Suomessa ollut vuosikymmenet voimassa poliisilakiin kirjattu järjestyspoliisin *kontrollimyoenteiseen* puuttumattomuusriskiin perustuva tiukka järjestyspoliisin kontrolli, rikottujen ikkunoiden nollatoleranssi. Nollatoleranssi-käsitettä eivät tosin poliisit halua käyttää vähemmän vakavammassa asioissa, koska tietävät sen olevan mahdoton tavoite. Tämä seikka avattiin jo nollatoleranssin määrittelyssä luvussa 1.2.5.

Jos pelon symbolit, järjestyshäiriöt, epäjärjestyksen ilmentymät ja turvattomuuden merkit olisivat nousseet merkittäviksi ihmisten jokapäiväistä elämää häiritseviksi tekijöiksi, olisivat nämä kysymykset todennäköisesti nousseet tärkeämmiksi ja korkeammalle politiikan esityslistoilla Suomessakin. Yhtäältä arvosteltaisiin hyvinvointivaltion epäonnistumista sosiaalisten ongelmien hoitamisessa, mutta toisaalta keskustelussa voitaisiin vaatia kovempaa lain ja järjestyksen politiikkaa ja samalla kovempaa rikosoikeus- ja rangaistuspolitiikkaa. Tästä näkökulmasta hyvinvointikontrollivaltio on onnistunut konstruktio, koska useilla rintamilla on panostettu ongelmien hoitamiseen. Jos hyvinvointikontrolliyhteiskunta ei olisi panostanut katujen siivoamiseen järjestyspoliisi-instituutiolla, voitaisiinko olettaa, että poliittinen pelon populismi olisi saanut enemmän empiiristä tukea. Samalla "julma hyvinvointivaltio" on vaatinut järjestyspoliisia hoitamaan pois näkyvistä ongelmat, joita se itse muutoin ei ole hoitanut. Järjestyspoliisin – suhteessa Yhdysvaltoihin ja Iso-Britanniaan – laajojen valtuuksien ja väkevien toimintatapojen, eli *järjestyspoliisin teho*, voitaisiin näin nähdä toimineen yhtenä tärkeänä pelkoon perustuvan populismin estäjänä Suomessa. Asialla on tietysti toinenkin puoli. Suomessa on jo nyt *uusliberalistisen ja uuskonservatiivisen regiimin tarvitsema puuttumattomuusriskilogiikalla ja laajoin toimivaltuuksin toimiva järjestyspoliisi*. Tosin poliisin resurssien moninkertaistaminen on edessä, mikäli jatketaan suunnanmuutosta kohti uusliberalistista rikoskontrollivaltiota tai jopa uuskonservatiivista rangaistusvaltiota.

Rikottujen ikkunoiden nollatoleranssi on tyypillinen pelkästään näkyviin oireisiin tarttuva poliittinen ohjelma, jossa keskitytään kontrollilla ja rangaistuksilla siirtämään ongelmat näkyvistä. Yhteiskuntateoreettisena ideologiana siinä otetaan *sosiaalinen maailma yksinkertaisena*. Vain ongelman ilmentymä kiinnostaa, koska se häiritsee tavallista kansalaista. Itse ongelman syyt jätetään käsittelemättä, eli esimerkiksi kysymys siitä, miksi ihminen asuu ja nukkuu kadulla tai joutuu tekemään tarpeet kadulle. Kun vuosikymmenten politiikan seurauksia, monimutkaisia ja vaikeita yhteiskunnallisia ongelmia ei kyetä, osata tai haluta ratkaista syihin saakka – siis esimerkiksi eriarvoisuuden vähentämisellä tai koulutus-, sosiaali-, terveys-, asumis- ja työllisyyspolitiikalla – kehitetään ongelmien oireiden piilottamiseen yksinkertaisia ratkaisuja ja oikeutetaan ne yksinkertaistavilla populistisilla kriminologisilla sloganmuotoisilla teorioilla, kuten *rikotut ikkunat* tai *vankila toimii*. Suomessa järjestyspoliisi on

vuosikymmenet joutunut harrastamaan putkarallia syrjäytyneiden asunnottomien alkoholisten, "spurgujen", kadulle joutumisen johdosta. Nyt heidän määränsä on ikäluokkien pienemmen johdosta romahtanut, eivätkä putkaluvut ole niin huolestuttavan korkeita. Yhä useita satoja tai jopa tuhansia rauhallisia vakioasiakkaita pyöritetään putkan "pyöröovissa" vaikka ratkaisuja olisi, kuten sosiaalisesti tuettu asuminen ja selviämisasemaverkosto sekä terveys- ja sosiaalipuolen muu ratkaisu (Noponen 2006a; 2006b; Kettunen 2007; Hänninen 2010; Karjalainen 2010). Tosin arviolta puolet putkan asiakkaista on väkivaltaisia tai potentiaalisesti väkivaltaisia, joten he tulevat kuulumaan yhä poliisille, jollei voimakeino-osaamista ja -välineitä ja poliisin monopolia, pakkokeinovaltuuksia luovuteta muillekin tahoille (ks. Pajuoja 2013).

Monet poliisi-ilmiöt valaistuvat tämän tutkimuksen vertailussa aivan kuin ne olisivat universaaleja poliisiorganisaatioissa. Nollatoleranssipolitiikka herätti vastustusta poliiseissa niin New Yorkissa kuin Tampereella, kun heidän aiempaa tapaansa toimia arvosteltiin ja *harkintavaltaa* supistettiin. Useat NYPD:n poliisiveteraanit erosivat "inhosta" uutta politiikkaa kohtaan. Tampereella tilanne ei kriisiytynyt, vaan kokeneet poliisimiehet pitivät harkintavaltansa. Molemmissa *poliisijärjestöt kyseenalaistivat julkisuudessa nollatoleranssijohdon*. New Yorkissa vaadittiin poliisipäällikön eroa ja puuttumispolitiikan hellittämistä. Tampereella hanke uhattiin lopettaa, mutta uhkaus osoittautui syntipukki-keinoksi muiden talousongelmien kohdistuessa henkilöstöön. Kummassakin kaupungissa *medialla oli merkittävä rooli*. NYPD:n nollatoleranssia ei mediassa edes saanut kyseenalaistaa rikosromahduksen syynä 1990-luvulla. Tampereella media saatiin keskustelemaan vanhemmuudesta, kasvatuksesta ja viestittämään mm. vanhemmille vastuuttamisen sanomaa, etteivät lapset ryhdy elämään Irwinin *Viideltä saunaan kuudelta putkaan* -laulun malliin.

Sekä New Yorkissa että Tampereella *päällikköhahmot* olivat keskiössä ja saivat mainetta hankkeista. Samalla molemmissa poliisia oli ryhdytty kuuntelemaan keskeisenä *sosiaalisten ongelmien asiantuntijana*, kun vielä vuosikymmeniä aiemmin molemmissa maissa poliisia pidettiin vain repression edustajana ja se haluttiin pitää nimenomaan erossa niistä. Yhdysvalloissa poliisilta vietiin järjestyksenvalvonnan valtuudet irtolaislain lakkautuksella. Samaan aikaan Suomessa vuoden 1966 nuorisorikollisuustoimikunta nimenomaan halusi pitää huolta siitä, että poliisikontaktit ja poliisitoiminta nuorten kanssa on saatava minimoiduksi, koska poliisilla ei ole sosiaaliterapeuttista, nuorisotyön eikä psykologista asiantuntijuutta. Harrikari (2008, 112) kuvaa, kuinka toimikunta kirjoitti muistionsa: "Useat nuoret valvottavat tuntevat poliisia kohtaan epäluuloa sille kuuluvien tehtävien vuoksi." Hyvinvointivaltion rakentamisen aikaan poliisia pidettiin repression edustajana, joka haluttiin pitää erossa lapsista ja nuorista. Nykyään asia on päinvastoin ja hankkeet perustuvat ikivanhaan järjestyspoliisilogiikkaan, varhaiseen puuttumiseen. Näiden hankkeiden sekä poliisikansanedustajien kautta poliisit ovat saavuttaneet asiantuntija-aseman lasten ja nuorten kysymyksissä (em.). Asiantuntijuuden tulisi nyky-yhteiskunnassa perustua tutkittuun tietoon, ei aatteelliseen toivoon. On toivottavaa, että poliisijohtajat vaativat lapsiin ja nuoriin kohdistuvista varhaisen puuttumisen hankkeista riippumatonta tutkimustietoa, jotta voivat todistaa olevansa asiantuntija-arvonsa ansainneet. Harvaa ympäri Suomea levinnyttä varhaisen puuttumisen hanketta on ulkopuolinen tutkija Suomessa tutkinut.

Suomalainen poliisi on puuttumattomuusriskiajattelun tukemana aina ollut varsin valmis tarttumaan ongelmiin ennalta estävästikin, jos sitä pyydetään ja toimivaltuudet riittävät. Poliisin keinovalikoimat vain ovat sellaisia, ettei niillä juurikaan ratkaista sosiaalisia ongelmia, siis ongelmien syitä, niin, että ongelmat oikeasti ratkeavat. Suoralla kontrollilla kaduilla voidaan siirtää erilaiset ongelmat sivuun, piiloon tai ylipäättään toisaalle. Lista katuongelmista on pitkä ja tässä työssä useaan kertaan esitetty. Usein käy vielä niin, että kun yhteiskunnallisesti ei muuten pystytä ratkaisemaan ongelmaa, se jää poliisille, jonka pitää olla valmis YJT:n nimissä, valtuuksin ja tekniikoin hoitamaan se. Kun ongelma siirretään poliisin hoidettavaksi, se on *poliisisoitu*. Poliisisointi on puhtaimmillaan hyvinvointikontrollivaltion muuttamista rikoskontrollivaltioksi, kuten Yhdysvaltojen ja New Yorkin malli osoittaa. Yhdysvaltojen ja Suomen ero on keskeisesti siinä, että tiukka järjestyksenvalvonta on silloin eettisesti hyväksyttävämpää, jos Suomi toteuttaa pohjoismaisen hyvinvointiyhteiskunnan sosiaalipolitiikkaa, eikä rikottuihin ikkunoihin, sosiaalisiin ongelmiin, reagoida ensisijassa poliisilla ja rikosoikeusjärjestelmällä, kuten New Yorkissa ja Yhdysvalloissa pitkälti tehdään.

7.1.5 Tutkimusnäyttöön perustuvasta kriminaalipolitiikasta

Kun ajatellaan 1990-luvun rikosromahduksen ja vuosittaisen 10–20 prosentin laskun tapahtuneen ympäri Yhdysvaltojen suuria kaupunkeja, tulee mieleen epäileviä ajatuksia arviointitutkimuksista, joita on tehty samaan aikaan erilaisissa paikallisissa ja kaupunginosakohtaisissa poliisikontrolli- ja rikosentorjuntahankkeissa niin Yhdysvalloissa kuin länsimaissa yleisestikin. Onko onnistumisia niihinkin saatu pitkälti "ansaitsemattoman arvonnousun" avulla – kuten todistetusti NYPD New Yorkissa – samalla kun kyseisiä vaikuttavuusarviointiprojektitutkimuksia on noussut esiin kuin sieniä sateella? Dixonin ja Mahlerin (2005, 118) varoitus yhdysvaltalaisista kriminologisista tutkimuksista oli: "Määrä ei korvaa laatua". Metodologisesti rikostrenditarkastelun ja vertailuryhmien olemassaolon merkityksen tärkeys nousee mieleen ajatuksena, että sehän ratkaisee väärintulkintoja. Ikävä kyllä samalla muistuu mieleen paikallisia poliisi- ja rikostilastoja vaivaava merkittävä vertailukelvottomuus, joka tuli ilmi esimerkiksi tässä hankkeessa niinkin yksinkertaiselta tuntuvassa vertailussa kuin Tampereen keskustan ja ulkopuolisen alueen tai Tampereen ja Turun välillä. Tulokseksi tuli, ettei Suomen poliisin poliisitehtävä- ja rikostietokantoja ole tehty rikostilastoanalyysia tai tutkimustyötä varten (Korander 2002d). Poliisi- ja rikostilastoja vaikuttavat vaivaavan universaalisti useat yhteiset ongelmat. Useat tutkijat ovat tulleet siihen tulokseen, ettei NYPD:n roolia rikosromahduksessa pystytä enää erottelemaan, arvioimaan ja mittaamaan, koska alun perin siellä ei otettu vaikuttavuusarviointitutkijoita "sotkemaan kuvioita".

Kriminologiassa rikosromahdus (ks. luku 6.1.3) ja siihen enemmän tai vähemmän liittymätön poliisin menestys sekä kvasikokeellisten ja koasetelmia käyttävien arviointitutkimusten vyyrytyks on tuonut Yhdysvaltojen kriminologeille uuden toiveen poliisitoimen ja rikosentorjunnan merkityksestä megalomaanisen massavankeuden USA:ssa. Useat keskeiset poliisi- ja rikosentorjunnan tutkijat yhtyvät ehdotukseen, jossa toivotaan resurssien ohjaamista pois vankeiloista poliisille: "shifting resources from imprisonment to policing" (Braga & Weisburd 2012, 325). Harcourt (2001, 5–6) kritisoi ankarasti tätä huomauttaen, että rikottujen ikkunoiden nollatoleranssin järjestyspoliisi ei ole tullut vankeudella ratkaisun tilalle, vaan päinvastoin

syöttää marginaaliväkeä yhä rajummin massavankeuteen. Harcourt (2001) kuten Hinds (2005, 60) osoittaa tilastoin Yhdysvalloissa lisääntyneen katuihmissiin kohdistuvan, pidätyksiin johtavan poliisikontrollin olevan yhteydessä erityisesti vähemmistöjä koskevien vankilukujen kasvuun, joka on erityisen rajua Etelävaltioissa.

Warpenius (2006, 160) lopettaa vaikuttavuusarviointimenetelmien dilemmoja pohtivan artikkelinsa mielenkiintoiseen kommenttiin: ”Kokonaan toinen kysymys on, mikä arvo tieteelliselle näytölle hyvinvointipoliittisessa keskustelussa annetaan. Aina voidaan päättää niinkin, ettei tieteellinen vaikuttavuusnäyttö tai sen puute voi syrjäyttää hyvinvointieettisiä argumentteja päätettäessä ihmisten elämän ehdoista. Voitaisiin puhua suoraan siitä, mikä on hyvää ja oikein, sen sijaan, että mietittäisiin, mikä on vaikuttavaa ja tehokasta.” (Warpenius 2006, 157.) Humaani tavoite heläyttää myös aivan toisenlaista yhteiskuntapoliittista kuin hyvinvointieettisiä säveliä kauniisti soittavaa kelloa: osa rikutut ikkunat -hypoteesille ja sen uuskonservatiiviselle kokonaisuohjelmalle kallellaan olevista tutkijoista yhtyy vaatimukseen tutkimuspolitiikasta, jossa kausaalisuustutkimukset ja vaikuttavuusnäytöt unohtettaisiin. He viittaavat argumentteihin, ettei tutkimuksilla ole saatu verifioitua rikottujen ikkunoiden hypoteesia tai ylipäätänsä osoitettua vahvasti mitään tärkeää kausaliiteettia yhteiskunnassa (Rein & Winship 1999; Thacher 2001; 2004). Nämä kyseiset tutkimukset ovat yllättävän usein viitattuja. Yhdysvalloissa on tunnetusti ylipäätänsä tieteiden vastaista konservatiivista liikehdintää, joka on noussut esiin erityisesti ympäristötutkimuksessa. Esimerkiksi konservatiivipiireissä ilmaston lämpenemisen tutkimustuloksia vastustetaan ankarasti.²⁸⁶ Tzannetakis (2013, 281) huomauttaa, että uuskonservatiivikriminologit mielellään sivuuttavat kausaalianalyysit rikoskontrollipolitiikka-analyyseistään ja politiikastaan. Osalle konservatiiveista rikutut ikkunat -teoria on mahdollistanut poikkeuksen, koska teoria, kausaliiteetti ja New Yorkin verifiointi sopii heidän ajatteluunsa. Keskeistä on, että uuskonservatiivitutkijat, -poliitikot ja -äänestäjät ovat olleet monin tavoin valmiita unohtamaan tieteellisen vaikuttavuusnäytön tai ylipäätänsä rehellen tieteen ja tekemään eettisen päätöksen "mikä on hyvää ja oikein" ajaakseen omaa hyvinvointietetostaan. Heille on ollut Yhdysvalloissa "hyvää ja oikein" ajaa hyvinvointivaltion rippeetkin alas ja rakentaa tilalle rikoskontrolli- ja rangaistusvaltio.

Toisaalta mielenkiintoista on se, kuinka paljon on Yhdysvalloissakin saatu tuloksia erilaisista rikosentorjunnan vaikuttavista toimista, mutta toimintatavoille ei löydy rahoitusta. Ne eivät ole poliittisesti hyväksyttävissä, koska ne ovat "hyvinvointivaltiollisia" eli niissä pitäisi käyttää verovaroja köyhien rikosentekijöiden ja heidän perheidensä ja yhteisöjensä kouluttamiseen, auttamiseen ja tukemiseen eri tavoin. Tosin ristiriidasta on näyttöä Suomessakin, esimerkiksi vankeinhoidon uusintarikollisuuden päihdekuntoutusohjelmia on arvioitu toimiviksi, mutta niihin ei löydy resursseja. Työntekijät vain uupuvat ja vetäytyvät kyseisistä hankkeista (Rantala 2006, 215).

Hyvinvointiyhteiskunnan joitain perustehtäviä ei ole järkevää arvioida vaikuttavuuden kannalta, vaan jotkin muut asiat, esimerkiksi hyvinvointiin liittyvät arvot ovat niissä tärkeämpiä. Rajavaara (2007, 180) toteaa Vaikuttavuusyhteiskunta-kirjassaan, että "Vaikutusten kysymykset voivat kuitenkin olla ongelmallisia joidenkin palveluiden alueella. Hoivaan ja huolenpitoon liittyvät palvelut, kuten vanhusten palvelut ja *päivähoito*, eivät sovellu pääosin vaikutusten tai vaikuttavuuden kautta tarkasteltaviksi". Samalla näyttöön perustuvien parhaiden

rikoksantorjuntakäytäntöjen angloamerikkalaisen tutkimuksen tulokset kertovat, että parhaimpia what works -näyttöjä rikollisuuden ehkäisystä näyttävät saavan sellaiset projektit, joissa on kokeiltu nuorten köyhien äitien, perheiden ja lasten tukemista eri tavoin, esimerkiksi neuvoin, sosiaalisesti, hoidollisesti, lapsille *päivähoitoa* ja koulua järjestäen ja terapeuttisesti tukien (ks. esim. Farrington & Welsh 2002). Siis kyseessä on hyvinvointivaltion hoivaan ja huolenpitoon liittyvät perustoimet, joille on nyt löydetty olemassa oloon oikeuttamisen syy rikollisuuden ennaltaestosta ja meidän muiden turvallisuudesta – siis muualta kuin kansalaisten, asiakkaiden, lasten ja perheiden, "arvioinnin kohteiden" elämästä ja hyvinvoinnista. Hyvinvointipalvelut ovat oikeutettuja hoivana ja huolen pitona hyvinvointikontrollivaltiossa, mutta eivät rikostorjuntana rikoskontrollivaltiossa, vaikka vaikuttavuus ja tulos, kuten edellä todettiin, olisi sama: rikollisuus vähenee ja hyvinvointi, myös tuon rikollisuuden kohteiksi joutuneen keskiluokan, hyvinvointi lisääntyy. Mutta vaarantaako jo itse kriminologisen vaikuttavuuskysymyksen teko hyvinvoinnillisen hallintavallan oikeutusta?

Rationaalisessa ja humanissa rikosoikeuspolitiikassa tutkimuksella on tärkeä asema, eikä kriminaalipolitiikka ole politiikan päivänpolttavassa kiistelyssä ja väittelyssä keskeinen aihe, kuten rikoskontrollivaltioissa. Valtioiden väliset erot kriminaalipolitiikassa johtuvat lukuisista laajoista rakenteellisista ja syvälle juurtuneista syistä (Lappi-Seppälä 2011). Silti voidaan pohtia, ettei rikollisuuden vaikuttavuustutkimuksen asema jälkihyvinvointi- eli rikoskontrollivaltioissa näytä olleen kummoinen. Mutta pitääkö sen asemaa parantaa hyvinvointikontrollivaltiossaakaan? Jos rikollisuuden estolla perustellaan hyvinvointipalveluja, niin onko riskinä edellä mainittu oikeuttamisen inflaatio? Kun rikollisuuden kuriin laittamisesta tulee verovarojen käytön keskeisimpiä funktioita, ei tieteellisesti kovimmalta vaikuttavaa järkeilyn tapaa eli kokeelliseen näyttöön perustuvan vaikuttavuustutkimuksen rationaalista ääntä ole kuunneltu siinä, miten verovarot kannattaisi rikollisuuden estossa tehokkaimmin käyttää.

"Yövärtija"-valtioissa eli uuskonservatiivisissa rikoskontrollivaltioissa poliisi, oikeuslaitos ja vankila ovat osoittautuneet poliittisesti käytännössä ainoiksi hyväksytyiksi verovarojen käytön kohteiksi rikoskontrollissa. Kun rosvoista ja järjestyshäiriöistä puhutaan populistisesti, nostaa se väkisin poliisit, vankilat ja putkat vastaukseksi, kuten tämä tutkimuskin on osoittanut. Kun rikoskontrolli on noussut sisäpolitiittisten taistelujen keskiöön, kuten Yhdysvalloissa, näyttää tutkimuksen ylipäätään ja riippumattoman tutkimuksen ääni hukkuvan. Olemmeko silloin jo siirtymässä pois hyvinvointikontrolliyhteiskunnasta ja sen moraalilogiikasta, jos Suomessa ja Pohjoismaissa useimpien hyvinvointiyhteiskunnan hoivan ja huolenpidon toimien olemassaolon oikeutusta ja vaikuttavuutta pitää ryhtyä poliittisesti oikeuttamaan sen perusteella, miten ne vähentävät – eri tavoin köyhien ja huono-osaisten tekemiä – järjestyshäiriöitä ja rikollisuutta, jonka seurauksista me keskiluokkaiset joudumme närkästymään tai uhreina kärsimään? Rikosten ja rikoksantorjunnan noustessa – uusliberalisoituneen hyvinvointikontrollivaltiota purkavan – politiikan retoriikan keskiöön voi moraalilogiikka samalla vaihtua niin, ettei tutkimuksen rationaalista ääntä enää kuunnella, vaikka sillä olisi vastauksiakin. Vauraimmassa ja ylväimmässä länsimaassa Yhdysvalloissa, joka on kehityksen paras esimerkki, on suunnanmuutos tarkoittanut valtavaa ja laajenevaa vankileirien saaristoa. Siellä rikoskontrolliretoriikassa poliisi pistää rosvot vankilaan ja muu on typerää hempeilyä. Kun politiikan keskiöön on nostettu rikoksantorjunta, hiipunee yhteiskunnan nimestä käsite hyvin-

vointi, koska se ei koske kuin vallassa olevia, länsimaissa myös keskiluokkaa. Lopulle väelle on tarjolla nollatoleranssipoliisikontrollia, muita rikosentorjunnalla perusteltuja projekteja ja satunnaista hyväntekeväisyyttä. Kysymystä siitä, mikä on *"hyvää ja oikein" ihmisten hyvinvoinnille*, onkin hyvä pitää ensisijaisempana hyvinvointikontrollivaltiossa kuin *kriminologisella* tutkimuksella osoitettua vaikuttavuusnäyttöä.

7.2 Uusia avauksia jatkotutkimuksille

7.2.1 Suomalainen kontrollimyönteisyys ja katujen kontrollikulttuuri

Paikallispoliisien ja sheriffien korkeimmassa oikeudessa todistettu 1960-luvun rasistinen mielialta vei vuosikymmeniksi yhdysvaltalaiselta poliisilta tiukan järjestyksen valvonnan mandaatin ja se otettiin takaisin New Yorkin nollatoleranssi moraali-innostuksessa. Yhdysvaltojen poliisi sai vanhan *puuttumattomuusriski*-ajattelun järjestyksenvalvontaan takaisin rikottujen ikkunoiden moraali ohjelmalla. Puuttumisriskistä pois siirtyminen osoittaa siirtymisen *kontrollikriittisestä* ajattelusta *kontrollimyönteiseen* ajatteluun. Moraali-innostus on kontrollimyönteisyyden juhlintaa ja ihannointia. Yhdysvaltojen kehityksen perusteella suuri harkintavalta ja väljyys – mikä tarkoittaa tässä, että haluttaessa voidaan valita nollatoleranssilinja pikku juttuihin – hoitaa järjestysongelmat on kontrollimyönteisyyden ilmentymä. Suomalaiskansallisen politiikan YJT:n historiaan on kirjattu kontrollimyönteisyys poliisin laajana harkintavaltana toteuttaa puuttumattomuusriski-järjestyksenvalvontapolitiikkaa. Katujen kontrollikulttuurissa toteutettavaa järjestyksenvalvonnan puuttumattomuusriskiajattelua voidaan pitää kontrollimyönteisyyden kiteytymänä. Kontrollimyönteisyys Suomessa ei näy yleisessä kriminaalipolitiikassa, rikosoikeus- ja rangaistuspolitiikassa – poikkeuksena tosin huume-politiikka –, vaan se näyttää kiteytyvän yleisen järjestyksen ja turvallisuuden kysymyksiin. Järjestyslakia säädettäessä kiivasta julkista keskustelua ei käyty. Väljä järjestyslaki on esimerkki kontrollimyönteisyydestä (Koskela 2009, 245–250). Toisaalta eduskunnan on arvioitu suhtautuneen varsin myönteisesti poliisin toimivaltuuksia lisänneisiin ehdotuksiin, koska kasvavia resursseja ei ole ollut tarjolla (Kolehmainen 2005, 21–22).

Poliisi voittaa erilaiset gallupit Suomessa. Se on luotetuin instituutio ja ammattikunta. Tätä ovat toiset oikeusoppineista pitäneet epäilyttävänä ilmiönä demokratiassa. Poliisiin luottamisessa on Suomessa kysymys luottamisesta valtioon, erityisesti hyvinvointivaltioon ja sen instituutioihin. Juuri Pohjoismaissa luottamus julkisiin instituutioihin ja poliisiin on korkeinta. Myös hallinnon korruptoitamattomuudella ja kielteisillä kokemuksilla poliisista on merkitystä, mutta niissä maissa, joissa oli eniten sijoitettu koulutukseen, sosiaaliseen hyvinvointiin ja terveyteen oli ylivoimaisesti korkein luottamustaso julkisiin instituutioihin ja poliisiin yhtenä niistä. (Kääriäinen 2007; 2008; Lappi-Seppälä 2011; Kääriäinen & Sirén 2012.) Poliisi osana onnistunutta julkisen sektorin kokonaisuutta saa Suomessa nauttia parhaasta kansalaisluottamuksesta. Poliisin Gallup-voitto sisältäne näyttöä hyvinvointikontrollivaltion kansalaisten kontrollimyönteisyydestä.

Varsin vähäinen järjestyspoliisikontrollia ja -poliisikulttuuria koskeva tieteellinen tutkimus, joka perustuu yksittäisiin teoksiin (ks. esim. Levä 2008) on Suomessa kontrollimyönteisyyden

yksi ilmentymä.²⁸⁷ Viitasen (2007) poliisirikoksia koskevan väitöskirjan yksi keskeinen johtopäätöslausepari: "... poliisi toimintaa ei juurikaan kyseenalaisteta mistään suunnalta (asianomistajia lukuun ottamatta) - kun puhutaan rikoksista. Kuvaako se luottamustamme suomalaisen poliisiin?" (em. 595) on varsin kuvaava. Se, että poliisi tutkii omat rikoksensa, on selvä osoitus luottamuksesta poliisiin ja kontrollimyönteisyydestä. Tähän Viitanen (2007, 592, 596, 598) epäilee tulevan muutoksen tavalla tai toisella viitaten esimerkiksi järjestäytyneen rikollisuuden merkittäviin taloudellisiin mahdollisuuksiin vaikuttaa poliisiin (ks. myös Levä 2008, 299).

Suomalainen kontrollimyönteisyyden eetos heijastuu suomalaiseen katujen kontrollikulttuuriin, jonka jatkotutkimukselle olisi tilausta. Koska tämän tutkimuksen empiirinen aineisto on vuosituhannen vaihteesta, ei sen perusteella voida sanoa tämän hetken tilanteesta tarkasti mitään, vaan on tyydyttävä esittämään uusia tutkimusidea-avauksia ja tukeuduttava viitattuihin ajankohtaisiin lähteisiin. Kontrollimyönteisyyden eetoksen ja katujen kontrollikulttuurin moninäkökulmainen tutkiminen olisi mielenkiintoinen jatkotutkimushanke. Keskiöön tulisi asettaa empiiriset todisteet kaduilta, mutta tärkeää olisi koota yhteen historialliset taustat, juridiset, poliittiset, yhteiskunnalliset ja urbaanit tukipilarit, kontekstit. Historian tutkimuksesta voinee löytyä vastaus muun muassa siihen, millaiseen historialliseen moraalisisäätelyprojektiin laajat poliisin järjestyksen valvonnan valtuudet ja poliisin lakiin kirjattu puuttumattomuusriskiajattelu Suomessa perustaa. Toisaalta nykypäivän puuttumattomuusriskieetokseen laillisuusvalvonnan kautta mahdollisesti vaikuttaneen ihmis- ja perusoikeusmyönteisen puuttumattomuusriskiajattelun vaikutuksista tulisi kerätä aitoa empiiristä näyttöä.

Ruotsin vallan perintönä meillä on kristillis-patriarkaalinen-byrokraattinen yhtenäiskulttuuri, joka tukeutui yhteiskuntajärjestelmään, joka oli "vahvasti ylhäältä ohjattu ja alamaisasenteita korostava" (Jääsaari ym. 2010, 215). Hegelianisen perinteen yhtenä osana olemme omineet vahvan alamaisidentiteetin (Levä 2008, 146). Vasta vähän aikaa sitten, eli vielä ennen vuoden 1995 perusoikeusuudistusta, kansalaiset nähtiin "lähinnä valtion alamaisina ja perusoikeuksien katsottiin velvoittavan valtiota lähinnä passiivisuuteen." (Määttä 2013, 40.) Alapuro (1997, 28–37) analysoi, että Suomen älymystön eläminen vuosikymmenet Venäjän varjossa on yksi tekijä, joka on luonut konsensushakuisen konfliktien välttämisen perinteen. Siksi Suomen katu ei puhu – kaduilla ei mieltä herkästi osoiteta. Itämainen viinakulttuuri ja kolonisaatiohistoria ovat yhteydessä korkeaan väkivallan toleranssiin (Levä 2008, 146) ja samalla kontrollin toleranssiin. Vallan tutkijat analysoivat, että suomalaisen kansakunnan erityispiirteitä ovat erojen vähyys, yhtenäisyys ja päätöksentekojärjestelmän korporatiivinen konsensus (Pietikäinen 2010a, 12–13). Kansanvaltaa voidaan pitää valtiouskontonamme ja sen on epäilty kumpuavan "jonkinlaisesta demokratia- ja oikeusvajeesta, virkavallan mahtavuudesta tai kansalaisten alamaisuudesta" toteaa Haapala (2010, 24) ja jatkaa, että se kumpuaa todellisesta vaikutusvallan kokemuksesta, onnistuneesta konsensuspolitiikasta vuodesta 1919 lähtien, uskosta universalistiseen hyvinvointivaltioon, laajaan julkiseen sektoriin ja tasa-arvoon. Esivallan tahtoon taipuminen on luterilaisuutta, jonka eetos on hyvinvointivaltiomme taustalla, kuten työteliäisyys ja kunnollisuus (Heiskala & Kantola 2010, 147). Suomessa kunnioitus esivaltaa kohtaan on syvälle juurtunutta ja se heijastuu usein käytettyyn Raamatun lauseeseen "Herran pelko on viisauden alku". Tätä on sovellettu esimerkiksi tsariin, Kekkoeseen, Neuvostoliittoon ja Nokiaan (Pietikäinen 2010b, 259) ja miksei myös poliisiin.

Sosiaalioikeuden hallintavallan näkökulma katuväen kontrolliin on myös äärimmäisen mielenkiintoinen. Irtolaisuuden jatkumo järjestyksen valvonnassa osoitettiin aiemmin. Hirvonen (2013, 40–41) analysoi irtolaisuuden historiaa ja nykytilaa Suomessa ja toteaa irtolaisuuden jatkuvan yhä *uusirtolaisuutena*. *Uusirtolaisia* koskevat yhä toimeliaisuuden normit, vaikka irtolaislainsäädäntö sinänsä on lakkautettu. Toimeliaisuuden normit tulevat aktivoivasta työvoimapolitiikasta ja sosiaalipolitiikasta. Jos ei osoita riittävää toimeliaisuutta, ei enää joudu pakkotyöhön, vaan menettää oikeuden työttömyysetuuksiin ja toimeentulotuki alenee, minkä seurauksena on *uusirtolaisen* köyhyys ja syrjäytyminen vain pahenee. Lopputuloksena *uusirtolaiset* joutuvat perus- ja ihmisoikeuksien ulkopuolelle, koska rahattomalla ei riitä kiinnostusta eikä voimavaroja oikeuksiensa ajamiseen omassa elämässä. Hallintavalta-analyysissään Hirvonen (2013) erottelee kolme toisiaan seuraavaa irtolaisuutta hallinnutta vallan muotoa, jotka kaikki ovat lopulta yhä läsnä *uusirtolaisten* kohtelussa: järjestysvalta, huoltovalta ja hyvinvointivalta. Viimeinen jakaantuu sisällyttävään ja ulossulkevaan vallan muotoon. Jako on tämänkin tutkimuksen kohteissa läsnä. Hirvonen (2013, 41) analysoi, että K.J. Ståhlbergin vuoden 1893 väitöskirjan irtolaisuutta koskevat analyysit pätevät Suomeen yhä: "Järjestysvallan palveluspakko on tullut takaisin aktiivisuutta vaativana valtana, pakkointegraationa." Sosiaalioikeudellinen näkökulma on olennainen. *Uusirtolaisten* lista on jotakuinkin sama, kuin rikottujen ikkunoiden nollatoleranssin kohteiden lista "katuihmisistä", joka edellä on useaan kertaan esitelty.²⁸⁸

Katujen kontrollikulttuuria ei voi tutkia unohtaen kaupunkitutkimuksen näkökulmia (Koskela 1999; 2009), joista nostan tässä esiin vain pari esimerkkiä: "Vaikuttaa siltä, että Suomessa ja Helsingissä juuri kaupungin siisteyteen ja puhtauteen kiinnitetään poikkeuksellisen paljon huomiota, sitä pidetään eräänlaisena indikaattorina yhteiskunnan tilasta. Vaatimus järjestyksestä ja selkeydestä viittaa moderneihin suomalaisiin arvoihin: vaaleisiin, puhtaisiin linjoihin, funktionaalisuuteen, selkeyteen, siisteyteen. Puhdas, selkeä linja – puhdas, selkeä, moderni yhteiskunta." (Cantell 1995, 134.) Urbaani pelon kulttuuri johdattaa kadun kontrollikulttuuria käsi kädessä kohti kontrollimyönteisempää ilmapiiriä, jolloin toteutuvat useat pelon paradoksit (Koskela 2009). Kontrollin koventamisen vaatimukset lisäävät pelkoa ja kääntyvät tavoitteitaan vastaan, ellei toleranssin kasvattamisen mahdollisuuteen tartuta (em.; ks. myös Korander 2001, 85–88).²⁸⁹

Jatkotutkimuksessa olisi mielenkiintoista koota yhteen kokonaiskuva suomalaisesta katujen kontrollikulttuurista. Parhaan yleiskuvan kontrollista on piirtänyt Hille Koskela (2009) Pelokierre -kirjassaan. Sen asettamaa haastetta voisi jatkaa yhä monitieteisempään suuntaan, kuten Lippertin ja Walbyn (2013) *Policing Cities* -teos tekee yhdistäen kriminologian, maantieteen, sosiologian, politiikan tutkimuksen, antropologian, kaupunkisuunnittelun, oikeussosiologian ja oikeustieteen asiantuntijoiden tutkimukset. Mielestäni siihen liittyisi analyysi suomalaisten arkipäiväisten rikosten tilannetorjuntakulttuuriperinteestä ja turvallisuuskulttuurista (Koskela 2009), joka eroaa useista muista maista monista syistä.²⁹⁰ Poliisi- ja vartijamyönteisyyteen liittyy kameravalvontamyönteisyys sekä aiempien vuosikymmenten tiukka portsari-kulttuuri. Jopa rakennetussa ympäristössämme voidaan nähdä, kuinka puuttumattomuusriskiajattelu konkretisoituu tilannetorjunnassa monin eri tavoin turvakaupunkisuunnittelun betoniin (Koskela 2009; Hirvonen 2011a).

Ylipääntäänä katujen kontrollikulttuurin jatkumo liittyy alkoholikontrollikulttuuriimme ja putkakulttuuriimme. Monissa maissa ei ole lainkaan itsestään selvää, että henkilötodistuksia pitää kantaa poliisin takia mukana. Mitä Suomessa tiedetään ja ei tiedetä näistä tutkimuksissa? Oltiin tärkeää pohtia tutkimusten valossa kysymystä irtolaisvalvonnan jatkumosta, puuttumisriskistä ja hyvinvointikontrolliyhteiskunnan kadun kontrollikulttuurin *tiukkuudesta* eri näkökulmista. Asian katutodellisuutta on analysoitu tässä työssä kirjallisuuden avulla erityisesti New Yorkin osalta ja Tampereella nuorten osalta. Bratton tekee listan NYPD:n ongelmista, niistä, jotka aiheuttavat epäjärjestyksen, epämukavuuden ja rikollisuuden pelkoa luovan ilmapiirin ja joihin nollatoleranssipoliisikontrolli kohdistettiin. Voidaan alustavasti kysyä, kuinka tiukasti listan väkeen – esimerkiksi *mellakoitsijoihin, päihtyneisiin häiriköihin, asunnottomiin rappioalkoholisteihin, spontaanien kaupunkitapahtumien järjestäjiin, tagien ja graffitien piirtäjiin, katuprostituoituihin, huumesätkän vetäjiin ja huumekauppiaisiin niin julkisissa kuin puoli-julkisissa tiloissa* – on tutkimusten valossa suhtauduttu ja suhtaudutaan Suomessa.

Tiukkuutta osoittaa ensinnäkin Suomessa se, että mellakan ennaltaestossa on osoitettu niin sanotussa Smash Asem -tapauksessa tiukkaa *puuttumattomuusriski*-teesin sovellusta (Saari K. 2006; 2007; Salasuo 2006; Eoak 1836/2007). Tulkintani mukaan poliisin eduskunnan oikeusasiamieheltä (Eoak 1836/2007) moitteitakin saanut Smash Asem -mielenosoituksen kuriinpano on kadun kontrollin tiukkuuden puhdasoppinen, empiirinen, noin vuorokauden kestäneen kokeen mukainen verifiointi. Potentiaaliset mellakojat – ja samalla lukuisat "viattomat" sivusta katsojat – laitettiin ennalta estävästi kuriin jo ennen mellakkaa. Myös New Yorkissa joukkojen hallinta eli mellakkapoliisin strategia ja toiminta muuttui nollatoleranssiaikaan todella tiukaksi ja ennalta estäväksi (Vitalé 2005b).

Toisena tiukkuuden esimerkkinä voidaan pitää vuosikymmenen kestänyttä Stop töhryille –hanketta, jossa *graffiti-kulttuuri täyskriminalisointiin* taidemuotona New Yorkin tapaan Helsingissä – tosin jälkimmäisessä laillinen graffiti periaatteessa hyväksyttiin vuonna 2008 (Graffitista taidemuotona ks. esim. Malinen 2011). Stop töhryille -hanke laajeni innokkaiden promoottorien käsissä mittavaksi operaatioksi. Tulkintani mukaan hanke vaikuttaa tarinalta, jossa muutama moraaliurakoija sai muiden viranomaisten ja paikallispoliitikkojen enemmistön ajattelemaan ajamastaan asiasta puuttumattomuusriskiajattelulla eli *poliisilogiikalla, mutta täysin ilman poliisiprofession ammattietiikkaa* (poliisin professionaalista etiikasta ks. Honkonen & Korander 2004). Kymmenien miljoonien eurojen nollatoleranssihankkeessa puhdistettiin kaupunkia ja kohdistettiin ankaraa vartijarepressiota graffiti-tekijöitä kohtaan. Myöhemmin julkisuudessa kerrottiin tulosten olevan epäselviä ja politiikan olleen virhe. (Koskela 2009; Mäkinen 2010; Brunila, Ranta & Viren 2011.)

Hirvonen (2011a) erittelee osuvasti, kuinka hankalaa Helsingissä on aina ollut järjestää *spontaaneneja kaupunkitapahtumia*. Näitä ovat esimerkiksi spontaanit karnevaalit, katujen, asuntojen, teiden ja ylipääntään tilojen valtaukset, pop-up-ravintolapäivät ja spontaanit kirpputorit, festivaalit ja konsertit. Vaikka on lukuisia osoituksia vastakulttuurin tärkeydestä ja sen merkityksestä kaupunkielämälle. Vaikka alkoholisteista tyhjäksi jääneen Lepakkoluolan valtaus ja siitä lähtenyt Elävän Musiikin yhdistyksen, Elmun, ja Radio Cityn ja sen jatkajien – esimerkiksi Radio Helsingin – ja muun niihin liittyvän spontaanin kulttuuritoiminnan arvo on virallistekin tunnustettu, on Helsingin virallinen politiikka hyvin tyyliä uusia ilmiöitä kohtaan.

Suunnitelmallistenkin kaupunkifestivaalien ja konserttien järjestämiseen suhtaudutaan nihkeästi. Hirvonen (2011a, 301) esittelee, kuinka poliisin järjestyksenvalvonnan riskiajattelu voittaa kaupunkielämää koskevan demokraattisen päätöksenteon. Helsingin kaupunginhallitus teki marraskuussa 2010 päätöksen, jonka mukaan terassien aukioloaikoja kesäisin voidaan pidentää. Terassiluvat myöntävä rakennusvirasto ei tähän suostunut viitaten siihen, että poliisikin on sitä mieltä (em.). Hirvonen (2011a, 302) summaa: "Läpikotaisin normeerattu ja hallinnoitu Helsinki on steriiliydessään varmastikin sovelias designmuseo, mutta samalla siitä tulee hautausmaa, jossa kaupunkilaiset on tuomittu ikuisen rauhan hiljaisuuteen." Tylsyyden "designmuseota" vastustavat tapahtumat Hirvonen (2011a) näkee reagoitina kontrollikulttuuriin siis *tiukan* katujen kontrollikulttuurin vastarintana (ks. myös Koskela 2009).

Katuprostituution "displacement" on yksi osoitus tiukan katujen kontrollikulttuurin olemassaolosta. Se on pulpahdellut jos jollekin Helsingin kadun pätkälle ja julkisuuteen aina silloin tällöin, mutta poliisin tehoiskut ja kohdistettu valvonta on käytännössä siirtänyt prostituution kaduilta internetiin ja jossain määrin ravintoloihin sekä tehnyt siitä ulkomaisille prostituoiduille riskialttiimpaa, koska rikoksen uhriksi joutuessaan prostituoidut eivät ole uskaltaneet lähestyä poliisia (Koskela, Tani & Tuominen 2000; Kontula 2005; Skaffari 2010; Kimpimäki 2009).

Kopomaan (1997), Noposen (2006a; 2006b), Ruuskasen (2008) ja Mäkisen (2007) *yksityistä järjestyksenvalvontaa ja vartiointia* ja vartijoiden kohtelun kokemuksia koskevat tutkimukset ja muut asiaa sivuavat tutkimukset (Kerttula 2010, 450) osoittavat, että kauppakeskusten ja liikenneasemien puolijulkisen tila on vähemmän salliva ja huomattavasti tiukemmin valvottu kuin pelkästään poliisin valvoma julkinen katu, tori tai puisto. Eivätkä kohteiden – eräät jopa äärimmäisen – kielteiset kokemukset vartijoiden käsissä tässäkin vaikuta heijastelevan poliisin professionaalista tapaa hoitaa asioita. Poliisin rinnalla järjestystä kontrolloidaan suuremmalla *miesvoimalla* ja intensiivisemmällä *kameravalvonnalla* puolijulkisessa tilassa ja sen liepeillä *tiukasti*.

Yksi keskeinen YJT-valvonnan tiukkuuden mittari on vuosikymmenet ollut päihtyneiden *säilöönottomäärä*, "putkayöttilasto", jonka kohteeksi joutuvat niin satunnaiset kuin vakioasiakkaatkin ja monenlainen joukko siltä väliltä. *Julma hyvinvointivaltio* -tutkimuksessaan Rahkonen ja Sulkunen (1987, 21; Sulkunen & Rahkonen 1987) arvioivat, että säilöönottojen korkea määrä Suomessa johtui 80-luvulla poliisin toimintatavan lisäksi ensinnäkin juomatavoista ja alkoholipolitiikasta, jonka johdosta kansankapakoista oli puutetta, toiseksi asunnottomien asuntotilanteesta ja kolmanneksi alkoholistien hoito- ja huoltojärjestelmän puutteista. Vuosien 1987–1994 välillä tapahtui nopea lasku noin 200 000 putkayön tasosta vajaan sataantuhanteen. Juuri tuona 80-luvun lopun ja 90-luvun puolivälin aikana päihdehuoltojärjestelmää saatiin parannettua (Obstbaum ym. 2011, 35, kuvio 1), asunnottomien määrä jotakuinkin puolittui (ARA 2013) ja kansankapakoiden määrä moninkertaistui, kun anniskelupaikkojen määrä Helsingissä kolminkertaistui vuosien 1985–1999 välillä 250:stä 750:een (Ruoppila & Cantell 2000, 37). Säilöönottolukujen pieneneminen voi siis pitkälti johtua muistakin seikoista kuin poliisin puuttumisen linjamuutoksista (Julkijuomisen ja päihtyneisiin puuttumiskynnyksen vuosikymmenten vaihtelun kuvaus, ks. Soine-Rajanummi ja Törrönen 2004).²⁹¹

Vuoden 2003 jälkeen säilöönottomäärät ovat vaihdelleet noin 70 000–100 000 tienoilla ja olivat vuonna 2012 noin 70 000. Kun edellisten parannusten lisäksi otetaan huomioon vakioasiakkaiden eli tyyppillisten katujuoppojen määrän romahtaminen ylipäättään sekä ikäluokkien pienenytessä että päihdekulttuurin muuttuessa (Kärkkäinen 2002, 373; Noponen 2006a), voidaan lukea yhä pitää osoituksena katujen tiukasta kontrollikulttuurista ja järjestyspoliisin puuttumattomuusriskistä. Yksi oletus on esitetty, että säilöönnotot olisivat vähenneet, koska poliisin kiinniottokynnys on korkeampi ja poliisin oletetaan vievän päihtyneitä aiempaa enemmän kotiin putkan sijasta (Säilöönottotyöryhmä 2011; Helminen 20012b, 604). Varmasti siihen suuntaan on menty, mutta kuinka paljon? Kotiinviennistä ei kuitenkaan lähteissä ole esitetty tilastoja tai tutkimuksia, vaan kyseessä lienee oletus, jota tulisi tutkia. Valtavat säilöönottoluvut kertovat suomalaisen poliisikulttuuriin vuosikymmeniä kuuluneesta uskosta inkapasitaatioon, mikä sinänsä on luonnollista: onhan se järkevin poliisin keinoista. Luja usko inkapasitaatioon ja rangaistuskeskeisyys poliisikulttuurissa tulee erityisesti esiin huumekontrolliasenteissa ja -toiminnassa (Kekki 2012a, 50). Lakisääteistä hoitoonohjausta kannattaa ja toteuttaa vain häviävän pieni osa poliiseista.²⁹² Lisäksi katujamme talleavien asunnottomien ja uusirtolaisten (Hirvonen 2013) "turvallistamisen" tutkimus kuuluisi kiinteästi urbaanin kontrollikulttuurin tutkimukseen. Joutuvatko hekin New Yorkin tai von Mahsin (2013) analysoiman Berliinin keskustan kaunistamisen tapaan ulossulkemisen kolminkertaiseen prosessiin: oikeudellisen ulossulkemisen, palveluista ulossulkemisen ja taloudellisen ulossulkemisen kohteiksi?

Pääasiassa rikosoikeudellisin keinoin ohjailtua huume politiikkaa, poliisin siihen panostamia strategioita ja taktiikoita ja tosiasiallista huume kontrollia pidetään Suomessa tehokkaana. Suomessa huume markkinat eivät juuri ole näkyvillä eikä kauppa tuota järjestyshäiriötä kaduilla. (Kinnunen 1996; 2008; Kainulainen 2009; Perälä 2011.) Huume valvonta kuuluu poliisin strategioissa tärkeään prioriteettiin (Poliisi 2007, 36). Käyttäjiin kohdistetaan poliisin yleis- ja erityisvalvontaa. Käyttörikoksiin sekä pieniinkin hallussapitoihin puututaan. Tutkimuksista on helppo tehdä tulkinta, että Suomessa huume valvonnessa on puuttumisriskieetokseen perustuva *erittäin tiukka nollatoleranssi*. (Kainulainen 2002; 2006; 2009; Kinnunen 2002; 2008; Tammi ym. 2011; Perälä 2011; Kekki 2004; 2009; 2012a; 2012b.) Rikosoikeudellisena ongelmana seuraukset valvotuille ovat usein monin verroin ankarampia kuin YJT-riskin valvonnan kohteille. Perälä (2011, 221, korostus TK) tiivistää huume markkinoita koskevan etnografisen tutkimuksensa huomion huume valvonnan tiukkuudesta seuraavasti: "Poliisikontrolli näyttäytyy tutkimuksessa ... varsin *tiukkana*, sillä moni on jäänyt kiinni ja kärsinyt ... vankilatuomion."²⁹³

Uuskonservatiivinen kontrollipolitiikka Yhdysvalloissa osoittautui äärimmäisin keinoinkin toimineeksi ankaraksi tiukan järjestyspolitiikan palauttajaksi ja jälleenrakentajaksi. Lienee viisasta tutkia ilmiötä kaduillamme. Päihtyneiden, mielenosoitusten, graffiti-maalauksen, katuprostitiution, rikosoikeudellinen katuhuume kaupan ja huumeiden katukäytön tiukka, ellei jopa ankara, poliisivalvonta ja yksityisen vartiointialan toteuttama puolijulkisen tilan tiukka valvonta näyttävät kuvaavan suomalaisen irtolaisvalvontaperinteen jatkumoa, hyvinvointi-kontrolliyhteiskunnan kadun kontrollikulttuuria. Käsillä oleva tutkimus haastaa piirtämään kokonaiskuvaa siitä, missä kaikkialla ja miten – uuskonservatiivisesti ajattelevien kannattama

– kontrollimyönteinen tilannetorjuntaan ja ennalta estoon pyrkivä puuttumattomuusriski-eesot näkyy tai ei näy. Miksei tutkittaisi myös, että löytyykö uuskonservatiivisuudelle muitakin ilmenemismuotoja kriminaali- ja kontrollipolitiikassamme kuin ankara kurinpito kaduilla? Joka tapauksessa on kysyttävä, kenellä on oikeus kaupunkiin ja sen keskustaan niiden poliisitoituessa ja turvallistuessa.

7.2.2 Poliisitoitunut lapsiin ja nuoriin kohdistunut kontrolli tutkimuksen kohteena

Kontrollimyönteinen usko puuttumattomuusriskiiin on mahdollistanut riskiajattelun leviämisen poliisista sen yhteistyötahoihin. Varhaisen puuttumisen ideologian leviämistä ovat siivittäneet ulkomailta mallia ottaneet rikosentorjunta- ja turvallisuustalkoot (Virta 2006; Harrikari 2008; Törrönen & Korander 2005). Kun muut tahot omivat poliisin toimintatapoja, kuten puuttumattomuusriskiajattelua itselleen, voidaan sanoa, että ne *poliisitoituvat*.²⁹⁴ Kehitys on ollut jo pitkään nähtävissä lasten ja nuorten varhaisen puuttumisen politiikassa.

Harrikari (2008) analysoi hyvinvointivaltion hallinnan muutosta rikoskontrollivaltioksi käsitteillä hyvinvointipolitiikan regiimi ja riskiregiimi. Kaksinaisuus on hänelle analyysiväline, jolla pystytään erittelemään Garlandin (2001), Youngin (1999) ja vastaavien aikalaisanalyttikkojen hengessä hyvinvointivaltioiden käännöstä jälkihyvinvointivaltioiksi. Moraalinen käänne (Satka 2009) ja suunnanmuutos näyttäytyy Suomessa jyrkimpänä juuri lasten ja nuorten varhaisen puuttumisen hallintapolitiikassa. Hyvinvointivaltiolliseen regiimiin sisältyi ennalta estämistä – ensisijassa eri tavoin tukemalla tehtyä *sosiaalista ennalta ehkäisyä* (Harrikari 2008). Koska näkökulmani tässä tutkimuksessa korostaa poliisia tekijänä ja tekniikkana yhteiskunnallisessa hallinnassa, olen ehdottanut nyky-Suomea kuvaavaksi käsitteeksi *hyvinvointikontrollivaltiota*. Siinä tunnustetaan samanaikaisesti olevan vielä olemassa sekä hyvinvointivaltiollista sosiaaliseen ennalta ehkäisyyn kuuluvaa hallintaa että suoraa repressiivistäkin riskiregiimikontrollia, jossa poliisi on keskiössä, sekä perinteistä kriminaalipolitiikkaa edustavaa rikosoikeuskontrollia.

Voisi ajatella rautalankamallijatkumoa idealistinen hyvinvointivaltio – hyvinvointikontrollivaltio – rikoskontrollivaltio tai rangaistusvaltio, joissa viimeisten hallintatapa perustuu lopulta puhtaaseen uusliberalistiseen ja uuskonservatiiviseen riskiregiimiin. Keskimäinen, hyvinvointikontrollivaltio on näistä eräänlainen sekoitus, jossa esiintyy vahvasti jokainen sen kolmesta puolesta, hyvinvointipuoli nimensä mukaan yhä johtavana. Hyvinvointikontrollivaltiossa ("penal-welfare") on siis kolme merkittävää yhteiskunnallisen kontrollipolitiikan hallinnan tekijää, mekanismeja ja tekniikkaa. Hyvinvointikontrollivaltiota kuvaavana kuviona voisi toimia yksinkertainen kolmio, jonka laidat tai puolet ympäröivät kontrolloitavia kansalaisia ja yhteiskuntaa:

I Hyvinvointilohko

II YJT:n ylläpito ja muu tilannetorjunnalla ja kontrollilla tehty puuttumislohko

III Rikosoikeus- ja rangaistuslohko

Hyvinvointilohkoon sisältyvät hyvinvointivaltion normaalit toiminnot – useimmiten jokin universalistinen ja tasa-arvoistava tuen tai jaon muoto tai hyvinvointivaltion tukirakenne (Roth-

stein 2008). Hyvinvointilohkolla tartutaan kriminogeenisiin "root causes" -ongelmiin, perinteisiin rikollisuuden syihin. Keskimmaisessa johtotähtenä toimii *yleistä järjestystä ja turvallisuutta* (YJT) varten perustettu *järjestyspoliisi*. Siihen voidaan lukea myös kontrollitahot, joita ei lasketa kahteen muuhun niiden hallintatavan, toimintalogiikan, johdosta. Rikollisuuden tilannetorjunta ovat esimerkiksi yksityiset järjestyksenvalvojat, vartijat, kolmannen sektorin "pseudopoliisit", turvallisuustalkoolaiset ja ylipäättänsä vapaaehtoiset rikosentorjujat, siis merkittävä osa lapsiin ja nuoriin riskiregiimi-ideologialla keskittyvistä varhaisista puuttujista. Kun koulutoimi, sosiaalityö ja lastensuojelu ovat ryhtyneet toimimaan varhaisen puuttumisen riskikontrollilla, ovat ne osin siirtyneet toimimaan kakkoslohkossa eli ne ovat poliisisoituneet ja turvallistuneet. Keskeisenä esimerkkinä toimii se, kun aiemmin sosiaalityössä tarjottiin kotipalveluapua, mutta nykyään sen tilalta saa lastensuojelullista valvontaa ja kontrollia kotiinsa (Harrikari 2008, 125, 279). Kakkoslohkon keskeinen toiminta-ajatus perustuu tilannetorjuntaan, rutiiniaktiiviteetteihin puuttumiseen ja riskiregiimiin eli *puuttumattomuusriski*-ajatteluun, kun taas kolmannessa rikosoikeus- ja rangaistuspuolella pyritään julkilausutusti täysin päinvastaiseen ajatukseen, "ultima ratoon", josta juuri nuorisoriikollisuuden kohdalla on oltu Suomessa ylpeitä. Rikosoikeus on viimeinen keino ja lienee selvää, että tällaiseen asemaan nojaamisen ja onnistumisen on perustuttava samalla kahden muun lohkon tuloksiin.

Puuttumattomuusriskiajattelu on poliisilain pohjalta vakiintunut poliisin yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpidon ideologiaksi. Päihtyneisiin häiriköihin on ollut perusteltua puuttua ennalta estävästi, ettei tule lisää ongelmia joko heille itselleen, muille tai ympäristölle. Tämä on kansan keskuudessa ollut yleisesti kannatettu järjestyspoliisin asenne suomalaisessa humalahakuisessa ja määrässä alkoholikulttuurissa. Kun vuoden 2014 alussa on tullut voimaan esitutkinta- ja pakkokeinolakien (koskee lohkoa III) muutos, jossa suuntaus on yhä poliisin toimivaltuuksien käytön muuttaminen ihmisoikeusmyönteiseen suuntaan, voitaneen hyvinkin olettaa, että sillä on jonkinlaisia heijastevaikutuksia myös poliisioikeudellisiin toimintatapoihin (koskee lohkoa II). Olisi tutkittava, miten vuoden 1995 perusoikeusudistuksen jälkeen laillisuusvalvojen ohjauksessa on edetty poliisitoimissa tähän suuntaan ja mitä uusi lainsäädäntö merkitsee poliisitoimien todellisuuteen ja sen eetokseen.

Ihmis- ja perusoikeusmyönteinen katsontakanta priorisoi puuttumattomuusriskiajattelun sijasta puuttumisriskiajattelua, kuten Yhdysvaltojen esimerkki selvästi toi esiin. Tällöin oli riski talloa kansalaisoikeuksia järjestyksenvalvonnalla ja puuttumalla ennalta estävästi, eikä poliisi halunnut tulla moitituksi moisesta toiminnasta. "Poikkeavuutta näkemättä" jouduttiin kontrollivajeeseen, puuttumattomuuteen, joka harmitti ja pelotti kansalaisia ja sysäsi 1990-luvulla kehityksen aivan toiseen äärilaitaan, katujen ankaraan nollatoleranssiin. Todettiin, että syrjäytyneiden ja parempiosaisten yhteiselo tiiviissä kaupunkirakenteessa New Yorkissa ei enää onnistunut. Suomessakin on pohdittu riskiä, että ihmisoikeudet himmenevät niiltä, jotka tulevat määritellyiksi pelkiksi järjestyshäiriöiksi tai ympäristöongelmiksi (Kopomaa 1997; 2002; Karjalainen 2004). Niinpä ensinnäkin haasteita on heitettävä oikeusopilliseen tutkimukseen siitä, tulisiko Suomessa poliisioikeudellisissa toimissa – järjestyksenvalvonnassa – ryhtyä toteuttamaan aiempaa enemmän ihmisoikeusmyönteisiä tulkintoja. Jos asunnottomat ja juopot on mahdollista siirtää kauniina kesänä *keskipäivällä keskikaupungin keskuspuistoista keski*-luokkaisten *keski*vertoihmisten silmistä tosiasiallisesti esteettispuhtaanapitosyistä putkaan ja

poliisipartio voi rastittaa "henkilön itsensä suojelemiksi" -pykälän säilöönoton syyksi putkan tiskillä, ollaanko ihmisoikeustiellä tai edes laillisuuden linjoilla? Ei olla. Kuinka paljon tällaista kansalaispainostuksen alla tapahtuu vai onko kansan yleinen toleranssi todella kasvanut?²⁹⁵ Onko niin, että tiukentuva perusoikeusmyönteinen katsantokanta Suomessakin voisi aiheuttaa USA:sta tutun kontrollivajeen tunnun, jos poliisi jättäisi kaikki juopot makailemaan ympäri kaupunkia? Asiasta on virinnyt jo poliisijuridista keskustelua (Noponen 2006; Lehti 2013; Mansikkamäki 2014).²⁹⁶ Empiirisesti voitaisiin myös tutkia, mitä puuttumattomuudesta seuraisi pää-, vasta- ja sivuvaikutuksina. Estääkö uusliberalisoitua hyvinvointi- ja sosiaalipoliitiikka lähitulevaisuudessa enää vajeen tunnun syntyä?²⁹⁷ Jatkotutkimushaasteita on siis heitettävä puhtaasti oikeusopilliseen sekä empiiriseen kriminologiseen tutkimukseen siitä, miten ihmis- ja perusoikeusmyönteinen Suomen puuttumattomuusriskimyönteinen poliisioikeudellinen lainsäädäntö ja sen tulkinta kaduilla ylipäätään on.

Täsmälleen samoja kysymyksiä voidaan esittää lasten ja nuorten varhaisen puuttumisen hankkeista, joissa poliisi on usein yhteistyökumppanina. Haastan pohtimaan, miten siellä ihmisoikeusmyönteisten kontrollitulkintojen tulisi näkyä. Poliisijohtajia, esimiehiä ja yhteistyöpoliiseja on haastettava miettimään, miten riskiajattelun johtotähti poliisi voisi vaatia myös muilta yhteistyökumppaneilta heiltä itseltään vaadittua ihmisoikeusmyönteistä katsantokantaa. Kun poliisi- ja oikeuslaitos ovat yhä tiukemmin rikosoikeuskontrollissa (lohko III) joutuneet ja päättäneet mennä ihmisoikeusmyönteiseen suuntaan, onko mahdollista, että lasten ja nuorten varhaisen puuttumisen innostuksessa (lohko II) ja kontrollihankkeissa on käymässä päinvastoin? Ihmisoikeusmyönteinen rationaali- ja humaani kriminaalipoliitiikka perustuu asiantuntija- ja tutkimustietoon. Tämä tutkimus sekä muut aihetta koskevat tutkimukset osoittavat, että puuttumattomuusriskillä toimiminen on dokumentoidusti lisääntynyt samaan aikaan, kun varhaisen puuttumisen hankkeiden vaikuttavuutta – pää-, sivu- ja vasta vaikutuksia – ei juurikaan ole tutkittu (Harrikari 2008; Satka 2009; Pekkarinen 2010; Satka ym. 2011). Tämän tutkimuksen perusteella hankkeista syntyy ennakoimattomia seurauksia. Varhaisen puuttumisen hankkeita tulisi perusteellisesti arvioida siinä valossa, nousevatko sivu- ja vasta vaikutukset päävaikutuksia suuremmiksi. Tutkimus haastaa kysymään puuttumisen oikeutuksen vasta- ja sivuvaikutusten hallintavallan kysymyksiä (ks. luku 6.5.5). Rikoksantorjuntaan perustava toiminta voi helposti ajautua pönkittämään sukupolvien välistä hierarkiaa eikä tällöin lapsille ja nuorille jää neuvotteluasemaa. Rikoksantorjuntaan perustuva puuttumistoiminta voi kohdistaa nuoriin vain yksisilmäisiä ja repressiivisiä kontrollikeinoja, kun niiden käyttöä taas rikosoikeuslohkolla on pyritty hillitsemään. Lapset ja nuoret tulisi erilaisissa puuttumishankkeissa huomioida kansalaisina ja yksilöinä, ottaa huomioon heidän oikeutensa ja kokemuksensa, jopa tunteensa ja itsetuntonsa, joilla on heijastusvaikutuksia koko loppuelämään.

Olisi aihetta herätellä uudestaan henkiin modernin kriminologian kontrollin vasta- ja sivuvaikutuksia koskevaa ymmärrystä, jota Suomessa löytyy nuorten rikosoikeuskontrollista. Puuttumattomuusriskissä sosiaalinen nähdään yksinkertaisena, eikä stigmaa siinä lasketa ongelmaksi, jolla aiheutettaisiin haittoja leimatulle, vaan se on kuin varoitusmerkki, rikottu ikkuna, johon pitää puuttua kontrollilla pian ja tehokkaasti (Young 1999; Garland 2001; Harrikari 2008; Pekkarinen 2010). Harrikari (2004, 289) analysoi, että 1960-luvun leimaamisteoreettinen näkökulma on kadonnut viimeaikaiseen uskoon, että kontrollilla ja puuttumisella saadaan

aikaan *vain myönteisiä seurauksia*. Se on levinnyt poliisi- ja rikosentorjunnan kentältä sosiaaliohjelmiin, kouluihin, nuorisotyöhön ja jopa päiväkerhoihin. Elina Pekkarisen väitöskirjan (2010) punaisena lankana on tarkastella ilmiötä, jossa lapsiin ja nuoriin suhtautumisessa poikkeavuuden käsite katoaa ja tilalle tulee riskien hallinnan ja puuttumisen käsitteistö. Pekkarinen (2010) analysoi osuvasti, kuinka poikkeavuuden sosiologiassa korostettiin sosiaalisten reaktioiden merkitystä, jotka kohdistettiin normeja rikkoviin ihmisiin, sekä poikkeavien omaa reaktiota. Ajatus kuuluu modernin kriminologian klassiseen ytimeen. Leimaamisteorioiden mukaan "yritykset poistaa, rangaista ja ehkäistä poikkeavuutta saattavat vahvistaa sitä" (em. 21). Pelon portaajat ja leimaaminen ovat ilmiöitä, joita tutkimusten mukaan tulisi tutkia yhä tarkemmin (Harrikari 2008; Satka 2009; Pekkarinen 2010; Satka ym. 2011). Tämän tutkimuksen mukaan rikosentorjuntatoimien ilmeisen väistämättömiä ja ennakoimattomia vasta- ja sivuvaikutuksia tulisi tutkia tarkkaan. Tulisi tutkia, ovatko muut lasten ja nuorten kontrollitahot turvallisuneet ja poliisioituneet uudessa kontrollikulttuurissa ja millaisia vasta- ja sivuvaikutuksia erilaisista varhaisen puuttumisen hankkeista seuraa.

Lähteet

- Aaltonen, Mikko 2013. Socioeconomic Differences in Crime and Victimization. A Register-Based Study. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 263. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Ahlström, Salme, Metso, Leena & Tuovinen, Eeva-Liisa (1999). Miten nuorten päihteiden käyttö on muuttunut vuodesta 1995 vuoteen 1999? Yhteiskuntapolitiikka 5-6/1999, 480-487.
- Alasuutari, Pertti 1985. Pullon läpi näkyvä mies. Teoksessa Helminen, Seppo & Hurri, Merja (toim.) Miehen mallit. Helsinki: Kirjayhtymä, 39–57.
- Alasuutari, Pertti 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Tampere: Vastapaino.
- Alvesalo, Anne 2003a. Economic Crime Investigators at Work. *Policing and Society* (13) 2/2003, 115–138.
- Alvesalo, Anne 2003b. The dynamics of economic crime control. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 14.
- Alvesalo, Anne & Korander, Timo 2000. Rikosmedian pelko: kannanotto suomalaiseen rikosuutisjournalismiin. *Journalismin kritiikin vuosikirja 2000. Tiedotustutkimus* 1/2000, 75–78.
- Alvesalo, Anne & Whyte, Dave 2007. Eyes Wide Shut: The Police Investigation of Safety Crimes. *Crime, Law and Social Change* (48) 1–2/2007, 57–72.
- Amnesty International 1996. United States of America. Police brutality and excessive force in the New York City Police Department. Amnesty International Country Report. <http://www.amnesty.org.ai-index> AMR 51/050/1996 (Poimittu 31.3.2013)
- Anttonen, Anneli & Sipilä, Jorma 2000. Suomalainen sosiaalipolitiikka. Tampere: Vastapaino.
- ARA 2013. Asumattomat 2012. Asumisen rahoitus- ja kehittämiskeskus ARA. Selvitys 1/2013. <http://www.ara.fi/download/noname/%7B491574C4-A0A1-4DD0-9A69-AC60B18BBB23%7D/24182> (Poimittu 31.3.2013)
- Arnkil, Tom Erik, Seikkula, Jaakko & Arnkil, Robert 2005. Hyvien käytäntöjen tutkittavuudesta, siirrettävyydestä ja jatkuvuudesta. *Yhteiskuntapolitiikka* (70) 6/2005, 639–649.
- Arteaga Botello, Nelson 2013. Urban securization in Mexico City. A new public order? Teoksessa Lippert, Randy K. & Walby, Kevin (toim.) 2013. *Policing Cities. Urban Securitization and Regulation in a 21st Century World*. New York: Routledge. 231–245.
- Babor, Thomas & Caetano, Raul & Casswell, Sally & Edwards, Griffith & Giesbrecht, Norman & Graham, Kathryn & Grube, Joel & Gruenewald, Paul & Hill, Linda & Holder, Harold & Homel, Ross & Österberg, Esa & Rehm, Jürgen & Room, Robin & Rossow, Ingeborg 2003; uudistettu laitos 2010. *Alcohol: no ordinary commodity. Research and public policy*. Oxford: Oxford University Press.
- Barker, Vanessa 2010. Explaining the Great American Crime Decline: A Review of Blumstein and Wallman, Goldberger and Rosenfeld, and Zimring. *Law & Social Inquiry* (35) 2/2010, 489–516.
- Barr, Heather 2001. Policing Madness. People with Mental Illness and the NYPD. Teoksessa McArdle, Andrea & Erzen, Tanya (toim.) 2001. *Zero Tolerance: Quality of Life and the New Police Brutality in New York City*. New York: NYUP, 50–84.
- Barrett, Wayne 2000. *Rudy! An investigative biography of Rudolph Giuliani*. New York: Basic Books.
- Bass, Sandra 2001. Policing Space, Policing Race: Social Control Imperatives and Police Discretionary Decisions. *Social Justice*. (28) 1/2001, 156–176.
- Baumer, Eric P. & Wolff, Kevin T. 2012. Evaluating Contemporary Crime Drops in America, New York City, and Many Other Places. *Justice Quarterly*. Special Issue. Advance online publication.
- Baumer, Eric 2008. An Empirical Assessment of the Contemporary Crime Trends Puzzle: A Modest Step toward a More Comprehensive Research Agenda. Teoksessa Goldberger, Arthur and Rosenfeld, Richard (toim.) *Understanding Crime Trends: Workshop Report*. Washington, DC: National Academies Press, 127–176.
- Ben-Yehuda, Nachman & Goode, Erich 1994. *Moral panics: the social construction of deviance*. Oxford: Blackwell.

- Beirne, Piers & Messerschmidt, James 1995. *Criminology*. 2nd ed. Fort Worth: Harcourt Brace College Publishers.
- Bennett, William J., DiIulio, John J. Jr. & Walters, John P. 1996. *Body Count: Moral Poverty and how to win America's war against crime and drugs*. New York: Simon & Schuster.
- Bittner, Egon 1967. The police on Skid Row: a Study in Peacekeeping. *American Sociological Review*. (32) 5/1967, 699–715.
- Blumstein, Alfred. 1995. Youth violence, guns and the illicit-drug industry. *Journal of Criminal Law and Criminology* (86) 1/1995, 10–36.
- Blumstein, Alfred 2006. Disaggregating the Violence Trends. Teoksessa Blumstein, Alfred & Wallman, Joel (toim.) *The Crime Drop in America*. New York: Cambridge University Press. 13–44.
- Blumstein, Alfred & Richard Rosenfeld. 2008. Factors Contributing to U.S. Crime Trends. Teoksessa Goldberger, Arthur and Rosenfeld, Richard (toim.) *Understanding Crime Trends: Workshop Report*. National Research Council Committee on Understanding Crime Trends, Committee on Law and Justice, Division of Behavioral and Social Sciences and Education. Washington, DC: The National Academies Press, 13–43.
- Blumstein, Alfred & Wallman, Joel (toim.) 2006. *The Crime Drop in America, Revised Edition*. New York: Cambridge University Press.
- Bonta, James 2003. Rikoksentehtävien kuntouttaminen – tutkimuksesta käytäntöön. Teoksessa Järvenpää, Raija & Kempas, Marjaana (toim.) *What Works – mikä toimii vankeinhoidossa ja kriminaalihuollossa*. Vantaa: Vankeinhoidon koulutuskeskus.
- Bowling, Benjamin 1998. Arvostelu kirjasta: Zero Tolerance: Policing a Free Society. (toim.) Norman Dennis 1997. *British Journal of Criminology*. (38) 2/Spring 1998, 318–321.
- Bowling, Benjamin 1999. The rise and fall of New York murder. *British Journal of Criminology* (39) 4/1999, 531–554.
- Braga, Anthony, Papachristos, Andrew, & Hureau, David 2012. Hot spots policing effects on crime. *Campbell Systematic Reviews* 8/2012. <http://www.campbellcollaboration.org/lib/project/24/>
- Braga, Anthony A. & Weisburd, David L. 2012. The Effects of Focused Deterrence Strategies on Crime: A Systematic Review and Meta-Analysis of the Empirical Evidence. *Journal of Research in Crime and Delinquency* (49) 3/2012, 323–358.
- Braithwaite, John 1989. *Crime, shame and reintegration*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Bratton, William 1996. Cutting crime and restoring order: What America can learn from New York's finest, lecture at the Heritage Foundation, 15.October, www.heritage.org.
- Bratton, William 1997. Crime is Down in New York City: Blame the Police. Teoksessa Dennis, Norman (toim.) *Zero Tolerance: Policing a Free Society*. Institute of Economic Affairs. London.
- Bratton, William & Andrews, William 1999. What we've learned about policing, *City Journal* (9) 2/1999, 14–27.
- Bratton, William & Knobler, Peter 1998. *Turnaround: How America's top cop reversed the crime epidemic*. New York: Random House.
- Brunila, Mikael, Ranta, Kukka & Viren, Eetu 2011. *Muutaman töhryn tähden*. Helsinki: Into Kustannus.
- Brunson, Rod K. & Miller, Jody 2006. Young black men and urban policing in the United States. *British Journal of Criminology* (46) 4/2006, 613–640.
- Brunson, Rod K. 2007. "Police don't like black people:?" African-American young men's accumulated police experiences. *Criminology & Public Policy*, (6) 1/2007, 71–102.
- Cantell, Timo 1995. Tarpeesta taiteeseen, taiteesta tarpeeseen – Taiteiden yön tarina. Teoksessa Lähteenmaa, Jaana & Mäkelä, Laura (toim.) *Helsingin yö*. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus, 120–139.
- Chappell, Allison T., MonkTurner, Elizabeth & Payne, Brian K. 2011. Broken Windows or Window Breakers: The Influence of Physical and Social Disorder on Quality of Life. *Justice Quarterly* (28) 3/2011, 522–540.
- Chatterton, Michael & Rogers, Mike 1989. *Focused Policing*. Teoksessa Morgan, Rod and Smith, David (toim.) *Coming to Terms With Policing*. Routledge. London.

- Chauhan, Preeti, Cerdá, Magdalena, Messner, Steven F., Tracy, Melissa, Tardiff, Kenneth and Galea, Sandro 2011. Race/Ethnic-Specific Homicide Rates in New York City: Evaluating the Impact of Broken Windows Policing and Crack Cocaine Markets. *Homicide Studies* (15) 3/2011, 268–290.
- Christie, Nils 1993. Kohti vankileirien saaristoa? Rikollisuuden kontrolli teollisuutena länsimaissa. Helsinki: Hanki ja Jää.
- Christie, Nils 2000. *Crime Control as Industry. Towards Gulags, Western Styke*. Kolmas painos. London: Routledge.
- Clarke, Alan 2006. Evidence-Based Evaluation in Different Professional Domains: Similarities, Differences and Challenges. Teoksessa Shaw, Ian, Greene, Jennifer C. & Mark, Melvin M. (toim.) *The SAGE Handbook of Evaluation*. London: Sage.
- Coalition for the homeless 2013. State of Homeless 2013.50,000. Coalition for the homeless. March, 2013. www.coalitionforthehomeless.org/pages/state-of-the-homeless-2013 Report PDF (Poimittu 5.10.2013)
- Cohen, David, S. 1996. Official Oppression: A Historical Analysis of Low-Level Police Abuse and a Modern Attempt at Reform. *Columbian Human Rights and Law Review*. (28) Dec/1996, 165–199. http://works.bepress.com/cgi/viewcontent.cgi?article=1002&context=david_cohen (Poimittu 6.11.2013)
- Cohen, Stanley 1972. *Folk Devils and Moral Panics: The Creation of the Mods and Rockers*. St Albans: Paladin.
- Cole, David 1995. The Paradox of Race and Crime: A Comment on Randall Kennedy's 'Politics of Distinction', *Georgetown Law Journal* (83) Sep./1995, 2547–2565.
- Cork, Philip, J. 1999. "Examining Space-Time Interaction in City-Level Homicide Data: Crack Markets and the Diffusion of Guns Among Youth." *Journal of Quantitative Criminology* (15) 4/1999, 379–406.
- Corman, Hope & Mocan, H. Naci 2000. A Time Series of Crime, Deterrence and Drug Abuse in New York City. *American Economic Review* 90, 584–604.
- Corrigan, Philip & Sayer, Derek 1985. *The Great Arch. English State Formation as Cultural Revolution*. Oxford: Basil Blackwell.
- Crawford, Adam 1997. *The Local Governance of Crime: Appeals to Community and Partnerships*. Oxford: Clarendon Press.
- Crawford, Adam 1998. *Crime Prevention and Community Safety. Politics, Policies and Practices*. London: Longman.
- Crawford, Adam 2009. Governing through anti-social behaviour: Regulatory challenges to criminal justice. *British Journal of Criminology* (49) 6/2009, 810–831.
- Crawford, Adam & Lister Stuart, C. 2007. *The Use and Impact of Dispersal Orders: Sticking Plasters and Wake-Up Calls*. Bristol: Policy Press.
- Cronkrite, Clyde 2004. Book Review: Harcourt, Bernard E. *Illusion of Order: The False Promise of Broken Windows Policing*. Cambridge: Harvard University Press. *Criminal Justice Review* (29) 1/2004, 245–248.
- Cullen, Francis T. & Gendreau, Paul 2000. Assessing correctional rehabilitation: Policy, practice, and prospects. Teoksessa Horney, Julie (toim.) *Criminal Justice 2000*. (Vol. 3). Policies, processes, and decisions in the criminal justice system. Washington, DC: National Institute of Justice, 109–175.
- Cullen, Francis T., Gendreau, Paul, Jarjoura, G. Roger & Wright, John P. 1997. Crime and the bell curve: Lessons from intelligent criminology. *Crime & Delinquency* (43) 4/1997, 387–411.
- Currie, Elliot 1986. *Confronting crime: An American challenge*. New York: Pantheon.
- Currie, Elliot 1998. *Crime and punishment in America*. New York: Metropolitan Books.
- Curtis, Richard. 1998. The Important Transformation of Inner-city Neighborhoods: Crime, Violence, Drugs and Youth in the 1990s. *Journal of Criminal Law and Criminology* (88) 4/1998, 1233–76.
- Dahler-Larsen, Peter 2005. *Vaikuttavuuden arviointi. Hyvät käytännöt. Menetelmäkäsikirja*. Helsinki: Stakes, FinSoc.

- Danielsson, Petri & Mäkipää, Leena 2012. Systemaattinen kirjallisuuskatsaus sähköisen valvonnän vaikuttavuuteen. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 114. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- de Lint, Willem & Virta, Sirpa 2004. Security in ambiguity. Towards a radical security politics. *Theoretical Criminology* (8) 4/2004, 465–489.
- Dean, Mitchell 1999. *Governmentality. Power and Rule in Modern Society*. London: Sage.
- Dennis, Norman & Mallon, Ray 1997. 'Confident policing in Hartlepool'. Teoksessa Dennis, Norman (toim.) *Zero tolerance: Policing a free society*. London: Institute of Economic Affairs.
- DeLisi, Matt 2010. Kirjan lyhennelmän esittelyteksti: Wilson, James Q. & Herrnstein, Richard J.: 1985. *Crime and human nature*. Teoksessa Cullen, Francis T. & Wilcox, Pamela (toim.) 2010. *Encyclopedia of Criminological Theory*. London: Sage.
http://www.sagepub.com/schram/study/materials/reference/90851_06.2r.pdf (Poimittu 5.11.2013)
- Dennis, Norman (toim.) 1997. *Zero tolerance: Policing a free society*. London: Institute for Economic Affairs.
- Dilulio, John J. Jr 1996a. Takakansiteksti teoksessa Kelling, George & Coles, Catharine 1996. *Fixing broken windows: Restoring order and reducing crime in our communities*. New York: Free Press.
- Dilulio, John J. Jr. 1996b. *How to Stop the Coming Crime Wave*. New York: Manhattan Institute.
- Dixon, David 2005. *Beyond Zero Tolerance*, Teoksessa Newburn, Tim (toim.) *Policing: Key Readings*. Cullompton: Willan, 483–507.
- Dixon, David & Maher, Lisa 2005. Policing, crime and public health: Lessons for Australia from the 'New York miracle'. *Criminal Justice*. (5) 2/2005, 115–143.
- Dovidio, John, F. & Gaertner, Samuel, L. 2000. Aversive Racism and Selection Decisions: 1989 and 1999. *Psychological Science*. American Psychological Society (11) 4/2000, 315–319.
http://www.stanford.edu/group/scspi/_media/pdf/Reference%20Media/Dovidio_Gaertner_2000_Discrimination.pdf (Poimittu 6.11.2013)
- Duneier, Mitchell 1999. *Sidewalk*. New York: Farrar, Strauss and Giroux.
- Eck, John. E. 2002. Preventing crime at places. Teoksessa Sherman, Lawrence W., Farrington, David P., Welsh, Brandon C., & MacKenzie, Denise Layton (toim.) *Evidence-Based Crime Prevention*. New York: Routledge, 241–294.
- Eck, John, E. & Maguire, Edward 2006. Have changes in policing reduced violent crime? An assessment of the evidence. Teoksessa Blumstein, Alfred & Wallman, Joel (toim.) *The crime drop in America*. Revised edition. New York: Cambridge University Press. 207–265.
- Edwards, Adam 2013. Governance. Teoksessa McLaughlin, Eugene & Muncie, John (toim.). *The SAGE Dictionary of Criminology*. 3rd Edition. London: Sage, 204–206.
- Eisner, Manuel 2008. Modernity strikes back? A historical perspective on the latest increase in interpersonal violence 1960–1990. *Journal of Conflict and Violence*. 22, 288–316.
- Eklblom, Paul 2013. Situational Crime Prevention. Teoksessa McLaughlin, Eugene & Muncie, John (toim.) *The SAGE Dictionary of Criminology*. 3rd Edition. London: Sage, 411–413.
- Elonheimo, Henrik 2010. Nuorisirikollisuuden esiintyvyys, taustatekijät ja sovittelu. Väitöskirja. Turun yliopiston julkaisuja. Sarja C. Osa 299. Turku: Turun yliopisto.
- Eoak 1836/2007. Viranomaisten toiminta Smash Asem – mielenosoituksen yhteydessä 9.9.2006. Eduskunnan oikeusasiamiehen kanslia.
- Ervasti, Heikki 2013. Moralismia eriarvoisuutta vastaan. Arvio kirjasta: Murray, Charles 2012. *Coming Apart. The State of White America 1960–2010*. Crown Forum. *Yhteiskuntapolitiikka*. (78) 1/2013, 109–111.
- Ervasti, Kaijus 2002. Lakien vaikutukset ja niiden arviointi alioikeusudistuksen valossa, 79–101. Teoksessa Miettinen, Tarmo & Määttä, Tapio (toim.) *III Oikeustieteen tutkija- ja jatkokoulutuspäivät*. Joensuun yliopisto.
- Ervasti, Kaijus 2004. Käräjäoikeuksien sovintomenettely. Empiirinen tutkimus sovinnon edistämisestä riitaprosessissa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 207. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

- Ervasti, Kaijus, Tala, Jyrki & Castrén, Elina 2000. Lainvalmistelun laatu ja eduskunnan valiokuntatyö. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 172. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Eskelinen, Ossi 2005. ”Hermost vapautu ja tuli puhdas olo?”. Alle 15-vuotiaiden rikosten sovittelun käytännöt ja vaikutukset. Sosiaali- ja terveysministeriö, julkaisuja 3/2005.
- Eterno, John A. 2001. Zero tolerance policing within democracies: The dilemma of controlling crime without increasing police abuse of power. *Police Practice and Research: An International Journal* (2) 3/2001, 189–217.
- Eterno, John 2003. Policing within the Law. A Case Study of the New York City Police Department. Westport: Praeger.
- Falk, Pasi & Sulkunen, Pekka 1980. Suomalainen humala valkokankaalla. Suomalaisen miehen myyttinen fantasia. *Sosiologia* 4/1980, 257–270.
- Farrell, Graham, Tseloni, Andromachi, Mailley, Jen & Tilley, Nick 2011. The Crime Drop and the Security Hypothesis. *Journal of Research in Crime and Delinquency*. (48) 2/2011, 147–175.
- Farrington, David P., Welsh, Brandon C., 2002. Family-based crime prevention. Teoksessa Sherman, Lawrence W., Farrington, David P., Welsh, Brandon C. & MacKenzie, Denise Layton (toim.) 2002. Evidence-Based Crime Prevention. New York: Routledge, 22–55.
- Felson, Marcus 1994. Crime and everyday life: Insight and implications for society. Thousand Oaks, CA: Pine
- Flinck, Aune & Iivari, Juhani 2004. Lähisuhdeväkivalta sovittelussa: Tutkimus- ja kehittämishankkeen realistinen arviointi. FinSoc Arviointiraportteja. Stakes: 5/2004.
- Foucault, Michel 1980. Tarkkailla ja rangaista. Helsinki: Otava.
- Foucault, Michel 2010. Turvallisuus, alue, väestö. Hallinnallisuuden historia. Collège de France luennot 1977-1978. Helsinki: Tutkijaliitto.
- Frände, Dan, Havansi, Erkki, Helenius, Dan, Koulu, Risto, Lappalainen, Juha, Lindfors, Heidi, Niemi, Johanna, Rautio, Jaakko & Virolainen, Jyrki 2012. Prosessioikeus. 4. painos. Oikeuden perusteokset. Helsinki: Sanoma Pro.
- Gaertner, Samuel, L. & Dovidio, John, F. 1986. The Aversive Form of Racism. Teoksessa Gaertner, Samuel, L. & Dovidio, John, F. (toim.) Prejudice, Discrimination, and Racism. Orlando, FL: Academic Press, 61–89.
- Garland, David 2001. The Culture of Control. Crime and Social Order in Contemporary Society. Oxford: Oxford University Press.
- Gau, Jacinta M. & Brunson, Rod K. 2010. Procedural Justice and Order Maintenance Policing: A Study of Inner-City Young Men’s Perceptions of Police Legitimacy, *Justice Quarterly* (27) 2/2010, 255–279.
- Gibbs, Jack P. 1985. Review essay. *Criminology*. (23) 2/1985, 381–388.
<http://dx.doi.org/10.1111/crim.1985.23.issue-2> (Poimittu 6.11.2013)
- Goldstein, Herman 1990. Problem-oriented Policing. Philadelphia: Temple University Press.
- Graham, John & Bennett, Trevor 1998. Rikoksentorjunnan strategioita Euroopassa ja Pohjois-Amerikassa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisu 156. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Granfelt, Riitta 2008. Osalliseksi omaan elämään – Work Out -ohjelma nuoren vangin tukena. Rikosseuraamusviraston julkaisuja 4/2008, Helsinki.
- Greene, Judith A. 1999. Zero Tolerance: A Case Study of Police Policies and Practices in New York City, *Crime and Delinquency* (45) 2/1999, 171–187.
- Guba, Egon G. & Lincoln, Yvonna S. 1989. Fourth Generation Evaluation. London: Sage Publications.
- Haapala, Pertti 2010. Vallan rakenteet ja yhteiskunnan muutos: Mielikuvaharjoitus 1800-2000-lukujen Suomesta. Teoksessa Pietikäinen, Petteri (toim.) Valta Suomessa. Helsinki: Gaudeamus, 21–33.
- Haapasalo, Jaana 2001. Näppis-projektin arviointiraportti. Kokkolan kaupungin perusturvan julkaisu 2. Kokkola: Perusturvakeskus.

- Hakkarainen, Pekka & Tigerstedt, Christoffer 2002. Ristiriitojen huume politiikka – huume ongelman normalisaatio Suomessa. Teoksessa Heikkilä, Matti & Kautto, Mikko (toim.) *Suomalaisten hyvinvointi* 2002. Helsinki: Stakes, 250–271.
- Hakkarainen, Pekka & Tigerstedt, Christoffer 2005. Korvaushoidon läpimurto Suomessa. *Yhteiskuntapolitiikka* (70) 2/2005, 143–154.
- Hakkarainen, Pekka, Perälä, Jussi & Metso, Leena 2011. Kukkaa pukkaa - kannabiksen kotikasvatus Suomessa. *Yhteiskuntapolitiikka* (76) 2/2011, 148–168.
- Hall, Stuart, Critcher, Chas, Jefferson, Tony, Clarke, John N. & Roberts, Brian 1978. *Policing the Crisis: Mugging the State and Law and Order*. London: Macmillan.
- Hallsworth, Simon & Young, Tara 2013. *Street Collectives, Group Delinquency: Social Disorganization, Subculture and Beyond*. Teoksessa McLaughlin, Eugene & Newburn, Tim (toim.) *The Sage Handbook of Criminological theory*. London: Sage, 72–95.
- Harcourt, Bernard E. 1998. 'Reflecting on the Subject: A Critique of the Social Influence Conception of Deterrence, the Broken Windows Theory, and Order Maintenance Policing New York Style'. *Michigan Law Review* (97) 2/1998, 291–389.
- Harcourt, Bernard E. 2001. *Illusion of Order: The False Promise of Broken Windows Policing*. Cambridge and London: Harvard University Press.
- Harcourt, Bernard E., & Ludwig, Jens 2006. Broken windows: New evidence from New York City and a five-city social experiment. *University of Chicago Law Review* (73) 1/2006, 271–320.
- Harré, Rom & van Langenhove, Luk (toim.) 1999. *Positioning Theory: Moral Contexts of Intentional Action*. Oxford: Blackwell Publishers.
- Harrikari, Timo 2004. Alaikäisyys ja rikollisuuden muuttuvat tulkinnat suomalaisessa lainsäätämiskäytännössä. *Julkaisuja* 48. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura.
- Harrikari, Timo 2008. Riskillä merkityt. Lapset ja nuoret huolen ja puuttumisen politiikassa. *Nuorisotutkimusseura Julkaisuja* 87. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Harrikari, Timo & Pekkarinen, Elina 2011. "Tavallisten kansalaisten turvallinen kaupunkikeskusta". *Tapaustutkimus lasten julkisen kotiintuloaikasuositusten asettamisesta*. Teoksessa Satka, Mirja, Alanen Leena, Harrikari Timo & Pekkarinen Elina (toim.) *Lapset, Nuoret ja muuttuva hallinta*. Tampere: Vastapaino, 95–139.
- Hautaniemi, Petri 2004. Pojat! Somalipoikien kiistanalainen nuoruus Suomessa. *Nuorisotutkimusseura julkaisuja* 41. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto.
- Heikka, Henriikki 2006. Lyhyt oppimäärä Amerikan oikeistosta. *Ulkopolitiikka* 2/2006. http://www.ulkopoliittika.fi/article/33/lyhyt_oppimaara_amerikan_oikeistosta/ (Poimittu 13.5.2014)
- Heikkilä, Matti, Hänninen, Sakari, Karjalainen, Jouko, Kontula, Osmo & Koskela, Kaj 1994. *Nälkä. Raportteja* 153. Helsinki: Stakes.
- Heiskala, Risto & Kantola, Anu 2010. Vallan uudet ideat: Hyvinvointivaltion huomasta valmentajavaltion valvontaan. Teoksessa Pietikäinen, Petteri (toim.) *Valta Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus, 124–148.
- Heiskanen, Markku 2002. Väkipelko, pelko, turvattomuus : surveytutkimusten näkökulmia suomalaisten turvallisuuteen. *Tutkimuksia/Tilastokeskus*. Helsinki: Tilastokeskus.
- Heiskanen, Markku & Roivainen, Outi 2005. Helsinki! Tutkimus helsinkiläisten turvallisuudesta ja Helsingin poliisin palvelukyvyistä. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 21.
- Helén, Ilpo 2010. Hyvinvointi, vapaus ja elämän politiikka: Foucault'lainen hallinnan analytiikka. Teoksessa Kaisto, Jani & Pyykkönen, Miikka (toim.) 2010. *Hallintavalta – Sosiaalisen, politiikan ja talouden kysymyksiä*. Helsinki: Gaudeamus, 27–48.
- Hellsten, Katri 2011. Onko puhe Suomesta pohjoismaisena hyvinvointivaltiona perusteltua? Teoksessa Karjalainen, Vappu & Palola, Elina (toim.) *Sosiaalipolitiikka - hukassa vai uuden jäljillä? Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL*. Teema 12, 146–180.
- Helminen, Klaus, Kuusimäki, Matti & Salminen, Markku 1999. *Poliisioikeus*. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.
- Helminen, Klaus, Lehtola, Kari & Virolainen, Pertti 2005. *Esitutkinta ja pakkokeinot*. Jyväskylä.
- Helminen, Klaus, Fredman, Markku, Kanerva, Janne, Tolvanen Matti, Viitanen Marko 2012a. *Esitutkinta ja pakkokeinot*. Helsinki: Talentum.

- Helminen, Klaus, Kuusimäki, Matti & Rantaeskola, Satu 2012b. Poliisilaki. Helsinki: Talentum.
- Henry, Vincent E. 2002. *The Compstat Paradigm*. New York: Looseleaf Law Publications.
- Herbert, Steve 2002. Arvio kirjasta: Harcourt, Bernard E. 2001. *Illusion of Order: The False Promise of Broken Windows Policing*. *Theoretical Criminology* (6) 1/2002, 106–107.
- Herrnstein, Richard J. & Murray, Charles 1994. *The Bell Curve: Intelligence and Class Structure in American Life*. New York: Free Press.
- Hess, Kären M., Hess-Orthmann, Christine & Cho, Henry 2013. *Police operations: theory and practice*. 6th revised edition. New York: Delmar Cengage Learning.
- Hietaniemi, Tuija 1992. Lain vartiassa. Poliisi Suomen politiikassa 1917-1948. Historiallisia tutkimuksia 166. Helsinki: Suomen Historiallinen Seura.
- Hinds, Lyn 2005. Crime control in Weastern countries 1970 to 2000. Teoksessa Pratt, John & Brown David (toim.) *The New Punitiveness. Trends, theories, perspectives*. New York: Routledge, 47–65.
- Hinkkanen, Ville 2010. Sakon muuntorangaistuksen vähentämisen vaikutukset. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Verkkokatsauksia 16/2010. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Hirvonen, Ari 2011a. Kiistojen kaupunki sääntöjen, hallinnon ja vastarinnan tilana. *Oikeus* (40) 3/2011, 293–312.
- Hirvonen, Ari 2011b. Kerjääminen perusoikeuksien näkökulmasta. *Haaste*, 3/2011, 35–37.
- Hirvonen, Ari 2013. Pahat toimetomat. Irtolaisuus sosiaalioikeuden ja sosiaalipolitiikan peilinä. Teoksessa Pajukoski, Marja et al. (toim.): *Muuttuva sosiaalioikeus*. Helsinki: Suomalainen Lakimiesyhdistys, 13-46.
- Hodgkinson, Sarah & Tilley, Nick 2011. Tackling anti-social behaviour: Lessons from New Labour for the Coalition Government. *Criminology & Criminal Justice* (11) 4/2011, 283–305.
- Hoikkala, Tommi & Paju, Petri 2013. Apina pulpetissa - Ysiluokan yhteisöllisyys. Nuorisotutkimusverkosto 2013. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 139. Helsinki: Gaudeamus.
- Hoikkala, Tommi, Salasuo, Mikko & Ojajarvi, Anni 2009. Tunnetut sotilaat. Varusmiehen kokemus ja terveystaju. Nuorisotutkimusverkoston julkaisuja 94.
- Holmberg, Lars & Kyvsgaard, Britta 2003. Are immigrants and their descendants discriminated against in the danish criminal justice system. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention* (4) 2/2003, 125–142.
- Holmberg, Lars 2000. Discretionary leniency and typological guilt: Results from a Danish study of police discretion. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention* (1) 2/2000, 179–194.
- Holmila, Marja 2002. Tutkimusasetelma ja aineistot. Teoksessa Holmila, Marja (toim.) *Asuinalue ja päihdehaitat. Arviointitutkimus ehkäisevästä paikallistoiminnasta Tikkurilassa ja Myllypurossa*. Stakes tutkimuksia 122. Helsinki: Stakes.
- Holmila, Marja, Warpenius, Katariina, Warsell, Leena, Kesänen, Minna & Tamminen, Irmeli 2009. Paikallinen alkoholipolitiikka. Pakkahankkeen loppuraportti. Helsinki: Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 5/2009.
- Honkatukia, Päivi 2011. Uhrin rikosprosessissa. Haavoittuvuus, palvelut ja kohtelu. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 252. Helsinki.
- Honkatukia, Päivi & Suurpää, Leena 2007. Nuorten miesten monikulttuurinen elämäntilanne ja rikollisuus. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos/Nuorisotutkimusverkosto. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Honkatukia, Päivi & Suurpää, Leena 2008. Panssaritietä kovempaa? Etnisiin vähemmistöihin luokiteltujen nuorten miesten ryhmäsuhteet ja rikollisuus. *Oikeus* (37) 2/2008, 162–180.
- Honkonen, Risto & Korander, Timo 2004. Miksi uudetkin professiot ja moniammatilliset verkostot tarvitsevat ammattietä? Teoksessa Friman, Merja (toim.) *Ammattikorkeakoulutietä*. Opetusministeriön julkaisuja 30/2004, 94–109.
- Hopkins Burke, Roger 1998. The Socio-Political Context of Zero-Tolerance Policing Strategies. *Policing: An International Journal of Police Strategies & Management* (21) 4/1998, 666–682.
- Horelli, Liisa 2006. Vaikuttavuusarviointi mantrana ja kamppailulajina. Arvioinnin teemanumero. *Hallinnon tutkimus* (25) 3/2006, 61–65.

- Howell, Babe 2009. Broken Lives from Broken Windows: The Hidden Costs of Aggressive Order-Maintenance Policing. *New York University Review of Law & Social Change* (33), 271–329.
- Hänninen, Sakari 2010. Asunnottomuuden vähentäminen – menestystarinako? Teoksessa Hänninen, Sakari, Palola, Elina & Kaivonurmi, Maija (toim.) Mikä meitä jakaa? Sosiaali poliittikkaa kilpailuvaltiossa. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 162-180.
- Hänninen, Sakari 2011. Epilogi: Vapauden ja kontrollin kaksoissidos. Teoksessa Satka, Mirja, Alanen Leena, Harrikari Timo & Pekkarinen Elina (toim.) Lapset, nuoret ja muuttuva hallinta. Tampere: Vastapaino.
- Hänninen, Sakari & Karjalainen, Jouko 1997. Biovallan kysymyksiä. Kirjoituksia köyhyyden ja sosiaalisten uhkien hallinnoimisesta. Helsinki: Gaudeamus.
- Iivari, Juhani 2010. Oikeutta oikeuden varjossa. Rikossovittelulain täytäntöönpanon arviointitutkimus. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. Raportti 5/2010.
- Ilves, Kirsi 1998. Stadi ja sen nuoret. Nuorisotyötä Helsingissä 1948–1997. Helsinki: Helsingin kaupunki, Nuorisosiainkeskus.
- Innes, Martin 1999. 'An Iron Fist in an Iron Glove?' The Zero Tolerance Policing Debate. *The Howard Journal* (38) 9/1999, 397–410.
- Innes, Martin 2004. Signal crimes and signal disorders: notes on deviance as communicative action. *British Journal of Sociology*. (55) 10/2004, 335–355.
- Jacobs, Andrew 2000. A social scientist studies Manhattan's curbside booksellers. Kirja-arvostelu Mitchell Duneierin kirjasta Sidewalk. *The New York Times* on the WEB. (www.nytimes.com/books/00/04/02/reviews/000402.002jacob.html - Poimittu 2.10.2013)
- Jallinoja, Riitta 2006. Perheen vastaisu. Familistista käännettä jäljittämässä. Helsinki: Gaudeamus.
- Jason-Lloyd, Leonard 2000. An introduction to policing and police powers. London: Cavendish.
- Johnson, Bruce D., Golub, Andrew & Dunlap, Eloise 2006. The Rise and Decline of Hard Drugs, Drug Markets, and Violence in Inner-city New York. Teoksessa Blumstein, Alfred & Wallman, Joel (toim.) *The Crime Drop in America*. New York: Cambridge University Press, 164–206.
- Johnston, Les 1997. The politics of zero-tolerance policing in Britain: discipline, civility and risk. Paper presented to the Annual Conference of the American Society of Criminology, November, San Diego.
- Jones, Trevor & Newburn, Tim 2002a. Policy convergence and crime control in the USA and the UK: Streams of influence and levels of impact. *Criminal Justice* (2) 2/2002, 173–203.
- Jones, Trevor & Newburn, Tim 2002b. The transformation of policing? Understanding current trends in policing systems. *British Journal of Criminology* (42) 1/2002, 129–146.
- Jones, Trevor & Newburn, Tim 2007. *Policy Transfer and Criminal Justice*, Maidenhead: Open University Press.
- Julkunen, Raija 2001. Suunnanmuutos. 1990-luvun sosiaalipoliittinen reformi Suomessa. Tampere: Vastapaino.
- Julkunen, Raija 2006. Kuka vastaa? Hyvinvointivaltion rajat ja julkinen vastuu. Helsinki: Stakes.
- Järvinen, Margaretha 1987. Fallna kvinnor och hållna kvinnor. Polisen och prostitutionen i Helsingfors åren 1965, 1975 och 1980–85. Publikationer från Institutet för kvinnoforskning vid Åbo Akademi, nr. 2, Åbo.
- Järvinen, Saija 1993. Rikosten sovittelu Suomessa. Sovittelukäytännöt ja vaihtoehtoisuuden arviointi. Helsinki. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 116. ja Stakes tutkimuksia 21/1993.
- Järvinen, Saija & Uotila, Erika 2009. Tunnista, tunnusta ja toimi. Järvenpään väkivallan vähentämisen pilottihankkeen arviointi. Oikeusministeriön lausuntoja ja selvityksiä 2009:11.
- Jääsaari, Johanna, Kivikuru, Ullamaija, Aslama, Maija & Juntunen Laura 2010. Median tuottama kansalaisuus: tulkintaa raameista ja rakenteista. Teoksessa Pietikäinen, Petteri (toim.) *Valta Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus, 7–20.
- Kainulainen, Heini 1998. Rikosprosessuaalinen vangitseminen tuomioistuinkäytännössä. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 34. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

- Kainulainen, Heini 2004. Rikosprosessuaaliset pakkokeinot. Teoksessa Rikollisuustilanne 2003. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 209, 342–352. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Kainulainen, Heini 2006. Seuraamuskäytäntö huumausaineen käyttörikoksissa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 209. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Kainulainen, Heini (toim.) 2007. Rangaistuskäytäntö törkeissä huumausainerikoksissa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 79. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Kainulainen, Heini 2009. Huumeiden käyttäjien rikosoikeudellinen kontrolli. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 245. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Kainulainen, Heini, Honkatukia, Päivi & Niemi, Johanna 2013. Kuka pelkää rikoksen uhria? Teoksessa Hinkkanen, Ville & Mäkipää, Leena (toim.) Suomalainen kriminaalipolitiikka. Näkökulmia toeriaan ja käytäntöön. Tapio Lappi-Seppälän juhlaKirja. Helsinki: Forum Iuris. 93–112.
- Kaisto, Jani & Pyykkönen, Miikka (toim.) 2010. Hallintavalta – Sosiaalisen, politiikan ja talouden kysymyksiä. Helsinki: Gaudeamus.
- Kamin, Leon L. 1985. Is crime in genes? The answer may depend on who chooses the evidence. *Scientific America*. April, 22–25.
- Kane, Robert J. 2005. Compromised police legitimacy as a predictor of violent crime in structurally disadvantaged communities. *Criminology* (43) 2/2005, 469–98.
- Kangas, Olli 2009. Onko Suomi enää pohjoismainen hyvinvointivaltio? Teoksessa Taimio, Heikki (toim.) Kurssin muutos: Kestävään kasvuun ja hyvinvointiin. Helsinki: Työväen sivistysliitto.
- Kangas, Olli & Ritakallio, Veli-Matti 2008. Köyhyyden mittaustavat, sosiaaliturvan riittävyys ja köyhyyden yleisyys Suomessa. Sosiaali- ja terveysturvan selosteita 61. Helsinki: Kela.
- Kantola, Anu 2002. Markkinakuri ja managerivalta. Poliittinen hallinta Suomen 1990-luvun talouskriisissä. Helsinki: Loki-Kirjat.
- Kantola, Anu 2006. Suomea trimmaamassa: Suomalaisen kilpailuvaltion sanastot. Teoksessa Heiskala, Risto & Luhtakallio, Eeva (toim.) Uusi jako. Miten Suomesta tuli kilpailukyky-yhteiskunta? Helsinki: Gaudeamus, 156–176.
- Karisto, Antti & Tuominen, Martti 1993. Kirjoituksia kaupunkipeloista. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskuksen tutkimuksia 1993:8.
- Karjalainen, Jouko 2004. Kuka pelkää Sorbuksen herroja? Teoksessa Helne, Tuula, Hänninen, Sakari & Karjalainen, Jouko (toim.) Seis yhteiskunta - tahdon sisään. SoPhi 80. Jyväskylä: Minerva Kustannus, 167–193.
- Karjalainen, Jouko 2010. Lainrikkajat asunto- ja työllisyyspolitiikan reunalla. Teoksessa Hänninen, Sakari, Palola, Elina & Kaivonurmi, Maija (toim.) Mikä meitä jakaa? Sosiaalipolitiikkaa kilpailuvaltiossa. Helsinki: Terveystieteen ja hyvinvoinnin laitos, 138–161.
- Karlsson, Thomas (toim.) 2009. Suomen alkoholiolot 2000-luvun alussa. Kulutus, haitat ja politiikka. Raportti 15/2009. Helsinki: Terveystieteen ja hyvinvoinnin laitos.
- Karmen, Andrew 2000. *New York Murder Mystery: The True Story Behind the Crime Crash of the 1990s*. New York: New York University Press.
- Karmen, Andrew 2004. *Zero Tolerance in New York City: Hard Questions for a Get-Tough Policy*. Teoksessa Hopkins Burke, Roger (toim.) *Hard Cop, Soft Cop: Dilemmas and Debates in Contemporary Policing*. Cullompton, Devon: Willan Publishing, 23–39.
- Katz, Jack 1988. *Seductions of Crime*. New York: Basic Books.
- Kautto, Mikko 2001. Ovatko pohjoismaiset hyvinvointivaltiot vielä omassa sarjassaan vai pikemminkin poissa pelistä? *Yhteiskuntapolitiikka* (66) 3/2001, 233–240.
- Keinänen, Leena 1989. Keskiolutbaarin ydinjoukon elämäntapa. Helsinki: Alkoholipoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimusseloste 180.
- Keisala, Hertta 2006. Parisuhdeväkivalta moniammatillisen työn kohteena. Arviointitutkimus Espoon yhteistyöverkoston ja Lyömättömän linjan toiminnasta parisuhdeväkivallan lopettamiseksi. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 68. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

- Keisala, Hertta & Marttunen, Matti 2007. Uusi nuorisorangaistus II: toimeenpano ja vaikuttavuus. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 231. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Kekki, Tuula 2004. Huumausaineen käyttörikosuudistus poliisin näkökulmasta. Tapaustutkimus rikoslakiuudistuksen implementoinnista Tampereen poliisilaitoksella. Oikeus 33:4, 398–416.
- Kekki, Tuula 2009. Huumeet ja rikostorjunta. Poliisien käsitykset huumerekollisuuden ja poliisitoiminnan muutoksista. Tampere: Poliisiammattikorkeakoulun raportteja 76/2009.
- Kekki, Tuula 2012a. Taparikollisuuden kulttuuriset ja rakenteelliset ulottuvuudet. Huumeiden käyttäjien ja poliisin tulkinnat taparikollisuudesta. Helsinki: Helsingin yliopisto Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja 2012:5.
- Kekki, Tuula 2012b. Huumerikostorjunnan merkitykset poliisiorientaatiossa – kontrollin normatiivinen ja pragmaattinen tulkintatapa. Oikeus (41) 1/2012, 26–44.
- Kelling, George L. 2001. "Broken Windows" and the culture wars: a response to selected critiques. Teoksessa Matthews, Roger & Pitts, John (toim.) Crime, Disorder and Community Safety. A New Agenda? Routledge. London and New York.
- Kelling, George & Coles Catherine M. 1996. Fixing broken windows: Restoring order and reducing crime in our communities. New York: Free Press.
- Kelling, George, & W. H. Sousa Jr. 2001. Do police matter? An analysis of the impact of New York City's Police Reforms Civic Report 22. New York: Manhattan Institute for Policy Research.
- Kelling, George, Pate, Tony, Dieckman, Duane & Brown, Charles 1974. The Kansas City Preventive Patrol Experiment. Washington, D.C.: Police Foundation.
- Kerner Commission 1968. The National Advisory Commission on Civil Disorders. Summary of report. <http://www.eisenhowerfoundation.org/docs/kerner.pdf> (Poimittu 6.11.2013)
- Kerttula, Timo 2010. Vartijat ja järjestyksenvalvojat julkisen vallan käyttäjinä. Väitöskirja. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Kettunen, Marko 2007. Kysymyksiä asunnottomuudesta Suomessa. Yhteiskuntapolitiikka (72) 4/2007, 380–391.
- Kiilakoski, Tomi 2009. "Parempihan se on että sovitellaan ku että ei sovitella." Vertaissovittelu, konfliktit ja koulukulttuuri. Vertaissovittelun ulkopuolinen arviointiraportti. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisuja 30.
- Kiiski, Kimmo Ilmari 2011. Hallinnollinen sanktiointi. Turun yliopiston julkaisuja C. Turku: Turun yliopisto.
- Kimpimäki, Minna 2009. Haureuden harjoittajista ihmiskaupan uhreihin. Prostituution, parituksen ja ihmiskaupan oikeudellinen sääntely. Rovaniemi: Lapin yliopistokustannus.
- Kinnunen, Aarne 1996. Isännät, rengit ja pokat. Huumemarkkinat ja oheisrikollisuus Helsingissä. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Kinnunen, Aarne 2002. Poliisin tehostettu huumekontrolli. Teoksessa Kaukonen, Olavi & Hakkarainen, Pekka (toim.) Huumeiden käyttäjä hyvinvointivaltiossa. Helsinki: Gaudeamus.
- Kinnunen, Aarne, Perälä, Riikka, Telkkä, Tarja 2005. Poliisin huumevalvontaprojekti pääkaupunkiseudulla. Seurantatutkimus. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 20.
- Kinnunen, Aarne 2008. Kriminaalipolitiikan paradoksi. Tutkimuksia huumausainerikollisuudesta ja sen kontrollista Suomessa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 233. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Kinsey, Richard, Lea, John & Young Jock 1986. Losing the Fight Against Crime. Oxford: Blackwell.
- Kivivuori, Janne 1991. Rikoksenvastainen ryhtiliike pikkukaupungissa 1986-1988. Tapaustutkimus spontaanista painostusryhmästä. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 111. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Kivivuori, Janne 2006. Nuorisorikollisuuden kehitys. Teoksessa Honkatukia, Päivi & Kivivuori Janne (toim.) Nuorisorikollisuus. Määrä, syyt ja kontrolli. Julkaisuja 221/66/33. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos & Nuorisotutkimusverkosto/ Nuorisotutkimusseura & Nuorisosiain neuvottelukunta, 15–56.
- Kivivuori, Janne 2008. Rikollisuuden syyt. Helsinki: Nemo.
- Kivivuori, Janne 2009. (toim.) Nuorten syrjäytyminen ja rikollisuus. Suomessa tehdyn tutkimuksen ja sen katvealueiden kartoitusta. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 94. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

- Kivivuori, Janne 2013. Rikollisuuden syyt. Uudistettu toinen laitos. Helsinki: Nemo.
- Kivivuori, Janne & Kemppe, Sari & Smolej, Mirka 2002. Etusivujen väkivalta. Väkivalta iltapäivälehtien etusivuilla, todellisuudessa ja ihmisten peloissa 1980–2000. Julkaisuja 196. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Kivivuori, Janne & Honkatukia, Päivi 2006. Nuorten rikollisuuden ja sen kontrollin kehityssuuntia. Teoksessa Honkatukia, Päivi & Kivivuori Janne (toim.) Nuorisorikollisuus. Määrä, syyt ja kontrolli. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 221. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, 341–364.
- Kivivuori, Janne & Aaltonen, Mikko 2009. Vaikuttavuustutkimus. Teoksessa Kivivuori, Janne (toim.) Nuorten syrjäytyminen ja rikollisuus. Suomessa tehdyn tutkimuksen ja sen katvealueiden kartoitusta. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 94. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, 49–60.
- Knuuttila, Vesa, Saarnio, Pekka & Siekkinen, Kari 2003a. Huumeriippuvuuden lääkehoidosta ei saisi tehdä ainoaa vaihtoehtoa. Tiimi 2/2003. (Poimittu 22.2.2005)
- Knuuttila, Vesa, Saarnio, Pekka & Siekkinen, Kari 2003b. Satunnaistettu hoitotutkimusko totuuden tae? Tiimi 5/2003. <http://www.a-klinikka.fi/tiimi/503/ophoito1.html> (Poimittu 22.2.2005)
- Koivisto, Juha 2006. Sosiaalialan näyttökeskustelu: miten sosiaalisten interventioiden vaikuttavuus osoitetaan? Janus (14) 1/2006, 53–60.
- Kolehmainen, Seppo 2005. Järjestyslaki - susi jo syntyessään? Järjestyslain valmistelun arviointi. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 22, Espoo.
- Kontula, Anna 2005. Prostituutio Suomessa. Helsinki: SEXPO säätö.
- Kopomaa, Timo 1997. Tori - marginaali - haastava kaupunki. Tilatapauksia julkisten ulkotilojen käytöstä ja reunimmaisista käytännöistä. Helsinki: SKS.
- Kopomaa, Timo 2002. Toisilleen vieraat syrjäytyneet ja hyväosaiset vuonna 2010? Merkintöjä urbaanista juoppokulttuurista ja sen kohtaamisesta. Futura 1/2002, 28–35.
- Kopomaa, Timo, Peltonen, Lasse & Litmanen, Tapio 2008. Ei meidän pihallemme. Paikalliset kiistat tilasta. Helsinki: Gaudeamus.
- Korander, Timo 1994. Suomalaisten turvallisuuden kokeminen ja suhtautuminen poliisiin 1993. Sisäasiainministeriön poliisiosaston julkaisusarja 10/1994. Sosiologian lisensiaattityö, Kuopion yliopiston sosiaalitieteiden laitos.
- Korander, Timo 1998. Katujen nollatoleranssi, tilastojen kelvottomuus ja ongelmien poliisiosoittaminen. Oikeus (27) 4/1998, 358–382.
- Korander, Timo 1999a. Turvallisuus- ja lähipoliisistrategioiden sudenkuoppia kriminologian kartoilla. Teoksessa Kiehelä, Hannu & Virta, Sirpa (toim.) Lähipoliisi lähestymistapana. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulun oppikirja sarja 4/1999.
- Korander, Timo 1999b. Nollatoleranssi poliisiosoi ongelmia. Helsingin Sanomat. Vieraskynä. 19.1.1999.
- Korander, Timo 1999c. ”Nollatoleranssi – New Yorkin ihmeratkaisu” Oikeusministeriön ja Etelä-Karjalan kesäyliopiston Kriminaalipoliittinen seminaari 1.–3.1999, Lappeenranta.
- Korander, Timo 1999d. Policezation of Society: From A Welfare State to Crime Control State? A paper presented in European Group of Study of Social Control and Deviancy Annual Meetings, ”Criminal Injustices and the Production of Harm”, September 2.–5. 1999, Palagna. Lithuania.
- Korander, Timo 1999e. ”Policezation” and Zero Tolerance in Finland. A paper presented in American Society of Criminology Annual Meetings, November 17–20, 1999, Toronto.
- Korander, Timo 2000. Turvallisuus rikollisuuden ja sen pelon vastakohtana. Teoksessa Niemelä, Pauli & Lahikainen, Anja J. (toim.) Inhimillinen turvallisuus. Tampere: Vastapaino.
- Korander, Timo 2001. Turvallisuus, rikollisuus ja etiikka suomalaisen tiedonvälityksen tulevaisuudessa. Teoksessa Arolainen, Teuvo (toim.) Turvallisuutta, draamaa ja uutiskilpailua. Poliisiammattikorkeakoulu. Tiedotteita 16/2001. Helsinki, 68–88.
- Korander, Timo 2002a. Arviointi: Miten käy, kun poliisi ei siedä häiriökäyttäytymisestä? Teoksessa Korander, Timo & Soine-Rajanummi, Seppo (toim.) 2002: Kaheksalta Koskarille – samantien sakot. Tampereen nollatoleranssikokeilu 1999–2000: historiallinen konteksti, vastaanotto ja vaikuttavuus. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 13, 401–420.

- Korander, Timo 2002b. Poliisihenkilöstön näkökulma rikosentorjuntaprojektiin. Teoksessa Korander, Timo & Soine-Rajanummi, Seppo (toim.) 2002: Kaheksalta Koskarille – samantien sakot. Tampereen nollatoleranssikokeilu 1999-2000: historiallinen konteksti, vastaanotto ja vaikuttavuus. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 13, 212–279.
- Korander, Timo 2002c. Näkökulma nuorisoon – eli ekskursio nuorten käyttäytymisen muuttumiseen ja siihen reagoimiseen. Teoksessa Korander, Timo & Soine-Rajanummi, Seppo (toim.) 2002: Kaheksalta Koskarille – samantien sakot. Tampereen nollatoleranssikokeilu 1999-2000: historiallinen konteksti, vastaanotto ja vaikuttavuus. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 13, 359–399.
- Korander, Timo 2002d. Rikostilastoanalyysi. Teoksessa Korander, Timo & Soine-Rajanummi, Seppo (toim.) 2002: Kaheksalta Koskarille – samantien sakot. Tampereen nollatoleranssikokeilu 1999-2000: historiallinen konteksti, vastaanotto ja vaikuttavuus. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 13, 280–320.
- Korander, Timo 2004a. Poliisikulttuuri. Poliisiammatin ja -tutkimuksen väline. Oikeus 1/2004.
- Korander, Timo 2004b. Arviointi kuuluu osaksi hyvää käytäntöä. Haaste 1/2004.
- Korander, Timo, Laapio, Marja-Liisa & Soine-Rajanummi, Seppo 2002. Nollatoleranssin, “Viideltä saunaan ja kuudelta putkaan” -hankkeen ja monitahoarvioinnin perusteet. Teoksessa Korander, Timo & Soine-Rajanummi, Seppo (toim.) 2002: Kaheksalta Koskarille – samantien sakot. Tampereen nollatoleranssikokeilu 1999-2000: historiallinen konteksti, vastaanotto ja vaikuttavuus. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 13, 21–59.
- Korander, Timo, Soine-Rajanummi, Seppo & Sainio, Mikael 2002. Kansalaisnäkökulmat. Teoksessa Korander, Timo & Soine-Rajanummi, Seppo (toim.) 2002: Kaheksalta Koskarille – samantien sakot. Tampereen nollatoleranssikokeilu 1999-2000: historiallinen konteksti, vastaanotto ja vaikuttavuus. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 13, 81–167.
- Korander, Timo & Soine-Rajanummi, Seppo 2002. (toim.) Kaheksalta Koskarille – samantien sakot. Tampereen nollatoleranssikokeilu 1999-2000: historiallinen konteksti, vastaanotto ja vaikuttavuus. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 13.
- Korander, Timo & Törrönen, Jukka 2004. Luottamus nuoriin nollassa? Tampereen nollatoleranssi kenttätöntekijöiden ja kohteen kokemana. Teoksessa Törrönen, Jukka (toim.) Valvontaa ja vastuuta. Päihteet ja julkisen tilan moraalisisäätely. Helsinki: Gaudeamus, 146–168.
- Korander, Timo & Törrönen, Jukka 2005. Zero confidence in youths? Experiences of the zero tolerance experiment in Finland. *Young* (13) 1/2005, 47–71.
- Korander, Timo ja Vanhala, Anna 2003. Arviointitutkimus nuorten humalajuomisen ehkäisemisestä ja rikosten tilannetorjunnan rajallisuudesta. *Oikeus* (32) 3/2003, 250–277.
- Kortteinen, Matti, Elovainio, Marko & Vaattovaara, Mari 2006. Asuinolot ja niiden kehitys Helsingin kunnallisissa vuokrataloissa. *Yhteiskuntapolitiikka* (71) 1/2006, 3–13.
- Korteniemi, Pertti & Borg, Pekka 2008. Kohti näyttöön perustuvaa ammatillista käytäntöä? *Stakesin, Työpapereita* 23/2008. Helsinki: Stakes.
- Koskela, Hille 1999. Fear, Control & Space. *Geographies of Gender, Fear of Violence, and Video Surveillance*. Helsinki: Helsingin yliopiston maantieteen laitoksen julkaisuja A137.
- Koskela, Hille 2001a. Joensuun torialueen kameravalvonnan vaikutus kaupunkilaisten turvallisuuteen. Joensuun kihlakunnan poliisilaitos & Joensuun keskustankehittämissyhdystys.
- Koskela, Hille 2001b. Kameravalvonta kaupunkikeskustoissa - turvallisuuden tae? *Kunnallistieteellinen aikakauskirja*, 29:4, 308–320.
- Koskela, Hille 2009. Pelkokierre. Pelon politiikka, turvamarkkinat ja kamppailu kaupunkitilasta. Helsinki: Gaudeamus.
- Koskela, Hille, Tani, Sirpa & Tuominen, Martti 2000. “Sen näköinen tyttö”. Tutkimus katuprostitutiion vaikutuksista helsinkiläisten naisten arkielämään. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus. Tutkimuksia 5/2000.
- Koskela, Hille & Nurminen, Riikka 2008. "Ymmärtää voi, mutta hyväksyä ei" - Jakomäen ilkivallanehkäisyprojektin arvioinnin loppuraportti. http://www.turvallisuussuunnittelu.fi/material/attachments/turvallisuussuunnittelu/hyvatkaytannot/rikollisuusjahairiokayttaytyminen/6GmCj9yqd/ILPO_loppuraportti.pdf (Poimittu 6.11.2013)

- Kotanen, Riikka 2013. Näkymättömästä näkökulmaksi. Parisuhdeväkivallan uhrit ja oikeudellisen sääntelyn muutos Suomessa. *Sosiaalitieteiden laitoksen julkaisuja* 2013:5. Sosiologia. Helsinki: Helsingin yliopisto.
- Kuivalainen, Susan 2010. Kestääkö suomalainen vähimmäisturva pohjoismaisen vertailun? Vertaileva analyysi vähimmäisturvan tasosta ja sen köyhyyttä ehkäisevästä vaikutuksesta neljässä Pohjoismaassa 1990–2005. *Yhteiskuntapolitiikka* (75) 4/2010, 361–376.
- Kuivalainen, Susan & Nelson, Kenneth 2010. The Nordic welfare model in a European perspective. Institute for Futures Studies. Working Paper 2010:11. Stockholm. <http://people.su.se/~kennethn/The%20Nordic%20Welfare%20Model.pdf> (Poimittu 4.4.2013)
- Kuivalainen, Susan & Niemelä, Mikko 2010. From universalism to selectivism: the ideational turn of the anti-poverty policies in Finland. *Journal of European Social Policy* (20) 3/2010, 263–276.
- Kuure, Tapio 2001. Muistio nuorisoväkivallasta. Nuorisotyö ja polarisaatio-oletus. Opetusministeriön nuorisoyksikölle laadittu muistio. Internet: <http://www.minedu.fi/nuora/julkaisut/vakivalta.html> and <http://www.alli.fi/nuorisotutkimus/muistiot/nuorisovakivalta/nuorisovakivalta.pdf> (Poimittu 29.5.2002)
- Kuusela, Pekka 2001. Julkisen sektorin modernisaatio, tuloksellisuus ja arviointi. Realistisen sosiaalitieteen ja arvioinnin näkökulma. Kuopion yliopiston selvityksiä E, Yhteiskuntatieteet 30. Kuopio: Kuopion yliopisto, sosiaalitieteiden laitos.
- Kuusela, Pekka 2005. Realistinen toimintatutkimus? Toimintatutkimus, työorganisaatiot ja realismi. Raporttisarja 2. Helsinki: Työturvallisuuskeskus.
- Kuusela, Pekka & Niiranen, Vuokko 2006. Realismin haaste sosiaalitieteissä. Kuopio: Unipress.
- Kärkkäinen, Sirkka-Liisa 2002. Asunnottomuus hyvinvointivaltiossa. Teoksessa Heikkilä, Matti & Kautto, Mikko, (toim.) 2002. Suomalaisen hyvinvointi 2002. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Jyväskylä: Gummerus, 372–291
- Kääriäinen, Juha 1989. Evaluaatiotutkimuksen perinteestä ja suomalaisen sosiaalihuollon vaikuttavuuden arviointimahdollisuuksista. Teoksessa Kääriäinen, Juha & Iivari, Juhani, Sosiaalihuolto maailmanparantajana? Vaikuttavuustutkimuksen ongelmasta sosiaalihuollossa. Sosiaalihuollituksen julkaisuja 4. Helsinki: Sosiaalihuollitus, 1–49.
- Kääriäinen, Juha 2007. Trust in the police in 16 European countries: A multilevel analysis. *European Journal of Criminology* (4) 4/2007, 409–435.
- Kääriäinen, Juha 2008. 'Why Do the Finns Trust the Police?' *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention*. (9) 2/2008, 141–159.
- Kääriäinen, Juha & Sirén, Reino 2012. Do the police trust in citizens? European comparisons. *European Journal of Criminology*. 93, 276–289.
- Kääriäinen, Juha & Niemi, Jenni 2014. Distrust of the police in a Nordic welfare state: Victimization, discrimination and trust in the police by Russian and Somali minorities in Helsinki. *Journal of Ethnicity in Criminal Justice* (12) 1/2014.
- Laapio, Marja-Liisa 2000. Kalkkers - Kallion paras mesta? Evaluaatio Vailla vakinaista asuntoa Vv ry:n yökahvilatoiminnasta. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 10.
- Laapio, Marja-Liisa, Korander, Timo, Kelasalmi, Anu & Soine-Rajanummi, Seppo 2002. Nuorten näkökulma. Teoksessa Korander, Timo & Soine-Rajanummi, Seppo (toim.) 2002: Kaheksalta Koskarille – samantien sakot. Tampereen nollatoleranssikokeilu 1999–2000: historiallinen konteksti, vastaanotto ja vaikuttavuus. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 13, 321–358.
- Lacey, Nicola 2008. *The Prisoners' Dilemma: Political Economy and Punishment in Contemporary Democracies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Lahti, Raimo 2013. Kriminaalipolitiikka ja rikosoikeus. Teoksessa Hinkkanen, Ville & Mäkipää, Leena (toim.) *Suomalainen kriminaalipolitiikka. Näkökulmia teoriaan ja käytäntöön*. Tapio Lappi-Seppälän juhlaakirja. Helsinki: Forum Iuris, 11–26.
- Laine, Matti 1992. Johdatus kriminologiaan ja poikkeavuuden sosiologiaan. WSOY: Juva.
- Laitinen, Ahti & Aromaa, Kauko 2005. Rikollisuus ja kriminologia. Tampere: Vastapaino.

- Lammi-Taskula, Johanna; Karvonen, Sakari & Ahlström, Salme (toim.) 2009. Lapsiperheiden hyvinvointi 2009. Helsinki: Terveyden ja hyvinvoinnin laitos.
- Lappi-Seppälä, Tapio 1994. Miksi rikosoikeus? Teoksessa Hirvonen, Ari (toim.) Kohti 2000-luvun rikosoikeutta. Helsingin yliopiston rikos- ja prosessioikeuden laitoksen julkaisuja A:8. Helsinki: Yliopistopaino, 19–82.
- Lappi-Seppälä, Tapio 2003. Muuttuuko kriminaalipolitiikka – mihin suuntaan? Teoksessa Lahti, Raimo ja Lappi-Seppälä, Tapio (toim.) Rikosoikeudellisia kirjoituksia VII. Pekka Koskiselle 1.1.2003 omistettu. Helsinki: Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen Julkaisuja. A-sarja N:o 237, 155–180.
- Lappi-Seppälä, Tapio 2006. Rikollisuus ja kriminaalipolitiikka. Helsingin yliopiston oikeustieteellisen tiedekunnan julkaisut. Helsinki: Yliopistopaino.
- Lappi-Seppälä, Tapio 2011. Explaining imprisonment in Europe. *European Journal of Criminology* (8) 4/2011, 303–328.
- Lappi-Seppälä, Tapio 2013. Kriminaalipolitiikan muutostrendit. Teoksessa Lahti, Raimo (toim.) Rikosoikeuden muutos 1960-luvulta 2010-luvulle. Helsinki: Forum Juris, 7–52.
- Lehti, Henry 2013. Poliisi ja poliisilain 11 ja 20§ perusoikeuksien turvaajina ja rajoittajina - ja kiinnioton kynnyksen määräytyminen. Helsingin yliopisto. Oikeustieteellinen tiedekunta. Hallinto-oikeus. Pro gradu -tutkielma. Helsinki. Julkaisematon.
- Lehti, Martti & Kivivuori, Janne 2013. Henkirikokset. Teoksessa Rikollisuustilanne 2012. Rikollisuus ja seuraamusjärjestelmä tilastojen valossa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 264. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos, 15–52.
- Lehto, Anna-Maija 1998. Laatusa surveytutkimukseen. Teoksessa Paananen, Seppo, Juntto, Anneli & Sauli, Hannele (toim.) Faktajuttu. Tampere: Vastapaino, 207–232.
- Leisto, Leila & Tuomikoski-Koukkula, Suvi 2011. "Viekää, viekää se pois." Päähtyneenä pidätettyjen tyttöjen kokemukset poliisiin ja sosiaalityöntekijöiden puuttumistoimista. Teoksessa Satka, Mirja, Alanen, Leena, Harrikari, Timo & Pekkarinen, Elina (toim.) 2011. Lapset, Nuoret ja muuttuva hallinta. Tampere: Vastapaino, 131–166.
- Levitt, Steven D. 2004. Understanding Why Crime Fell in the 1990s: Four Factors That Explain the Decline and Six That Do Not. *Journal of Economic Perspectives* (18) 1/2004, 163–190.
- Levä, Ilkka 2008. Kansallisvaltion teräsmiehestä valtakunnan sovittelijaksi – Poliisikulttuurin psykohistorialliset solmukohdat 1930–1997. *Bibliotheca Historica* 116. Helsinki: Suomalaisen Kirjallisuuden Seura.
- Lilly, J. Robert, Cullen, Francis T. & Ball, Richard A. 2002. *Criminological Theory. Context and Consequences*. Kolmas painos. London: Sage.
- Lindqvist, Tuija 1999. Evaluationen uskottavuus. Teoksessa Eräsaari, Risto, Lindqvist, Tuija, M. Mäntysaari, Mikko & Rajavaara, Marketta (toim.) Arviointi ja asiantuntijuus. Tampere: Gaudeamus.
- Lippert, Randy K. & Walby, Kevin (toim.) 2013. *Policing Cities. Urban Securitization and Regulation in a 21st Century World*. New York: Routledge.
- Livingstone, Debra 1997. Police Discretion and the Quality of Life in Public Places: Courts, Communities and the New Policing. *Columbian Law Review* (108) 5/1997, 551–672.
- Livingstone, Debra 1999. Gang Loitering, the Court, and Some Realism about Police Patrol. *The Supreme Court Review*. The University of Chicago Press, 141–202.
- Lumijärvi, Ismo 1994. Vaikuttavuusarviointi sosiaali- ja terveydenhuoltoalan palveluyksiköissä. Käsitteellisiä tarkennuksia ja sovellusesimerkkejä. Tutkimuksia 187, Hallintotiede 18. Vaasa: Vaasan yliopisto.
- Malinen, Piritta 2011. "Kannu vie – kohti taidetta? Graffitikokemus sekä graffitin ja kuvataideopetuksen vuorovaikutus". Väitöskirja. Lapin yliopiston taiteiden tiedekunta. *Acta Electronica Universitatis Lapponiensis* 89.
- Maloutas, Thomas 2012. Contextual Diversity in Gentrification Research. *Critical Sociology* (38) 1/2012, 33–48.
- Manning, Peter K. 2001. Theorizing policing: The drama and myth of crime control in the NYPD. *Theoretical Criminology* (5) 2/2001, 315–344.

- Mansikkamäki, Tomi 2014. Putkaan, puistoon vai sairaalaan - tutkielma päihtyneen henkilön käsitteilyvastuusta. Poliisipäällystötutkinnon AMK-opinnäyte. Poliisiammattikorkeakoulu. Tampere. Julkaisematon.
- Mark, Melvin & Henry, Gary 2005. Methods for policymaking and knowledge development evaluations. Teoksessa Shaw, Ian F., Greene, Jennifer & Mark, Melvin (toim.) *Handbook of Evaluation: Policy, Programme and Practice*. London: Sage, 317–339.
- Marks, Carole 2012. Review-Artikkeli kirjasta: *The Urban Racial State: Managing Race Relations in American Cities*, by Noel A. Cazenave 2011. Lanham, MD: Rowman & Littlefield Publishers. *Contemporary Sociology: A Journal of Reviews* 2012 (41), 802–803.
- Marttunen, Matti & Takala, Jukka-Pekka 2002. Nuorisorangaistus 1997–2001. Uuden rangaistuslajin arviointi. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 192.
- Marttunen, Matti 2008. Nuorisorikosoikeus. Alaikäisten seuraamukset kriminaalipoliittisesta ja vertailevasta näkökulmasta. Tutkimuksia 236. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Massey, Douglas S. & Denton Nancy A. 1993. *American Apartheid: Segregation and the Making of the Underclass*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Matela, Kari, Hursti, Tuula & Väyrynen, Sanna 2003. Kritiikki ulotettava meta-analyysiinkin. *Tiimi* 5/2003. (Poimittu 22.2.2005)
- Matthews, Roger 1992. Replacing "Broken Windows": Crime, Incivilities and Urban Change. Teoksessa Matthews, Roger & Young, Jock (toim.) *Issues in Realist Criminology*. London: Sage publications, 46–52.
- Matthews, Roger. 2010. Realist Criminology Revisited. Teoksessa McLaughlin, Eugene & Newburn, Tim (toim.) *The Sage Handbook of Criminological theory*. London: Sage, 193–209.
- Mazerolle, Lorraine, Bennett, Sarah, Davis, Jacqueline, Sargeant, Elise & Manning, Matthew 2013. Legitimacy in Policing: A Systematic Review. *Campbell Systematic Reviews* 1/2013. <http://www.campbellcollaboration.org/lib/project/141/> (Poimittu 4.12.2013)
- McArdle, Andrea & Erzen, Tanya 2001. *Zero Tolerance: Quality of Life and the New Police Brutality in New York City*. New York: NYUP.
- McDonald, Phyllis P. 2002. *Managing Police Operations: Implementing the New York Crime Control Model—Compstat*. Stamford, CT: Wadsworth.
- McLaughlin, Eugene 2007. *The New Policing*. London. Sage Publications.
- McLaughlin, Eugene 2013a. 'Broken Windows'. Teoksessa McLaughlin, Eugene & Muncie, John (toim.) *The SAGE Dictionary of Criminology*. 3rd Edition. London: Sage, 31–32.
- McLaughlin, Eugene 2013b. Zero Tolerance. Teoksessa McLaughlin, Eugene & Muncie, John (toim.) *The SAGE Dictionary of Criminology*. 3rd Edition. London: Sage, 496–498.
- McLaughlin, Eugene 2013c. Compstat. Teoksessa McLaughlin, Eugene & Muncie, John (toim.) *The SAGE Dictionary of Criminology*. 3rd Edition. London: Sage, 64–66.
- McLaughlin, Eugene & Newburn, Tim 2013. Introduction. Teoksessa McLaughlin, Eugene & Newburn, Tim (toim.) *The Sage Handbook of Criminological theory*. London: Sage.
- Messner, Steven. F., Galea, Sandro, Tardiff, Kenneth. J., Tracy, Melissa, Bucciarelli, Angela., Piper, Tinka Markham, Frye, Victoria & Vlahov, David 2007. Policing, drugs and the homicide decline in New York City in the 1990s. *Criminology* (45) 2/2007, 385–414.
- Maple, Jack & Mitchell, Chris 1999. *The Crime Fighter: How You Can Make Your Community Crime-Free*. New York: Broadway Books.
- Miller, Peter & Rose, Nikolas 2010. *Miten meitä hallitaan*. Suom. Risto Suikkanen. Tampere: Vastapaino.
- Minkinen, Panu 1998. *Correct Law. A Philosophy of the Aporetic*. Helsinki: Basileus.
- Moisio, Pasi; Karvonen, Sakari; Simpura, Jussi & Heikkilä, Matti (toim.) 2008. *Suomalaisten hyvinvointi 2008*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus.
- Morrow, Virginia 2001. Using Qualitative Methods to Elicit Young People's Perspectives on their Environments. Some ideas for Community Health Initiatives. *Health Education Research* (16) 3/2001, 255–268.
- Moynihan, Daniel Patric 1993. *Defining Deviancy Down: How We've Become Accustomed to Alarming Levels of Crime and Destructive Behavior*. *The American Scholar*. Winter.
- Murray, Charles 1984. *Losing Ground: American Social Policy, 1950-1980*. New York: Basic Books.

- Murray, Charles 1990. *Emerging British Underclass*. London: Institute for Economic Affairs.
- Murray, Charles 1997. *Does Prison Work?* London: Institute for Economic Affairs.
- Murray, Charles 2012. *Coming Apart. The State of White America 1960–2010*. New York: Crown Forum.
- Mäenpää, Pasi, Aniluoto, Arto, Manninen, Rikhard & Villanen, Sampo 2000. Sanat kivettyvät kaupungiksi. Tutkimus Helsingin kaupunkisuunnittelun prosesseista ja ihanteista. Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja B 83. Espoo: Teknillinen korkeakoulu.
- Mäkelä, Klaus 1999. *Valtio, väkijuomat ja kulttuuri. Kirjoituksia Suomesta ja sosiologiasta*. Tampere: Hanki ja jää.
- Mäkelä, Pia, Rossow, Ingeborg & Tryggvesson, Kalle 2002. Who drinks more and less when policies change? The evidence from 50 years of Nordic studies. Teoksessa Room, Robin (toim.) *The effects of Nordic alcohol policies: What happens to drinking and harm when alcohol controls change*. Helsinki: Nad Publication No 42, 17–70.
- Mäkinen, Esa 2007. Puolijulkisen tilan kontrolli kauppakeskuksessa. Sosiologian pro gradu -tutkielma. Valtiotieteellinen tiedekunta. Helsingin yliopisto.
- Mäkinen, Liisa, Annukka 2010. Julkisen tilan kontrollin ulottuvuuksia. Tapaustutkimus Stop Töhräille -projektista. Sosiaalipoliitiikan pro gradu -tutkielma. Valtiotieteellinen tiedekunta. Helsingin yliopisto.
- Mäkinen, Tuija & Takala, Hannu 1980. The 1976 police strike in Finland. *Scandinavian Studies in Criminology*. (7), 87–106.
- Mäkipää, Leena 2010. Valvotun koevapauden toimeenpano ja sovellettavuus. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 249. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Mäntysaari, Mikko 1999. Arviointitutkimuksen taustaoletukset. Teoksessa Eräsaari, Risto & Lindqvist, Tuija & Mäntysaari, Mikko & Rajavaara, Marketta (toim.) *Arviointi ja asiantuntijaus*. Helsinki: Gaudeamus, 54–68.
- Määttä, Pekka 2013. Rikosasian joutuisi käsittely. Perusoikeus ja tuomarin velvollisuus. Helsinki: Lakimiesliiton kustannus.
- Neocleous, Mark & Rigakos, George S. 2011. *Anti-Security*. Ottawa: Red Quil Books.
- Newburn, Tim 2002. Atlantic Crossings: 'Policy Transfer' and Crime Control in the USA and Britain. *Punishment & Society* (4) 2/2002, 165–194.
- Newburn, Tim 2010. Diffusion, differentiation and resistance in comparative penalty. *Criminology and Criminal Justice* (10) 4/2010, 341–352.
- Newburn, Tim & Jones, Trevor 2007. Symbolising Crime Control: Reflections on zero tolerance. *Theoretical Criminology* 11, 221–243.
- Niemi, Hannu & Sirén, Reino 1997. Rikoksia kaupungissa: tutkimus Vaasan varkaus-, vahingonteko- ja pahoinpitelyrikollisuudesta. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 144. Helsinki : Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Niiniluoto, Ilkka 2006. Kriittinen tieteellinen realismi. Teoksessa Kuusela, Pekka & Niiranen, Vuokko (toim.) *Realismin haaste sosiaalitieteessä*. Painettu Suomessa: Oy UNIPress Ab, 23–44.
- NLCHP 2011. *Criminalizing Crisis: The Criminalization of Homelessness in U.S. Cities. A Report by the National Law Center on Homelessness & Poverty*. Washington: NLCHP. http://www.nlchp.org/Criminalizing_Crisis (Poimittu 2.2.2014)
- Noponen, Tanja 2005. Poliisin suorittamat päihdyneiden säilöönotot ja säilöönottojen asiakaskunta Helsingissä. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita 43/2005.
- Noponen, Tanja 2006a. ”Ei muuta paikkaa”. Tutkimus poliisin päihdyssuojan kanta-asiakkaista. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 26/2006.
- Noponen, Tanja 2006b. Juoppoputkan kanta-asiakkaat 2000-luvun Helsingissä. *Yhteiskuntapolitiikka* (71) 3/2006, 288–296.
- Noro, Arto 2000. Aikalaisdiagnosi sosiologisen teorian kolmantena lajityyppinä. *Sosiologia* 37: 4, 321–329.
- Novak, Kenneth, Hartman, Jennifer L., Holsninger, Alexander M. & Turner, Michael G. 1999. The effects of aggressive policing of disorder on serious crime. *Policing: An International Journal of Police Strategies and Management* (22), 2/1999, 171–190.

- Obstbaum, Yaira, Lintonen, Tomi, Aarnio, Jorma, von Gruenewaldt, Virpi, Vartiainen, Heikki, Mattila, Aino, Hakamäki, Sirpa, Viitanen, Päivi, Wuolijoki, Terhi & Joukamaa, Matti 2011. Päihdehaittojen laitosmuotoisen kontrollin jakautuminen sosiaali- ja terveydenhuollon, poliisin säilön ja vankilan välillä 1985–2006. *Yhteiskuntapolitiikka* (76) 1/2011, 30–44.
- O'Grady, Bill 2012. Review-artikkeli kirjasta: Kristina E. Gibson 2011. *Street Kids: Homeless Youth, Outreach, and Policing New York's Streets*. New York: New York University Press. *Contemporary Sociology: A Journal of Reviews* (41) 2012, 813–814.
- O'Malley, Pat 2013. Governmentality. Teoksessa McLaughlin, Eugene & Muncie, John (toim.). *The SAGE Dictionary of Criminology*. 3rd Edition. London: Sage. 206–208.
- Outline of The U.S. Legal System 2004. Bureau of International Information Programs. United States Department of State.
<http://formin.finland.fi/public/default.aspx?contentid=0&nodeid=30993&culture=fi-FI&contentlan=1&attachment=50> (Suomen ulkoministeriön sivuilta poimittu 19.12.2013)
- Paasio, Petteri 2003. Vaikuttavuuden arvioinnin rakenne ja mahdollisuus sosiaalialalla. *FinSoc työpapereita* 3. Helsinki: Stakes.
- Pajuoja, Jussi 2013. Kuinka monta poliisivankilaa Suomessa tarvitaan? Teoksessa Hinkkanen, Ville & Mäkipää, Leena (toim.) *Suomalainen kriminaalipolitiikka. Näkökulmia teoriaan ja käytäntöön*. Tapio Lappi-Seppälän juhlaKirja. Helsinki: Forum Juris, 315–329.
- Darren, Palmer, & Warren, Ian 2013. Zonal banning and public order in urban Australia. Teoksessa Lippert, Randy K. & Walby, Kevin (toim.) 2013. *Policing Cities. Urban Securitization and Regulation in a 21st Century World*. New York: Routledge, 79–96.
- Palo, Jorma 1997. Öitä ilman häiriköitä. *Helsingin Sanomien Kuukausiliite*. 4.10.1997.
- Parker, Robert Nash & Cartmill, Randi S. 1998. Alcohol and homicide in the United States 1934–1995: Or one reason why US rates of violence may be going down. *Journal of Criminal Law & Criminology*. (88) 4/1998, 1369–1398.
- Patomäki, Heikki 2007. Uusliberalismi Suomessa. Lyhyt historia ja tulevaisuuden vaihtoehdot. Helsinki: WSOY.
- Pawson, Ray & Tilley, Nick 1997. *Realistic Evaluation*. London: Sage.
- Peak, Kenneth J. 1997. *Policing America: methods, issues, challenges*. 2nd ed.. Upper Saddle River: Prentice Hall.
- Pekkarinen, Elina 2010. Stadilaispojat, rikokset ja lastensuojelu: viisi tapaustutkimusta kuudelta vuosikymmeneltä. Helsinki: Nuorisotutkimusseura.
- Perälä, Jussi-Pekka 2011. Miksi lehmät pitää tappaa? *Etnografinen tutkimus 2000-luvun alun huume-markkinoista Helsingissä*. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen tutkimuksia 52.
- PeVM 25/1994 vp. Perustuslakivaliokunnan mietintö hallituksen esityksestä perustuslakien perusoikeusäännösten muuttamisesta.
<http://217.71.145.20/TRIPviewer/show.asp?tunniste=PeVM+25/1994&base=erml&palvelin=www.eduskunta.fi&f=WP>
- Pietikäinen, Petteri 2010a. Johdanto: Epäilyttävä, houkutteleva valta. Teoksessa Pietikäinen, Petteri (toim.) *Valta Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus, 7–20.
- Pietikäinen, Petteri 2010b. Lopuksi: Kansalaiset valtaa vahtimassa. Teoksessa Pietikäinen, Petteri (toim.) *Valta Suomessa*. Helsinki: Gaudeamus, 251–259.
- Pietilä, Niina 2001. Tyttöjen karnevalistinen humala. Tulkintoja tyttöjen alkoholikulttuurista. *Yhteiskuntapolitiikan pro gradu -työ*. Jyväskylän yliopisto.
http://www.nuorisotutkimusseura.fi/pdf/Gradu_Pietila.PDF
- Poliisiin kohdistuva sisäinen laillisuusvalvonta 2013. Sisäasiainministeriön julkaisu 19/2013. Helsinki: Sisäasiainministeriö.
http://www.intermin.fi/download/46914_poliisiin_kohdistuva_sisainen_valvonta_julkaisu_192013.pdf?e5e937aeafcad088 (Poimittu 2.6.2014)
- Pollard, Charles 1997. *Zero Tolerance: Short-Term Fix, Long-Term Liability?* Kirjassa: *Zero Tolerance: Policing a Free Society*. Ed. Norman Dennis 1997. London: Institute of Economic Affairs.
- Pulma, Panu 2000. Kasvun katveessa. Teoksessa Schulman, Harry & Pulma, Panu & Aalto, Seppo: *Helsingin historia vuodesta 1945, osa 2*. Helsinki: Helsingin kaupunki ja Edita.

- Purola, Tapani 1987. Vaikuttavuuden arvioinnista sosiaalihuollossa. Näkökohtia suunnittelun ja evalu-
aation tasoista ja tavoista. Teoksessa Purola, Tapani & Urponen, Kyösti & Sintonen, Harri,
Vaikuttavuuden arvioinnin mahdollisuuksista ja menetelmistä sosiaalihuollossa. Sosiaalihal-
lituksen julkaisuja 18. Helsinki: Sosiaalihalitus, 2–33.
- Pösö, Tarja 2002. Käsitteet, paha ja tutkijan rajat. Teoksessa Laitinen, Merja & Hurtig, Johanna
(toim.) Pahan kosketus. Ihmisyyden ja auttamistyön varjojen välillä. Jyväskylä: PS-
kustannus, 108–126.
- Rahkonen, Keijo 2000. Mitä on tapahtumassa sosiaalipoliitikassa ja hyvinvointivaltiolle? “Kolmannen
tien” sosiaalipoliitikasta. Ilmestynyt teoksessa Eija Nurminen (toim.) Sosiaalipoliitikan lu-
kemisto. Helsinki: Avoin yliopisto. <http://www.valt.helsinki.fi/staff/krahkone/kolmastie.htm>
(Poimittu 31.8.2004)
- Rahkonen, Keijo & Sulkunen, Pekka 1987. Miten päihtyneiden säilöönotolta voitaisiin välttyä? Hel-
sinki: Alkoholipoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimusseloste 177.
- Rajavaara, Marketta 1999. Arviointitutkimuksen hyödynnettävyys. Teoksessa Eräsaari, Risto & Lind-
qvist, Tuija & Mäntysaari, Mikko & Rajavaara, Marketta (toim.) Arviointi ja asiantuntijuus.
Helsinki: Gaudeamus, 31–53.
- Rajavaara, Marketta 2006. Yhteiskuntaan vaikuttava Kela. Katsaus vaikuttavuuden käsitteisiin ja arvi-
ointiin. Sosiaali- ja terveysturvan katsauksia 69. Helsinki: Kela.
- Rajavaara, Marketta 2007. Vaikuttavuusyhteiskunta. Sosiaalisten olojen arvostelusta vaikutusten to-
dentamiseen. Helsinki: Kela.
- Rantala, Kati & Smolej, Mirka & Leppälä, Jussi & Jokinen, Anniina 2008. Kaltevalla pinnalla. Per-
heen sisäisen lähestymiskiellon arviointitutkimus. Helsinki: Oikeuspoliittisen tutkimuslaitok-
sen tutkimuksia 239.
- Rantala, Kati 2006. Syrjäytyneille turvaa vai tuomioita? Vaioletut vankilakierteet ja vastuun jakautumi-
nen. Teoksessa Rantala, Kati & Sulkunen, Pekka (toim.) 2006. Projektiyhteiskunnan kääntö-
puolia. Helsinki: Gaudeamus, 207–228.
- Rantala, Kati & Sulkunen, Pekka (toim.) 2006. Projektiyhteiskunnan kääntöpuolia. Helsinki: Gaudea-
mus.
- Rein, Martin & Winship, Christopher 1999. The Dangers of "Strong" Causal Reasoning in Social Poli-
cy. *Society* (36) 5/1999, 38–46.
- Reiner, Robert 1992. *The Politics of the Police*. 2nd edition. London: Harvester Wheatsheaf.
- Riihinen, Olavi 2011. Keskiluokkaistuva ja eriarvoistuva Suomi – hyvinvointivaltio koetuksella. Te-
oksessa Karjalainen, Vappu & Palola, Elina (toim.) Sosiaalipoliitikka - hukassa vai uuden
jäljillä? Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL. Teema 12, 103–145.
- Roivainen, Outi & Ruuskanen, Elina 2008. Laki ja järjestys? Poliisien ja kaupunkilaisten näkemyksiä
järjestyslaista sekä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden valvonnasta. Espoo: Poliisiammat-
tikorkeakoulun tutkimuksia 32/2008.
- Rothstein, Bo 2008. Pohjoismainen hyvinvointivaltio ja keskiluokka. *Yhteiskuntapolitiikka* (73)
4/2008, 368–375.
- Rosenfeld, Richard, Fornango, Robert & Baumer, Eric 2005. Did Ceasefire, Compstat, and Exile Re-
duce Homicide? *Criminology and Public Policy* (4) 3/2005, 419–450.
- Rosenfeld, Richard & Fornango, Robert 2007. The Impact of Economic Conditions on Robbery and
Property Crime: The Role of Consumer Sentiment. *Criminology* (45) 4/2007, 735–69.
- Rosenfeld, Richard, Fornango, Robert & Rengifo, Andres. F. 2007. The impact of order-maintenance
policing on New York City homicide and robbery rates: 1988–2001. *Criminology* (45)
2/2007, 355–384.
- Rosenfeld, Richard & Messner, Steven F. 2009. The Crime Drop in Comparative Perspective: The
Impact of the Economy and Imprisonment on American and European Burglary Rates. *Brit-
ish Journal of Sociology* (60) 3/2009, 445–471.
- Rosenfeld, Richard, Terry, Karen & Chauhan, Preeti 2013. New York’s Crime Drop Puzzle: Introduc-
tion to the Special Issue. *Justice Quarterly*. Special Issue. Advance online publication.
- Ross, Catherine E., Mirowsky, John & Pribesh, Shana 2001. Powerlessness and the Amplification of
Threat: Neighbourhood Disadvantage, Disorder, and Mistrust. *American Sociological Re-
view* (66) 4/2001, 568–591.

- Rossi, Peter H. & Freeman, Howard E. 1993. *Evaluation: A systematic approach*. Viides painos. Newbury Park, London and New Delhi: Sage.
- Rostila, Ilmari 2001. Realistinen arviointitutkimus toimintamallin kehittämistyössä. Teoksessa Järviskoski, Aila, Härkäpää, Kristiina & Nuoko-Juvonen, Susanna (toim.) *Monia teitä kuntoutuksen arviointiin*. Helsinki: Kuntoutussäätiö tutkimuksia 69/2001.
- Rostila, Ilmari & Kazi, Mansoor 2001. Realistinen arviointitutkimus toimintamallien kehittämisen välineenä. Teoksessa Vartiainen, Pirkko (toim.) *Näkökulmia projektiarviointiin*. Tampere: Fennipublishers Oy, 69–99.
- Rostila, Ilmari & Mäntysaari, Mikko 1997. Tapauskohtainen evaluaatio sosiaalityössä – menetelmän rajat ja mahdollisuudet. *Janus* (5) 4/1997, 398–415.
- Ruback, Barry 2012. Review-artikkeli kirjasta: McGloin, Jean Marie, Sullivan, Christopher J. & Kennedy, Leslie W. (toim.) 2012. *When Crime Appears: The Role of Emergence*. New York, NY: Routledge. *Contemporary Sociology: A Journal of Reviews* (41) 2012, 819–820.
- Ruonavaara, Hannu 1998. ”Vanhat” yhteiskunnalliset liikkeet moraalisaatelyn projekteina. Teoksessa Ilmonen, Kaj & Siisiäinen, Martti (toim.) *Uudet ja vanhat liikkeet*. Tampere: Vastapaino, 43–57.
- Ruotsila, Markku 2008. *Yhdysvaltain kristillinen oikeisto*. Helsinki: Gaudeamus.
- Ruoppila, Sampo & Cantell, Timo 2000. *Ravintolat ja Helsingin elävöityminen*. Teoksessa Toimittanut Stadipiiri. URBS. Kirja Helsingin kaupunkikulttuurista. Helsingin kaupungin tietokeskus. Helsinki: Edita, 35–54.
- Ruuskanen, Elina 2008. ”Kun käsketään niin mä lähdän” – Asunnottomien ja nuorten haastattelut. Teoksessa Roivainen, Outi & Ruuskanen, Elina: *Laki ja järjestys? Poliisien ja kaupunkilaisten näkemyksiä järjestyslaista sekä yleisen järjestyksen ja turvallisuuden valvonnasta*. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 32/2008, 147–192.
- Saari, Juho 2006. Suomen malli vertailevassa indeksissä. Teoksessa Saari, Juho (toim.) *Suomen malli. Murroksesta menestykseen?* Helsinki: Yliopistopaino, 38–65.
- Saari, Kari 2006. Oliko Smash ASEM -mielenosoitus esimerkki uudenlaisesta poliisitoiminnasta ja mielenosoitusten polisisoinnista Suomessa? Teoksessa Salasuo, Mikko 2006. (toim.) *Smash Asem Kansalaistarkkailu metodina ja pohdiskelun pontimena*. Helsinki: Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisusarja, 14–17.
- Saari, Kari 2007. Poliisi ja joukkojenhallinta Suomessa. Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulu.
- Saarikkomäki, Elsa 2010. Nuoriin kohdistuva poliisikontrolli kyselytutkimuksen valossa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 106. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Saastamoinen, Kari 1998. *Eurooppalainen liberalismi. Etiikka, talous, politiikka*. Jyväskylä: Atena Kustannus Oy.
- Salaspuro, Mikko 2003. Tiedon oikeellisuus ja sovellettavuus huumeriippuvuuden hoidossa – vaiettu totuus? *Tiimi* 3–4/2003.
- Salasuo, Mikko 2006. (toim.) *Smash Asem. Kansalaistarkkailu metodina ja pohdiskelun pontimena*. Nuorisotutkimusverkosto. Nuorisotutkimusseura. Verkkojulkaisusarja.
- Salmi, Satu 2006. ”Seen a Cop Lately”. *Finnish Citizens' Perceptions of the Police*. Turku: Turun Yliopiston julkaisuja. Humaniora 291.
- Salmi, Venla 2012. Nuorten rikoskäyttäytyminen ja uhrikokemukset 2012. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimustiedonantoja 113. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Salmivalli, Christina, Kaukiainen, Ari & Voeten, Marinus 2005. Antibullying intervention: Implementation and outcome. *British Journal of Educational Psychology* (75) 3/2005, 465–487.
- Sampson, Robert J. 2008. Rethinking Crime and Immigration. *Contexts* (7) 1/2008, 28–33.
- Sampson, Robert J., Morenoff, Jeffrey D. & Raudenbush, Stephen W. 2005. Social Anatomy of Racial and Ethnic Disparities in Violence. *American Journal of Public Health* (95) 2/2005, 224–232.
- Sampson, Robert J. & Raudenbush, Stephen W. 1999. Systematic Social Observations of Public Spaces: A New Look at Crime and Disorder in Urban Neighbourhoods, *American Journal of Sociology* (105) 3/1999, 603–651.

- Satka, Mirja 2009. Varhainen puuttuminen, moraalinen käänne ja sosiaalisen asiantuntijat. *Yhteiskuntapolitiikka* (74) 1/2009, 17–32.
- Satka, Mirja, Alanen, Leena, Harrikari, Timo & Pekkarinen, Elina 2011. *Lapset, nuoret ja muuttuva hallinta*. Tampere: Vastapaino.
- Sauli, Hannele, Bardy, Marjatta & Salmi, Minna 2002. Elinolojen koventuminen pikkulapsiperheissä. Teoksessa Heikkilä, Matti & Kautto, Mikko (toim.) 2002. *Suomalaisten hyvinvointi 2002. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus*. Jyväskylä: Gummerus, 32–61.
- Savolainen, Jukka 2001. Nollatoleranssi vai huumeet? *New Yorkin henkikirikollisuus romahduksen useita selityksiä*. Kirjoitus Andrew Karmenin kirjan pohjalta. *Haaste* 3–4/2001, 18–21.
- Savolainen, Jukka 2004. Naisyrittäjät rikosten kohteena. Tutkimus Yrittäjänäisten Keskusliiton jäsenistön turvallisuudesta. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tiedonantoja 60. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Schwartz, Alex 1999. *New York City and Subsidized Housing: Impacts and Lessons of the City's \$5 Billion Capital Budget Housing Plan*. *Housing Policy Debate* (10) 4/1999, 839–877.
- Seppänen-Järvelä, Riitta 2003. *Prosessiarviointi kehittämissuunnitelmassa*. Opas käytäntöihin. FinSoc Työpaperi 1. Helsinki: Stakes.
- Sahlin, Ingrid 1998. *New York-modellen – en kritisk granskning av dess teori, praktik och ideologi*. Lunds universitet. Sociologiska institutionen. Lunds Universitet Sociologiska institutionen Kriminalvetenskapligt nätverk. Research report 2/1998.
- Sherman, Lawrence W. 1998. *Policing for Crime Prevention*. Chapter Eight. In *Preventing Crime: What Works, What doesn't, What's Promising*. A Report to the United States Congress. Prepared for the National Institute of Justice by Lawrence W. Sherman, Denise Gottfredson, Doris MacKenzie, John Eck, Peter Reuter, Shawn Bushway in collaboration with Members of the Graduate Program, Department of Criminology and Criminal Justice. University of Maryland. <https://www.ncjrs.gov/works/> (Poimittu 7.11.2013)
- Sherman, Lawrence & Eck, John 2002. *Policing for crime prevention*. Teoksessa Sherman, Lawrence W., Farrington, David P., Welsh, Brandon C., & MacKenzie, Denise Layton (toim.) 2002. *Evidence-Based Crime Prevention*. New York: Routledge, 295–329.
- Sherman, Lawrence W., Farrington, David P., Welsh, Brandon C., & MacKenzie, Denise Layton (toim.) 2002. *Evidence-Based Crime Prevention*. New York: Routledge.
- Sherman, Lawrence W., Schmidt, Janell D., Rogan, Dennis P., Gartin, Patric. R. Cohn, Ellen. G., Collins, Dean J. & Bacich, Anthony R. 1991. From Initial Deterrence to Long-Term Escalation: Short-Custody Arrest for Poverty Ghetto Domestic Violence. *Criminology* (29) 4/1991, 821–850.
- Sihvola Juha 1995. Poliittisen epäkorrektuuden puolesta. *Yliopistolehti* 12/95. <http://yliopistolehti.helsinki.fi/y112kol.htm>
- Silvennoinen, Oula 2005. "Preventiivistä rikospoliisityötä". *Irtolaisuus, sosiaalihuolto ja huoltopoliisi*. Rikostutkimus 2003-2004. Helsinki: Keskusrikospoliisi, 57–74.
- Silverman, Eli B. 1999. *NYPD Battles Crime: Innovative Strategies in Policing*. Boston: Northeastern University Press.
- Simola, Hannu & Rinne, Risto 2004. *Laatuvallankumous, arviointiteollisuus ja korkeakoulut*. *Kasvatus* (35) 3/2004, 330–341.
- Simonen, Jenni 2007. Nuorten juomisen sosiaalisuuden lajit. Teoksessa Tigerstedt, Christoffer (toim.) *Nuoret ja alkoholi*. Helsinki: Alkoholi- ja huumeututkijain seura & Nuorisotutkimusverkosto / Nuorisotutkimusseura, julkaisuja 75, 33–58.
- Sinisalo, Kari 1971. Poliisin toimivallan määräytyminen. Tutkimus poliisin vallasta ylläpitää yleistä järjestystä ja turvallisuutta. *Vammala: Suomalaisen Lakimiesyhdistyksen julkaisuja A-sarja n:o 94*.
- Sinisalo, Kari 1973. *Poliisi. Poliisioikeuden perusteet*. Helsinki: Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Sirén, Reino & Lehti, Martti 2006. *Musta maaliskuu? Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 222*. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Sirén, Reino 2012. *Ehdoton vankeus, yhdyskuntapalvelu ja rikosuusiminen. Ehdoton vankeus ja yhdyskuntapalvelu törkeän rattijuopumuksen seuraamuksina*. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.

- Skaffari, Pia 2010. Rajat ylittävä prostituutio – Tutkimus naisten kokemuksista pohjoisen itäprostitiutiossa. Väitöskirja. Rovaniemi: Lapin yliopisto.
- Skogan, Wesley, G. 1977. "The Changing Distribution of Big-City Crime", *Urban Affairs Quarterly*, (13) 1/1997, 33–48.
- Skogan, Wesley G. 1990. *Disorder and Decline: Crime and the Spiral of Decay in American Neighborhoods*. Berkeley and Los Angeles: University of California Press.
- Skogan, Wesley 2006. *Police and Community in Chicago: A Tale of Three Cities*. New York: Oxford University Press.
- Skolnick, Jerome H. & Bayley, David H. 1986. *New blue line: police innovation in six American cities*. New York: Free Press.
- Smolej, Mirka 2010. News media, crime and fear of violence. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen tutkimuksia 257. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Soine, Seppo 1995. Kytästä Hauskanpidon Konsultiksi? Nuorisokysymyksen ja poliisitoiminnan määrittäminen Hangon regatoissa 1983–1993. Sosiologian julkaisematon pro gradu -tutkielma. Kuopion yliopisto, sosiaalitieteiden laitos.
- Soine-Rajanummi, Seppo & Korander, Timo 2002a. "Viideltä saunaan ja kuudelta putkaan"-hanke julkisena tarinana - median näkökulma. Teoksessa Korander, Timo & Soine-Rajanummi, Seppo (toim.) 2002. Kaheksalta Koskarille – samantien sakot. Tampereen nollatoleranssikokeilu 1999-2000: historiallinen konteksti, vastaanotto ja vaikuttavuus. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 13, 60–80.
- Soine-Rajanummi, Seppo & Korander, Timo 2002b. Sosiaali- ja nuorisotyön näkökulmia rikoksentorjuntaprojektissa. Teoksessa Korander, Timo & Soine-Rajanummi, Seppo (toim.) 2002. Kaheksalta Koskarille – samantien sakot. Tampereen nollatoleranssikokeilu 1999-2000: historiallinen konteksti, vastaanotto ja vaikuttavuus. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 13, 170–211.
- Soine-Rajanummi, Seppo & Törrönen, Jukka 2004. Poliisi julkisen tilan ja julkijuomisongelmien kontrolloijana. Teoksessa Törrönen, Jukka (toim.) *Valvontaa ja vastuuta. Päihteet ja julkisen tilan moraalisisäätely*. Helsinki: Gaudeamus, 96–119.
- Spelman, William 2006. *The Limited Importance of Prison Expansion*. Teoksessa Blumstein, Alfred & Wallman, Joel (toim.) *The Crime Drop in America*. New York: Cambridge University Press, 9–129.
- Stark, Eija 2002. Agraariköyhyyden muistot nykyhetkessä. *Yhteiskuntapolitiikka* (67) 6/2002, 513–522.
- Stenson, Kevin 2000. Some day our prince will come: zero-tolerance policing and liberal government. Teoksessa Hope, Tim & Sparks, Robert (toim.) *Crime, risk and insecurity*. London: Routledge, 215–238.
- Stewart, Gary 1998. Black Codes and Broken Windows: The Legacy of Racial Hegemony in Anti-Gang Civil Injunctions. *The Yale Law Journal*. (107) 7/1998, 2249–2279.
- STM 2004. *Alkoholipolitiikan kuluttajaopas*. Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö. Esitteitä 2004:6.
- Stol, Wouter & Bervoets, Eric 2002. Policing Dutch-Moroccan Youth. *Policing and Society* (12) 3/2002, 191–200.
- Strandell, Harriet & Forsberg, Hannele 2005. Kohti kurinalaista lapsuutta? Kysymys pienten koulu-
laisten iltapäivien (uudelleen) määrittelystä. *Yhteiskuntapolitiikka* (70) 6/2005, 610–623.
- Sulkunen, Pekka 1992. *The European New Middle Class. Individuality and tribalism in mass society*. Avebury: Aldershot.
- Sulkunen, Pekka 1998. *Johdatus Sosiologiaan – käsitteitä ja näkökulmia*. Helsinki: WSOY.
- Sulkunen, Pekka 2003. Onko arviointitutkimus asiantuntijavaltaa vai sen puutetta? *Sosiologia* (40) 2/2003, 115–121.
- Sulkunen, Pekka 2005. Vaikuttavuus tutkimuksen rivien välissä. Teoksessa Räsänen, Pekka & Anttila, Anu-Hanna & Melin, Harri (toim.) *Tutkimus menetelmien pyörteissä*. Jyväskylä: PS-kustannus, 39–52.
- Sulkunen, Pekka 2006. *Projektiyhteiskunta ja uusi yhteiskuntasopimus*. Teoksessa Rantala, Kati & Sulkunen, Pekka (toim.) *Projektiyhteiskunnan kääntöpuolia*. Helsinki: Gaudeamus, 17–38.

- Sulkunen, Pekka & Alasuutari, Pertti & Nätkin, Ritva & Kinnunen, Merja 1985. Lähiöravintola. Helsinki: Otava.
- Sulkunen, Pekka & Rahkonen, Keijo 1987. Julma hyvinvointivaltio. Juopuneiden säilöönottokäytäntö Suomessa, *Alkoholipolitiikka* (52) 3/1987, 50–60.
- Sulkunen, Pekka & Törrönen, Jukka 1997. (toim.) Semioottisen sosiologian näkökulmia. Helsinki: Gaudeamus.
- Sullivan, Robert R. 2001. The Schizophrenic State: Neo-Liberal Criminal Justice. Teoksessa Stenson, Kevin & Sullivan, Robert R. (toim.) *Crime, Risk and Justice: The Politics of Crime Control in Liberal Democracies*. Cullompton: Willan, 29–47.
- Sunshine, Jason & Tyler, Tom R. 2003. The role of procedural justice and legitimacy in shaping public support for policing. *Law & Society Review*, (37) 3/2003, 513–547.
- Säilöönottotarpeen vähentämistyöryhmän muistio 1988. Sosiaali- ja terveysministeriö. Työryhmämuistio. Helsinki: STM.
- Säilöönottotyöryhmä 2011. Päihtyneiden kiinniottamista, kuljettamista, kohtelua ja hoitoa selvittäneen työryhmän loppuraportti. Sisäasiainministeriön ja sosiaali- ja terveysministeriön yhteinen työryhmä. Helsinki: Sisäasiainministeriön julkaisut 5/2011. <http://www.intermin.fi/julkaisu/052011?docID=24884> (Poimittu 26.1.2013)
- Taipale, Ilkka 1997. Vankilat sosiaalipolitiikkana. Teoksessa Soukola, Timo (toim.) *Jotain sellaista radikaalia aikoinaan*. Suomalaisen kontrollipolitiikan arviointia marraskuun liikkeen täyttässä 30 vuotta. Vantaa: Vankeinhoidon Koulutuskeskuksen Julkaisu 10/1997, 83–94.
- Takala, Hannu (toim.) 1979. Poliisilakko. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 30. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Takala, Hannu 1993. Viréin virheoppi. *Kanava* (21) 9/1993, 585–586.
- Takala, Hannu 2006a. Uskomuksia purkamassa osa I. Tampereen nollatoleranssi ja nuorten humalalutus? *Haaste-lehti* 2/2006, 26–27.
- Takala, Hannu 2006b. Uskomuksia purkamassa osa II. Tampereen nollatoleranssi ja ongelmien siirtyminen. *Haaste-lehti* 3/2006, 27–29.
- Takala, Jukka-Pekka 1988. Säilöönotto yleisen järjestyksenpidon ja turvallisuuden kannalta. *Alkoholipolitiikka* (53) 1/1988, 28–35.
- Tala, Jyrki 2001. Lakien vaikutukset. Lakiuudistusten tavoitteet ja niiden toteutuminen lainsäädäntöteoreettisessa tarkastelussa. Oikeuspoliittisen tutkimuslaitoksen julkaisuja 177. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos.
- Tala, Jyrki 2005. Lakien laadinta ja vaikutukset. Helsinki: Edita.
- Tala, Jyrki & Rantala, Kati & Pakarinen, Auri 2012. Paremman sääntelyn kriittinen arviointi tutkimushanke: kooste keskeisistä tutkimustuloksista. Helsinki: Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Verkkokatsauksia 21/2011.
- Tammi, Tuukka 2007. Medicalising Prohibition. Harm Reduction in Finnish and International Drug Policy. National Research and Development Centre for Welfare and Health. *Stakes. Research Report* 161.
- Tammi, Tuukka & Pitkänen, Tuuli & Perälä, Jussi 2011. Stadin nistit – huono-osaisten helsinkiläisten huumeidenkäyttäjien päihteeset sekä niiden käyttötavat ja hankinta. *Yhteiskuntapolitiikka* (76) 1/2011, 45–54.
- Taylor, Terrance J., Turner, K. B., Finn-Aage, Espensen, & Winfree, L. Thomas Jr. 2001. Coppin' an attitude: Attitudinal differences among juveniles toward the police. *Journal of Criminal Justice* (29) 4/2001, 295–305.
- Telep, Cody W., & Weisburd, David 2012. What is known about the effectiveness of police practices in reducing crime and disorder? *Police Quarterly* (15) 4/2012, 331–357.
- Thacher, David 2001. Policing is not treatment: Alternatives to the Medical Model of Police Research. *Journal of Research in Crime and Delinquency* (38) 4/2001, 387–415.
- Thacher, David 2004. Order maintenance reconsidered: Moving beyond strong causal reasoning. *The Journal of Criminal Law & Criminology* (94) 2/2004, 381–414.
- Tilley, Nick 2001. Evaluation and evidence-led crime reduction policy and practice. Teoksessa Matthews, Roger & Pitts, John (toim.) *Crime, Disorder and Community Safety. A new agenda?* London and New York: Routledge, 81–97.

- Toivonen, Timo 1999. Empiirinen sosiaalitutkimus. Filosofia ja metodologia. WSOY. Porvoo.
- Tolvanen, Matti & Kukkonen, Reima 2011. Esitutkinta- ja pakkokeino-oikeuden perusteet. Helsinki: Talentum.
- Tonry, Michael & Farrington, David P. 1995. (toim.) Building a Safer Society: Crime and Justice: a Review of Research, Vol. 19. Chicago: Chicago University Press.
- Tonry, Michael & Wilson, James Q (toim.) 1990. Drugs and Crime. Crime and Justice. A Review of Research. Vol. 13. Chicago: The University of Chicago Press.
- Tseloni, Andromachi, Jen Mailley, Graham Farrell & Nick Tilley 2010. The International Crime Drop: Trends and Variations. *European Journal of Criminology* (7) 5/2010, 375–394.
- Tuori, Kaarlo 2002. Foucault'n oikeus. Kirjoituksia oikeudesta ja sen tutkimisesta. Helsinki: WSOY Lakitieto.
- Turvallisuustalkoot 1999. Turvallisuustalkoot - Kansallinen rikosentorjuntaohjelma. Oikeusministeriö. Yleisen osaston julkaisuja 2/1999. Helsinki: Oikeusministeriö.
<http://www.rikosentorjunta.fi/fi/index/julkaisut/neuvostonjulkaisut/knasallinenrikosentorjuntaohjelmaturv.html> (Poimittu 2.6.2014)
- Tzannetakis, Tonia 2013. Neo-Conservative Criminology. Teoksessa McLaughlin, Eugene & Muncie, John (toim.) *The SAGE Dictionary of Criminology*. 3rd Edition. London: Sage, 279–282.
- Tyni, Sasu & Blomster, Peter 2012. Vähentävätkö vankitoiminnon uusintarikollisuutta? *Yhteiskuntapolitiikka* (77) 6/2012, 621–639.
- Törrönen, Jukka 1999. Juomisen vapaus ja vastuu. Sosiosemioottinen analyysi alkoholipoliittisesta liberalismista maallikkoajattelussa. Helsingin yliopiston sosiologian laitoksen tutkimuksia No. 234.
- Törrönen, Jukka 2000. Subjektiaseman käsite empiirisessä sosiaalitutkimuksessa. *Sosiologia* (37) 3/2000, 243–255.
- Törrönen, Jukka 2002. Nollatoleranssi, media ja paikallisyhteisöllisyys. *Tiedotustutkimus* (25) 3/2002, 32–49.
- Törrönen, Jukka 2004a. Julkinen tila ongelmana, säätelyn alueena ja tutkimuskohteena. Teoksessa Törrönen, Jukka (toim.) *Valvontaa ja vastuuta. Päihteet ja julkisen tilan moraalisisäätely*. Helsinki: Gaudeamus, 11–31.
- Törrönen, Jukka 2004b. Kamppailua nollatoleranssin julkisesta tilasta: Tampereen nollatoleranssin vastaanotto Aamulehdessä. Teoksessa Törrönen, Jukka (toim.) *Valvontaa ja vastuuta. Päihteet ja julkisen tilan moraalisisäätely*. Helsinki: Gaudeamus, 120–145.
- Törrönen, Jukka, Karlsson, Thomas, Korander, Timo, Soine-Rajanummi, Seppo 2004. Julkisen tilan moraalisisäätelyn jännitteet. Teoksessa Törrönen, Jukka (toim.) *Valvontaa ja vastuuta. Päihteet ja julkisen tilan moraalisisäätely*. Helsinki: Gaudeamus, 216–133.
- Törrönen, Jukka & Korander, Timo 2005. Preventive Policing and Security Plans: The Reception of New Crime Prevention Strategies in Three Finnish Cities. *Journal of Scandinavian Studies in Criminology and Crime Prevention* (6) 2/2005, 106–127.
- Törrönen, Jukka & Maunu, Antti 2004. Ravintola, sosiaalisuus ja kulttuuriset eronteot. *Sosiologia* (41) 4/2004, 322–336.
- Törrönen, Jukka & Maunu, Antti 2005. Kevyet irtiotot ja raskas sosiaalisuus. Alkoholi nuorten aikuisten ravintolailtaa kuvaavissa kertomuksissa. *Yhteiskuntapolitiikka* (70) 3/2005, 266–281.
- Törrönen, Jukka & Maunu, Antti 2006. Pihvin pariin punaviini, raju ryypäys risteilyllä. Juomistilanteiden lajityypit ja sukupuolisidonnainen säätely päiväkirjoissa. *Yhteiskuntapolitiikka* (71) 5/2006, 499–514.
- Törrönen, Jukka & Maunu, Antti 2007. Miten nuoret aikuiset pohtivat ja säätelevät humalajuomistaan. Teoksessa Tigerstedt, Christoffer (toim.) *Nuoret ja alkoholi*. Helsinki: Alkoholi- ja huumeutkijain seura & Nuorisotutkimusverkosto /Nuorisotutkimusseura, *Julkaisuja* 75, 59–87.
- Törrönen, Jukka & Maunu, Antti 2009. Sosiaaliset emootiot juomisen säätelyssä. Analyysi nuorten aikuisten juomispäiväkirjoista. *Sosiologia* (46) 1/2009, 35–50.
- Töttö, Pertti 2001. Olisiko syytä tutkia myös sosiaalisten ongelmien syitä ja sosiaalityön vaikutuksia? *Janus* (9) 4/2001, 312–330.

- Uusikylä, Petri, 1999. Poliitiikan ja hallinnon arviointi. Teoksessa Eräsaari, Risto & Lindqvist, Tuija & Mäntysaari, Mikko & Rajavaara, Marketta (toim.) Arviointi ja asiantuntijaus. Helsinki: Gaudeamus, 17–30.
- Vaarama, Marja 2011. Prologi. Sosiaalipoliitiikan nykytila. Teoksessa Karjalainen, Vappu & Palola, Elina (toim.) Sosiaalipoliitikka - hukassa vai uuden jäljillä? Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos THL. Teema 12, 15–29.
- Vaaranen, Heli 2004. Kaaharipoikia ja rappioromantiikkaa. Tutkimus erään kaahailukulttuurin elämänilosta ja tuhoisuudesta. Espoo: Yhdyskuntasuunnittelun tutkimus- ja koulutuskeskuksen julkaisuja.
- Vaattovaara, Mari & Kortteinen, Matti 2002. Polarisoituuko pääkaupunkiseutu? Teoksessa Heikkilä, Matti & Kautto, Mikko, (toim.) 2002. Suomalaisten hyvinvointi. Sosiaali- ja terveysalan tutkimus- ja kehittämiskeskus. Jyväskylä: Gummerus, 272–291.
- Valkonen, Tarmo & Vihriälä, Vesa (toim.) 2014. The Nordic model – challenged but capable of reform. TemaNord 2014:531. Copenhagen: Nordic Council. <http://www.norden.org/en/publications/publikationer/2014-531/> (Poimittu 1.6.2014)
- Wacquant, Loïc 1999. How penal common sense comes to Europeans: Notes on the transatlantic diffusion of the neoliberal doxa. *European Societies* (1) 3/1999, 319–52.
- Wacquant, Loïc 2005. The great penal leap backward: incarceration in America from Nixon to Clinton. Teoksessa Pratt, John & Brown David (toim.) *The New Punitiveness. Trends, theories, perspectives*. New York: Routledge, 3–26.
- Wacquant, Loïc 2008. *Urban Outcasts. A Comparative Sociology of Advanced Marginality*. Cambridge: Polity Press.
- Wacquant, Loïc 2009a. *Prisons of Poverty, Expanded Edition*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Wacquant, Loïc 2009b. *Punishing the Poor: The Neoliberal Government of Social Insecurity*. Durham and London: Duke University Press.
- Walklate, Sandra 1998. Arvostelu kirjasta: Norman, Dennis (toim.) 1997. *Zero Tolerance: Policing a Free Society*. Institute of Economic Affairs. London. *British Journal of Criminology* (38) 2/1998, 317–318.
- van Gerven, Minna 2012. Sosiaalipoliitiikan paradigmanmuutos: Työkyvyttömyyspolitiikan uudet kasvot Alankomaissa ja Suomessa. *Yhteiskuntapolitiikka* (77) 2/2012, 134–144.
- Warpenius, Katariina 2006. Näkymätön näyttö - vaikuttavuusarvioinnin pulmat paikallisprojekteissa. Teoksessa Rantala, Kati ja Sulkunen, Pekka (toim.) *Projektiyhteiskunnan käänköpuolia*. Helsinki: Gaudeamus, 143–160.
- Vartiainen, Pirkko 2001. Mitä on projektiarviointi. Teoksessa Vartiainen, Pirkko (toim.) *Näkökulmia projektiarviointiin*. Tampere: Finnpublishers oy.
- Vedung, Evert 2000. *Public Policy and Program Evaluation*. New Jersey: Transaction Publishers.
- Vedung, Evert 2004. Arviointiaallon muodot ja suunnat. *Yhteiskuntapolitiikka*. (69) 3/2004, 242–250.
- Weisburd, David & Eck, John E. 2004. What Can Police Do to Reduce Crime, Disorder, and Fear? *The Annals Of The American Academy Of Political And Social Science* (593) 1/April/2004, 42–65.
- Weisburd, David, Telep, Cody W. & Lawton, Brian A. 2013. Could Innovations in Policing have Contributed to the New York City Crime Drop even in a Period of Declining Police Strength? The Case of Stop, Question and Frisk as a Hot Spots Policing Strategy. *Justice Quarterly*. Special Issue. Advance online publication.
- Welsh, Brandon C. & Hoshi, Akemi 2002. Communities and crime prevention. Teoksessa Sherman, Lawrence W., Farrington, David P., Welsh, Brandon C. & MacKenzie, Denise Layton (toim.) 2002. *Evidence-Based Crime Prevention*. New York: Routledge, 165–197.
- WHO 2009. *Handbook for action to reduce alcohol-related harms*. WHO Regional Office for Europe. WHO, Copenhagen.
- Viitanen, Marko 2007. *Poliisin rikokset*. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 28/2007.
- Viljanen, Veli-Pekka 2001. *Perusoikeuksien rajoitusedellytykset*. Helsinki: Werner Söderström Laki-tieto Oy.

- Vilkama, Katja 2011. Yhteinen kaupunki, eriytyvät kaupunginosat? Kantaväestön ja maahanmuuttajataustaisten asukkaiden alueellinen eriytyminen ja muuttoliike pääkaupunkiseudulla. Tutkimuksia 2011:2. Helsinki: Helsingin kaupungin tietokeskus.
- Vilkama, Katja, Vaattovaara, Mari & Dhalmann, Hanna 2013. Kantaväestön pakoa? Miksi maahanmuuttajakeskittymistä muutetaan pois? Yhteiskuntapolitiikka (78) 5/2013, 485–497.
- Wilson, James Q. & Herrnstein, Richard J. 1985. Crime and human nature: The definitive study of the causes of crime. New York: Free Press.
- Wilson, James Q. 1968/1978. Varieties of Police Behavior. Cambridge, Mass.: Harvard University Press. Alkuperäinen 1968, viimeisin painos 1978.
- Wilson, James Q. 1975/1985. Thinking About Crime. Alkuperäinen 1975. Revisited edition 1985. New York: Vintage Books.
- Wilson, James Q. 1995. "Concluding Essay in Crime". Teoksessa Wilson, James Q. & Petersilia, Joan (toim.) Crime. San Francisco: Basic Books, 488–507.
- Wilson, James Q. 1996. Esipuhe teoksessa: Kelling, George & Coles Catherine M. 1996. Fixing broken windows: Restoring order and reducing crime in our communities. New York: Free Press.
- Wilson, James Q. & Kelling, George L. 1982. Broken Windows. The Police and neighborhood safety. The Atlantic Monthly. www.manhattan-institute.org/pdf/_atlantic_monthly-broken_windows.pdf (Poimittu 1.10.2013)
- Wilson William J. 1987. The Truly Disadvantaged: The Inner City, the Underclass and Public Policy. Chicago: University of Chicago Press.
- Wilson, William J. 1997. When Work Disappears: The World of The New Urban Poor. New York: Knopf.
- Virén, Matti & Wiberg, Matti 1998. Kallis rikollisuus. Järkevät vastatoimet rikollisuudelle. Helsinki: Edita.
- Virén, Matti 1993. Orwellilaisia tulkintoja rikollisuustilanteesta. Kanava 4/1993.
- Virta, Sirpa 1998. Poliisi ja turvayhteiskunta. Lähipoliisi turvallisuusstrategiana. Väitöskirja. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 1/1998.
- Virta, Sirpa 1999. Lähipoliisi ja yhteiskunta. Lähipoliisin yhteiskunnallisen merkityksen arviointi. Teoksessa Kiehelä, Hannu & Virta, Sirpa (toim.) Lähipoliisi lähestymistapana. Espoo: Poliisiammattikorkeakoulun oppikirjat 4, 39–80.
- Virta, Sirpa 2001. Poliisi, turvallisuusyhteistyö ja turvallisuusverkostot. Tampereen yliopiston hallintotieteiden laitos. Turvallisuushallinto A 26/2001. Tampere: Tampereen yliopisto.
- Virta, Sirpa 2002a. Turvallisuussuunnitelmat 2001 – Arviointiraportti. Sisäasiainministeriön Poliisiosaston julkaisut 6/2002. Helsinki: Sisäasiainministeriön Poliisiosasto.
- Virta, Sirpa 2002b. Rikollisuuden ehkäisystä produktiiviseen turvallisuuden hallintaan. Oikeus (31) 1/2002, 26–37.
- Virta, Sirpa 2002c. Local Security Management – Policing Through Networks. Policing: an International Journal of Police Strategies and Management (25) 1/2002, 190–200.
- Virta, Sirpa 2005. Security. Teoksessa McLaughlin, Eugene & Muncie, John (toim.) The Sage Dictionary of Criminology. London: Sage Publications.
- Virta, Sirpa 2006. Paikallinen turvallisuudenhallinta - kohti yhteisökontrollia? Teoksessa Rantala, Kati & Sulkunen, Pekka (toim.) Projektiyhteiskunnan käänköpuolia. Helsinki: Gaudeamus, 194–206.
- Virta, Sirpa 2011. Re/Building the European Union. Governing through Counterterrorism. Teoksessa Bajc, Vida & de Lint, Willem (toim.) Security and Everyday Life. New York: Routledge. 185–211.
- Virta, Sirpa 2013a. Governing urban security in Finland: Towards the 'European model'. European Journal of Criminology. (10) 3/2013, 341–353.
- Virta, Sirpa 2013b. Community Policing. Teoksessa McLaughlin, Eugene & Muncie, John (toim.) The SAGE Dictionary of Criminology. 3rd Edition. London: Sage, 55–56.
- Virta, Sirpa & Korander, Timo 1999. Community Policing and Zero Tolerance in Finland - Securitization, depoliticisation and "policeization" as modes of governance. A Paper presented in British Criminology Conference, Liverpool. 13.–16. July. 1999.

- Virtanen, Pertti 2007. Arviointi. Arviointitiedon luonne, tuottaminen ja hyödyntäminen. Helsinki: Edita.
- Vitalé, Alex S. 2005a. Innovation and Institutionalization: Factors in the Development of "Quality of Life" Policing in New York City. *Policing & Society* (15) 2/2005, 99–124.
- Vitalé, Alex S. 2005b. From Negotiated Management to Command and Control: How the New York Police Department Polices Protest. *Policing & Society* (15) 3/2005, 283–304.
- Vitalé, Alex S. 2008. *City of Disorder. How the Quality of Life Campaign Transformed New York politics*. New York: New York University Press.
- von Hofer, Hanns 2013. *Undret i New York*. Tukholman yliopiston muistio.
http://www.criminology.su.se/polopoly_fs/1.138085.1371037475!/menu/standard/file/Undret%20i%20New%20York.pdf (Poimittu 20.6.2013)
- von Mahs, Jürgen 2013. Get lost! The impact of punitive policy on homeless people's life in Berlin. Teoksessa Lippert, Randy K. & Walby, Kevin (toim.) 2013. *Policing Cities. Urban Securitization and Regulation in a 21st Century World*. New York: Routledge. 176–190.
- Wroblewski, Henry M. & Hess, Kären M. 1997. *Introduction to law enforcement and criminal justice*. 5th edition. New York: West.
- VSKP-hankemuistio 1999. Viideltä saunaan ja kuudelta putkaan hankkeen suunnitelma. Julkaisematon. Toimittaja Tampereen poliisilaitos. Tampere 1.10.1999.
- Vuorela, Terho 1991. *Sosiaalihuollon vaikuttavuuden arvioinnin mallit*. Tutkimuksia 6. Helsinki: Sosiaali ja terveyshallitus.
- Young, Jock 1999. *The Exclusive Society*. London: Sage.
- Zimring, Franklin E. 2007. *The Great American Crime Decline*. New York: Oxford University Press.
- Zimring, Franklin E. 2012. *The City that Became Safe*. New York: Oxford University Press.
- Zimring, Franklin E. & Hawkins, Gordon 1995. *Incapacitation. Penal Confinement and the Restraint of Crime*. New York: Oxford University Press.

Loppuviitteet

¹ *Rikostorjunta*-käsite tarkoittaa tässä tutkimuksessa poliisin rikostutkintaa, rikosten tutkintatoimintaa eli esitutkintaa. *Rikoksantorjunta* on rikosten ennalta estämistä laajemmin tarkoittava käsite, kuten rikoksantorjuntaneuvoston nimessä (ks. Helminen ym. 2012b, 60). On olemassa rikoksantorjuntahankkeita, rikoksantorjuntasuunnitelmia eli turvallisuus suunnitelmia ja rikoksantorjuntastrategioita. Poliisin järjestyksenvalvontaakin (YJT) voidaan pitää rikoksantorjuntana, siis rikosten ja häiriöiden ennalta estävänä toimintana.

² *Uusliberalismin määrittelystä* todettakoon: Patomäen (2007) mukaan uusliberalismi on lähtökohtaisesti talousliberalismia. Alun perin talousliberalismi oli vastareaktio 1900-luvun puolivälin keynesiläistä talouspolitiikkaa eli vasemmistolaisia ja sosialistisia ajatuksia vastaan. Uusliberalismin päätavoite on minimoida valtion rooli yhteiskunnassa. Tähän pyritään niin perustuslain kuin kansainvälisten sopimusten kautta, jotta saadaan demokraattisesti valittujen poliitikkojen käyttämä valtiollinen valta mahdollisimman pieneksi. Yksilön vapaudet, yksityinen omistusoikeus ja vapaat markkinat edustavat hyvää. Kaikki 1900-luvun kollektivistiset ideat edustavat sen sijaan pahaa. Talousliberalismin mukaan vapaat markkinat näkymättömänä kätenä johtavat kaikille edulliseen lopputulokseen. Uskotaan markkinoiden kykyyn luoda spontaani järjestys, joka on koko yhteiskunnalle hyväksi. Patomäen (2007) mukaan Suomessa ulko- ja valtionvarainministeriöt ovat olleet vahvoja uusliberalististen ideoiden kuljettajia Suomeen. Uusliberalismi on tuotu Suomeen vaiivahkaa ja hiljaisesti kansainvälisten järjestöjen, kuten OECD:n, Kansainvälisen valuuttarahaston ja Euroopan unionin kautta. Uusliberalistinen vallankumous Suomessa on tapahtunut asiantuntijaprojekteina ja teknokratian avulla. Se ei perustu poliittiselle filosofialle, vaan uudistukset perustuvat Suomessa kuten muuallakin usklassisen taloustieteen teknisille malleille (ks. myös Julkunen 2001; 2006; Riihinen 2011). Teknokratiassa tekniikan osajilla on yhteiskunnassa hallitseva asema. Teknokraattisessa yhteiskunnassa valtaa käyttävät, eivät poliitikot, vaan asiantuntijat, virkamiehet, tutkijat ja konsultit. (Patomäki 2007.) Liberalismista ks. myös Saastamoinen (1998).

³ Tässä tutkimuksessa ei tutkita yhdysvaltalaisista *uuskonservatismia* sinänsä. Ei tutkita uuskonservatismia, uuskonservatiiveja ja erilaisia uuskonservatiivisia suuntauksia, vaan keskitytään uuskonservatiiviseen kriminologiaan, siihen liittyvään kriminaalipolitiikkaan ja rikoksantorjuntaan. Näitä uuskonservatiivikriminologeja ovat nimenomaan verrattain kuuluisat kirjoittajat, jotka voidaan tässä lueta, jottei jää epäselväksi kenen kirjoituksesta tässä tutkimuksessa puhutaan, kun puhutaan uuskonservatiivikriminologiasta ja -kriminologeista: James Q. Wilson, Charles Murray, Richard J. Herrnstein ja John J. Jr. DiIulio. Viimeksi mainittu kanssa ovat kirjoittaneet myös William J. Bennett ja John P. Walters. Myös poliisitutkija George Kellingin kirjoituksista on löydetty uuskonservatiivisia piirteitä, vaikka hän ei itse lue itseään, eikä häntä sinänsä välttämättä lueta uuskonservatiiviksi, vaan vain aatteelle sopivan poliisipolitiikan kannattajaksi (Wilson & Kelling 1982; Kelling & Coles 1996; Kelling 2001; Kelling & Sousa Jr. 2001). Uuskonservatiivikriminologia Yhdysvalloissa saattaa sisältää erilaisia suuntauksia ja uuskonservatiivikriminologeja on ehkä muitakin, mutta tässä tutkimuksessa ei käsitellä muita kuin tämän tutkimuksen kriminologisten päälähteiden esiin ottamia ja tutkimusongelmille relevantteja ajatussuuntia ja ajattelijoita.

⁴ Pekkarinen (2010, 21) kääntää Garlandin *penal-welfarestate*-käsitteen rikosoikeudelliseksi hyvinvointivaltioksi. Suomeen ei mielestäni sovi Garlandin käsite *penal-welfare*, koska nimenomaan "penal" on pyritty pitämään viimeisenä keinona rationaalissa kriminaalipolitiikassa. Keskiöön voidaan nostaa enemmänkin *penal*-käsitteen tilalla "muu kontrolli" suomalaisessa hyvinvointivaltiossa: *hyvinvointikontrollivaltio* on siksi osuva käännös *penal-welfarestate*-käsitteestä. Samoin "high crime" eli "*rikoksantorjunta*" -valtioita kuvaa mielestäni parhaiten "*rikoskontrollivaltio*", koska rikoskontrolli on valtion sisäpolitiikassa tärkeimpiä aiheita ja massiivisesti resursoitu.

⁵ Kuten Törrönen (2004a, 22) Valvontaa ja vapautta -kirjan johdantoluvussa toteaa, voidaan Garlandin kirjaa pitää *aikalaisdiagnoosina* (Noro 2000) ja sellaisenaan yleistävänä. Kokonaisvaltaisena näkemyksenä aikalaisdiagnoosit rakentavat yleiskuvaa aikamme tilasta, mutta se, mikä näiden visioiden paikkansapitävyys ja merkitys ympäristössämme on, edellyttää syventymistä muuhun empiiriseen tutkimukseen. (Törrönen 2004a, 22.)

⁶ Eräs populistista ja punitivistista kriminaalipolitiikkaa dokumentoiva seikka löytyy Yhdysvaltojen julkisten budjettien osuiksista. Vuosien 1977 ja 1999 välillä kaikkien julkisten menojen kasvu oli keskimäärin 400 prosenttia. Koulutusbudjetit kasvoivat 370 ja terveyden huollon kustannukset 418 prosenttia, mutta rikoskontrollin ("corrections rubric" eli poliisi, rikosoikeus ja vankilat) kulut kasvoivat 946 prosenttia (Wacquant 2005, 8). Vuosien 1982 ja 1999 välillä rikoskontrollin budjetti kasvoi 9 miljardista 54 miljardiin dollariin. Nyt Wacquantin (2005,7) kirjoituksen aikaan kulut ovat nousseet 160 miljardiin, joka tarkoittaa kolmannelta julkisista kuluista siten, että 70 miljardia menee poliisiin ja tuomioistuimiin 36 miljardia dollaria. Rikoskontrolliin menee enemmän julkisia varoja kuin koulutukseen ja ero on kasvanut joka vuosi. (em.)

⁷ *Hyvinvointivaltion määritelmästä* todettakoon seuraavaa: Suomea on perinteisesti pidetty yhtenä pohjoismaisista hyvinvointivaltioista. Niissä on vallalla hyvinvointi-ideaali, joka perustuu tasa-arvoisuuden kattavuuden peri-

aatteisiin, jossa väestön enemmistö – ja erityisesti pienituloiset – ovat oikeutettuja suhteellisen hyvätasoihin etuuksiin ja korkealaatuisiin palveluihin. Julkisella sektorilla Pohjoismaissa on yhä huomattava rooli sosiaaliturvan tarjoajana, varsinkin muiden maiden vastaaviin verrattuna. Pohjoismaiselle hyvinvointipolitiikalle luonteenomaista ovat olleet kattava ja suhteellisen korkeatasoiset sosiaalivakuutuksen edut ja verovaroin rahoitettu julkinen palvelujen tuotanto, kuten koulutus ja sosiaali- ja terveydenhuolto. Tuloerot ja köyhyys on pienempää kuin muualla. (Kautto 2001, 239.) Keskeisenä ominaisuutena pohjoismaisessa mallissa pidetään koko populaation kattavaa hyvinvointia eli universalismia verrattuna selektiiviseen politiikkaan. Universaalilla tarkoitetaan sitä, että yhteiskunnalliset ohjelmat, kuten vanhuuseläkkeet, terveydenhuolto, lasten päivähoito, koulutus, lapsilisät ja sairaskorvaus, eivät ole tarkoitettuja vain ”köyhille”, vaan kattavat koko väestön maksukyvyistä riippumatta (Rothstein 2008, 370). Edelliset ovat egalitaarisia instituutioita, jotka eivät pelkäätkään takaa köyhille minimituloja ja sosiaalipalveluja, vaan nostavat köyhyyteen muuten jääneet lähemmäs heidän yhteiskuntansa yleistä tasoa. Samalla universaalit instituutiot ”vähentävät hyvin toimeentulevien tarvetta kehittämään eksklusiivisia palveluja sekä aikaansaavat tulojen ja resurssien uudelleenjakoa.” (Hellsten 2011, 155.) On olemassa muitakin hyvinvointivaltiomalleja, joiden kuvausten osuvuudesta on kiistelty. Esping-Andersenin (1990) kuuluisassa jaossa hyvinvointivaltioiregimit jakautuvat kolmeen: liberaaliksi, korporatistis-konservatiiviseksi ja sosiaalidemokraattiseksi. Hän sijoitti empiiristen analyysien pohjalta eri hyvinvointivaltiot ideaalityyppeihin. Pohjoismaat solahdivat sosiaalidemokraattiseen lokeroon, Saksa on esimerkki korporatistis-konservatiivisesta ja Yhdysvallat liberaalista regimistä. Tässä tutkimuksessa tosin Yhdysvaltojen nykytilasta puhutaan enemminkin jälkihyvinvointivaltioisena regiminä. Samoin on huomioitava ne kohdat tekstistä, joissa analysoidaan Suomen hyvinvointivaltion ongelmia, kuten seuraavissa loppuviiteissä ja niitä koskevassa leipätekstissä tehdään.

⁸ *Lapsiköyhyyttä* voidaan pitää Suomessa symbolina siitä, miten hyvinvointivaltio kohtelee heikoimpiaan (Sauli ym. 2002). Yleinen tulotaso on Suomessa noussut, mutta lapsiperheiden köyhyys on samalla moninkertaistunut. Köyhissä perheissä elävien lasten määrä on kasvanut kolminkertaiseksi: vuoden 1995 52 000:sta vuoden 2007 151 000:een alle 18-vuotiaaseen lapseen. (Lammi-Taskula ym. 2009; Moisio ym. 2008; ”Lapsiköyhyys-THL-internetsivu”.) Lapsiköyhyys vaivaa eniten yksinhuoltajaperheitä. Työttömyys kasvattaa köyhyysriskiä, mutta osalla työstä saadut tulot ovat täysin riittämättömiä. Samoin sosiaaliturvan ostovoima on heikko. Köyhyyden tiedetään tutkimuksista olevan merkittävä riski lapsen kasvulle ja hyvinvoinnille. Vanhemmat sekä lapset kokevat väsymystä ja stressiä köyhyydestä ja tulevasta toimeentulosta. Köyhyys aiheuttaa lapselle osattomuutta. Köyhimpien lapsien on todettu olevan ilman ruokaa ja huolenpitoa. (ks. ”Lapsiköyhyys on Suomessa kasvussa”-internetsivu, osoite alla http://www.thl.fi/fi_FI/web/fi/tutkimus/hankkeet/stop_koyhyys/nakokulmia/lapsikoyhyys_on_suomessa_kasvussa (poimittu 20.3.2013))

⁹ *Vaarama* (2011, 17 – 18, alkup. ranskalaisin viivoin): ”30 vuotta täyttäneistä miehistä pienituloisimman kymmenyksen kuolleisuus on 2,4-kertainen verrattuna suurituloisimpiin, naisilla 1,7-kertainen; pitkäaikaistyöttömien määrä on jäänyt laman jäljiltä suureksi, ja runsas 20 % työttömistä kuuluu tähän ryhmään; toimeentulotuen perusosan taso on jäänyt ansiokorotuksen tasosta 20 vuoden aikana 40 %; väestön suhteellinen köyhyysaste on noussut 13 %:iin ja on korkeimmillaan sitten 1970-luvun alun; lapsiperheköyhyys on kasvanut hieman tätäkin korkeammaksi ja on nyt 1970-luvun alun tasolla; toimeentulotuen saajien määrä kasvoi vuodesta 1990 vuoteen 2009 noin 60 000 henkilöllä, ja perusturvan leikkausten takia siitä on tullut osalle tuen saajista tilapäiseen hätään tarkoitettua avun sijasta pysyvä tulo lähde; alkoholikuolleisuus on miltei kaksinkertaistunut vuoden 1997 alkoholiverotuksen keventymisen ja hintojen laskun jälkeen; mielenterveyspalvelujen käyttö on nelinkertaistunut vuodesta 1997; lasten sijoittaminen kodin ulkopuolelle on miltei kaksinkertaistunut vuodesta 1991 ja kiireellisten huostaanottojen määrä on ollut jatkuvassa kasvussa; koulupudokkaita on 10 % ikäluokasta (8 % tytöistä ja 12 % pojista); 80 vuotta täyttäneiden ja kotiin apua tarvitsevien vanhusten avuntarpeesta enää viidesosaan vastasi vuonna 2009 kunnallinen kotihoito, ja 80 % avusta saatiin pääosin perheiltä ja muilta läheisiltä. Kaikkiaan 60 vuotta täyttäneiden itse raportoidu avun saannin mukaan julkisen kotiin annettavan avun asiakasmäärä putosi viidessä vuodessa neljäsosaan entisestä ajanjaksolla 1998–2004.”

¹⁰ *Uudessa riskiregimissä* esimerkiksi perheet, jotka aiemmin nähtiin normaalia sosiaalista ja taloudellista apua tarvitsevinä, saattavatkin saada nyt leimaavan riskimerkinnän, johon on kontrollilla puututtava. Järkyttävän esimerkin tästä tarjoaa Harrikari (2008, 279) esittäessään tilaston, joka kertoo, että ”vuonna 1990 kotipalvelua saaneita lapsiperheitä oli 60 000 ja lastensuojelun avoimuuden tukitoimien piiriin merkittyjä alle 18-vuotiaita 20 000. Vuonna 2005 kotipalvelua saaneita lapsiperheitä oli enää 9000, mutta alle 18-vuotiaita lastensuojelutoimien piirissä 58 000.” Toiseksi hän kysyy: ”Onko siis tapahtunut niin, että jos vielä 1990-luvun alussa lapsiperheessä vieraili kunnan normaaliapua tarjoava kodinhoitaja, joka auttoi siivouksessa, kaupassa käynnissä, ruoanlaitossa, pyykinpesussa ja lastenhoidossa, 2000-luvun puolessavälissä perheeseen menee lastensuojelun avoimuutta tarjoava, tavallisimmin sosionomikoulutuksen saanut perhetyöntekijä, joka konkreettisen arjen askareissa avustamisen sijaan keskittyy ”arvioimaan vanhemmuutta riskiperheissä?” (Harrikari 2008, 125.)

Aamulehti 27.4.2014 kirjoittaa jutussaan nimeltään "Martat: Lapsiperheitä pitää alkaa neuvoa kodinhoidossa" seuraavasti: "Ennaltaehkäiseviin palveluihin, kuten lapsiperheiden kotipalveluun, panostaminen toisi säästöjä lastensuojelussa."

<http://www.aamulehti.fi/Kotimaa/1194897212153/artikkeli/martat+lapsiperheita+pitaa+alkaa+neuvoa+kodinhdossa.html> (Poimittu 9.6.2014)

Marttojen virallinen tiedote on nimeltään: "Martat huolissaan perheiden syrjäytymisestä. Laadukkaat kotipalvelut lapsiperheille taattava koko maassa."

http://www.martat.fi/site/assets/files/132412/kannanotto_vuosikokous_2014_marttaliitto_ja_marthaf_rbundet.pdf (Poimittu 9.6.2014)

¹¹ Käytän käsitettä musta tai mustat, enkä poliittisesti korrektisti afrikanamerikkalainen, koska suurin osa viitatuista lähteistä käyttää mustat, "blacks"-käsitettä.

¹² Vuosien (90–98) välillä lasku oli Bostonissa 76 %, San Diegossa 75 %, New Yorkissa 72 %, Los Angelesissa 61 % (Karmen 2000, 25). Vastaavia tai ainakin kymmenien prosenttien romahduksia tapahtui kaikissa kaupungeissa, esimerkiksi New Yorkissa raiskauksissa (35 %), ryöstöissä (61 %), törkeissä pahoinpitelyissä (36 %), murroissa (61 %) ja varkauksissa (49 %) ja autovarkauksissa (70 %) (Karmen 2000, 23; vrt. Zimring 2007).

¹³ *Rikosromahdus tapahtui, koska...* presidentti *Bill Clintonin* mukaan hänen hallintonsa lakiuudistukset mahdollistivat lisää poliiseja lähipoliisitoimintaan; varapresidentti *Al Goren* mukaan syynä oli liittovaltion rikoslakiuudistus, joka tuotti antiväkivaltahankeisiin resursseja; *FBI:n johtajan* Louis Freehin mukaan "Byroon" "Safe Streets"-kampanjan johdosta, jolla hajotettiin yli sata katujengiä; *Kalifornian kuvernöörin* mukaan Kalifornian massavankeus "kolme iskua ja olet ulkona"-kampanja toimi; *New Yorkin kuvernööri* George Patakin uudet tiukat lait sisältäen kuoleman rangaistuksen ja ehdonalaisen vapauden poistaminen olivat keskeiset syyt; *FBI:n varajohtaja* James Kallstromin mukaan kovat ja varmat rangaistukset väkivaltaisille jengeille olivat syytä; *Manhattanin johtava syyttäjä* Robert Morgenthau uskoi menestyneiden syytteiden väkivaltaisia jengejä kohtaan olleen syytettä. (Karmen 2000, 74–75) Lisäksi Karmen (2000, 83–84) tekee reilun sivun mittaisen luettelon muidenkin kaupunkien poliisipäälliköistä, jotka eri hankkeillaan ottavat vastuun rikoksen romahduksesta omalla vastuualueellaan. Vain joidenkin kaupunkien poliisipäälliköt (esim. San Diegon) eivät tietoisesti ja julkisesti halunneet ottaa vastuuta rikosromahduksesta, jottei heidän tarvitse vastaanottaa syytteitä tulevasta noususta, kun kummastakaan eivät ole olleet vastuussa. (Karmen 2000, 83–84) Mutta voiton kaikista onnistuneimmista ansion hankkijoista veivät pormestari Giuliani ja hänen poliisipäällikkönsä William Bratton ja myöhemmin Howard Safir, joista erityisesti kahdesta ensimmäisestä tuli maailmankuuluja rikosromahduksen käänneentekeviä supersankareita, joihin yhä viitataan mediassa sellaisina ja joiden sankarielämänerroista tuli myyntimenestyksiä.

¹⁴ Esimerkiksi www.oxfordbibliographies.com sivustolla Brian Forst kirjoittaa: "James Q. Wilson (b. 1931–d. 2012) was, by many accounts, the most influential criminal justice scholar of the 20th century." Ja *Thinking about crime* -kirjasta kirjoitetaan samalla, että "this was one of the most widely read books on crime and justice in the 20th century." <http://www.oxfordbibliographies.com/view/document/obo-9780195396607/obo-9780195396607-0156.xml> (Poimittu 21.5.2014) Kyseinen sivusto määrittelee itsensä seuraavasti: "Developed cooperatively with scholars and librarians worldwide, Oxford Bibliographies offers exclusive, authoritative research guides. Combining the best features of an annotated bibliography and a high-level encyclopedia, this cutting-edge resource guides researchers to the best available scholarship across a wide variety of subjects."

¹⁵ Kelling oli aikoinaan Kansas Cityn poliisipäällikkö, joka ryhtyi oikeiston ajatushautomotkijaksi (Wacquant 2009a, 43).

¹⁶ Young (1999, 131) kertoo, että Wilson (1992, 36) on tunnustanut, ettei huumeiden vastaista sotaa voitettu, mutta ei hävittykään. Ja että monia ihmisiä pelastettiin heiltä itseltään, ongelma laitettiin säilöön ja uhrien määrä minimoitiin, kaikki kalliilla rikoskontrollin kuluilla ja rikollisuuden lisääntymisellä.

¹⁷ Itse asiassa esimerkiksi Young (1999) muuten kriittisessä kirjassaan ei suoraan kritisoi hänen kirjoituksiaan, vaikka armottomasti kritisoi lukuisia muita, vaan viittaa hänen kirjoituksiin usein ja aina arvostaen korostaa Wilson tärkeää asemaa ja suoria puheita. Youngista (1999) kirjoitustyylistä jää vahvasti sellainen olo, että hän ei ole halunnut ajaa itseään kriittisenä Wilsonia kohtaan USA:n establishment-kriminologian kannalta nurkkaan, vaan hän vain pyrkii keskustelemaan arvostaen Wilsonia kirjassaan.

¹⁸ Esimerkiksi Reiner (1992, 133–34) arvostetussa poliisitutkimuksen klassikossaan esittelee yhtäältä Wilsonin (1968/1978) poliisiorganisaatioiden eri tyylejä analysoivan *klassikkotutkimuksen*, jossa tulee hyvin esiin tässäkin tutkimuksessa tarkemmin analysoitava 60- ja 70-luvun yhdysvaltalaispoliisin muutos "watchman" tyylisestä järjestyksen valvonnan poliisieetoksesta legalistiseen ("legalistic") poliisieetokseen. Toisaalta Kelling kump-paneineen (Kelling ym. 1974) on tehnyt ensimmäisiä mittavia tutkimuksia, joissa mitattiin motorisoitujen poliisipartioiden määrän lisäämisen vaikutusta rikosten määrään. Vaikutusta ei juuri ollut (Reiner 1992, 146–149). Myöhemmin Kelling on löytänyt kirjoituksissaan konsulttoimilleen poliisitoimille selvää vaikuttavuutta ajatushautomokirjoituksissaan.

¹⁹ *Turvallistamisen kriittinen tutkimus* koskee muitakin turvallisuuslaitoksia, kuin poliisia, rikosoikeusjärjestelmää ja vankiloita. Yhdysvalloilla on maailman suurimmat terrorismin vastustamis-, turvallisuus-, tiedustelu-, vakoilu- ja vastavakoiluvirastot, jotka ovat turvallistamisen agentteja (esim. NSA, DEA, CIA, FBI). Ne eivät ole tämän tutkimuksen kohteena. USA:n turvallisuuslaitosten koosta seuraavaa: National Security Agency, NSA, n. 30–40 000 työntekijää, n. 10,8 miljardia dollaria; Defense Intelligence Agency, DEA, n. 17 000 työntekijää, budjetti salainen; Central Intelligence Agency, CIA, budjetti salainen, arvioitu n. 14,7 miljardia dollaria; työntekijämäärä salainen, arvioitu määrä n. 21 600 työntekijää; Federal Bureau of Investigation, FBI, n. 35 000 työntekijää, budjetti n. 8,3 miljardia dollaria.

²⁰ On myös olemassa taloustieteellisenfilosofinen "rikottu ikkuna" -teoretisointi, jota tässä työssä ei käsitellä lainkaan. (ks. http://fi.wikipedia.org/wiki/Rikottu_ikkunan_ongelma tai <http://www.taloudenperusteet.com/kirjoja/hazlitt/2-osa/>)

²¹ Vastaava kuvaava attribuutti artikkelista on "*seminal*" eli *uraauurtava*, mullistava (Skolnick & Bayley 1986). Harcourt (1998; 2001) kuvaa sekä yleistä julkista että tieteellistä rikottujen ikkunoiden ja nollatoleranssin ympärillä pyörivää keskustelua "euforiaksi" (ks. myös Harcourt & Ludwig 2006). Australialaiset Dixon ja Maher (2005, 118) nimittävät ilmiötä moraalipaniikki-käsitteen vastakohtaksi "innostukseksi" ("the enthusiasm"), kontrolli-innostukseksi, jossa ympäri maailmaa levinnyttä ideaa juhlietaan ja matkitaan kritiikittä.

²² Eri lähteissä rikottujen ikkunoiden ajattelua ja argumentointia nimitetään monella eri jälkiliitteellä: *Rikottujen ikkunoiden teesi*, *hypoteesi*, *teoria*, *logiikka*, *strategia*, *taktiikka*, *ideologia*, *oppi*, *aate* jne. Tässäkin tutkimuksessa käytetään eri liitteitä. Ne voidaan karkeasti jakaa neljään ryhmään: 1. *Hypoteesi* ja *teesi* liitetään ajatukseen, että väitteen voidaan ajatella olevan neutraali tieteellinen hypoteesi, jota tulee empiirisesti testata niin, että selvittää pitääkö hypoteesi paikkansa – verifioituuko vai falsifioituuko se. Lyhennettynä ilmaus on *ikkunateesi*. 2. *Teoriasta* puhuttaessa siitä puhutaan kuin se olisi toteen osoitettu aito ja puhdas tieteellinen teoria, logiikka. 3. Kun hypoteesin tai teorian pohjalta on asetettu tavoitteet ja tehty suunnitelma ja sille on suunniteltu toteutus- ja toimintatapa, tällöin voidaan puhua *strategiasta* ja *taktiikasta*. Usein rikottujen ikkunoiden opin perusteella suunniteltu ja toteutettu poliisistrategia ja poliisitaktiikka saa lisänimen nollatoleranssi-poliisitaktiikka, mutta esimerkiksi *quality of life* -taktiikasta ja strategiasta puhutaan. 4. *Oppi*, *aate*, *ideologia* ja *politiikka* tarkoittavat jo laajempaa tausta-ajattelua, jolloin on olemassa laajempi rikottujen ikkunoiden oppirakennelma, joka oikeuttaa sen itsensä esittämän taktiikan ja toimintatavan käytön. Tieteellistä teoriaa voidaan käyttää ideologian, opin mukaan toimimisen oikeuttamiseksi. Synonyyminä rikottujen ikkunoiden opille on pidetty myös *quality of life* -poliisipolitiikkaa. Kysymys on yhteiskunnallisten valtasuhteiden muuttamisesta ja uusintamisesta tietyn taustaideologian mukaisesti. Rikottu ikkuna oppi seuraa tällöin vielä laajempaa poliittista ja ideologista aaterakennelmaa, kuten esimerkiksi uuskonservatismia. Tässä tutkimuksessa myöhemmin hallintavallan ja moraalisaatetyly-analyysejä hyväksikäyttäen tutkitaan rikottujen ikkunoiden ideologian näkemystä maailmasta, yhteiskunnasta ja ihmisestä. Jälkiliitteen käytön merkityksen tulkitsemiseen ei lukijan kuitenkaan kannata tuhlata aikaa, koska jotain niistä on kuitenkin käytettävä, eikä edellinen jaottelu aina osu oikeaan tai ole riittävä tai edes ole merkityksellinen jossain asiayhteydessä. Enemmänkin rikottu ikkuna -argumentin käytön moninaisuus- ja moniulotteisuus itsessään kertoo, ettei kyse ole sen alkuperäisen väitteen mukaisesti poliittisesti riippumattomasta neutraalista testattavasta tieteellisestä hypoteesista. Todettakoon vielä, että Wikipedia määrittelee ideologia-käsitteen lyhyesti seuraavasti: "Ideologia eli aatejärjestelmä tai aaterakennelma on ohjeelliseksi muodostunut aatteiden kokoelma, poliittinen näkökulma todellisuuteen tai kaavoittuneeksi muuttunut poliittinen käytäntö, joka heijastaa tietyn yksilön, ryhmän, yhteiskuntaluokan tai kulttuurin tarpeita ja pyrkimyksiä." <http://fi.wikipedia.org/wiki/Ideologia> (poimittu 28.4.2014)

²³ Vuoden 1998 "Crime and Disorder Act" ja siihen sisältyvä *ASBO*-strategia onkin merkittävin nollatoleranssin kontrollin tehostamista koskeva lakimuutos Isonsa-Britanniassa. Siihen sisältyivät muun muassa vanhempia lapsen teoista rankaisevat käytännöt, lapsiväestön ulkonaliikkumiskiellot ja poliisijohtoinen huomion kiinnittäminen "antisosiaaliseen" käyttäytymiseen. *ASBO* on nimenomaan Iso-Britannian versio rikottujen ikkunoiden nollatoleranssista. Tässä tutkimuksessa ei ole tilaa tutustua *ASBO*on tarkemmin. Todettakoon lyhyesti, että nollatoleranssia poliisitaktiikkana Iso-Britanniassa vastustivat poliisit sisäministeriön virkamiehiä myöten monista syistä, muun muassa sen displacement-riskistä johtuen, mutta *ASBO*-politiikkaa siellä kuitenkin ryhdyttiin toteuttamaan (ks. esim. McLaughlin 2007, 115–142; Crawford 2009; Newburn 2010). Tosin siitä on jatkossa epäilty luovuttavan (Hodgkinson & Tilley 2011).

²⁴ *Zero Tolerance -käsitteen alkuperästä* on olemassa monia tarinoita. Aikaisimman esiintymisen löytää Newburn (2010, 343) joka katsoo sen tulevan 1970-luvulla alkaneesta USAn war on drugs -kampanjasta ja se sai suuren julkisuuden Bushin tv-puheesta 1989: "The US Customs Commissioner in the Reagan administration, William von Raab, who was a key figure in the militarisation of American drugs policy promoted a 'zero tolerance' policy which included proposals for the confiscation of the passports of those convicted of drugs offences... White House Conference for a Drug-Free America ... in its report in June 1988, concluded that '[t]he US

national policy must be *zero tolerance* for illegal drugs'. ... Subsequently, in his first television address to the nation in September 1989, President Bush described drugs as the 'gravest domestic threat facing our nation today', and went on to say that 'users need to understand that our nation has zero tolerance for casual drug use'. Sen jälkeen Kanadassa ja Skotlannissa termiä on käytetty naisiin kohdistuneen väkivallan vähentämisen kampanjoissa (em.). (ks. myös Walklate 1998).

²⁵ Newburn & Jones (2007, 223) kirjaavat: "The 1986 Act had established a conference, to be called the White House Conference for a Drug-Free America (WHCDFA), which sat during 1987 and early 1988, and reported in June 1988. Among its conclusions was an explicit statement that: 'The U.S. national policy must be *zero tolerance* for illegal drugs' (WHCDFA, 1988, emphasis added)."

²⁶ Newburn & Jones (2007, 235) kuvaavat: "There is no practical possibility of engaging in any form of *Zero Tolerance* policing: it is simply not possible for the police to enforce all laws, or alternatively, to enforce some laws, all the time. Nor is it wise, many would argue, to imply that such things might be possible or desirable. In part, this is perhaps the reason that senior police figures have tended to shy away from using the term, yet politicians continued to find it seductive."

²⁷ Molemmat tapaukset on kuvattu Wikipediassa varsin asiallisesti: http://en.wikipedia.org/wiki/Abner_Louima ja http://en.wikipedia.org/wiki/Shooting_of_Amadou_Diallo (molemmat poimittu 4.5.2014)

²⁸ Dixon ja Maher (2005, 123) analysoivat: "The NYPD's strategy in the 1990s was not based on zero tolerance, if by that is meant aggressive, gloves-off law enforcement (although a good deal that was done)." Dixon ja Maher (2005, 123) huomauttavat, että Los Angelesin poliisi on tästä taktiikasta turhankin kuuluisa surullisin seurauksin – Rodney Kingin hakkaamisesta puhjenneet suurmellakat. LAPD:n uuden päällikön, William Brattonin agendalla ei ole nollatoleranssia.

²⁹ Toiset kirjoittajat määrittelevät *lähipoliisitoiminnan* (community policing -määrittelystä ks. Virta 2013b) rikotujen ikkunoiden nollatoleranssin strategiaksi ja toiset sen nimenomaiseksi *vastakohdaksi* (ks. esim. Kelling & Coles 1996; Greene 1999; Sherman ja Eck 2002; Cronkrite 2004, 245; Weisburd & Eck 2004, 45).

³⁰ Kansainvälisesti rikoksentorjunnan sekä poliisitoimien vaikuttavuutta mittaava arviointitutkimus on merkittävästi lisääntynyt, ja samalla kriminologiaa on vallannut näyttöön perustava liike. Metatutkimuksia löytyy terveydenhuollon Cochrane-verkostossa (www.cochrane.org) ja sosiaalialaa Campbell Collaboration verkostossa (www.campbellcollaboration.org), jossa on myös kriminologian ja oikeusalan tutkimuksia. Kriminologeilla on myös Maryland asteikkonsa (Sherman ym. 2002). Näissä on näyttöjen hierarkia, jossa korkein näyttö syntyy systemaattisten tutkimuskatsausten, meta-analyyysien ja satunnaistettujen koeasetelmien avulla. Vaikka tutkimusnäyttöä ei löytyisikään, huomautetaan, että tällöin näyttöön perustuvissa käytännöissä on turvaututtava muun kuin tutkimukseen perustuvan näytön kriittiseen käyttöön. Koeasetelmaa arvostetaan, mutta se harvoin on mahdollinen.

³¹ *Paikallisen rikoksentorjunnan ideakirja #4*. Grevholm, Erik. Rikoksentorjuntaneuvosto, 2001.

http://www.rikoksentorjunta.fi/material/attachments/rtn/rtn/julkaisut/julkaisutomjartn/6CdhgVvBe/Arviointi_ja_dokumentointi_-_Paikallisen_rikoksentorjunnan_ideakirja_4.pdf (poimittu 4.12.2013)

³² Lähdetiedot: Lanu K. E. 1956. Poikkeavan alkoholikäyttäjän kontrolli. Kokeellinen tutkimus muodollisen kontrollin vaikutuksesta alkoholikäyttäjän käyttäytymiseen. Väkiuomakysymyksen tutkimussäätiön julkaisuja 2. Helsinki: Väkiuomakysymyksen tutkimussäätiö.

Bruun, Kettil & Markkanen, Touko 1961. Onko alkoholismi parannettavissa? Kokeellinen tutkimus nykyaikaisen alkoholistipoliklinikan hoitotuloksista. Väkiuomakysymyksen tutkimussäätiön julkaisuja 11. Helsinki: Väkiuomakysymyksen tutkimussäätiö.

³³ Jo 1980–1990-luvun vaihteessa sosiaalialan *vaikuttavuusarviointikeskustelu* oli vilkasta (Purola 1987; Kääriäinen 1989; Vuorela 1991). Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksella (THL), entisellä Stakesilla on vuodesta 1997 ollut FinSoc-projekti, joka on nykyään FinSoc-Menetelmien ja käytäntöjen arviointiyksikkö. Sillä on meneillään lukuisia terveydenhuollon ja sosiaalipalvelujen arviointihankkeita, FinSoc Sosiaalialan menetelmien arviointijulkaisu ja informatiiviset internetsivut. Sosiaalialalla on kirjoitettu opas prosessiarviointiin (Seppänen-Järvelä 2003) ja vaikuttavuusarviointiin (Dahler-Larsen 2005) ja johdatus näyttöön perustuvien ammatillisen käytäntöjen tarkasteluun (Korteniemi ja Borg 2008). Vaikuttavuusarviointien menetelmällisiä pohdintoja löytyy sosiaali- ja hallintotieteissä Suomessa nykyään yllättävän paljon (Lumijärvi 1994; Rostila & Mäntysaari 1997; Lindqvist 1999; Töttö 2001; Paasio 2003; Arnkil ym. 2005; Koivisto 2006; Rajavaara 2006). Pelkästään tälle tutkimukselle kiinnostavien realistisen arviointitutkimuksen metodologisia pohdintoja löytyy useita (Kuusela 2001; 2005; Rostila 2001; Rostila & Kazi 2001; Kuusela & Niiranen 2006). Vaikuttavuusarviointi-innostuksen ja vaikuttavuusyhteiskunnan analyysin ja kritiikin tulisi tämänkin tutkimuksen mukaan olla olennainen osa yhteiskuntatieteellisten asiantuntijoiden osaamista (Sulkunen 2003; 2005, 2006; Simola & Rinne 2004; Horelli 2006; Rajavaara 2007).

³⁴ *Arviojohdatusartikkelissa (2)* (sivu 58, alaviite 30) kuvataan asiaa seuraavasti: "Hankkeen laajuutta voitaneen jossain määrin verrata suomalaisen kriminologian ainokaiseen aiheesta 'poliisin järjestyksenvalvonnan vaikutuk-

set' eli Hannu Takalan (1979) toimittamaan Poliisilakko-tutkimukseen. Suomalaisessa kriminologiassa tulosarviointitutkimusasetelmaa ylipäättensä on käytetty erittäin vähän (ks. esim. Saija Järvinen 1993, 13–16) ja poliisitutkimuksissa ei juuri lainkaan. Päteviä meta- ja prosessiarvioiteja poliisitutkimuksessa löytyy (ks. esim. Kinnunen 1990, 1996; Virta 1998, 1999, 2001). Käynnissä tosin on poliisitoimintaa koskevia tulosarviointitutkimushankkeita, esimerkkeinä Kinnunen (2002) ja Kekki (2002). Mielenkiintoisimman peilausspinnan nuorisoa kohtaan tapahtuneesta paikallisesta järjestyspoliittisesta reagoinnista antaa Kivivuoren (1991) tutkimus..."

³⁵ VSKP-raportin Kansalaisnäkökulmat luvussa 4. (Korander, Soine-Rajanummi & Sainio 2002, 133) asiaan huomautetaan: "On myös muistutettava siitä, että survey-menetelmällä osallistutaan todellisuuden sosiaaliseen rakentamiseen. Yhdymme Aholan (1998) toteamukseen, että "...myös survey-menetelmää käytettäessä pitäisi tehdä näkyväksi konstruktiivinen toiminta, joka sisältyy ulkopuolisen todellisuuden luomiseen. Paljastetaan yhden ainoan todellisuuden sijasta se menetelmällinen prosessi, jolla totuutta rakennetaan. Sen sijasta, että mitattaisiin ilmiöitä todellisuudessa, esimerkiksi hyvinvointia tai terveyttä, tutkimuksen tavoitteena voisi olla myös sen hahmottaminen, mitä on se hyvinvointi, jota juuri tämä survey tutkii ja mitä käsitystä hyvinvoinnista se myös tuottaa (vrt. Ronkainen 1996)." Turvallisuustyö, rikosentorjunta ja niiden tutkimus ovat kaikki sosiaalisen todellisuuden rakentamista. Survey-raportoinnilla rakennetaan kuvaa yhteiskunnasta, sen ongelmista, yhteisöistä ja sen jäsenistä. Ennen ja jälkeen -mittaukseen ja ylipäättensä survey-metodologiaan sisältyy vahvasti käyttäytymisen objektiiviseen, kvantitatiiviseen mittaamiseen perustava mekanistiluonnontieteellinen (behavioristinen) ihmiskäsitys, joka ei anna ihmisen subjektiiviselle, (yhteiskunnallisesti) reflektiiviselle ja irratiionaalisille puolille tilaa (ks. Ahola 1998; Ronkainen 1998)."

³⁶ Valvontaa ja vastuuta -kirjassa tarkasteltiin, kuinka julkijuomisesta Suomessa tuli 1990-luvulla ongelma ja sen taltuttamiseksi syntyi avointa moraalisaätelyä keskeisillä yhteiskunnallisilla areenoilla. Sosiaalinen järjestys ja sen hallinnointi kyseenalaistui. Juuri kyseenalaistumisen tilanteessa hallinnoimisen prosessit avautuvat parhaiten tutkittaviksi (Törrönen 2004a).

³⁷ Lisäksi hallinnoinnin tutkimuksen koulukuntaa on kritisoitu siitä, ettei siinä huomioida poliittisia tai taloudellisia intressejä ja ideologioita (de Lint ja Virta 2004).

³⁸ Hirvonen (2013) on kirjoittanut tälle tutkimukselle mielenkiintoisen oikeudellisen hallintavalta-analyysin irtolaisuuden historiasta ja "uusirtolaisten" nykytilanteesta Suomessa artikkelissaan: Pahat toimetomat. Irtolaisuus sosiaalioikeuden ja sosiaalipolitiikan peilinä. Aiheeseen palataan myöhemmin.

³⁹ Tosin todettakoon, että Tarkkailla ja rangaista -teoksessa (Foucault 1980) keskiössä on erityisesti kuri vallankäyttönä, kun taas turvallisuutta koskevilla luennoissaan Foucault (2010) käsittelee turvallisuutta hallinnan tekniikkana.

⁴⁰ Kantola (2002; 2006) on osoittanut poliittisen eliitin puhetapojen olleen keskeisessä asemassa uusliberalistisen hallinnan muotoutumisessa 1990-luvun talouskriisissä. Harrikari (2008, 100–101) on soveltanut Deanin (1999) hallinnan analyysia koskevia konkreettisia kysymyksiä analysoidessaan lapsiin ja nuoriin kohdistuvan politiikan aiempaa hyvinvointiregimiin muutosta riskiregimiksi (ks. myös Satka 2009; Satka ym. 2011, 18). Suomessa Rajavaara (2007) analysoi vaikutusten todentamisesta tulleen keskeinen yhteiskunnallisen hallinnan muoto.

⁴¹ "Maamerkki"-tapaus *Brown v. Board of Education* on selostettu niin Wikipediaassa kuin US Courts -sivustolla, jossa tapauksen 60-vuotispäivää juhliitaan tänä vuonna: http://en.wikipedia.org/wiki/Brown_v._Board_of_Education ja <http://www.uscourts.gov/educational-resources/get-involved/federal-court-activities/brown-board-education-re-enactment/history.aspx> (Poimittu 21.5.2014).

⁴² Sama todetaan Suomen ulkoasianministeriön internetsivujen kuvauksessa USA:n oikeusjärjestelmästä: "Yhdysvaltain oikeusjärjestelmä on moniportainen ja usein vaikeaselkoinen. Yhdysvaltain oikeusjärjestelmä eroaa oleellisesti useassa Euroopan maassa (kuten Suomessa) käytössä olevasta siviilioikeudellisesta järjestelmästä. Yhdysvaltain oikeusjärjestelmä on oikeudenpäätoksiin perustuva common law -järjestelmä, jossa ennakkotapauksilla on edelleen keskeinen merkitys. Yhdysvalloissa jokaisella osavaltioilla on oma kattava erillinen lainsäädäntönsä eli state law. Osavaltioiden laeissa saattaa olla huomattavia eroavaisuuksia. Eroavaisuuksista huolimatta oikeuden ja oikeudenkäynnin peruspiirteet ovat useimmissa osavaltioissa samankaltaisia. Osavaltioiden sisällä on myös paikkakuntakohtaisia lainsäädäntöä (county laws ja local laws), jolla on merkitystä esimerkiksi yrityksen toimipaikan valinnan kannalta. Liittovaltiolla on oma lainsäädäntönsä (federal law), joka koskee kaikkia osavaltioita – merkittäviä liittovaltion lainsäädännön alueita ovat muun muassa kilpailuoikeus ja ympäristöoikeus. Liittovaltion ja osavaltion lainsäädännön ollessa ristiriidassa sovelletaan liittovaltion lakia. Yhdysvalloissa toimii maanlaajuisesti kaksi erillistä, rinnakkaista ja osin päällekkäistä tuomioistuinjärjestelmää: liittovaltion tuomioistuimet (federal courts) ja osavaltion tuomioistuimet (state courts). Rajanveto tuomioistuinten välillä on hankalaa, ja toimivaltakiistat ovat jatkuvasti esillä käytännön elämässä. Paljon aikaa ja lakimiestyötä kuluu pelkien rajanvetojen tekemisessä ja toimivallan rajanveto-oppi on yhdysvaltalaisyliopistoissa paljon tutkittu ja arvostettu oikeustieteen alue." <http://formin.finland.fi/public/default.aspx?nodeid=30993&contentlan=1&culture=fi-FI> (Poimittu 19.12.2013)

⁴³ Prosessioikeudelliset normit määrittävät, miten oikeudelliset riidat ratkaistaan. Toteutuakseen aineellinen oikeus edellyttää prosessioikeuden olemassaoloa. Rikoslainvalvontaa ohjaa rikosprosessioikeus. (Ks. esim. Frände ym. 2012.)

⁴⁴ Suomessa *henkilöntarkastus* tehdään sen tutkimiseksi, mitä tarkastettavalla on vaatteissaan tai muutoin yllään taikka mukanaan olevissa tavaroissa. Henkilöntarkastuksen edellytyksenä ovat tietyt rikosepäilyt ja "muu kuin rikoksesta epäilty saadaan tarkastaa vain, jos erittäin pätevin perustein voidaan olettaa, että tarkastuksessa löytyy etsittävä esine, omaisuus, asiakirja, tieto tai seikka." *Henkilökatsastus* taas ulottuu keho tarkastukseen, verinäytteen tai muun näytteen ottamiseen ja tutkimiseen. (Helminen ym. 2012b, 294.) Pysäyttämisen ja tutkimisen – stop and search – tapauksessa Suomessa voidaan puhua myös kiinniotosta ks. Helminen ym. (2012a; 2012b). "Kiinniottaminen voi olla hyvinkin lyhytaikainen ns. puhuttelu, jolloin henkilö on tosiasiallisesti poliisimiehen määräysvallassa." (Helminen ym. 2012b, 581.)

⁴⁵ Jokaiselle poliisin toimelle vaaditaan Suomessa säädös, jonka pohjalta toimia. Poliisiilakiperusteinen kiinniotto ja säilössä pitäminen on mahdollista poliisilain 2 luvun mukaan monella perusteella. Esimerkiksi kiinniottaminen – ja tarvittaessa siihen liittyvä säilöön laittaminen – voi tapahtua henkilöllisyyden selvittämiseksi, henkilön suojaamiseksi muun muassa juopumustilanteessa, kotirauhan ja julkisrauhan suojaamiseksi sekä rikoksilta ja häiriöltä suojaamiseksi. (Helminen ym. 2012b.) Tällöin arkikielessä putkaan tai juoppopotkaan joutumisesta. Asiaa käsitellään tarkemmin luvussa 6.5.

⁴⁶ Vaatii neljänteen perustuslain lisäyksen kirjaton "perustellun epäilyn" ("reasonable cause") rangaistavasta rikoksesta pysäyttää kansalaista ja tutkia häntä ("stop, frisk and search").

⁴⁷ Outline of The U.S. Legal System 2004 kirjaa: "Next the accused appears before a lower-level judicial official whose title may be judge, magistrate, or commissioner."

⁴⁸ Eterno (2003, 20) kuvaa tutkimustaan: "The focus of this book is on studying the law of criminal procedure, the permissible powers that government officials have to enforce criminal laws. The procedure law can be very complicated due to rules that are constantly being modified by the judiciary. The exclusionary rule is one important remedy aimed at preventing police abuse of power."

⁴⁹ Stewart (1998, 2259) kertoo irtolaislakien käytännössä pakottaneen entiset orjat tekemään työsopimuksia entisten herrojensa kanssa, muuten heidät tuomittiin irtolaisuudesta. "With the help of broad vagrancy ordinances that enforced the provisions of most of the former Confederate states' "Black Codes," southern officials attempted to reestablish control over their former property." (em.) Valkoisten dominoimassa sosiaaliekonomisessa todellisuudessa näkymät tulla pidätetyksi ja syytetyksi irtolaisuudesta estivät mustia – entisiä orjia, nyt työläisiä – lähtemästä massoittain entisten omistajherrojensa plantaaseilta.

⁵⁰ Stewart (1998) kuvaa ratkaisevaa historiallista käännettä lyhyesti seuraavasti: "Harsher than the Reconstruction-era laws that had preceded them, these new vagrancy laws served as primary tools in defining and policing the racial landscape that existed through the 1960's, until the Supreme Court invalidated the use of ambiguous vagrancy laws in *Papachristou v. City of Jacksonville*." (Stewart 1998, 2261.)

⁵¹ *Shuttlesworth v. City of Birmingham* tapaus vuonna 1962: Shuttlesworth-nimistä mustaa miestä oli rangaistu General Code of the City of Birmingham -säädösten perusteella, joka antoi poliisille laajat valtuudet säädellä jalkakäytäväliikennettä. Poliisimies Byars todistaa kansalaisoikeusasiaa ajavien mustien ryhmän osoittaneen huhtikuun neljäntenä vuonna 1962 seisoen mieltään kauppojen edessä. Poliisimies käski väen hajaantua, jolloin Shuttlesworth oli kysynyt, "You mean to say that we can't stand here on the sidewalk?" Ja muutamien tällaisten sananvaihtojen jälkeen Byars pidätti Shuttlesworthin. Hänet tuomittiin 180 päivän kovaan työsiirtolarangaistukseen ja sakkoihin ja kulukorvauksiin, jotka muuntorangaistuksina tarkoittivat vielä lisäksi 61 päivää kovaa työsiirtolarangaistusta. Korkein oikeus myöhemmin purki tuomion ja kritisoi paikallisoikeuden päätöstä, joka "literally read ... says that a person may stand on a public sidewalk in Birmingham only at the whim [hetken mielijohde] of any police officer of that city ... Instinct with its ever-present potential for arbitrarily suppressing First Admendment liberties, that kind of law bears the hallmark of a police state." (Stewart 1998, 2262.) Korkein oikeus teki käänteentekevän linjauksen perustuslaillisten kansalaisoikeuksien puolesta ja omien sanojensa mukaan poliisivaltiota vastaan. Useista vastaavista yksittäisistä 1960-luvun kansalaisoikeudet vs. poliisin diskriminaatio -tapauksista muodostui käänteentekevä niin oikeudellinen kuin poliisipoliittinen muutos Yhdysvaltojen historiassa. Stewartin (1998, 2263, alaviite 100) lainaama Livingstone (1997, 599) kirjoittaa: "In the context of the ... [1960] civil rights struggles ... the Supreme Court was increasingly called upon to invalidate laws punishing vagrancy, loitering, trespass, and disorderly conduct.". Pahinta ei ollut poliisin mielivalta, vaan kansalaisoikeuksien vastainen ennakoosenne, puolueellisuus ja etninen syrjintä. Niinpä korkein oikeus hälytettiin useita kertoja osoittamaan poliisille, ettei sillä ole aiempaa oikeutta irtolaisuuden, oleskelun ja järjestyshäiriöiden valvontaan (Stewart 1998, 2262–2263).

⁵² Levä (2008, 293) kertoo, että myös Suomessa poliisien väärinkäytökset ovat tarjonneet historiassa mahdollisuuden tehtävien uudelleen määrittelyyn, kuten ns. Punaisen Valpon tapauksessa.

⁵³ Näin 1950- ja 60-luvuilla konfliktit juuri kansalaisoikeustaistelijoiden ja vielä 1970-luvullakin opiskelijamelakoissa Vietnamin sodan vastustajien kanssa johtivat *poliisin militarisoitumiseen mellakoiden* osalta. Juuri näiden jälkeen poliisiin ja yhteiskunnallisen oikeuden legitimeetin palauttamiseen tarvittiin uudenlaista toimintapolitiikkaa. Militarisoituneen poliisin kovat otteet antoikin sysäyksen "pehmeämpien" lähipoliisimenetelmien kehittämiseksi myöhemmin kaivoslakko- ja nuorisomellakoiden jälkeen Iso-Britanniassakin (Virta 1998, 76). Suomessa poliisitoiminnan on katsottu perinteisesti olevan jo lähipoliisitoiminnan kaltaista. Luottamuksellisten suhteiden löytäminen kansalaisten ja poliisin välille ei ole ollut ongelma, koska nämä suhteet ovat eri tutkimuksissakin todettu hyväksi (Virta 2006, 197).

⁵⁴ Nimenomaan muutosäännökset esimerkiksi todisteiden hankkimisessa ovat USA:ssa todella tiukat verrattuna suomalaiseseen lainsäädäntöön ja rikosoikeusprosessiin. Usein muutosäännökset ovat niitä, joista poliisi elokuvissakin oikeasee, kun ollaan – yleisö ja poliisi – muuten varmoja rikoksen tekijän syyllisyydestä.

⁵⁵ Livingston (1997, 569) kuvaa kontrollivajetta ja sen keskeistä syytä, *tuomioistuinten "epämääräisyyskieltoa" poliisin harkintavallan rajaamiseksi* ja sen aiheuttamaa ongelmaa poliisilaitoksille seuraavasti: "After all, the aspiration to constrain police discretion on the street was in large part what prompted legal scholars over thirty years ago to mount a constitutional attack on the vagueness that characterized broadly-worded vagrancy, loitering, breach of peace, and disorderly conduct statutes and ordinances. This scholarly attack helped prompt the judicial invalidation of many such laws and left police departments with considerably less authority to intervene in street-order problems than citizens often assumed to be the case." (Livingston 1997, 569.)

⁵⁶ Useat paikalliset säädökset, käytännössä paikalliset tai kunnalliset järjestyssäädökset, joita aiemmin käytettiin oikeuttamaan kurinpitoa ("rounding people" – metaforinen ilmaus "ihmisten oikeilla paikoillaan pidolle", Skogan 1990), eivät irtolaislakien kumoamisen jälkeen enää selvittäneet oikeusistuinten perustuslaillisuustestistä. Viimeistään 1970-luvun puolesta välistä lähtien poliisi ei voinut enää pidättää ihmisiä epäiltynä "irtolaisuudesta", tai ihmisten "oleskelusta, vetelehtimisestä, norkoilusta" (loitering) kadun kulmilla tai pidättää ketä tahansa, jotka he halusivat pois kaduilta (Skogan 1990, 87). Skogan (1990, 87) kuvailee, että "Many statutes which were handy for rousting juveniles (as suspected runaways, or as curfew violators) also have disappeared from the books. In some areas local standards for making lawful arrests for street solicitation by prostitutes were very tightly drawn, leading to dramatic reductions in arrests totals; and almost everywhere public drunkenness is no longer a criminal offence. Departments focusing on "serious crime" generally do not want to deal with most of these problems, and have fewer clear standards to act on when pressed to do so." (Skogan 1990, 87, nuoria koskeva korostus TK.)

⁵⁷ Skogan (1990, 164) kertoo esimerkin, että vuonna 1983 liittovaltion tuomari (federal judge) määräsi Chicagon kaupungin pyyhkimään yli 800 000 järjestyshäiriön perusteella tehtyä pidätystä pois, koska hän totesi niiden olevan "unconstitutional", perustuslainvastaisia, koska ei näyttänyt olleen tarkoitustakaan syyttää pidätettyinä olleita. Monet näistä pidätyksistä olivat erityisten poliisitaktisten yksiköiden aggressiivisten järjestyksvalvontaiskujen tuottamia eräiden kaupungin vuokratalojen ympäristöissä. Skogan (2000, 164) toteaa, että nojaaminen poliisiin järjestyksen valvojana pitäisi poikkeuksetta tarkoittaa myös koko rikosoikeusjärjestelmään ja sen prosessiin nojaamista. Poliisitoiminnan eroa järjestyksenvalvonnan ja esitutkinnan välillä ei siis samalla tapaan tehdä kuin Suomessa. Tähän käsillä olevan tutkimuksen kannalta ratkaisevaan eroon palataan myöhemmin erityisesti tutustuttaessa rikotut ikkunat artikkelin jatkokirjaan "Fixing broken windows" (Kelling & Coles 1996), jossa erityisen ankarasti hyökätään oikeusistuinten kansalaisoikeusmyönteistä linjaa vastaan (ks. luku 4. New Yorkista moraalisaätelyprojektin areenana).

⁵⁸ Skogan (1990, 89) esittelee "big four" (drunkenness, disorderly conduct, vagrancy and suspicion) -järjestykspidätyksen tilastoja todisteena Yhdysvaltojen kehityksestä. Kun 1960 oli tilastoitu 2,3 miljoonaa näihin liittyvää pidätystä, ja ne muodostivat 52 prosenttia kaikista ei-liikenteeseen liittyvistä pidätyksistä, niin vuonna 1985 (kun populaatio oli merkittävästi samalla kasvanut) näissä kategorioissa tehtiin yhteensä 1,4 miljoonaa pidätystä, ja ne muodostivat enää vain 16 prosenttia pidätyksistä. Skogan (em.) tekee päätelmän, että sekä suhteellisesti että absoluuttisesti poliisi on yhä vähemmän kiinnittänyt muodollista huomiota näihin häiriöpääloukkuihin.

⁵⁹ Ajan ilmapiirin havaintoja tukee New Yorkin osavaltion vankiluvun kehittyminen vuosien 1964–1973 välillä, nimittäin se tippui 37 % 19 860:stä 12 444:ään (Karmen 2000, 157). Kansalaisoikeuksien parantamisen ilmapiiri ja hyvinvointivaltion rakentamisen aika konkretisoitui USA:ssa sen *keskeisimmällä kriminaalipolitiikan mittarilla*. Karmen (em.) vertaa kuvaavasti silloista filosofiaa nykyiseen: "The predominant philosophy at the time was that incarceration should be used only as a last resort, not as default option in sentencing." Rikosoikeuden ultimaatio -ihannetta yritetään yhä pitää voimassa Suomessa. Tunnetusti siinä ei kaikessa, kuten huume kontrollissa ole onnistuttu.

⁶⁰ Karmen (2000, 118) tarjoaakin "misdemeanor" eli pikkurikospidätystilaston New Yorkista, josta nähdään suhteellisen tasainen nousu 90 000:sta vuodesta 1978 vuoden 1987 150 000 tapaukseen. Siitä tapaukset tippuivat 1992 mennessä 130 000:een, kunnes nollatoleranssissa nousivat rakettimaisesti 230 000:een vuoteen 1997 mennessä. Aiempia tilastoja Karmen ei esitä, enkä muualtakaan niitä löytänyt.

⁶¹ Suomessa poliisin näkyvyyden vaikutuksia kansalaisten turvallisuuteen on tutkinut Salmi (2006).

⁶² Newarkin ja Houstonin kaupungeissa olisi järjestyshäiriö ja muihin pikkurikoksiin ryhdytty kohdistamaan tiukkaa valvontaa. Oikeusministeriön (U.S. Attorney General) asiantuntijat kielsivät hankkeen toteutumisen. Tähän Kelling oli todennut pettyneenä hankkeen kaatumisesta: "It was too politically volatile even for conservative Republican administration to deal with". (Karmen 2000, 136.) Konservatiivien vallan alkukaudella ei vielä uskallettu lähteä järjestyspoliisitoimia kokeilemalla kyseenalaistamaan yleistä legalistista poliisilinjaa. Ainoastaan kirjoituksissa moista uskallettiin suunnitella, kuten rikottujen ikkunoiden vuoden 1982 artikkeli osoittaa. Todettakoon, että jo ensimmäistä rikottujen ikkunoiden teoreetikon Kellingin "The 1982 Newark"-kokeilua (ks. Wilson and Kelling 1982) kaksi nimekästä kriminologipoliisitutkijaa Skolnick and Bayley (1985) kritisoiivat, että poliisin käyttämät järjestyksenvalvonnan metodit vaikuttivat "perustuslain vastaisilta", "unconstitutional".

⁶³ Wacquant (2008, 32–33) toteaa, että poliisin vähäiselle näkyvyydelle yhdysvalloissa tietyillä erityisesti köyhiin alueilla on aivan toisetkin syyt. Segregoituneilla mustien ja latinoiden alueilla välit poliisien kanssa olivat ja ovat yhä erittäin vihamieliset. Ghettojen asukkaat ovat kahden tulen välissä: he kaipaavat turvaa alueilla rehotavalta rikollisuudelta, mutta toisaalta on pelko, että poliisin puuttuminen lisää väkivaltaa eikä vähennä sitä johtuen poliisin diskriminoivasta, brutaalista ja usein aseiden avulla ylilyövästä käytöksestä. Wacquant (2008, 32) yhteenvetää kontrollin tutkijoiden tuloksia, että esimerkiksi Los Anglesin lohduttomilla alueilla poliisit ovat joutuneet käyttäytymään kuten miehittävä armeija vihollisen keskuudessa.

⁶⁴ Ruotsila (2008, 99–102) katsoo, että uusioikeiston voidaan katsoa alkaneen muodostua 1960-luvun yhteiskunnallisten radikaaleina pidettyjen muutosten vastareaktiona. Uusioikeiston järjestäytymisestä Ruotsila (2008, 99–102) luettelee seitsemän ryhmää: 1. Uusioikeisto (New Right), jossa oli muun muassa talouskonservatiiveja, jotka vastustivat valtiovaltaa ja vannoivat markkinatalouden nimiin. 2. Näiden ääriolaita edustavat libertarianit, konservatiiviset anarkistit, joiden mukaan valtio riistää ihmisiä ja ihmisyyttä. 3. Paleokonservatiivit edustavat USA:n eristäytymispoliitiikkaa. 4. New Conservative -ryhmäksi sanottu uuskonservatiivit taas halusivat uudistaa konservatismia, jossa korostettiin älyllistä keskustelua, konservatismiin filosofis-aatteellista mainostusta ja eri konservatiiviryhmien yhdistymistä. 5. Evankeliset kristityt, joita yhdisti ainakin antikommunismi. 6. Neokonservatiivit eli uuskonservatiivit olivat entisiä pettyneitä vasemmistolaisia. "Neokonservatiivit olivat revisionistisia sosialisteja ja antikommunisteja, jotka alkoivat pitää 1960-lukulaista radikalismia totalitaarisen kommunismin liittolaisena ja siten uhkana heidän sosiaalidemokraattiselle projektilleen." (Em. 102.) Neocon-nimikkeen he saivat siitä, etteivät enää olleet "oikeita" sosialisteja, vaan kuuluivat nyt oikeistoon. 7. Uusi kristillinen oikeisto (New Christian Right) syntyi viiveellä, mutta siitä tuli uusioikeiston suurin ryhmä ja poliittisesti aktiivisin valtakeskittymä. (Ruotsila 2008, 99–102.)

⁶⁵ Heikka (2006) kuvaa Amerikan uusioikeiston olevan yllättävän monipuolinen ja uusiutumiskykyinen konservatiivinen liike. Republikaanipuolue on vetänyt todella erilaisia äänestäjäryhmiä puoleensa. Uusioikeistotunnetaan erityisesti aktiivisesta ulkopoliitikastaan, mutta se on myös kirjallisuuskritiikkiä, keskustelua arkkitehtuurista, taloustieteestä, urheilusta, uskonnosta, kasvatuksesta ja koulutuksesta. Uusioikeistotunnetaan todella moneen suuntaan viime vuosina. Heikka (2006) löytää tämän ajan uusioikeistotunnetusta eli uusioikeistoliikkeestä libertarianisteja, South Park -konservatiiveja, futisäitejä, voimankäyttöä vastustavia ryhmiä, työväenluokan miehiä (Nascar-daddy), jotka etsivät heimopäällikköä, Crunchy Coneja, jotka etsivät vaihtoehtoa kvartaalikapitalismille ja Paleokonservatisteja eli Amerikan impivaaralaisia. Uusioikeistotunnetusta voi määritellä itsenä esimerkiksi: "neooniksi, realistiseksi wilsonilaiseksi, demokraattiseksi realistiksi, repulitarianistiksi, uuslibertarianistiksi tai vaikka liberventionistiksi". (Heikka 2006.)

⁶⁶ Tätä ryhmää on kuvattu mediassa otsikolla 20 vuotta jälkeen Kerner-komission New York Timesin kirjoituksessa tyyliin: Onneton kurja ihmisylijäämä, inhimillinen jäännös, joka on juuttunut työttömyyden kiipeiliin, väkivaltarikollisuuteen, huumeiden käyttöön, teiniraskauksiin, ja yhteen maailman huonoimpaan ihmiselinympäristöön, joka näyttää osaksi koituneen onnettomuudeksi muiden mustien menestyksestä. (Lilly ym. 2002, 194.)

⁶⁷ Jo 1920-luvulla syntyi urbaania sosiologiaa ja ekologista kriminologiaa edustanut niin sanottu Chicagon koulukunta. Hirvonen (2011, 293–294) kuvaa Chicagon koulukuntaa seuraavasti: "Chicagon koulukunnan edustaja Ernest Burgess jakoi kaupungin kehämäisiin vyöhykkeisiin. Keskuksena on liike-elämälle varattu alue. Sitä ympäröi teollisuusalue ja muutostilassa oleva siirtymävaiheen vyöhyke. Siirtolaisten ensimmäiset kodit uudella mantereella ovat tällä ahtaasti asutulla ja rappeutuvalla alueella. Alue muuttuu koko ajan, minkä seurauksena asujaimisto, normit, tavat ja sosiaalisen kontrollin muodot eivät ole vakiintuneita ja integraatio on heikkoa. Köyhyys, työttömyys, alkoholismi, sairaudet ja rikollisuus ovat ominaisia tälle kadotettujen sielujen kiirastulislumille. Toisaalta tällä vyöhykkeellä asuu myös luovia ja kapinallisia boheemeja. Muutosvyöhykettä ympäröi ammattitaitoisten työläisten, etenkin toisen sukupolven siirtolaisten, asuttama alue. Seuraavaksi tulee korkeampitasoinen keskiluokan asuinalue. Viimeisenä tulee asumalähiövyöhyke. (Burgess 1925.) Clifford Shaw ja Henry McKay jakoivat kaupunkia muotoilemalla paikkakarttoja, jotka kuvasivat sosiaalisten ongelmien, etenkin nuorisorikollisuuden, keskittymispisteitä, ja tilastollisia karttoja, jotka kartoittivat väestörakennetta kortteli korttelilta (Shaw – McKay 1942). [kappaleen vaihto] Chicagon koulukuntalaisten mukaan asuinympäristö korreloi rikolli-

suuden kanssa. Sosiaalinen disorganisaatio oli merkittävä syy rikollisuuteen, joka siten keskittyi naapuristoihin, jotka olivat joko organisoimattomia tai joissa organisoituminen oli romahtanut. Näiden alueiden syntyminen ja kehittyminen oli seurausta teollistumisesta ja kaupungistumisesta. Vaikka teorioissa on lukuisia ongelmia – teorit ovat aikaan ja paikkaan sidottuina vanhentuneita, kehämällä ei voi yleistää, teorit kuvaavat kaupunkia selittämättä rikollisuuden rakenteellisia syitä – niin niiden perusajatukset ovat ajankohtaisia. Spatiaalinen analyysi osoittaa, että kaupungit jakautuvat eriarvoisiin alueisiin. Kaupungeista voidaan myös paikantaa kuumia pisteitä, joissa rikollisuus ja sosiaaliset ongelmat ovat suuremmat kuin muualla kaupungissa." (Hirvonen 2011, 293–294.) Katso myös Wikipedia-sivut, josta löytyvät edellä mainitut lähteet: [http://en.wikipedia.org/wiki/Chicago_school_\(sociology\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Chicago_school_(sociology)) (Poimittu 21.5.2014)

Sosiaalisen disorganisaation teoriassa asuinpaikka on keskeinen syy esimerkiksi rikollisten nuorisolakulttuurien syntyyn (ks. http://en.wikipedia.org/wiki/Social_disorganization_theory (Poimittu 21.5.2014))

⁶⁸ Todettakoon, että *segregaatio* on Suomessa määritelty ei-toivotuksi alueelliseksi ja sosiaaliseksi eriytymiseksi, joka on "yhteiskunnallinen voima", jota vastaan kaupunkisuunnittelijat, ainakin Helsingissä, kertovat kamppailevansa (Mäenpää ym. 2000, 175–176) Mainittakoon tässä lyhyesti, että vastaavaan suomalaisen asuinaluekehitykseen koskevaan tutkimukseen ei ole tilaa syvenyt. Todettakoon, että muun muassa Garlandin (2001) ja Wacquantin (1999; 2008) kautta löytämäni useat lähteet – ilmeiset klassikot – aihepiiristä löytyvät pitkälti myös suomalaisten kaupunkitutkijoiden lähdeluetteloista (ks. esim. Vilkama 2011).

⁶⁹ Suomalaisessa tutkimuksessa puhutaan valtaväestön paosta, "valkoisesta paosta" (ks. esim. Vilkama 2011), mutta ilmiöt Pohjoismaissa ja varsinkin Suomessa ovat historiallisista syistä aivan eri luokkaa kuin USA:ssa. Ghettoutumista ja slummiutumista taas kutsutaan alikehityskierteeksi (Kortteinen ym. 2006; Vilkama 2011). Tässä tutkimuksessa ei ole ollut tilaa syventyä kaupunkitutkijoiden, erityisesti Vaattovaaran ja Kortteisen (esim. 2002) lukuisiin artikkeleihin kaupunkien, erityisesti Helsingin, asujaimiston muutoksista ja niiden syistä. Todettakoon tässä lyhyesti, että Pohjoismaisissa hyvinvointivaltioissa, erityisesti Tanskassa ja Ruotsissa, on todettu tapahtuneen asuintalojen ja jopa asuinalueiden rappiokierteitä. Slummiutumiskierrettä kutsutaan Pohjoismaisessa tutkimuksessa *alikehityskierteeksi* (Kortteinen ym. 2006; Vilkama 2011). Alikehityksen kierre on lyhyesti sellainen asuinalueiden eriytymisen kehityskulku, jossa asuinalueen fyysinen rapautuminen, sinne investoimattomuus, sosiaalinen rauhottomuus ja työssä käyvän ja hyväosaisemman väen pyrkiminen pois ja huonompiosaisten muuttaminen tilalle asuntojen arvojen laskiessa muodostavat toisiaan syöttävän kehän. Pohjoismaisessa tutkimuksessa alikehityksen kierteen kehän syntymisen taustalla katsotaan vaikuttavan useat yhteiskuntarakenteelliset, poliittiset ja hallinnolliset tekijät (Vilkama 2011; Vilkama ym. 2013).

⁷⁰ 1980-luvulla kontrasti keskiluokan valkoisten esikaupunkialueiden ja köyhien, keskeisesti mustien, urbaanien naapurustojen välillä pahentui selvästi hallitusten tukileikkausten johdosta liittyen Reaganilla ja Bush vanhemmalla "New Federalism" -ajatteluun ja paikallishallintojen leikkauksiin (Wilson, W.J. 1997, 49; Garland 2001, 85). "[S]ince 1980, a fundamental shift in the federal government's support for basic urban programs has aggravated the problems of joblessness and social organization in the new poverty neighborhoods. The Reagan and Bush administrations – proponents of the New Federalism – sharply cut spending on direct aid to cities, including general revenue sharing, urban mass transit, public service jobs and job training, compensatory education, social service block grants, local public works, economic development assistance, and urban development action grants." (Wilson, W.J. 1997, 49; lainaus Garland 2001, alaviite 24, 236.) Samanlainen köyhimpien luokkien kasaantuminen "sink estates"- asuinlähiöihin tapahtui myös Thatcherin Iso-Britanniassa.

⁷¹ Hallsworth ja Young (2013, 82–83) luettelevat useita merkittäviä *jengitutkimuksia* ja vetävät yhteen: "For these ethnographic researchers the gang exists precisely because the social conditions which create it (poverty, marginalisation, criminalisation and chronic unemployment) persist." Amerikan sosio-ekonomiset rakenteet ovat luoneet ghettoympäristöt, joissa nuoret, tytöt kuin pojat, on pakotettu etsimään vaihtoehtoisia ratkaisuja elämästä selviämiseen. Ghettoissa jengielämään kasvetaan ja ajaututaan itsensä suojelemisen, elannon, "respectin" ja statuksen hankkimisen johdosta sekä jengi-identiteetillä suojaudutaan turvattomuudelta ja elämän tarkoituksettomuudelta (Hallsworth & Young 2013, 83). Syväluotaavissa jengitutkimuksissa repressiivisiä poliisiratkaisuja pidetään vain lyhytnäköisinä ja lisäharmia aiheuttavina, ei ratkaisuina ongelmiin.

⁷² Ross ym. (2001, 585) kuvaavat: "In a pernicious instance of structural amplification, disadvantage sets in motion a process that magnifies mistrust among those with few resources. Perceived neighborhood disorder, common in the disadvantaged neighborhoods where disadvantaged individuals live, influences mistrust directly and indirectly by increasing perceptions of powerlessness among residents which then amplify disorder's effect on mistrust."

⁷³ New Yorkin *asuttamispolitiikkaa* koskien Rudolph Giulianin elämäkerrasta voi lukea, että New Yorkin pormestari joutui pohtimaan kodittomien asuttamispolitiikkaan ja sen menoja, koska New Yorkin tuomioistuin oli kahdessakin oikeudenkäynnissä päätnyt määräämään republikaani Giulianin rakentamaan tai järjestämään asunottomille suojaa ja satoja asuntoja tai asuntolapaikkoja. Giulianin todetaan tiputtaneen vuosien 1994–1996

välillä kaupungin budjettia asuttamisohjelmassa siten, että edeltäjä demokraatti Dinkins oli käyttänyt siihen 10 prosenttia kaupungin menoista kun Giuliani vain 5 prosenttia (Barrett 2000, 313–314).

⁷⁴ Molemmissa maissa säädettiin lakeja, joiden tavoitteena oli ammattiyhdistysten taltuttaminen, työvoimakulujen vähentäminen, finanssipolitiikan vapauttaminen, julkisen sektorin yksityistäminen, markkinakilpailun laajentaminen ja hyvinvointietujen vähentäminen. Rikkaiden verotusta vähennettiin reilusti ja seurauksena oli valtion alijäämä, jota seurasi valtion sosiaalikulujen leikkaaminen. (Garland 2001.)

⁷⁵ James Q. Wilsonin (1975/1985) yksi usein lainattu inkapasitaatiota ainoana ratkaisuna perusteleva lause on: "Wicked people exist. Nothing avails except to set them apart from innocent people." (Garland 2001, 209; Lappi-Seppälä 2003, 168.)

⁷⁶ Uuden kontrollikulttuurin nuoriin kohdistetut varhaisen puuttumisen ja nollatoleranssihankkeet Suomessakin sisältävät "tradition evakuoimista" (Harrikari 2008). Rikosvastuun ikärajan alentamisen ja poistamisen retorikkasta 2000-luvun vaihteen valtiopäivillä Harrikari (2008, 162) arvioi konservatiivipoliitikkojen argumentaatiossa löytyvän *tradition evakuointeja*. Kansainvälisessä kriminologisessa kirjallisuudessa (Garland 2001, 11–12) ilmiötä on pidetty myöhäismodernin kontrollin muutokselle tyypillisenä: "Konservatiivit painottivat kuria ja järjestystä, tukeutuivat rikollisuuden yksilöllisiin selityksiin, esittivät kontrollin tehostamista ja poliisin aseman vahvistamista, vaativat terveen maalaisjärjen asettamista "asiantuntijoiden" näkemysten sijaan ja kannattivat nollasummapelien oletusta siitä, että rikoksentehtäjän kanssa "lepsuili" on uhreilta pois." Harrikarin (2008, 162) mukaan Marttusen (2006) tulkinta siitä, että 2000-luvun vaihteen voimakas reagointi rikosvastuun ikärajaan, oli eduskuntaesitysten valossa yhteydessä myös tilapäiseen nuorten tekemien henkirikosten huippuun.

⁷⁷ Poliisitutkijana tästä on pakko todeta, että tulisi ristiriitainen olo, jos teoria pitäisi paikkansa, nimittäin Poliisiammattikorkeakoulun kahvilassa ei jää epäselväksi, ketkä siellä – siviilit vai poliisit ja siviili- ja poliisiopettajat – kuuluvat muskulaaristen joukkoon. Väitän muskulaarisuuden olevan siellä jyrkevämmin edustettua verrattuna useaan muuhun oppilaitokseen Suomessa.

⁷⁸ Perinnöllisyyden ja rikollisuuden välisille väitteilleen Wilson ja Herrnstein (1985) etsivät tukea mm. kaksostutkimuksista. Niiden perusteella ei ainakaan tuohon aikaan ollut pystytty todistamaan geenien ja rikollisuuden välisiä yhteyksiä. (Näistä kaksostutkimuksen ongelmista ks. esim. Beirne & Messerschmidt 1995, 508, 514–515; uudemmissa tutkimuksista esim. Kivivuori 2008, 111–120.)

⁷⁹ Kriitikoiden mielestä Wilson ja Herrnstein (1985) eivät miettineet rikoksantorjuntaa tai miten hallitus voisi innovatiivisesti vaikuttaa siten, että rikollisten elämäntilanteiden tilalle saataisiin konventionaalisia (Ks. Cullen & Gendreau 2000; Currie 1986; 1998.) He vain tulivat siihen tulokseen, että siihen asti kuin se on mahdollista, rikollisuuteen voidaan vaikuttaa kahdella tapaa: saadaan vanhemmat rankaisemaan ja kontrolloimaan lapsia tehokkaammin ja toisaalta siten, että saadaan hallitus rankaisemaan rikollisia varmemmin, nopeammin ja ankarammin. Näin opetettaisiin rikollisille moraalialia.

⁸⁰ Tässä kohtaa voidaan esiin tuoda suomalaisen rikosoikeuspolitiikan yksi periaate: *välillinen yleispreventio eli moraalialia ja tapaa luova vaikutus*, joka nojaa "ajatukseen arvostelmien kyvystä vaikuttaa ihmisten asenteisiin ja valintoihin. Liittämällä tekon yhteiskunnan moitetta ilmentävä rangaistus teko saa vähitellen kielteisen moraalisen väilyksen ja sitä aletaan pitää paheksuuttavana ja hylättävänä. Sen tekemistä ei vältetä niinkään rangaistuksen pelon, kuin teon sisäisen laadun vuoksi." (Lappi-Seppälä 1994, 59–60) Myös nollatoleranssikontrollin ajatuskulujen johdosta nämä huomiot nousevat myöhemmin mielenkiintoisiksi. Lappi-Seppälä jatkaa: "Moraalia luova vaikutus ei edellytä ankaria rangaistuksia. Se vaatii ennen kaikkea, (1) että rangaistuksen langettaja koetaan auktoriteetiksi ja järjestelmä legitimiiksi." (Em., 60.) Hän jatkaa: "Moraalia luova vaikutus edellyttää syntyäkseen myös (2) moraalisesti väärityneitä reaktioita. Reaktioilla on tavoiteltu vaikutus, jos ne koetaan jollakin tavoin yhteiskunnan moitteen osoituksiksi. Tästä seuraa vaatimus tulkita rangaistukset edelleen "yhteiskunnan moitteen" osoittimiksi." (Lappi-Seppälä 1994, 60.) Alaviitteessä Lappi-Seppälä tarkentaa mm., että "Yliankarat, nöyryyttäväksi tai muutoin epäoikeudenmukaisiksi koetut rangaistukset kääntyvät siten omia tavoitteitaan vastaan." (Lappi-Seppälä 1994, 60.)

⁸¹ Murrayhin sopii erittäin hyvin Youngin (1999) argumentti, että hän ottaa aina yhden "*social as le*"-selityksen kerrallaan ja yrittää sillä todistella teoriaansa. Hän jättää huomiotta, että kaikkien varteen otettavien kommentaattorien perusteella viime vuosisadan loppupuoliskolla on tapahtunut teollistuneissa maissa valtava sosiaalinen murros: Teollisuuden romahtaminen, työllisyysrakenteiden muutos, rakenteellinen työttömyys, hyvinvointivaltioiden alasajo, eriarvoisuuden kasvu, markkinayhteiskunnan ja individualismin kasvu, alaluokkien kasvu, muutokset perheen, avioliiton, naisten roolissa, nuorisokulttuurit, disintegroituneet yhteisöt, massamedia, huumeiden käyttö, vankeuden lisääntyminen ja niin edelleen. Näistä Murray sitten väittää tällä kertaa massavankuuden olevan ainoa selitys kaikkein muiden rikollisuuteen vaikuttavien tekijöiden joukossa (Young 1999, 143).

⁸² Suomalaisessa sosiaalipolitiikan tutkimuksessa Murray esitellään kuuluvan ryhmään, jotka ovat konservatiivisia perhe-arvoja puolustavia fundamentalisteja, joiden äärikritiikin keskeisenä äänitorvena Murrayta (1984), pidetään "jonka paljon siteerattu perusväittäjä on, että jokainen yhteiskunnallinen tulonsiirto lisää sitä asiaa, jonka takia tulonsiirto tehdään. Jos yksinhuoltajia ja köyhiä tuetaan, yksinhuoltajuus ja köyhyys lisääntyvät."

(Anttonen & Sipilä 2000, 230.) Heikki Ervasti (2013) toteaa Murraysta, että hän "on tunnettu sitkeänä ja määrätietoisena hyvinvointivaltion arvostelijana jo vuosikymmenten ajan. Tiivistettynä hänen sanomansa on ollut, että hyvinvointivaltio tuottaa enemmän ongelmia kuin ratkaisee niitä." Suomesta löytyy myös tutkijoita, jotka viittaavat Murrayn teoksiin paikkansa pitävinä tutkimuksina (ks. Ruotsila 2008, 189).

⁸³ Heikki Ervasti (2013, 111) tiivistää Murrayn uusimman reseptin siihen, että perinteiset arvot pitäisi palauttaa kunniaan, jotta kansakunnan kahtiajakautuminen saataisiin estettyä ja alaluokan pitäisi ottaa oppia yläluokan arvoista, jonka taas pitäisi puolustaa perinteisiä arvoja yhä enemmän. Onkin kysyttävä, että ovatko uuskonservatiivit nyt uuden presidentin aikana epävarmoja myös yläluokan arvoista?

⁸⁴ Lilly ym. (2002, 216) korostavat, että huomion arvoista on, että Herrnsteinin ja Murrayn (1994) kirja ja muut vastaavat olisi voitu kuitata tyhjinä konservatiivisina spekulatioina, ellei näissä olisi ollut aidolta empirialta näyttävää dataa argumenttiansa tueksi, joka vasta myöhemmin on osoitettu näennäiseksi ja puutteelliseksi. Esimerkiksi heidän omaa dataansa käyttäen on kommentaareissa (esim. Cullen et al. 1997) laskettu, että noin 1 prosentin vaihtelusta selittää älykkyys ja kolme prosenttia siitä, miten yksilö joutuu tekemisiin rikosoikeusjärjestelmän kanssa. Mutta kun *mukaan otetaan kirjoittajien tarkoituksella pois jättämiä muuttujia*, joilla useiden muidenkin tutkimusten mukaan on yhteys rikollisuuteen, ei älykkyydelle ja ilmitulleelle rikollisuudelle löydy tilastollisesti merkittävää yhteyttä. (Lilly ym. 2002, 216.)

⁸⁵ Lilly ym. (2002, 213) lainaavat Kaminiä (1985, 25), joka tiivistää: "Wilsonin ja Herrnsteinin työtä ei pitäisi arvostella eristyksessä. Heidän selektiivinen köyhän datan käyttäminen kannattamaan heidän sekavaa ideologiaa biologisesta determinismistä ei ole epäedustava yhdysvaltalaisessa yhteiskuntatieteessä Reaganin kauden kuudentena vuotena. Ajan poliittinen ilmapiiri tekee helpoksi ymmärtää miksi yhteiskuntatieteilijät nyt ryntäävät paikallistamaan yhteiskunnalliset jännitteet geeneihin ja syvälle juurtuneeseen biologiseen peruserrokseen." Konkreettisesti tämä Yhdysvaltojen harrastama konservatiivinen ja kova toimintapolitiikka näkyy mm. vankiluvuissa ja niistä aiheutuvista kustannuksista. Viime vuosituhanen lopussa arvioitiin kaikkiin rikosseuraamusjärjestelmän (correctional agencies) menoihin kuluneen vuosittain 32,7 miljardia dollaria. On arvioitu, että noin 20 miljardilla voitaisiin tarjota kaikille sellaisille päivähoito, joilla ei ole sellaiseen varaa tai lukiokoulutus jokaiselle yläastelaiselle tai kustantaa työpaikka jokaiselle työttömälle nuorelle. (Lilly ym. 2002, 228) Pitää muistaa, että myös demokraatit jatkoivat Bill Clintonin aikana konservatiivien aloittamaa poliittista sosiaalipolitiikan purkuohjelmaa (ks. esim. Rahkonen 2000).

⁸⁶ Currie (1986, 436) huomauttaa, että yhdysvaltalainen konservatiivinen rikollisuuden selitysmalli tuntuu olevan ristiriitaisuuksien läpituokema. Maailmassa, jossa on valtavat kansalliset erot rikollisen väkivallan tasojen välillä, he katsovat rikollisuuden syyksi ihmisluonnon. Yhteiskunnassa, joka sijoittuu ylivoimaisesti länsimaiden ankarimmaksi vankeusrangaistusten käytön maaksi, voidaan rikollisuutta pitää lempeän oikeusjärjestelmän syyinä. Maassa, jossa poikkeavuuteen on todettu suhtaudutun historiallisen ankarasti, syytetään rikollisuudesta asenteita, jotka antavat suvaitsevaisuuden vallita valtoimenaan. (Currie 1986, 436; Matthews 1992, 44.)

⁸⁷ Tieteessä tapahtuu -lehdessä on käyty mielenkiintoista keskustelua Tatu Vanhasen tutkimuksista (ks. esim. <http://www.tieteessatapahtuu.fi/0804/virtanen.pdf> (poimittu 20.5.2014) Ja lisää lähteitä löytyy Wikipediasta: http://fi.wikipedia.org/wiki/Tatu_Vanhanen (poimittu 20.5.2014).

⁸⁸ Artikkelin 1 julkaisuaikana Oikeus-lehti ei vielä käyttänyt referee-menettelyä, vaan tasosta vastasivat päätoimittajat (Anne Kumpula ja Ari-Matti Nuutila). Artikkelit 2 ja 3 on julkaistu Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia -sarjassa, jossa käytetään referee-menettelyä. Artikkeleissa 4 ja 5 on ollut kaksoissokko referee-menettely.

⁸⁹ Anna Vanhala oli tässä hankkeessa tutkimusapulainen, mutta seuraavissa julkaisuissa projektitutkija.

⁹⁰ Filosofiasa realismin ongelmaa on muotoiltu ja lähestytty monella tapaa. Niiniluoto keskittyy pitkälti kriittiseen realismiin. Yhteenvetona Niiniluoto (2006, 27–28; ks. myös 2003) tiivistää tieteellisen kriittisen realismin seuraaviin teeseihin:

- "Ainakin osa todellisuudesta on ontologisesti ihmismielestä riippumatonta.
- Totuus on semanttinen suhde kielen ja todellisuuden välillä. Totuuden käsitteen merkityksen paras analyysi on Tarksin versio korrespondenteoriasta, ja totuuden paras indikaattori on tieteellinen tutkimus.
- Totuuden ja epätotuuden käsitettä voidaan soveltaa kaikkiin tieteellisen tutkimuksen kielellisesti ilmaistavissa oleviin tuloksiin, mukaan lukien lait ja teoriat. Erityisesti väitteillä teoreettisten entiteettien olemassaolosta on totuusarvo.
- Totuus (yhdessä muiden tiedollisten hyötyjen kanssa) on olennainen osa tieteen tavoitetta.
- Totuus ei ole helposti saavutettavissa eikä tunnistettavissa. Jopa parhaat teoriamme voivat olla epätosia. Silti on mahdollista lähestyä totuutta tieteellisen tutkimuksen avulla, ja myös arvioida tällaista tiedollista edistystä.
- Paras selitys tieteen käytännölliselle menestykselle inhimillisen toiminnan ohjaajana on oletus, että teoriamme ovat totuudenkaltaisia tai riittävän lähellä totuutta. Siksi on rationaalista uskoa, että itseään korjaavaa

menetelmää soveltava tiede on ollut edistynyt pitkällä aikavälillä ja tulee olemaan sellainen jatkossakin.”
(Em. 2006, 27–28.)

⁹¹ Uhrikysymykset lomakkeessa ovat seuraavat:

Kysymys 13: Oletko viimeisen vuoden aikana keskustassa liikkeessasi joutunut väkivallan uhriksi? 1. En ole joutunut väkivallan uhriksi; 2. Olen kerran joutunut väkivallan uhriksi; 3. Olen useita kertoja joutunut väkivallan uhriksi.

Kysymys 14: Jos olet joutunut viimeksi kuluneen vuoden aikana väkivallan uhriksi Tampereen keskustassa, voitko kertoa, missä ja miten jouduit uhriksi?

Kysymys 15: Oletko viimeisen vuoden aikana Tampereen keskustassa liikkeessasi joutunut tilanteeseen, jossa sinua on uhattu väkivallalla? 1. En ole joutunut tilanteeseen, jossa minua on uhattu väkivallalla; 2. Olen kerran joutunut tilanteeseen, jossa minua on uhattu väkivallalla; 3. Olen useita kertoja joutunut tilanteeseen, jossa minua on uhattu väkivallalla.

Kysymys 16: Jos olet joutunut viimeksi kuluneen vuoden aikana tilanteeseen, jossa sinua on uhattu väkivallalla, voitko kertoa tilanteesta?

Kysymys 17: Oletko viimeisen vuoden aikana nähnyt jonkin väkivallanteon Tampereen keskustassa? 1. En ole nähnyt; 2. Kyllä, yhden kerran; 3. Kyllä, useita kertoja.

Kysymys 18: Jos olet nähnyt viimeksi kuluneen vuoden aikana jonkin väkivallanteon Tampereen keskustassa, voitko kertoa, mitä näit ja missä?

Kysymys 19: Onko viimeisen vuoden aikana omaisuuttasi vahingoitettu Tampereen keskusta-alueella? 1. Omaisuuttani ei ole vahingoitettu; 2. Omaisuuttani on vahingoitettu.

⁹² Uhkailun kohteeksi joutumisen kysymyksessä ero oli molemmilla tavoilla testattuna tilastollisesti merkitsevä ($p \leq 0.001$), kun ennen kokeilua 11,0 prosenttia ja kokeilun jälkeen 6,8 prosenttia oli kokenut uhkailua Tampereen keskustassa. Kummassakaan kysymyksessä – oliko nähnyt yhden väkivallanteon (1999: 11,8 % vs. 2000: 10,6 %) tai useamman väkivallanteon (1999: 14,0 % vs. 2000: 12,5 %) Tampereen keskustassa – ei syntynyt tilastollisesti merkitsevää eroa kummallakaan testaustavalla.

⁹³ Otan seuraavan kannan (alkuperäinen on kokonaan lihavoitu johtopäätösosuus): *”Siinä määrin mitä saatu tilastomateriaali antaa mahdollisuuden päätelyyn, voitaneen todeta, ettei projektin aikana tilastoidussa rikollisuudessa ole havaittavissa suuria selkeitä muutoksia suhteessa tavanomaiseen vuosittaiseen vaihteluun ja trendeihin. Toisin sanoen selvää – johtuen useista eri syistä poikkeamaa vuosittaisesta vaihtelusta ja kehityssuunnista projektin aikana millään rikoslajilla poliisin kirjaamasta rikollisuudesta, ei vaikuta tapahtuneen.”* (Korander 2002c, 294.)

⁹⁴ Korander & Törrönen (2004) artikkelissa totesimme: ”Mitä pidemmälle projekti eteni, sitä yksiselitteisemmin media ja poliisijohto rajautuivat tarkastelemaan nollatoleranssia toimintamuotona, jonka avulla voidaan puuttua nuorten häiriökäyttäytymiseen ja oikoa nuorten vääristyneinä pidettyjä sosiaalisuuden muotoja. Samalla julkisen tilan tehovalvonta tulkittiin entistä yksinäisemmin keinoksi herättää paikallisyhteisön aikuisväestö kantamaan vastuuta vanhemmuudestaan.”

⁹⁵ *Jatkoartikkelissa 4* (sivu 254) kuvataan toteutusta seuraavasti: ”Tampereen kaupungin terveystoimi antoi syksyllä 2002 nämä luvut käyttöömmee. Lähteisiin KTK Tampere 1999, Luopa, ym. (2001), Rimpelä ym. (2000) ja Luopa ym. (2002) liittyvät monisivuiset liitetaulukot ovat tässä artikkelissa käytettyjen Tampereen ja Pirkanmaan peruskoulujen ja lukioiden lukujen keskeiset lähteet. Kouluterveyskyselyaineistot KTK 1999 ja KTK 2001 löytyvät internetistä. Lähes kaikki Tampereen ja Pirkanmaan peruskouluista ja lukioista osallistui kyselyyn sekä 1999 että 2001. Ainoastaan muutamia pieniä kouluja puuttui ja näytteitä voidaan pitää vertailukelpoisina. Johtopäätösten tekemisen helpottamiseksi suhtaudutaan KTK- ja NNTT-kyselyihin otanta-aineistoina, jotta muutosten tilastollista merkitsevyyttä voidaan käyttää hyödyksi, siis sitä, kuinka suuri muutos on merkitsevä ja kuinka pieni ei ole. Kouluterveyskyselyjen osalta tässä on laskettu jokaisessa kohdassa luottamusväli erikseen ja lisäksi χ^2 -testit. Luottamusvälit on laskettu 95 prosentin todennäköisyyksille. Artikkelissa mainituissa muutoksissa merkitsevyytaso ylittyy. Jos ero on mainittu, vaikka muutos ei ylitä merkitsevyytaso, on tästä mainittu erikseen. Esimerkiksi tässä luottamusväli on 0,9, ja ero 0,6: 1999 24,2 prosenttia (N 8729) ja 2001 23,6 prosenttia (N 8021).”

⁹⁶ Pirkanmaan alueen sairaaloissa *alkoholimyrkytysten* johdosta hoidettujen nuorten luvut (10–19-vuotiaiden poliklinikkahoitoja) kertovat, että vuonna 1996 syyskuukausien luku oli 16 ja kun syyskuusina 1997 ja 1998 Pirkanmaalla otettiin vain muutamia (2–5) nuoria sisään alkoholimyrkytyksestä vatsahuuhuteluun, niin nollatoleranssikäytynä 1999 luku kasvoi 12:een ja syksyllä 2000 19:ään päättyen vuonna 2001 12:een.

⁹⁷ Nuoria koskevat *moraalipaniikit* anglosaksissa maissa olivat 1980–90-luvuilla lisääntyneet merkittävästi. Harrikari (2008, 22) luettelee aiheesta lukuisia tutkimuksia.

⁹⁸ Ajanhenkeä kuvaa lapsia ja nuoria koskeva *eduskuntakeskustelu*. Harrikari (2008, 52–53) on analysoinut eduskuntakeskustelun – kansanedustajien kysymyksistä ja aloitteista – kehitystä vuosikymmenten ajalta ja hän nimittää vuosien 1995–2006 välistä aikaa ”Kasvavan huolen ja vastuuttavan järjestyksenpitopolitiikan ajaksi”.

Eduskuntakeskustelusta Harrikari (2008, 5–56) huomauttaa, että 1990-luvun loppupuoli oli poikkeuksellisen matalan toleranssin ajanjakso, jolloin eduskunta kohdensi toimenpidevaatimuksensa oikeuden ja järjestyksenpidon kentälle ja ”perheen” tai ”muun” sijaan ne osoitettiin selvästi aiempaa useammin suoraan ”lapsiin ja nuoriin”. 1990-luvun puolenvälin jälkeen lasten ja nuorten ”rikoksia” koskevat kansanedustajien esitykset eli rikosteema erottuu tunnusomaiseksi ja lähes hallitsevaksi piirteeksi. Näissä esityksissä puhuttiin ”sovittelutoiminnan kehittämisestä”, ”rikosvastuun ikärajan laskemisesta” tai ”poistamisesta” ja ikärajan vanhempien ”nuorten rangaistusten koventamisesta”. Samaan aikaan sosiaali- ja terveydenhuollon esitykset koskivat tunnusomaisesti nuorten ”syrjäytymistä”, ”huumeiden” ja muiden ”päihteiden” käyttöä sekä ”mielenterveysongelmia”. ”Kokonaisuutena arvioiden lapsiasiaa koskeva intressi on kasvanut sekä lapsia, nuoria ja lapsiperheitä koskeva toleranssi laskenut voimakkaasti kasvavan huolen ja yksilöä vastuuttavan järjestyksenpitopolitiikan jaksolla.” (Em. 60.) Verrattuna tähän aikaan eduskuntaesitysten näkökulmasta vuosien 1970–1978 välinen aika oli hyvinvointipolitiikan perustamisen ja sosiaalisen perhepolitiikan ja hyvinvointipolitiikan laajentamisen ja rakenteellisen sivistyspolitiikan ajanjakso oli vuosien 1979–1990 välissä. (Em. 56.)

⁹⁹ Mielenkiintoinen kontekstittietä Tampereen ja Pirkamaan osalta on, että vuosituuhannen vaihteessa eduskuntakeskustelussa Harrikari (2008, 98) analysoi, että nimenomaan Satakunnan ja Pirkanmaan vaalipiirit näyttävät kansanedustajien kannattaman järjestyksenpitopolitiikan perusteella matalan toleranssin ydinalueina.

¹⁰⁰ *Nollatoleranssikoikeilun pikakuvaus* tutkimuksen julkaisutiedotteesta: ”Viideltä saunaan ja kuudelta putkaan” -kokeilussa poliisi yhteistyökumppaneineen hankki kattavan mediajulkisuuden ennen kokeilua, sen alussa ja sen aikana. Lisämiehistön (keskimäärin 12 poliisikoululaista) avulla poliisi kontrolloi aktiivisesti julkijoumista ja häiriökäyttäytymistä perjantai- ja lauantai-iltoina Tampereen keskustassa. Jalkapartioivat poliisit puuttuivat tiukasti häiritsevään käyttäytymiseen, alkoholin hallussapitoon ja käyttöön. Puuttumis- ja rankaisukynnys oli erittäin matala. Sakkoja jaettiin projekti aikana lähes 1200 kappaletta ja näiden lisäksi huomautuksia annettiin arviolta 1700 kappaletta. Ravintoloiden järjestyksenpitoa ja anniskelumääräysten noudattamista valvottiin tehostetusti. Sosiaaliasema Paussi vastuutettiin tehostettuun lasten- ja nuorten jatkokäsittelyyn. Myös vapaaehtoiset – Saapas, SPR:n City-ryhmän ja Etsivä nuorisotyö – partioivat kaduilla. Kaikki tämä oli varsin tulostehokasta. Hankkeen lisäkustannukset Tampereen poliisin omien laskelmien mukaan olivat vähäiset poliisikouluisten harjoittelun johdosta eli noin 3000 euroa lisääntyneiden ilta- ja yötyökorvausten johdosta.”

¹⁰¹ Mieleen onkin noussut, olisivatko tilastot Tampereella ja ympäristökunnissa sekä Suomessa muualla vertailtavaksi olemassa?

¹⁰² David Humea voidaan pitää positivismin oppi-isänä. Toivonen (1999, 33) kirjoittaa: ”Humen mukaan ontologista kausaalisuutta on mahdotonta todeta. Tätä voidaan pitää perinteisenä positivistisena kantana, vaikka joskus näkee esitettävän, että kausaalisuhteen ontologinen hyväksyminen olisi jotenkin positivistille tyypillinen kanta. Positivistit uskoivat vain havaittaviin tapahtumiin. Kausaalisuhde on tutkijan päässä. Tämän vuoksi puhutaankin kausaaliselityksistä tai kausaalitulkinnoista.”

¹⁰³ Haaste-lehdessä julkaistu kritiikki (Takala 2006a; 2006b) kohdistuu esimerkiksi piiloutumiskäsitteen käyttöön: ”Korander ja Vanhala tarjoavat vielä uutta kategoriaa: ”piiloutumista” (hidden displacement). Tässä vain sotketaan asioita.” Epäillään siis, että olisimme keksineet uuden korvautumisen tavan tunnettujen ajallisen, taktisen, kohteen, alueellisen, toiminnallisen ja tekijän korvautumisen jatkoksi. Pieni kertaus kriminologiasta on paikallaan: Piiloon jäänyttä rikollisuutta kutsutaan piilorikollisuudeksi ja ilmitullutta tietoon tulleeeksi ja näistä syntyy kokonaisrikollisuus. Kaikki kuusi korvautumisen lajia voivat tulla tietoon tai olla tulematta. Nyt liitimme tämän ulottuvuuden korvautumisen tarkasteluun, emme väittäneet keksineemme mitään uutta korvautumistapaa. Myös kansalaisille käsite oli aivan ymmärrettävä: Kansalaiskyselyssä (Korander, Soine-Rajanummi ja Sainio 2002, 105) väitteen ”Nuorten alkoholinkäyttö ei vähentynyt vaan ainoastaan piiloutui aikuisilta ja viranomaisilta” kanssa 54 prosenttia kansalaisista oli samaa mieltä. Haaste-kritiikki vähättelee kansalaisnäkemykset piiloon, vaikka nimenomaan Rikosentorjuntaneuvosto (RTN) antoi 50 000 markkaa, josta suurin osa oli korvamerkitty erityisesti ennen-jälkeen-kansalaiskyselyn toteuttamiseen. Piiloutuminen katukontrollin johdosta ei ole mikään keksimämme ilmiö, vaan perin yleinen ”displacement”-ilmiö, jota käsillä olevassa tutkimuksessa tarkastellaan useasti. Esimerkiksi Aarne Kinnunen (2002, 200–201) toteaa tehostetusta huumevalvonnasta: ”Paradoksaalisesti tehokkaan valvonnan seurauksena on juuri se, että huumeikauppa siirtyy asuntoihin, jossa se on näkymätöntä alueella asuville ihmisille, kontrollitoimille ja sosiaali- ja terveystoimen interventioille.” Toisin kuin Haaste-kritiikissä oletetaan, emme ole sitä mieltä, että piiloutumisen käsitettä olisi järkevää käyttää jatkuvasti tiedossa, kuultavissa ja näkyvissä olevan järjestyshäiriön kohdalla. Jo käsitteen määrittelynä häiriö häiritsee jotakuta, joten se ei ole piilossa kuin virallisesti poliisilta, jos ei sitä ilmoiteta. Järjestyshäiriöitä aiheuttavien henkilöiden piiloon siirtymisessä tarkoitimme heidän piilossa tekemäänsä vahingollista toimintaa joko itseään, muita tai omaisuutta kohtaan. Piiloutuminen voitiin tässä hankkeessa määrittellä ongelmaksi, jossa siirrytään syrjään joko sisä- tai ulkotoihin jatkamaan piilossa mahdollisesti vahinkoa aiheuttavaa toimintaa: alkoholin käyttöä ja siihen liittyvää käytöstä. Se piiloutuu niin viralliselta kuin epäviralliselta tilannekontrollilta. Useimmiten jälkikäteen poliisin rikosten esitutkinta joutuu juuri tällaisen piilossa tehdyn toiminnan kanssa tekemisiin. Esimerkiksi Tampereella

rehtorien ja päiväkodinjohtajien poliisille raportoimat koulujen ja päiväkotien rikkoutuneet ikkunat, jotka on huomattu vasta seuraavana päivänä, olivat piiloutuneen toiminnan vahingollisia seurauksia. Niitä ovat myös lisääntyneet alkoholimyrkytykset sekä piiloon jäävä väkivalta, jota uhritutkimusten mukaan nuorison keskuudessa oleva väkivalta yli 90-prosenttisesti on. Piilossa tapahtuvat ongelmat ei siis ole mikään uusi ja varsinkin pieni kategoria.

¹⁰⁴ Haaste-lehdessä (Takala 2006a) esitetään, että KTK-kyselyä voidaan pitää valtakunnallisena mittarina. KTK ei ole valtakunnallinen vaan ainoastaan niiden alueiden mittari, jotka vuorovuosittain ovat mukana. Vuosina 1999 ja 2001 olivat vuorossa Länsi-Suomen (Keski-Suomi pois lukien) ja Pohjois-Pohjanmaan koulut, siten että vuonna 1999 mukana olivat lisäksi Espoo, Vantaa sekä Lohjan ja Kotkan seudut, ja vuoden 2001 aineistossa mukana Turku. Täten vertailu näinä vuosina on relevantti vain kunnittain tai korkeintaan maakunnittain, varsinkin kun suuret kaupungit muuttavat tulosta merkittävästi. Nuorisoterveystepakysely NNTT osoittaa, että valtakunnallisesti tapahtui tilastollisesti merkitsevä lasku melkein kaikissa ikäluokissa ja sukupuolissa. Tämä vertautui Tampereen peruskoululaisten humalajuomisen vähentymättömyyteen ja lukiolaisten humalajuomisen lisääntymiseen. Haaste-lehdessä esitetään, että olisi ollut hyvä tietää, tapahtuiko muutos lukion ulkopuolisten keskuudessa Tampereella. Tämä on erinomainen huomio. Sellaista aineistoa Tampereen kehityksestä ei ikävä kyllä nuorten alkoholikäytöstä ole ollut saatavissa, joten mittaukseen jouduttiin huomioimaan vain lukiolaisia koskevat luvut. Laskimme tilastollisen merkitsevyyden KTK:n 8–9-luokkalaisten ja 1–2-luokkalaisten osalta, kuten otoksella tehdyissä kyselyissä tehdään, jotta nähdään onko satunnaisuuden ylittävää muutosta tapahtunut. Tulokseksi tuli, ettei 8- ja 9-luokkalaisten humalajuomisen Haaste-lehden kuviossa pienenevä näyttävä muutos ylitä tilastollisen merkitsevyyden rajaa, mutta lisääntynyt lukiolaisten juomisen muutos ylittää.

¹⁰⁵ Lukiolaisten osalta Haaste-lehden kritiikissä kirjoitetaan seuraavasti (Takala 2006a): "... kouluterveyskyselyn mukaan Tampereella oli vuonna 1999 kummallinen, poikkeusraitis lukion 2. luokka, jollaista ei löytynyt 2001." Tässä poikkeavan raittiin lukion 2. luokan kohdalla unohdetaan katsoa kritiikki-artikkelin omaa prosenttiyksikkökuviota. Haaste-kritiikin kuviossa nähdään, että KTK:n koko näytteen aineistossa lukion 1. ja 2. luokan humalajuomisprosenttiyksikkö vaihtelee aivan saman verran kuin mitä edellä väitetään *oudoksi poikkeukseksi*. Haaste-kritiikin kuviossa luku on vuonna 1999 25 %, vuonna 2001 25 %, vuonna 2003 20 % ja vuonna 2005 27 %. Siis viimeisessä vaihtelu on 20:stä 27:ään. Kun vaihtelu on kymmenisen kertaa suuremmalla aineistolla voinut olla vuosien 2003 ja 2005 välillä 20–27 %, niin voidaan kysyä, onko perusteita kuitata täsmälleen samaa prosenttiyksikköeroa selityksellä, että se oli vain "kummallinen, poikkeusraitis lukion 2. luokka, jollaista ei löytynyt 2001." Kuviossa koko näytettä vaivasi vuonna 2003 samanlainen "kummallinen, poikkeusraitis" lukion 1. ja 2. luokka, jollaista ei löytynyt vuonna 2005. Kritiikin tekijän olisi ollut hyvä huomata kuvionsa vuosittaisen vaihtelun suuruus eli se, ettei omankaan kuvion perusteella joka toinen vuosi ilmenevä voi olla poikkeus. Tosin KTK-kyselyn osalta Haaste-kritiikki menee pieleen toisesta syystä. KTK-kyselyjen tekijöiltä olemme saaneet tietää, että vain vuosien 1999–2001 kysymykset ovat vertailukelpoisia. Kysymyksiä ja kysymysjärjestyksiä oli vuodesta 2003 lähtien muutettu. Haaste-kritiikissä käytetyt myöhemmät tilastot eivät ole vertailukelpoisia, toisin kuin tässä tutkimuksessa käytetyt.

¹⁰⁶ Siirtymisen arvioimisen laskuharjoituksissa Haaste-kritiikissä käytetään paljon tilaa pohdinnalle siitä, että lievien ja tavallisten pahoinpitelyjen välillä olisi tapahtunut sellainen kehitys, että poliisit olisivat merkittävästi ryhtyneet rekisteröimään juuri lieviä tapauksia puuttumiskynnyksen laskun johdosta ja että niitä olisi ryhdytty hoitamaan rangaistusvaatimuksilla yhä enemmän (Takala 2006b). Toinen näkemys on se, että ulkonaisesti samanlaisia pahoinpitelyjä tulkitaan muun muassa asianomistajasta riippuen vaihtelevalla tavalla joko lieviksi tai tavallisiksi pahoinpitelyiksi (Niemi ja Sirén 1997). Varmistin asian tutkimusjohtamisen opetuksen komisariolta, joka oli kokeiluajanaan vielä partiomassa konstaapelina kentällä Tampereella. Hän totesi, että lievän ja tavallisen pahoinpitelyn ero on – kuten Niemi ja Sirén (1997) ovat todenneet – aivan satunnainen useista syistä ja riippumaton siitä, että jutuntekokynnys tässä hankkeessa keskustassa laski esimiesten vaatimuksesta. Hän otti esiin esimerkin, että usein kentällä "verta valuvien päiden" kanssa tekemissä oleva poliisipartio kirjaa tapaukset ennemminkin vakaviksi, mutta ne muuttuvat lieviksi pitkälti seuraavana päivänä rikostutkijan pöydän ääressä nöyrien laastaroitujen tappelijoiden sovitellessa keskenään asiaa. Komisario ei siis tekisi tilastotarkastelussa eroa, vaan laskisi lievät ja tavalliset pahoinpitelyt yhteen, jos pitää arvioida kehitystä, kuten me teimme (Korander & Vanhala 2003). Samoin hän on sitä mieltä, että niin kenttähavainnot kuin annettujen sakkujen jakautuminen osoittaa, että kontrollin kohdistuminen ja jutuntekokynnys eli rekisteröintikynnyksen mataloituminen näkyi ensisijaisesti keskustassa. Tilastoista todettakoon, että lievän ja tavanomaisen pahoinpitelyn eroon vetoaminen on ottoa keskustan ulkopuolisen kehityksen arvioissa, koska siellä tavanomaisten pahoinpitelyjen lisäys oli hie-man isompi kuin lievien.

¹⁰⁷ Haaste-lehden kritiikissä (Takala 2006b) tilastotodisteita siirtymisestä pidetään vaatimattomina. Kritiikissä 10 prosenttiyksikkön muutos on toisinaan merkittävä ja toisinaan ei, riippuen tukeeko se kritiikin argumentteja. Tarkastelkaamme lukuja lyhyesti. Poliisin ulkohäiriötehtävät koostuvat kolmeen eri koodiin kirjattavista tehtävistä eli niin sanotuista "virtuaalisista keikkalapuista" (suluissa tehtävien määrä ennen hanketta ja -> hankkeen aikana

Tampereen keskustan ulkopuolisella alueella): *Pahoinpitely & tappelu* -tehtävät (328->423), *Päihtynyt henkilö* -tehtävät (1227->1231) ja *Häiriökäyttäytyminen*-tehtävät (1064->1236). Luvut näkyvät Jatkoartikkelin (4) taulukosta 5. Näistä keskimäinen tehtävä, jonka määrä ei muuttunut, koskee useimmiten sammahtaneen humalaisen herättämistä tai korjaamista talteen itsensä suojaamiseksi tai kotiin kускаamista. Poliisiportion tehtävälle valmistautumisen kannalta kaksi muuta tehtävää ovat vakavampia, koska niissä on potentiaalista väkivallan hillintää ja aktiivisempaa vastusta tiedossa. Nämä ovat aktiivisempina arvioitavissa vakavammiksi ja turvattomuutta herättävämmiksi järjestysthäiriöiksi. Järjestyspoliisiin *Pahoinpitely & tappelu* -tehtävät lisääntyivät 29 prosenttia ja *Häiriökäyttäytyminen*-tehtävät 16 prosenttia edellisestä vuoden jaksosta. Ympäristökunnissa, jonne nuoret "jäivät", tapahtui 39 prosentin nousu poliisin oma-aloitteisten häiriötehtävien määrässä, vaikka näiden kuntien poliisit eivät hankkeeseen osallistuneet. Tampereen keskustan ulkopuolella tapahtui vajaan 300 järjestyspoliisitehtävän lisäys 2600:aan ulkona tapahtuneeseen häiriötehtävään, joissa poliisi on tullut paikalle seuraavien johdosta: *pahoinpitely ja tappelu ja häiriökäyttäytyminen*. Vastaava lisäys keskustassa, johon kontrolli keskittyi, oli 1700 keikan nousu vajaan 1900:aan. Poliisin kotikeikat (ei perheväkivaltatapaus) keskustan ulkopuolella nousivat neljänneksen vajaan neljästä sadasta vajaan viiteen sataan. Kysely- ja haastatteluaineistoilla dokumentoitujen poliisien, sosiaali- ja nuorisotyöntekijöiden, kansalaisten ja nuorten omien havaintojen mukaan nuoret eivät hävinneet ilmaan, vaan siirtyivät tai jäivät lähiöihin tai omiin kuntiin, joissa ongelmat lisääntyivät, kuten poliisin häiriötilastot edellä osoittavat.

¹⁰⁸ Haaste-lehden kritiikissä (Takala 2006b) perustetaan siirtymisvähättelyväitettä siihen, että rekisteröintitodennäköisyyden nousu selittäisi suuren osan, ellei parhailaan jopa koko nousun, keskustan ulkopuolisissa pahoinpitelyissä (Korander & Vanhala 2003, kuvio 4, sivu 264). Tässä vedotaan muun muassa lakiin perustuvaan tasa-arvoisuusvaatimukseen siinä, että poliisi olisi sen johdosta siirtänyt valvontaa yhtä paljon keskustan ulkopuolelle. Se on täydellisen turha vetoamus, koska koko projektin oli nimenmaan julkistettu olevan keskustaan keskitettyä tehopoliisitoimintaa, jossa jo lähtökohtaisesti nimenomaan poiketaan "tasapuolisuudesta" miehistön allokoinnin ja puuttumiskynnyksen suhteen. Haaste-kritiikissä unohtuu luvuilla tehty toinen näyttö: "Osoitetietojen perusteella hankkeen kaikista sakoista annettiin noin 18 prosenttia hankealueen eli ydinkeskustan ulkopuolisella alueella (noin 200 kappaletta 1149:stä). Tätä kautta on myös oletettavaa, että ilmitulo, puuttumiskynnyks, "jutuntekokynnyks" ja "jutunteon" todennäköisyys oli merkittävästi suurempi keskustassa kuin sen ulkopuolisella alueella." (Korander & Vanhala 2003, 267.) Koska Haaste-kritiikki tunnustaa rekisteröintitodennäköisyyden epävarmaksi selitykseksi todeten, että "Emme kuitenkaan tiedä, kuinka paljon se kasvoi", yritetään siinä lisäksi vedota ajalliseen nousutrendiin keskustan ulkopuolisissa pahoinpitelyjen nousussa. Konservatiivisessa tilastotieteessä trendikehitystä ennakoidaan mahdollisimman useille edellisille vuosille piirtyvän trendiivän perusteella, ei yhden tai kahden vuoden aiheuttaman poikkeaman perusteella, kuten Haaste-lehden kritiikissä tehdään. 1990-luvun trendi Tampereen pahoinpitelyissä osoittaa vain parin prosentin luokkaa olevaa *ennustettua kehitystä* koekuulajalle, ei edellisen vuoden yksittäisen nousun perusteella selvästi reilumpaa nousua. Koeaikaan keskustan ulkopuolella pahoinpitelyjen määrä kasvoi reilusti jyrkemmin kuin mitä useiden vuosien trendikehitys olisi tarkoittanut.

¹⁰⁹ Kuusela (2001, 63) analysoi Scriveniin (1984) viitaten, että arviointikoulukuntia voidaan jakaa seuraavasti: Empiristipositivistinen arviointi on black box -arviointia ja pragmatistiset sekä metodologis-pluralistiset sekä konstruktivistiset arviointisuunnat ovat grey box -arviointia. Realistista lähestymistapaa hän nimittää white box tai clear box -arvioinniksi. Black box -arvioinnin päämääränä on vain tarkastella panos-tuotos-suhdetta tai saatuja tuloksia, vaikutuksia, mutta toiminnan mekanismeihin, prosesseihin tai kontekstiin se ei kiinnitä huomiota. Grey box -arvioinnissa ymmärretään toiminnan kontekstuaalisuus, mutta mekanismien tunnistaminen on puutteellista. Realistisen arvioinnin white tai clear box paljastaa kontekstuaalisesti sidonnaiset rakenteet ja mekanismit, tuoden samalla ohjelmien monitasoisesti ja -ulotteisesti vaikuttavat mekanismit esiin. (Kuusela 2001, 63.) Tämän arviointitutkimuksen yksi keskeisiä tuloksia oli se, että kontrolli toimi kohdealueella, mutta ongelmat siirtyivät. Realistisen arvioinnin hengessä tapahtumat ja yhteydet pyritään avaamaan arvioinnin white box-tyyliin eli selittämään millaiseen mekanismiin tapahtumat perustuivat ja kuvaamaan konteksti, jossa ne yhdessä tuottivat tällaisen vaikutuksen, tuloksen. Tällaisen harjoituksen tein myös lyhyessä Haaste-lehden artikkelissa (Korander 2004b).

¹¹⁰ Alaikäisen humalassaolo ei ole rikos, alkoholin hallussapito on.

¹¹¹ Nuorten juominen ja humalassa olleiden osuus rikoksia tehneiden nuorten osalta on Suomessa vähentynyt vuosituhanen vaihteesta lähtien: "Kokonaisuutena tarkastellen näyttää, että nuorten rikoskäyttäytymisen alkoholisidonnaisuus on vähentynyt viime vuosien aikana. Tulokseen saattaa vaikuttaa se, että nuorten päihteiden käyttöä mittaavien tutkimusten mukaan myös nuorten alkoholinkäyttö on vähentynyt. Laajat päihdekyselyt osoittavat, että nuorten humalajuominen ja usein alkoholia käyttävien nuorten osuus on laskenut 2000-luvun alusta lähtien (Kouluterveyskyselyt; Raitasalo ym. 2012)." (Salmi 2012, 19.)

¹¹² Monen muunkin häiritsevänä pidetyn toiminnan tai rikoslajin takana on samantapainen, esimerkiksi marginaalinen, alakulttuurinen arvomaailma, jossa poikkeavan tai jopa rikoksen teon myötä syntyy sosiaalisuutta ja

yhteisöllisyyttä. Sitä kautta tapahtuu rekrytoitumista kyseisiin ryhmiin ja lopulta kehittyä ryhmää ylläpitäviä identiteettejä ryhmän jäsenille. Liian varhaisella puuttumisella tai liian tiukalla kohdistetulla virallisella kontrollilla saatetaan aiheuttaa rikolliseksi (primääri- ja sekundääri-)leimaantumisen kierre, joka voi johtaa edellisiin kehityskulkuihin. Muun muassa näistä syistä vain tilannetorjunnan kontrolli-ideologiaan uskovat ajattelutavat tuottavat vain varsin rajallisia sosiaali- ja kriminaalipolitiikan keinovalikoimia. Viranomaisten oikeus- ja kontrollitoimien mahdollisuudet rajoittaa nuorten humalajuomista ovat rajallisia myös tilanne- ja tilaisuuslogiikan omien keinojen avulla siitä yksinkertaisesta syystä, että nuorten juomisesta vain noin neljännes tapahtuu ulkona julkisilla paikoilla (Ahlström ym. 1999). Ja kuten todettu, kovennetun kontrollin, nollatoleranssin aikana tämä siirtyy syrjään, hankalammin kontrolloitaville paikoille (Jatkoartikkeli [4], 272–273).

¹¹³ Poliiseille nuorten kaitseminen ei ollut *miehekästä* puuhaa, vaan sitä vastaan heijastui poliisien identiteetille tärkeän vakavampien häiriöiden ja rikollisuuden torjunta. Nuorten julkijuominen ei tässä puhettavassa kuulunut vakavien ongelmien kategoriaan ja esimerkiksi nuorten metsästäminen lähiöissä loukkasi eräiden poliisimiesten ammatti-identiteettiä. Sen ytimenä he pitivät vakavien hälytystehtävien hoitamista ja vakavien väkivalta- ja huumerikosten parissa toimimista. Huumeongelmat merkitsivätkin kenttäpoliiseille kiistattomasti lainvastaista ja rikollista toimintaa ja sopivat siksi selkeästi poliisityön kohteeksi. Poliisin perustehtävien osalta tämä liittyy perinteiseen keskusteluun siitä, että alkoholiongelmiensa ennaltaehkäisy päihtyneiden valvonta- ja säilöönottotoimien haluttaisiin siirtää selkeämmin sosiaalipuolen harteille (Säilöönottotyöryhmä 2011). Vastuun siirtämisen toivossa poliisit toivoivatkin lisää resursseja sosiaali- ja nuorisotyöhön. Nuoriin kohdistettua valvontaa kritisoitiin myös siksi, ettei nuoria yleisesti pidetty ongelmallisena, vaan vain pienen osan siitä tiedettiin aiheuttavan ongelmia. Poliisit eivät pitäneet nykynuoria aikaisempia sukupolvia levottomampina. Poliisien mielestä nyky- nuoret olivat syrjäytyneitä lukuun ottamatta entistä kuuliaisempia ja vastuuntuntoisempia. Tämä on nähty kriminologisissa tutkimuksissakin (Kuure 2001; Kivivuori 2006; Saarikkomäki 2010; Salmi 2012).

¹¹⁴ Tähän liittyen todettiin lähiöiden epäonnistuminen useisiin tutkimuksiin viitaten. Pekkarinen (2010, 101) toteaa: "Lapsiperheiden ihanteellisista, kokonaisvaltaista hyvinvointia tuottavista asuinalueista tuli muutamassa vuodessa rakennemuutoksen aiheuttamien sosiaalisten ongelmien monumentteja."

¹¹⁵ Nuorten kokoontumispaikkojen vaihtelu on laajempi ilmiö jo itsessään: lähiöstä keskusta ja keskustasta lähiöihin. Pekkarinen (2010, 141) toteaa 1980-luvusta: "Lähiöiden nuoriso-ongelma siirtyi kaupungin keskustaan, ja Helsingin rautatieasemasta, "steissistä", tuli Helsingin "suurin nuorisotila", johon pakkautui päivittäin kokoontuvan päihdeongelmaisen kantajengin lisäksi suuri määrä lähiöistä tullutta nuorisoa erityisesti viikonloppuisin (Ilves 1998, 136–137; Pulma 2000, 278)."

¹¹⁶ Lähdetiedot: Alanen, Leena & Sauli, Hannele & Strandell, Harriet (2004) *Children and Childhood in a Welfare State. The Case of Finland*. Teoksessa An-Magritt Jensen & Asher Ben-Arieh & Cinzia Conti & Dagmar Kutsar & Maire Nic Ghiolla Phadraig & Hanne Warming Nielsen (eds.) *Children's Welfare in Ageing Europe*. COST 19 Report. Volume 1. Trondheim: Norwegian Centre for Child Research, 145–209.

¹¹⁷ Miten erottaa kausaalimekanismi ja kontekstitekijät toisistaan? Tätä voi tietenkin pohtia filosofisesti, kuten aihepiiriin kirjallisuudessa on tehty (Pawson & Tilley 1997), mutta suhtaudun tässä asiaan korostetun pragmaattisesti, kuten soveltavan tutkijan on jossain vaiheessa pakko filosofialle tehdä: päättää, että tämä pohdinta kelpaa minun argumenttini pohjaksi. Kun tutkija on vaikuttavuusarviointinsa tehnyt, hänen tulee mielestäni osata esittää perusteltu tulkinta siitä, mitkä ovat mekanismi- ja mitkä kontekstitekijöitä ja mitä niiden yhtälö sai aikaan tällä kertaa ja miksi. Joku voisi sanoa, että eikö saman tien yhdistetä kontekstitekijät mekanismin sisäisiksi. Miksi tehdä erottelu, jos kyseessä on kuitenkin vain syyn ja seurauksen välinen todistelu. Muistutan vielä eräästä seikasta, johon voi perustaa humalaisittain: muutoksen ja korrelaation voi havaita, mutta kausaaliteettia ei voi havaita; se on aina tutkijan tekemä tulkinta ja todistelema teoria. Mekanismin ja kontekstin erottelun vaatimus – ja niiden yhtälöstä generoituva kausaaliteetti, tulos – on mielestäni argumentti myös siitä, että yhteiskuntatieteessä on käytännössä mahdoton tehdä laboratoriotia. Ei riitä, että vaikuttavuutta tutkiva arviointitutkija keskittyy vain joihinkin teorian ennalta asettamiin mittarin muuttujiin ja olettaa ilmiön tapahtuneen tyhjiössä, eikä huomioi aikaa, paikkaa, ihmisiä, poliittista, juridista, taloudellista ja niin edelleen todellisuutta, sosiaalista kontekstia *yhtä tärkeänä* kausaalitekijänä kuin teorian ennako-odotukset kausaalitekijöistä olettivat. Soveltavan kriminologian vaikuttavuusarviointia tekevä tutkija joutuu siis tekemään myös perustutkimustyyppistä tutkimusta tai nojaamaan perustutkimustyyppisiin kysymyksenasetteluihin – ja viittaamaan usein vielä laadullisiin menetelmin saatuihin tuloksiin – kuvatessaan kontekstia, jossa hänen mittaamansa kausaaliteetti ja tulkitsemansa mekanismi tapahtui. Tämä tekee vaikuttavuustutkimuksista useampaa astetta vaativampia, mittavampia ja kalliimpia, kuin millaisina niitä markkinoidaan (ks. esim. Kivivuori ja Aaltonen 2009).

¹¹⁸ *Hawthorne-efekti* eli Hawthorne-ilmiö on selitetty esimerkiksi suomenkielisessä Wikipediassa osoitteessa: <http://fi.wikipedia.org/wiki/Hawthorne-ilmi%C3%B6> (poimittu 20.5.2014)

¹¹⁹ *Yhteenvetona vielä toisin sanoen*, että teoreettisena tavoitteena nollatoleranssi hyväksytään, mutta ei käytännön – ainakaan pitkäaikaisena – toimintatapana. Suomalainen järjestyspoliisi pitää hyvänä tavoitteena järjestyshäiriötöntä tilaa, mutta käytännössä järjestyksenvalvonnassa kenttäpartiot haluavat käyttää omaa harkintaansa,

miten se kyseiseen tavoitteeseen toimenpiteissään pyrkii. Ylhäältä tuleva määräys harkintavallan poistamiseksi, siis täydellinen nollatoleranssi kaikkiin rikkeisiin, voidaan jättää herkästikin käytännössä toteuttamatta. Tämä ei lainkaan tarkoita sitä, etteikö järjestyksenvalvonnan puuttumiskynnys olisi alhainen ja valvonta tiukkaa. Rikottujen ikkunoiden alkuperäisen ajatuksen laaja harkintavaltalla kentällä on lähempänä suomalaista poliisikulttuurista toimintaa, kuin nollatoleranssin idea, joka taas kuulostaa poliisikulttuurissa luontevasti mainiolta idealiselta tavoitteelta: rikkeitä ei siedetä.

¹²⁰ *Sivuvaikutuskehikosta*: Arviointitutkimuksen metodiikan ja poliisiyön kehittämisen (problem oriented policing) kvasikoikeellisen asetelman avulla yksi tulos on keskeinen. Arviopäätösartikkelissa (3) jaoin tulokset Evert Vedungin (2000) sivuvaikutusarviointikehikkoon, jossa suotuisat päävaikutukset olivat ennakkolta asetettujen tavoitteiden mukaisia ja ne tapahtuivat hankkeen kohdealueella, Tampereen keskustasta. Vedung (2000) painottaa, että on osattava erottaa vasta- ja sivuvaikutukset, joista vastavaikutukset ovat kohdealueella tapahtuneita täsmälleen ennalta asetettujen tavoitteiden vastaisia ja siis kielteisiä seurauksia, kun taas sivuvaikutukset tapahtuvat kohdealueen ulkopuolella sekä asetettujen tavoitteiden lisäksi ja voivat olla sekä myönteisiä että kielteisiä seurauksia. Arvioinnin kannalta sivuvaikutusten ongelmat eivät usein tule esiin, jos arvioijat pidättäytyvät vain mittaamaan ennalta mittareiksi asetettuja esimerkiksi poliisille ilmoitettua rikollisuutta. Arvioijan pitäisi olla valmis joustamaan arviointiprosessin edetessä hankkeen yllättävienkin seurausten mukaisesti.

¹²¹ Warpenius (2006) analysoi (viitaten mm. Holmilan kanssa tehtyihin tutkimuksiin), etteivät *kansallisen poliitiikan arviointiin* kehitetyt mittarit pysty mittaamaan paikallistason toimintaa. Kulutus- ja haittamittareissa ei juuri näy sellaiset muutokset, mitä paikallistoiminnalla pystyttäisiin saamaan aikaan. Warpenius (2006, 154–155) viittaa alkoholitutkija Sally Casweliin, joka kyseenalaistaa kokeellisten menetelmien onnistumisen paikallisten projektien arvioinnissa. Tutkimusasetelma itsessään rajoittaa monin eri tavoin puhtaan mittauksen onnistumista. Projektirahoitus osuu usein onnistujille, joten interventioita mitataan valikoituneissa olosuhteissa. Projektin rahoituksen ja toimijoiden ainutkertaisuus ja väliaikaisuus luo itsessään epäluonnollisen tilanteen. Nämä ongelmat lienevät löytyvän Holmilan, Warpeniuksen ja kumppaneiden (2009) paikallishankkeita koskevista tutkimuksista. Lisäksi Warpenius (2006, 156–157) tuo osuvasti esiin, että koeasetelman rakentaminen paikallishankkeissa on vaikeaa, koska usein projektien keinot ja tavoitteet elävät prosessissa. Lähtötasomittausta ei usein huomata tehdä oikeilla välineillä tai muuttujilla, jotka projektin kehittyessä osoittautuvatkin mielenkiintoisiksi. Paikallisprojektia ei voida eristää paikkakunnan muista toiminnoista, prosesseista ja tekijöistä, jotka keskenään muodostavat ainutkertaisen yhtälön. Syy-seuraussuhteiden erottelemisen paikallisten prosessien kokonaisuudesta ja niiden kiistan todistaminen muodostuu ylivoimaiseksi. Eri toimintojen yhteisvaikutusta voidaan arvioida, mutta vaikutusmekanismien yksityiskohtiin on lähes mahdotonta pureutua. Onnistunut toimintamalli usein valuu vertailupaikkakunnalle, ja sen käyttöä siellä olisi epäeettistä kieltää. Toisaalta vertailupaikkakunnan esimerkki saattaa puristaa esiin kilpailevan innovaation, joka osoittautuu vähintään yhtä hyväksi kuin alkuperäinen. (Warpenius 2006, 154–157.) Huomiot ovat osuvia ja saavat tukea myös tämän tutkimuksen aihepiirissä.

¹²² Tutkimusasetelman rakentamisessa vaaditaan läheistä yhteistyötä projektityöntekijöiden kanssa, jonka jälkeen tutkijoiden tulisi siirtyä objektiivisiksi mittaaajiksi. Tutkija- ja kehittäjäasiantuntijajoukot ovat tiiviissä yhteydessä projektitiimeissä ja niissä ilmaistut odotukset ja tiedollinen tuki heijastuvat vaikuttavuusmittauksiin. Vaadittaisiin vastaava toimija-, tutkimus- ja kehittämispanos kuin koeasetelmassa, jotta päästäisiin samanlaiseen tulokseen muualla. (Warpenius 2006, 156–157.)

¹²³ Usein vielä mainitaan Skoganin olevan ainoa todistaja (Kelling & Coles 1996, Harcourt 1998). Toisaalta Skoganin aineiston uudelleen analyysin tehneeseen Harcourtiin (1998; 2001) viitataan viime vuosien aihepiirin tutkimuksissa ja kyseenalaistetaan Skoganin alkuperäisten analyysien arvo (Dixon & Maher 2005, 123–124; ks. myös Herbert 2002). Dixon & Maher (2005, 123–124) tiivistävät: "There are deeper problems with the 'broken windows' hypothesis. In a withering critique, Bernard Harcourt has shown that the study that is routinely cited as empirically proving it, Skogan's Disorder and Decline, (1990) does nothing of the sort, and is fundamentally flawed." Harcourt taas on saanut vastakritiikkiä (Cronkhite 2004).

¹²⁴ Se näyttää olleen yhtä leimaavaa kuin myönteinen puhe welfare-käsitteellä: "These factors often prove to be stubbornly intractable targets; they call for more "fundamental" (read "expensive and long-term") solutions to community problems than either policing or organizing efforts. However, such efforts, if they were to get off the ground, they are also more likely to succeed at empowering people to be orderly." (Skogan 1990, 172.)

¹²⁵ Todettakoon, että *gentrifikaatio*-käsitteen ja erityisesti sen käytön on tutkimuksissa todettu sisältävän erilaisia implisiittisiä ideologioita sitoumuksia, kuten ikkunateesistäkin huomataan, ja jotka tulisi aina tuoda esiin ja näin käsitteen analyttinen käyttövoima tieteellisessä tutkimuksessa on kyseenalaistettu (Maloutas 2012). Maloutas (2012) tiivistää kritiikin seuraavasti: "This article argues against the allegedly inter-contextual character of gentrification within the new gentrification research agenda. The main argument is that gentrification is a concept highly dependent on contextual causality and its generalized use will not remove its contextual attachment to the Anglo-American metropolis. The second argument is that looking for gentrification in increasingly varied contexts displaces emphasis from causal mechanisms to similarities in outcomes across contexts, and leads to a loss

of analytical rigour. The third argument refers to the ideological and political impact of equating 'gentrification' with, and projecting its neoliberal frame on, the different forms of urban regeneration across various geographical and historical contexts. As gentrification becomes quasi synonymous with urban regeneration, it becomes less useful to the analysis of urban socio-spatial change and, since the use of this term seems no longer avoidable in academic and broader discourse, its implicit contextual assumptions should be constantly exposed."

¹²⁶ Skoganin (1990) kirjoituksia on tulkittu monella tapaa. Weisburd & Eck (2004, 50–51) toteavat seuraavasti: "While the common perception is that enforcement strategies (primarily arrest) applied broadly against offenders committing minor offenses lead to reductions in serious crime, research does not provide strong support for this proposition. For example, studies in seven cities that were summarized by Skogan (1990, 1992) found no evidence that intensive enforcement reduced disorder, which went up despite the special projects that were being evaluated." Wacquant (2009a, 46–47) poimii esiin Skoganin tutkimuksesta, että siinä krooninen työttömyys ja alityöllistyminen ovat aivan keskeisimmät selittäjät naapurustojen epäjärjestykselle. Näiden välinen korrelaatio oli +0,84. Wacquantin (1999) mukaan rikotut ikkunat teoria on "a derivation of the popular saying 'he who steals an egg, steals an ox', this so-called theory maintains that it is by fighting inch-by-inch the small disorders of everyday that one can vanquish the large pathologies of urban crime." Wacquant (1999) jatkaa, että "This theory ... has never been validated empirically", ja huomauttaa, että täsmälleen sama pätee massiivisen markkinoinnin tuekseen saaneeseen Fixing Broken Windows: Restoring Order and Reducing Crime in Our Communities –kirjaan (Kelling & Coles 1996), jossa toistetaan alkuperäisartikkelin (Wilson & Kelling 1982) ideoita.

¹²⁷ Lisäksi Harcourt (1998; 2001) löytää Skoganin (1990) data-aineistosta puuttuvia havaintoja 30–40 prosenttia, joka muuttaa tuloksia olennaisesti. Vaikka nämäkin ongelmat jätettäisiin sivuun Harcourtin (1998; 2001) mukaan datasta nousee esiin, että toisin kuin Skogan (1990) sai tulokseksi, niin raiskaukset, käsilaukkunäpistykset ja taskuvarkaudet eivät ole tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä epäjärjestykseen. Myöskään muun tyyppiset rikokset, kuten fyysiset hyökkäykset ja murrot eivät olleet tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä epäjärjestykseen, kun naapuruston köyhyys, asukkaiden pysyvyys (stability) ja rotu olivat vakioitujia. Ainoastaan ryöstöt olivat tilastollisesti merkitsevässä yhteydessä epäjärjestykseen, mutta tämäkin johtui vain yhden pienen aineistosan, Newarkin viiden kaupunginosan (neljästäkymmenestä) muusta joukosta selvästi eroavasta tuloksesta. Kun tilastollisen konservatiivisen tulkintametodin mukaan tämä vähemmistö erotetaan kokonaisaineistosta poikkeuksena, häviää ryöstöjen uhriksi joutumisen ja epäjärjestyksen välinen tilastollinen yhteys. Kaiken kaikkiaan keskeisimpänä verifiointina pidetty Skoganin (1990) aineisto ei tue rikottujen ikkunoiden hypoteesia (Harcourt 1998; 2001).

¹²⁸ Savolaisen (2004) aineistossa näyttäisi olevan samaa tautologian ja päällekkäisyyden ongelmaa epäjärjestyksen ja rikollisuuden muuttujien välillä.

¹²⁹ Tilley (2001, 82) on analysoinut evidence based -ideologian kehityksen vaaroja ja hän on tiivistänyt analyysinsä neljään väitteeseen, joissa hän analyttisesti pohdiskelee, kuinka rikosentorjuntapolitiikan ohjaus arviointidistoiden perusteella ei juuri onnistu: 1. Poliitiikkaa ja käytäntöjä ei voida johtaa pelkkien todisteiden perusteella; 2. Satunnaisotoksiin perustuvat kokeet eivät ole tärkeitä kaikessa arviointitutkimuksessa; 3. Marylandin yliopiston yleiskatsaus rikosten ehkäisyyn arviointitutkimukseen ei toimi luotettavana opastuksena rikosten ehkäisyyn liittyvissä käytännöissä ja politiikassa; 4. Kustannushyötyanalyysin hyöty on erittäin rajallinen kunnolliselle rikosentorjunnan resurssien jakamiselle ja ohjaukselle (Tilley 2001, 82).

¹³⁰ Tunnettujen rikosentorjuntakriminologien yhdysvaltalaisen Lawrence Sherman ja isobritannialaisen David P. Farrington toimittama suurteos (2002, Routledgen kustantama, kovat kannet ja 440 sivua): Evidence-Based Crime Prevention. Tämä teos sisältää ja vie eteenpäin Shermanin ja kumppaneiden Maryland Yliopiston What Works, What doesn't, What's Promising –nettijulkaisua (Sherman 1998). Toisaalta se on aiemman teoksen jatkoa, Tonryn ja Farringtonin (1995) kirjan nimeltään Building a Safer Society: Crime and Justice: a Review of Research. Aiemmassa vastaavantapaisessa rikosentorjunnan meta-arvioinneissa (Tonry & Farrington 1995) ei tarkasteltu erikseen poliisitoimia koskevia arviointeja. Rikosentorjuntatoiminta (crime prevention) oli määritelty muuksi kuin poliisin toiminnaksi. Nyt poliisi on "palannut" osaksi rikosentorjunnasta käytävää meta-evaluatiokeskustelua "järjestyspoliisin paluun" paradigmanmuutoksen mukana.

¹³¹ Kyseisen rikosentorjuntataktiikan peruspilareita ovat kärsivällisyys ja nopea reagointi. Sen teho perustuu erilaisten vandalististen tekojen yhteiseen nimittäjään: niiden itseilmaisullisuuteen ja eräänlaiseen luovuuteen. Silmittömältäkin näyttävän sotkemisen, rikkomisen ja muiden destruktiivisten tekojen taakse kätkeytyy eräänlainen luovuuden logiikka (Karisto & Tuominen 1993, 96).

¹³² Usein pökkuroinnissa näytetään tehtävän, kuten tässä on Shermanin ja kumppaneiden (2002) teoksessa Evidence-Based Crime Prevention; esitellään idea ja usein asia jää vain siihen. Toisaalta voidaan kertoa ikkunateesin edustajien ja kriitikoiden näkemykset. Rohkeimmat uskaltavat vetää kylmästi johtopäätöksen arvioidessaan näyttöön perustuvia havaintoja, että tutkimusasetelmallisten ja metodologisten ongelmien johdosta ikkunateesin vaikuttavuudesta ei ole tieteellisesti pätevää, vakuuttavaa tai ristiriidatonta näyttöä.

¹³³ On huomattava, että "perustuslain vastaisuus" USA:ssa ja Suomessa tarkoittaa eri asioita.

¹³⁴ Näitä ovat mm. miespuolisten teinien käskeminen pois maleksimasta kadun kulmilta liikenteen estämisen perusteella. Sherman ja Eck (2002, 314) jatkavat, että kenttäkuulustelut (field interrogations) ovat usein olleet poliisin ja yhteisön välisten huonojen suhteiden selviä ilmentymiä (flash points). Kuitenkin niitä on suosittu niin Yhdysvalloissa kuin Euroopassakin. Sherman ja Eck (2002, 314) huomauttavat nollatoleranssia kohtaan kriittisesti, että kahden tutkimuksen (San Diegon kenttäkuulustelukokeilun ja Oaklandin keskustatutkimuksen) perusteella voitaisiin ajatella, että julkista käytöstä on mahdollista säädellä sellaisilla tavoilla, jotka ennemminkin kasvattavat kuin vähentävät poliisin legimitettä. Lisäksi Sherman ja Eck ja viittaavat Novak ym. (1999) tutkimukseen, joka tarjoaa todisteita siitä, että poliisin tekemillä proaktiivisilla pidätyksillä ja pysäytyksillä alkoholin juomisen estämiseksi ei ollut havaittavaa vaikutusta tutkitun alueen rikollisuuteen. (Sherman ja Eck 2002, 314–315.)

¹³⁵ Karmen (2000, 263) *kyseenalaistaa asetakavarikoinnin lisääntymisen*. Hänen analyysinsä mukaan: "Gun arrests did not rise; they kept falling ever since the 1990 peak in gun murders. The proportion of gun arrests that led to indictment and conviction did not improve." Karmen (2000, 263) uskoi kuitenkin ylipäättänsä tilannetorjunnan pieneen vaikutukseen: "The increasingly visible presence of private security personnel plus greater use of surveillance equipment and anti-theft devices may account for some of the deterrence."

¹³⁶ Weisburdin ja Eckin (2004, 45) artikkeli on yleisesti poliisitaktikoiden analyysin kannalta mielenkiintoinen. He tekevät nelikentän poliisitoimien monipuolisuuden kohdistumisen akseleilla jakaen poliisin toimintamallit neljään luokkaan: Standard Model, Community Policing, Problem-Oriented Policing ja Hot Spots Policing. Kirjoituksen viimeinen lause pitää POPia parhaana: "... what is known about the effects of problem-oriented policing suggests its promise for reducing crime, disorder, and fear." (Em. 60.)

¹³⁷ Zimring (2007, 6) luettelee: henkirikokset 39 %, raiskaukset 41 %, ryöstöt 44 %, törkeät pahoinpitelyt 24 %, murrot 41 %, autovarkaudet 37 %, varkaukset 23 % (larceny).

¹³⁸ Tselon ym. (2010, 375) kertovat: "77.1 % in theft from cars, 60.3 % in theft from person, 26.0 % in burglary, 20.6 % in assault, and 16.8% in car theft."

¹³⁹ Erityisesti Itävallassa, Italiassa, Saksassa, Portugalissa, Ranskassa, Saksassa ja Sveitsissä rikosromahdus oli merkittävää (Eisner 2008, 310–311).

¹⁴⁰ Teoriat rikollisuuden syistä eli rikollisuuden syiden etsiminen on perinteisen kriminologisen tutkimuksen yksi keskeinen tehtävä. Tässä tutkimuksessa olisi ollut yksi mahdollisuus lähestyä rikosromahdusta rikollisuutta selittävien teorioiden kautta, kuten jotkut aihetta tutkineet ovat tehneet (ks. esim. Baumer ja Wolf 2012, 3). Suomeksi keskeinen esitys aiheesta on Kivivuoren (2008; 2013) teos Rikollisuuden syyt. Kivivuori kokoaa erilaisia keskeisiä teorioita yhteen, teoreettisia näkökulmia, joilla voidaan selittää rikollisuuden syitä. Hän jakaa ne kahdeksan otsikon alle: 1) evoluutiokriminologia, 2) valikoitumistutkimus, 3) sosiaalinen paineteoria (turhautuminen), 4) sosiaalisen kontrollin teoria (irtautuminen), 5) oppimisteoria, 6) leimaamisteoria, 7) konfliktiteoria ja 8) rutiinotoimintojen teoria. (Kivivuori 2008, 15.) Näiden avulla, jos tilaa olisi enemmän, voisi tässä analysoida rikosromahduksen syitä ja löytää teorioista varsin helpostikin tukea eri selitystekijöille.

¹⁴¹ Omassa tarkastelussaan Baumer ja Wolf (2012, 3) siis tarkastelevat todisteita laajemman relevantin kriminologisen kirjallisuuden ja teorian valossa esimerkiksi eritellen rikosromahduksen syyt kolmeen eri kokonaisuuteen: 1. motivaatioon ja alttiuteen vaikuttaminen, 2. rajoitteiden lisääminen ja potentiaalisten rikoksentekijöiden estäminen, 3. rikostilaisuuksien ja mahdollisuuksien vähentäminen.

¹⁴² *New Yorkin rikollisuuden lasku* 1990-luvulla oli Zimringin (2007, 168) tilastollisten vertailujen mukaan kaksi kertaa suurempi kuin USA:n keskiarvo. Tilastoista nähdään kuitenkin, ettei New York eroa niin paljon esimerkiksi seuraavaksi suurimpiin rikoslaskun paikkakuntiin. Kun verrataan 80-luvun keskiarvoa vuoden 2000 lukuihin, seitsemässä päärikoksessa tapahtui laskua seuraavasti: 59 % New York, 48 % Boston, 44 % San Jose, 44 % San Diego ja 19 % Houston. Ero New Yorkiin pienenee reippaasti ja osaksi jopa häviää, kun kyseisten kaupunkien väliseen vertailuun otetaan vain kuusi tai viisi päärikosta. Prosentit kuudella ovat: 64-59-54-53-40 ja viidellä: 64-63-59-54-42. (Zimring 2007, 239–240) *Vertaa Karmen*: Vuosien (1990–98) välillä lasku oli Bostonissa 76 %, San Diegossa 75 %, New Yorkissa 72 %, Los Angelesissa 61 % (Karmen 2000, 25).

¹⁴³ Baumer ja Wolf (2012, 21) varoittavat tilastospekuloinneista ja kertovat eräästä Kanadalaisesta tutkimuksesta, jossa varoitellaan kausaalitulintojen vaaroista, kun henkirikostilastot korreloivat erittäin vahvasti pihvilihan varastointimäärien kanssa Kanadassa.

¹⁴⁴ Samalla huumemarkkinat muuttuivat muutenkin monella tapaa. Esimerkiksi laajan skaalan välitysbisneksestä – jossa erityisesti myyntiketjun alimpia osallistujia hallittiin väkivallalla – siirryttiin huomattavasti pienempiin kuvioihin, jolloin väkivallan tarve väheni merkittävästi. (Barker 2010, 507.)

¹⁴⁵ Katujen koodit muuttuivat, kuten eräiden nuorten kerrotaan tiivistäneen: "Don't use crack. Crackheads are shit! Heroin injection causes AIDS. Addicts are scum of the earth. Stay safe, stay alive. Don't mix cocaine with my marijuana. Shun and exclude heroin and crack users from peer groups." (Barker 2010, 206–507 viittaa tutkimukseen: Johnson, Golup & Dunlap 2006, 185.)

¹⁴⁶ Alueita olivat: Queens ja Buswick New Yorkissa, West Side in Chicago, South Central Los Angeles ja Miami.

¹⁴⁷ Parkerin & Cartmillin (1998, 1396) tilastotarkastelut osoittavat: "that declining alcohol consumption has something to do with the falling rate of homicide in the U.S. Effects linking alcohol consumption to homicide were found for time lags of one and two years, a reasonable expectation given the way the changes in consumption have occurred over the last sixty years. Further, evidence was found for effects of alcohol on both white and nonwhite homicide, albeit more so for the former rather than the latter. This is consistent with other evidence suggesting that African-Americans drink less than Whites, and may have fewer problems that are directly related to their alcohol consumption. However, the fact that effects occur for both types of homicide and with beverage specific constellations makes sense given the general consumption; patterns of whites and nonwhites in the U.S."

¹⁴⁸ Innostus poliisitoimiin on USA:ssa näkynyt poliisimäärien valtavalla kasvattamisella: vuosien 1990–2000 välillä poliisien määrä nousi keskimäärin 14 prosenttia. Samalla poliisiin käytetyt budjettivarat lähes kaksinkertaistuivat 36:sta 69 miljardiin dollariin. (Barker 2010, 499–501.) Poliisin on lisäksi yleisesti katsottu tehneen monenlaisia organisatorisia ja strategisia uudistuksia sekä kehittäneet innovaatioita ympäri USA:ta.

¹⁴⁹ Weisburd ym. (2013, 4) toteavat, että "the link between number of police and crime is not a clear one, and there is much literature that challenges this conclusion." He päätyvät pitämään kansallisen tutkimusneuvoston (National Research Council, NRC) poliisikomitean mietinnön yhteenvettoa (Committee on Police Practices and Policies) kuvaavimpana tuloksena aihepiirin tutkimuksista: "findings in this area "are ambiguous, and it is difficult to reach an overall conclusion" (Weisburd ym. 2013, 4).

¹⁵⁰ Eck ja Maguire (2006, 208–217) löytävät kaikkiin suuntiin tuloksia käytyään läpi 26 tutkimusta poliisien määrän vaikutuksesta väkivaltarikoksiin: 49 prosentissa ei yhteyttä, 30 prosentissa molempien määrät lisääntyivät, ja 20 prosentissa poliisien määrä lisääntyi kun samaan aikaan rikokset vähenivät.

¹⁵¹ Barker (2010, 491–492) arvostelee Zimringin (2007, 206) menevän pahasti harhaan erityisesti siinä, että hän analysoi rikosromahduksen tapahtuneen ilman sosiaalisen kudoksen, rakenteen muutosta: "...major changes in rates of crime can happen without changes in the social fabric". Zimringin (2007, 242) kirjan viimeiset lauseet kuvaavat hänen intuitiotaan: "The best I can counsel is to provide a range of the share of the decline for New York City that probably was the result of special causes - between one-fourth and one-half of the total drop in the city. Since there are no plausible special conditions outside the policing changes, that is also the range I would attribute to the police variations."

¹⁵² Toinen merkittävä tutkija on Skogan, joka näkee yhteyden Chicagon lähipoliisitoiminnan ja rikosromahduksen välillä (Barker 2010, 501), mikä on mielenkiintoista sen ilmeisen New Yorkin poliisitoiminnan vastakkaisuuden johdosta.

¹⁵³ *Poliisin tulostuloksista todettakoon: Ensimmäkin* vertailtaessa vastaavien ongelmien kanssa kamppailevien kaupunkien pidätysten määrää on NYPD:n *pidätysmäärät* per poliisimies puolet vähemmän kuin muissa kaupungeissa (Karmen 2000, 120). Toiseksi rikosten, erityisesti murhien *selvitysprosentti* pysyi samana, ainoastaan jo vuosia aiemmin tapahtuneiden murhien selviäminen lisääntyi. Kolmanneksi vaikka autovarkaudet romahtivat aivan yhtä paljon kuin murhat (n.70 %) 90-luvun aikana, ei niiden *selvitysprosentti* kasvanut yhtään. Neljänneksi – suomalaisen poliisijohdon keskeisin tulostulostulokseksi julkisuudessa – poliisin *hälytys- ja rikospaikkatuloonopeus* ei parantunut. Viidenneksi keskeiseksi toimintastrategiaksi nimetyt *aseiden kantoa koskevat pidätykset* ja niitä koskevat läpimenneet oikeustapaukset eivät lisääntyneet, vaan romahtivat nekin. (Karmen 2000, 83–131, 263.) Kuudenneksi Karmen kyseenalaistaa *pikkurikoksiin* puuttumisen rikosromahduksen syynä, koska jo vuosina 1986 ja 1987 pidätyksiä ja haasteita pikkurikoksista New Yorkissa annettiin 750 000 vuosittain ja vuonna 1990 ne laskivat 550 000:een, jolloin rikosromahdus alkoi. Ne saavuttivat luvun 725 000 vuonna 1994 tippuen vuoteen 1996 560 000:een. NYPD:n teot ja rikosromahduksen luvut eivät täsmää. (Karmen 2000, 137.)

¹⁵⁴ Messner ja kumppanit (2007, 405) kirjaavat myös: "In addition, data availability inhibits the assessment of the importance of changes in policing or drug activity on the homicide decline relative to improvements in the kinds of social conditions that have been linked with violent crime in the macro-criminological literature."

¹⁵⁵ Rosenfeld ym. (2007, 356) kirjoittavat (OMP=Order Maintenance Policing): "We find statistically significant but small crime-reduction effects of OMP and conclude that the impact of aggressive order enforcement on the reduction in homicide and robbery rates in New York City during the 1990s was modest at best." He jatkavat: "The impact was modest, however, and we conclude that substantial crime reductions likely would have occurred even without the growth in OMP."... Because we have no systematic data on other police tactics, our investigation, like those of Kelling and Sousa (2001) and Harcourt and Ludwig (2006), is limited to the crime-reduction effects of order-maintenance arrests. Researchers may need to combine quantitative and qualitative data for insights about the effects of the full range of New York City policing reforms". (Rosenfeld ym. 2007, 356, 377–378.)

¹⁵⁶ Eck ja Maguire (2006, 246) kirjaavat erilaisia poliisistrategioita ja niiden todistettuja ominaisuuksia meta-analyysiinsä, jossa yhteenvetotaulukon (Table 7.4.) nimi on: "The Effect of the Police on Violent Crime. A Summary of Findings". *Zero Tolerance Policing* -kohdassa lukee seuraavat tiivistykset:

- *Empirical Support*: Has not been evaluated. Empirical support for underlying theory is weak. May have perilous side-effects.
- *Implemented Before or Around 1991*: Began after violent crime began dropping in New York and the rest of the nation.
- *Evidence for National Implementation*: Probably not.
- *Other Comments*: May be restricted to New York. Implemented together with other changes in policing in NYC, so its efficacy is difficult to determine.
- *Conclusions*: Little evidence of an effect on violent crime in New York, and no evidence nationwide."

¹⁵⁷ Barker (2010, 501) kirjoittaa: "Zimring's (2007) claim that changes in policing account for 25 percent of the crime decline is overstated, given that most of the evidence presented is circumstantial and that the most generous statistical analysis (Baumer 2008) credits increases in police forces with less than 10 percent of the crime decline and changes in policing strategies with even less."

¹⁵⁸ *Justice Quarterly-erityisnumer*on artikkelit olivat vain internetsivuilla julkaistuja New Yorkia koskevia artikkeleita. Artikkelien ensiversiot on julkaistu John Jay College of Criminal Justice-yliopiston konferenssissa syyskuussa 2011: "Understanding the Crime Decline in New York". Rosenfeld, Terry & Chauhan (2013) esittelivät paperit, joissa yritetään ratkaista yhtä kriminologian suurinta Rubrikin kuutiota: "a 75 % decline in street crime in one of the world's leading cities in just 20 years". He kertovat useiden tutkijoiden lisänneen ymmärrystä, mutta päätyvät toteamaan "The New York puzzle remains unsolved." On huomattava, että osa näistä tutkimuksista menee aikakautena jo 2000-luvulle, jolloin on jo tapahtunut uusia muutoksia muun muassa NYPD:ssä. Ne eivät ole olleet tämän tutkimuksen keskiössä, mutta ne ovat yhä mielenkiintoisia. Tällä hetkellä näitä artikkeleita ei ole nimetty mihinkään tiettyyn numeroon kuuluviksi. Itse sain artikkelit Polamk:in kirjaston kautta, joka oli saanut ne Kriminologiselta kirjastolta. Konferenssin internetosoite on: <http://www.jjay.cuny.edu/academics/4884.php>.

¹⁵⁹ Varovaisina Rosenfeld ja Fornango (2012, 21) sanovat myös että: "We cannot conclude from the current investigation that SQF has no impact on crime in New York."

¹⁶⁰ Rosenfeld ja Fornango (2012, 22): "... police stops a year are warranted, especially given the ongoing controversy regarding the disproportionate impact of SQF on racial and ethnic minorities and the possibility that it reduces police legitimacy, which may erode its crime-reduction effects over the long term."

¹⁶¹ Braga ym. (2012) löytävät *Campbell Systematic Reviews -meta-analyysiinsä* vain yhden nollatoleranssi-poliisihankkeen, jonka he laskevat hot spot -hankkeeksi ja jossa mitattiin kvasikoekallisesti vaikutusta ennen ja jälkeen. Tutkimus on julkaisematon väitöskirjatyö Houstonista (Caeti, T. 1999. Houston's targeted beat program: A quasi-experimental test of police patrol strategies. Ph.D. diss., Sam Houston State University. Ann Arbor, MI: University Microfilms International). Poliisin tietoon tulleen rikollisuuden määrä väheni useilla tutkituilla alueilla. Vaikka kaikilla hot spot -alueilla ei tapahtunut myönteistä muutosta ja tutkimusasetelmassa oli monenlaisia ongelmia, katsoivat Braga ym. (2012, 87–88), että tutkimus voi tukea ajatusta kuten useat muutkin 25 läpikäydystä tutkimuksesta, että kohdennetulla ja tehostetulla poliisitoiminnalla on vaikutusta. On kuitenkin huomattava, että vain yksi nollatoleranssihanke oli hyväksytty meta-analyysitutkimukseen.

¹⁶² Weisburd ym. (2013, 18) kirjoittavat: "We want to emphasize that our comments here regarding SQFs are not an endorsement of the approach relative to other hot spots strategies. Given the possible negative impacts of SQF policing, both on citizens who live in such areas, and the primarily young and minority population that is the main subject of SQFs, we suspect especially in the long run that this approach will lead to unintended negative consequences. In particular, if negative encounters between police and residents lead to lowered perceptions of police legitimacy (Tyler, 2004), then any gains from aggressive police efforts in the short term could lead to long-term increases in offending."

¹⁶³ Messner ja kumppanit (2007) ovat julkaisseet Baumer & Wolffin (2012, 26–27) mukaan vastaavia tuloksia myös kahdessa muussa julkaisussa:

Cerdá, M. T., Messner, S. F., Tracy, M., Vlahov, D., Goldmann, E., Tardiff, K., & Galea, S. (2010). Investigating the effect of social changes on age-specific gun-related homicide rates in New York City during the 1990s. *American Journal of Public Health*, 100 (6), 1107-1015. Cerdá, M., Tracy, M., Messner, S. F., Vlahov, D., Tardiff, K., & Galea, S. (2009). Misdemeanor policing, physical disorder and homicide: A spatial analytic test of "brokenwindows" theory. *Epidemiology*, 20(4), 533–541.

¹⁶⁴ Myös Silverman (1999) keskittyy kuvaamaan NYPD:n organisaatiomuutosta, innovatiivisia strategioita ja rikollisuuden laskua kirjassaan, mutta lukuisat vasta- ja sivuvaikutukset nollatoleranssipoliisitoimesta 1990-luvulla jäävät epäilyttävän vähälle huomiolle.

¹⁶⁵ Dixon ja Maher (2005, 123): "One of the many ironies in policing is that the NYPD became known for the wrong thing, indeed not just the wrong thing but for something that belittled and distracted attention [väheksyi ja vei huomion toisaalle] from the reality." Tehdessään erottelun, he huomauttavat, että väärinkäytöksiä ja vasta-vaikutusten merkitystä ei tällä haluta väheksyä. NYPD:n todellinen saavutus tulee nollatoleranssinäkökuulmassa aliarvioiduksi.

¹⁶⁶ Dixonin ja Mahlerin (2005) tutkimuskohteena on Australian Sydney ja siellä toteutettu nollatoleranssikampanja, jossa vasta- ja sivuvaikutukset nousivat keskeisiksi nollatoleranssipolitiikan ongelmiksi. He kutsuvat näitä ongelmia termillä "collateral damage", joka käännettynä on siviiliuhrit eli vahingot siviilikohteille. Kyse on erityisesti poliisin huumenollatoleranssilla sen kohteille aiheutetuista erityisesti hepatiittivirusten leviämisestä aiheutuneista vakavista kansanterveydellisistä ongelmista (em.).

¹⁶⁷ Mielenkiintoista on se, että think tank -malli on alun perin brittiläinen instituutio, joka kuitenkin sai juuri Yhdysvalloista merkittävimmän tukipilarinsa. IEA oli perustettu Lontooseen Antony Fisher perustajana ja Hayekin vaikutuksesta 1955 ja sillä on pitkä ja vaikutusvaltainen historia. Vuonna 1975 Fisher muutti Kanadaan vetääkseen Fraser Institutea ja vuonna 1977 muutti New Yorkiin ja perusti the International Center for Economic Policy Studiesin, joka myöhemmin muutti nimensä Manhattan Instituteksi. Fisher, myöhemmin Margaret Thatcherin aateloima, perusti useita uusliberaaleja think tankeja, joista tuli maailmanlaajuinen neoliberaaliverkosto: the Pacific Institute for Public Policy in San Francisco, the Centre for Independent Studies in Australia and then the Atlas Economic Research Foundation. Atlaksen on katsottu luoneen tai tukeneen noin 80 vastaavaa instituuttia 1990-luvun alkupuolella. (Newburn 2002, 183.)

¹⁶⁸ Wacquant (1999, 323) näkee ajatushautomot uuskonservatiivioppien leviämisen mahdollistajina: "Indeed, the think tanks and foundations that have paved the way for the advent of 'real liberalism' under Reagan and Thatcher by painstakingly undermining of Keynesian notions and policies on the economic and social front between 1975 and 1985, have also acted, a decade later, as a pipeline feeding the political and media élites with concepts, principles, and measures designed to both justify and speed up the establishment of a penal apparatus at once prolix and protean." Wacquant (2009b, 252) tiivistää näkemyksensä Manhattan Instituteista kuvaten sen olevan pääpromootori katujen "luokkapuhdistukselle" ("class cleansing" vrt. etninen puhdistus) ja hermokeskus maailmanlaajuiselle kampanjalle köyhien rankaisemiseksi – "to penalize poverty" (ks. myös Wacquant 2009a, 10–15).

¹⁶⁹ Wilsonin kehu kaiken kaikkiaan sisältää samoja huomioita kuin kirjan takakanteen painettu John J. Dilulio Jr:n Washington Timesissä ilmestyneessä arviossa. Dilulio Jr:n toteaa teoksen olevan vakuuttava ja mukaansatempaava "how-to-cut-crime" -kirja, jonka tulisi todella jokaisen poliisin, kaupunkivalvonnan järjestäjän, lainsäätäjän, politiikka-analyytikon ja avomielisen kansalaisoikeuskannattajan lukea. Hänen mukaansa: "Mr. Kelling and Miss Coles demonstrate clearly that the broken windows thesis is 100 percent correct." (Dilulio 1996a.)

¹⁷⁰ Esimerkiksi otettakoon Seattle, jonka kaupungin puolustusasianajaja Sidran kutsui Kellingin tapaamaan kaupunginvaltuuston edustajia ja huolellisesti kertomaan ja selittämään heille nykyistä tutkimustietoa "about fear, disorder, crime, and urban decline, especially the dramatic crime reductions that had resulted from control of disorder in New York's subways." (Kelling & Coles 1996, 217.) Esimerkissä olennaista on mainita, että Sidran oli päättänyt Kellingin kutsumiseen, kun hänet oli leimattu ehdottamiensa uusien järjestyssääntöjen jälkeen. Räikeä reagointi on Kellingin & Colesin (1996, 216) mukaan ollut tyypillistä ja fasisti-kortti on otettu usein esiin: "The outcry from advocates and libertarians was immediate and typically strident: the ordinance was called "anti-homeless," and Sidran was labelled a fascist for introducing it."

¹⁷¹ Tämä "vaikutelma" oli onnistuttu saavuttaa kahden kaupungin pöytäkirjoissa: "In Seattle and San Francisco, records of the services provided to indigent and homeless individuals served just this effect." (Kelling & Coles 1996, 228.)

¹⁷² American Civil Liberties Union (ACLU) on mainittu kirjassa vastustajana ja vihollisena yli kymmenellä sivulla.

¹⁷³ Ratkaisua en tiedä vielä tulleen, koska missään läpikäymässäni kirjallisuudessa sellaisesta ei kerrota, mikä useassa tekstissä olisi oletettavaa, jos Supreme Court olisi asian ottanut käsittelyyn tai asiaa käsitelty. Kelling & Coles (1996, 229) ottavat esimerkiksi New Yorkin tuomioistuimen tuomarin Judge Robert Sweet, joka ei ole ymmärtänyt, mitä uhkaa yhdessä kerjäläisessä voisi olla kansalaisten hyvinvoinnille tai kansalaisyhteisöille.

¹⁷⁴ Sahlin (1998, 40) kuvailee häntä seuraavasti: "Kent Scheidegger, knuten till Criminal Justice Legal Foundation, som bl.a. verkat för Kaliforniens nya extremt hårda kriminalpolitik (livstidsfängelse utan möjlighet till villkorlig frigivning vid tredje grova brottet, minskade överklagningsmöjligheter för dem som dömts till dödsstraff etc.). Typologin har hämtats ur en 'guide för tiggerreglering' som han författat."

¹⁷⁵ *Suomessa reilu 100 vuotta sitten oli voimassa sosiaalipoliittisessa ja nykyarkiajattelussa sama jako*: "Omaelämäkertojen valossa nykyköyhät jakaantuvat kahteen kategoriaan: hyviin ja huonoihin köyhiin. Hyviä ovat ne, jotka ovat tahtomattaan joutuneet työttömiksi. Huonoja ovat ne, jotka omaa laiskuuttaan eivät hakeudu töihin, vaan nauttivat valtiovallan heille suomista sosiaalivastuksista tuntematta huonoa omaatuntoa avustuksesta.

Köyhien kategorisoiminen hyviin ja huonoihin on vähintäänkin vuosisata sitten syntynyttä, köyhyyteen liittyvää kulttuurista tietoa, sillä esimerkiksi virallisen sosiaalipolitiikan perinteisiin kuului alun alkaen alempien kansanluokkien luokittelu moraalisiin perusteisiin. ”Ensiksikin oli kunnollisia työläisiä ja ’hyviä köyhiä’, joita tuli hädän hetkellä auttaa. Toisessa ääripäässä olivat juopot, irtolaiset ja muut, jotka olivat itse syyperiä kurjuuteensa. Joissain näiden ääriyhmien välissä olivat sitten ne, jotka vielä kannatti yrittää pelastaa, jotka ehkä voitiin johdattaa kunnolliseen elämään” (Rahikainen 1991, 48).” (Stark 2002.) Starkin lähde on Rahikainen, Marjatta 1991. Pelistä pois. Reunamerkitöjä sosiaalipolitiikkaan. Lahden tutkimus- ja koulutuskeskuksen oppimateriaaleja. Helsinki: Helsingin yliopisto.

¹⁷⁶ Muita *vastakkainasetteluja ikkunakirjoituksissa* ovat esimerkiksi seuraavat:

- "decent folk" – "drunks and derelicts" (Wilson and Kelling, 1982, 30)
- "stable neighborhood of families" – paikka, jossa asukkaina on "unattached adults" (Wilson and Kelling 1982, 31, 32)
- "the public" – "aggressive panhandlers, dishevelled vagrants, and rude teenagers" (Kelling ja Coles, 1996, xiv)
- "good citizens" – "the homeless" (Kelling ja Coles 1996, 218)
- "prostitutes harassing husbands in front of their wives and kids, panhandlers sticking cups under peoples noses"
- "citizens ... trying to protect their own territory" – "predators"
- "families who care for their homes, mind each other's children, and confidently frown on unwanted intruders" (Wilson & Kelling 1982, 31.)
- "disreputable or obstreperous or unpredictable people: panhandlers, drunks, addicts, rowdy teenagers, prostitutes, loiterers, the mentally disturbed." (Wilson & Kelling 1982, 30)
- "stable neighborhood" – "an inhospitable and frightening jungle." (Wilson & Kelling 1982, 31–32.)

¹⁷⁷ Eräs oikeuden tutkijoiden ehdotus, jolla järjestyksenvalvonta tulisi järjestää, on kuin suoraan Suomesta, jossa poliisiin luotetaan niin paljon, että sille on annettu erittäin laaja harkintavalta järjestyksen valvomiseksi. Livingston (1997, 637) kirjaa: "Professor Ellickson argues, in fact, that given the wide diversity in public places and pedestrian behaviors, 'the first-best solution to the problem of street misconduct would be the maintenance of a trustworthy police department, whose patrol officers would be given significant discretion in enforcing general standards against disorderly conduct and public nuisances.' "

¹⁷⁸ Livingston (1997, 593–594) kuvaa: "The need to control police discretion was a principal reason for the judicial invalidation of many local laws and ordinances in the 1960s and 1970s. ... Courts invoked the void-for-vagueness doctrine to invalidate public order laws where the indefiniteness of such laws was believed to confer excessive discretion upon their street-level enforcers and thus to promote arbitrary and discriminatory enforcement."

¹⁷⁹ Livingston (1997) analysoi ja esittää ratkaisuja, miten onnistuttaisiin järjestyksilain säädännössä. Ensinnäkin tulisi säätää kapeampia ja tarkkarajaisempia järjestyssääntöjä. Toiseksi tulisi käyttää hyväksi siviilirangaistusten antamisia (civil citations), jotka eivät kuormita rikosoikeusprosessia, eivät ole niin ankaria ja ne voidaan maksaa esimerkiksi postitse. Kolmanneksi hän kannattaa siviilikieltoalueiden ("civil injunctions") perustamista. Niitä käsitellään käsillä olevassa tutkimuksessa luvussa 6.3.2.) New Yorkin osavaltiossa on sovellettu siviililakia, esimerkiksi asiattomasta oleskelusta tietyissä paikoissa (koulut, NY City, ranta-alueet). Ensisijaisesti pitää pois-tua poliisin käskystä tai saa civil sitationin eli siviilisakon, jonka voi hoitaa postitse ja vain siinä tapauksessa, että ei hoida siviilirangaistusta, voi tulla kyseeseen rikosseuraamus, joka on maksimissaan 15 vuorokautta vankuutta. (Livingston 1997, 640.) Neljänneksi hän ehdottaa hallinnollisia sääntelyjä (Public Order Law as Administrative Regulation), esimerkiksi poliisilaitokset voisivat tehdä hallinnollisia järjestyssääntöjä rajatuille alueille, eri alueille erilaisia, ja ne hyväksyttäisiin kaupungin poliittisessa päätöksen teossa.

¹⁸⁰ *Asunnottomien määrä* tilastoidaan New Yorkissa muun muassa asunnottomien suojissa yöpyvien ihmisten määrällä. Vuodesta 1983 aloitettu tilastointi – "Number of Homeless People Each Night in the Shelter System 1983–2013" – vaihtelee noin lukuina seuraavasti: n. 12000/1983 – n. 29000/1985 – n. 20000/1990 – n. 24000/1995 – n. 22000/2000 – n. 38000/2003 – n. 32000/2006 – n. 40000/2010 – n. 50000/2013. (Coalition for the homeless 2013, PDF:ssä sivun 4 taulukko.) Vuoden 2013 50135 asunnottomia jakautuu seuraavasti: 21034 lasta, 10 840 vanhempaa ja 18261 yksittäistä aikuista ilman perhettä. Koko USA:n arvioidusta asunnottomien määrästä 8 % kaikista asunnottomista on New Yorkissa, 13 % asunnottomista perheistä ylipäätään ja 16 % asunnottomista perheistä suojissa. Pormestari Bloombergin aikana asunnottomien suojiin on sijoitettu rahaa vuoden 540 miljoonaan dollaria, joka on noussut vuoteen 2013 arviolta 955 miljoonaan dollariin. Raportissa sanotaan, että aiemmat pormestarit Koch, Dinkins ja Giuliani osallistuivat liittovaltion ja kaupungin varoilla resursoituihin asunnottomien siirtymiseen edullisiin pysyviin asuntoihin, mutta Bloomberg ei ole vuoden 2005 jälkeen tätä juuri lainkaan tehnyt ja se on keskeinen syy hänen aikanaan tapahtuneeseen valtavaan asunnottomien lisääntymiseen. Esimerkiksi vuosien 1990–2005 aikana autettiin 53 000 asunnottomia perhettä ja yli 100 000 lasta suojista

pysyviin edullisiin asuntoihin. (Coalition for the homeless 2013.) Kyseisellä internetsivuilla on paljon informaatiota aiheesta, muun muassa koskettavia videoita asunnottomien selviämistarinoista.

¹⁸¹ "According to MTA spokesperson Susan Gilbert: "It does tend to turn Grand Central into a homeless shelter, and we don't want to do that. The homeless people should be taken to a shelter. The terminal is not the place that they should be helped and treated" (McFadden, 1985)." (Vitalé 2005a, 112.)

¹⁸² Livingston (1997, 633) *arvostelee*kin korkeimpien tuomioistuinten hylkäyslinjauksia, koska sillä on sidottu julkisen poliisin järjestyksen valvontaa. Yksityisen poliisin merkitys ja puolijulkisten tilojen lisääntyminen on ollut tästä yksi seuraus. Toiseksi hän näkee, että poliisit ovat joutuneet tekemään järjestyksen valvontaa epäselvin valtuuksin ja tämä on nimenomaan aiheuttanut poliisin väärinkäytöksiä: "Finally, by invalidating reasonably specific public order laws, courts may promote, not deter, misconduct by the public police." (Livingston 1997, 634.)

¹⁸³ Esimerkiksi läheisellä keskiluokkaisella asuinalueella Tudor City:ssä lähellä YK:n päämajaa sijaitsi suuri *asunnottomien leiripaikka*, jota paikalliset olivat usein eri tavoin yrittäneet saada poistettua. Asukasyhdistys valmistautui lakimiesten avulla haastamaan kaupungin oikeuteen leiripaikasta. (Vitalé 2005a, 113.) Poliisi tyhjensi leirin, mutta väki palasi kissa-hiiri-leikin tapaan: "The police do come in and move them out, but they just go to another park in the area and come back." (Vitalé 2005a, 114.) Keskusaseman seudun puhdistamisessa kunnostautunut GCP-yhtymä rekrytoitiin auttamaan. He tarjosivat pientä korvausta asunnottomille, jotka rohkaisivat toisia asunnottomia siirtymään pois leiristä asuntoloihin ja käyttämään muita palveluja. Niitä, jotka eivät suostuneet siirtymään, uhattiin omankädenoikeuden väkivallalla, johon oli saatettu palkata toisia asunnottomia. Tällaiseen esimerkiksi Guardian Angels -vapaaehtoisten ryhmä tarjosi palvelujaan: "Many others, however, refused these offers and were removed with threats of beatings (Parenti, 1994)." (Vitalé 2005a, 114.) "The Guardian Angels" -järjestö on 1970-luvulla perustettu vapaaehtoisjärjestö tarkoituksenaan tarjota kansalaisille mahdollisuuden palauttaa yleisiin tiloihin järjestys organisoiduilla kansalaispartioinnilla. Tämä oli vastaus luottamuskriisiin, ettei poliisi pystynyt riittävään järjestyksen valvontaan ja rikollisuuden estoon. Käytännössä "The Guardian Angels" -ryhmät ovat nuoria ihmisiä, jotka ovat paikallisten liikkeiden palkkaamia ja he pyrkivät järjestyksen valvontaan kaduilla ahdistelemalla epätoivottavat ihmiset pois alueelta, kuten asunnottomat, huume-kauppiat ja oleskelevat nuoret: "by rousting "undesirables" such as homeless people, drug dealers and loitering young people." (Vitalé 2005a, 115.)

¹⁸⁴ Esimerkiksi Manhattanin East Village kaupungin osassa asukkaat mobilisoituivat järjestyksen valvontakysymyksissä 1980–1990 lukujen puolivälissä. Huumeiden katukauppaa, katukauppiaiden, asunnottomien ja asunnottomien suojan ympäristön koettuja järjestyshäiriöitä vastaan aktivoiduttiin, kun NYPD ei ottanut todesta näitä "sosiaalisia ongelmia". Järjestyshäiriöt eivät olleet poliisin prioriteettitilalla. Asukkaat hälyttivät systemaattisesti poliiseja paikalle, naapurustossa kehitettiin naapurivalvontahankkeita ja kansalaispartiointia. Asukkaat palkkasivat nuoria "The Guardian Angels" -järjestön vapaaehtoisia ja tarjosivat heille ilmaisia asuntoja. (Vitalé 2005a, 115.)

¹⁸⁵ Eräs kaupungin valtuustoon valitun asunnottomien suojaa vastustavan asukasyhdistysaktiivin kuvaus oli: "Welcome, to the great Third Street area. Welcome to the place the City has forgotten. Welcome to the place everything goes. Welcome to fear and terror. Welcome to nowhere. (Herzog, 1988a)" (Vitalé 2005a, 117.)

¹⁸⁶ Vitalé (2005a, 117) kertoo: "What emerged was a discourse about the nature of the community's problems that placed disorder at the centre and threatened to displace the role of the police. By failing to dislodge peddlers, the city was allowing the neighbourhood to decline into chaos." (Em.)

¹⁸⁷ Kuvaava esimerkki lukuisten asukasyhdistysten kampanjoista on East Villagers Against Crack (EVAC) -kampanja, joka oli vastaus huumeepoliisikontrolli-iskujen aiheuttamalle huumekauppiaiden siirtymiselle toiselta asuinalueelta heidän omalleen. Ryhmä järjesti useita joukkokokouksia, tapaamisia poliisien kanssa, rakensi yhteyksiä poliitikkojen kanssa ja järjesti kirjoituskampanjoita. Toinen kuvaava New Yorkin NIMBY-asukaskampanja oli BASTA ("Before Another Shelter Tears Us Apart"), joka oli frustroitunut asunnottomien aiheuttamista ongelmista, roskaamisesta, metelistä ja katuhuumeakaupasta ja -käytöstä. USA:ssa merkittävästi yleistyneet NIMBY-yhdistykset ja asenne tarjoi taakkin kirjaimellisesti "Not In My Back Yard" -linjaa erilaisia asuinalueen lähistölle edes suunniteltuja suoja-asuntoja tai hoitolaitoksia vastaan. Kirjoitus- ja joukkokokouskampanjoissaan keskiluokkaiset asukasyhdistykset yhdistivät järjestyshäiriöt, vakavan rikollisuuden ja kaupungin osiansa uhkaavan rappiokierteen. (Vitalé 2005a, 116.)

¹⁸⁸ *Katukauppioiden keskuudessa* vuosia eläneen sosiologian professorin Mitchell Duneierin (1999) kirjasta sekä YouTubea löytyvästä Sidewalk-dokumentista saa nopeasti halutessaan kuvan itselleen kirjakatukauppioiden elämästä, joita joissain kaupungin osissa, kuten Greenwich Villagessa yhä siedettiin. Internetin ilmaisessa YouTube-videopalvelusta (www.youtube.com) löytää kahdeksan osaisen dokumentin hakusanalla "Duneier Sidewalk". Ensimmäiset kolme osaa 1/8–3/8 koostuvat kadulla kuvatusta hyvätasoisesta dokumentista ja loput osat ovat sosiologian opiskelijoille tehtyjä luentoja etnografiasta ja dokumentin teosta.

¹⁸⁹ Kuvaavaa oli, että vain 37 prosenttia New Yorkin asukkaista antoi myönteisen arvosanan NYPD:lle vuonna 1992 tehdystä gallup-kyselyssä ja vuoden 1994 kyselyssäkin merkittävällä osalla ei ollut uskoa poliisin kykyyn hoitaa tehtäviään (Karmen 2000, 86). Jo aiemman pormestarin David Dinkinsin Safe Streets, Safe City –ohjelma rikkosentorjuntatoiminnan parantamiseksi esitettiin merkittäviä lisäresursseja poliisille, oikeuslaitokselle ja vankeinhoidolle ja kuinka nämä ohjelmat rahoitettaisiin uusilla omaisuus- ja tuloveroilla. Ohjelmaan sisällytettiin quality of life -järjestyksenvalvonnan menetelmiä, joustavaa poliisimiehistön sijoittelua ja ongelmaorientoitunutta poliisitoimintaa. Ideana oli yhtäältä vakavan rikollisuuden torjuntaa sekä järjestyksen ylläpitoa: Vitalé lainaa Dinkinsia, joka määritteli ideaa tarkemmin: "The officers will not only fight crime in the neighborhood but will also seek to restore a sense of order in their assigned area and to enhance the quality of life for its residents" (Vitalé 2005a, 118). Nämä suunnitelmat eivät pormestarivaalit vuonna 1993 hävinneen Dinkinsin aikana toteutuneet, vaan ne toteutuivat seuraavan ideoista kunnian saaneiden pormestarin Giulianin ja poliisipäällikön Brattonin aikana.

¹⁹⁰ Karmen (2000, 92) huomauttaa kuitenkin, että Giuliani, Bratton ja Safir kaikki kehuessaan omia ansioitaan rikosromahduksessa ja monin eri tavoin haukkuaan aiempaa hallintoa tekevät ne samalla syypäiksi todella massiivisiin murhalukuihin. Karmenin (2000) kuvaava omistuskirjoitus kirjalleen on: "To the 32.600 New Yorkers who were murdered between 1978 and 1998".

¹⁹¹ Livingston (1997, loppuviite 375) kirjaa lähdetietoineen: "For example, First Amendment limitations on laws enacted to regulate begging have been the subject of recent court decisions as communities have enacted new laws. The Supreme Court has not decided whether an individual's solicitation of alms is entitled to First Amendment protection, but has determined that a charity's solicitation efforts are within the First Amendment. See *Village of Schaumburg v. Citizens for a Better Env't*, 444 U.S. 620, 633 (1980); see also *International Soc'y for Krishna Consciousness v. Lee*, 505 U.S. 672, 677 (1992) (following *Schaumburg's* holding that solicitation by charity is speech protected by First Amendment, but holding that ban on solicitation in airport terminal was reasonable regulation of nonpublic forum). Some lower courts have found that begging constitutes First Amendment activity and on this basis have enjoined the enforcement of general statutes prohibiting loitering in public places for the purpose of begging. See, e.g., *Loper v. New York City Police Dep't*, 999 F.2d 699 (2d Cir. 1993). Other courts, however, have upheld laws that prohibit begging in specific public spaces like the subway system. See, e.g., *Young v. New York City Transit Auth.*, 903 F.2d 146 (2d Cir. 1990). Laws that prohibit begging with the intent to intimidate others into giving money have also been upheld. See, e.g., *City of Seattle v. Webster*, 802 P.2d 1333 (Wash. 1990). Ellickson argues that even assuming begging is a protected form of speech, Supreme Court precedents can be interpreted to afford a city "considerable scope" to regulate it through "time, place, and manner" regulations, with even "exceptionally strict controls" being permissible in "narrowly selected public spaces where peacefulness is essential." Ellickson, *supra* note 14, at 1232–33."

¹⁹² Livingston (1997, loppuviite 17) kuvaa lähdetietoineen: "Though legal scholars generally have paid little recent attention to the problem of public order and its policing, First Amendment commentators have produced an extensive literature on freedom of speech in public spaces, most recently assessing ordinances passed in the 1990s that regulate panhandling. See, e.g., Helen Hershkoff & Adam S. Cohen, *Begging to Differ: The First Amendment and the Right to Beg*, 104 *Harv. L. Rev.* 896 (1991); Fay Leoussis, *The New Constitutional Right to Beg--Is Begging Really Protected Speech?*, 14 *St. Louis U. Pub. L. Rev.* 529 (1995); Cynthia R. Mabry, *Brother Can You Spare Some Change?--And Your Privacy Too?: Avoiding a Fatal Collision Between Public Interests and Beggars' First Amendment Rights*, 28 *U.S.F. L. Rev.* 309 (1994); Jonathan Mallamud, *Begging and the First Amendment*, 46 *S.C. L. Rev.* 215 (1995); Nancy A. Millich, *Compassion Fatigue and the First Amendment: Are the Homeless Constitutional Castaways?*, 27 *U.C. Davis L. Rev.* 255 (1994)."

¹⁹³ Kyseisen lain mukaan "ikkunalastaihmiset" uhattiin pidättää ja näin uhkaamalla heistä katosi heti 40 prosenttia Brattonin mukaan. Loput 60 prosenttia pysäytettiin, poistettiin tai pidätettiin jatkuvalla syötöllä: "It became the policy of each precinct to check their squeegee corners every two hours to ensure that people were either chased away, issued summonses, or arrested." (Bratton & Knobler 1998, 213–214.)

¹⁹⁴ Suomen ulkoministeriön sivuilta löytyvässä *USA:n oikeusjärjestelmä* selvittävässä *Outline of The U.S. Legal System 2004* -asiakirjasta löytyy tämä tieto: "After a suspect is arrested for a crime, he or she is booked at the police station; that is, the facts surrounding the arrest are recorded and the accused may be fingerprinted and photographed. Next the accused appears before a lower-level judicial official whose title may be judge, magistrate, or commissioner. Such an appearance is supposed to occur "without unnecessary delay"; in 1991 the U.S. Supreme Court ruled that police may detain an individual arrested without a warrant for up to 48 hours without a court hearing on whether the arrest was justified." (*Outline of The U.S. Legal System 2004*, 98.)

¹⁹⁵ *Bratton & Knobler (1998, 229) kuvaavat*: "We used civil law to enforce existing regulations against harassment, assault, menacing, disorderly conduct, and damaging property. We stepped up enforcement of the laws against public drunkenness and public urination and arrested repeat violators, including those who threw empty bottles in the street or were involved in even relatively minor damage to property. No more D.A.T.s. If you peed

in the street, you were going to jail. We were going to fix the broken windows and prevent anyone from breaking them again." (Bratton & Knobler 1998, 229). (D.A.T.= Desk Appearance Ticket, pitää ilmoittautua myöhemmin poliisiasemalle, jossa syytteet voidaan sitten nostaa.)

¹⁹⁶ McLaughlin (2007, 115–125) kuvaa: "For example, zoning restrictions and property regulations, in conjunctions with proactive policing, were used to drive porn shops, pimps prostitutes, drug dealers, beggars, street drinkers etc. out of central neighbourhoods."

¹⁹⁷ Bratton kuvaa poliisin aloittamaa rikosoikeusprosessia (joka lienee aina samantapainen, tässä selitettynä 1,15 dollarin liputta matkustaneen tapauksessa): "If a cop made an arrest, by the time he did paperwork, took the perpetrator downtown to Central Booking to be held for arraigned, then testified and watched as they either walked or paid a minuscule fine, he was out of the system for sixteen hours." (Bratton & Knobler 1998, 153.) Ajansäästön johdosta Bratton hankki pidätysbussin, "Bust Bus" eli bussiin tehdyn pidätysprosessikeskuksen "arrest-processing center". Siviilipukuiset poliisit keräsivät kerrallaan 10–20 liputta metrossa matkustanutta kadulle riviin käsiraudoissa ja siitä bussiin odottamaan pidätysprosessointiaan. Bussissa oli neljä poliisia, puhelimia, fakseja, sormenjalkivälineet ja kamerat. Henkilöllisyystodistuksen omaavat saattoivat saada vain kutsun saapua paikalle oikeuskäsittelyyn (D.A.T.) ja pääsivät pois jo tunnin sisällä. Hakukuulutuksen omaavat sekä aseita tai huumeita mukanaan kantaneet vietiin poliisipiiriin. Näin yksittäisen poliisin aikaa meni parhaimmillaan usean henkilön hoitamiseksi vain tunti ja hän pääsi heti hakemaan metrosta lisää rikollisia, siis liputta matkustaneita. Tätä jatkettiin yöstä päivää lähes tauotta. (Em. 153–155.) Metrossa muutkin saivat tuta – juopottelijat, asunnottomat, häiriköivät nuoret ja katukaupustelijat ajettiin metrosta: "if someone was sleeping, they woke him up; if someone was aggressively panhandling they ejected him." (Em. 159.)

¹⁹⁸ Todettakoon, että useat tutkijat kiistävät uuskonservatiivien näkemykset, että sosioekonomisilla seikoilla ei olisi mitään tekemistä asian kanssa: köyhyys, rodullinen kompositio ja maahanmuuttajien keskittymät ovat kiinteästi yhteydessä ryöstöjen ja henkirikosten tilastollisiin tasoihin ja tilastotrendeihin (Karmen 2000; 2004; Rosenfeld ym. (2007, 377–378). Rosenfeld ym. (2007, 377–378) sanovat suoraan: "Several factors in addition to OMP are associated with New York City robbery and homicide declines. Contrary to the Kelling and Sousa (2001) assertion that the so-called root causes of crime played no role in the New York City violent crime drop, we find significant effects of socioeconomic disadvantage, racial composition, and immigrant concentration on robbery and homicide levels and trends."

¹⁹⁹ NY Cityn laittomia huumemarkkinoita kuitenkin pidetään merkittävänä ja vetovoimaisina suuruudeltaan. Karmen (2000, 126–127) jatkaa kriminologisen tietämyksen perusteella, että "... it should be clear that displacement is a short-run 'solution' that really doesn't get to the root of the crime problem." Karmenin (em.) mielestä ylipäättensä tilannetorjunta, jolla ei suojata kaikkia mahdollisia kohteita ja uhreja ei ole hyvää kriminaalipoliittikkaa, vaan rikoksenteijöiden hajauttaminen ympäriinsä tarkoittaa vain riskien ja harmien uudelleen siirtoa yhä haavoittuvampien ja vähemmän etuoikeutettujen ihmisten ja yhteisöjen taakaksi, joilla ei ole kykyä ja varaa suojautumiseen.

²⁰⁰ O'Grady (2012, 813) kuvaa: "... controversial practice of zerotolerance policing ... has negatively affected the lives of street youth ... now need to be constantly on the move in order to avoid getting ticketed or arrested by the police. ... this has made it much more difficult for outreach workers to locate and help homeless youth because they are now constantly on the run. Not only are youth more on the move than in the past, but this "hyper-mobility" has pushed street youth away from busy public spaces which used to be used for money-making and leisure to more secluded and dangerous areas of the city."

²⁰¹ O'Grady (2012, 813) kuvaa: "This case study is used to illustrate the common trajectories that lead many young people to take to the streets, including: childhood poverty, foster care, and a non-heterosexual orientation. Moreover, Blacc's case study revealed the many challenges that confront youth once they become seriously streetinvolved, including: making money in the illegal street economy (e.g., bending Metro cards for subway patrons and sex work), alcohol and drug use, police harassment, and discrimination."

²⁰² Kirjallisuudesta saa sen kuvan, ettei USA:ssa ja UK:ssa ole rikesakko- ja rangaistusvaatimus- eli sakköjärjestelmää lainkaan, vaan kaikki jutut käyvät pitkän rikosprosessin läpi. Suomen järjestelmän olemassaolo osoittanee luottamusta poliisiin.

²⁰³ Karmen (2004, 38) viittaa New York Timesin artikkeliin (kirjoittajana Saulny): "These costs will rise. The fees paid to private attorneys who defend indigent arrested for misdemeanours were raised from \$40 an hour to \$60 an hour as of 1 January 2004. The insultingly low fees failed to attract sufficient lawyers, so individual attorneys represented hundreds of poor people at a time, undercutting their ability to mount a competent defence for their indigent clients (Saulny 2003)."

²⁰⁴ Vuonna 1998 New Yorkissa 77 tuomaria keskittyi pikkurikoksiin, joista maksimirangaistus oli alle vuoden vankeus. He olivat vastuussa 275 379 tapauksesta eli noin 3500 tapausta jokaiselle, mikä tarkoitti tuplasti suurempaa määrää kuin vuonna 1993. Jos epäilty halusi oikeudenkäyntiin (trial) saakka, joutui hän odottamaan 284 päivää esimerkiksi näpistyksen ratkaisua, kun vuonna 1991 keskimääräinen odotusaika oli 201 päivää. Tyypillisiä

tä tuomarille oli, että hän saattoi pitää kuulemisia tuhannelle tapaukselle päivittäin, ilman että yhdellekään saatiin ratkaisua. Tutkintaa saatettiin lykätä, koska yhtään tuomaria ei ollut käsillä määräämään oikeudenkäyntipäivää, tai julkinen oikeusavustaja (public defender) ei pystynyt irrottautumaan toisesta tapauksesta, koska jokainen heistä hoiti yli sata tapausta yhtä aikaa, tai siksi että epäillyt väsyivät odottamaan ja alistuivat tunnustamaan syyllisyytensä ja neuvottelemaan kevyemmän tuomion (a plea bargain). Myös jatkuvalla välttelyllä ja lykkäyksillä pystyi varmistamaan itselleen syytteistä luopumisen. Nämä tapaukset nousivat 6700:sta 12000:een. (Wacquant 2009a, 27.) Lyhyet tutkintavankeudet lisäksi kuormittivat merkittävästi poliisivankiloita (Karmen 2004, 38.) Karmen (2004, 28) jatkaa: "An analysis of the municipal budget over two decades (from the late 1970s until the late 1990s) revealed that spending for criminal justice (for policing, prosecution, courts, jails and legal representation for indigents) increased sharply (up 35 per cent) while government outlays for social services stagnated in New York (see Jacobson 2001). Therefore, the second hard question can be re-phrased as 'Could the time and money spent on handling these deeply troubled chronic offenders within the criminal justice system have been invested more productively in prevention activities and rehabilitations services?'"

²⁰⁵ Karmen (2004, alav. 8, 38) kuvaa: "The rights of arrestees for misdemeanours were repeatedly violated by the police and correctional officers who compelled them to submit to degrading strip-searches in front of other detainees, according to several successful lawsuits in recent years."

²⁰⁶ Amnestyn raportti osoittaa, että Brattonin ensimmäisen vuoden aikana 1994 poliisien pidätystilanteissa kuolemat lisääntyivät puolella vuoden 1993 15 tapauksesta vuoden 1994 23 tapaukseen. Poliisien ampumaksi joutui vuonna 1993 23 ihmistä, kun vuonna 1994 luku oli noussut 31:een. (Amnesty International 1996, 22, 31.)

²⁰⁷ McArdlen & Erzenin (2001) kirjassa New Yorkin "poliisin uudesta raakalaisuudesta" (the New Police Brutality in New York City) kirjoitetaan usean eri ihmisryhmän näkemyksistä ja kokemuksista yksittäisten ihmisten poliisin väärinkohtelun uhriusjoutumisesta. Oikeuteen vietyjen tapausten läpikäymisen ohella sekä korkeiden poliisi- ja kaupungin virkamiesten vastuuttamistavoitteiden ohella kirjassa kuitenkin nousee laajemman yhteiskunnallisen kritiikin tasolle. Esimerkiksi mielenterveyspotilaiden joutumisesta pitkälti poliisikontrollin "hoidettaviksi" pohtii Barr (2001) "Policing Madness. People with Mental Illness and the NYPD" -artikkelissaan, ettei todellinen ongelma ole itse poliisi, vaan poliittinen ilmapiiri, mikä leimaa vastenmieliseksi tuhlatu kolikko mielenterveyspalveluihin, mutta haluaa loputtomasti rakentaa uusia vankiloita, niinpä "New Yorkers must tell the elected officials who implement these policies that it is unacceptable to have a mental health system composed of police and jails." Eli päättäjille on kerrottava, etteivät mielenterveyspalvelut voi koostua poliisista ja vankiloista (Barr 2001, 78).

²⁰⁸ Tutkimusvertailussa community policing (Herbert 2002) on yleisesti todettu inhimillisemmäksi ja tehokkaammaksi keinoksi muun muassa silloin, kun kontrollin kohteena ovat nuorten (miesten) ryhmät. Mitä paremmin poliisit oppivat tuntemaan nuoria, sitä paremmin he pystyvät kontrolloimaan heitä (ks. esim. Stol & Bervoets 2002).

²⁰⁹ Wikipediasta Compstat-hakusanalla löytyy useita internetlehtiartikkeli lähteitä *vastaavista tapauksista* – esimerkiksi New York Times kertoo, kuinka poliisipäivystysryhmän tulisi vuorossaan kirjoittaa vähintään 20 haastetta viikossa: http://www.nytimes.com/2010/09/10/nyregion/10quotas.html?_r=0 (poimittu 31.12.2013).

²¹⁰ Eterno (2003, 125) kuvaa: "Those officers who were most likely to follow the crime control policies of Compstat, aggressive police officers and anti-crime officers, were found to be the most illegal in their behavior."

²¹¹ Rosenfeld ym. (2007, 377–378) kuvaavat: "In light of other research showing that police misconduct is related to higher levels of violent crime in disadvantaged New York City communities (Kane, 2005), whether the crime-reduction effects of OMP are diminished when citizens believe their rights are violated is a critical issue for research on order enforcement and police-citizen relationships."

²¹² Karmen (2004, 28–29) kuvaa: "since joblessness, sub-employment and economic marginality are major risk factors for recidivism, is it self-defeating to repeatedly stigmatise petty offenders?"

²¹³ Karmen (2004, 35–36) viittaa New York Timesin juttuun: "officers complained that the drive to punish minor infractions undercut their exercise of discretion and made them feel unpopular, even despised [TK suom: halveksittu] in the neighbourhoods they aggressively patrolled. As a consequence, morale deteriorated, many veterans retired early or simply quit in disgust (Flynn 2000b)."

²¹⁴ Kaiken kaikkiaan Karmen (2004, 36) mukaan on ikävää, että nollatoleranssista on tullut todella kuuluva muotisana, jota on tarjottu eri konteksteihin ratkaisuksi, vaikka sen välineiden toimivuudesta ei ole selvää näyttöä ja vaikka sosiaalinen hinta, joka kovasta linjasta joudutaan maksamaan, tulee ilmiselvemmäksi koko ajan. USA:n yhteiskuntatieteellisesti valveutunut lehdistö onkin kritisoinut nollatoleranssia "globaaliksi ongelmaksi". Social Justice -lehdessä sitä on kutsuttu "laillistetuksi brutalismiksi", joka mahdollistaa poliisin väärinkäytökset (Eterno 2001; Greene 1999), rasistisen asenteen kaduilla oleskeleviin ryhmiin (Bass 2001) ja ankarat sovellukset kolmansissa maissa (Wacquant 2003). Nollatoleranssi liittyy siis kiinteästi uusliberalismiin, uskonservatismiin ja kovan kontrollin "punitiveness"-aaltoon (Garland 2001). Kovan kontrollin kohteeksi ovat joutuneet alemmat sosiaaliryhmät tai marginaaliryhmät, kuten etniset vähemmistöt, syrjäytyneet päihteen käyttäjät tai nuoret.

Ylempien sosiaaliryhmien on puolestaan havaittu saavan nauttia ”pehmeämmistä kontrollitoimista” (Sullivan 2001).

²¹⁵ Stewart (1998, 2250–2251) kuvaa: "Judges have responded by granting sweeping injunctions restraining gang members from fighting, using gang symbols, possessing weapons, spraying graffiti, trespassing on private property, and even socializing publicly."

²¹⁶ Tätä laajaa oikeustieteellistä kirjallisuutta ja keskustelua ei tietenkään tässä voi tuoda kaikkea esiin, mutta toivottavasti Suomessakin tartuttaisiin väkevämmin pohtimaan kyseisiä asioita.

²¹⁷ "The aversive racism model is potentially illuminating when applied to Wilson and Kelling's quality-of-life arguments.", toteaa Stewart (1998, 2271) ja jatkaa, että Wilsonin ja Kellingin keskustelu on muotoiltu symbolisesti taisteluksi ihonvärittömän ("raceless") irtolaisen ja koko muun yhteisön välillä. "With the normative racial structure thus ambiguous, the argument strategically ignores the civil rights arguments that precipitated Papachristou." Tämän etnisen pois pyyhkimisen "deracialization" avulla kirjoittajat yrittävät piilottaa tosiasiat hienovaraiseen ja rationalisoivaan retoriikkaan. "More specifically, Wilson and Kelling call for decreased civil rights for undesirables while also repudiating (kieltäen) police discrimination." Tosiasiallisesti rikotuissa ikkunoissa vaaditaan kansalaisoikeuksien selvää supistamista epämieluisilta ihmisiltä ja he samalla kieltävät diskriminaation poliisitoiminnassa. (Stewart 1998, 2271.)

²¹⁸ Livingston (1997, loppuviite 342) kirjoittaa: "See William Trosch, The Third Generation of Loitering Laws Goes to Court: Do Laws That Criminalize "Loitering With the Intent to Sell Drugs" Pass Constitutional Muster?, 71 N.C. L. Rev. 513, 527 & n.84 (1993). African American community leaders in Alexandria, Virginia lobbied for a drug loitering law to combat dealing in local neighborhoods and described the enacted law as a 'hard won victory for our community.'"

²¹⁹ Stewart (1998, 2255) kirjoittaa, että massavankouden kontekstuaalinen todellisuus, jossa tiukan poliisitoimen kohteeksi joutuneet – järjestyshäiriöistäkin pidätetyt – "rikolliset" ovat slummialueiden asukkaiden ystäviä, vanhempia ja rakastettuja. Niinpä poliittisilla ohjelmilla, joilla pyritään pyyhkimään pois nämä mustien alueiden rikollisuus, saatetaan aiheuttaa suurempia ongelmia näille vähäosaisille vähemmistöyhteisöille. Stewart lainaa (1998, 2255) Colea (1995), joka kirjoittaa, että mustien vankilaan laittamisen kierre itsessään tuottaa korkeaa rikollisuutta mustien alueille. Kun lukuisat mustat miehet otetaan pois yhteisöstään ja leimataan heidät aimaaksi rikosrekisterillä, niin rikoslaintoimeenpano (criminal law enforcement) merkitsee yhä enemmän yksivanhempisia perheitä, vähemmän lasten aikuisvalvontaa, enemmän työttömyyttä ja työkelpoisten vähentymistä, enemmän köyhyyttä ja näiden syiden johdosta enemmän huumeita, rikollisuutta ja väkivaltaa. (Stewart 1998, 2255.) Tämä ei ollenkaan vähennä näiden rikollisten aiheuttamaa taakkaa yhteisöille. Päinvastoin vähemmistöyhteisöjä kohtaava massavankuus on kaukana järkevistä ratkaisusta rikollisuuden ja crack-huumeen ongelmiin (Cole 1995, 2547, 2555; Stewart 1998, 2255–2256).

²²⁰ Barker (2010, 499) viittaa tutkimuksiin, joissa kerrotaan, kuinka mummot ja lapset on laitettu makaamaan x-asennossa kaduille SQF-tarkastusta varten: "Innovations such as "stop and frisk" searches, which are intended to get guns off the streets, can intimidate and frighten the people they are intended to help most, people in disadvantaged ethnic and minority neighborhoods. Richard Curtis (1998) describes how New York Police Department's drug "sweeping" policy forced anyone, including grandmothers and kids, to lie down in the street and be searched for drugs. In the short term, these tactics may reduce crime, but in the long term they tend to generate hostility between minorities and the police (Harcourt 1998; Manning 1998)."

²²¹ On esitetty, että vähemmistöyhteisöt olisivat olleet poliisipalvelujen puutteessa, mutta nyt ovat olleet tyytyväisempiä, kun nollatoleranssi on niitä tarjonnut. Esimerkiksi rikottujen ikkunoiden Kelling (2001) on tätä ehdottanut. Karmen (2004, 34) huomauttaa, että asia ei ole aivan niin yksinkertainen, vaan huomattavasti moniulotteisempi. Hän viittaa useaan tutkimukseen (mm. Dixon 1998; Greene 1999), jotka todistavat sen puolesta, että nollatoleranssipoliisitoiminta "tends to result in systematic harassment of targeted groups, an accumulation of grievances and perceptions of persecution (vaino), and a consequent backlash of resentment against the." Yhteisöjen mielipiteet voivat olla hyvinkin sisäisesti jakautuneita, koska yksilöidenkin mielipiteet voivat jakautua sosiaaliluokan, sukupuolen, iän, rikollisuuden ja poliisikokemusten mukaan. Vaikka siis hyvät tarkoitukset ovatkin tavoitteena poliisitoiminnan keskittämisessä vähemmistöyhteisöihin, voivat todelliset kokemukset ja kumulatiiviset vaikutukset vähentää etnisten vähemmistöjen luottamusta viranomaisiin "The possible forms that the alienation of inner-city residents may take, include a reluctance to report victimisations, a reticence to supply information to detectives investigating serious offences, an unwillingness to testify as witnesses for the prosecution, a tendency of jurors to disbelieve police testimony at trials and a loss of interest in joining the NYPD." (Karmen 2004, 34.) Tästä havainnoista todistetta tarjoaa the US Department of Justice's National Crime Victimization Survey (NCVS), jossa poikkeuksellisesti vuonna 1998 tehtiin kaupunkitasoiseen vertailuun mahdollistava otos. NCVS:n haastattelussa verratuista 11 kaupungista juuri New Yorkin asukkaat olivat haluttomampia tuomaan poliisin tietoon ongelmiaan. Myös kontaktit poliisien kanssa olivat siellä vähäisemmät vertailuna muihin kaupunkeihin (Karmen 2004, 34–35).

²²² Gau & Brunson (2010, 274) kuvaavat: "Academy and in-service trainings should educate officers on the laws of search and seizure and on the importance of upholding citizens' rights for both the legal purpose of evidence suppression and for social reasons, such as the need to promote healthy relationships with the community. Police administrators and supervisors should promote a culture of respect within the department and make it clear that mistreatment of citizens will not be tolerated within the organization."

²²³ Dixon ja Mahler (2005, 118) kirjaavat: "For those committed to the current fashion of 'evidence-based policy', the USA provides an accumulation of evidence unmatched (Sherman and Eck 2002)." Ja lopulta on kuitenkin olemassa selvä osoitus USA:n päivänselvästä epäonnistumisesta kriminaalipoliitikassa: massakulut ja -vankeus. Niinpä Dixon ja Mahler (2005, 118) mielestä on omalaatuista ironiaa siinä kun otetaan mallia USA:sta, joka rutiinomaisesti teloitaa ihmisiä ja sulkee vankiloihin kuudesta kymmeneen kertaa enemmän kuin muut kansallistilat, "routinely executes offenders and incarcerates its citizens at a rate 6 to 10 times higher than comparable nations" (Garland 2001, ix) ja joka ylläpitää rikosoikeussysteemiä, jossa vähemmistö on huutavan yliedustettu.

²²⁴ Olen määritellyt moraalipaniikin seuraavasti (Korander 2000): "Kuten sosiologian perusoppikirjoista tiedetään (ks. Sulkunen 1998), alkoi nuorisot, suunnilleen 50-luvulta lähtien, omia uutta kulutusta ja vapaa-aikaa arvottavaa elämäntapaa. 60-luvulla nuorisoryhmät pyrkivät pukeutumisella, sukupuolikäyttäytymisellä ja musiikkityyleillä poikkeamaan vanhemmista ja heidän arvoista ja normeista. Syntyi vastakulttuureja, jotka taas synnyttivät vastareaktiota aikuisissa. Stanley Cohenin (1972) klassikkotutkimus Modien ja Rökkareiden yhteenotosta on esimerkki ylireagoinnista, moraalisesta paniikista. Julkisuudessa synnyttiin – poliisi, lehdistö, paikalliset poliitikot, huolestuneet vanhemmat jne. – paniikki moraalitonta, riehuvaa ja helpolla pääsevää nuorisoa kohtaan, vaatii ankaraa kurinpalautusta. Ironista on se, että kun nuoret ryhtyivät käyttäytymään kulutusyhteiskunnan tavoitteiden mukaisesti, vanhempi sukupolvi pelästyi ja ryhtyi palauttamaan järjestystä."

²²⁵ "...a new label for the hard-line law and order policies" Dixon ja Maher (2005, 123) huomauttavat, että todella kovan linjan poliisitoiminta on sekä USA:n että Iso-Britannian historiassa johtanut katastrofaalisiin seurauksiin, kuten 1960-luvun mellakoista sekä Los Angelesin vuoden 1992 (Rodney Kingin tapauksesta syttynyt) mellakoista USA:ssa ja 1980-luvun Brixtonin mellakoista Iso-Britanniassa hyvin tiedetään. Kaikissa näissä esimerkeissä tutkintakomiteoiden jälkeen poliisin on ollut pakko vaihtaa pehmeään linjaan. Näin lähipoliisitoiminta (community policing) on saanut alkunsa (Virta 1998).

²²⁶ Dixon ja Maher (2005, 120) kuvaavat: "The 'success' of zero tolerance has been greeted triumphantly because it is taken as proving that aggressive and intensive policing works, and that the civil libertarianism and welfarism of the social democratic era were fundamental mistakes."

²²⁷ Time-lehden (15.1.1996) artikkelin otsikko on kuvaava "One good apple". Se tulee "mätä omena" -teoriasta: yksi mätä omena – poliisimies – riittää pilaamaan koko tynnyrin omenat tai heidän maineensa. Poliisitutkimuksessa on toisinaan todettu, että tätä käytetään syntipukki- eli scape coat -teorian silloin, kun tynnyri, organisaatio tai koko poliisikunta on mätä, eli nimetään yksi syyppääksi (ks. esim. Reiner 1992).

²²⁸ Kelling & Sousa (2001) tutkimusta ei meta-arviossa hyväksytty päteväksi todistukseksi rikottujen ikkunoiden nollatoleranssin onnistumisesta New Yorkissa, vaan Weisburd & Eck (2004) toteavat: "One correlational study by Kelling and Sousa (2001) found a direct link between misdemeanor arrests and more serious crime in New York, although limitations in the data available raise questions about the validity of these conclusions."

²²⁹ Kuten luvussa 6.1.4 viitattiin Eckiin ja Maguireen (2006, 245–247), joiden tuomio NYPD:n nollatoleranssille oli varsin samanlainen kuin monen muun riippumattoman tutkijan: Nollatoleranssia ei ole kunnolla evaluoitu. Saman toteavat Chappell ym. (2011) viitaten Harcourtiin (1998) ja sanovat, että he testaavat ensimmäistä kertaa omassa artikkelissaan yhden keskeisen kausaaliyhteyden, kuten artikkelin alaotsikossa seisoo: "The Influence of Physical and Social disorder on Quality of Life" eli fyysisen ja sosiaalisen epäjärjestyksen vaikutus elämän laatuun. Survey aineistoilla he saavat tuloksen, että asuinalueen sosiaalisella epäjärjestyksellä ei ole vaikutusta elämän laatuun, mutta fyysisellä on. Koska poliisi ei pysty fyysiseen epäjärjestykseen puuttumaan, on muiden tahojen puuttuva asiaan eli tarvitaan laajempia resursseja kuin mitä poliisilla on tarjota. Samalla poliisin "elämän laadun" parannushankkeet eivät ole uskottavia, vaan saattavat luvata liikoa kansalaisille. Chappell ym. (2011, 535) korostavat, että kritiikki rikotut ikkunat järjestyksellisyysnäkökulmasta nousee erityisesti siitä, ettei kyseistä politiikkaa ole tutkittu riittävästi: "Many of the criticisms of broken windows policing (e.g., that the practice is shortsighted and narrowly defined) seem to stem from the fact that the practices are driven void of empirical theory and research." Ja lopulta he arvostelevat, että kyseiseen taktiikkaan vain uskotaan ja oletetaan kausaalisuuksia ilman riittäviä todisteita. "Finally, researchers should expand their efforts to identify the links between quality of life, various types of disorder, police practices, and the presence of crime in a community. All too often, these relationships are over simplified or assumed. Empirically verifying the relationships will help to determine which response strategies should be most effective." (Chappell ym. 2011, 536.)

²³⁰ Internet-osoite: <http://www.dos.ny.gov/info/constitution.htm> (Poimittu 2.2.1014.)

²³¹ Kiitän Turun Yliopiston kansainvälisen oikeuden professoria Outi Korhosta konsultoinnista Yhdysvaltojen ja New Yorkin monimutkaisesta lainsäädännöstä. Hänen vinkkinsä näkyvät useassa kohtaa tätä tekstiä.

²³² NYCRR, jota myös kutsutaan the Rules and Regulations of the State of New York: "The NYCRR primarily contains state agency rules and regulations adopted under the State Administrative Procedure Act (SAPA). The 23 Titles include one for each state department, one for miscellaneous agencies and one for the Judiciary. The Office of Court Administration and the Judiciary are exempt from SAPA requirements." Internetosoite: <http://www.dos.ny.gov/info/nycrr.html> (Poimittu 2.2.1014.)

²³³ The Laws of the City of New York jakautuvat kolmeen osaan: New York City Charter, New York City Administrative Code ja The Rules of the City of New York. Internetosoite: <http://72.0.151.116/nycnew/?AspxAutoDetectCookieSupport=1> (Poimittu 2.2.1014)

²³⁴ Internetosoite: <http://public.leginfo.state.ny.us/menuf.cgi> (Poimittu 2.2.1014)

²³⁵ New York City Administrative Code (ADC) -internetsivulta löytää hakusanoilla nämä. Esimerksi aggressive solitiation -hakusana johtaa seuraavaan sääntelyyn: Prohibition against certain forms of aggressive solitiation.

<http://public.leginfo.state.ny.us/LAWSSEAF.cgi?QUERYTYPE=LAWS+&QUERYDATA=@LLADC+&LIST=LAW+&BROWSER=EXPLORER+&TOKEN=13285277+&TARGET=VIEW> (Poimittu 2.2.1014.)

²³⁶ On huomattava, että poliisilaissa on toimivaltuussäännöksiä puuttua erilaisiin järjestyshäiriöihin, mutta järjestyslaki muun muassa määrittää järjestyksenvalvontaa ja rangaistukset. Itse sakotus tapahtuu summaarisesta sakotusmenettelystä, josta on tällä hetkellä oma lainsäädäntönsä eli laki rangaistusmääräysmenettelystä (692/1993) ja laki rikesakkomenettelystä (66/1983). On myös tulossa voimaan uusi laki sakon ja rikesakon määräämisestä (754/2010). Kiitos kollega Satu Rantaeskolalle tästä ja muista olennaisista huomautuksista.

²³⁷ Ks. Suomalainen nollatoleranssi-kuvaus Arviojohdatusartikkelissa (2), sivulla 31 ja Ensiartikkelissa (1), sivulla 361.

²³⁸ Poliisin yksityisoikeudellisista vastuista ks. esim. Helminen ym. (2012b, 68; 245).

²³⁹ *Poliisiasiantuntemuksen ja ideoiden tuonti ulkomailta on siis kaikkea muuta kuin uutta*. Tuija Hietaniemi (1992, 112–113) kirjoittaa: "Epäilyksiä herättivät varsinkin julkisuudessa erityisesti uudet poliisitaktiset menetellytavat, joita vuoden 1927 aikana ryhdyttiin uuden poliisimestarin aloitteesta soveltamaan Helsingin poliisilaitoksessa. Tavanomaista passipoliisivalvontaa supistettiin ja tämän ansiosta vapautuneet poliisimiehet keskitettiin poliisiasemille. Passipoliisivartiointia alettiin korvata ratsioilla: vartiopiireihin koottuja poliisimiehiä lähetettiin iskujoukkoina tekemään tarkastuksia alueille, joilla rikollisia ja irtolaisia tiedettiin oleskelevan. Valvontaa tehostettiin nyt myös panemalla toimeen laajoja yleistarkastuksia, joiden ajaksi kaupungin koko poliisimiehistö komennettiin palvelukseen." Uudistuksessa katsottiin olleen merkitystä Helsingin uudella poliisimestarilla O.A. Vilkmanilla ja hänen ulkomailta hankkimallaan poliisiasiantuntemuksella. (Em. 108, 113.)

²⁴⁰ Internetistä löytyy lukuisia lähteitä, joissa jokin puisto tai muu alue on ollut ulkonaliikkumiskiellossa (curfew) tiettyinä aikana (ks. esim. <https://411newyork.org/guide/2009/08/14/curfews-in-new-york/>) (Poimittu 2.5.2014). Esimerkiksi vuonna 1988 syntyi kuuluisa mellakka, kun poliisit ryhtyivät valvomaan Tompkins Square -puiston ulkonaliikkumiskieltoa ja sitä ryhdyttiin mielenosoituksella vastustamaan. Kyseinen mellakka tuli kuuluisaksi poliisin aiheuttamana mellakkana ja poliisiväkivallasta, jolla oli useita ulkopuolisia todistajia ja joka dokumentoitiin valokuviin ja videoihin. Aiheesta on tehty Wikipedia-sivu: Tompkins Square Park Riot (1988) [http://en.wikipedia.org/wiki/Tompkins_Square_Park_Riot_\(1988\)](http://en.wikipedia.org/wiki/Tompkins_Square_Park_Riot_(1988)) (Poimittu 2.5.2014.) Lisäksi NYPD on esimerkiksi valvonut New Yorkissa rikoksista tuomittuja nuoria koskevia ulkonaliikkumiskieltoja ainakin vuonna 2012. Daily News -lehden sivuilta löytyi muun muassa seuraava lehtijuttu (Friday, June 8, 2012): "NYPD touts success enforcing curfews, say several young offenders have been tossed back in jail. Officials say curfews are being imposed more often as part of bail package or plea deal." <http://www.nydailynews.com/new-york/nypd-touts-success-enforcing-curfews-young-offenders-tossed-back-jail-article-1.1091816> (poimittu 2.5.2014)

²⁴¹ Kutsun tässä nimenomaan tarkoituksella putkayötä "pikavankeudeksi", vaikka suomalaisessa juridiikan käsitteistössä se ei nimenomaan ole sitä, vaan kiinniotto ja päihdesäilöönotto. New Yorkin tapaus kuitenkin hyvin valottaa, että tämä pidätyksellä tehty pikavankeusrangaistus, jonka poliisi toimeenpani, oli rankempi, kuin mitä tuomari olisi pikkurikoksesta tai järjestyshäiriöstä antanut. Vankeus on arkielinen ilmaus siitä, mistä siinä on tosiasiallisesti kyse. Juridisessa kielessä poliisi kiinniottaa tai pidättää ja vain tuomari vangitsee.

²⁴² Yhdysvalloissa on poliisilla oikeus useissa osavaltiossa viedä juopuneet *selviämisasemalle*, mutta ongelma niiden osalta on sama kuin Suomessa: julkisina palveluina selviämisasemia on ei joko ole tai niitä on äärimmäisen vähän (Noponen 2006a; 2006b). New Yorkin kriminologisissa tutkimuksissa selviämisasemien käytöstä järjestyksenvalvonnassa en havainnut kenenkään mainitsevan mitään. Syy lienee se, että kyseessä on terveyden huollon laitokset ja ne ovat pitkälti yksityisiä (ks. esim. Google-haku: "new york alcohol detox centers"). *Juopojen selviämisasema -ideasta* Livingston (1997, 641) kertoo, että siviililaila Yhdysvalloissa hoidetaan alkoholisoituneiden ongelmia. Kahdessa kolmesta osavaltiosta on antanut siviililaila poliisille valtuudet ottaa kiinni toimintakyvyttömät julkijuopuneet kuskattavaksi selviämisasemalle rajatuksi ajaksi, useimmiten 72 tunniksi. Juopot, jotka ovat toimintakykyisiä, voidaan viedä kotiin. Kuitenkin Yhdysvalloissa on ollut täsmälleen sama

ongelma kuin Suomessa. Vaikka poliisilla on valtuudet ja kuljetusvälineet, ei ole selviämisasemia, mihin viedä. Livingston toteaa (loppuviite 428): "The effectiveness of civil detoxification alternatives, however, does vary depending upon whether adequate facilities exist to which public inebriates can be referred." Kelling & Coles (1996, 46) nimenomaan valittavat, että Yhdysvalloissa ei ole riittävästi hoitopaikkoja päihdeongelmallisille ja mielisairaille: "adequate numbers of community mental health and detoxification centers".

²⁴³ Huomattakoon, että päihtymys on monessa näissä toimivaltuudessa taustatekijänä ja "oikea" toimivaltuus on jokin muu. Henkilön suojaamiseksi toimivaltuudessa henkilön kiinniottaminen on tarpeen hänen suojaamiseen henkeä, ruumiillista koskemattomuutta, turvallisuutta tai terveyttä välittömästi uhkaavalta vakavalta vaaralta, jos henkilö ei kykene itse pitämään huolta itsestään, eikä vaaraa voida muuten poistaa tai henkilöstä huolehtia muilla keinolla. Usein tällainen henkilö on liian päihtynyt eli päihtymys on yhtenä kiinnioton mahdollisuutena, miksi toimivaltuutta pitää käyttää. Rikoksilta ja häiriöltä suojaamiseksi toimivaltuutta käytettäessä henkilö voi olla siis samoin päihtynyt, mutta toimivaltuus kiinni ottamiseen perustuu siihen, että henkilön uhkausten tai muun käyttäytymisen perusteella on perusteltua syytä olettaa tai hänen aikaisemman käyttäytymisensä perusteella on todennäköistä, että hän syyllistyisi henkeen, terveyteen, vapauteen, kotirauhaan tai omaisuuteen kohdistuvaan rikokseen taikka aiheuttaisi huomattavaa häiriötä tai välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle.

²⁴⁴ Myös Dixon (2005, 488) tekee saman päätelmän, kun hän tekee vertailua Australiaan ja toteaa, ettei siellä ole ollut vastaavia poliisin järjestyksen valvonnan legalistisia, "rights-oriented"-ongelmia ja rajoitteita kuin Yhdysvalloissa.

²⁴⁵ Lyhyt määritelmä *Terry v. Ohio* -tapauksesta, jolla toimivaltaa on määritetty, on seuraava (www.casebriefs.com): "*Synopsis of Rule of Law*. An officer may perform a search for weapons without a warrant, even without probable cause, when the officer reasonably believes that the person may be armed and dangerous." <http://www.casebriefs.com/blog/law/criminal-procedure/criminal-procedure-keyed-to-weinreb/the-fourth-amendment-arrest-and-search-and-seizure/terry-v-ohio-4/>

Wikipediassa asia esitellään myös tiiviisti ja ymmärrettävästi: "Terry v. Ohio, 392 U.S. 1 (1968), was a landmark decision by the United States Supreme Court which held that the Fourth Amendment prohibition on unreasonable searches and seizures is not violated when a police officer stops a suspect on the street and frisks him or her without probable cause to arrest, if the police officer has a reasonable suspicion that the person has committed, is committing, or is about to commit a crime and has a reasonable belief that the person "may be armed and presently dangerous." " http://en.wikipedia.org/wiki/Terry_v._Ohio.

²⁴⁶ Tätä kuvattiin jo aiemmin, kuinka tiukkaa linjaa kuvaa Brattonin "oikeakäsi" Jack Maple: "Your open beer lets me check your ID. Now I can radio the precinct for outstanding warrants or parole violations. Maybe I pump against that bulge in your belt; with probable cause, I can frisk you." (Maple & Mitchell 1999; Karmen 2000, 114.)

²⁴⁷ Howell (2009, 303) määrittelee nykyisen tilanteen näin: "Police can, with impunity, arrest people on minor charges whether or not they have probable cause; they can stop and frisk whether or not they have reasonable suspicion."

²⁴⁸ Tolvanen ja Kukkonen (2011, 207) kirjoittavat kiinniottamisesta henkilön suojaamiseksi, "Alle 18-vuotias on viipymättä luovutettava huoltajalleen. Ellei huoltajalle luovuttaminen ole mahdollista, hänet on luovutettava lastensuojeluviranomaiselle." Perustuslakivaliokunta on aiemmin PeVL 5/1999 vp s. 8. ottanut jotakuinkin saman kannan.

²⁴⁹ Kiinnioton voi tehdä kuka poliisimies tahansa ja rikoksesta epäillyn pidättämisestä päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies (POV). Pidättäminen voi kestää kolme vuorokautta vapaudenriistohetkestä. (Helminen ym. 2012a; 2012b.)

²⁵⁰ Kiinniottoa voidaan pakkokeinona määritellä *laajasti tai suppeasti*. Suppeassa merkityksessä kiinniottaminen on pakkokeino, joka sisältää lyhytaikaisen vapaudenmenetyksen. Laajemmassa merkityksessä kiinniottamisella tarkoitetaan henkilön tosiasiallista valtaan ottamista, joka voi olla pidättämistä, vangitsemista, noutoa tai poliisilakiperusteista säilöönottamista. Kiinniottaminen suppeassa merkityksessä on pakkokeino, jolla henkilöltä lyhyeksi ajaksi riistetään vapaus esimerkiksi hänen henkilöllisyytensä selvittämiseksi. Jokainen poliisimies voi ottaa kiinni henkilön eli toteuttaa kiinnioton, mutta henkilön pidättämisen esitutkinnan toteuttamista varten voivat tehdä vain päällystöön kuuluvat poliisimiehet. (Helminen ym. 2005, 512–513.) Kiinniottaminen on lyhytkestoinen (enintään 24 tuntia) pakkokeino, mutta pidättäminen voi kestää kolme ja puoli päivää (em. 2005, 508). Pidättämiseenkin sisältyy vaaran, riskin ja uhan ennalta estoa. Pidättämisellä pyritään useimmiten esitutkinnan turvaamiseen estämällä rikoksesta epäiltyä pakenemasta, vaikeuttamasta tutkintaa tai jatkamasta rikollista toimintaa. (2005, 531–532.) Helminen ym. (2012a; 2012b) teoksissa on käsitelty vuoden 2014 alusta alkaen voimaan tulevat uudistukset esitutkinta- ja pakkokeinolaissa. Järjestyksenpidollisiin poliisilakiperusteisiin poliisin toimivaltuuksiin ei paljoa muutoksia tule, vaan muutokset koskevat nimenomaan esitutkinta- ja pakkokeinolaikojen. Myös Tolvanen ja Kukkonen (2011) keskittyvät tulevan lainmuutoksen vaikutuksiin.

²⁵¹ Tämä juridinen erottelu on mielenkiintoinen, kun myöhemmin analysoidaan ylipäätään lapsia ja nuoria koskevia varhaisen puuttumisen yhteistyöhankkeita, jolloin mietitään, ovatko eri kontrollitahot lain ja hyvän hallinnon harmaalla alueella vai eivät ole.

²⁵² Poliisilaki 1 § *Poliisin tehtävä*: "Poliisin tehtävänä on oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen. Poliisi toimii turvallisuuden ylläpitämiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten sekä alueella olevien yhteisöjen ja alueen asukkaiden kanssa. Poliisin on suoritettava myös muut sille erikseen säädetyt tehtävät ja annettava jokaiselle tehtäväpiiriinsä kuuluvaa apua."

²⁵³ Poliisilaki sisältää *yleiset säännökset ja oikeusperiaatteet* ja ne koskevat kaikkea poliisitoimintaa, myös esitutkintaa ja rikosprosessuaalisten pakkokeinojen käyttöä. Jo tapahtuneiden rikosten tutkintaan käytettävät pakkokeinoja koskevat säännökset löytyvät esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännöstä ja poliisilaista löytyvät rikosten ennaltaehkäisemistä ja yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitoa koskevat säännökset.

²⁵⁴ YJT:n ylläpitämisen tehtävä sisältää poliisille velvollisuuden suojella yksittäisten ihmisten turvallisuutta sekä turvallisuutta yksityisissä paikoissa (Helminen ym. 2012b, 58).

²⁵⁵ Poliisilaki 10 §: *Henkilöllisyyden selvittäminen*: "Poliisimiehellä on yksittäisen tehtävän suorittamiseksi oikeus saada jokaiselta tiedot tämän nimestä, henkilötunnuksesta tai sen puuttuessa syntymäajasta ja kansalaisuudesta sekä paikasta, josta hän on tavoitettavissa.

Poliisimiehellä on oikeus ottaa kiinni henkilö, joka kieltäytyy antamasta 1 momentissa tarkoitettuja tietoja tai antaa siinä tarkoitetuista seikoista todennäköisesti virheellisen tiedon. Kiinni otettu on päästettävä vapaaksi heti, kun tarvittavat tiedot on saatu, kuitenkin viimeistään 24 tunnin kuluttua kiinniottamisesta."

²⁵⁶ Vaikka esimerkiksi *laki päihtyneiden käsittelystä* määrää 2 §:ssä seuraavasti, niin useilla paikkakunnilla ei ole muuta kuin poliisin säilytystila eli putka. Rauhallisetkin henkilöt, jotka sinne eivät kuuluisi, ovat sinne joutuneet: "Edellä 1 §:n 1 momentissa tarkoitettu henkilö, joka ei käyttäytymisellään aiheuta vaaraa muiden henkilöiden turvallisuudelle, on poliisin toimitettava päihtyneiden selviämisasemalle tai muuhun hoitopaikkaan, jollei päihtyneestä voida huolehtia muulla tavoin.

Väkivaltaisesti käyttäytyvä tai väkivaltaiseksi tiedetty päihtynyt sekä päihtynyt, jota ei muusta syystä voida toimittaa 1 momentissa tarkoitettulle selviämisasemalle tai hoitopaikkaan, on otettava poliisin säilytystilaan.

Jos päihtyneen terveydentila antaa siihen aihetta, hänet on viipymättä toimitettava sairaalahoitoon tai ryhdyttävä muuhun hänen tilansa vaatimaan toimenpiteeseen."

²⁵⁷ *YJT ja harkintavallan ongelmasta todettakoon*: Tämä keskivertokansalaisen hermoherkyydestä puhuminen kertoo siitä, että YJT:tä ei ole pystytty määrittelemään missään yksinkertaisesti ja selkeästi (ks. esim. HE 57/1994). Yhä viitataan Sinisalon (1971; 1973) vanhoihin teoksiin, kun esimerkiksi järjestykseläkiä varten YJT:tä määriteltiin (Kolehmainen 2005). Sinisalo on YJT:n määrittelyä pohtinut eri näkökulmista (ks. myös Virta 1998). YJT:n valvominen jättää väkisin poliisille laajan harkintavallan määritellä itse mikä on milloinkin YJT-ongelma, mihin se puuttuu ja on puuttumatta. Järjestykseläissa on jossain määrin pystytty määrittämään tarkemmin näitä reunaehtoja, mutta senkin tiedetään jääneen varsin yleiselle tasolle (ks. esim. Roivainen & Ruuskanen 2008) juuri siitä syystä, että järjestyksen valvontaa ei katsota voitavan säädellä liian tarkasti, koska on jätettävä riittävä harkintavalta kentällä toimivalle poliisille. Laaja harkintavalta nostaa merkittävästi eri tavoin poliisin osaamisen ja eettisyyden vaatimuksia eli tiedollisen, taidollisen ja asenteellisen ammattiosaamisen vaatimuksia. Poliisin rekrytointi, koulutus ja ammattiosaamisen ylläpito saa näin merkittäviä haasteita. Poliisiin on voitava luottaa, jotta laaja harkintavalta toimii. Juuri tässä kohtaa USA:ssa paikallispoliisijärjestelmä (sheriffit) menetti korkeimman oikeuden luottamuksen 60-luvulla väkivaltaisessa rasistisuudessaan ja poliisilta poistettiin kokonaan valtuudet hallinnolliseen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitoon. Poliisille jätettiin pelkästään rikosprosessiin sidotut toimivaltuudet. Hallituksen esityksen (HE 57/1994) yksityiskohtaiset perustelut, pykälä 1:stä: "Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen on poliisin tehtävänkuvauksen perinteisiä käsitteitä. Sen sisältö on laaja ja osaksi jäsentymätön. Yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen on katsottu kuuluvan kaikesta sellaisesta poliisitoiminnasta, jonka tarkoituksena on luoda ja ylläpitää turvallista ja viihtyisää elin- ja toimintaympäristöä yhteiskunnan jäsenille, torjua ja estää ennakkolta oikeudenloukkauksia ja häiriöitä sekä poistaa tapahtuneet häiriöt ja selvittää tapahtuneet oikeudenloukkaukset. Ennaltaehkäisy laajassa mielessä tarkoittaa rikos- ja torjuntaa kokonaisuudessaan. Suppeassa mielessä ennaltaehkäisevällä toiminnalla tarkoitetaan niitä toimenpiteitä, joihin voidaan ryhtyä ennen yksittäisen rikoksen tapahtumista."

²⁵⁸ Poliisin *toimenpidetynnyksen* ylittävän vaaran tulisi olla konkreettinen vaara, johon käsillä olevassa tosiasiallisessa tilanteessa liittyy riski, että järjestys ja turvallisuus rikkoutuvat. Uhan pitää olla ajallisesti jatkuvasti läheinen. (Helminen ym. 1999, 26.)

²⁵⁹ Kiinniottaminen hallinnollisena kiinniottona on poliisilakiin perustuva pakkokeino, joka sisältää enintään 12–24 tuntia kestävästä vapaudenmenetyksestä ja on luonteeltaan preventiivistä ja tähtää rikoksen tai järjestyshäiriön estämiseen tai keskeyttämiseen. (Helminen ym. 2005, 459–460.)

²⁶⁰ Poliisille keskeinen *suhteellisuusperiaate* tarkoittaa, että käytettyjen keinojen ja niiden aiheuttamien haittojen tulee olla järkevässä suhteessa tavoiteltuun päämäärään. Poliisilain 2 §:ssä säädetään, että toimenpiteiden on oltava perusteltuja suhteessa tehtävän tärkeyteen ja kiireellisyyteen sekä tilanteen kokonaisarviointiin vaikuttaviin seikkoihin. *Tarpeellisuusperiaate* on kyseisessä lainkohdassa ilmaistu siten, että poliisi ei saa puuttua kenenkään oikeuksiin enempää kuin poliisin tehtävän suorittamiseksi on tarpeen. Esimerkiksi poliisilain soveltamistilanteessa eteen voi tulla tarkoituksenmukaisuusharkinta. Sitä ohjaavat yleiset hallinto-oikeudelliset periaatteet, harkintavallan rajoitusperiaatteet, kuten esimerkiksi suhteellisuusperiaate. (Viljanen 2001.) Perustuslakivaliokunta (PeVM 25/1994 vp) on luetellut perusoikeuksien yleisiä rajoitusedellytyksiä, seuraavassa suhteellisuusperiaatteesta: Perusoikeuksien "rajoitusten on oltava suhteellisuusvaatimuksen mukaisia. Rajoitusten tulee olla välttämättömiä hyväksyttävän tarkoituksen saavuttamiseksi. Jokin perusoikeuden rajoitus on sallittu ainoastaan, jos tavoite ei ole saavutettavissa perusoikeuteen vähemmän puuttuvien keinoin. Rajoitus ei saa mennä pidemmälle kuin on perusteltua ottaen huomioon rajoituksen taustalla olevan yhteiskunnallisen intressin painavuus suhteessa rajoitettavaan oikeushyvään." Lisäksi huomautetaan, että perusoikeuksien "rajoitukset eivät saa olla ristiriidassa Suomen kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden kanssa. Perusoikeus uudistus lähentää entisestään Suomen perusoikeusjärjestelmää sisällöllisesti kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin. Tämän vuoksi perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien tulkinnallinen harmonisointi on aiempaakin tärkeämpää."

²⁶¹ Poliisilaki 20§ (Vuoden 2014 poliisilaissa 2 luvun 10§): Rikoksilta ja häiriöiltä suojaaminen: "Poliisimiehellä on oikeus poistaa paikalta henkilö, jos hänen uhkauksistaan tai muusta käyttäytymisestään voidaan päätellä, että hän todennäköisesti syyllistyisi henkeen, terveyteen, vapauteen, kotirauhaan tai omaisuuteen kohdistuvaan rikokseen. Henkilö saadaan poistaa paikalta myös, jos hän käyttäytymisellään aiheuttaa taikka hänen uhkaustensa tai muun käyttäytymisensä ja aiemman käyttäytymisensä perusteella vastaavassa tilanteessa on todennäköistä, että hän aiheuttaa huomattavaa häiriötä tai välitöntä vaaraa yleiselle järjestykselle ja turvallisuudelle. Jos paikalta poistaminen on ilmeisesti riittämätön toimenpide eikä häiriötä tai vaaraa voida muutoin poistaa, henkilö voidaan ottaa kiinni. Kiinni otettu voidaan pitää säilössä niin kauan kuin on todennäköistä, että hän syyllistyy 1 momentissa tarkoitettuun rikokseen tai aiheuttaa häiriötä tai vaaraa, kuitenkin enintään 24 tuntia kiinniottamisesta."

²⁶² Poliisilaki 19§, 1 momentti: Väkijoukon hajottaminen: "Poliisimiehellä on oikeus määrätä väkijoukko hajaantumaa tai siirtymään, jos kokoontuminen vaarantaa yleistä järjestystä ja turvallisuutta taikka on esteenä liikenteelle. Jollei hajaantumis- tai siirtymismääräystä noudateta, poliisimiehellä on oikeus hajottaa väkijoukko voimakkein ja ottaa niskoitteleva henkilö kiinni. Kiinni otettu on päästettävä vapaaksi heti, kun tehtävän tarkoitus on saavutettu, kuitenkin viimeistään 12 tunnin kuluttua kiinniottamisesta."

²⁶³ Esimerkiksi oman omakotitalosi pihalla ei saa amuyöstä mölytä ja laulaa niin lujaa, niin että se häiritsee naapureitasi. Jos näin teet, etkä sitä poliisin käskyistä huolimatta lopeta, saatat löytää itsesi putkasta. (Eoak 1822/2000.)

²⁶⁴ Poliisilaki 11§, 1 momentti: Kiinniottaminen henkilön suojaamiseksi: "Poliisimiehellä on oikeus ottaa kiinni henkilö hänen suojaamiseksi henkeä, ruumiillista koskemattomuutta, turvallisuutta tai terveyttä välittömästi uhkaavalta vakavalta vaaralta, jos henkilö ei kykene pitämään huolta itsestään eikä vaaraa voida muuten poistaa tai henkilöstä huolehtia muilla keinoin." (Vuoden 2014 uudessa laissa 2 luvun 2§.)

²⁶⁵ Perustuslain 7§ on: "Oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen ja koskemattomuuteen.

Jokaisella on oikeus elämään sekä henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen.

Ketään ei saa tuomita kuolemaan, kiduttaa eikä muutoinkaan kohdella ihmisarvoa loukkaavasti.

Henkilökohtaiseen koskemattomuuteen ei saa puuttua eikä vapautta riistää mielivaltaisesti eikä ilman laissa säädettyä perustetta. Rangaistuksen, joka sisältää vapaudenmenetyksen, määrää tuomioistuimien. Muun vapaudenmenetyksen laillisuus voidaan saattaa tuomioistuimen tutkittavaksi. Vapautensa menettäneen oikeudet turvataan lailla."

²⁶⁶ Kelling ja Wilsonin (1982) käyttämä ”incivilities”-käsite rikottujen ikkunoiden metaforassa on monella tapaa lähellä suomalaista pohdintaa YJT-käsitteen määrittelystä. YJT:llä tarkoitetaan normaalisuutta. Helminen ym. (1999, 20) toteavat: "Normaalisuuteen kuuluu myös säädyllisyyden ja hyvien tapojen mukaisuuden jonkinasteinen noudattaminen."

²⁶⁷ On huomattava, ettei poliisi välittömästi kansalaisten kanssa toimiessaan ryhdy heitä kiinniottamaan ja putkaan laittamaan, vaikka heillä nämä oikeudet ovatkin. *Poliisitoiminnan yleiset periaatteet* on lueteltu poliisilain toisessa pykälässä: Poliisin on toimittava asiallisesti ja puolueettomasti sekä sovinnollisuutta edistäen. Poliisin toimenpiteet on suoritettava aiheuttamatta suurempaa vahinkoa tai haittaa kuin on välttämätöntä tehtävän suorittamiseksi. Toimenpiteiden on oltava perusteltuja suhteessa tehtävän tärkeyteen ja kiireellisyyteen sekä tilanteen kokonaisarviointiin vaikuttaviin seikkoihin. Poliisin tulee ensisijaisesti neuvoin, kehotuksin ja käskyin pyrkiä ylläpitämään yleistä järjestystä ja turvallisuutta. Poliisi ei saa puuttua kenenkään oikeuksiin enempää kuin poliisin tehtävän suorittamiseksi on tarpeen. Voidaan ajatella, että nämä toisen pykälän seikat liittyvät puuttumisriskiä jättelyyn tai ainakin siihen, valitaanko puuttumis- vai puuttumattomuusriski.

²⁶⁸ Polamkin opettajakollega, kokenut kenttötoiminnanjohtamisen ylikomisario Kauko Hakala piti minulle pyynnöstäni luennon, miten tämä asia opetetaan poliisipäällystö- ja poliisiopiskelijoille.

²⁶⁹ Kiitän paneutuneesta lukemisesta ja tämän idean esiin tuomisesta opettajakollegoitani Kauko Hakalaa, Mika Rankia, Jyrki Haapalaa, Jussi Hakaniemeä ja Juha Nuortamaa.

²⁷⁰ *J.W. Snellman* pohti puuttumattomuutta ja puuttumista Valtio-oppi-kirjassaan (vuodelta 1840): "... järjestyshäiriöitä ei voi estää ilman yksilöön kohdistettavaa suurempaa tai pienempää pakkoa, jolloin poliisi siis yltäältä aiheuttaa sitä pahaa, mitä se toisaalta on estämässä. Poliisin toimien aiheellisuus riippuu siis siitä, puuttuko poliisihallinto järjestystä ylläpitäessään vähemmän häiritsevästi kansalaisten elämään kuin se epäjärjestys, jota pitäisi estää. On aivan välttämätöntä, että laki sitoo joka askeleella järjestyksen valvojia, jos se vain suinkin mahdollista, jotta yhtä mielivaltaista tekoa ei ainakaan torjuta toisella." (Levä 2008, 289–290.)

²⁷¹ Pitää muistaa, kuten luvussa 1.2.5 todettiin, etteivät poliisit mielellään käytä nollatoleranssikäsittettä, koska se on usein käytännössä mahdotonta toteuttaa. Rikottujen ikkunoiden nollatoleranssi määriteltiin samassa luvussa.

²⁷² Säilöönottotyöryhmä (2011,9) määrittelee: "Sana *irtolainen* tarkoitti asiallisesti vuoden 1885 lainsäädännössä joko naispuolista prostituotua tai miespuolista asunnottomaa juoppoa. Vuonna 1937 säädettiin useita huoltolakeja, joista alkolahistolain (1936–1961) mukaan suurin osa 'irtolaisina' käsitellyistä ihmisistä voitiin tulkita myös juoppoiksi."

²⁷³ Silvennoinen (2005, 64) analysoi poliisin osuuden olleen merkittävä *irtolaiskontrolli-instituutiona*: pidätysten tekijänä, kuulustelujen suorittajana ja yleensä suositeltavan seuraamuksen esittäjänä. Poliisin valta oli keskeinen, vaikka seuraamuksiin alistamisesta päättivät kunnalliset huoltolautakunnat ja lääninhallitukset. "Mikäli irtolaisvalvonta ei tuottanut tulosta vaan henkilölle kertyi irtolaisuuspidätyksiä, oli asteittain kovenevien keinojen tietä kuljettava eteenpäin. Seuraavaksi olivat edessä kunnalliset ja valtion työlaitokset, joissa henkilöä saatiin pitää enintään kolme vuotta. Järeimmäksi keinoksi säädettiin valtion pakkotyölaitokset, joiden valvonta kuului oikeusministeriölle ja joissa enimmäisrangaistus ensi kertaa pakkotyöhön määrättylle oli kolme vuotta. Mikäli pakkotyövuosia kertyi toistuvien rangaistusten takia, voitiin henkilö pitää laitoksessa määräämättömän ajan, kunnes korkea ikä tai sairaus siirsi hänet pakkotyölaitoksesta köyhäinhuoltoviranomaisen huollettavaksi." (Silvennoinen 2005, 63–64.)

²⁷⁴ *Irtolaiskäsitteeseen* nojaavan sosiaalilainsäädännön kritiikki voimistui 1980-luvulla Suomessakin. Silvennoinen (2005, 67) kertoo Margaretha Järvisen (1987) analyysistä tiedotusvälineissä 1980-luvulla käydystä keskustelusta, jonka mukaan irtolaislakia arvosteltiin erityisesti siitä, että se rankaisi alkoholisteja ja asunnottomia sen sijaan, että näiden ongelmia olisi pyritty ratkaisemaan tukitoimin. Lakia arvosteltiin irtolaisuuden käsitteeseen sisältyvän epämääräisyyden ja tulkinnanvaraisuuden vuoksi ja irtolaislaki katsottiin vanhentuneeksi lainsäädännöksi, joka perustui aikansa eläneisiin moraalikäsitteisiin. Sosiaalilainsäädäntöuudistuksen valmistelun käynnistyttyä, sekä sosiaaliviranomaisille että poliisille oli selvää, että työ johtaisi irtolaislainsäädännön kumoamiseen. (Silvennoinen 2005, 67.)

²⁷⁵ *Realistisen arviointitutkimuksen ajattelutapaan* sopii hyvin vertailevan – historiallisen tai poliittisen – tutkimuksen ajatus, jossa ulkomailta tuodun toimintatavan vaikutusta kotimaiseen kohteeseen halutaan tutkia. Kriminologiassa yhteiskunnallisilla rakenteilla, kriminaalipoliittisella todellisuudella, juridiikalla, oikeudellisella kulttuurilla ja kontrollikulttuurilla ja useilla muilla kontekstitekijöillä on merkittävä vaikutus mekanismeihin ja niistä tehtyihin kausaalipäätelmiin. Näistä johtuen olen päättänyt rakentaa tämän yhteenvetoartikkelin vahvasti analysoimaan tänne tuotujen ideologioiden ja taktiikoiden historiallisia, ideologisia, poliittisia, kulttuurisia ja juridisia konteksteja. Ne kun eroavat merkittävästi suomalaisista vastaavista, mutta yllättävän yhteistäkin löytyy.

²⁷⁶ Periaatteessa *suomalaisessa miesten henkirikoskehityksessä* on tapahtunut jotakuinkin samanlainen kehitys, kuin mitä esimerkiksi Barkerin kuviossa näissä loppuviitteissä: Surmattuja miehiä on 1950–1960-luvuilla ollut n. 3/100 000 henkeä, ja luku nousi 1970–1990-lukujen välillä jopa 4,8/ 100 000 ja laski taas 1990-luvun alusta 2005 mennessä tuonne 3/100 000 henkeä kohden (Lehti & Kivivuori 2013, 21, kuvio 2). USA:ssa kaikkien – ei pelkästään miesten – luku oli 50–60-luvuilla 5/100 000 ja nousi 9–10/100 000 60/70-luvuilla ja taas 90-luvun alusta laski takaisin 5/100 000 (Barker 2010, 494). Taso on toinen, mutta kuvio samantapainen, kun romahduksesta puhutaan.

²⁷⁷ Suomessa poliisi voi tosin antaa rikesakon tai rangaistusvaatimuksen, jotka lasketaan kuuluvaksi prosessioikeuden piiriin.

²⁷⁸ Barr ja Pease (1990)* toteavat, että *täydellinen korvautuminen lienee mahdotonta osoittaa* (lainaus teoksesta Braga ym. 2012, 21): "As Barr and Pease (1990) suggest, 'if, in truth, displacement is complete, some displaced crime will fall outside the areas and types of crime being studied or be so dispersed as to be masked by background variation... no research study, however massive, is likely to resolve the issue' (293)." Lähdetiedot: *Barr, R., & Pease, K. (1990). Crime placement, displacement, and deflection. In M. Tonry & N. Morris (toim.), *Crime and justice: A review of research* (vol. 12, pp. 277–318) Chicago: University of Chicago Press.

²⁷⁹ Lappi-Seppälä (2006, 48) tuo esiin, että haittojen vähentämisen rationaaliseen ja humaaniin kriminaalipolitiikkaan kuuluu kiinteästi rikollisuuteen liittyvän perusteettoman turvattomuudentunteen vähentäminen: "Rikos-

pelot turvattomuuden tunne ja näistä seuranneet elämisen ja osallistumisen rajoitukset heikentävät elämisen laatua." (Lappi-Seppälä 2006, 48.) Idea sisältyy poliisilain yleisen järjestyksen ja turvallisuuden käsitteeseen siten, että turvallisuus tarkoittaa myös turvallisuuden tunnetta. Järjestyksen ylläpidolla on turvallisuuden tunteen tuottajana itseisarvollinen merkitys niin lain ja järjestyksen eli poliisipolitiikassa kuin kriminaalipolitiikassa.

²⁸⁰ *Puuttumattomuus on riski* -asenne voi liittyä lisäksi seuraaviin metaforiin: porttiteoria eli "miedot huumeet johtavat koviin", tilannetorjuntateoria eli "tilaisuus tekee varkaan" ja leimaamisteorian toteutus "kerran rosvo, aina rosvo".

²⁸¹ Poliisin tehtävä on olla *ammattillinen ennalta estävä epäilijä* ja se heijastuu poliisikulttuuriin (Korander 2004a). Näin monet asiat ollaan valmiita näkemään potentiaalisesti vakavampina. Esimerkiksi Hakkarainen ja Kumppani (2011, 155) toteavat, että kansainvälisesti on huomattu, että harrastelijakannabisviljelijöiden pienetkin kasvatusjärjestelmät saattavat olla hyvin "sofistikoituneita", ja näin saaneet poliisin pitämään tätä todisteena ammattimaisuudesta, vaikka kyseessä olisi puhtaasti vain omaan käyttöön tarkoitettua tuotetta ja harrastuksen intohimoa.

²⁸² *Poliisilaissa säädetään poliisitoiminnan yleisistä periaatteista*, joiden voidaan katsoa olevan myös puuttumisriski-periaatteita, eli milloin on poliisille riski puuttua asioihin jollain tavalla ja rikkoa näitä periaatteita vastaan. Tolvanen ja Kukkonen (2011, 14) luettelevat nämä uusimmassa lainsäädännössä olevat periaatteet seuraavasti: "1) perusoikeuksien ja ihmisoikeuksien kunnioittaminen (PoL 1:2) 2) suhteellisuusperiaate (PoL 1:3) 3) vähemmän haitan periaate (PoL 1:4) 4) tarkoituksenmukaisuuden periaate (PoL 1:5) 5) tehtävien hoitaminen asiallisesti ja puolueettomasti sekä yhdenvertaisuutta ja sovinnollisuutta edistäen (PoL 1:6.1) 6) tehtävien hoitaminen tehokkaasti ja tarkoituksenmukaisesti (PoL 1:6.2)." Viimeisen periaatteen perusteella olosuhteiden vaatiessa tehtävät voidaan asettaa tärkeysjärjestykseen, mutta säännös ei anna oikeutta olla tehtäviä suorittamatta (em. 15; ks. myös Helminen ym. 2012b, 20–212).

²⁸³ Turvallisuustalkoot (1999, 13) kirjaa: "Rakennettujen ympäristöjen fyysinen ja sosiaalinen rappeutuminen olisi estettävä ja rappeutuneet alueet korjattava. Rikollisuus keskittyy rappeutuville alueille, joista ei huolehdi. Ration ja epäjärjestyksen merkit antavat vaikutelman ympäristöstä, josta ei välitetä ja jota ei valvota. Ne synnyttävät vakavampaakin rikollisuutta."

²⁸⁴ Jo aiemminkin on todettu, että *alikehityksenkerre* on lyhyesti sellainen asuinalueiden eriytymisen kehityskulku, jossa asuinalueen fyysinen rapautuminen, sinne investoimattomuus, sosiaalinen rauhattomuus ja työssä käyvän ja hyväosaisemman väen pyrkiminen pois ja huonompiosaisten muuttaminen tilalle asuntojen arvojen laskiessa muodostavat toisiaan syöttävän kehän. (Vilkama 2011; Vilkama ym. 2013.)

²⁸⁵ Yhtenä poikkeuksena voidaan pitää Jukka-Pekka Takalan (1988) artikkelia, jossa hän tekee mielenkiintoisia todennäköisyyslaskelmia poliisin järjestyksenvalvonnan potentiaalisista vaikutuksista.

²⁸⁶ Helsingin Sanomien etusivun (sivu A3) 3.6.2014 pikkuotsikossa lukee: "Tieteen halveksiminen tuo uuden keskiajan lähemmäs". Se viittaa journalistiikan vierailijaprofessori Elina Grundströmin kolumniin (sivu A5) nimeltään "Keskiajan paluu on aiempaa lähempänä." Grundström viittaa Paul Krugmanin New York Timesiin (11.5.2014) kirjoittamaan kolumniin, jossa hän ennusti, että *republikaanit tulevat kieltämään taloustieteen perusteet*, kun Yhdysvaltain ympäristönsuojeluvirasto julkaisee ohjeet 3.6.2014 voimalaitosten ilmastopäästöjen leikkaamisesta. Tyypillisesti veroja sekä tieteellistä asiantuntemusta vastustavat konservatiivit tulevat vastustamaan ohjeita keksityin taloudellisin perustein, kuten he ovat vastustaneet montaa muutakin oman elämäntapansa ja ääri-individualistisen aatteensa vastaista tieteellistä tulosta. He ovat muun muassa kieltäneet evoluutio- ja suhteellisuusteorian ja esimerkiksi ravintotieteilijät sekä tasa-arvontutkijat ovat saaneet heiltä uhkailuviestejä. Keskiaikaan paluulla Grundström tarkoittaa tilannetta, jossa kansa on takapajuista ja taikauskoista ja usko salaliitto-teorioihin valtiosta ja vaikkapa ilmastomuutoksesta. Kirkko on vaientanut tiedemiehet ja toisinajattelijat.

²⁸⁷ Esimerkiksi talous- ja huumoririkollisuuden kontrollin tutkimusta on jo enemmän (ks. esim. Alvesalo 2003b; Kainulainen 2009).

²⁸⁸ Mielenkiintoinen on Hirvosen (2013, 46) ajatus siitä, miten ongelma tulisi poliittisen ratkaista. Hirvonen haastaa vastustamaan epätasa-arvoa ja kontrollia, joissa paha sijaitsee. Hän haastaa näkemään katuväen, uusirtolaiset poliittisena subjektina, joka tuo esiin pahan. Uusirtolaiset eivät ole pahoja, demoneja, vaan he ovat pahan uhreja, joilla on ihmis- ja perusoikeuksia. Uusirtolaisiin isketty stigma on jo itsessään *vastarinnan huutomerkki*. Tämä vertautuu päinvastaiseen prosessiin New Yorkissa, jossa kansalaisoikeusaktivistit pystyivät vielä aiemmin pitämään kerjäämisen mielenilmauksena katuihmiisiin kohdistuneesta pahasta, mutta hävisivät taistelun.

²⁸⁹ Rikollisuuden pelon ja siihen reagoimisen ja provosoitumisen kehistä olen kirjoittanut analyysin aiemmin teokseen "Turvallisuutta, draamaa ja uutiskilpailua" (Korander 2001).

²⁹⁰ Jotkin yksinkertaiset asiat ovat esimerkiksi tehneet murrot Suomessa vaikeiksi: Suomen talvea varten rakennetut vahvat talot, ulosaukeavat ulko-ovet, moninkertaiset ikkunat ja Abloy-lukkojen menestys.

²⁹¹ Soine-Rajanummi ja Törrönen (2004, 117) kuvaavat: "Liberaalissa toimintaympäristössä poliisin kynnys puuttua julkijuopumukseen on huomattavasti korkeampi kuin muutama vuosikymmen sitten. Julkijuopumus ei tänä päivänä horjuta yhtä vahvasti yhteisön kollektiivisia hygienianormeja kuin säilöönnoton huippuvuosina.

Toisaalta poliisit samanaikaisesti katsovat, että yhteiskunnan suvaitsevaisuus on alkoholisioissa mennyt liian pitkälle. Suvaitsevuuuden ylilyönnit näkyivät 1990-luvun lopulla muun muassa julkijuomisen ja siihen liittyvän häiriköinnin kasvuna."

²⁹² Kekki (2012a, 50) on analysoinut asiaa seuraavasti: "...poliisin epävirallinen toimintakulttuuri vaikuttaa osaltaan siihen, että rankaisukeskeisyys on edelleen vallitseva suhtautumistapa. ... rikosoikeudellinen seuraamus on useimpien mielestä päihde-hoitoa tehokkaampi tekijä rikollisuuden vähentämisessä ... valikoivan eristämisen ("selective incapacitation") filosofian mukaan taparikolliset jatkavat rikosten tekoa aktiivisesti ja pitkän ajan, ellei heitä eristetä. ... Muutamat poliisit pohdiskelivat kohtaamiensa huumeiden käyttäjien sosiaalista taustaa tai toivat esiin sosiaali- ja terveydenhuollon väliintulon välttämättömyyden tiettyjen henkilöiden kohdalla. He pitivät näitä henkilökohtaisina näkemyksinään, jotka saattavat poiketa yleisestä poliisin ammattiorientaatiosta tai -kulttuurista." Kekki (2012a, 57) jatkaa: "... rankaisukeskeisyys on edelleen vallitseva suhtautumistapa. Poliisin mielestä heillä on hyvin vähän mahdollisuuksia vaikuttaa yksittäisiin rikosentekijöihin, mutta sitä vastoin huumeiden käyttäjien valvonnalla on merkitystä 'yhteiskuntarauhan' kannalta."

²⁹³ Perälä (2011, 221) kuvaa: "Viranomaiskontrollin vältteleminen kuuluu joidenkin myyjien arkielämän tärkeimpiin taktiikoihin. Poliisikontrolli on asia, joka tuntuu olevan koko ajan mielessä. Kiinni jäämistä pyritään välttämään monella tavalla. ... Poliisikontrollin pelko saa myös paranoidisia piirteitä. ... Pidätyksistä, kuulusteluista ja kotietsinnöistä tulee arjen tosiasioita. ... Aineiden käytöstä ja arjen toiminnasta johtuen taktiikoita ei muisteta tai välitetä käyttäen."

²⁹⁴ Poliisisoituminen on kehittämäni käsite Ensiartikkelin (1) aikaan (ks. myös Korander 1999a; 1999b; 1999d; 1999e). Se vertautuu turvallistamiseen ja turvallistamiseen, mutta on sitä kapeampi, koska poliisisoitumisessa olen puhunut erityisesti poliisin tekniikoiden, toimintaperiaatteiden ja ajattelutapojen leviämisestä muille sektoreille tai yhteiskunnallisten ongelmien jättämisestä poliisin harteille.

²⁹⁵ Soine-Rajanummi ja Törrönen (2004, 107) analysoivat: "Enemmistö poliiseista on sitä mieltä, että rappioal-koholisteista ei ole oikeastaan kenellekään mitään haittaa. Siksi heidät voitaisiin jättää rauhaan." Poliisit kokevat, että "Yhteiskunta kuitenkin edellyttää, että heidät on siirrettävä pois ihmisten silmistä."

²⁹⁶ Kaksi poliisimestä Lehti (2013) ja Mansikkamäki (2014) ovat omissa *opinnäytteissään kuvanneet katujen puhdistustoimia yhä voimassa olevaksi todellisuudeksi*. He ovat kyseenalaistaneet poliisin kiinniotto-oikeuden näissä "puhtaanapito"-tapauksissa, kuten Noponen (2006) on Polamkin tutkimuksessaan tehnyt. Lehti (2013, 36–37) kirjoittaa: "Noponen on tutkimuksessaan tullut siihen tulokseen, että varsin usein poliisilain 11 §:n nojalla tehty kiinniotto on kyseenalainen. Yleensä kyse on kodittomasta epäsiististä alkoholistista, jolla ei kuitenkaan ole hengenhätää, mutta jota ei silti oikein sovi jättää puistoon tai asemalle makaamaan. Henkilö on täysin rauhallinen ja yleensä myös haluton lähtemään putkaan, joten minkäänlaisesta suostumuksestakaan ei ole kyse. Toisin sanoen, kiinnioton edellytykset eivät miltään osin täyty, mutta silti henkilö viedään putkaan. Noposen tutkimuksesta selviää, että usein kyseessä on eräänlainen ympäristön 'siivoaminen' tai sitten puhdas alkoholisteista huolehtiminen. Noponen onkin todennut poliisista tulleen perustarpeiden tyydyttämiseen tähtäävän palvelutoiminnan päätuottaja. ... Nämä havainnot eivät ole yllättäviä, eikä Noponen ole tutkimuksellaan paljastanut mitään sen kummempaa salaisuutta. Sen sijaan kyseessä voidaan katsoa olevan vanha vakiintunut poliisikäytäntö, johon sen enempää laillisuusvalvojat, tuomioistuimet kuin lainsäätäjäkään eivät ole puuttuneet. ... Muun muassa oikeuskäytännön vähäisyydestä johtuen en voi varmasti sanoa, että voimassa oleva oikeutemme ei tältä osin vastaisi poliisilain 11 §:n sanamuotoa, vaan eräänlaiseen tapaoikeuteen nojaten mahdollisesti kiinniottamisen huomattavastikin matalammalla kynnyksellä. Näyttäisi kuitenkin siltä, että tällainen käytäntö hyväksytään sangen yleisesti. Tätä käytäntöä on kuitenkin hyvin vaikea perustella oikein mitenkään oikeudellisesti kestäväällä tavalla." Mansikkamäki (2014) ei talvipakkasen lisäksi keksi, mikä voisi olla "puhtaanapitotapauksessa" poliisilain vaatima "välitön vakava vaara", joka uhkasi juopunutta kaupungin talon puistossa, mutta samaan tapaan kuin Lehti (2013), hän pitää kyseistä toimintaa yhä nykyään voimassa olevana poliisiperinteenä ja todellisuutena.

²⁹⁷ Toisaalta poliisit ovat olleet valmiita luopumaan *putkarallista* (ks. Soine-Rajanummi ja Törrönen 2004, 98–99; Säilöönottotyöryhmä 2011), joka on taas toinen asia sinänsä, koska jonkun muun pitäisi "putkatyö" tällöin hoitaa.